

הישיבה הארבע-מאות-וששים-וחמש של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, י"ג באב התשמ"ח (27 ביולי 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 9:00

א. חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר מ' כהן אבידב:
 בעזרת השם, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.
הסעיף הראשון — שאלות ותשובות. אינני רואה את השרים שצריכים להשיב.
הודעה בשם ועדת הכנסת. חברת הכנסת עדנה סולודר, כבקשה.

עדנה סולודר (בשם ועדת הכנסת):
 כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מבקשת, בשם ועדת הכנסת, את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות מטעם סיעת מפ"ם: בוועדת הפנים — במקום חבר הכנסת מחמד וחד ייכנס חבר הכנסת גדי יציב.

היו"ר מ' כהן אבידב:
 תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר, הכנסת רשמה לפנייה את הודעתה.

ב. הצעת סיעת מפ"ם להביע אי-אמון לממשלה בשל מהלכיה בתחומי הבריאות, התעשייה והחקלאות ובשל הקיפאון המדיני והמצב בשטחים

היו"ר מ' כהן אבידב:
 אני מצטער, רבותי חברי הכנסת, אני יכול רק להביע מחאה וביקורת אבל לא אעשה את ישיבות הכנסת חוכא ואטלולא ולא אעשה כל פעם הפסקה, אני מבקש מחבר הכנסת יאיר צבן לנמק את הצעת האי-אמון.

היו"ר מ' כהן אבידב:
 אני מבין לרווחך, צר לי, בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן, — — —

יאיר צבן (מפ"ם):
 אדוני היושב-ראש, אי-אפשר כך, שום שר לא נמצא כאן, אי-אפשר כך, גם שאלות לא הועלו. אני מצטער, אי-אפשר כך, גם חברי כנסת לא נמצאים.

היו"ר מ' כהן אבידב:
 חבר הכנסת צבן, מה אתה מלין עלי?

יאיר צבן (מפ"ם):
 אפשר לעשות הפסקה של חמש דקות.

היו"ר מ' כהן אבידב:
 ואם נעשה הפסקה של חמש דקות, יבואו חברים? או נקרא להם? זה כבוד לכנסת? להיפך, מכובד יותר שנתחיל בלעדיהם.

יאיר צבן (מפ"ם):
 אני חושב שהשרים צריכים להיות כאן.

היו"ר מ' כהן אבידב:
 אתה רוצה שאני אנעל את הישיבה או אכריז על הפסקה כדי לאפשר לאנשים לבוא? זו צורה ודרך נאותה, לדעתך, לנהל ישיבה? זו דרך נאותה יותר?

יאיר צבן (מפ"ם):
 אני חושב שזה מכובד יותר.

היו"ר מ' כהן אבידב:
 אני מצטער.

קריאות:
 — — —

אולם הממשלה הדריראשית הזאת אינה מתייצבת ולא תתייצב, לא תוכל להתייצב בפני הכנסת ובפני העם ולהגיש להם את מאזן פעולתה.

הממשלה הזאת אינה משמיעה את דברה, אינה משמיעה את קולה לסיכום פעולתה, אך אין זאת אומרת כי קולות מעשיה ומחדליה, מעלליה ושיגיונותיה אינם נשמעים. הם נשמעים,

אני אומר את הדברים הללו בכאב. גם במרי הוויכוח הזה אני יודעים להעריך את מסירותו ואת דבקותו של פרס בשאיפת השלום. אמרתי לא אחת: פרס הוא המנהיג הראשון בתולדות המדינה שזיהה ומזהה טוטליט את גורלו האישי-הפוליטי עם עניין השלום. אם השלום יקום, יש לו סיכויים לשרוד הישרדות אישית-פוליטית; אם השלום יפול, פרס יפול עמו. אבל דווקא משום כך מצווים לנו בכיקורת מחמירה על דרכי מדיניותו.

כישלוננו הצורב של פרס נעוץ בשני משגים גורליים.

גדעון גדות (הליכוד):

— — — שהליכוד הביא את השלום עם הגדולה כמדינות ערב. אפילו לא משפטון אחד?

יאיר צבן (מפ"ם):

על המשגה הראשון הצבעתי — האשליה כי בממשלה משותפת עם הליכוד אפשר יהיה לקדם את תהליך השלום. המשגה השני לא פחות חמור — האשליה המסוכנת כי השלום בגבולנו המזרחי יכון על יסוד חחה שלום בציר ירושלים-עמאן, או כמשאומחן פרס-חוסין.

אני מזמין את כולכם לעיין בנאום ההכתרה של פרס מיום 13 בספטמבר 1984, כפרק המוקדש לשלום בגבולנו המזרחי. לא ייאמן כי יוספר, ואף-על-פי-כן עובדה היא. הבעיה הפלשתינית, המלה פלשתינים — אלה אינם מוזכרים כלל בכל הנאום כולו. עולה לרוכן ראש ממשלה, יושב-ראש מפלגת העבודה, הרוצה בשלום, אחרי 18 שנים של שלטוננו על העם הפלשתיני, אחרי עשרות שנים של סכסוך בינינו לבין הפלשתינים, ופלשתינים בנאום הפרוגרמטי שלו — יוק, אינם.

והורנו אותך, שמען פרס, כי הניסיון החוזר ונשנה לעשות מהלכים מדיניים המכוונים בלעדית לחוסין פשוט לא יניבו פרי. כעת הסכם חוסין-ערפאת על הקונפדרציה הירדנית-הפלשתינית בפברואר 1985 קראנו לך להיאחז בו, לנצל את הסיטואציה, אך אתה התעלמת ודבקת בעיקשות בנתיב שלך.

זה כמה חודשים, דומני, כבר ברור גם לך שזוהי דרך ללא מוצא, מבוי סתום, אופציה ההולכת ונכחדת אפילו מעולם החלומות.

הכיבוש המתמשך זה 21 שנים, הקיפאון המדיני הטוטלי המתמשך שהכתוב הליכוד, סרבן השלום, והאטימות של המערך בנושא הפלשתיני הם שיצרו את הרקע להתפרצות האינתיפאדה, הממשלה הזאת, שני ראשיה, שר הביטחון שלה וכל חכמיה נושאים באחריות למה שקרוי "הפתעת האינתיפאדה". האינתיפאדה הזאת, הפוגעת בצה"ל ובחייליו, המרחקת את צה"ל לתפקידי סיטור, כיבוש ודיכוי, המשחיתה מוסרית אותנו, המעמיקה את האיבה בינינו לכינם, המגדלת דור חדש שאיננו רואה פרספקטיבה של דיקיום בשלום, הפוגעת בתמיחה של ישראל בעולם, האינתיפאדה הזאת היא תוצאה של אותו קיפאון מדיני, שאחראים לו גם סרבנות ערבית וגם סרבנות ישראלית ומחדלים ישראליים.

חברי הכנסת, ארוני היושב-ראש, לממשלה הזאת יש מאן חמור ביותר בתחום הכלכלי-החברתי. בראשית השנה הוצג שר האוצר משה נסים כרבי-גם כלכלי, ושנת 1987 הוצגה כשנה הכלכלית הטובה ביותר שהיתה לנו ב-15 השנים האחרונות. הנה סוף-סוף החלה הצמיחה המיוחלת. כל זה התנדף כלא היה כאשר החתלפו נתונים סטטיסטיים ארעיים בנתונים קבועים יותר. לא צמיחה אלא קיפאון, מיתון והאטה; לא שינוי במבנה המשק אלא ניחוח של מנגנונים כירוקרטיים והצטמקות ענפי

ועוד איך. והעם רואים את הקולות ושומעים את הקולות ומשמיעים את הקולות. אלה הם קולות זעם ומחאה, קולות של שכר והגה והי, קולות ענות חלושה של אלה שהיאושו הכריע אותם, וקולות ענות גבורתם של אלה שאינם נכנעים לייאוש ומתמידים במאבקם.

באתם שניכם, שני ראשיה של הממשלה הדרוראשית הזאת, פרס ושמיר, לפני הכנסת הזאת והצגתם את ממשלתכם, כל אחד את ממשלתו שלו, ובשורה גדולה כפיכם: אחדות; ממשלת אחדות לאומית קראתם לה, לא פחות.

פרס, בנאום ההכתרה שלו, אמר, ואני מצטט: "סגנון חדש וטוב שיתפוס מקומו לצד חילוקי הדעות" — סוף ציטוט. והתפלל, ציטוט: "אחדות המעשה תפצה על ההבדלים" — סוף ציטוט.

ושמיר, בנאום הכתר שלו, התחייב כי ממשלתו, ציטטה: "תציב את אחדות העם בראש מעייניה ותימנע מפלגנות ומקיצוניות, תתחורר לכבוד הרדי ולהתחשבות בזולת וחשאף להגביר את אהבת ישראל בתוכנו" — סוף ציטוט.

גדעון גדות (הליכוד):

יש פה פחוס של מסיבת סיום.

יאיר צבן (מפ"ם):

סגנון חדש וטוב, אחדות המעשה, אחדות העם, אהבת ישראל, כמה עלובות, נכובות ומגוחכות נשמעות המליצות החסרות הללו אל מול גילויי השנאה והאיבה בין שני המחנות שלכם, שליוו את ממשלתכם לאורך כל הדרך ואף הגיעו לשיאים מסוכנים דווקא בימים האחרונים.

הממשלה הזאת הבטיחה לעם, אני מצטט: "להעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה" — סוף ציטוט. הליכוד, בהתגותו של יצחק שמיר, לא בזבו אף לא רגע אחד במהלך ארבע השנים הללו ולא הפסיק לחבל בסיכויי השלום, למנוע בכל מחיר את חידוש תהליך השלום, וכל זאת כדי להבטיח את חזון העוועים של התפשטות טריטוריאלית, של כיבוש וסיפוח, של נצח שלטוננו על עם אחר.

הליכוד הזה, שמיר זה, הם העמידו, הם יעמידו את השלום בגבולנו המזרחי בראש דאגתם. לא ציפינו מיצחק שמיר ומפסח גרופר, מאריק שרון ומדן מרידור, ממשלה ארנס ומיהושע מצא, מיצחק מרדעי ומרוד מגן, לא ציפינו לרגע אחר מהנבחרת הקיצונית, הממשלתית והפרלמנטרית הזאת, מהנבחרת חסרת האחריות הזאת של הליכוד, כי תעמיד את השלום בראש דאגותיה. ולכן גם לא יכולנו להתאכזב מאלה.

אבל ידענו כי שמעון פרס וחבריו, לא כל חבריו, בפירוש לא כל חבריו, מעמידים את השלום בראש דאגתם, רוצים בכל הכנות בקידום תהליך השלום. אבל גם מהם, מפרס ומחבריו, לא יכולנו להתאכזב, כי לא ציפינו שיוכלו, כממשלה דוראשית זו, לקדם את השלום. ידענו והורנו את מפלגת העבודה, את פרס ואת חבריו, כי הקמת ממשלת מערך-ליכוד חכיא לשיחוק מדיני, לקיפאון מדיני, כי היא תהיה מבוססת בהכרח על סטטוס-קוו, וסטטוס-קוו זה המוצג בפני העם כמעין תיקו נייטרלי או פשרה נייטרלית, סטטוס-קוו זה הוא הגרעין הקשה של האידיאולוגיה ושל המדיניות של הליכוד.

שמעון פרס השלה את עצמו ואת תומכיו, כי יוכל, על-ידי יוזמות דינמיות בלתי פוסקות, מגוונות, מתוחכמות, לסבך כאילו את הליכוד במהלך של שלום. איזו אשליה תמימה ומרה, איזו אשליה מסוכנת. אמרנו לו זאת בפירוש בטרום הקים את ממשלת המפלגת הדרוראשית הזאת.

— הצעת סיעת מפ"ס להביע אי־אמון לממשלה: הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי־אמון לממשלה —

שנעשו על־ידי משרד המשפטים ולא גררו בעקבותיהם את התנערותה של הממשלה ואת ריסונה: רק אם נזכור את עליית הגזענות בחברה הישראלית ואת עיקרו של חוק הגזענות מעיקר תוכנו. על־ידי הממשלה ועל־ידי הקואליציה שתמכה בה: רק אם נזכור את התאום הסיאמי שהדביק לחוק הגזענות החוק נגד מפגשים עם פלשתינים — רק אם נזכור את כל אלה נזכור גם את מאון הרווח וההפסד שהממשלה הזאת היתה צריכה להגיש לכנסת. לעם.

זו ממשלה שהרווח שהיא העניקה לעם הוא מוער וההפסד לא רק לדור שלנו. חוששני גם לדור הבא. עדיין יתבע מאתנו מחירים כבדים ביותר, 'עמים עלינו נטל כבר ביותר.

הי"ר מ' כהן אבידב:
תודה לחבר הכנסת יאיר צבן.

ג. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי־אמון לממשלה בשל ההסכם עם ארצות־הברית לעריכת תמרונים צבאיים אמריקניים על אדמת ישראל וחסימת הדרך לשלום

החצי הראשון של הממשלה הזאת התפאר בכך שהוא תיקן את הכלכלה, אך כולנו יודעים היום שיש קלקולים גדולים מאוד בכלכלה של היום. האבטלה הולכת וגדלה, מפעלים נסגרים, המעצמה הכלכלית "כור" ומפעלים הסתדרותיים שונים נמצאים על סף פשיטת רגל, האבטלה הולכת וגדלה ועל אלפי פועלים מאיימת סכנת הפיטורים, ומורגשים ניצנים של מיתון במשק. מה שתיקן כביכול החצי הראשון, קלקל החצי השני, אך בהסכמת החצי הראשון ובשיתוף פעולה מלא אתו.

הנה זה לא כבר עמד שר החוץ וממלא־מקום ראש הממשלה, מר שמעון פרס, והתפאר בכך שהוא עשה, וממשלת שמיר קלקלה — הרסה, למשל, את החקלאות, נתנה מכה לחעשייה, הוא יילחם בליכוד, אבל אם יירש, ובלבד שיתנו לו להיות ראש ממשלה, הוא יסיים להקים יחד אתם ממשלת ליכוד לאומית לקנציה נוספת. על כן, מר שמעון פרס, אם זאת תוכניתך, אינך ראוי לאמונם של הבוחרים. מי שרוצה לזכות בחירות האלה ולשנות כאמת את המדיניות חייב להבהיר חד וחלק, שבשום פנים ואופן לא ילך לשותפות נוספת עם הליכוד. די באסון שהמיטו עד עכשיו ודי בניסיון שהיה.

ואילו לגבי השלום, שאלת עתיד קיומה של מדינת ישראל, שמענו ממך רק דיבורים. שום מעשה אחד, אולי גם גידופים בינך לבין הליכוד, הנה, מה עושה שר הביטחון בשטחים הכבושים? שמונה חודשים נמשכת מלחמת החופש של העם הערבי הפלשתיני בשטחים הכבושים. זוהי המלחמה הארוכה ביותר בפלשתיין, כארץ־ישראל, מאז מלחמת 1948. מאות הרגומים, אחר מדיים 220 הרגומים, האמת היא שיש שיתוח יותר. יש מאות פצועים שכורי גפיים, אלפי עצורים במחנות, שהם מן הגרועים בהיסטוריה המודרנית, ואילו שר הביטחון מתפאר ואומר: תנו לי קצת זמן, ההתקוממות דועכת, וכשהוא אומר את זה, נופלת עוד נערה בת 15 מעזה.

אין פתרון וזלת משא־ומתן עם הנציגים הלגיטימיים של העם הערבי הפלשתיני, והנציג הלגיטימי המקובל והמוסכם על העם הערבי הפלשתיני והעולם כולו, פרט אולי למדינת ישראל, הוא אש"ף. והפתרון הוא מדינה עצמאית, שכירתה מזרח־ירושלים, לצדה של מדינת ישראל, הם הלכו הרבה צעדים קדימה, והמסמך של בסאם אבר־שריף רק מעיד על כך והוא נחשב לויתור גדול על־ימנת להביא את ממשלת ישראל

היציא. הסיכוי שאדם צעיר יזכה בעבודה קטן והולך, אלא אם הוא רוצה להתגרם למשטרה. מספר דורשי העבודה החרשים עולה כאלפים, ומקומות עבודה חדשים אין ואבטלה בשער. יציבות מדומה תלויה על כרעי תרנגולת, והכול מתנערים מהמצב הנוכחי ומטילים אחריות על שר האוצר.

אתנו עדים בממשלה אשר ניסתה לרפא את המשבר הכלכלי במשק באמצעות מדיניות שהרסה את השירותים, מוטטה במיוחד את שירותי הבריאות, גרמה סבל לאוכלוסייה בכלל ולחולים במיוחד, כרסמה במסדרות החינוך, ובמיוחד הרחיבה לאין שיעור את הפערים החברתיים. ממשלה כזאת אמורה היתה, גם בתחום שלטון החוק, להגיש לעם דין־וחשבון קשה ביותר, רק אם נזכור את תמרון הדרך, שהוא בפני עצמו כחם של חרפה על הממשלה הזאת — פרשת השב"כ: רק אם נזכור את המתדלסל ואת המשגים החמורים

הי"ר מ' כהן אבידב:

הצעת אי־אמון מטעם החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון בנושא: ההסכם עם ארצות־הברית לעריכת תמרונים צבאיים אמריקניים על אדמת ישראל וחסימת הדרך לשלום — ימק אותה חבר הכנסת מחמד ותד, במסגרת של עשר דקות.

מחמד ותד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ארוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הממשלה הזאת תוציא את ימיה בעוד חודשים ספורים, וכאילו על־מנת להגדיש את הסאה הגיע נציגה, שר הביטחון, כשם הממשלה להסכם על ביצוע אימונים משותפים עם ארצות־הברית, אחת המעצמות המאוסות בעולם, אויבת החופש, שכרתה ברית עם כל המשטרים הריאקציוניים לא רק באזורנו אלא גם באמריקה הלטינית, והנה, הולכת ממשלת ישראל ומגבירה את תלוחה במעצמה זאת וכך מוותרת על שלב נוסף בעצמאותה של מדינת ישראל.

תיאמר האמת — הממשלה הזאת אינה שונה ממשלות ישראל שקדמו לה. מאז שנת 1952 הלכו ממשלות ישראל והגבירו את תלותן במעצמה זו, שהעתיד אינו עומד לצדה, מוכן שרקובים בתוכנו שמחים על ההתפתחות הזאת, אבל כולנו עוד נשלם את המחיר של התלות הזאת.

ברור שכמצב עניינים זה הלכה ממשלה זו וסתמה עוד יותר את האופציה להסכם אפשרי עם העם הערבי הפלשתיני ועם העמים הערביים באזור, שוחררי החופש, הכמהים לעצמאות אמיתית, והו פועל יוצא של אותה מדיניות ארוכת־טווח, המסתמכת על התלות בארצות־הברית.

אם עושים את המאזן של הממשלה הזאת, המזורה, הבלתי־אפשרית, שהתקיימה אומנם כמשך ארבע שנים, אך התקיימה כשתי ממשלות, מוצאים שבצד השלילה קיימים כל הסעיפים, ואילו בצד החיוב כמעט שלא קיים אף לא סעיף אחד.

ממשלה זו, בחציה הראשון, התפארה בכך שהיא יצאה מלבנון, אך האמת היא שישראל לא יצאה מלבנון. לעתים היא נמצאת שם באופן גלוי, ובאורח קבע היא נמצאת שם באופן סמוי. לא רק זה, אלא שהיא העבירה את לבנון אל תוך מדינת ישראל, ואם היתה לבנון אחת, היא יצרה את האופציה ללבנון שנייה, ללבנון נוספת.

חוכרת ל"ח, ישיבה חס"ה

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה —

יש היום מחנה שלום במדינת ישראל, יש אנשים המוכנים לסרב לשרת ולדאכ בשטחים וללכת לבית-הסוהר. אם מישוהו חפץ באמת בשלום. שיקום ויאמר חד וחלק: אנחנו בעד תנועת הסירוב הזאת, כי רק היא תקפקע את מדיניות הממשלה. שיפסיקו לשחק את המשחק הכפול של יד מושטת לשלום עד למחצה, ותמיכה בכיבוש מצד שני.

הדרך, אדוני היושב-ראש, ברורה: הליכה לועידה בין-לאומית, הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני ומשאומתן עם נציגו הלגיטימי, הארגון לשחרור פלשתיין.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה לחבר הכנסת מחמד ותד.

ד. הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה כשל תהליך כרסום בריבונות ובביטחון בירושלים ובהר-הבית

של ההר, בין שאלו חומרי נפץ כאלה או כאלה ובין שזה נשק חם אחר. מתי תפקחו עיניים ותפתחו את המחסנים האלה? למה אתם מחכים?

הפירות הכאושים של אותם זרעי פורענות שהזכרתי ניכרים היום גם כרדרור המשפיל של ריבונותנו ושלטוננו בירושלים, למרגלות הר-הבית, היום הם אומרים: הר-הבית בדינו, לא אנחנו אומרים: הר-הבית בדינו, הם אומרים: הר-הבית בדינו, אבל היום הם גם אומרים: העיר המזרחית בדינו, העיר העתיקה בדינו, זה בינתיים, אחר-כך — פניהם לירושלים כולה, לארץ כולה.

ומה אנחנו עושים? אנחנו מפרזים שם הפגנות, כאילו ההפגנות שם הן כמו הפגנות של פועלי "אחא" ואנחנו — איהו שלטון משמלית סדר בשטחים או בערים. מתפרעים? — אנחנו נציגי החוק, נציגי השלטון, אנחנו מפרזים את ההפגנה, זו איננה הפגנה, זו מלחמה. נכון שזו איננה מלחמה על-ידי צבא סדיר, זו מלחמה על-ידי כנופיות, אבל זו מלחמה, ובמלחמה — כמו במלחמה, אך כאן, כאשר ההתפרעות מתפוררת, כאשר הם הולכים לנוח — כי גם הם צריכים לנוח — גם השוטרים שלנו הולכים לנוח. נגמרה ההפגנה — נגמרה הבעיה, לא, זה אויב שאנחנו צריכים לחסל אותו, הם אינם מתפרעים, הם אויב, מי שמתקומם כנגד השלטון הוא אויב, וכאויב נלחמים. ממגרים אותו, מגרשים אותו, ולא אומרים, כאשר הוא יורה: זה גשם, זו שגיאה תמורה גם בכל מה שנוגע להתייחסותנו לאינתיפאדה לא רק בירושלים, אלא בכל הארץ.

ולכן — כיכר השוק ריקה.

אין כתבה נעמי שמר בשיר שלה, לפני שחרור הר-הבית, לפני שחרור ירושלים? — כיכר השוק ריקה. אדוני, היום כיכר השוק ריקה מיהודים, היא מלאה בשוטרים. אתה יודע מה? היא גם מלאה באנשי "כך", "הליגה להגנה יהודית", "הליגה להגנה יהודית" קמה בכרוקלין נגד הכושים, נגד הגויים, נגד האנטישמים. היום החלה "הליגה להגנה יהודית" לפעול בירושלים, כי בירושלים יש גלות, גלות שכוללת. האם לכך היינו צריכים להגיע, שאנשי הליגה הזאת ימלאו את הר-הבית? ואין זה חשוב אם זה כהנא או מישוהו אחר, כי כאמת יש שם הרגשה של גלות.

ואת העם בישראל לשלום עם העם הפלשתיני. אך אתם לעגתם למסמך וזר פרס הגדיר אותו כמסמך של אנשים שיש להם בעיה עם הדימוי של עצמם. לא יכולה להיות צביעות גדולה מזו, שמצד אחד מדברים כביכול על שלום, אך למעשה דוחים את היד המושטת לשלום.

אני רוצה לומר במאמר מוסגר ביחס להתקוממות, שמפלגות שמאל הנמצאות בתחום הקונסנסוס, שטענו שיש להן השפעה יותר גדולה על מדיניות הממשלה, שטענו שהמאבק מכפנים ומתוך הקונסנסוס יכול להיות יותר יעיל, לא מנעו גירוש אחד, לא מנעו הריסת בית אחד, לא שחררו עצור אחד מבתי-המעצר. ידע העם והציבור הערבי, שהטענה הזאת מצוה מן האצבע, והאמת היא אחת: רק על-ידי מאבק יהודי-ערבי משותף, עקבי וברור, אפשר יהיה להשיפע, ולא על-ידי חפנות והתרפסות לבותר היהודי והשליית הבוחר הערבי והטעייתו.

היו"ר מ' כהן אבידב:

בנושא אחר — תהליך כרסום בריבונות ובביטחון בירושלים ובהר-הבית — הצעת אי-אמון של סיעת התחיה. תנמק חברת הכנסת גאולה כהן. בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, האינתיפאדה, כידוע, לא פרצה בחלל הריק. אנחנו זרענו את כל זרעי הפורענות שלה במשך שנים, ובשיטתיות. איני רוצה לנמנות עכשיו את כל זרעי הפורענות — כשאפשרנו במשך שנים למכללות החבלה ביהודה, בשומרון ובעזה לגדל ולהצמיח דור של הווקף המוסלמי אלא של הווקף האש-פיסטי; לארגונים, למרכזי הסתה, מה שנקרא מרכזי הסברה, לעיתונים אש-פיסטיים לפעול חופשי-חופשי בשטח, להצמיח מורעות, מנהיגות טרוריסטית, שהיא לא פחות ואולי אף יותר מסוכנת ממפקדות של אש"ף; כאשר הפכנו את הר-הבית למוקד של פעילות לא רק של הווקף המוסלמי אלא של הווקף האש-פיסטי; כששועלי אש"ף מתהלכים על הר-הבית וממלאים אותו חופשי-חופשי; כשחוקי ישראל מופרים יום יום על הר-הבית — חוקי הכנייה, חוקי העתיקות, ואוצרות ישראל, שרידים מן העבר, נשחטים יום יום; כשליהודי אסור לעלות להתפלל על הר-הבית, מה שמתור לנוצרי, מה שמתור למוסלמי, מה שמתור לבודהיסטי.

אדוני השר חיים קורפו — ואני מבקשת ממך להעלות זאת כממשלה, ביקשתי זאת משר המשטרה אין ספור פעמים — אין לי ספק שבהר-הבית יש מצבורי נשק, לא רק ספרי תפילה או כלי קודש, היום, כאשר נתפסה בהר-הבית קבוצה, או נתפסו שני אנשים עם שמונה בקבוקי תבערה, שעל-פי כוונתם היו צריכים להיות מוברחים להר-הבית, אני שואלת: לצורך מה רצו להכריח שמונה בקבוקי תבערה להר-הבית? לצורך הפולחן הדתי? ברור וכולנו שיש שם מחסנים של נשק קר, כי ברגע שמסתיימת התפילה עולה ההמון מתוך ההר עם סכינים, עם אבנים ועם מוטות ברזל. אבל יש, אדוני השר, גם נשק חם בתוך הר-הבית. מה עוד צריך לקרות כדי שיוס אחד תפקח הממשלה את עיניה ותראה מה נעשה על הר-הבית?

אנחנו זוכרים את המעשה של אותו אדם שכא מארצות-הברית והניח בידיו פצצה על הר-הבית, ואנחנו גינינו את המעשה הזה. אבל היום יש פצצות על הר-הבית, בתוך תרוכ

יובל נאמן (התחיה):

גאולה כהן (התחיה):

כמה יישובים חדשים ניתוספו? מה זה משרד לאוכלוסייה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יובל נאמן (התחיה):

גאולה כהן (התחיה):

ברוך השם, יש התיישבות והתנחלות בארץ ישראל. זה תהליך כל כך טבעי. כל כך סטיכי. שהוא גם מתפתח מעצמו. ברוך השם הוא ממשיך להפתח. אבל זה קורה בקצב, שהממשלה יכולה הייתה להאיץ אותו לנוכח מה שקורה לנו מסביב, אילו השקיעה בו את הרצון, את החקציב, את המוטיבציה הממלכתית.

אדוני השר, איזה שדר אתה חושב שמקבלים תושבי יהודה ושימרון ועזה הערבים כאשר מצד אחד הליכוד אומר: אוטונומיה, משאומתן בלי תנאים מוקדמים — אני מקווה שאינכם כוללים גם את ירושלים, אינני יודעת: ואנחנו יודעים שאוטונומיה היא ריבונות אחרי חמש שנים, ריבונות כסימן שאלה, לא חרימשמיעית, ריבונות ישראלית, מצד שני אומר הליכוד בהכרזות חגיגיות וכנאומים: לא נותר על שום שעל, נישאר שם לנצח נצחים, לא נזוז, או תחליטו.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

ואם הם יחליטו, מה יהיה אז?

גאולה כהן (התחיה):

אם נחליט ויהיה לנו מסר מדיני ברור שמיהודה ומשומרון ומעזה לא יוצאים, או אתה לא מתסכל את האוכלוסייה, היא יודעת מה רוצים או לא רוצים.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

הכול בכח אחת.

גאולה כהן (התחיה):

לא יוצאים, אבל לא רק מכרזים — — —

יאיר צבן (מפ"ס):

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לי ארגומנט יותר טוב בשבילך.

היז"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת שריד, אתם גוררים אותה להאריך בכרייה. היא צריכה לסיים, הזמן חם. אל תגררו אותה לזיוכות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה לעזור לה בארגומנט טוב. בעיתון "גירוסלם פוסט" הבוקר כתוב שחבר הכנסת דן מרידור אמר שבכלל זו היחה שטות להתחיק בעזה. זה ארגומנט טוב בשבילך.

גאולה כהן (התחיה):

אני לא צריכה ארגומנטים, האמן לי שיש לי די ארגומנטים משלי. אני לא רוצה לפרוט את הדברים לעזה, ליהודה ולשומרון. שמעתי מה אמרת, כבר היו הכרזות כאלה ואחרות בליכוד. הוא גם כן הולך להיות כמו המערך, איזה מין סופרמרקט.

מה השגיאה החמורה הנוספת? מאחר שזאת מלחמה, וכפי שאמרתי, לא הפגנות של פועלי "אתא" שצריך לפזר אותן, הכריזה שיש היום לאויב היא אחת; לכל היותר הוא יחזור למצב הקיים. הוא אינו מפסיד דבר במלחמה הזאת. הוא יכול רק להרוויח. והוא כבר הרוויח. להפסיד? — אין לו מה להפסיד. מי מפסיד? — המשפחות השכולות. כבר אמרתי בעבר: למנהיגות של האינתיפאדה לא אכפת אם נהרגים 200 או 300, כי זה על מזבח המלחמה. אבל לאם זה כואב, לאב זה כואב, למשפחה זה כואב. למנהיגים שלהם, שלא כמו אצלנו, זה אינו כואב. למנהיגים שלנו כואב כל חלל וכל נפגע. למנהיגים שלהם — לא. הם מוכנים להקריב את אנשיהם, נאצר אמר שהוא מוכן להקריב מיליון מצרים למען השגת המטרה. רק למשפחות זה כואב. לכן הם אינם מפסידים.

אנחנו צריכים להציב בפניהם עוד ברירה, לא רק הכריזה של ניצחון או חזרה למצב הקיים, אלא — תבוסה, שלא יוכלו לחזור למצב הקיים, אלא תוך הפסדים מדיניים חמורים: עליהם לדעת שהתוקפן מפסיד. כך זה, דרך אגב, גם במלחמות ישראל. הם מכריזים מלחמה בכוונה להשמיד או לאבד את ישראל, והם יודעים שהמצב, לכל הגרוע, יחזור לקדמותו. אם הם לא ינצחו ויזרקו אותנו לים. כך גם לגבי האינתיפאדה.

דבר לא יעזור לכל הצדדים, אם אנחנו כאמת רוצים לשבור את האינתיפאדה — אנחנו יודעים שיש ערבים שלא היו רוצים לשתף פעולה עם ההנהגה של האינתיפאדה, ורוצים לחיות חיים שקטים — עלינו לטפל נכון במורדים ובמתקוממים. והם צריכים לדעת שירושלים — אני מתרכזת עכשיו בירושלים בלבד — ירושלים שאחרי האינתיפאדה תהיה מלאה תושבים יהודים בכל הרבעים. הם צריכים לדעת שאחרי האינתיפאדה, המסגדים של הרחבה יהיו מסגדים רק לתפילה. ואם תהיה שם הסתה — הם ייסגרו. הם צריכים לדעת, שאם תימשך האינתיפאדה הזאת, הקסכות שלהם — ואת זה צריך לעשות בלאו הכי — תחדלנה להיות חממה של מתפרעים ושל מחבלים ומקוס שבו דוקרים יהודים. את הקסכות, אדוני השר, צריך להרויב צורך לסלול שם כבישים וצירי תנועה במגמה שלא יהיו מפגע ביטחוני. עליהם לדעת שהם יפסידו.

אנו שומעים כל שני ותמישי את ההכרזות שלכם ש"האינתיפאדה שככה", ולמחרת מתברר שהאינתיפאדה לא שככה, ולמחרת — האינתיפאדה שככה רק ליום-יומיים. אל תחשבו שהיא נגמרה, היא תפרוץ מחרתיים, ושוב הודעות כאלה, ושוב הודעות סותרות. כך אתם חושבים לנהל את החיים שלנו? האם יש לכם זכות מוסרית להפקיר כמו ידיכם את פרי מסירות הנפש של דורות שלחמו על הארץ, שלחמו על ירושלים? אתם תגרמו לכך — הממשלה הזאת כבר גרמה לכך — ודין אחד לליכוד ולמערך כעניין זה. הליכוד שהקפיא את ההתנחלויות, מה הוא שידר למנהיגות הערבית של האינתיפאדה? — שאנחנו כעצם עומדים עם רגל אחת בחוץ. למה הקפאתם במשך ארבע שנים את ההתנחלויות?

שר התחבורה ח' קורפו:

גאולה כהן (התחיה):

לא נוסף אף לא יישוב אחד, אם יש עוד יישובים שהיום אתם מגממים לגביהם, אלה אותם יישובים שהשר של התחיה, חבר הכנסת יובל נאמן, דיבר עליהם כממשלה הקודמת.

שר התחבורה ח' קורפו:

— הצעת סיעת התחיה להביע אי־אמון לממשלה; הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי־אמון לממשלה —

יאיר צבן (מפ"ם):

יאיר צבן (מפ"ם):
לחוג את תשעה באב?

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גאולה כהן (התחיה):

להיזכר, להתייחד עם זכר תשעה באב — כסדר, אם זוהי השיגאה היחידה שלי, אני מקבלת את החיקון — להתייחד עם זכר תשעה באב על הריהובית כיום חורכך הכית שהיה על הריהובית. מדוע אנחנו היינו צריכים להיכנע ולסגת מפני התג המוסלמי שהתקיים באותו יום?

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב־ראש, הייתי רוצה לשמוע מה הם אומרים.

יאיר צבן (מפ"ם):

אמרנו שאנחנו מוכנים לתת את עזה ל"תחיה", ושאתם תהיו שם — — —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ונתן לכם יד חופשית — — —

שרה דורון (הליכוד):

זה לא יפה.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה לא יפה? אפילו נדיבות לב זה כבר לא יפה?

גאולה כהן (התחיה):

אדוני השר, לא רק מסר מדיני ברור בארץ ובעולם, אלא מסר שיש לו כיסוי רעובדות בשטח. לא רק הכרזות, אלא החיישבות, תנופת החיישבות יומיומית כדי שלמעשה המדיני יהיה כיסוי בשטח. אבל לא זה נעשה ולא זה נעשה. לכן גם האינתיפאדה הולכת ומתגברת וגם הנסיגה שלנו הולכת ומתגברת.

גאולה כהן (התחיה):

האם אנחנו צריכים עוד אלפיים שנה לשבת למרגלות החר לאחר ששחררנו אותו, כדי לככזת על יד הכותל: מתי נעלה על הריהובית? אני רק מקווה שמי שנותן יד למצב הזה, הרבנות הראשית, רבנות ראשית מגומדת ש־20 שנה לא הספיקו לה כדי לראות שהנסיבות השתנו, תשכ יום אחד ותדרון מה יש לעשות בנסיבות החדשות בהריהובית; אבל היא משתפת פעולה עם ממשלה שמשתפת פעולה עם הווקף, זוהי ברית לא קדושה.

אני מקווה שאחרי הבחירות האלה יהיה לסיעת התחיה הכוח, אם תזמן לאיזו קואליציה ממשלתית, להתנות כאחד התנאים, שהמצב המשפיל הזה בהריהובית ולמרגלותיו, כעיר העתיקה וכארץ כולה, ישונה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן.

חבר הכנסת יאיר צבן, אני מאמין שיבוא יום שנחוג את תשעה באב, כי לפי מסורת ישראל הוא ייהפך להיות חג. אני מאמין בזה באמונה שלמה.

יאיר צבן (מפ"ם):

על־פי איתה אמונה, אנחנו צריכים להשאיר את זה למשיח ולא להתערב.

יעקב גיל (המערך):

גאולה כהן (התחיה):

לכן, אדוני, הנסיגה סומלה השנה כחג היהודי, כאשר אנחנו היינו צריכים לסגת אחרה מפני החג של המוסלמים, חג אל־אדיחה. אני שואלת אותך, אדוני השר, מדוע יהודי לא יכול היה לחוג את תשעה באב — — —

ה. הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי־אמון לממשלה בשל

סדר העדיפויות הלאומי בהקצאת משאבים ל"כבישים אדומים"

פעם אחת ממשלה כזאת, זהו הלקח העיקרי. הרי זה בלתי אפשרי. מין ברייה בעלת פני ינוס, מאוחדת בשטעיה — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

כמו כל יצור, יש בו חצי טוב וחצי רע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כפני ינוס יש חצי מחיך וחצי בוכה. ממשלה זו מאוחדת בשטעיה, או שסועה באיחוריה. מה עשינו? אם נקבל עוד ממשלה כזאת — למה זה מגיע לנו?

היו"ר מ' כהן אבידב:

הסעיף הבא: הצעת אי־אמון לממשלה בשל סדר העדיפויות לאומי בהקצאת משאבים ל"כבישים אדומים". כשם סיעת ר"צ ינמך חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ביומה האחרון של הכנסת ראוי שנלמד לעצמנו לקח אחד, לקח עיקרי, ונאמר, אולי נחפז, שלא תחזור אלינו שוב בכנסת השתים־עשרה ממשלה כזאת, לא עשינו שום דבר רע שמגיע לנו לקבל עוד

זה הלך למערכת הבחירות: לעשות הכול, לקבל כל אלטרנטיבה אחרת, ולא את האנדרוגינוס, את המוטציה הביולוגית הפוליטית הזאת.

לכו לרחובות, רבותי השרים, יושבים פה שניים מכס. לכו לרחובות ותראו שמעולם לא התלוננו רבים כל כך על ממשלה כל כך גדולה עם יכולת כל כך מצומצמת בכל כך הרבה נושאים. מעולם לא היתה ממשלה כל כך גדולה, שטיפחה ציפיות כל כך גבוהות, עם יכולת ורודה כל כך.

במה הצלחתם בשנתיים — שלוש השנים האחרונות — להוציא את הדברת האינפלציה, ששם היתה, אולי, הצלח המסטר הדמוקרטי?

אבל מה עשתה הממשלה הזאת, שני החלקים גם יחד ושאר הנספחים השוליים לידה? קירבתם אותנו עוד קצת למלחמה הבאה, לרגעי השפל שלנו כאומה, כחברה שמנסה ומתימרת להיות חברה אוניברסלית, תרבותית, מערבית? קירבתם אותנו עוד כמה צעדים לברבריוציה של החברה שלנו? תראו לאן הבאתם אותנו במערכת יחסינו עם תושבי השטחים, עם האויב, בה עשיתם לנו, לא מה עשיתם לאויב.

אדוני השר ללא חיק יגאל הורביץ, כמה עוד שנות יציבות אנחנו יכולים להרשות לעצמנו בתחום הכלכלי? כמה יציבות עוד נוכל להרשות לעצמנו? כמה יציבות אפשרית עוד, עד שנכרע ונתרסק?

את מערכת הבריאות כבר הזכרנו: זה הלך העיקרי, לא לחזור שוב לנתונים ולניסיונות שבהם נצטרך לומר כסף הקדנציה: ברוך שפטרנו, ברוך שפטרנו מן הממשלה הזאת.

אבל ראוי לה לכנסת שתנסה ביומה האחרון להקדיש כמה דקות למה שהוא אולי חשוב מכול — חשוב מה שקורה במערכת הכלכלית ומה שקורה במערכת הבריאות ומה שקורה בכל המערכות האחרות — שחקדיש כמה דקות לחיי אדם. ראוי לה לכנסת וראוי לה לממשלה שתשיב מה היא עשתה בשלוש השנים האחרונות כדי לכווץ, כדי לצמצם, כדי להמעיט במעט את הקטל הנורא, המיותר, המחריד בדרכים.

אדוני שר התחבורה, אתה יודע שבשלוש השנים האחרונות אנחנו מצויים במגמת עלייה בכל מה שקשור לקטל בדרכים. אל תלין על מפלגות אחרות, אל תלין על חילוקי דעות, לא באים אליך בטרוניות בגלל חילוקי דעות פוליטיים. קח את דוח מבקר המדינה, אדוני השר, הוא מדבר על שלומיאיות ועל רשלנות ועל אי-סדר ועל תהליך קבלת החלטות פגום בכל מה שקשור בסלילת כבישים, בפתוח רשת תחבורתית למלחמה בתאונות הדרכים. הוא אומר, אני מצטט: הפיגור נובע לא מהעדר תקציבים שיועדו לכך על-ידי הממשלה, אלא מהעדר תוכניות וזמנות לביצוע. הוא אומר בקשר ל"כבישים האדומים", אני מצטט: המדובר בקצב כיצוע אטי, למבקר המדינה אין חילוקי דעות פוליטיים עם אדוני השר או עם הממשלה הזאת.

אל תבחרו כדרך של מלחמה בנהגים. צריך להילחם בתאונות. לפעמים נדמה לי שיש כמה גורמים שמבקשים להילחם בנהגים. אני מרמו למשיבים, אם מישהו חושב שאני מרמו למטרה, אני מודה בכך, נלחמים בנהגים כשעה שצריך להילחם בתאונות.

אדוני השר, מי שמשקיע כל כך מעט — שר האוצר איננו כאן, אני יודע.

שר התחבורה ה' קורפו:
אולי אתה מבוקר בדברייך?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבוקר בדברייך? אחם מבוקרים במעשיכם? אתם מבוקרים במעשיכם? אני רוצה לומר שוב: מי שמשקיע כל כך מעט במלחמה בתאונות הדרכים יש לו חלק באחריות למוות הזה. מי שמשקיע כל כך מעט יש לו חלק באחריות הזאת, ואל תקבלו שום טיעון כלכלי שלא כדאי להשקיע ויש מעט כסף. אין השקעה שנושאת תשואה גבוהה כל כך כמו השקעה ברשת הכבישים. אין שום השקעה כמשק, על-פי כל נתוני הבנק העולמי, שנושאת תשואה כל כך גבוהה כמו השקעה בטיפול רשת הכבישים ובטיפול התחזוקה.

הנה אנחנו מדברים מאז 1949 על 15,000 הרגים; 15,000 הרגים בתאונות דרכים מאז 1949. הממוצע השבועי בשנת 1986 היה שמונה הרגים בשבוע; שמונה הרגים בשבוע. בשנת 1987 הוא עלה לתשעה הרגים בשבוע והשנה יש ירידה קטנה, אבל עדיין לא לממדים של 1985, של שמונה הרגים בשבוע.

בחדש ינואר היה שיא השנה הזאת: 42 הרגים בחודש אחד, כמעט הרג וחצי, סליחה על הביטוי, כיום.

מאז 1985, כל שנה אנחנו משלמים נזק כלכלי של 700 מיליון דולר עקב התאונות. 700 מיליון דולר נזק כלכלי, ויבוא שר האוצר ויאמר: אין לנו מה להשקיע. החשבון הוא חשבון לזמן קצר, כאשר אומרים שאין מה להשקיע.

תוכנית "הכבישים האדומים", שהכרוזת עליה בשנת 1984, מומשה בחלקה, בחציה. היא מתקדמת בקצב סביר מאוד, אך רק בחציה. על מי האחריות? — על הממשלה כולה. שלושה משרדים עוסקים באותו נושא, אין שום רשות מתאמת אפקטיבית, משום שהרשות המתאמת הקיימת אינה אפקטיבית.

יאיר צבן (מפ"ם):

מדוע אתה לא תובע משר התחבורה להתפטר, כי זו האחריות שלו?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת צבן, אתה יודע כל כך קרוב לי, אתה לא יכול לקחת לי את המשפט האחרון. אני חושב שזה לא הגון.

יאיר צבן (מפ"ם):

חשבתי שסיימת את התיזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האם חבר הכנסת יאיר צבן יסכים שזה יימחק מהפרוטוקול כדי שזה יירשם כמשפט שלי?

שבח וייס (המערך):

יאיר צבן (מפ"ם):

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יאיר, יש בינינו מאבק בבחירות, אבל נהג בהגינות. אני רוצה לחזור לפתוס, יאיר, גם את זה אתה לא יכול לעשות לי.

האחריות, אדוני השר, רובצת על הממשלה כולה ולא רק על משרד האוצר. על הצעת אי-אמון מן הסוג הזה צריכים לעמוד פה ולהשיב גם שר השיכון, גם שר הפנים, גם שר

חוברת ל"ח, ישיבה חס"ה

— הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעת שינוי — תנועת המרכז להביע אי-אמון לממשלה —

רבות את האפשרות להקים שם מחלף. אבל אם להיות הגון, יש לי גם כמה טענות כלפי כמה קיבוצים בצפון שלא מאפשרים לסלול את כביש חיפה-יעכו כפי שצריך. נכון, צריך לבוא בטענות לכולם, לכל מי שמנצלים את כל האפשרויות המשפטיות שבידיהם ובלבד שלא יוקם כביש מתחת לאפס.

אדוני השר, בכל מה שקשור לעדיפות לאומית, לסמכויות, שר התחבורה הוא חסר יכולת. אתה יכול לעשות מחוזה, שתשיג הרבה יותר ממה שעשה כל שר תחבורה בארבע השנים האחרונות. תעשה מחוזה כלפי אלה שעוד לא נפגעו בתאונות הדרכים, תתפטר היום, עכשיו.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת צוקר.

האוצר, ובראש ובראשונה ראש הממשלה. חמישה שרים היו צריכים לעמוד פה במקהלה ולהשיב על טענות. על אחריותם לאיימניעת מוות, כן, אדוני השר, על אחריותם לאיימניעת מוות בחלק מן המקרים, לא בכולם, כמובן, אולי לא ברובם. אבל גם אם זה ביעוטים, בחמישייה הייתם צריכים לעמוד פה ולהשיב.

אדוני השר, אתה חסר את הסמכויות שהיית רוצה שיהיו לך. יש מקום לחלונות שלך. הסמכויות אינן בידך. אתה אפילו לא יכול לומר דבר לעיריית בני-ברק, שכבר שנים מסכלת את האפשרות להקים שם מחלף. אתה לא יכול לומר להם מלה, משום שאין מסלול חקיקה מהיר.

עיריית בני-ברק, הדבקה בקדושת השבת, תסכל עוד שנים

7. הצעת סיעת שינוי — תנועת המרכז להביע אי-אמון לממשלה בשל אוזלת ידה

נוכח ההרג בדרכים

נשיא המדינה דיבר בהזדמנויות שונות על הברוטליזציה שעוברת החברה שלנו. אין תחום שבו ניכר תהליך הברוטליזציה ביתר בהירות מהתחום הזה. ילד כן שנתיים וחצי עומד על מגרש המשחקים ליד ביתו, מכונית עוברת כיעף והורגת אותו לנגד עיני הוריו. קשיש מנסה לעבור כמעבר חצייה — הוא עבר בחייו סכנות מרובות וניצל, אבל מכונית דוהרת, הנהוגה כביי נהג כלתי זהיר, כוטה, חסר רגישות לחיים, אחוז אופוריה של נהיגה, הורגת את הקשיש הזה.

שר התחבורה ח' קורפו:

אולי גם תסביר לנו איך אפשר למנוע תופעות מהסוג הזה

היו"ר מ' כהן אבידב:

הצעת אי-אמון בנושא אחר: אוזלת ידה של הממשלה נוכח ההרג בדרכים. נימק חבר הכנסת יצחק ארצי, בכקשה.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני היושב-ראש, רבותי השרים, כנסת נכבדה, כתום מושב זה של הכנסת ועם סיום הדיונים הסדירים כמליאת הכנסת האחת-עשרה, נפל בחלקי לסיים את עבודתי הפרלמנטרית כמליאה על-ידי הנמקת הצעת אי-אמון לממשלה, להסביר מדוע לא ראיה הממשלה הזו, על שר התחבורה שלה, לאמון הכנסת.

את הצעת האי-אמון אני מגיש בשם סיעת שינוי — תנועת המרכז על נושא חמור, נושא של מלחמה, נושא הקשור בחיי בני אדם, נושא הנוגע למלחמה עקובה דם, מלחמה העלולה לגרום השנה ל-560 הרוגים, ל-3,900 פצועים קשה, ל-14,700 תאונות, ל-22,700 נפגעים.

הצעת האי-אמון שלנו באה כדי להוקיע את אוזלת ידה של הממשלה ומחדליה בטיפול בנושא איום זה, שהפך אסון לאומי.

צר לי לקבוע, שהשאונות שבאה לידי ביטוי נוכח מצב זה מעידה על ליקוי מחשבתי וחגובתי שקשה להבינו ולהשלים אתו.

בשנת 1980 חל שיפור במצב המלחמה בתאונות הדרכים, וצוינה ירידה במספר התאונות ובמספר הנפגעים. ההרעה במצב בשלוש השנים שחלפו מוכיחה שהשתיקה, השאונות, המצב של "תבקר וגם תשאל תעשה" מעמים על מצפוננו אחריות כבדה.

זו השנה השלישית ברציפות שיש גידול מחריד במספר התאונות, במספר הנפגעים, במספר הפצועים קשה ובמספר ההרוגים. אחיל כנתונים על התאונות: ב-1985 היו 12,761 תאונות; ב-1986 — 14,568 תאונות; ב-1987 — מספר רומה. לפי הסטטיסטיקה של השנה הזאת, עד עתה המספר המשוער של תאונות הדרכים ב-1988 הוא 14,700. מספר הפצועים קשה עלה מ-3,064 ב-1985 ל-3,641 אשתקד, ועלול להגיע השנה, חס וחלילה, ל-3,900. אשר להרוגים — היו 387 הרוגים ב-1985, ואנו עולים עלייה שנתיים בלתי פוסקת. כשהמספר הצפוי המחריד בגודלו, עלול חלילה להגיע ל-560 הרוגים ב-1988.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

מייד אדבר על זה. אני מדבר עכשיו על האדם, ועוד מעט אדבר על התשתית.

צעירים בראשית חייהם יוצאים בסוף שבוע לבילוי, כדי להשתחרר קצת ממחמת המלחמה שבו הם חיים. בא לקראתם רכב ורוצח אותם בצורה אכזרית ביותר.

שר התחבורה ח' קורפו:

או שהם נוהגים כרכב ונוכסים — — —

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

זה היה הרבה יותר פשוט אילו היתה הבעיה נעוצה רק באדם.

תארו לכם את האסון — רכבות נכים, רכבות משפחות הנושאות בסבל וחיות את אסונן במשך כל ימי חייהם. דמיינו את הסבל ואת המועקה של משפחה שאיבדה את היקר לה מכול בגלל פגיעה אגב מלחמה אבטורדית, את המשפחות שאיבדו ילדים, שחיהים נגדעו עקב חוסר זהירות של נהגים וחוסר מעש של האחראים לתשתית.

אפשר בהחלט לטעון, שהאחריות לאסונות האלה נופלת לא במעט גם על שכמו של הנפגע: פיזור נפש, חוסר זהירות, אי-הקפדה על חוקי התנועה, ולולו בחיי אדם ועוד. אבל, יש אפשרות להקטין את ממדי האסון על-ידי אמצעים שנגקוט.

אני רוצה לדבר עכשיו על האמצעים אשר השלטון צריך לנקוט כדי להקטין את האסון, אמצעים הנתונים בשליטתנו. אני מאשים את הממשלה כ"שב ואל תעשה". הממשלה הכינה תוכנית חומש לבטיחות בדרכים, לשנים 1985—1990.

— הצעת סיעת שינוי — תנועת המרכז להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה —

אדוני היושב-ראש, אדוני שר התחבורה, במצב זה ונוכח נחונים אלה איני יכול לפטור אותך מאחריות. לא נלחמת במרץ הדרוש כדי לגייס את הבנתה של הממשלה לנושא; לא עשית די כדי לגייס את הסכומים הדרושים לפעולה נמרצת לצורך בלימת התהליך המחריד הזה.

עמיתך שר האוצר, כשהגיש שהולכים לפגוע במדיניותו, איים בהתפטרות. הוא לא ביצע זאת, אבל הוא איים בהתפטרות. ואילו אתה, לפי מיטב ידיעתי, אפילו צעד זה של איום בהתפטרות לא נקטת. לא נלחמת במרץ הדרוש על חלקך בתקציב. לא העמדת את הממשלה בפני האחריות הכבדה הרובצת עליה בתחום הזה. אתה שר הביטחון של המלחמה בקטל בדרכים. אתה הרמטכ"ל של המלחמה הזאת. אתה והממשלה שאתה חבר בה נשלחתם כישלון חרוץ במלחמה זו. למה עוד אתם מחכים נוכח התחזית הקודרת הזאת?

אדוני היושב-ראש, רבותי השרים, תאונות הדרכים אינן פאטום. אינן כורח הגורל, שהשליטה עליו נשמטה מידי אדם. יש נתונים שהם מחוץ לשליטתנו. לצערי, אין אפשרות להגיע לאפס תאונות, אבל אפשר להמגמה: מעקומה של עלייה בלתי פוסקת לירידה בעקומה.

אדוני השר, לא לחמת במרץ הדרוש כדי לקבל את האמצעים הדרושים, את תשומת הלב, את הגיבוי הפוליטי והציבורי כדי לשנות כיוון בעקומה המחרידה הזאת.

המצב הנוכחי הוא בלתי משיב רצון לחלוטין. לכן אני מבקש מהבית להצביע אי-אמון לממשלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי.

התוכנית אינה מתבצעת. אביא לדוגמה את נושא חיטול "הכבישים האדומים". הרי אין כל ספק בכך ש"כביש אדום" מגדיל את סכנת התאונות בהקילו התנגשות חזיתית.

יש היום 400 קילומטרים של "כבישים אדומים". תוספת של כ-280 קילומטרים כבישים. בסך-הכול טיפלתם בחיטול 70 קילומטרים "כבישים אדומים", זה כלום לעומת הצרכים.

יש אמצעים נוספים, אבל מחמת קוצר הזמן איני יכול להיכנס לכל הפרטים. כשביל אחזקה טובה של כבישים דרושים בין 70 ל-100 מיליון דולר לשנה, ואילו הממשלה מקדישה למטרה זו כסך-הכול בין 10 ל-15 מיליון דולר. יש גם בעיית החינוך לנהיגה זהירה בבתי-הספר, השתלמות של נהגים עבריינים, פעולה אינטנסיבית של משטרת תנועה ארצית כדי להרתיע את הנהג הנהוג בחוסר זהירות ובהפקרות.

הממשלה ושר התחבורה לא נלחמים במידה מספקת למען תקציב ייעודי. אני יודע שתקציב ייעודי זה דבר לא קונבנציונלי. אני יודע שהאוצר טוען תמיד, שלו יש הסמכות לקבוע את העדיפויות. אבל, צריך לזכור שהתחבורה נוחתת השנה הכנסה מאושרת של 1.6 מיליארד דולר. מדוע לא ייקחו 20% מהכנסה זו וייעדו אותה למאבק הבלתי פוסק בחיטול "הכבישים האדומים" וככל יתר הדברים שעליהם דיברתי?

מה הצדקה לכך שאנחנו משלמים בעד דלק מחיר נמוך בהרבה מהמחיר שמשלמים כאירופה? מדוע אין אומץ הלב הדרוש כדי להעלות קצת את מחירי הדלק, ולהקצות את הכסף אך ורק למלחמה בתאונות בדרכים? כל הרברים האלה לא נעשו.

ז. הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בירושלים המזרחית והעדר כל יוזמה מדינית מצד הממשלה

הישראלים היחידים שיכולים להיכנס היום לירושלים הם השוטרים והחיילים המזוינים, ולאחרונה גם, למרבה הכושה והכלימה, הוויג'ילנטים הפאשיסטים של "כך", באישור המשטרה.

ההנחה שקודם כול יש להשליט סדר ואחר כך לדרון היא הנחה מוטעית, שקרית וכוזבת, כי אין מי שישליט סדר. הכנסת הצבא למבצע דיכוי האינתיפאדה היא משגה היסטורי וגורלי. שר הביטחון, הממשלה והמטכ"ל לא נתנו את דעתם על חומרת ההחלטה ועל תוצאותיה. צבא איננו יכול ואיננו מסוגל לדכא התקוממות עממית. חפשו בכל תולדות ההיסטוריה ותראו לי דוגמה אחת שבה הצליח צבא להכניע התקוממות עממית.

זאת היא שגיאה בסדר הגודל של שגיאת הפלישה ללבנון. זאת היא כניסה למלחמה שאי-אפשר לנצח בה. ובסופו של דבר יהיה צריך לצאת ממנה מאוכזבים ומתוסכלים, ממש כפי שיצאנו מלבנון. אין לי כל ספק, שעוד תקום ממשלה בישראל שתראה בעצם הוצאת צה"ל מהשטחים הכבושים הישג לא קטן מזה של הוצאת צה"ל מהלבנון, והיא תחפאז בכך.

אבל הממשלה גם איננה מבינה את משמעות ההשלכות של המדיניות הזאת על החברה הישראלית פנימה. המטכ"ל דן לאחרונה בתופעת הסיורב — הסיורב לשרת כשטחים. היה מדהים להיווכח, עליפי ההודעות שפורסמו, עד כמה אין המטכ"ל מבין את התופעה, עד כמה אין הוא יורד לעומקה. המטכ"ל התנתם בכך שרק כמה עשרות מסרכים לשרת

היו"ר מ' כהן אבידב:
הצעת אי-אמון נוספת מטעם הסיעה המתקדמת לשלום בנושא: האירועים בירושלים המזרחית והעדר כל יוזמה מדינית מצד הממשלה. ינמק חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו נמצאים בחודש השמיני האינתיפאדה, והממשלה עורנה מסרבת להכיר בטיבה של התופעה, מסרבת להודות במשמעות האמיתית שלה, מסרבת להשלים עם כך שמדובר בהתקוממות עממית. הגדרה כל כך פשוטה וכל כך קולעת שהציע אותה הסופר יזהר סמילנסקי בשעתו, שבועות אחדים לאחר שהחלה.

ההגדרה הזאת איננה מקובלת על הממשלה עד היום. במקום זה היא מוצאת מלטל בהסברים קלוקלים, חסרי טעם וחסרי שחר, מטילה את האחריות על מסיחים, פעם מבית הפעם מבחוץ, פעם על אשיף ופעם על מישוהו אחר, על התקשורת, על המצלמות, על הטלוויזיה, על העיתונאים. כקיצור, עצם הניסיונות להתחמק מהכרה במהותה של התופעה והניסיונות להסביר אותה ככל מיני צורות משונות כאלה, כל זה הוא רק גילוי של חולשה ומכוכה שאיש איננו יכול לראות את אחריתן.

לכן יש, כמוכן, תוצאה מדינית כרוזה וחד-משמעית. "הקו הירוק" חור' לתוקפו. אין אורז בישראל שאיננו מכיר בכך. אין אורז בישראל שאיננו נוהג לפיו. ירושלים חולקה למעשה מחדש, חולקה כשם שלא היתה מחולקת מעולם.

חברת ל"ח, ישיבה ת"ח

— הצעת סיעת הרשימה המתקרמת לשלום להביע אי אמון לממשלה; הצעת סיעת מורשה-פא"י להביע אי אמון לממשלה —

בקיצור פלמוני. אלה אחס, שמעדיפים לא לקרוא על כך שהשטחים נשפרים, ועמם ירושלים המזרחית והמעורבת, והבעירה הופכת לאש ששורפת שדות ויערות, והיא חתקה עוד הלאה, מערבה, אם לא תחוסל. לוכשת צורה חדשה בכל פעם שאיוו חציית מתגברת על הקודמת. לא האיתניפאדה ככלל לא קרובה לסיומה, אף כי העיונים כרוכים שותפים לקשר ההשקפה. נא לשאול כל מי שחוזר ממילואים, והנה תזכורת: "ואו בא עשיפור על אותו עזתי צעיר שהוכרח להודות כמה שהוא לא עשה, לאחר שעונה קשות".

ובכן, מה אנחנו רואים כאן? ערעור לא רק על הסמכות המוסרית של הפיקוד העליון אלא על המדיניות ועל תוצאותיה הכלת-ינמעות. אלה הם הקולות של סרבני השירות בשטחים, ובין שהמשמיעים אותם סירבו בפועל ובין שלא סירבו בפועל, הם מהווים עדות לכך שתלה התערעורת פנימית חמורה ביותר, חלה התרופפות של החוסן המוסרי של הצבא, חוסן שבלעדיו הוא הופך להיות ציבור של אנשים מזוינים, חסרי מוטיבציה, חסרי אמונה בצדקת שליחותם. ציבור שזוקק לסיוע של יג"לנטים פאשיסטים כדי לעמוד במשימות.

סרבני השירות, אנשי "יש גבול", מזהירים את הממשלה ואת המטכ"ל מפני התוצאות החמורות של מדיניותם המוטעית, ובוז כוחם וזו חשיבותם.

אך בינתיים, כאמור, השרפה כוערת והולכת ואוכלת כל חלקה טובה של רצון טוב, כל חלקה של נכונות להשלמה ולהסדר.

התעלמות הממשלה מהחלטות הפסגה הערביות, מאז החלטת פס ב' 1982 ואילך; התעלמותה מגילויי הרצון של אש"ף להתחיל במשא-זמתי עם ישראל במסגרת ועידת שלום בין-לאומית, התעלמות שגילורה החמור ביותר הוא מסע הדיכוי בשטחים — מחזיקה את סיכויי השלום.

עד לכחירות בנוכמכר ברור שלא יחול שינוי, כי הממשלה מאוחדת בסירובה לשנות את מדיניותה. לאחר הבחירות אולי יבוא שינוי, אבל זאת בתנאי שתקום ממשלה המאחדת את כל כוחות השלום, לא "ממשלת אחדות לאומית" אלא ממשלת איחוד, כוחות השלום. אם יהיה מי שיקום בו הכוח להקים ממשלה כזאת, יהיה סיכוי מהדרש למדינת ישראל, השאלה היא, האם זה יהיה, ולתשובה על כך נצטרך כמובן להמתין, כי בשאלה גורלית זו קשור גורלה של ישראל עצמה.

ועד אז ראויה הממשלה, שהפכה מממשלת איחוד לאומי לממשלת שיתוק לאומי, לאי אמון. וזה מה שאני מציע עכשיו. תודה.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה לחבר הכנסת מחתיהו פלד.

ח. הצעת סיעת מורשה-פא"י להביע אי אמון לממשלה בשל אוזלת ידה במיגור מכת הסמים בישראל

הממשלה בכל הנושא הרוחן במכת הסמים המסוכנים בישראל ולהביע לה אי אמון, אף שהיא כבר בסוף דרכה.

רק לפני שבוע ימים דנה הכנסת בהצעתו לסדר-היום על הצורך בהקמת ועדת חקירה פולמנטרית בנושא מגפת הסמים בישראל. צד לי מאוד, שלמרות ההסכמה הכללית אין אנו עושים די להדברת ולהשמדת הגנג הנורא והאיום, אשר פשה בקרב חלק ניכר מאוכלוסיית המדינה. ישראל נהפכה, לכושתנה, לאחת המדינות שנגע הסמים חדר עמוק עמוק בתוכה.

בשטחים, בלי להכיר בכך שהעשרות האלה מצילים את שמו ואת כבודו של הרוח.

למרות זאת, הם מהווים רק קצה הקרחון. מתחת לפני השטח מסתתר קרחון עצום וענק, ביטויי הם חמורים ביותר.

אני רוצה להביא מובאה אחת, מביטאון "קיבוץ", ביטאון של תנועה ששר הביטחון וראי איננו רואה בה תנועה עוינת. עד כמה שאני מבין זה דווקא אחד מאבני היסוד של כוחו הפוליטי.

והנה מה שפרסם ה"קיבוץ" ב'6 ביולי, מפי אחד הבנים, ששירת בריכוז האיתניפאדה: "בכל מה שעשיתי עד כה בצבא, באימונים, במלחמות, ידעתי שאלה ששלחו אותי — עשו את זה לפני. אבל אף אחד מהם לא עשה את מה שאנחנו עושים כעת, והם לא יודעים מה זה. שאחד מהם יעשה את העבודה הזאת רק כמה דקות שם, ונראה אם אחר כך הוא יאמר שזה התפקיד של חיילי צה"ל". אינני זוכר ערעור כל כך חמור על הסמכות המוסרית של הפיקוד העליון כמו הדברים האלה, שנאמרו על-ידי חייל שחזר משירות בריכוז האיתניפאדה.

לא רק זאת. אני רוצה להביא עוד מובאה מאותו ביטאון. "קיבוץ", מ'29 ביוני. אלה דברים שלא נאמרו על-ידי סרבני גיוס אלא על-ידי אנשים שעשו את השירות הצבאי. הנה מה שאומר אחד מהם: "אלה החיים: מה שאתמול עורר בנו בחילה, לא מזיז לנו היום, ומחר כבוקר נגלה שאין לנו תיאבון בלעדיו. סיפור הזוועה של אמש, שבישב בכיעותיו את שנתנו — ממנו נרקת שיר הערש של היללה הקרב, ורק למשמע שורותיו — שהחרידו את נפשנו יום קודם — נוכל להירדם כשחיוך רך על פנינו". זאת היא התמורה שעוברת על הנער, על הצעירים, על חיילי המילואים, שנשלחים לעשות את העבודה המבחילה של ריכוז האיתניפאדה.

והוא ממשיך ומספר: "לא סיפור גדול, יש קשים ממנו. ערבי בן 22 מעזה, שנכלא במשך חודשיים, נחקר ועונה, עד שחתם על הודאת שווא. במקרה הוא הגיע אלינו. בסך-הכול עצרו איזה עזתי, קצת מכות, לרוץ במקום, פול-קום-פול-קום, והוא חתם. אז זה לא הוא שזרק אבן, כיג דיל. אז הוא חתם ישב ב'אנצאר 2' חודשיים, הרבה 'מקמיים' קיבלו הרבה יותר מכות הרבה יותר חזקות הרבה יותר זמן, ואל חזון את מי שאסר אותו סתם ובעט בו סתם, עד שתהיה סדריניק מודל 1969/70, יליד ארץ-ישראל השלמה, בשטחים של שנת 1988, באיתניפאדה בת חצי שנה, כשעל וריקת אבן מקבל ערבי את מה שמקבל יהודי על הריגה. אם המת הוא ערבי, כמובן".

והסיכום הוא: "לא, האיתניפאדה לא חמה, אלה אנחנו שמעדיפים כתכות על 'הפועל גליל עליון', על חברת נוער שזכתה כפרס הנשיא, במקרה הכי גרוע על חברה מקופחת

היו"ר מ' כהן אבידב:

הנושא האחרון במסגרת הצעות האי אמון לממשלה: אוזלת ידה במיגור מכת הסמים בישראל. חבר הכנסת אברהם ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בימוי האחרון של המושב האחרון של הכנסת האחת-עשרה, טרם התפוררותה, באתי להזעיק את הבית ואח העם בישראל על אוזלת ידה של

אין היא מסוגלת. מבחינת כוח האדם העומד לרשותה, להתגבר על המכה, כאשר שום גוף רשמי אינו עוד לצדה וגם לא ניתנים לה הכלים והאמצעים למאבק. בפרט בחודשים האחרונים.

חברי הכנסת, לגבי מה שנעשה עד היום על-ידי הממשלה, ואני מתכוון גם לחוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, אשר נתקבל לפני זמן מה ואושר על-ידי הכנסת — אין אנו מרגישים בשום פעילות ממשית מצד הממשלה ומצד הרשות, אשר בראשה עומד ראש הממשלה. אומנם מתן תפקיד ככורה לראש הממשלה בפעילותה של הרשות הוא צעד חשוב מאוד, וזה עשוי להבטיח את התיאום הנדרש בין הרשות לבין משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, אך מהבחינה שערכתי עולה, שאין עדיין שום התקדמות ממשית והכול עדיין על הנייר בלבד.

צר לנו לקבוע, כי אין הממשלה מתמודדת עם מכת מדינה זו, וכי כל החוקים והתקנות אינם מופעלים בפועל וכן אינם מרחיעים והנגע הולך ומחפוט.

צר לנו גם לקבוע, כי אף שממשלת ישראל מודעת לטרגדיה הזאת, לא נעשה בעשור האחרון שום סקר מקיף מטעם המשרדים הנוגעים בדבר, ובמיוחד משרד החינוך והתרבות, אשר היה צריך להיות המוביל בנושאי ההסברה והחינוך לנוער, אשר לצערנו ולכושחנו, חלק ממנו נגע ובקרבנו פשה הנגע כממדים מדאיגים.

בארצות הנחשבות פחות מתקדמות, העונש לסוחרים סמים הוא מוות. אנו מתווכחים כאן בכל דיון בנושא על מספר חודשי מאסר ואיננו נוהגים את דעתנו על התפשטות המכה, הנגע, ועל אמצעי ההתגוננות שמבטיחה היום לציבור המערכת המשפטית.

חברי הכנסת, צר לנו לקבוע כי במשך שנים שלטה, במיוחד בקרב המחנכים בכת"הספר הכלליים, גישת השתיקה וההשתקה. חס וחלילה מלהזכיר את השדר הנורא.

כבר לפני 20 שנה התרעתי והזעקתי את הבית על האסון ההולך ומתקרב ועל התגברות הצריכה בקרב הילמידי בתי-הספר התיכוניים, וגם אני הושחקתי. נגע הסמים לא ייעצר מעצמו. טענתי, והמצב ילך וייעשה מסוכן.

היום אנו עומדים בפני שוקת שבורה. ממשלת ישראל, אשר היתה צריכה להיות המובילה במאבק במכת מדינה זו, כי רק לה הכלים והאפשרויות, לצערי רק מעמידה פנים, וכמו בשטחים אחרים, גם בשטח זה, שהוא טרגדיה לאומית, היא איננה פועלת כרבעי.

על כן, רבותי חברי הכנסת, באתי היום, ביומה האחרון של הכנסת האחת-עשרה, להביע אי-אמון בממשלה, שבשל חוסר פעילותה אנתנו עדים לתהליך שבו הסמים המסוכנים כובשים עוד ועוד שכבות שונות בציבור הישראלי ובעיקר בקרב הנוער. אנו גאים שברוך-השם הנוער הדתי, המתחנך במוסדות חינוך לתורה ויראת שמים, איננו שותף למעשה זה. אבל, לצערנו, שום גורם במדינה לא יוכל להיות חסין בעתיד בפני נגיף זה אם לא ייעשה צעד דרסטי מאוד בכיוון הנכון.

הממשלה טומנת ראשה בחול ומתעלמת מן האמת.

שר התחבורה ח' קורפנו:

תחילה אתה מדבר על חוק ועל רשות למלחמה בסמים, ואחר כך אתה אומר שהממשלה טומנת את ראשה בחול.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

חוקים בלבד, שאינם מיושמים, לא יקרמו את העניינים.

מה שמדאיג במיוחד הוא, שבשנה שחלפה חלה עלייה של 150% במספר פסקי-הדין שניתנו בכתבי-הדין הצבאיים בנושא הסמים. במהלך השנה הועמדו לדין כ-500 חיילים וקצינים. כמו כן, חלה עלייה של 120% בפסקי-דין — ראגב, גם זה חשוב, גם זה קשור לסמים — על מעשי התעללות של מפקדים כלפי חיילים, ומי יודע אם אין זה בא עקב השפעת הסמים על המשתמשים בהם.

בבדיקות שלאחר המוות הוברר, שבמקרים רבים סיבת המוות היא שימוש בסמים. ממשרד הבריאות נמסר, כי כ-200 איש לכל הפחות נפטרו מסיבה זו, ולא תמיד עושים ניתוחים לאחר המוות.

בכתבי-החולים, כך נמסר ממקורות מוסמכים, מאושפזים כעת בחברי מיון ובמחלקות, בגין שימוש בסמים ותופעות נלוות, למעלה מ-2,000 איש.

חברי הכנסת, רק השבוע פורסם כי המועמד של המפלגה הרפובליקנית לנשיאות ארצות-הברית, סגן הנשיא ג'ורג' בוש, אמר כי היה שוקל הקצאת כוחות אמריקניים להפצצות מן האוויר על מטרות הקשורות בסמים במדינות זרות, אם יפעלו כוחות כאלה במסגרת כוח בין-לאומי. אני מצטט מדבריו: "אם תוכל לאתר בית-חרושת המייצר רעל זה, בית-חרושת של מוות שתוצרתו מרעילה בני נעורים, ואם המדינה שבה נמצא המפעל זקוקה לעזרה כדי למחוק אותו מעל פני האדמה, הייתי שוקל את הדבר ללא הסתייגות. אנו מדברים כאן" — אמר ג'ורג' בוש — "על מלחמה נגד הסמים".

סגן הנשיא מכנה את מכת הסמים "אובדן חיי חפים מפשע", ועלינו לדעת כי מצבנו כמדינה קטנה יחסית, מבחינת מכת הסמים, הרבה יותר מסוכן ומצבכה של ארצות-הברית.

גם נשיא המדינה חיים הרצוג הביע בזמנו את חרדתו מתומרת נגע הסמים.

250,000 איש בישראל קשורים בסמים. 30,000 משתמשים כרוניים. בשה צורכים בארץ 40 מיליון מנות הרואין, שאת מרביתן צורכים אלפי מחמכרים כרוניים.

המפקח הכללי של המשטרה, רב-ניצב דוד קראוס, כמעט בכל פגישה עם חברי הכנסת, החברים בוועדת המשנה למשטרה ולשירות בתי-הסוהר, זועק ומזעיק על הסכנה הביטחונית שבנגע הסמים ועל ההפסד המוחלט של משאבי כוח האדם מקרב המכורים הכרוניים לסמים, וגם על ירידה כרמת התפקוד של המשתמשים המזדמנים. הוא טוען כי סוחרי הסמים בישראל מגלגלים מאות מיליוני דולרים, עוד ועוד עבירות רכוש ואלימות מבוצעות כדי להשיג כסף לסמים. רוב מעשי הרצח על רקע פלילי נגרמים ממאבק עבריינים על שוק הסמים. יום-יום צעות תחנות סמים חדשות והן הולכות ומשתכללות — אנו עדים לתחנות ממונעות וניידות, לתחנות כמסוה של עסקים לגיטימיים, לתחנות כשינת ה"בנקומט" ולממכר סמים באמצעות הדואר. מבריחי הסמים בישראל מאורגנים בכנופיות בין-לאומיות הפרוסות מהמזרח הרחוק עד דרום-אמריקה ואירופה ומשחוללים אצלנו ובתוכנו כמעט בחופשיות.

ואם על מכת תאונות הדרכים שרק היום שמענו עליה? האם איננו יודעים שרבים מאלה אשר גורמים לתאונות דרכים הם משתמשים בסמים?

משטרת ישראל עושה מלאכה נפלאה בהדברת הסמים והיא גם הגוף היחיד הפועל בצורה ממשית בתחום הזה. אבל

נדמה לי שצריך לתת גם קצת תשובות לעניין. אני רוצה לענות ביחס לכישלון בתעשייה ולציון, שצריך מידה רבה של עזרה מצד כדי לדבר על כישלון התעשייה. בתקופת כהונתה של הממשלה הנוכחית, הנחונים על התפתחות התעשייה בארבע השנים האחרונות מוכיחים את הדיפן. בתקופה זו גדלה תפוקת התעשייה הישראלית מ-13.256 מיליארד דולר ב-1984 ל-21.368 מיליארד ב-1987. הייצוא התעשייתי באותן שנים גדל מ-5.125 מיליארדים ל-7.504 מיליארדים. ומגמת הגידול אף גברה במחצית הראשונה של 1988. כשנים אלו צמחה התעשייה למרות ההתמודדות עם קשיים גדולים, המהווים גם שלב חשוב בהתפתחותה וברוך לעצמאות.

מובן שלא כל המפעלים הצליחו לעמוד במבחנים האלה, בעיקר לא אלה שסבלו תמיד מניהול כושל והשתיתו את פעולותיהם על הגנות, תמיכות ורכישות של הממשלה; ביניהם מספר לא מבוטל של מפעלים שמציע האי-אמון לממשלה שותף להם, שותף בעל משקל רב מאוד.

גם בעניין הבריאות נדמה שהם איחרו קצת את הרכבת. הרי בכל זאת אחמול כבר חזרו הרופאים לעבודה סדירה; עם האחיות כבר מתנהל משא ומתן על מכסת תקנים. כנראה יסוכם על תוספת תקנים בשיעור של 24%, כפי שקבע המכון לפריין העבודה והייצור. גם הבעיה עם הרוקחים עומדת למצוא את פתרונה. נדמה שזה קצת מאוחר, לאחר שלוש או ארבע הצעות אי-אמון שהוגשו כמעט, הפעם התוספת הזאת גם לא במועדה.

להצעת האי-אמון של חבר הכנסת מחמד ותד — אני חושב שהוא עבר בהצלחה את מבחן הכניסה לחד"ש. אני שמח שזה לפחות רק כדיבורים. יש כאלה שצריכים לעבור מבחנים שהם הרבה יותר אכזריים.

יחסי ישראל עם ארצות-הברית הם מרכיב חשוב מאוד בכיטחון ישראל. יחסים אלו קיבלו תופה בשנים האחרונות וכאן לידי ביטוי במישור הסיוע הביטחוני, במישור שיתוף הפעולה האסטרטגי ובמישור שיתוף הפעולה התעשייתי והטכנולוגי. במישור הסיוע הביטחוני הישיר — קיבלה ישראל בשנים האחרונות 1.8 מיליארד דולר בשנה כמעט שהוקדש לבניין עוצמתו של צה"ל. במישור שיתוף הפעולה האסטרטגי חלה פעילות רבה מאוד לטובת שני-הצדדים. במישור שיתוף הפעולה התעשייתי והטכנולוגי נחתם מזכר הבנה על-ידי שר הביטחון ומזכר המדינה של ארצות-הברית, המאפשר שיתוף פעולה של מפעלים ישראלים ואמריקניים לאספקת אמצעים, מערכות טכנולוגיות, ובכך יש תרומה ישירה לתעסוקה במפעלים הביטחוניים בישראל ולמאמצי המחקר והפיתוח שלנו. כך, למשל, במסגרת שיתוף פעולה זה נחתם ביוני מזכר הבנה בין ישראל לבין ארצות-הברית בתחום ההתגוננות כנגד טילים טקטיים.

ביקורי הצי השישי בנמלי ישראל משקפים את שיתוף הפעולה ואת רוח הידידות ש בין ארצות-הברית לבין ישראל במישור הביטחוני.

עם זאת, כלל נקוט הוא בידי ממשלת ישראל שלא להתייחס לפרטים הקשורים לשיתוף פעולה בין צה"ל לבין צבאות אחרים, ולכן לא אתייחס להצהרתו של מפקד הצי השישי.

לנושא ירושלים, הנושא הכאוב של ההתרחשויות בירושלים, שהועלה על-ידי חברת הכנסת גאולה כהן מן הצד החיובי של הדבר, ועל-ידי חבר הכנסת מחתיהו פלד מן הצד השלילי שבדבר, הממשלה מלווה בעירנות ובדריכות את כל

היז"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת ורדיגר, אתה כבר גלשת מעל ומעבר לזמן שהוקצב לך. לכן אני מבקש ממך שלא להשיב על קריאות ביניים.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
למה מעל ומעבר?

היז"ר מ' כהן אבידב:
אני נוהג היום ברוחב לב.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
לא כלפי.

היז"ר מ' כהן אבידב:

למה אתה אומר שאינני נוהג כך כלפין?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
אני הסתכלתי על השעון.

היז"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת ורדיגר, אם כך אתה אומר, אני חייב לומר לך שגלשת מעל ומעבר לזמן. אתה מדבר כבר רבע שעה. אמרתי לך שאני נוהג ברוחב לב, ואתה עונה שאינני נוהג כך כלפין. מדוע אתה אומר כך? אני מבקש ממך לסיים.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

עלינו לדעת כי נוסף על היותה בעיה חברתית, כלכלית וביטחונית, השלכותיה הן הרוח אסון כמעט בכל תחומי חיינו הלאומיים.

ממשלה אשר אינה מסוגלת לפעול ולאחר מכה נוראה זו, איננה ראויה לאמון. חודה.

היז"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר. אני מומין את השר חיים קורפו להשיב על כל ההצעות.

שר התחבורה ת' קורפו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני תמה על מציעי האי-אמון, שהם עצמם לא נוכחים במליאה כדי לשמוע את דברי התשובה. אם הם היו מעוניינים רק להשמיע — הם יצאו ידי חובתם. אבל אם הם היו רוצים גם לשמוע — נדמה שזה היה מחייב אותם להימצא כאן כאשר ניתנת להם התשובה.

אתחיל בחבר הכנסת יאיר צבן, אשר הגיש הצעת אי-אמון לממשלה על כישלונותיה בבריאות. בתעשייה ובחקלאות ועל הקיפוף המדיני והמצב בשטחים, ומה קורה בחינוך — הכול בסדר? ברשויות המקומיות הכול כשורה? ומה על הפערים החברתיים? למה להצמצם בהצעת אי-אמון בשישה נושאים בלבד? איפה הרחבת הגבולות, איפה הכללת כל המשרדים הממשלתיים?

לי זה מזכיר שהיתה בירושלים, ברחוב מליסנדה, חנות קטנטנת שעליה היה שלט גדול ומאיר עיניים, עוד בתקופת המנדט: "כאן מוכרים חושים ושטרות, גם סיד כבוי למכירה".

כאשר אתה רואה את ההכללה הזאת ואת ההיקף הגדול הזה של כישלונות, הרי אתה מתמלא חרדה. אין קרה שמפלגה שישבה 29 שנים בממשלה, עברה כל כך הרבה כישלונות, כל כך הרבה מלחמות, כל כך הרבה קיפאונות מדיניים? הרי בתקופת ישיבתם בממשלה לא נעשתה ולו פסיעה אחת לעבר השלום, במשך 29 שנים. נדמה שכאשר קמה ממשלה אחרת, בראשית צעדיה היא השיגה את הסכם השלום הראשון בינינו לבין הגדולה במדינות ערב.

היו"ר מ' כהן אכירב:
חברת הכנסת גאולה כהן, אני פונה אלייך, נתתי לך לדבר מעל דוכן הנואמים מעל ומעבר לזמן שלך. אני מבקש ממך, אל תנצלי כעת את הזמן לוויכוחים.

שבח וייס (המערך):
האם אני יכול לשאול?

היו"ר מ' כהן אכירב:
אם השר ירצה להשיב.

שר התחבורה ח' קורפו:
כן, בהחלט.

שבח וייס (המערך):
אתה דיברת קודם, כאשר הגבת על הצעת האי-אמון, על הצד החיובי של גאולה כהן והצד השלילי של מתחיה פלד. אחת מייצג את הממשלה, כידוע, מדיניות התחיה, שגאולה כהן היא דוברת מרכזית שלה, היא עקרונית מאוד כלפי הממשלה הזאת, אתה מזדהה עם מדיניות הממשלה, או עם מה שהגדרת כחיובי?

שר התחבורה ח' קורפו:
האם אני חייב להתנודד? הלא אמרתי את דברי בצורה ברורה וחד-משמעית.

שרה דורון (הליכוד):
תשאל את שר הביטחון.

שר התחבורה ח' קורפו:
למה אמרתי מן הצד החיובי ומן הצד השלילי? גם זה מובן לך, אחת תמיס? מה אתה מיחמס?

לעניין ההתנחלויות, חברת הכנסת גאולה כהן, אמרתי זאת בתשובה על קריאת בניים. ההתנחלויות פסקו למעשה בשל בעיות תקציביות, לא רק בממשלת האחדות הלאומית, אשר כבר הייתה מוגבלת כתוצאה מהסכם קואליציוני שהגביל את ההתנחלויות לשש בלבד, וזה מן הטעם הפשוט: כשהקמנו את ממשלת האחדות הלאומית היה ברור שאנחנו צריכים להגיע למדיניות מוסכמת לכל תקופת ארבע השנים.

גאולה כהן (התחיה):
אתה מאמין כמה שאתה אומר?

שר התחבורה ח' קורפו:
כן, בוודאי.

הרי אנחנו לא נכנסנו לממשלה הזאת כדי להונות מישהו. הרי לא התכוונו להשתמש בממשלת האחדות הלאומית למטרות אחרות מלבד אלה המוצהרות — כדי להשיג את היעדים שהצבנו לעצמנו והשגנו אותם. על כן לקחנו על עצמנו גם מגבלות בתחום ההתנחלויות.

אם הממשלה שתקום לאחר הבחירות של נובמבר 1988 יהיה בכוחה להמריץ ולדרכן את ההתנחלויות — תהיינה התנחלויות רבות, אם תקום ממשלה שתגביל את ההתנחלויות — תהיינה התנחלויות מעטות או שלא תהיינה כלל.

על כן, אין כל צורך לעשות היום את החשבון על אותם דברים שהיו כדורים מראש. נטלנו על עצמנו את המגבלה הזאת, שלא תהיינה יותר משש התנחלויות, כי האמנו שממשלת האחדות הלאומית צריכה להתמודד עם כמה בעיות יסוד שישלן הסכמנו גם לוותר, לפרק ומן, בעניין הזה. זה קרה וזה התרחש, חברת הכנסת גאולה כהן, גם בטרם קמה ממשלת

המתרחש בירושלים, ומדי שבוע כשבוע מדווחת וגם מדרבנת את גורמי הביטחון ואת משטרת ישראל לנקיטת הצעדים הדרושים כדי להביא לכלל רגילה.

ירושלים אינה מנותקת מן המתרחש ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. מובן שההשפעה היא הדדית. אנחנו רוצים לקוות שאנחנו נוכל, בסופו של דבר, להדביר את ההתרחשויות הן בירושלים והן ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

גאולה כהן (התחיה):
מה עם הרהיבית?

שר התחבורה ח' קורפו:
לעניין הרהיבית, הרי פה אנחנו יכולים לומר, כמעט כמו במקור: הרהיבית בידונו. חברת הכנסת גאולה כהן, נדמה לי שכל ממשלות ישראל, לרבות ממשלות הליכוד — שתי ממשלות, ובהן גם ממשלה שהכרייך השתתפו בה — לא הייתה בהן הסכמה לעלייה מאורגנת להרהיבית לקיום תפילות. הדבר הזה איננו כרוך כלל וכלל לא בגאווה לאומית ולא בריבונות ולא בשום דבר אחר. אני חושב שזה נמצא בתחום של רגשות דתיים, שאין כל צורך לפגוע בהם.

גאולה כהן (התחיה):
אני רוצה לעלות בלי להתפלל. מה בקשר לנשק?

שר התחבורה ח' קורפו:
יותר לעלות. הנשק איננו רצוי כשהוא נמצא בידיים המתכווננות להשתמש בו לרעה, לא בהרהיבית ולא בכפר זה או אחר. נשק נועד לפגיעה, וצריך לעשות כל מאמץ כדי לעקור את הקנים הללו של המרצחים בכל מקום שהם נמצאים בו.

גאולה כהן (התחיה):
אתה תמליץ לעשות חיפוש בהרהיבית?

שר התחבורה ח' קורפו:
נעשה חיפוש. אחרת איך מצאו?

גאולה כהן (התחיה):
זו הייתה חבילה שנמצאה בפתח.

שר התחבורה ח' קורפו:
גאולה, המשטרה מופקדת על הביטחון. אם היא תצטרך לעשות חיפושים, היא תעשה חיפושים, היא לא זקוקה לאישור הממשלה לכך. מתפקידה לעשות את זה, להבטיח שלא יינשאו כלי נשק, שלא יוכנסו כלי נשק להרהיבית, ולא ייעשה בהם שימוש לרעה. אין כל צורך באחירות הממשלה. שר המשטרה אחראי לכך, והוא ידאג לכך.

בכל מה שקשור להתנחלויות, אני רוצה לומר לך, חברת הכנסת גאולה כהן — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היא לא תירגע עד שיהיה פיצוץ בהרהיבית.

גאולה כהן (התחיה):
אני רוצה למנוע פיצוץ, אחת פשוט לא ישר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
התייחסו בקצת רגישות לכלי השביר הזה.

גאולה כהן (התחיה):
על מי אתה מגן?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
להגן על הוויגילנטים האלה? הרי זה כלי שביר.

שבת וייס (המערך):
זה כן.

שר התחבורה ח' קורפו:
רבותי, אין מדינה בעולם, ויהיו לה התקציבים הגדולים ביותר, שהשכילה להתמודד ולהגיע מתחת לשיעור סביר של היפגעות בתאונות. אין מדינה כזו בעולם. יש מדינה שמשקיעה במלחמה בתאונות 130 דולר לנפש. אנחנו משקיעים 3 דולרים לנפש. גם אותה מדינה לא מצליחה להתמודד עם הנגע הזה, אם כי היא הקטינה אותו במידת מסוימת. אנחנו לא עומדים במקום הגבוה. לפי מספר קילומטרים כבישים ולפי מספר כלי הרכב אנחנו נמצאים בירידה מתמדת, לרבות שנות ה-80 הקשות. אנחנו נמצאים בירידה מתמדת.

אבל זה לא מנחם אותנו. מספר הנפגעים הוא רב. לא מנחם אותנו שמספר גדול של הנפגעים הם קשישים. כל מה שאמרת קודם איננו נכון. כשמכניית פוגעת בקשיש, ברוב המקרים זה מפני שהתגובות של הקשיש אינן מהירות, והנהוג כרכב חייב לנהוג בזהירות כפולה ומכופלת מול האוכלוסייה הזאת ואוכלוסיית הילדים. צריך להסתער על הנוהגים ברכב, כי בידם המכשיר הקטלני. שכריר של שנייה מפרד בין התאונה הקטלנית לבין הנסיעה הבטוחה. המלחמה היא על לבו ועל מוחו של הנהוג ברכב. זוהי הכתובת הנכונה, הראשונה. זה לא פותר מאחריות לא לגבי הכבישים, לא לגבי טיב הרכב וכיוצא בזה. לא משהחר משום דבר. אבל בראש ובראשונה צריך להחזיר את המודעות הזו בנוהג ברכב.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמה קיבל המשרד מתוכנית התומש?

שר התחבורה ח' קורפו:
אמטור לך את הנתונים.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אל נהפוך את הישיבה הזאת לסימפוזיון. נתתי לכם חופש דיבור מלא. אל נעשה את זה לסימפוזיון. אל נעשה את זה לדרישה של שאלות ותשובות.

שר התחבורה ח' קורפו:
יש לי נתונים כתובים כאשר לחשתי. אקרא את הנתונים שהוקדשו לתשתית הדרכים. בשנת 1984 הוגדרו 220 ק"מ כבישים כ"כבישים אדומים". מתוכם שופרו עד עתה 130 ונבנו מחלפים מספר בנקודות תורפה.

בישיבת הממשלה ב-30 באוגוסט 1987 היא החליטה להוסיף למע"ץ 20 מיליון ש"ח. במשך חמש השנים הבאות. כדי לשפר את "הכבישים האדומים" הכי-עירוניים. כמו כן הגדילה הממשלה את תקציב הפיתוח של משרד התחבורה ב-10 מיליון ש"ח. כמטרה לשפר את עורקי התחבורה העירוניים.

התקציבים הממשלתיים השונים לפיתוח ולסלילת כבישים בשנת 1988/89 מסתכמים ב-127 מיליון ש"ח, על-פי הפירוט הזה: מע"ץ — כבישים לפתרון בעיות התחבורה — 70 מיליון ש"ח; כבישים לפיתוח אזורי — 27 מיליון ש"ח. משרד התחבורה — פיתוח עורקים עירוניים — 30 מיליון ש"ח. סה"כ 127 מיליון ש"ח. סכום זה מהווה גידול ריאלי של כ-40% ביחס לסכומים בשנה הקודמת.

אחזקה ושיפור נקודות התורפה הבטיחותיות: הממשלה מודעת למצב התחזוקה של כבישי הארץ, וזאת כתוצאה מסקר שנערך בשנה האחרונה ביזמת מע"ץ. היום תקציב האחזקה

האחדות הלאומית. בתום תקופת כהונתה של ממשלת הליכוד השנייה כבר היו הגבלות בהתנהלויות בשל בעיות תקציביות.

וכנושא השלישי, הנושא הכאוב שחבל שהוא עולה בהקשרים כל כך מרובים ולא זכה לטיפול הנמרץ, אני רוצה לשאול את חבר הכנסת יצחק ארצי: למה אתה מביע אי אמון לממשלה ולא אי אמון לכנסת? הכנסת קיבלה, לפני שבעה חודשים, החלטה להקים ועדת חקירה בנושא תאונות הדרכים. איפה ועדת החקירה הפרלמנטרית?

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):
איפה אתה כדי להוביל את הנושא?

שר התחבורה ח' קורפו:
אני מופקד על הכנסת?

קריאות:

שר התחבורה ח' קורפו:

אני מופקד על הכנסת? מה ההתחסדות הזאת? מה נכנסת בנעליים הגדולות האלה, עם דף שהכין לך מישור וקראת ממנו מספרים? אתה יודע שבשנות ה-70 היו למעלה מ-600 הרוגים כל שנה? באמצע שנות ה-70 היו כל שנה 670 הרוגים. אתה לקחת דף דמגוגי ממישהו שמהלך אימים על הציבור, על העם הזה. תנסה להוציא מיליון ורבע אנשים לרחוץ כים כל יום, כמה טובעים יהיו? מה אתה מספר לי שלא הנהג אשם. יוצאים 1.4 מיליון נוהגים ברכב, הם מחזיקים בידיהם מכשיר מוות, מכשיר קטלני. אתה שואל בדרמטיות איך חיילים תחזרים מהתופשה ונפגעים. מה התרחש לפני שבועיים כאשר חיילים חזרו מהתופשה ונפגעו?

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):
אדוני השר, אתה משוכנע — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

אני לא משוכנע בשום דבר. לו הייתי משוכנע, הייתי יודע מה צריך לעשות ואיך צריך לעשות את זה. אני לא משוכנע, אני רק גורס.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

שר התחבורה ח' קורפו:

חבר הכנסת ארצי, לא צריך לרכוש בקיאות כיום האחרון לכהונתה של הכנסת. האמן לי, זה לא רציני.

לגורמי התאונות יש כמה שותפים. אין ספק שכביש טוב מונע תאונות. הוא מתקן את שגיאות הנהג.

שבת וייס (המערך):
לא תמיד.

שר התחבורה ח' קורפו:

לא אמרתי תמיד. הוא יכול לתקן שגיאות נהג. אם נהג עובר מנתיב לנתיב — — —

שבת וייס (המערך):

ככבישים משוכשים נוסעים בזהירות.

שר התחבורה ח' קורפו:

שבת, שבת, כבישים טובים מונעים תאונות. גדר הפרדה בין שני מסלולים מונעת תאונות, זה מונע תאונות חזית-חזית, זה מונע תאונות קטלניות.

השיפורים של הכבישים הבין-עירוניים שבאחריות מע"ץ עומד על 40 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-31 מיליון בשנה הקודמת.

אשר לכבישים העירוניים, תעביר הממשלה בשנת 1988/89, נוסף על סכומים שהזכרתי אותם קודם, 88 מיליון ש"ח לרשויות המקומיות, המהווים 42% מאגרות הרכב, המועברים על-פי החוק לרשויות המקומיות. סכומים אלה מיועדים לאחזקה ולשיפור מערכת הכבישים העירוניים.

נוסף על כך מעמידה הממשלה בשנה הנוכחית, באמצעות משרד התחבורה וקרן הבטיחות, סכום של כ-15 מיליון ש"ח לשיפור קטעים וצמתים מסוכנים. זאת בהשוואה לסך 8 מיליוני ש"ח אשתקד.

נוסף על פעולות אלה מתכוונת הממשלה לבחון את תוכנית ההשקעות בתשתית הכבישים בישיבתה הקרובה, שבה אני מביא בפני הממשלה הצעה להרחיב במידה ניכרת את ההשקעות בתשתית לכדי 520 מיליון ש"ח בחמש שנים במקום פחות מהמחצית, המוקצבת כיום למטרות אלה.

לסיום, איננו פוטרים את הממשלה מן האחריות למצב תשתית הדרכים. זה למעלה מעשור שנים אנחנו נמצאים בתהליך של ירידה מתמדת בהשקעה הזאת, והדבר הזה נחת היום את אותותיו בפקקי התנועה הרבים, בעיקר באזורים המטרופוליטניים.

אני רוצה להזכיר לחבר הכנסת צוקר: אתמול הבאתי הצעת חוק לשילוב רכבת ישראל ורשות הנמלים, ואתה, במחי יד, מנעת בלהטט את האפשרות לעשות את הפעולה כראוי. ואני רוצה לומר לך, שמערכת רכבות ישראל תפחית, לפי הערכות כל המומחים — לרבות המומחים שחבר הכנסת ארצי מסתמך עליהם — את מספר ההרוגים בתאונות דרכים בלמעלה מ-1000 הרוגים בשנה, כאשר התנועה שתתנהל ברכבות תהיה מסיבית יותר מאשר במערכת הכבישים וברכב הפרטי שינוע בה. ואתמול, ברוב חוקמתך וברוב דאגתך לפרט וכרוב חרדתך לחיי אדם וכרוב להיטותך לתקוף, עשית את התרגיל המטושפ כאשר חיסלת, אם זה ימשך כך, את האפשרות להניח את התשתית למערכת רכבות ישראל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר התחבורה ח' קורפו: לא נכון, כי בשביל נמל עמוקים באשדוד צריך 470 מיליון דולר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): בשלב הראשון?

שר התחבורה ח' קורפו:

אני אינני מדבר על השלב הראשון. כאשר מחר יצטרפו לבנות, הם לא יבואו לא אליך ולא אל הממשלה לבקש הלוואות, והם גם לא יקבלו דבר, לא תקציבים ולא הלוואות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אני יודע — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

אתה אינך יודע, אני יודע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): הנתונים שבידי — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

הנתונים שלך אינם נכונים. אם מחר יצטרפו נמל-העלה באילת — אומנם יש ויכוח אם הנמל הזה יעלה 150 מיליון דולר או 350 מיליון דולר, אבל ל-150 מיליון דולר בוודאי יודקפו. והם לא לקחו כסף לא ממך ולא מאיש. הם הרוויחו כסף מהתייעלות ומחיסכון, ואותו צריך להפנות ליעדו — לקרנות פיתוח.

אני מזכיר זאת דרך אגב, כדי להראות שבין המלל ובין המעשה לפעמים רב המרחק.

אין לי מה להוסיף על הנושא שהעלה חבר הכנסת אכרם ורדיגר. הנושא הוא כאוב מאוד, אבל חבר הכנסת ורדיגר בעצמו הסביר כמה צעדים נקטה הממשלה כדי להילחם בנגע הסמים. זה אחד הדברים החמורים ביותר שאנו עומדים בפניו. החברה עלולה להתמוטט אם לא ניערך למלחמה רצינית מאוד, עם משאבים רציניים ומאמצים רציניים, בנגע הסמים.

הוקמה רשות באחריות משרד ראש הממשלה. אין עוד רשות במסגרת פעילות הממשלה כמו הרשות שהוקמה למלחמה בנגע הסמים. הממשלה עוסקת בסוגיה זו מדי פעם בפעם, מקבלת דיווחים ומשתחפת בקבלת החלטות לגבי הדרכים שיש לנקוט במלחמה זו. מספר ניכר של משרדים משתתפים ברשות הזאת, כמעט כל המשרדים הנוגעים בדבר. נדמה לי שהממשלה עשתה בתחום הזה די מכדי שיציעו להביע לה היום אי-אמון בשל מחדליה בנושא הסמים.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להסיר את כל שש הצעות האי-אמון, ולאפשר לכנסת לסיים את יום כהונתה האחרון ולממשלה — את שלושת חודשי כהונתה, כשהן עדיין עומדות על רגליהן.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר קורפו. חברי הכנסת אנחנו פותחים בדיון. ועדת הכנסת קבעה הודעות סיעות במסגרת של חמש דקות לכל סיעה. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת אוריאל לין.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא חבר הכנסת אוריאל לין, אלא אני.

היו"ר מ' כהן אבידב:

בבקשה, אינני מתנגד, אבל מחובתה של הסיעה לפחות להודיע למוכרות הכנסת, שאח הדברי. כרצון רב. בבקשה. חברת הכנסת שרה דורון.

שרה דורון (הליכוד):

נראה ששכחו לעדכן.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תבואי בטענות לסיעה שלך. לנגד עיני רשום חבר הכנסת אוריאל לין.

בבקשה, רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה דורון, ואחריה

— לחבר הכנסת דב כן-מאיר, במסגרת של חמש דקות.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביים האחרון של הכנסת האחת-עשרה, ראוי היה לכנסת ישראל, כלב השמירה של הרמוקרטיה, שההתייחסות של חברי הכנסת לעבודה הפרלמנטרית תהיה שונה, רצינית ואחראית יותר. את מידת הרצינות שבהגשת ההצעות להביע אי-אמון לממשלה רואים כנוכחות המגוישים, שחלקם אינם מכבדים את הבית כנוכחותם. אני רואה שגם ביציע העיתונאים ההתעניינות היא מזערית, או

חוברת ל"ח, ישיבה ת"ח

— הצעת סיעת מורשהפא"י להביע איימון לממשלה —

שרה דורון (הליכוד):

סליחה, אני הצבעתי בוועדת החוץ והביטחון, בוועדת המשנה שלה, כעד ההמלצות של ועדת מנחם הכהן.

אני רוצה לדבר כאן נגד מפ"ם, שיש בה חברים מאוד מוכשרים. חבל שאף לא אחד מהם, לאחר שהגישו הצעת איימון, איננו יושב כאן. סיעת מפ"ם הגישה מין בליל של נושאים, שמשמש קשה לענות עליהם. אם כך הם ינהלו את מערכת הבחירות, אני לא צופה להם הצלחה.

אני רואה שהיתה כאן הצעה של איימון על ההסכם עם ארצות-הברית לעריכת תמרונים צבאיים. מה מצפה סיעת חד"ש, שאנחנו נערוך הסכם תמרונים משותף עם ברית-הברית? אני חושבת שזוהי הצעה שאינה ראויה לתשובה ולהתייחסות.

אני מתייחסת ברצינות רבה מאוד לכרסום בריבונות ובביטחון בירושלים, לא רק משום שירושלים שונה מכל בירה של כל מדינה, שהרי אין עיר בירה שנייה בעולם שאומרת לעולם הנאור את מה שירושלים מבטאת. אבל אני גם חושבת שאין מדינה שהיתה משלימה עם כך שאין ביטחון בבירתה, שיש פגיעה בביטחון תושבי הבירה ויש התנכלות יומיומית לאזרחיה ולתושביה, שדרכיה ושכונותיה אינן בטוחות לא לתושב ולא לזר הבא לבקר אותה, ואלה דברים הפוגעים קשות בכלכלה, בריבונות ישראל ובכירת ישראל. אני חושבת שהממשלה וגם זרועות הביטחון האמונות על כך צריכות לדאוג לכך שדברים כאלה לא יקרו בירושלים בירת מדינת ישראל.

אינני רואה כאן כוונה באיימון, אבל, כפי שאמרתי, אנחנו ערב בחירות. יש בהחלט צורך להתייחס ברצינות לנושא, כפי שאני רואה גם צורך בהתייחסות רצינית לנושא הסמים. אני רואה בו אסון, אני רואה בו פגיעה בבריאות הציבור, בחוסן הנוער. דעתי כדעתו של המציע, חבר הכנסת ורדיגר, שכל דרך ענישה חמורה והרופה ביותר ראויה בנושא זה.

אני, שיש לי לב רך של אם יהודייה, כשפונים אלי בבקשות לעזרה, לרחמים, להקלת דין, אני מנסה לעזור לאנשים רבים, כל פנייה בנושא הקשור עם סמים נחלקת בסירוב מוחלט מצדי. בנושא זה אין נסיבות מקילות, כל חומרת הדין חייבת להתמצות.

נושא אחרון וכאוב הוא תאונות הדרכים. אנחנו מטילים את האשמה זה על זה. אני נוסעת לעתים גם עם היושבים כאן, ואיני יכולה לומר שכולנו כאן נותנים דוגמה אישית טובה ונכונה. אני חושבת שהתפקיד מוטל על כולנו, על משרד החינוך, על כל אורח: אין להטיל אשמה רק על שר אחד, על איש אחד. אני חושבת שהנושא מורכב, הוא טרגי, אבל אם כולנו לא נכה איש על חזהו של האחר אלא נפעל לחיקון המצב גם בנושא זה, אני מקווה שנראה שיפורים, תודה.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה, רשות הדיבור לחבר הכנסת רב בן-מאיר.

רב בן-מאיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבין שביום האחרון של ישיבות הכנסת, סיעות האופוזיציה, כאמצעות הצעות האי-אמון, מגישות הערכה כוללת, לפי דעתן, על תפקודה של הממשלה בארבע השנים האחרונות. זה בסדר מצד האופוזיציה.

אבל אם כך, כדאי לכוא חשבון גם עם הממשלה הזאת, וכיוון שאני הייתי אחד מאלה שנאבקו על הקמת ממשלת

כמעט שאינה קיימת. ואני חושבת שתדמיתה של כנסת ישראל, על אף הכינוסים והדיונים וימיה העיון שנערכו כאן על חשיבות הפרלמנטריות — קיבלה מכה חמורה מאוד מאוד בימים האחרונים. יידרשו זמן רב ומאמצים רבים מאוד, כדי שהפגיעה בתקנון הכנסת — ואני הייתי מציעה לכל חברי הכנסת לקרוא בעיון את פסק-הדין של שופטי בית-המשפט העליון — — —

שבח וייס (המערך):

שרה דורון (הליכוד):

סליחה, חבר הכנסת שבח וייס, אני חברת הכנסת 11 שנים, חוקים והצעות רבים שלי "נקברו" בוועדת שכראשן לא עמדו חברי הליכוד, כי אם חברים מסיעות אחרות. זה נוהג הקיים מאז כינון הכנסת.

שבח וייס (המערך):

שרה דורון (הליכוד):

סליחה, Two wrongs don't make a right. אייפשו לאנוס את תקנון הכנסת, לבטל אותה, כי יכול להיווצר מצב מסוכן, שבכנסת הבאה, ויהיה בכנסת הרוב אשר יהיה — לייש כמובן תקנות ובמיהות משלי — למיעוט לא תהיה ראשית שום ועדה. אם חבר הכנסת בוועדה — בוועדת החוץ והביטחון, למשל, או בוועדת הכנסת — יגזול יותר מדי מזמנה ויתקוף את הממשלה, הרי יביאו את הנושא למליאה ויחליפו את חברי הכנסת, האם אז נבטיח את זכויות המיעוט? אני מצטערת שלא יכולתי אלא ולומר את הדברים האלה, כי אני רואה זאת בחומרה רבה מאוד.

שבח וייס (המערך):

שרה דורון (הליכוד):

חבר הכנסת שבח וייס, לסיעתך יש רשות הדיבור אחרי, ודאי תביע את עמדתה היא לגבי הבעיות האלה.

הצעות האי-אמון בתלקן היו כנות, נבעו מתוך כאב על בעיות, בחלקן פתחו את מערכת בחירות ותו לא, כי אין כל הצדקה להעלות חלק מהנושאים בצורה בלתי רצינית ביום האחרון, במסגרת דיון של חמש דקות, אלא אם רוצים כותרת לפתיחת מערכת בחירות. אבל, נאמרו כאן גם דברים חמורים מאוד, ועל משפט אחד שנאמר כאן, מעל דוכן כנסת ישראל, על-ידי חבר הכנסת מתי פלד, אני רוצה להגיב בזעם, בזעם רב — כוונתי להצדקת הגוף הקרוי "יש גבול".

כנסת ישראל תהיה ריבונית ומדינת ישראל תהיה קיימת כל זמן שחייילים היוצאים להגנתנו ימלאו את הפקודות שהם מקבלים. למוקרטיה יש גם גבולות. זאת גילתה גם בריטניה הגדולה, ערש המוקרטיה.

אני רוצה למחות בכל תוקף על השימוש בכמה זו של הכנסת להצדקת גוף שנמצא מחוץ לקונסנסוס, מחוץ להסכמה הלאומית, המהווה סכנה חמורה ביותר לעצם קיומה של מדינת ישראל. אני אינני יכולה לנמנע — אבל חבל שבית-המשפט לא עשה זאת עם כינוס הכנסת — את הייצוג מהרשימה שחבר הכנסת מתי פלד מייצג.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה אסון שלכם, זה אסון לארץ הזאת.

דב בן-מאיר (המערך):

חבר הכנסת טובי, כבר אמרתי לך, שאתך אין לי ריכות. אני יכול אומנם לקיים אתך את הוויכוח של לפני 40 שנה, גם מאז המאורעות של 1936 — 1939. אני נמצא כארץ הרבה מאוד שנים. יש לי זיכרון, ואני יודע בדיוק מה קרה. בבקשה, אל תמשוך אותי בלשון. אני נואם כאן את הנאום האחרון שלי ומנסה להביא את הדברים בצורת קונסנסוס. אם להתחשב, לא מצאת את הפרטנר להתחשבנות, כיוון שידך תהיה על התחוננה. לכן אני מציע לעזוב את העניין הזה.

אני אומר, ששתי המפלגות הגדולות יצטרפו למצוא דרך שלישית, שאיננה, מצד אחד, הקיצוניות של הסיפוח, וגם לא יכולה להיות, מצד שני, פשרה טריטוריאלית בצורה שהמפלגה שלי מציעה אותה. במשך 19 שנים, מ-1949 עד 1967, הציעה מפלגתי את הפשרה של גבולות 1949, אך הפלשתינים לא קיבלו אותה. מר מנחם בגין היה חבר בממשלת הליכוד הלאומי ב-1967, וממשלה זו הודיעה לארצות ערב גם אחר מלחמת ששת הימים, שאם הם יבואו לעשות אתנו שלום, אנחנו ניסוג מייד מכל השטחים, פרט לירושלים, שתישאר מאוחדת. הם באו? — הם הלכו לחרטום. עשר שנים חיכינו עם תוכנית אלון, המחזירה 85% - 90% מהקרקע לערבים. האם בא משהו לדבר אתנו? רכותי, נציגי האופוזיציה, לדבר ולהפריח ססמאות — זה בסדר, אבל העניין הוא שצריכים להנהיג, וכשצריכים להנהיג עם רוב מסוים, צריכים למצוא את הבסיס להנהגה הזאת.

לכן אני אומר: הביקורת חשובה, ואני חושב שצריך להיות קשובים לביקורת הזאת. בפרט כשהיא באה מנציגי מפלגות שהאחריות לביצוע לא מוטלת עליהן, ולכן הן אובייקטיביות יותר: נציגיהן רואים את הדברים בצורה מושלמת יותר, והם לא ננעעים ללחץ פה, לסידור שם ולמחיריבות אחרת. חשוב, אם כן, לשמוע את הביקורת, חשוב להאזין לה ולנסות לשלב אותה בכיצוע, אבל ברגע שמגיעים לביצוע, יש כללים אחרים. כל אחד יודע את זה: מי שהיה אירפס סגן יודע, שהמרחק בין הסגן לראש הוא לא רק מרחק של דרגה אחת — כמו, נאמר, בצבא בין אלוף לדב-אלוף, זה מרחק של שנות אור.

גדי יציב (מפ"ם):

אכל אחם סגנים עכשיו.

דב בן-מאיר (המערך):

יכול להיות, אבל שנתיים לא היינו סגנים.

גדי יציב (מפ"ם):

הייתם סגנים במשך ארבע שנים.

דב בן-מאיר (המערך):

יפה מאוד, אבל אתה היית בכלל באופוזיציה, מה יוצא לך מזה? מה הרבותא? אין אתה אומר? — נקמה בפששים, הבית כוער, או אנחנו עכשיו סגנים. יש לך הצעה יותר טובה, אולי שנהיה באופוזיציה כמוך ואפילו במלל לא נצליח להשפיע? מה הפתרון שלך?

גדי יציב (מפ"ם):

אני בא אחרך.

דב בן-מאיר (המערך):

אני זוכר את הנאום של ויקטור שם-טוב כאשר עזבתם את המערך, הוא אמר: אולי נהיה מפלגה קטנה, אבל טהורה ונקייה. להיות "טהורה ונקייה" — זה טוב כדי לחלול אתכם

האחדות הלאומית, אני רוצה לומר, ששכסיוס ארבע השנים אני חושב, שהישגיה של הממשלה הזאת רבים ביותר.

אני מבין שהאופוזיציה צריכה לבקר, אבל מה לעשות, חברי הכנסת, שיש תיקון בעם? לו החליטה סיעת מפ"ם או סיעה אחרת ללכת אל העם והיתה מקבלת 51%, היא היתה מבצעת את המדיניות, שאף אני מסכים לחלקה הגדול.

גדי יציב (מפ"ם):

אפשר היה גם כך, גם בהרכב הזה יכולתם.

דב בן-מאיר (המערך):

בוודאי, בוודאי, חבר הכנסת יציב, בפה אפשר הכול. אני זוכר את ראש הממשלה הקודם מנחם בגין, שהיה שמונה פעמים ראש האופוזיציה — שלושה שבועות אחרי הבחירות הוא נהג לומר לראש הממשלה הנבחר: אתה כבר לא מייצג את העם, העם כבר חושב אחרת. כ"ו בנובמבר יהיו בחירות זנראה כמה תמיכה יש לכל הרעיונות שלך ושל כל חברי האופוזיציה האחרים. אם אכן תהיה להם תמיכה, הרי תוכל להוליך לכיוון אחר.

גם אני אינני שבע רצון מהרבה מאוד דברים שקורים במפלגה שלי ובממשלה שאני הומך בה ובמדינה שאני אורח שלה. או מה? הבעיה היא איך למצוא את המקסימום במציאות הקיימת.

הממשלה הזאת קיבלה שורה של החלטות אמיצות, ולא חשוב אם כרגע נציגי המפלגה שלי תוקפים את נציגי הליכוד או נציגי הליכוד תוקפים את נציגי המפלגה שלי, זה צחצוח הרבות לקראת הבחירות הבאות. שכחנו שהממשלה הזאת הרציאה את צה"ל מלבנון, שהיא דיכאה את האינפלציה והיא מנסה להתמודד עם מסגרות שעבר זמנן. אומנם בולטת עכשיו המצוקה של משק העובדים, ולפני כן בלטה מצוקתה של ההתיישבות, אבל היו גם "סייטקס" התעשייה המתוחכמת, כולם נפעלו. היו כעיות כמעשיות אחרות, שנבעו מכך שהמערכת המשפטית שלנו צריכה פתאום להתמודד על קיומה הרנטבילי בלי פרוטקציוניזם. האם אין זה נכון שיש כפילויות מסמרות שיער במערכת החינוך ובמערכת הבריאות? לא הממשלה הזאת יצרה אותן, הן נוצרו במשך 40 שנה, אבל זו הפעם הראשונה שמתמודדים אתן. האם אין הרעיון שאנשים יקבלו תמורה על עבודה ממש ולא על מלל של עבודה ראוי להערכה? האם אין מה לתקן בכל המערכות? ברור שכל תיקון, כל תמורה חברתית, יש בהם סבל אישי, סקטורלי, כולל, מי אומר שלא? תפקידנו לרכך את הסבל הזה, להקהות את עוקצו, אבל ברור שכאשר עושים תמורות, התמורות האלה כואבות.

ברור שבחמש הדקות שעומדות לרשותי לא אוכל להתמודד עם כל הנושאים האלה ולהצביע על כל הדברים.

הליכוד והמערך, שימשיכו להיות שני הכוחות המובילים במדינה הזאת גם להבא, צריכים למצוא קונסנסוס של פתרון שליש לבעיה המדינית, כי מה לעשות אם 50% של העם לא מקבלים את הפתרון של הסיפוח, לא מקבלים את הפתרון של שלטון על עם אחר, ו-50% של העם לא מקבלים את הפשרה הטריטוריאלית?

גדי יציב (מפ"ם):

אתה מחכה לממשלה דומה גם אחרי הבחירות?

דב בן-מאיר (המערך):

אני מחכה לקונסנסוס בין שני הכוחות המובילים במדינה ישראל, שימצאו דרך שלישית לבעיית הסכסוך שבינינו לבין הפלשתינים, והם שצריכים למצוא אותה.

היו"ר א' שוסטק:

בעיקר החוקים החברתיים.

דב בן-מאיר (המעריך):

אני לא רוצה למנות, ישב ראש הכנסת יסכם בוודאי את עבודת הכנסת האחת-עשרה, אבל חוק שכר מינימום, למשל, נתקבל רק בכנסת הזאת. אני לא רוצה להגיד דברים אחרים.

היו"ר א' שוסטק:

חוק הסיעוד.

דב בן-מאיר (המעריך):

אילו ישיבה הכנסת הזאת חצי שנה נוספת, גם חוק ביטוח בריאות ממלכתי היה עובר בה.

והסיעודים לגבי חוק חסינות חברי הכנסת, למשל, כשהכנסת הזאת הסיימה לקבל על עצמה מגבלות רבות כל כך — נראה פרלמנט אחר בעולם עושה את זה.

נכון שתפקידנו לבקר ותפקידנו להיאבק, כשביל זה אנחנו נכחרים, אבל אם כאים לסכם את הדברים האלה, אני חושב שהכנסת הזאת, והממשלה שהכנסת הזאת בחרה, ראויים למלוא ההערכה, עם כל הביקורת שיש לי ולמרות הוויכוח שיש לי עם הליכוד.

אני רוצה להגיד מלה אחת לשר קורפו לגבי עניין התנועה: אני חושב שהשר קורפו עשה הרבה מאוד, ואני יודע זאת כראש אגף התנועה בעיריית חל-אביב לשעבר. אני חושב שהוא גם התאמץ, במגבלות הקיימות, כשהאמצעים לא מועמדים לרשותו וכשחלק מהמסמכיות לא נתון בידיו — יש חלוקה בינו לבין מע"ץ.

אבל הוא אמר משהו בעניין ועדת החקירה, ובעניין הזה אני מוכרח להעיר לו: אילו הסכים להקמת ועדת חקירה, היא היתה עוזרת לו כיצירת לובי, ביצירת לחץ מצד דעת הקהל להתקצאת משאבים רבים יותר לנושא הכתיחות בדרכים, הוועדה הזאת לא קמה, ולא בגלל הכנסת. היא לא קמה בגלל, כיוון שהוא רצה שיושב ראש הוועדה יהיה איש הליכוד, על זה היה הוויכוח, הוועדה נפלה על מזבח הוויכוח בשאלה, מי יעמוד בראש ועדת חקירה שהכנסת היתה יכולה להקים כשביל להעמיק חקר וליצור דעת קהל חיובית ולוחצת בנושא תאונות הדרכים.

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת גדי יציב: אתה יודע איך הורינו כסף ל"נתיבי איילון"? כשאני באתי ל"נתיבי איילון", הם היו בצרות תקציביות ועבדו בקצב אטי מאוד. דרשתי ממנכ"ל "נתיבי איילון" לפתוח מסלול אחד — כלומר, לא לחכות עד גמר כל הרשת, אלא לפתוח מסלול אחד. פתאום התחילו שרי האוצר ופקידי האוצר וחברי הכנסת לרמות, שהם יכולים לצאת מהבית שלהם כחל-אביב ב-09:00 ולהיות בירושלים ב-09:50; הם אמרו: רגע אחד, זה כל כך טוב, צריך לחת לזה כסף. אתה רואה מה יכולה דעת הקהל לעשות בנושא מסוים? אילו הקימו את ועדת החקירה, ואילו היו לה עוד שלושה חודשים לעבוד — עד 1 בנובמבר — אני בטוח שהיא היתה יוצרת דעת קהל לטובתו של שר התחבורה. אני מצטער על כך שבגלל חישוב מפלגתי צר אנחנו הרווחנו את הפרוטה הנוצצת והפסדנו את השקל הגדול שיכולנו לקבל.

פרט לכך, אני חושב שנעשה מאמץ גדול מאוד — צריך להיעשות יותר — עליידי משרד התחבורה. מה שהחלטנו אחמול, החלטה שתאפשר להקים עכשיו רכבות פרבריות, זה צעד גדול מאוד קדימה. אחד הדברים שאנחנו צריכים לעשות

כמויזון, שיבואו להסתכל כמה אתם טהורים, כמה אתם יפים. בעשיית עבודה מתלכלכים, אין דרך אחרת לעשות עבודה.

גדי יציב (מפ"ם):

אל חתגאה כל כך בכללך.

דב בן-מאיר (המעריך):

אני לא מלגלג, אני רק מנסה להראות את המרחק הרב שבין העצה המלומדת מה צריך לעשות לבין מה שקורה כשאתה צריך לבצע. ראינו גם חברים שלך כשהם ביצעו, מה יש, ויקטור ספיטוב לא היה שר הבריאות? האם הוא לא אשם בחלק מהבזבוזים שהיום אנחנו אוכלים את פירותיהם? הוא לא נתן מקום לכפילויות? אני הייתי מנכ"ל "האגודה למלחמה בסרטן", אני זוכר את התקופה הזאת, גם הוא לא עמד בלחצים, אני לא בא עכשיו להאשים אותו, הוא עשה דברים טובים מאוד כשר הבריאות. הנה יושב פה עוד שר בריאות לשעבר, והוא יכול לספר לך מה זה לחצים.

הצענו מרכז אחד להקרנות נגד סרטן כחל-אביב למיליון וחצי חושבים. אמר נמיר המנוח: בסדר, כתנאי שזה יהיה כ"איכילוב"; סורוקה המנוח אמר: בסדר, כתנאי שזה יהיה כ"בילינסון"; ושיבא המנוח אמר: בסדר, כתנאי שזה יהיה ב"חל-השומר". ומה יש לנו עכשיו? — שלושה מתקנים, שלושה מכתנים, שמורידים את רמת הרפואה כיוון שאין להם די turn over, אבל לכל אחד יש מחקן להקרנות, וכשרוצים לעשות השחלת לב אחד יש כבר ארבעה צוותים. במצביע ספיטק מרכז הקרנות אחד לארבעה מיליון וחצי חושבים; בישראל צריכים שיש, שבעה, שמונה. זה לא עולה כסף? מבחינה סוציאליסטית, כאשר קונים ציוד ב-2 מיליוני דולר הוא מנוצל בסך הכול ארבע שעות ביום, ואת הריבית שלו אני צריך אחר כך לשלם מהמס האחיד שלי — האם אין זאת פגיעה גדולה יותר ברפואה מכל הסיפור הזה, אם משלמים או לא משלמים כשביל טיפול רפואי?

אפשר להתווכח על הדברים הללו. זה לא כל כך פשוט. אבל זה הכול טוב חיאורטית. רגע שאתה יורד לדבר עם הרופאים, יש להם עמדות — לרופאי המדינה, לרופאי קופת-החולים, לאחיות. פעם ניסו לנתח תוספת לאחיות כחודי הניתוח, מה קרה? כולם היו בעד זה. אמרו אחיות בתי-החולים: וכמחלקה לא מקבלים טיפול? אחר-כך באה האחות במרפאה ואמרה: במרפאה אין אחיות? ואחות בית-הספר, שעובדת ארבע שעות, האם היא אינה אחות? נתנו, אם כן, לכולם, וכל העסק הזה הלך לאיבוד.

לכן, מה שרציתי לומר הוא: אני מעריך את הביקורת הזאת, אני קשוב לה, ואני יודע שהביקורת הזאת מונעת עול רב ומונעת התפשרות של מי ששולט בגלל נחות רגנית, מונעת ויתור על עקרונות או על גישה נכונה. אבל לבוא ולומר שהממשלה הזאת ראויה לאי אמון על הישגיה בארבע השנים האחרונות? אני אומר: לא ולא. לא ראויה לכך גם הכנסת הזאת, שביזו אותה כל השנים האלה.

אני לא מתכוון לסכם עכשיו את עבודת הכנסת, אבל הכנסת הזאת חוקקה עשרות חוקים יוצאים מן הכלל וקבעה דברים חדשים רבים. היא היתה קשובה יותר מכל כנסת אחרת למצוקות העם הזה. אני חושב, שזו כנסת הראויה להערכה על כל מה שהיא עשתה, וזה נכון גם לגבי האופוזיציה שלה. אמרו: אופוזיציה קטנה, ממשלה כל כך גדולה. האופוזיציה פעלה בצורה בלתי רגילה, ואני יכול לומר את זה גם כמי שניהל ישיבות רבות וכחבר נשיאות הכנסת.

שלטון חייב להיות, הוא יהיה בהתאם לרצונו של העם, ואני מקווה שהעם ידע לבחור כראוי כדי שיליכו אותו בצורה טובה יותר לקראת מימוש יעדיה של מדינת ישראל בארבע השנים הבאות.

בהודמנות זו אני רוצה להודות לכל חברי הכנסת, לצוות עובדי הכנסת ולכל מי שאחראי לתפקודה של הכנסת על שמונה השנים הטובות שביליתי כאן. תודה רבה לכם. ולהתראות.

היורד א' שוסטק:
תודה רבה.

הוא הגברת יכולת ההובלה הציבורית — אוטובוסים. רכבות פרבריות. רכבות תחתיות במקום מכוניות. זה יקטין במידה רבה מאוד את מספר תאונות הדרכים.

לסיכום, אדוני היושבי-ראש: אני חושב שאין מקום להצביע בעד הצעת אי-אמון לממשלה הזאת. אני חושב, שהממשלה הזאת ראויה להערכה ולהוקרה על הישגיה בארבע השנים האחרונות. ניאבק בבחירות הבאות על כך שהכוחות הרוצים לתקן יותר ולשנות כיוון — למשל, לכיוון שהמפלגה שלי מייצגת — יקבלו כוח נוסף ויוכלו לעשות זאת. אם לא נצליח בכך, נצטרך להתפשר עם מה שיש. אין דרך אחרת.

ט. שאילתות ותשובות

2. כיצד בדעתך לפעול?

שר המשטרה ח' בר-לב:

1 — 2. על הרשויות המקומיות מופקד משרד הפנים. שר המשטרה אינו יכול להורות לרשויות המקומיות דבר בתחום זה. אם תוגש תלונה למשטרה, החלונה חייבך.

4367. ירי אזרחי בשטחים

חברת הכנסת א' סרטני שאלה את שר המשטרה ביום י"ב בסיוון התשמ"ח (26 במאי 1988):

בתודשים האחרונים אירעו חקירות ירי נוספות שאזרחים ישראלים היו מעורבים בהן. שגרמו, לכאורה, למותם של תושבי השטחים.

ברצוני לשאול:

1. מה העלתה חקירת המשטרה לגבי התקרית שהייתה ב-1 בפברואר 1988 בענבתא, שבה נהרגו שלושה אנשים מירי של אזרחים אשר נתקלו במחסום אבנים ובמפגינים?

2. מה העלתה חקירת המשטרה בנושא מציאת גופתו של נכיל אבו-חליל בן ה-14 מן הכפר עחיל, שנמצאה מוטלת ליד מחסום אבנים בתאריך 9 בפברואר 1988?

3. מה העלתה חקירת המשטרה בפרשת-מותו של רעיד ברגוחי ואחמד ברגוחי בני הכפר עכד מירי של תושב נווה-צוף בתאריך 27 בפברואר 1988?

4. מה העלתה חקירת המשטרה בפרשת מותו של חדר חמידה ממזרעה-אלי-שוקיה, שלטענת תושבי המקום נהרג בידי מתנחלים. מעופרה (החוצים את מזרעה בדרך למקומות שונים) בתאריך 8 במרס 1988?

5. מה העלתה חקירת המשטרה בנושא מותו של אכרהים ספיה ממחנה הפליטים נורא-שאם בתאריך 12 במרס 1988?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. שני האירועים נתקרים עליידי מציית — משטרה צבאית חוקרת — כי מעורבים בהן חיילים ולא אזרחים.

3. ככפר עכד, בתאריך המצוין בשאלתא נהרגו אחמד אבו-חוסין וראד אבו-מוחמד עוואד כיריות מנשקם של תושבי נווה-צוף. אך אין מופיע השם ברגוחי. התיק יומלץ לסגירה מתוסר ראיות מספיקות.

היורד א' שוסטק:

לפני שאני קורא לחבר הכנסת גדי יציב, אני קורא לשר המשטרה להשיב על כמה שאילתות.

4335. ליווי עצירים ואסירים

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר המשטרה ביום כ"ה באייר התשמ"ח (12 במאי 1988):

דוח מיוחד של מבקר משרדך מתריע על הוצאה של מאות אלפי שקלים בגלל כפל טיפול בליווי עצירים (משטרה ושירות בתי-הסוהר). מנכ"ל המשרד צוטט בתגובה: "המבקר טעה כביסוס הנתונים", ומנכ"ל המשטרה צוטט כאומר: "נתוני המבקר מוגזמים ואף מצוצים מהאצבע ואין להם על מה לסמוך".

ברצוני לשאול:

מה התייחסותך לדוח זה?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

דוח מבקר המשרד בנושא "ליווי ואחזקת אסירים ועצורים" שימש כסיס לכמה דיונים שקיימו אצלי בהשתתפות נציגי המשרד, נציג משטרת ישראל ושירות בתי-הסוהר. בסיומם הטלתי על צוות ביו-רועי בראשות נציג המשטרה לבחון את אפשרויות היישום של המלצות הביקורת.

בתחילת שנה זו הגיש הצוות את עבודתו, שכללה כמה נתונים הסותרים את נתוני עבודת הביקורת והמלצות שונות. מנכ"ל המשרד קיים דיון משותף עם הצוות ועם נציג המבקר, וכתוצאה מכך התברר, שבסיס ההשוואה של נתוני הביקורת הוא שגוי. לפיכך, הטיל מנכ"ל המשרד על הצוות ועל נציג המבקר לעדכן ולהשלים את העבודה. העבודה אמורה להסתיים במהלך אוגוסט 1988, ועל בסיסה אקבל החלטה מסכמת.

4339. פרסומות בלתי צנועות

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר המשטרה ביום י"ט בתמוז התשמ"ח (4 ביולי 1988):

חברות הפרסום פתחו בשבועות האחרונים בגל של פרסומות כרחבי הארץ, אשר מעוררות כעס ושאת נפש בקרב חלק מהציבור במדינה.

ברצוני לשאול:

1. האם תורה לרשויות המקומיות לאסור הצגת פרסומות כגיל בתחומיהן?

כרגוניה, 12. חושב עבוד, נהרג ב־27 בפברואר 1988; 9. חאמד מוחמד חמידה, 41. תושב מזרעה־שרקיה, נהרג ב־9 במרס 1988; 10. נגה חסן חיואג, 18. תושב תרמוס־עיא, נהרג ב־9 במרס 1988; 11. מוסא סלאח מוסא, 20. תושב ביתא, נהרג ב־6 באפריל 1988; 12. חאתם אחמד אל־גיעבר, 19. תושב ביתא, נהרג ב־6 באפריל 1988; 13. עבדללה עוואד, 28. תושב תרמוס־עיא, נהרג ב־4 במאי 1988.

תשובת השר ח' בר־לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין בידי המשטרה כל רישום בדבר מותה של טלאל הווייה.
2. גופת הנ"ל נחטפה על־ידי בני משפחה. המשטרה לא חקרה אירוע זה מאחר שצה"ל היה מעורב בירי.
3. תיק החקירה בדבר מותה של נאטר חמד הועבר לפרקליטות עם המלצה להביא את הנאשם לדין.
4. החקירה הסתיימה, התיק הועבר לפרקליטות עם המלצה להעמיד הנאשם לדין.
5. האירוע מטופל על־ידי מצ"ח כי מעורבים בו חיילי צה"ל.
6. תיק החקירה של נפת שומרון הועבר ליועץ המשפטי ביהודה ובשומרון לשם עיון והחלטה.
7. התיק הועבר לפרקליטות בהמלצה לסגור מחוסר הוכחות.
8. התיק הועבר לפרקליטות בהמלצה לסגור מחוסר הוכחות.
9. התיק הועבר לפרקליטות בהמלצה לסגור מחוסר הוכחות.
10. אין בידי המשטרה רישום על מקרה מותו של נגה חסן חיואג. האירוע מטופל על־ידי מצ"ח.
11. התיק עדיין בחקירה.
12. התיק עדיין בחקירה.
13. התיק הועבר לפרקליטות בהמלצה להעמיד את החשוד לדין.

4394. חקירת ה־FBI כעניין קבוצות יהודיות קיצוניות

חבר הכנסת ד' יואד שאל את שר המשטרה כיס כי בסיוון התשמ"ח (5 ביוני 1988):
בעדותו בפני תת־וועדה של הקונגרס של ארצות־הבריה, בישיבתה מיום 16 ביולי 1986, אמר מר אוליבר ב' ריוול, שהוא העוזר של מנהל ה־FBI (עמור 12 מהדוח הרשמי על הנושא, אשר פורסם ב־4 בספטמבר 1986), את הדברים הבאים: "יש לי אינפורמציה שאנשים מסוימים שהם חברים בקבוצות קיצוניות יהודיות, אכן נסעו לישראל. אנו היינו כקשר עם מוסדות החוק המתאימים ואנו מבקשים את עזרתם ביהוי פעילותם בישראל של אנשים אלה ואנו נמשיך לעקוב אחרי זה —"

ברצוני לשאול:

1. האם הייתה פנייה מה־FBI לקבלת אינפורמציה, כמפורט?

4. במזרעה־אלי־שרקיה, לטענת התושבים, נהרג תושב כבן 40. תיק החקירה הומלץ לסגירה מכיוון שהגופה נקברה ללא בדיקות פתולוגיות.

5. בידי משטרת ישראל אין רישום על האירוע כפי שמופיע בשאלחא.

4369. ירי ברועה ערכי

חבר הכנסת ש' רייס שאל את שר המשטרה ביום י' בסיוון התשמ"ח (26 במאי 1988):
שאלתי היא בעניין מות הרועה הערבי ג'ודה מחמוד עוואד מהכפר תרמוס־עיא.

כפי שפורסם בעיתונות, ירה המתנחל ישראל זאב ברועה, אף שזה קרה לעברו: "ישראל, אל תירה".

ברצוני לשאול:

1. מה הן העובדות לאשורן?
2. האם נחקרה פרשה זו על־ידי המשטרה, ומה הן המסקנות?

תשובת שר המשטרה ח' בר־לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. הפרשה נחקרה על־ידי המשטרה, ומן החקירה עולה כי ארכעה רועים עם עדר כבשים נכנסו לטח עצי שקד השייכים ליישוב שילה שבו מתגורר ישראל זאב. הוא צעק לעברם להסתלק, אך הם סירבו. אחד הרועים החל לקללו, ויתר שלושת הרועים החלו ליירות אבנים לעברו. ישראל זאב צעק לעברם להסתלק. משלא נענו לצעקותיו, הוא ירה באוויר, אך הרועים לא נרתעו. אז הוא ירה עוד פעמיים, ומשראה כי הם לא חוששים ולא עוזבים את השטח, ירה לעבר האדמה. רק אז החלו הרועים לכרוח.

לאחר שברחו הרועים עם העדר, הוא נוכח לדעת כי נותר אחד מהם, וישב כתנוחה של אדם מוסלמי, כמתפלל. משניגש קרוב אליו וראה שהוא נפגע בראשו, הוא הזעיק עזרה והודיע על האירוע.

המשטרה סיימה את חקירתה בפרשה זו והתיק הועבר לפרקליטות מחוז ירושלים עם המלצה להעמיד את מר ישראל זאב לדין.

4387. חקירת מותם של פלשתינים בשטחים

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר המשטרה ביום י"ז בסיוון התשמ"ח (2 ביוני 1988):

אודה לכבוד השר, אם ימסור מה עלה בגורל החקירות הבאות שעניינן הוא מותם של פלשתינים בשטחים אשר קיים חשד, לכאורה, שמותם נגרם בידי מתנחלים. בכל המקרים הללו מסר צה"ל כי המוות לא נגרם מאש כוחות צבא. כמו כן, אבקש לדעת מה היתה המלצת המשטרה לפרקליטות בכל אחד מן המקרים האלה:

1. טאלאת הווייה, 17. תושבת בית־חנן, נהרגה ב־15 בפברואר 1987; 2. טוקאן מיסבה, 32. נהרג כמחנה בקעיה ליד ביתו ב־10 בינואר 1988; 3. ראנס חמד, 17. תושב ביתין, נהרג ב־11 בינואר 1988; 4. עבדול כסט ג'ומעה, 27. תושב קדום, נהרג ב־7 בפברואר 1988; 5. כמאל דרוויש, 23. תושב דיר־עמאר, נהרג ב־21 בפברואר 1988; 6. ראודה נגיב חסן, 13. תושבת בקעת שרקיה, נהרגה ב־27 בפברואר 1988; 7. ראעד כרגוניה, 17. תושב עבוד, נהרג ב־27 בפברואר 1988; 8. אחמד

הנושא נבדק. אם אכן בוצעה העבירה יש עניין לציבור. פותחת משטרת ישראל בחקירה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד השר, האם מניסיוןך בעבר ומכל מה שמסרת לחקור ולבדוק לא הגעת למסקנה שרבים בציבור הגיעו אליה, שחקירת מעשים הנועשים על-ידי המשטרה יש צורך למסור לגורם שאינו קשור ישירות למשטרה?

שר המשטרה ח' ברילב:

המשטרה, כפי שקרה גם לפני זמן מה, הפנתה גם את תשומת לב המפרסמים וגם את תשומת לב ראשי הערים לכך, אבל המשטרה עצמה יכולה לטפל טיפול אפקטיבי רק אם מוגשת תלונה.

4460. שרפה במסגד חסן־בק ביפו

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר המשטרה ביום י"ט בתמוז התשמ"ח (4 ביולי 1988):

אור ליום ראשון, 26 ביוני 1988, פרצה שרפה בכמה מחלקי מסגד חסן־בק ביפו. השרפות סיכנו את המסגד וגרמו לכעס ולמרידות בין המוסלמים.

ברצוני לשאול:

1. מי ביצע את השרפות במסגד?
2. אילו צעדים נקטה המשטרה?
3. מה מתכוונת המשטרה לעשות?

שר המשטרה ח' ברילב:

1. לא ידוע למשטרה מי אחראי לשרפה והחקירה עדיין נמשכת. מן הראוי לציין כי במקום לא היתה שמירה.

2. המשטרה הגיעה למקום עם צוות מתוגבר של חוקרים ואנשי המחלקה לזיהוי פלילי. נערכו בדיקות ביררת העבירה.

3. נערכה פגישה עם אנשי הווקף המוסלמי, וסוכם כי תוצב מטעם שמירה במקום. עם זאת, המשטרה פוקדת מדי פעם את המקום למניעת הישנות המקרה.

4461. היחידה לחקירות הונאה

חבר הכנסת ד' שילנסקי שאל את שר המשטרה ביום י"ט בתמוז התשמ"ח (4 ביולי 1988):

בכתבה שפורסמה ב"ידיעות אחרונות" ביום 24 ביוני 1988 נאמר, כי 59 אנשי היחידה הארצית לחקירות הונאה עזבו אותה או הועברו ממנה כשלוש השנים האחרונות.

עוד נאמר, כי לבלאס היחה גישה חופשית לתת־ניצב יורם גונן, וכי האחרון שינה או ניסה לשנות מדי פעם את הרכב הצוות החוקר בהתאם למגמתו, כמו במקרה של פנינה כ"ייסוף שהחלפה בגוטמן, או הניסיון להחליף את גוטמן כאחד מאנשי הצוות כאשר גוטמן דרש מוגן לחדול מתן גישה חופשית לבלאס.

כן נאמר בכתבה כי ראש צוות החקירה האחרון, גוטמן, ואנשיו תיעדו חומר המתואר בכתבה כחומר נפץ המדיר שינה מעיני כמה קצינים בכירים במשטרה, וכי כחודש שבו מונה גוטמן לראש צוות החקירה ביקר שר המשטרה ביחידה לחקירות הונאה, "ביקש להכיר את הצוות של תיק בלאס, לחץ

2. האם האינפורמציה שה־FBI ביקש כללה דברים כמו רשימת טלפונים, רקע פלילי, מעצרים, מקומות מגורים ומסמכי נסיעות של אנשים אלה הנמצאים בישראל?

3. אם כן — מי הם אנשים אלה, שלגביהם נתבקשה אינפורמציה, ובאילו תאריכים הוגשו בקשות אלה?

4. האם משרדכם מסר ל־FBI את האינפורמציה שהוא ביקש? אם כן — איזה סוג של אינפורמציה נמסרה ובאילו תאריכים?

5. האם יש בין האנשים הנ"ל כאלה שהורשעו בהשגת נתונים לארגונים מחתרתיים ובלתי חוקיים, ומה עלה בגורלם?

שר המשטרה ח' ברילב:

1. התשובה חיובית.
2. הפנייה כללה בקשה לקבלת מידע על אנשים החשודים כפלילים.

3 — 5. המידע הספציפי המבוקש הינו חסוי.

4436. משטרת יש"ע

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר המשטרה ביום ח' בתמוז התשמ"ח (23 ביוני 1988):
ברצוני לשאול:

1. מה היא מצבת כוח האדם במשטרה ביו"ש, אחרי גל ההתפטריות?

2. כמה מתוך שוטרים אלה נמנים עם מערך החקירה של המשטרה?

3. מה היא מצבת כוח האדם במשטרת עזה, אחרי גל ההתפטריות?

4. כמה מתוך שוטרים אלה נמנים עם מערך החקירה של המשטרה?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. בנפת יהודה — 138 שוטרים ישראלים, מהם 41 חוקרים. 91 מקומיים, מהם 16 חוקרים; בנפת שומרון — 149 שוטרים ישראלים, מהם 24 חוקרים. 140 מקומיים, מהם 17 חוקרים.

3 — 4. בנפת עזה — 168 שוטרים ישראלים, מהם 24 חוקרים. 86 שוטרים מקומיים, מהם 7 חוקרים.

4437. שלטי חוצות

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר המשטרה ביום ח' בתמוז התשמ"ח (23 ביוני 1988):

שלטי חוצות ופרסומות בתחנות אוטובוסים וכד' מציגים ברווחות הערים תמונות הפוגעות ברגשות רבים בציבור.

ברצוני לשאול:

1. כיצד פועלת המשטרה למנוע הפרת החוק על-ידי המפרסמים?

2. האם תורה נקוט פעולות אכיפה, למנוע פגיעה ברגשות הציבור כנ"ל?

שר המשטרה ח' ברילב:

1 — 2. בכל מקרה שבו מתקבלת תלונה בגדון כמשטרה,

חוברת ל"ח, ישיבה תס"ה

— שאלתה וחשובה: הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקדמת לשלום ומורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה —

חשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. האמור בכרטיס שהובאו בשאלתה אינו משקף נאמנה את תפקוד היחידה הארצית לחקירות הונאה.

2. התשובה שלילית. חלק מן השוטרים פורשו לגמלאות, חלק שוכצו ביחידות ובחפקידים אחרים כמשטרה, ובמקומם נקלטו שוטרים חדשים, חלק מגיוסים חדשים וחלק מיחידות משטרה אחרות. איכות הנקלטים החדשים אינה נופלת מאיכותם של אלה שעזבו.

3. בניגוד לשאלה, המתבססת כאילו על דברי אנשי הצוות, כרצוני להגיש כי בכתבה שעליה מתבססת השאלתה לא מדובר על אנשי הצוות אלא על ראיין עם אחד מאנשי צוות החקירה. ביקורי ביחידות החקירה הארציות נעשים אחת לכמה חודשים באופן קבוע. ללא קשר לחקירות המנוהלות ביחידה. בשום מקרה, גם לא במקרה המחוכר בשאלתה, לא רשמתי את שמות חברי צוות החקירה.

4. לא ידוע לי על חומר המוגדר כ"חומר נפץ".

5. החלפת הגברת פנינה בר-יוסף כרב-פקד בעז גוטמן נעשתה לרובל קידומה של גברת בר-יוסף בתפקיד ובדרגה.

6. לא ידוע לי על ניסיון מעין זה ולא נדונה אפשרות כזאת.

7. מינויו של תת-ניצב יורם גונן לתפקיד נציג משטרת ישראל בארצות-הברית נעשה כמסגרת סבב שיבוצים ולאחר שנמצא מתאים לתפקיד זה, זאת בתום קדנציה של שלוש שנים כראש היחידה.

היורד א' שוסטק:

תודה לכבוד שר המשטרה על תשובותי.

י. הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקדמת לשלום ומורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה

אופן ראיית הדברים ועל טיבן של העובדות, אנתנו מביעים לו אי-אמון, לו ולממשלה שהוא מייצג.

אני חייב לומר, שאני לא חמה על השר קורפו, אין לי בעיה אתו. ההשקפות השונות שלנו, השוני בין ההשקפות הללו הוא הגורם לכך, שלנוכה אותן עובדות הוא יהיה שבע רצון ואנתנו נהיה מאוד מאוד לא שבעי רצון. אבל, לגבי חברי מפלגת העבודה — לגביהם גדול העצב וגדולה התמיהה.

מה בעצם קרה פה? מה קרה למפלגת העבודה במשך ארבע השנים הללו בממשלה הזאת? מה שקרה הוא, שהם כל רצו להיות שלטון. כל כך רצו להיות בממשלה, כל כך רצו את כיסאות השרים, עד שנשתלכה מלכם הסיבה שבגללה צריך לרצות בשלטון, נשחכת מלכם הטעם שבגללו צריך לרצות לשבת על כיסאות הממשלה, נשתכחה מהם הסיבה האמיתית שבגללה צריך לרצות כוח.

במשך ארבע השנים כולן, גם בחקופה ששמעון פרס היה ראש ממשלה, הם שיחקו תפקיד של שחקני משנה בממשלה הזאת, הם שיחקו תפקיד של סטטיסטים. לא נכון לומר שכל מפלגה שיתקה את זולתה, השיחוק הוא המצע של מפלגה אחת והקיפאון הוא הרגל שלה והיא משחקת את המפלגה השנייה כאשר יש חיכו בממשלה. לכן לא נכון לומר שזו שיחקה את זו.

את ידעם כמשרדו של גונן ורשם את שמותיהם על פתק. מאותו רגע התחילו החוקרים לחוש מאוימים".

כרצוני לשאול:

1. האם פרטים אלה מתוך הכתבה נכונים?

2. האם עובדת טובי החוקרים את היחידה לחקירות הונאה הביאה להתפוררותה של היחידה? מה עשה או עושה כבוד השר כדי לשקם את היחידה?

3. האם ביקור השר ביחידה לחקירות הונאה ורישום שמותיהם של אנשי צוות גוטמן נועד לנטוע תחושה של איים כלפי החוקרים, כדברי אנשי הצוות? האם נוהג כבוד השר כך גם בפרשיות אחרות?

4. האם מוכן כבוד השר להתייחס לטענת גוטמן ואנשיו כי קיים כידיהם חומר שהוא בכחיתת "חומר נפץ" המדיר שינה מעיני קצינים רבים?

5. מה היה המניע להחלפה של ראש צוות החקירות פנינה בר-יוסף בגוטמן כפרשת בלאס?

6. האם ידוע לכבוד השר כי היה ניסיון לשלוח את גוטמן לרופא תעשייתי במגמה להרחיקו מחקירת חיק בלאס? אם כן — מה היחה הסיבה לכך?

7. האם מינויו של יורם גונן בשגרירות ישראל בארצות-הברית הוא פרס על התנהגותו הבלתי מקובלת כלפי עובדי היחידה, כפי שצוין בכתבה, וכן על גישתו המיוחדת כלפי בלאס?

היורד א' שוסטק:

אנו חוזרים לדיון בהצעות האי-אמון. אני מזמין את חבר הכנסת גדי יציב, בבקשה.

גדי יציב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי את תשובותיו של השר קורפו על הצעות האי-אמון, ומחבר שהוה שבע רצון. הוא גילה שביעות רצון כלפי כל אחת מהבעיות שהועלו בפניו, ואני אינני מחפלא על כך. בעיקרו של דבר, כל נושא שבגללו אנו מביעים אי-אמון לממשלה הזאת, בכל שנות כהונתה, כל אחד מן הנושאים הללו יכולים לגרום לו שביעות רצון, ובדיוק מהסיבה הזאת, שביעות רצונו של השר קורפו, אנתנו מביעים לממשלה הזאת אי-אמון.

על חוסר המוצא באשר לתהליך השלום, השר קורפו שבע רצון, ועל זה בדיוק אנתנו מביעים לו אי-אמון. על אוכין הסיכוי לשלום, השר קורפו שבע רצון, ועל זה בדיוק אנתנו מביעים לו אי-אמון. על הפערים הנווראים שנפערו בחברה הישראלית בתקופת כהונתה של הממשלה הזאת הוא שבע רצון, ועל כך בדיוק אנתנו מביעים לו אי-אמון. וכך לגבי כל אחת מהנקודות שהתייחס אליהן השר קורפו — בדיוק מן הסיבה שהוא שבע רצון ממצב העניינים, כמעט בלי לחלוק על

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקדמת לשלום ומורשה-פ"א להביע אי אמון לממשלה —

להגשים. הם לא מגשימים אפס קציה, הם לא מגשימים כלום. חבר הכנסת גדות, במקום שתקבל את זה כקומפלימנט, אתה עוד בא בטענות.

הרכב החמור שיוצא עכשיו, וזאת הנקודה שבה אני מסיים, אדוני היושב ראש, והיא חמורה מכול, היא זו שהתבטאה בדבריו של חבר הכנסת דב בן-מאיר, שדיבר לפני. מסתבר מדבריו, שכאשר הם יושבים בממשלה ואינם יכולים לבצע את מה שהם מאמינים בו, הם חייבים לחת לך צידוק. וכאשר הם מחפשים צידוק לחוסר יכולתם לעשות את המעשים שהם מאמינים בהם, הם אומרים: אנחנו כסדר, אנחנו עושים את הרכבים, ובעצם הרכבים שאנחנו עושים הם הרכבים שבהם אנחנו מאמינים; ולכן, כפי ששמענו מחבר הכנסת דב בן-מאיר, הוא אומר: גם בקדנציה הבאה צריך למצוא מה שהוא קורא "דרך שלישית".

מעל כמה זאת, ואני רוצה שהדברים האלה יוודעו גם לציבור הכותרים, מעל כמה זאת. חבר מרכזי במפלגת העבודה ניכא, ייחל וספיר לנו, שהוא חושב שגם לאחר הבחירות הללו מן הראוי שהפשרה הזאת שבין הליכוד למערך תשוכ ותחבצע וחקום שוב ממשלה כזאת.

אני חושב שכל הכותרים יהיו מעוניינים מאוד לדעת לא רק מה מפלגת העבודה אומרת שהיא רוצה שיהיה, אלא גם איך מפלגת העבודה אומרת שהיא רוצה לבצע את מה שיהיה. אנחנו ידענו תמיד שלא המציאות האריתמטית של הכנסת, הרכב חברי הכנסת, הוא שהביא אותם לממשלת האחדות הלאומית, אלא נטיות לבם, ועכשיו, קיבלנו לכך אישור.

אני רוצה לסיים, אדוני היושב ראש, במשפט הזה: ציבור הכותרים צריך לדעת שמפלגת העבודה, אם יהיה לה די כוח, אפילו אם תהיה מפלגת רוב, שוקדת כבר היום לחדש את הברית עם הליכוד ולחזור ולהקים את הממשלה הזאת שבמשך ארבע שנים, וגם היום, יהיה ראוי לאי אמון.

הי"ר א' שוסטק:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, לא חשבתי לדבר, אבל התשובה של השר, שהוא מומחה לכל המשרדים, לכל הכעות, התשובה הזאת עוררה אותי לעלות ולדבר:

הבעיה העומדת היום, לפני סיום עבודתה של הכנסת, היא האם השתפרו במשך ארבע השנים האחרונות מצבה של ישראל, מצבם של הפועלים, המצב המוסרי במדינה? האם הייתה התקרבות או התרחקות מהשלום? מה קרה במשך ארבע שנים אלה?

השר ענה על הצעה שלנו לאי אמון וטען שהסיוע הביטחוני, כפי שהוא קורא לזה, מארצות הברית, ההסכם האסטרטגי וההסכם החדש שחיללים אמריקנים יתאמו על אדמת ישראל, ולא רק חיפה תהיה בסיס צבאי אמריקני אלא כל אדמת ישראל, זה טוב לישראל.

מה היא התוצאה האמיתית? יש יותר נשק. יש יותר נשק ויש פחות שלום. יש יותר נשק ונהרסים שירותי הבריאות. יש יותר נשק ויש יותר מובטלים. איך ישחפר המצב? האם ישראל היום לא שרויה כמצב הרכה יותר גרוע מאשר לפני ארבע שנים? האם החברה שלנו לא נהרסת יום יום עלי ידי מעשי הזוועה שאנחנו מבצעים בשטחים הכבושים? האם הסיבה של שביתת האחיות, העובדה שמתים יום יום בבתי חולים בגלל

אלא רק אחת שיחקה את האחרת, הליכוד שיתק את המערך. זה מה שקרה במשך ארבע השנים הללו. וזאת זה לא הבין חבר הכנסת דב בן-מאיר בדבריו הסיכום שלו.

מה זה משנה לנו, מה זה משנה לעם, מה זה משנה בכלל מה אומר שמעון פרס על תהליך השלום, אם הוא אינו יכול לבצע את מה שהוא אומר?

גדעון גדות (הליכוד):
חבר הכנסת גדי יציב, אחת נמצא מספיק שנים באקדמיה כדי לדעת שהעם לא נתן לו מספיק אמון כדי להעביר את מה שהוא רוצה.

גדי יציב (מפ"ם):
בריוק מן הסיבה הזאת גם לי אין מספיק אמון בו, ולכן אני באופוזיציה. תקשיב רגע, חבר הכנסת גדות, אם שמעון פרס אומר שהוא רוצה ועידה בין-לאומית וגם אני רוצה ועידה בין-לאומית, אבל הוא יושב בממשלה, אז מה זה משנה אם הוא יושב בממשלה ולא מצליח לבצע לא רק חצי תאוותו אלא אפילו לא שמית תאוותו, כלום, שום דבר חשוב?

גדעון גדות (הליכוד):
למה אתה תוקף את הליכוד?

גדי יציב (מפ"ם):
את הליכוד אני תוקף על כך שעמדותינו שונות. לא הקשבת כלל למה שאני אומר. תקשיב היטב, אינך מקשיב.

גדעון גדות (הליכוד):
אתה לא קורא עיתון, אתה לא קורא ספר.

הי"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת גדעון גדות.

גדי יציב (מפ"ם):
לו הקשבת היית מבין שקריאת הביניים שלך מופרכת מעיקרה. אותך ואת מפלגתך אני תוקף על העמדות השונות שבינינו, ועל כך שהם הסכימו להסגיר את עצמם בידי ממשלה ולהיות חברים בממשלה שלא נותנת להם לבטא את העמדות שלהם. היית צריך להקשיב. אני מעריך את העובדה שאתה יושב פה, אבל הטה גם ארץ.

מה שאני טוען הוא, שאם שמעון פרס אומר שהוא בעד תהליך השלום ולא יוצא שום דבר מאמירה זאת ולא מתבצע שום דבר, עצם ישיבתו בממשלה הופכת לפיקציה את טענתו שהוא לא מחזיק בכוח ממש. על אף העובדה שיש לו לשכה, סגן שר ושני מנכ"לים, לא רק אחד, ומכונית שרד, הוא לא מבצע כלום.

מה זה משנה לי, מה זה מעלה ומה זה מוריד, אם יצחק רבין אומר: קודם נעשה סדר על-מנת שאחר כך נעשה שלום? לעשות סדר אתם נותנים לו, ולעשות שלום אתם לא נותנים לו. אז מה זה משנה לי שהוא בממשלה? מה זה משנה לי אם כל חברי מפלגת העבודה באים בטענה ואומרים שהממשלה הזאת הורסת את הייצור? הם יכולים להגיד זאת עד מחוץ בבורק, כפי שאני יכול להגיד, אבל הם יושבים בממשלה, ואם הם אומרים זאת, הם היו צריכים גם לשנות את המציאות, וכך הלאה, וכך הלאה לגבי כל אחד מן הנושאים. הם הסגירו את עצמם בידי ממשלה שלא נותנת להם לבצע דבר.

בוויכוח הגדול שהיה בינם לבינינו, האם ראוי להם לשתף פעולה עם הליכוד, הטענה שלהם הייתה, שכדאי לשתף פעולה, משום שאם לא כל תאוותם, את חצי תאוותם לפחות הם יוכלו

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקרמת לשלום ומורשהפא"י להביע אי אמון לממשלה —

הווקף, היתה הודעה, שהם לא הסיתו לאלימות, אלא רק להפגנה בלתי חוקית, להתקהלות בלתי חוקית. האין זו הסתה לאלימות כאשר אומרים שישפך דם אם ימשיכו לחפור בירושלים תחת ריבונות ישראלית? לאיזה דם הם מתכוונים, לדם הכבשים בחג הקורבן? ולא פעם אחת שמענו בשבועות האחרונים את הדברים האלה.

ממשלת ישראל, על כל חלקיה, היא, אם כן, האחראיה להפקרות הזאת, להפקרות הלשון, להפקרות ההסתה, להפקרות הפגיעה ביהודים בירושלים, וכל אלה נובעים מאותה הפקירה של השפלה של עם ישראל, של תורתו, של מורשתו ותכונותיו, כשל חולשת אחיזתנו בהר הבית.

אדוני היושב ראש, כואב לבי ביותר, שיש הכרח לכונן דברים אל עצמנו. אני מתכוון גם ליהודים יראי שמים, ליהודים מאמינים, שומרי תורה ומצוות, לרבנים, לכל אלה שקדושת הרה"בית קיימת אצלם במוכח ההלכתי, האמונתי, הרוחני. אני חושש מאוד וחרד, שנצטוו לתת את הדין על השפלת מעמד ישראל, על החלשת אחיזת ישראל בהר הבית, ומתוך כך בכל ירושלים, ודאי, יש בעיה הלכתית חמורה בסוגיה של טומאה וטהרה ביחס לאפשרות עליית יהודים לרה"בית. זה אומנם נכון, כאשר אמרתי קודם, שהמצב העגום בהר הבית זועק לשמים, התכוונתי לנו, ליהודים כמוני, השומרים על ההלכה, הרגישים לקדושה האלוהית של ירושלים ושל הרה"בית; לנו, לרבנים, מהגדולים ביותר ועד הקטנים ביותר, אנו, השומרים על דיני טומאה וטהרה, האם איננו צריכים להיות רגישים לאותה טומאה, כאשר זרים, נוכרים, מתהלכים בהר הבית ומטמאים אותו? אני מתכוון גם לטומאה של רשעות, של שנאת ישראל, שהיא הטומאה הנוראה ביותר, גם לפי ההלכה: לטומאה של כוונת זדון, של רצח, של עקירת ריבונות ישראל בארץ ישראל. אין טומאה נוראה מהרצון להשמיד את עם ישראל בארץ ישראל, וטומאה זו היא השולטת בהר הבית, והיא שולטת שם משום שלא נתנו את דעתנו על הצורך להיאחז ולהפגין ריבונות מלאה של ישראל בהר הבית.

אני זוכר את דברי מורי ורבי, הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, שלא היה כמוהו. הוא היה רגיש, והזהיר שיש צורך לשמור על קדושת הרה"בית, ושהיה צריכים להזהר מלעלות להר הבית. אבל הוא זעק וקרא לרשויות הביטחון של ממשלת ישראל, שהן ישלטו על הרה"בית, הוא תבע, שרשויות הביטחון האלה — צה"ל והמשטרה — יארגנו תפילות בהר הבית, של שוטרים, של חיילים, שלא זו בלבד שמוותר להם להיות על הרה"בית, אלא מצווה וחובה עליהם להיות שם מסיבות של כיבוש, שחרור ומצוות יישוב ארץ ישראל. כך שומרים על טהרת הרה"בית.

אבל אני רוצה גם לדבר על הבעיה של אפשרות עליית יהודים להר הבית לתפילה, עובדת המציאות היא, וכל רב בישראל יודע זאת, שמה שנקרא היום הרה"בית, חלק ממנו איננו אותו הרה"בית המקודש, כולנו יודעים שהרה"בית המקודש המקודש, שחלים עליו דיני טומאה וטהרה, הוא ת"ק אמה על ת"ק אמה, 500 אמה על 500 אמה, 250 על 250 מטר, היום ההר הרבה יותר רחב וארוך. לכן יש בהר הבית מקומות שמתור בוודאי לעלות בהם ולהתפלל — — —

גדעון גדות (הליכוד):
מה המידות שלו היום?

אליעזר ולדמן (התחיה):

אינני זוכר את המידות המדויקות, אבל זה הרבה יותר ארוך, במיוחד בצד הדרומי.

חלוקת התקציב של המדינה, האם זה מצב יותר טוב? האם לא נשקפת סכנה של מלחמה נוספת כתוצאה מהמדיניות של הממשלה? אז מה אם יש יותר נשק? יש לנו גם יותר נשק אטומי. אז מה? זה בומרנג. זה מסוכן לישראל כמדינה קטנה.

לכן, המצב אינו טוב יותר אלא גרוע יותר. יש פחות ביטחון. ביטחון יהיה רק כשלא יהיה כיבוש. ביטחון יהיה רק כשיהיה שלום, ושלום יהיה רק כשתקום מדינה פלשתינית בצד מדינת ישראל. תחמקו, תדברו כמה שאחם רוצים, אין כוח בעולם שימנע את הצדק מהעם הפלשתיני בצד הצדק לעם שלנו, לעם ישראל. שתי מדינות יהיו כאן לשני העמים, וחבל על הדם שעלול להישפך. חבל על כל חייל שנהרג בשטחים הכבושים הפלשתיניים או בלבנון, אתם אשמים בהרג הזה.

האם הברוטליות של החברה הישראלית לא גברה בצורה מסוכנת בארבע השנים האחרונות? הלאו חיי אדם הפכו הפקר לרצוח ערבי זה עניין של יום יום ושופטים נותנים פסקידין כאילו הם מהללים את הרוצחים. לא רק ערבים יירצחו, יירצחו גם מתנגדים פוליטיים יהודים. המצב שלנו מבחון, מבחינה ביטחונית, מבחינה חברתית, הרבה יותר גרוע מאשר לפני ארבע שנים.

על כל אלה, הממשלה הזאת ראויה לאי אמון.

היור"א שוסטק:
נודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, בבקשה.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, המצב העגום בהר הבית ובירושלים תחת ריבונות ישראל זועק לשמים. אני רוצה לכונן את הזעקה הזאת קודם כולל לממשלת ישראל. מי חלם על כך, שההישג הגדול של עצמאות ישראל, של ריבונות ישראל על ארץ ישראל, על ירושלים — שההישג הגדול ביותר יהיה חופש פולחן לכל הדתות, חוץ מלדת ישראל? זה ההישג הגדול של העצמאות הישראלית בארץ ישראל. מי חלם, שכך תתייחס מדינת ישראל לרגשות העמוקים ביותר של אזרחיה, לרגשות העמוקים ביותר ביחס למקום המקודש ביותר לעם ישראל, חזת לעומת הרגישות לרגשותיהם של עמים אחרים ושל בני דתות אחרות? זה לא ביטוי לריבונות, זו התרפסות גלוית. גרוע מכך: זה מתן לגיטימציה לאנטישמיות שבהשפלת ה"יהודון", בהשפלת דתו ופולחנו. זה מתן לגיטימציה לרגשות המרושעים ביותר הקיימים, לצערנו, אצל ארבינו, השולטים בהר הבית — אנשי הווקף המוסלמי.

אין פירוש אחר לעובדה, שבהר המקודש שלנו, המקודש ביותר שלנו — ואין זה כך לדת אחרת כלשהי — נותנים העדפה לחגים שלהם על פני הימים המיוחדים שלנו. לנו אין אפשרות לתת ביטוי לאמונתנו, לגישתנו וליחסנו ההיסטורי והתרבותי במקום המתאים לכן, משום שבאותה עת יש חג לערבים.

חברי הכנסת, יש ערעור על ריבונות ישראל בהר הבית. כך גם אצל אותו מסית רשע, סגנו של המופתי הירושלמי רפאעל המסת לשפיות זמים בירושלים. כאשר אנחנו היינו בהר הבית, לפני כשלוש שנים, הוא אמר, שכל הרה"בית הוא מסגד. כך הוא אמר, כך הם פועלים, וכך הם מתייחסים לכל ירושלים ולאפשרות שליהודים תהיה ריבונות בירושלים. שהם יסתובבו בירושלים ויחפרו בה.

תמוה ביותר הדבר ששמענו וקראנו עליו היום, שהמשטרה אינה מוצאת סיבה להעמיד למשפט את אנשי

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התגרעה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי תנועת המרכז, הרשימה המתקדמת לשלום ומורשה-פא"י להביע א-אמון לממשלה —

יובל זמן (התחיה):

400 מטר על 700 מטר.

דב שלנסקי (הליכוד):

הוא שאל אותי שאלה לפני שעלה לדוכן. ענית לו.

אליעזר ולדמן (התחיה):

ראומנס, אחרי שחרור הרהיבת, לפני כ-20 שנה, היתה החלטת של הרבנות הראשית, אף שהיו חילוקי דעות בעניין זה הן קיימות גם היום, שעדיף שיהודים לא יעלו על הרהיבת, משום שיהודים לא ידעו בדיוק איפה מותר להיות ואיפה אסור, משום שיהודים לא ישמרו בדיוק על המקומות האסורים והמקומות המותרים, ובמקומות שמותר לעלות בהם ההלכה אומרת, שרק אחרי טבילה מותר ולא כנעלי עור, כפי שהרבנים מוכאים בפוסקים, ומשום כך אסרו את העלייה.

בינתיים המציאות היא כזאת, שמשום שאין קובעים איפה מותר ואיפה אסור, רבים רבים הם היהודים, יהודים יראי שמים ויהודים מסורתיים, שעולים להרהיבת ולכל מקום בהרהיבת, הם נוטנים ביטוי לאותו צימאון פנימי, לאותו צורך רוחני-נפשי פנימי להתפלל כמקום המקודש הזה שלנו.

יש בהחלט מקום לדון מחדש בדבר הזה, גם לצורך הדאגה לכך שיהודים ישמרו יותר על קדושת הרהיבת, אבל יותר מזה, אין לאפשר ערעור המעמד הריבוני שלנו בהרהיבת, אין לאפשר היחלשות השליטה שלנו שם, שהחוצאה שלה היא הגברת סכנת הפגיעה ביהודים, לא רק בהרהיבת אלא בכל ירושלים המורחית, כאשר הגירוי לכך בא כיוזמתו של הווקף המרושע, המסית לרצח של יהודים, לשפיכת דם של יהודים: שלא נצטרך, חלילה, לתת את הדין לא רק על פגיעה במעמד ישראל אלא על "לא תעמוד על דם רעך", פשוטו כמשמעו.

לכן אני רוצה לקרוא מכאן לא רק לממשלת ישראל, שלצער הרב היא אטומה, אני רוצה לקרוא לרבני ישראל, שאני מאמין שיש להם רגישות פנימית, רגישות פנימית לא רק למעמד ישראל אלא לחיי יהודים — שייתנו ביטוי לרגישות זו קודם כול בדיון מחודש בכל הסוגיה הזאת: בקריאה לשמור על ריבונות יהודית בהרהיבת: בהוצאת ההר מידי הווקף ומסירתו לידי השיירות של ממשלת ישראל, שצריכות להיות אתראיות לכל המקומות המקודשים ליהודים ולקבוע תקנות וסדרים להתפלל יהודים בהרהיבת.

אני מאמין שאותה אחיזה טבעית של עצמאות ישראל תתפשט מהרהיבת על כל ירושלים, ומירושלים על כל רחבי ארץ-ישראל.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבדיאלוהב דראושה.

עבדיאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

חבר הכנסת שלנסקי, מדוע כל הכרעה הזאת אחרי נאום הסתה כזה?

דב שלנסקי (הליכוד):

מגיע לו, הוא נאם נאום מכובד, וכבוד הוא לכנסת שנאום כזה נשמע בה.

עבדיאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אודה, אתה מתחיל כנאום שלך?

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת שלנסקי, אפשר לחבר הכנסת דראושה לדבר, הוא עוד לא התחיל לדבר.

עבדיאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה מחכותן לעלות עכשיו להרהיבת? אתה נמצא עכשיו בכנסת, תדיגע, תירגע.

דב שלנסקי (הליכוד):

עוד נעלה להרהיבת, עוד תהיה עליה חופשית להרהיבת, וכל יהודי יוכל להגיע להרהיבת.

עבדיאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה הנוכחית נולדה ככת חורגת מנישואים לא-טבעיים בין הליכוד למערך, ממשלה שמתנגדת לא לפי הממדים —

גדעון גדות (הליכוד):

מה זה נישואים לא-טבעיים?

עבדיאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— הנורמטיביים של המדינה, ממשלה כושלת מההתחלה, ממשלת נפל מאז ייסודה. הממשלה הזאת הגבירה את הפערים החברתיים והכלכליים בתוך מדינת ישראל, הגבירה את העוני בעם, הביאה מפעלים רבים להתמוטטות, היא גרמה למדינה להיות תלויה בחמיכה כלכלית וזה, כאשר המדינה איבדה את העצמאות הכלכלית שלה, והיום היא אינה יכולה להחזיק מעמד ולפרנס את עצמה ללא הסיוע האמריקני, ללא הסיוע שמקבלת המדינה, כל מערכותיה לא היו יכולות להחזיק את עצמן, בגלל המדיניות הכושלת בכל התחומים איבדה המדינה את עצמאותה.

היום, עם התגברות הפערים החברתיים בתוך המדינה, אנתנו עדים לתופעות חברתיות מחרידות: התפרצות נגע הסמים, אלימות, התאבדויות ואכזחה גוברת, הודה ככך שר העבודה והרווחה לפני כמה ימים.

הממשלה הזאת לא הצדיקה את קיומה מאז ייסודה. אנתנו עדים היום למשבר החמור המתחולל בבריאות, שכתוצאה ממנו חולים מתים, ואין ביכולתה של מערכת הבריאות לשרת את ציבור החולים ואת הציבור בישראל, מערכת החינוך סובלת היום מקשיים הנובעים מקיצוצים בתקציביה, ואין היא יכולה להחזיק את עצמה, גם החקלאות מתמוטטת, הקיבוצים, המושבים והיישובים הערביים סובלים ממשברים חמורים, וכשכל זה קורה, באה הממשלה ומתפארת בהישגים שהשיגה כביכול לעם ולמדינה.

אבל לא רק בתחום הפנים, בתחום העניינים החברתיים הכלכליים, הכישלונות הם אדירים — גם במדיניות החוץ, כאשר הממשלה הזאת ממשיכה לנקוט מדיניות סירוב, מדיניות של סטטוס-קוו, בתקווה שהסטטוס-קוו המתמשך הזה יוכל לפתור את הבעיות של מדינת ישראל ויביא לשלום באזור.

הממשלה הזאת, אשר ממשיכה להתנכר לזכויות העם הפלשתיני, הביאה במדיניות הסירוב שלה לאינתיפאדה הנמשכת זה החודש התשיעי, כאשר כל יום נופלים קורבנות, במיוחד בתוך העם הפלשתיני, אבל גם קורבנות ישראלים, האלימות גוברת ומעמדה של ישראל בעולם נפגע מדי יום, כל אורח ישראלי הנוסע היום לחוץ-לארץ, או נפגש עם אורח זר, יכול כעצמו לדעת מה עוללה הממשלה הזאת לדמותו של העם היהודי ולרמותה של מדינת ישראל.

חוכרת ל"ח, ישיבה חס"ה

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקדמת לשלום ומורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה; הודעה על קביעת חברי סיעת הליכוד בוועדת הכנסת; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

המדינה לעצמאות כלכלית, לעצמאות פוליטית ולפתרון של שלום.

אני חושב, שהבעיה האמיתית של המדינה היום היא, שיש הנהגה עיפה בשתי המפלגות הגדולות, כמעריך וכליכוד. יש הנהגה מחוסכלת, הנוחנת היום דוגמה רעה. יש הנהגה המובילה, לדעתי, את המדינה לקטסטרופות ולבעיות שיקשה על כל ממשלה שפויה בעתיד לצאת מהן.

אני חושב ששני ראשי הממשלה, הן בליכוד והן כמעריך, לא יצליחו במדיניות הזאת להוציא את המדינה מהבוץ שהממשלה הזאת הכניסה אותה לחוכו.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כאשר תחזור לסיעת המעריך נזכיר לך את המשפט הזה.

עבד"אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אין היום שום הצדקה לקיומה של הממשלה. שלוש החודשים שנוותרו עד לכחידות הם חקופה ארוכה. אני חושש שה"פשלוח" יימשכו והכישלונות יגברו.

לכן אני תומך בהצעות האי-אמון שהוגשו היום, בתקווה שהבחירות ייתנו ציגס לממשלה אחרת, לממשלה שתאמר "כן" לשלום, "כן" לשוויון, "כן" לגישור על פערים ו"כן" להצלת המצב במדינה.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה.

הממשלה הזאת, בהמשיכה במדיניות הסירוב שלה, מסכנת את העתיד ואת הביטחון האמיתי של עם ישראל ושל מדינת ישראל ואת שלום האזור כולו.

אני חושב, שהיום הגיעה הממשלה הזאת לידי כך, שהיא מסכנת גם את הסכם השלום עם מצרים, מסכנת את מעמד ישראל בעולם ומביאה להגברת מירוף החימוש באזור.

הממשלה הזאת חיה זה כארבע שנים באשליה, ולצערי הרב שותף לכך גם הרוכ הגדול של העם כאן, כאילו המדיניות הזאת חוביל לפתרונות, חוביל להישגים, וכך מתעלמים מהאמת כפי שהיא, מתעלמים מכך שיש בארץ שני עמים שיש להם זכויות — העם הפלשטיני והעם הישראלי — מתעלמים מכך שיש צורך לנהל משא ומתן בין שתי התנועות הלאומיות, שיש צורך לדבר עם הנציגים הלגיטימיים של העם הפלשטיני. הממשלה הזאת מסרבת ללכת לוועידה בין-לאומית, מסרבת לשאת ולתת עם אש"ף, כנציגו של העם הפלשטיני, ממשיכה לרכא את העם הפלשטיני בשטחים הכבושים, ומפעילה מדיניות ברברית, מנוגדת לכל היגיון בריא, מנוגדת לכל הערכים האנושיים, גם לערכים היהודיים האמיתיים.

במקום לפתור את הבעיה, פותחים יום יום בתי-כלא חדשים, מכניסים יום יום מאות ואלפים לבתי-הכלא הללו, מגרשים אנשים, הורסים בתים, עוצרים, רומסים את כל הערכים.

הממשלה הזאת לא הצדיקה את קיומה ביכולת להוביל את

יא. הודעה על קביעת חברי סיעת הליכוד בוועדת הכנסת

בוועדת הכנסת הם: חברי הכנסת מיכה רייסר, אהוד אולמרט, מיכאל איתן, שרה דורון, רוני מילוא ואליעזר קולס.

הי"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, נתבקשתי להודיע, שחברי סיעת הליכוד

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

— חוק הבוק (חיקון מס' 5): מטעם ועדת הפנים ואיכות הסביבה — הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות (מס' 37).

הי"ר א' שוסטק:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

כן הונחו מסקנות ועדת החוץ והביטחון בנושא: בחינה מחודשת של הפטור מגיוס של בחורי הישיבות, תודה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת —

הי"ר א' שוסטק:

תודה.

לקריאה שנייה ולקריאה שלישיה: מטעם ועדת הכלכלה

יג. הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח

ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקדמת לשלום ומורשה-פא"י

להביע אי-אמון לממשלה

הי"ר א' שוסטק:

שר התחבורה ח' קורפו:
ההיגיון מחייב להצביע על כל הצעה והצעה כנפרד, כי הנושאים שונים.

חברי הכנסת, אנו נישגים להצבעה על ההצעות להביע אי-אמון לממשלה, השאלה היא, האם אפשר להצביע על כל שבע ההצעות יחד, או צריך להצביע על כל הצעה והצעה כנפרד. האם מסכימים המציעים שתהיה הצבעה אחת על כל ההצעות?

הי"ר א' שוסטק:

אם כך, נפריד את ההצבעה.

אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת מפ"ם להביע אי-אמון לממשלה, שנומקה על-ידי חבר הכנסת צבן,

קריאה:

לא.

— הצעות סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התחיה, התנועה לזכויות האזרח ולשלום, שינוי — תנועת המרכז, הרשימה המתקרמת לשלום ומורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה; הצעה — לסדר-היום —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה היה הנושא של ההצעה?

אי-אמון לממשלה בנושא: תהליך כרוסום כריכוונות ובביטחון בירושלים ובהר-הבית.

ה צ כ ע ה

הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:

ההצעה היתה בנושא: מהלכיה של הממשלה בתחומי הבריאות, התעשייה והחקלאות וכשל הקיסאון המדיני והמצב בשטחים. מי בעד הצעת האי-אמון? מי נגד?

ה צ כ ע ה

הצעת סיעת מפ"ם להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):
מי נמנע?

הי"ר א' שוסטק:
אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת שינוי — תנועת המרכז, להביע אי-אמון לממשלה בנושא: אוזלת ידה של הממשלה נוכח ההרג בדרכים.

ה צ כ ע ה

הצעת סיעת שינוי — תנועת המרכז להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה של התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה בנושא: סדר העדיפויות הלאומי בהקצאת משאבים ל"כבישים אדומים".

ה צ כ ע ה

הצעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:
אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת הרשימה המחקרמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה כשל האירועים בירושלים המזרחית והערר כל זומה מדינית מצד הממשלה.

ה צ כ ע ה

הצעת סיעת הרשימה-המחקרמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:

אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בנושא: ההסכם עם ארצות-הברית לעריכת תמרונים צבאיים אמריקניים על אדמת ישראל וחסימת הדרך לשלום.

ה צ כ ע ה

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:
אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת מורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה בנושא: אוזלת ידה של הממשלה במיגור מכת הסמים בישראל.

ה צ כ ע ה

הצעת סיעת מורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:

אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעת התחיה להביע

חברי הכנסת, כל שבע הצעות האי-אמון לממשלה לא נתקבלו.

ד. הצעה לסדר-היום

מהלכי השלום וסיכוני המלחמה

הי"ר א' שוסטק:

נעבור להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אמנון לין, מס' 7797, בנושא: מהלכי השלום וסיכוני המלחמה. בבקשה.

מעולם לא קיבלתי את ההנחה הזאת. אני משוכנע. שמקורו ויסודו של הסכסוך שהעולם הערכי כפה עלינו הוא כאי-נכונותן של מדינות ערב להשלים עם עצם קיומה של מדינת ישראל יהודית, ריכונית, ציונית, בלב-לבו של העולם הערכי.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבחירות הפנימיות כמפלגת העבודה כמחוז חיפה קבעו שלא אכהן בכנסת הבאה. ראיתי לנכון להיפרד מן הכנסת בהצגת הערכותי ועמדותי בנושא העיקרי שהיה על מדינת ישראל להתמודד עמו בשנים הקרובות: מהלכי השלום וההתכונות למלחמה.

לסכסוך הזה יש, לצערנו, לא רק מניעים פוליטיים, אלא גם מניעים דתיים עמוקים. תמיד היה הנפנוף בעניין הפלשתיני רק מכשיר תעמולתי, שבאמצעותו היה למדינות ערב קל יותר לזכות באהדת העולם למאבקן נגד ישראל.

אדוני היושב-ראש, דומה שרבים וטובים אצלנו נחספו

אחר ההנחה השגויה, שכביכול כל מה שמעסיק את העולם הערכי כיום הוא הבעיה הפלשתינית וההתקוממות בשטחים, או כפי שנהוג אצלם להגיד בסימפוזיונים: הבעיה הפלשתינית היא לבל-לבו של הסכסוך היהודי-הערבי.

לפי הערכתי, יש כיום רק נושא אחד המעסיק את העולם הערכי, והוא המלחמה בין עירק לאירן והשאלה כיצד היא תסתים.

ועידת הפסגה הערבית שהתכנסה כאלג'יריה התכנסה ואמנם כרי לרזן במתן עזרה לפלשתינים בהתקוממות שלהם.

השאלה הראשונה שעלינו לברר היא, האומנם יוכל המלך חוסיין בקרוב לצעוד את צעדי השלום עמונו.

התעסקתי רבות, חברי הכנסת, בשאלה הזאת. אני מעיין בחומר רב מאוד המגיע אלינו כאשר נלעשה בממלכת ירדן ההאשמית ובאשר לדעותיו של המלך חוסיין, ואומר בכל גילוי הלב — קשה לי להשיב על השאלה האם אומנם מעוניין חוסיין כאמת ובתמים להתקדם במהלכי השלום.

זאת ועוד, אני מתקשה להשיב על השאלה, האומנם מעוניין המלך חוסיין כאמת ובתמים בהחזרת יהודה ושומרון, על כל תושביהם הפלשתינים, לממלכתו ההאשמית, דבר שישנה את האיוון הפנימי העדין בממלכתו. כהרבה הזדמנויות לחצתי על מומחים רבים שהופיעו בפני ועדת החוק והביטחון, ומעולם לא קיבלתי תשובה הגיונית, פסקנית וחר-משמעית בנדרן, שום גורם מודיעיני, שום מומחה בר-סמכא לענייני ירדן לא יכול היה להגיד בפה מלא, שאומנם מעוניין חוסיין בהחזרת שטחי יהודה ושומרון על כל תושביהם לממלכתו.

אומנם שמעתי, גם מפייהם של אישים שונים בקרב הקהילה הפוליטית בארצנו, כי חוסיין מעוניין בהחזרת הגדה המערבית כולה, יש כאלה שהרחיכו בעניין זה את דעתם — שהוא מוכן לקבל גם את עזה; הוא מוכן למען המטרה הזאת לצעוד את צעדי השלום עמונו.

חברי הכנסת, אני מוכרח לומר לכם בנאום הפרידה שלי הנישא מעל כמת הכנסת, אני חייב לקבוע, שתמיד חייתי בספקנות רבה כאשר לאותנטיות של האינפורמציה הזו, שיש בה, אולי יותר מכל דבר אחר, משאלת-לב חסרת אחיזה במציאות.

ובכן, אדוני היושבי-ראש, מכל שיחותי הרבות עם אישים ככירים בשטחים, בחוקף תפקידי כיושבי-ראש ועדת המשנה של ועדת החוק והביטחון, האחראית לפעילות המינהל האזרחי בשטחים, למדתי וקלטתי אינפורמציה רבה מאוד על הנעשה בירדן, סיכמתי ולעצמי הערכה, ואני חפץ שהיא תירשם בפרוטוקול הכנסת.

חוסיין לא יוכל להרשות לעצמו לחתום עמונו על הסכם שלום, דוגמת הסכם השלום שחתמנו עם מצרים, אם הוא לא יהיה מבוסס על ארבעה עקרונות — העקרונות שעליהם היה מבוסס הסכם השלום עם מצרים: (1) נסיגה ישראלית, עד הסנטימטר האחרון, לגבולות שהיו קיימים לפני מלחמת ששת-הימים; (2) פינוי כל היישובים היהודיים ביהודה ובשומרון; (3) נסיגת ישראל מירושלים המזרחית; (4) שימו לב, חברי הכנסת: הכרת ישראל בריבונות ירדן על כל יהודה ושומרון ועל ירושלים המזרחית, היינו, הכרה של ישראל בריבונות הירדנית, דבר שלא היה לפני מלחמת ששת-הימים.

שד התחבורה ח' קרפור:
מה על בקעת-הירדן:

אמנון ליך (המערך):
אני מדבר על כל יהודה ושומרון, על החלקים שבארץ-ישראל המערבית.

שד התחבורה ח' קרפור:
עד הסנטימטר האחרון.

אמנון ליך (המערך):
מעורב לירדן, עד הסנטימטר האחרון.

כל מי שמספר לנו על נכונותו של חוסיין לחתום עמונו על

אולם, גם אם קבעה הוועידה הזאת פעם נוספת כבעבר, שאשיף הוא המייצג הבלעדי של העניין הפלשתיני, הייתי מציע לכל חברי הכנסת להתיתסס להחלטות האלה כאל מס פתחיים שכל המדינות הערביות משלמות ברצון כדי לפטור עצמן מהצורך להסתכן בשלב זה במאבק עם מדינת ישראל. כך שוב הפכו הפלשתינים כדור משחק בידי מנהיגיהם ובידי שליטי ערב, שעיר לעזאזל של מחוליהם, כפי שהיה הדבר במשך עשרות שנים.

להערכת, כל העולם הערבי נתון עכשיו במצב של ציפייה לקראת סיום המלחמה כמפרץ. מליארדי דולרים של ארצות הנפט הערביות מושקעים בעזרה לעירק והצטיידות רבת-ממדים של כלי נשק ותחמושת כדי להתכונן לתפניות שתהיינה בעולם הערבי לאחר סיום המלחמה הזאת.

שום מדינה ערבית לא תצעד צעד מכריע במהלכי השלום עם ישראל כל עוד לא הסתיימה המלחמה כמפרץ הלכה למעשה, וכל עוד לא ברור כיצד היא תסתיים, ובעיקר, חברי הכנסת, כל עוד לא ברור מה יהיו פני העולם הערבי עם סיומה של המלחמה הזאת, דבר אחד ברור, עם סיום מלחמת אירן-עירק יהיה העולם הערבי שונה לחלוטין.

שתי אפשרויות פתוחות בפני העולם הערבי כיום: הראשונה — אנו עדים לתהליך של פירס כמובן, ולא מן הנמנע, חאת הערכת רבים במזרח התיכון, שהעילה לתפנית הזאת, לפירס בין עירק לאירן יכולה להיות הקריאה לעולם הערבי והמוסלמי להתלכד ולרכז את המשאבים לקראת תחילת הספירה לאחור לעלייה לירושלים — היינו היבט דתי. לולא ההיבט הדתי הזה לא היתה יכולה להתקבל על הציבור האירני שום עילה להפסקת המלחמה נגד חדאם חוסיין השנוא, הנושא האחד שיכול לגבור על שנאת האירונים לחדאם חוסיין הוא שנאת ישראל והחובה הדתית לצאת למלחמת קודש לשחרור ירושלים.

אפשרות שנייה — ואני רוצה במעמד זה להעלות אותה בכל הזהירות — היא, שכתוצאה מהמלחמה המיינעת הזאת, שבה נפלו כה הרבה קורבנות משני הצדדים, הרשקעו כה הרבה כספים, יתעוררו בכל זאת חוגים מתונים בעולם הערבי שיקראו לעמי ערב לפעול למען הסדרה שלום עם מדינת ישראל, דבר שיאפשר להם להשקיע את ממונם ומרצם במפעלי פיתוח וקדמה.

אני אומר בכל האחריות, קשה לדעת איזו משתי האפשרויות תגבר ותהיה ריאלית יותר. אולם, דבר אחד אני רוצה לקבוע בוודאות, והוא, שכל עוד קיימת בעולם הערבי אי-ודאות בשאלה כיצד תסתיים המלחמה, מה יהיו התפתחויות הדברים באזור בעקבות סיום המלחמה, ומה יהיו פני המגמות בעולם הערבי, שום מדינאי ערבי לא יעז לצעוד צעדים של ממש במהלכי השלום.

אני מאמין שכל אחד מאתנו, אם הוא חבר במפלגת העבודה, אם הוא חבר בליכוד, ואם הוא משתייך לכל מפלגה ציונית אחרת בנכנסת, בישראל, מבין שהשלום בשבילנו הוא כאורד לגשימה; ולמען השגתו היינו כלנו מעוניינים לעשות הכל.

אולם, חברי הכנסת, אין דבר יותר מסוכן למדינתנו מאשר היות מנהיגיה של מדינת ישראל אוטיסטים פוליטיים. המנותקים לחלוטין מהעולם הסובב, מי שאינם מסוגלים להערך נכון את הנסיבות כאדוונו, ופועלים ומקבלים החלטות בהתאם לכמיהות לבם, בלי לבחון אם יש להן אחיזה במציאות.

כפועל, ממשלה נבונה לא תכצע זאת כרגע. כל הצדדים למשא'ומתן יחתמו שהם פותחים במהלך להסדר ביניים בלתי מוגבל, שתהיה בו מניעת מלחמה והליכה לקראת שלום עתידי, שכרגע אי אפשר לדעת מה יהיו סעיפיו וכיצד הוא יתפתח. לכן לא מן הנמנע, למרות מה שאמרתי על ידן, שאנחנו יכולים ולקוות לאפשרות כזו של הסדר ביניים.

חברי הכנסת, אני חייב לומר מרוע אני, חבר הכנסת אמנון לין, לאורך כל התקופה שבה הייתי חבר הכנסת, ועוד לפני כן, שללתי כל משא'ומתן עם אש"ף, שללתי כל משא'ומתן עם ארגוני החבלה, השאלה המתבקשת היא: האם זה מפני שאש"ף הוא ארגון טרור ההורג אנשים, נשים וטף בישראל? הרי המדינות הערביות הרגו לנו הרבה יותר נשים וטף, אנשים וטף מגן. מדוע אנחנו אומרים שאנחנו מוכנים למשא'ומתן עם כל המדינות הערביות ולא עם אש"ף? האם זה מפני שיש לו אמנה לאומית פלשתינית, המבדלת על השמדת ישראל? כל מדינות ערב אימצו אמנה זו כאידיאולוגיה פילוסופית של השמדת ישראל. מדוע אני מוכן לשלום עם מדינות ערב ולא עם אש"ף?

אני רוצה לקבוע באופן ברור לפני חברי הכנסת: אני מקבל את העיקרון, ששלום עושים עם אויבים. אבל כדי שאויבים יגיעו ביניהם למשא'ומתן של שלום, מוכרח להיות נתון אחר, שאם הוא אינו קיים בין האויבים, אי אפשר שהאויבים האלה יפגשו לשלום, למשא'ומתן לשלום. מה הוא הנתון הזה? — שלא יהיה ניגוד אינטרסים קיומי בין האויבים היושבים למשא'ומתן. לדוגמה, גרמניה נלחמה באירופה. כל עוד היתה הפילוסופיה הנאצית קיימת, היה ניגוד אינטרסים קיומי, אידיאולוגי, בין גרמניה לבין כל מדינות אירופה. לכן לא היה מקום למשא'ומתן, לכן הססמה של צירצ'יל היתה מלחמה על הסוף. מוגר הנאצים, מוגרה הפילוסופיה הנאצית — היה מקום לפגישה בין האויבים, היה מקום למשא'ומתן. למה? — כי התברר שאין ניגוד אינטרסים קיומי בין גרמניה לבין כל מדינות אירופה.

חברי הכנסת, בינינו לבין העולם הערבי יש ערנות, יש איבה בלתי מתפשרת. אני מאמין, שכבוא היום תתחלף האיבה הזאת בפילוסופיה של דריקום בשלום בין מדינות ערב לבין מדינת ישראל. מדוע אני מאמין בכך? — מפני שאובייקטיבית אין ניגוד אינטרסים קיומי בין ישראל לבין המדינות הערביות. אין קיומה של מדינה ערבית כלשהי מותנה בחיסול מדינת ישראל, כשם שקיומה של ישראל אינו מותנה בחיסולה של מדינה ערבית כלשהי. לכן יש סיכוי שהאויבים האלה יגיעו למשא'ומתן, זה מקור האופטימיות.

חברי הכנסת, כשאנחנו מדברים על אש"ף, על התנועה הפלשתינית המדינית, יש ניגוד אינטרסים קיומי בינה לבין התנועה הציונית. משום שהתנועה הפלשתינית המדינית נוסדה כל כולה למטרה אחת, והיא: לרשת את מקומה של התנועה הציונית המדינית לאחר חורבנה. אין, אם כן, אפשרות שנגיע למשא'ומתן עם אש"ף, עם התנועה הפלשתינית המדינית, מפני שיש ניגוד אינטרסים קיומי.

לכן, חברי הכנסת, אני מצביע על כך, שיש למעשה שתי סכנות חמורות האורבות לנו. הסכנה האחת: שתקום, חס וחלילה, בכנסת הבאה — אני פונה לאלה שיישאו בכנסת הבאה — קבוצה של אנשים, שלמען השלום, מתוך כמיהות הלב לשלום, שאינן מוטלות כספק, תדרוש מאתנו ללכת למשא'ומתן עם אש"ף ותציע לנו להכיר בהקמת מדינה פלשתינית. אם, חס ושלום, תגבר מגמה כזאת בישראל,

הסכם שלום בלי שיקבל את ארבעת העקרונות הנ"ל — לפי הערכתי, בכל הצניעות, הוא החה היותר.

זאת ועוד, אני משוכנע שכנסיות שחוסין חי בהן היום הוא לא יוכל להרשות לעצמו לפתוח במהלך מדיני עמנו בלי לקבל את אישורה של כל הליגה הערבית, של הפסגה הערבית, זאת בתנאי שהוא ידע מראש, שיזכה, בסופו של המהלך המדיני, לקבל את כל ארבעת העקרונות שהזכרתי.

אולם, כפי שקבעתי, חברי הכנסת, כל עוד קיימת בעולם הערבי אותה אורידה של ציפייה לסיים המלחמה במפרץ הפרסי, וקיימת אפשרות שתתחיל הספידה לאחר לקראת המערכה המכרעת נגד ישראל, אינני מאמין שחוסין יעזו לצעוד את הצעד המשמעותי הזה. עם זאת, ייחנן שהדבר הריאלי היחיד — וכאן אני רוצה לומר לחברי הכנסת להבחין בניואנסים — אדוני השר המשיב, מר קורפו, גם אם קבעתי שאין שום סיכוי לכך שחוסין יתחום על הסכם שלום דוגמת הסכם השלום עם מצרים ללא ארבעת הנקודות שהזכרתי, לא מן הנמנע שתחת לחץ חיצוני הוא יעז לפתוח במשא'ומתן לקביעת הסדר ביניים.

עליתי על הבמה הזאת כדי להסביר את ההבדל בין השניים: בין הסכם שלום, שחייב להיות מבוסס על ארבע הנקודות העקרוניות, שחוסין לא יכול שלא לקבלו, לבין אפשרות שחוסין יסכים למשא'ומתן על הסכם ביניים, שהוא פתוח מהסכם שלום.

חברי הכנסת, הייתי רוצה להבהיר נקודה חשובה בנוגע להבדל בין הסכם ביניים לבין הסכם שלום.

היז'ר א' שוטסקי:
לא צריך להסביר לחברי הכנסת מה ההבדל.

אמנון לין (המערך):
אני מבקש את סבלנותך, אדוני היושב ראש, הדברים נכנסים לידיברי הכנסת.

חברי הכנסת, מה ההבדל בין הסכם שלום לבין הסדר ביניים? בהסכם שלום כל צד מהצדדים למשא'ומתן מפסיד, כל צד חותם שהוא מוותר סופית על משהו. בהסדר ביניים, לעומת זאת, אין הצדדים להסדר חותמים שהם מפסידים או מוותרים סופית על משהו. לדוגמה: בהסכם השלום בינינו לבין מצרים אנחנו חתמנו על ויתור סופי על כל חצי האי סיני. חתמנו, שאנחנו מוותרים סופית על התחלוח יחידת בחצי האי סיני. חתמנו, שאנחנו מוותרים סופית על האפשרות שיהודים יחיו בחצי האי סיני.

שר החקלאות א' נתמקין:
אפילו על טאבה.

אמנון לין (המערך):
לצער, ברגע שהסכמנו לריבונות מצרית על חצי האי סיני, חרצנו, לפי הערכתי, גם את גורל טאבה.

בהסדר ביניים אין הצדדים מוותרים על שום דבר. ירדן לא תתבקש לחתום שהיא מוותרת סופית על שאיפתה להחזיר את הגדה המערבית, כפי שהיא קוראת לה, לממלכת ירדן. בפועל, היא לא תקבל אותה. היא לא תקבל את כולה. אפילו אליאב דמצעו של המערך, הפלשתינים לא יתבקשו לחתום שהם מוותרים על החלום שלהם להקים מדינה פלשתינית ביהודה ובשומרון. כפועל הם לא יקבלו זאת, הם יצטרפו להסתפק כאוטונומיה. ישראל לא תתחום שהיא מוותרת סופית על זכותה להחיל את חוקי ישראל על כל שטחי יהודה ושומרון.

לכין חבר הכנסת אמנון לין יש נקודות הסכמה לא מעטות. רומני שכדבריו של חבר הכנסת אמנון לין יש ביטוי לתוכנה של ההסכמה הלאומית, קונסנסוס בלעז, שעל יסודותיה יכולה היחה ממשלת האחדות הלאומית לתפקד טוב יותר מכפי שתפקדה. אלא, שלצער, בחרו כמה מחבריו של חבר הכנסת אמנון לין לסטות מקווי היסוד של הממשלה, לשלח קריצות עין לעבר ארגוני החבלה של אש"ף, לפעול מאחורי גבה של הממשלה, לכלכל על-ידי כך את הציבור בישראל, ולהציג לפניו ממשלה הפועלת בשני מסלולים ובשני קולות בנושאים החיוניים לביטחונה ולעתידה של הממשלה.

אני מסכים בהחלט עם הקביעה, שחוסין מלך ירדן מחפש דרכים ואמצעים איך לא להגיע להסדר שלום עמנו. והראיה הבולטת לכך היא המפלט שהוא מחפש בחיקה של הוועידה הבין-לאומית, כדי שלא יצטרך לעמוד בפני הצורך להחליט ולהכריע בשאלות של שלום ודו-קיום עם ישראל.

מסמך-לונדון הידוע, מאפריל 1987, הוא ההוכחה החותכת לכך שחוסין ביקש, באמצעות אורחו מסמך, להשיג כרוזמנית את כל המטרות ולצאת ידי חובת הכול כלי לבקוף אצבע ובלי יצטרך לקבל שום החלטה שלום משית. יש במסמך כביכול גם ועידה בין-לאומית וגם משא-ומתן ישיר. שני מסלולים הסותרים זה את זה. המסמך אינו נועל את השער בפני אש"ף, להיפך, הוא מקל את כניסתו לוועידה, יש בו התייחסות להחלטה 242, אך הוא מתעלם לגמרי מהסכמי קמפ-דייוויד. ועל כן טוב שנפטרו ממסמך זה, שהיה מרחיק אונתו עוד יותר מתהליך המוליך לשלום.

כאן המקום לצטט את אחד המנהיגים הבולטים במדינת ערב, נשיא עירק חדאם חוסין, באיגרת ששלח לפני ימים אחדים למוזכ"ל האו"ם. בהתייחסו למשא-ומתן על הפסקת אש עם אירן אמר חדאם חוסין, שהוא מתייחס בחומרה לעמדת אירן שלא לנהל משא-ומתן פנים אל פנים עם עירק, והוסיף שמי שדוחה משא-ומתן ישיר סימן שאיננו חפץ בשלום.

צריך לפרסם דברים אלה באותיות קידוש לבנה בכל כירות ערב ובכל כירותיהן של אותן מדינות המפצירות בנו ללכת לוועידה בין-לאומית. אך הן היו דוחות כשתי ידיים ובכל החוקר הצעה כלשהי שימסרו הן עניין הנוגע לאינטרס הלאומי שלהן לטיפול של ועידה בין-לאומית.

אין לי ריחוק עם דברי חבר הכנסת אמנון לין בזכותם של הסדרי בנינים, אני רק מבקש להדגיש, שהסכמי קמפ-דייוויד כוללים הסדר בנינים, שהוא חלק אינטגרלי של הסדר סופי, ושניהם צריכים להתבצע רק על-פי הסכם שיושג במשא-ומתן בין ישראל לירדן ונציגות מוסמכת של ערביי יהודה, שומרן ועזה.

אשר למשא-ומתן עם אש"ף, אני מרגיש צורך להתרוע על נטיות גוברות בקרב חוגים רחבים ומרכזיים במפלגת העבודה למען משא-ומתן עם ארגוני הטרור, ההסברים והחירוצים לכך מגוונים, אך עם זאת שקופים ודפיטיסטיים. האמת חייבת להיאמר: משא-ומתן עם אש"ף משמעותו האמיתית היא אוברן טוטלי של ביטחון עצמי וחתימה תחת אושיות מדינת ישראל.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לגבי מי שאינו מאמין בשלום.

שר התחבורה ח' קורפו:

יתר על כן, משא-ומתן עם אש"ף יוליך, ללא צל של ספק, לישות ערבית פלשתית ואשפיסטיטת ביהודה, בשומרן ובכזה ולהסגת ישראל לקויר 1967.

ככנסת, אני צופה סכנה חמורה מאוד, לא רק מהכחיה הביטחונית, אלא מפני שאני רואה מה נעשה בציבור הערבי הישראלי, יקומו כמגזר הערבי הישראלי קיצונים, שלא יבקשו לעבור למדינה הפלשתית, יקומו במגזר הערבי קיצונים, יבקשו לספח את הגליל, את המשולש, את ואדי-ערה, למדינה הפלשתית.

חברי הכנסת, אחס צריכים לדעת, יש בציבור הערבי גורמים מתונים, הרוצים לחיות אתנו יחד, הם לא יוכלו לעמוד נגד הגל הזה, מי שהוא מתון, ייחשב לכונד, והציבור הערבי כולו ייסחף לקיצוניות.

הסכנה השנייה — אני מוכרח לומר אותה במלוא הכנות — היא, שכדי למנוע את הסכנה הקודמת, יקומו חוגים בכנסת שיגידו לנו: כואו נספח את כל השטחים יחד עם הערבים, עם מיליון וחצי ערבים, וזו אונתו הפוכים את מדינת ישראל ללבנון שנייה, או למעשה למדינה ערפאחית רב-לאומית.

שתי הסכנות האלה שוות בחומרתן.

לכן, חברי הכנסת, בדברי פרידה אלה אני מזהיר את הכנסת הבאה, אני מזהיר את חברי הכנסת שיהיו בכנסת הבאה, מפני שתי הסכנות האלה, לפיכך אין תחליף לאותה מדיניות שפריה של האופציה של ההסדר המשולש ישראל, ירדן והפלשתנים, הסדר בנינים, שיהיה שלב לקראת השגת השלום. החשיבות העיקרית שבהמשך המאמצים שלנו להשגת הסדרי בנינים יראליים עם מדינות ערב היא בעצם קיומם למען הוות המהלכים המדיניים קרימה. הייתי אומר, שהחחירה שלנו והמאמצים שלנו להשגת שלום כהסדרי בנינים נחוצה לנו בעיקר כדי שהדור הצעיר שלנו לעולם לא יגיד שלא עשינו כל מה שיכולנו כדי לנטות להתקדם קדימה.

חברי הכנסת, גם אם אני חייב להאמין בסיכויי השלום, ההוכחה שלנו היא לפעול להשגת השלום או להסדרי בנינים. אני צופה למדינת ישראל סיכונים גדולים ואולי מאבקים גורליים בעתיד בגלל התמורות בעולם הערבי. אני מצפה מחברי הכנסת ומחברי הממשלה שיהנו בכנסת הבאה, שלא יאפשרו לפוליטיקאים שבתוכנו, מתוך רצון להדגיש את ההבדלים שבינינו, לנסות להעלים מעיני הציבור את ההתעצמות הצבאית הרבה המאיימת עלינו מצד מדינות ערב ואת הסכנות האורכות לנו מהעיונות הצפוי, מ"המלחמה המכרעת", כפי שהם קוראים לה.

אני קורא לממשלה הבאה, אני קורא לכנסת הבאה, לעשות מאמץ אדיר לדאוג לחיזוק צה"ל לפני כל מאמץ אחר, לפעול נמרצות לחיזוק מערכנו הצבאי ולחסן את הציבור היהודי מפני אשליות ורעיונות שאין להם אחיזה במציאות באזורנו. רק ישראל חזקה, חפצת חיים, שלא ניתן להכניע אותה במלחמה, יהיה לה הסיכוי להשיג שלום, ורק ממשלה, שבעולם הערבי היא נתפסת כממשלה שלא יכולים להכניע אותה, תוכל להשיג שלום.

חברי הכנסת, אני קורא לכם ולחברי הכנסת הבאה: אהבו את מדינת ישראל אהבת אמת, שמרו עליה ותהיו ראויים לה. תודה.

היור"א' סוסטק:

תודה לחבר הכנסת אמנון לין, אבקש מהשר קורפו להשיב על הצעה.

שר התחבורה ח' קורפו:

אזוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב לציין שביני

— הצעה לסדר-היום: דברי היושב-ראש א' שוסטק;
— הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34) —

שמדינות ערב כפו על ישראל וכמכלול היחסים בין יהודים לערבים: קשה להבין כיצד מפלגת העבודה אפשרה את אי-בחירתו לכנסת והעדפה על פניו מומחים כביכול, שהבנתם במתרחש בעולם הערבי מפקפקת ביותר.

אני מאמין שחבר הכנסת אמנון לין עוד יתרום בעתיד מיריעותיו ומבקיאותו למען ישראל וביטחונה.

אני מציע שחבר הכנסת אמנון לין יסתפק בדברי תשובתי.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה לשר קורפו. אני מבין שחבר הכנסת אמנון לין מסתפק בדברי התשובה של השר קורפו.

אמנון לין (המערך):

כן.

לכן יש לומר, שמי שמטיף או רומז לצורך לנהל משא-ומתן עם אש"ף שואף לאכזר עצמו לדעת. ולכן אל יעטוף זאת בכמיהה לשלום. הוא יזכה לשלום, אך לא בעולם הזה אלא בעולם האמת.

לסיום, היות שחבר הכנסת אמנון לין נאם את נאום הפרידה שלו מהכנסת, ברצוני לומר, שהצטרפנו כאשר עשה חבר הכנסת אמנון לין בשעתו את המעבר מן הליכוד למפלגת העבודה. לא אחפלא אם חבר הכנסת לין מתייסר בעצמו על המעבר הזה ועל האכזבה שמצא את עצמו בה.

אורה נמיר (המערך):

שר התחבורה ח' קורפו:
ברור שחבר הכנסת לין הוא אחד הבקיאים כרזי הסכסוך

טו. דברי היושב-ראש א' שוסטק

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, היות שזו שעת פרידות, אני רוצה להגיד לחברי הכנסת, שאני נפרד עכשיו מפטיש היושב-ראש ומחברי הכנסת. ואני נפרד ללא צער, ללא ייסורים וללא ייסורי מצפון. חרמתי מה שיכולתי לתרום כמשך שנותי בכנסת.

אבל, על דבר אחד אני מצטער, שנכשלתי או שלא הצלחתי להעביר את משאת חיי — חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

אינני מתיימר להשמיע אזהרות או לתת הוראות לכנסת הבאה, אבל אני רוצה להביע בקשה, והבקשה היא: היות שהכנסת קיבלה את החוק בדיון טרומי — יוחל על חוק זה דין הרציפות, וחברי הכנסת הבאה ישלימו את הליכי החקיקה עד לאישורו הסופי על-ידי מליאת הכנסת.

אני בטוח, שאילו היה החוק קיים לא היינו מגיעים למשבר שאנחנו שררים בו עכשיו. אני בטוח שאם יתקבל החוק הזה, אנחנו נימנע ממשברים בעתיד.

אני מאחל לכנסת הבאה דבר אחד, שיהיה לה עת, ושהי יכרך את הכנסת הבאה ואת המדינה בשלום.

אם פגעתי במישהו בעת שניהלתי את הישיבות, אף-על-פי שהשתדלתי תמיד — —

יאר צבן (מפ"ם):
לא פגע.

היו"ר א' שוסטק:
אבל, אם פגעתי במישהו, הרי כשנפרדים צריך לבקש סליחה, ואני מבקש סליחה על כל הדברים האלה, תודה רבה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

יישר כוח, אדוני היושב-ראש.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני רוצה להתכבד בשמכם. להודות לסגן יושב-ראש הכנסת, שר הבריאות לשעבר, חברי וידידי אליעזר שוסטק, על השנים הרבות שהוא שירת את הציבור במסירות ובנאמנות. אני רוצה, אדוני, לאחל לך בריאות טובה וחיים ארוכים, לך ולבני ביתך ולרעייתך המלווה אותך. מי ייתן ויתגשמו כל מאוויי לבך אשר אתה מחפלל למען העם הזה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אמן.

היו"ר א' נחמיאס:
ברוך תהיה.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
תודה רבה.

טז. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34), בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מזמין את חבר הכנסת יהושע מצא להביא את החוק.

יהושע מצא (בכש ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי לומר שני משפטים עם פרידתו של סגן יושב-ראש הכנסת אליעזר שוסטק. הייתי רוצה לומר משפט אחד, ברשותך, לאליעזר שוסטק: אשריך שזכית לשרת את הבית הזה, את כנסת ישראל, ל"ו שנים — 36 שנים.

* "דברי הכנסת", כרך 108, עמ' 4031; נספחות.

חוכרת ל"ח, ישיבה חס"ה
— הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34) —

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נדמה לי שהחוק הזה הונח על שלחן ועדת הכספים לפני כשנתיים. קיימנו עליו כמה דיונים ענייניים, ולא היה שום התחלפות סיעתית. חברים מן הליכוד, למשל, התנגדו לחוק בצורתו הנוכחית כפי שהוא הובא היום, כי הם חשבו שהחוק הוא רע. פתאום, לפני כשלושה-ארבעה ימים התהפך הגלגל והעניין הפך להיות, לפחות מן הצד של הליכוד, עניין סיעתי.

שר התחבורה ח' קרוס:
זה דבר יוצא דופן בבית הזה.

חיים רמון (המערך):
לא, הוא לא יוצא דופן. אדוני השר, אני רוצה להסביר גם למה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת רמון, החוק כל כך חשוב, למה אתה מכניס אותנו לעניין של סיעות?

יאיר צבן (מפ"ם):
לא חשבנו שתתנגד לחוק.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת גולדשטיין, אני מציע לך שתקרא את מה שאמרו חברך למפלגה הליברלית על החוק הזה לפני שנה, מה שהם אמרו עליו לא לפרוטוקול. דבר אתם, עם חברך בוועדת הכספים, אולי הם ישכנעו אותך שהחוק אינו טוב.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
שמענו מה חברך אמרו על מיכה רייסר, והדיווח אותו.

חיים רמון (המערך):
עכשיו, חבר הכנסת גולדשטיין, אם אתה באמת רוצה להקשיב למה החוק הוא רע, אם באמת אתה רוצה להשיג את היעדים כפי שאני אחזק אותם, אין לנו בעיה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אני אקשיב.

חיים רמון (המערך):
תקשיב, חבר הכנסת גולדשטיין.

החוק הזה בא להעניק הטבות, למי הוא בא להעניק הטבות? למי באה ממשלת ישראל, היום, במצב הכלכלי העכשווי, להעניק קלות? ממשלת ישראל באה לעודד בנייה. היכן? בלב תל-אביב, בשולי הערים כמו רעננה, הרצלייה, רמת-השרון, ראשון-לציון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה רוצה ביהודה וכשומרון?

חיים רמון (המערך):
סליחה, חבר הכנסת גולדשטיין, אם אתה רוצה להקשיב ברצינות, אני אתיחם אליך, אם אתה לא רוצה להקשיב ברצינות, אני אפסיק להתייחס אליך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אני מתייחס ברצינות.

חיים רמון (המערך):
אז תקשיב.

שם באה הממשלה ומחליטה לעודד בנייה, למי מיועדות הדיירות? וכל מה שאני אומר לא נאמר עלייך, נאמר עלייך

ואם מותר לי לומר משפט אישי, תמיד ליוותי בהערצה מלאה את האישיות של אליעזר שוסטק, מאז היותי נער בשורות תנועת החרות ובחיי הפוליטיים, תמיד ליוותיו בהערצה, וגם עם הפרידה היום אני מעריך אותו על היכולת לומר ברגע מסוים: דיני בבית הזה, אני מאחל לך להמשיך ולשרת את עם ישראל.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם ועדת הכספים אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34), התשמ"ח — 1988, שעניינה הטבות כמס לגבי בניינים להשכרה, בראשות הוועדה עמד חבר הכנסת שפירא, שעשה הכות למען קידום חוק זה ולמען רווחתם של זוגות צעירים.

מאז הוצע החוק, לפני שנה, קיימה הוועדה ישיבות רבות לדיון בו, שמעה משלחות ואפילו עיינה בהצעה לנוסח שונה, בסופו של דבר החליטה הוועדה לאמץ את ההצעה המקורית בשלושה תיקונים מהותיים כלכד:

1. בניין להשכרה לעניין חוק זה יהיה רק בניין שבנייתו נסתיימה אחרי 31 ביולי 1988, לעומת 31 בדצמבר 1985 שהיה אמור בהצעה.

2. מוכטח שהמס המוגבל על הכנסה ממכירת בניין להשכרה יחול לא רק על הכנסה במוכן הרגיל אלא גם על שבח מקרקעין.

3. פטור ממס רכוש על קרקע שאושרה הקמת בניין עליה יינתן רק לתקופה שלא לפני שנת המס 1988.

אדוני היושב-ראש, יש הסתייגויות מספר לחוק זה, ואני אענה למסתייגים לפי הצורך, תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יהושע מצא, חבר הכנסת חיים רמון, תואיל בבקשה לנמק את שתי ההסתייגויות בידך.

חיים רמון (המערך):

לגבי הסעיף השני, כשאני מדבר על קביעת תקרה לשכר הדירה, אני מבקש שההצבעה תיעשה מייד לאחר ההגמקה.

היו"ר א' נחמיאס:

מייד לאחר ההגמקה של חבר הכנסת צבן, כי הוא יחד אתך באותה הסתייגות.

יאיר צבן (מפ"ם):

היות שהתקנון מרשה לנו לבקש הצבעה על כל הסתייגות לחוד, וכאן מבחינה פורמלית יש שלוש הסתייגויות שכוללות בסעיף אחר, ובמהות הן עניינים שונים, ויכולים להיות חברי כנסת אשר יצביעו על דבר אחד אבל לא יצביעו על דבר שני, הן לנו אפשרות לנמק בצורה ולאפשר הצבעה.

היו"ר א' נחמיאס:

אבל את זה אמרתי, אני לא יכול לתת לו לנמק ולהצביע ואחר כך אתה תנמק ונצביע, שניכם תנמקו ואחר כך ניגש להצבעה, כי זאת הסתייגות של שניכם, אחר דבריו אתה לא תוכל לנאום.

יאיר צבן (מפ"ם):

בסעיף 1 אני מסתפק בהגמקה שלו.

היו"ר א' נחמיאס:

בסעיף 1 אין לאדוני מעמד כלל, הוא לא מחובר להסתייגות, בבקשה, חבר הכנסת רמון.

— הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34): מסמכים שהוחזו על שולחן הכנסת —

ישמור על המחירים הקיימים. בזה כבר הקבלנים מודים. אומרים: לא תהיה עליית מחירים — אם מותר לי לצטט את ידידי חבר הכנסת ויינשטיין. זה יקרה במקרה הטוב. ואני יושב להיות המתיר 500 רולר. חוק מנה, גרתי חברת הכנסת גלור העסה, לזה דואגים?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
ביקשת לצטט, הצטט.

חיים רמון (המערך):
ציטטתי.

אינני רוצה לצאת נגד כל החוק. אני חושב שצריך לעודד בנייה להשכרה, אם ניתן לעשות זאת בתנאי המשק במדינת ישראל.

חבר הכנסת ויינשטיין, אני מציע, בהסתייגות שעליה אני רוצה הצבעה, שאם כאמת רוצים לעודד בנייה להשכרה הממשלה רוצה להעניק הטבות ואנחנו רוצים לדאוג שההטבות האלה יגיעו —

דן תיכון (הליכוד):
זה פיליבסטר?

חיים רמון (המערך):
לא, אני לא עושה פיליבסטר, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):
כמה זמן אתה חושב עוד לדבר?

חיים רמון (המערך):
אני כבר גומר.

— לירי המשתכן, לידי שוכר הדירה, בואו נקבע תקרה. נקבע תקרה של לא יותר מ-250 דולר, או רבע מהשכר הממוצע במשק, ואז נהיה בטוחים שמי שיבנה בנייה להשכרה על-פי החוק הזה יקבל הטבות, והשוכר הוא שבאמת ייהנה מההטבות וזה לא יהיה חוק סיוע לקבלנים.

אני רוצה לסיים בשני משפטים: אני חושד, ויותר מחושד, שהחוק הזה נחקק בלחץ של ארגון הקבלנים ובאווירת ערב בחירות, ויש בו משום שוחד פוליטי לקבלנים, אשר ישלמו את התמורה כעד השוחד הפוליטי למי שהיטיב אתם במטבע קשה לקראת הבחירות. אני רואה בחוק הזה, מעבר לכל הפגמים המהותיים והעקרוניים שבו, חוק המשחית את מידותיה של הכנסת, בעיקר כשמחוקקים אותו ביום האחרון של המושב. לקראת הבחירות לכנסת, כאשר השיקים שיגיעו מהקבלנים למי שהיטיב אתם כבר נמצאים בדרך.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת חיים רמון, רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, בכקשה.

י. מסמכים שהוחזו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: חוק הבחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988.

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט — חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988; חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראת שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988; וכן חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988, ומטעם ועדת החינוך

מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, נאמר גם על-ידי הקבלנים עצמם — הוא מידע לאנשים אשר משלמים 500 ר-600 ר-700 דולר שבו דירה. זה הציבור שממשלת ישראל החליטה לרדוג לו, וסיעת הליכוד בוועדת הכספים חושבת שהדבר הזה תיזכר.

אני חושב שממשלה שהחליטה על חוק כזה איכרה את עשתונותיה החברתיים לחלוטין.

עודי למדאו (הליכוד):

חיים רמון (המערך):

כל היום אנחנו שומעים על אזרחי פיתוח וערי פיתוח והעידוד והעידוד. אבל, נוחא, הייתי אומר: טוב, רוצים לבנות בנייה להשכרה ורוצים לעודד את עשירי הארץ — בסדר, זו מדיניות כלכלית של המפלגה הליברלית ומצטרפת אליה "חרות", ואני אסביר מדוע הצטרפה "חרות" לעניין הזה. טוב, אבל לפחות הבה נדאג שהסיוע יגיע למשתכן, שהוא יקבל את הסיוע, שהסיוע יגיע אליו. חס וחלילה, החוק הזה מביטח שהסיוע יגיע לקבלנים. אין שום קשר, על-פי החוק הזה, בין השוכר ובין המחיר, והקבלן מקבל כדירות האלה הטבות מפליגות בעשרות מיליוני שקלים. אין שום ערובת שההטבות האלה יגיעו לידי זה שישכור את הדירה.

למה קוראים לזה חוק עידוד בנייה להשכרה? בואו נשים את הרברים על השולחן ונקרא לחוק חוק עידוד וסיוע לקבלנים כמצוקה, אני מתנגד לכך, אבל שיקראו לחוק בשמו האמיתי. זהה מטרתו, זה יעודדו של החוק, זה מה שהוא רוצה להשיג, אני מציע שאנחנו נאמרו את האמת ביחס לחוק.

אין אני יודע שמה שאני אומר הוא נכון? ראש ארגון הקבלנים אמר זאת. כשטענתי את הדברים האלה בוועדה, הוא אמר: מה רע לסייע לקבלנים? עניתי: לא רע, שיבואו, שציגו את בעיותיהם, שיאמרו מה הם רוצים, נסייע להם, כי הבנייה היא ענף חשוב.

אבל לעשות עיוות כזה, לעודד מוצר שאין לו שום כיקוש בשוק על-ידי הטבות מס מפליגות, זה מנוגד לכל ההשקפה שלכם על התערבות הממשלה במשק, אתם גואמים כל היום על כך שאסור לממשלה להתערב במשק —

מרים גלזר-העסה (הליכוד):

יש אנשים שמנסים לשכור דירה והם אינם יכולים, אתה יודע את זה? רוצים לשכור דירה בתל-אביב וזה עולה 500, 600 דולר.

חיים רמון (המערך):

בריוק, אז הצטרפי להצעה שלי, כי זה מה שיקרה גם הלאה, אלא מה? — יהיה יותר כסף לקבלנים, החוק הזה לא פותר את הבעיה הזאת. אני מציע לפתור את הבעיה הזאת, החוק הזה לא פותר את הבעיה הזאת, במקרה הטוב ביותר הוא

הי"ר א' נחמיאס:

בעוד חבר הכנסת יאיר צבן עולה לדוכן — הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי התחזו היום על שולחן הכנסת —

והתכרות — חוק הנוער, טיפול והשגחה (תיקון מס' 7), היו"ר א' נחמיאס:
התשמ"ח — 1988. תודה.

תודה. גברתי.

יח. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34), התשמ"ח — 1988

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מה זה 10%? אתם יודעים מה זה 10%? המשמעות היא, שהמדינה תצטרך להחזיר כסף למשכירים האלה. הרי זה דבר פשוט לא ייאמן.

אני מבקש, אפילו מתוך קונצפציה של עידוד, כאשר בתנאים רגילים הפחת הוא 3%, ואני כאן הולך לקראת המציעים, תחוקקו משהו שאפשר לצאח עמו לרחוב ותאמרו 5%. זה סיוע רב ונכבד.

דבר אחרון, אני נמנה עם אלה שאינם מאמינים בפרויקט הזה. אבל, אני מודע לכך שבארץ יש מיתוס, שאם יהיה פרויקט של דירות להשכרה, אנחנו ניושע בחחוס הזה של השכרת דירות. לכן אני מציע, שנעשה ניסיון ונבחן אותו. זה יהיה ניסיון מעניין, כי אז נראה באמת למי מיועד החוק הזה, למשתכנים או לקבלנים.

אני מציע: א. להגביל את החוק לחמש שנים: ב. לייחד אותו לתחום השיפוט של הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה ברחובות. למה ברחתי ברחובות? כי מצד אחד יש שם מלאי מסוים של מגרשים, ומצד שני יש שם ביקוש גדול מאוד לדירות להשכרה בגלל הסטרונגים הלומדים ברחובות. זה אזור מוגבל, לא גדול מדי, אפשר לראות אותו כמקרה בוחן, נעשה את זה כמשך חמש שנים ונראה.

אני חושב שיוכח שההנחות המוקדמות שלנו צודקות. אבל, אם יוכח שאכן ההטבות לא ניתנות בעיקרן לקבלנים אלא בעקיפין מגיעות לידי המשתכנים, אז בהחלט ניתן יד לחקיקה נרחבת ונמרצת בתחום הזה ככל רחבי ארץ ישראל, לא השלמה, זו שבגבולות "הקו הירוק". אבל בכל זאת ברחבי מדינת ישראל. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. בבקשה, חבר הכנסת מצא, בשם הוועדה.

היושע מצא (בשם ועדת הכספים):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, ראשית אני חייב הערה לחבר הכנסת חיים רמון, שתמיד צרות העין — — —

שר התחבורה ח' קורפו:
לנגד עיניו הצרות.

היושע מצא (בשם ועדת הכספים):

— — — ותמיד הוא נוקט חלוקה סקטורלית. הוא מעז לדבר על שוחד בחירות, ואני, אף שאנחנו לפני בחירות, ואיני רוצה להרחיב על כך את הדיבור, הייתי אומר לחבר הכנסת רמון: טול קורה מבין עיניך, כשאתה מדבר על שוחד בחירות. אתה בא מבית-ספר שבו כמשך עשרות שנים שיחדו את המדינה הזאת. לא אוסיף שום מלה.

אורה נמיר (המעורך):

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש, ראשית כול, לתקן טעות שנפלה מסיבות טכניות בהסתייגות האחרונה, ואני עושה את התיקון הזה על דעתו של ממלא-מקום יושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, והיועץ המשפטי של הוועדה, מר אליעזר דמביץ. אני מבקש להוסיף ל"תחולה 53: תחולתו של פרק זה בשנות המס 1988 עד 1992 ובתחום הוועדה המקומית לתכנון ובנייה רחובות". סוף ההסתייגות, ואסביר.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מקורו של החוק הזה ידוע זה כמה וכמה שנים. יש האומרים כי ראוי לה למדינת ישראל שהיא תעודד בנייה להשכרה כדי להקל את לחצי הביקוש לדירות ואולי על-ידי כך גם להקל את הלחץ הכלכלי מעל משפחות בישראל, וכמיוחד מעל זוגות צעירים המחפשים קורת גג.

אבל, אין זה סוד שאחד המניעים לחקיקה יותר מהירה, לוחצת ואולי גם חפוזה בכנסת כפרקים שונים של ההתמודדות עם החוק הזה נעוץ ביחס האישי המיוחד של יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת, חבר הכנסת אברהם שפירא, שחוקה עליו מצוות האדמו"ר, הרבי מגור, לעודד חקיקה של בנייה להשכרה.

אני הייתי רוצה לשבח דווקא את הרבי מגור, ששם את לבו למצוקת הדירות של זוגות צעירים בישראל, הגם שאני מבין שהוא שם כמרכז שדה הראייה שלו את בחורי הישיבות, ולא רק את אלה שמתגייסים לצה"ל.

אני מבקש לומר בקשר להצעת החוק, נוסף על הדברים שהשמיע קודמי, חבר הכנסת חיים רמון, שחוק זה אכן איננו מבטיח כשום צורה ואופן שביצועו יקל על זוגות צעירים את החיפושים אחרי דירות ופחית את גובה שכר הדירה שישלם עליהם. אנחנו מכירים את הסיפור החיאורטי, הכלכלי הקלטי, שאם תגביר את ההיצע תוריד ממילא את המחירים. אני חושב שבמשק הישראלי כבר היו לנו לא מעט דוגמאות שהוכיחו שבנסיבות מסוימות הכלל הזה אינו תופס. בתנאים של מדינת ישראל, לחוקק היום חוק שייתן הטבות מפליגות לקבלנים, ואני חייף אמחיש את זה — זה איננו מתקבל על הדעת.

בסעיף 223 לחוק נאמר, שהפחת שיחושב כמס הכנסה על דירות יהיה 10%, וזה דבר פנטסטי. אני רוצה להזכיר, שהפחת המקובל במדינת ישראל היה 2%. היו ימים שזה היה גם פחות מכך. אני רוצה להזכיר עוד, שבמהלך חקיקתי של יוזמה פרטיונית, אגב גם כן בניצול הימים האחרונים של המושב, נכנס פחת של 3%, אבל, רבותי, 10% זה פשוט איננו פחת. על 10% אתה יכול לשאול למה לא 50%, ובעצם, למה לא 100%? כל מספר זוכה. זה טוטו יוצא מן הכלל, החוק הזה.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 1 יש הסתייגות של חברי הכנסת חיים רמון ויאיר צבן. מי בעדה? מי נגד?

ה צ כ ע ה

התיקון של חברי הכנסת ח' רמון ויאיר צבן לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1. כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיפים 2 ו-3 אין הסתייגויות. מי לסעיפים 2 ו-3 כעמדת הוועדה? מי נגד?

ה צ כ ע ה

סעיפים 2 — 3 נתקבלו.

אלעזר גרנט (מפ"ס):

פסח גרופר (הליכוד):

אלעזר גרנט (מפ"ס):

מה קרה לך?

היו"ר א' נחמיאס:

גמרחם? יפה מאוד מצדכם. יפה מאוד. יש קהל ביציע שמסתכל ומביט בכם. ייתכן דבר כזה? אולי חירגעו.

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34). התשמ"ח — 1988. מי להצעת החוק? מי נגד?

ה צ כ ע ה

חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34).

התשמ"ח — 1988. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע שהחוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34). התשמ"ח — 1988. נתקבל בקריאה שלישית.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת דן תיכון, איך בוועדה היית נגד ופה הצבעת בעד?

דן תיכון (הליכוד):

בוועדה הצבעתי בעד.

חיים רמון (המערך):

אקרא לך את פרוטוקול הישיבה.

היו"ר א' נחמיאס:

גמרנו. החוק התקבל. לשם מה ספיחי הוויכוח הזה?

הושע מצא (הליכוד):

מושחח קטן. האמן לי, מושחח. צריך לגלות מה הוא עושה במשרדו.

היו"ר ח' גרופמן:

חבר הכנסת מצא. אחה מנצל את הזמן באופן יעיל כל כך.

הושע מצא (בשם ועדת הכספים):

אני מדבר על החוק לעידוד השכרת דירות, ובאמת לולא זאת הייתי מצפה ממך, חברת הכנסת אורנה נמיר, למלה נכונה. גם כאשר דיבר חבר הכנסת רמון על שוחד בחירות.

אורנה נמיר (המערך):

אני בעד הוקעה של כל תופעה של שוחד בחירות, ולא חשוב איזו מפלגה עשתה זאת. אבל אתם, כל דבר שאתם רואים — עושים עוד יותר גרוע.

הושע מצא (בשם ועדת הכספים):

יפה. אם כן, את מודה כמה שאני ציינתי, לגבי בית-הספר של חבר הכנסת חיים רמון, ואינני רוצה להרחיב על כך את הדיבור.

חיים רמון (המערך):

זה היה אולי בית-הספר יסודי, אבל אתם הפכתם אותו לאוניברסיטה. אתם בוגרי אוניברסיטה של שוחד בחירות.

הושע מצא (בשם ועדת הכספים):

חבר הכנסת רמון, צדיק מיחמם. אנא ממך, אל תיחן לי ציונים.

חיים רמון (המערך):

זה כבר הפך אצלכם דרך חיים.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, גמרנו כזה עם "מסכת חינוך".

אלעזר גרנט (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, אנחנו מסכימים עם שני הצדדים.

הושע מצא (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר עוד שני משפטים ראשית, החוק הזה יביא להגדלת ההיצע של דירות להשכרה וישפיע על התחלופה בדירות אלה. שנית, כאשר חבר הכנסת רמון מדבר ברוב תוצפתו על מגרשים בלב תל-אביב — אני מחזיק בידי את רשימת המגרשים ומתחרר, שמדובר בה על מגרשים כעפולה, כנצרת, בטבריה, בחדרה, בויכרון-יעקב וכדומה. לכן, עלינו לדעת שהנימוקים של חבר הכנסת רמון אינם תופסים.

זהו חוק שהלוואי שיוכלו לעמוד בו: הוא הובא עליידי משרד הבינוי והשיכון, עליידי משרד האוצר, ורק לאחר מכן עליידי ארגון הקבלנים.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להביא את החוק להצבעה ולאישור.

חיים רמון (המערך):

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34). ההסתייגות הראשונה היא של חבר הכנסת חיים רמון לשם החוק. מי בעדה? מי נגד?

ה צ כ ע ה

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לשם החוק

לא נתקבל.

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

חוכרת לית, ישיבה תס"ה

— הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4): הודעה על החלטת ועדת הפנים ואיכות הסביבה לחדש את דיוניה כחוק המועצות האזוריות (בחירת ראש הרשות), התשמ"ח — 1988: הודעה יושב־ראש ועדת הכנסת —

יט. הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

להתמודד בצורה דמוקרטית, כלל החברים, והנוגעים בכך ויכלו גם להיערך לקראת מערכת הבחירות בצורה תקינה, כדי שלא ייווצר מצב שיעצרו בהם, או שלא יאפשרו להם להתכונן כיאות למערכת הבחירות.

העיקר הראשון בנושא הזה הוא, שבגופים ציבוריים כאלה יצא פנקס בוחרים אחת לשנה ויחולק לכל מי שמתכוון להשתתף בבחירות.

תוקם ועדת בחירות מרכזית, שכראשה יעמוד שופט, כדי שיוכל לשמור על טוהר הבחירות. בראש הוועדות המחוזיות יעמדו גם כן שופטים.

אני חושב שהצעת חוק כזו חיונית לגופים ציבוריים גדולים. מן הראוי שהם יעמדו תחת פיקוח ובקרה ציבורית, אלא אם הגוף יתנגד ואמר: אני לא מוכן לעמוד לפיקוח ציבורי. אני חושב שהמשמעות יכולה להיות חמורה ביותר, ואני חושב שבמחילה דמוקרטית ומבחינה היגיינית לא יכול להיות גוף שיאמר: אינני מוכן להעמיד את עצמי למערכת של פיקוח סיעתי וציבורי.

לכן, אני פונה אליכם, חברי הכנסת, לתמוך בהצעת חוק זו.

הי"ר ח' גרוסמן:
תודה.

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988. בקריאה ראשונה. חבר הכנסת יעקב שמאי, בכקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):

גברתי היושבת־ראש, חברי הכנסת, אני מעלה להצבעה בקריאה ראשונה את הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים. בהצעת חוק זו, בקריאה הטורמית, הגשתי שני עיקרים: 1. בחירות כשרות, בצורה מסודרת; 2. לצורך גם את משלמי המס האדגוני שיוכלו להצביע בבחירות.

חיים קופמן (הליכוד):

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת קופמן, אתה יודע בת כמה אני? אתה מלמד אותי איך להתנהג?

יעקב שמאי (הליכוד):

בוועדת החוקה, חוק ומשפט ביקשתי להוריד את האלמנט של צירוף תשלום המס האדגוני ונשאר בעצם פיקוח על בחירות בגופים ציבוריים.

המשמעות של החוק אומרת במלים פשוטות, שבגופים ציבוריים שבהם הולכים לבחירות ארציות ויכלו להשתתף.

כ. הודעה על החלטת ועדת הפנים ואיכות הסביבה לחדש את דיוניה בחוק

המועצות האזוריות (בחירת ראש הרשות), התשמ"ח — 1988

על החתום: חבר הכנסת עובדיה עלי, ממלא־מקום יושב־ראש הוועדה.

בוה קראתי את המכתב. תודה.

דן תיכון (הליכוד):

לא הבנתי מה זה צריך לומר?

הי"ר ח' גרוסמן:

מה שכתוב פה, יש נוסח חדש לחוק, זהו.

דן תיכון (הליכוד):

חשבתי שמדיתים את ועדת הפנים.

הי"ר ח' גרוסמן:

אדוני סגן יושב־ראש הכנסת, לא אני כתבתי את המכתב.

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אני רוצה לקרוא מכתב שנשלח ליושב־ראש הכנסת עליידי חבר הכנסת עובדיה עלי, ממלא־מקום יושב־ראש ועדת הפנים:

הגדרן: חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש הרשות),

התשמ"ח — 1988.

1. בהתאם להוראות סעיף 124(א) לתקנון, הנני מתכבד להודיע כי ועדת הפנים ואיכות הסביבה חידשה את דיוניה בהצעת החוק האמורה.

2. הצעת החוק הוחזרה והונחה על שולחן הכנסת, לאחר הריצן המחודש בה.

3. בהתאם להוראות סעיף 124(ב) לתקנון, אבקש כי תודיע על כך בכנסת.

כא. הודעה יושב־ראש ועדת הכנסת

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הזאת:

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, הודעה ליושב־ראש ועדת הכנסת, בכקשה.

* רשומות (הצעות חוק, תוכ' 1907).

הי"ר ח' גרוסמן:
למה אתה לא מקשיב למה שאני אומרת? הרי זה בדיוק מה שאמרתי לפני שנייה. אמרתי שכדי לאשר תיקון צריך לראות אותו לא רק לשמוע.

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
גברתי היושבת-ראש, אולי את צודקת, אבל ב-14 במרס הונח — — —

דן תיכון (הליכוד):
צריך להניח על השולחן — — —

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
אני רק מציע מה שוועדת הכנסת הניחה על שולחן הכנסת ביום כ"ה באדר התשמ"ח, 14 במרס 1988.

הי"ר ח' גרוסמן:
במרס?

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
כן, כן.

הי"ר ח' גרוסמן:
אז היום מכרז?

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
אני בסך-הכול מבצע החלטה. יושב-ראש הכנסת פנה אלי על-פי החלטת ועדת הכנסת מ-14 במרס.

הי"ר ח' גרוסמן:
אפשר לדעת למה רק היום הביאו זאת?

דן תיכון (הליכוד):
אנחנו רוצים לדעת כמה דברים אמורים.

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
ב-14 במרס הונחה הצעת החוק.

הי"ר ח' גרוסמן:
הודעות הן הודעות. אמרו לי, שליושב-ראש ועדת הכנסת יש הודעה, או הודעות, מה שאתה מביא זה משהו לאישור, מינואר, מפברואר וממרס. ממוכירות הכנסת אומרים לי, שלא ידעים במה מדובר. אבקש לברר את העניין, ואחר-כך נחזור לזה.

דן תיכון (הליכוד):
הוא מביא לדין ולאישור. כך הוא אמר.

הי"ר ח' גרוסמן:
האם אמרתי לו שלא אביא את העניין לאישור? למה אתה צריך ללוות אותי בכל משפט ומשפט? זה דבר שאתה מסכים אחי לגביו.

ועדת הכנסת קבעה כי ועדת העבודה והרווחה תדון בחוקים אלה — 1. הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3), התשמ"ח — 1988; 2. הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 17), התשמ"ח — 1988.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה — הצעת חוק מוסדות ציבור (פטור והקלה בתשלומים לרשויות הציבור), התשמ"ח — 1988. מטעם חבר הכנסת, אהרן נחמיאס.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת הניחה על שולחן הכנסת ביום כ"ה באדר התשמ"ח, 14 במרס 1988, הצעה לתיקון סעיף 45, לתקנון הכנסת בעניין השאלות, לוועדת הכנסת לא הוגשו השגות על התיקון המוצע, ובהתאם להוראות סעיף — — —

דן תיכון (הליכוד):

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
אדוני, זו החלטה מ-14 במרס 1988. אם תקשיב, הכול יהיה ברור.

לוועדת הכנסת לא הוגשו השגות על התיקון המוצע, ובהתאם להוראות סעיף 152 לתקנון, הנני מביא את התיקון לאישור הכנסת ללא דיון. כך החליטה ועדת הכנסת ב-14 במרס 1988.

ועדת הכנסת הניחה על שולחן הכנסת ביום ו' בחמח התשמ"ח, 21 ביוני 1988, הצעה לתיקון סעיף 102 לתקנון הכנסת — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

הי"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אינני בבית-ספר. אני אומרת לכם שמקובל למסור הודעות בין פתיחת דיון לבין העברה לדיון אחר, בבקשה.

רפאל אדרי (י"ר ועדת הכנסת):
— — בדבר תיקון פרוטוקול ועדה, לוועדת הכנסת לא הוגשו השגות על התיקון המוצע, ובהתאם להוראות סעיף 152 לתקנון, הנני מביא את התיקון לאישור הכנסת ללא דיון, תודה רבה, גברתי היושבת-ראש.

הי"ר ח' גרוסמן:
כדי לאשר תיקון אנחנו צריכים לראות את התיקון, לפי מיטב ידיעתי.

דן תיכון (הליכוד):
אנחנו צריכים לראות את הצעת התיקון.

כ.ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ר ח' גרוסמן:
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, מטעם ועדת הפנים ואיכות הסביבה: הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988.

הי"ר ח' גרוסמן:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.
סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
כרשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת —

כג. הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988
(קריאה ראשונה)

ההסתדרות נושאת באשמה הכבדה של ביטול פטרונות הוותיקים. במסודותיה הנבחרים משרתים רבים מקרב היהדות המזרחית והספרדית. זה חטא כל יכופר. אני, כיוצא פולין, לא אסלח להסתדרות שלי לעולם על שלא שמרה על המונופול של יוצאי מזרח-אירופה בכל מוקדי השליטה. כיצד העזה להעמיד בראשה יוצא תימן, להעמיד בראש "כור" בן למשפחה ספרדית, ולהציב בראש בנק הפועלים ו"שיכון עובדים" אנשים מבני היהדות המזרחית? האם אין קברניטיה יודעים, שהמונופול על שיתוף כל העדות בהנהגת העם והחברה נתון לתמימי או לשי"ט?

ההסתדרות נושאת בנטל האחריות לפיטורים של רכבות הפועלים ב"אתא", ב"מספנות ישראל", כחעשייה האווירית, ברפאל ובתעשייה הצבאית.

יעקב שמאי (הליכוד):

מה לעניין הערתי ולהסתדרות, חבר הכנסת שבח וייס? מדבריו משתמע, שהיא עשתה טובה לערות המזרח.

שבח וייס (המערך):

אינך מבין אותי כלל, אינך מסוגל להבין אותי. יש פה בעיה של דפ"ר.

ההסתדרות נושאת באשמת הריבית הגבוהה במשק. כיצד לא הורתה לנגיד בנק ישראל, להנהלח הבנק, לכבירי האוצר — שהם, רובם ככולם, חברי ההסתדרות — להימנע ממדיניות זו?

אנו קוראים להקמת ועדת חקירה ממלכתית לחקירת פשעי ההסתדרות. יש להביא לדין ההיסטוריה את כל חברי ועידת היסוד של ההסתדרות ב-1920, את הטכניון העברי בחיפה, שהעניק למתוועדי ועידת היסוד את חדר האוכל של תלמידיו, ואת יוסף שפרינצק, שישב ראש באותה ועידה.

סממנו: "כן — לשבור". אשר על כן, נצטרף לכל שביחה שעורכים עובדים במפעלי ההסתדרות. נקים בריקדות, ולא נאפשר למוכרי ההסתדרות לבוא אצל פועלי העשוקים, נמכור בכיירה פומבית את כל מפעלי חברת העובדים, מפעל שלא יימכר, יימסר לסוכייטים של פועליו. נוציא מכרז למכירת קופת-החולים, ניארגן מועצות של חולים, שינהלו בעצמן את שירותי הבריאות. נקים בצפון תל-אביב אנדרטת זיכרון לכל קורבנות ההסתדרות.

האבות המייסדים עשו שתי טעויות היסטוריות שאין עליהן מחילה: הם ייסדו את ההסתדרות הכללית, והקימו את מדינת ישראל. אך את עיקר האשמה יש לרכז בסעיף של ייסוד ההסתדרות, כי הרי רק בזכותה קמה מדינת ישראל. זה פשע של החייאת העם. תודה.

היו"ר ח' גרסמן:

תודה. חברי הכנסת, הרשימה נעולה, אחרי שקיבלתי את הרשימה כולה מידי סגנית מזכיר הכנסת, נעלתי את הרשימה. לכן היה מיותר להעיר לי קודם.

יעקב שמאי (הליכוד):

רציתי רק לדעת את מספר הנואמים.

היו"ר ח' גרסמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צנן, ואחריו — לחבר הכנסת ישראל קיסר.

היו"ר ח' גרסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדין. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צנן. אנחנו זנים בהצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים.

שבח וייס (המערך):

גברתי היושבת ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שלפנינו מטרתה העיקרית היא לפגוע בהסתדרות. יש לה חוזק צריקתי. אילו היתה הצעה כזאת מבוססת על הכוונה לפקח על כל הגופים הציבוריים, על כל העמותות, על-פי אותם קני-מידה, היה אפשר אולי להניח שיש שם כוונה לתקניית השלטון.

חיים קופמן (הליכוד):

תגיש תיקון.

שבח וייס (המערך):

אני אעשה מה שאני רוצה, חבר הכנסת קופמן.

היו"ר ח' גרסמן:

הפעם היתה זאת הערה מתקבלת על הדעת.

שבח וייס (המערך):

אני מקוה שגם התשובה, ככל אופן, אשקול את ההצעה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אילו היה חבר הכנסת וייס שומע אותי נכון — דיברתי על גופים ציבוריים.

שבח וייס (המערך):

שמעתי. כיוון שחבר הכנסת שמאי איננו איש בלתי ידוע בנוף הפולימטרי והציבורי שלנו, אני שומע בדרך כלל: מה שהוא אומר, וכדרך כלל גם חש, יודע ומבין לאן הוא חותר בעצם.

במסגרת הדקות הספורות העומדות לרשותי אבקש לומר משהו על הגוף הזה, המותקף כל כך, המואשם כל כך.

אין ספק בכך שההסתדרות אשמה. ההסתדרות אשמה ככול, היא מקור הרעה. היא אשמה בכך ששכרנו הריאלי עלה כשנתיים האחרונות ביותר מ-10% כממוצע. היא האחראית הבלעדית למיעוט האכטלה. היא אחראית לכך, שליותר מ-85% מאזרחי ישראל יש ביטוח בריאות מלא. ההסתדרות לא תוכל להימלט מנטל האשמה בקיומם של שירותי אלפי מקומות עבודה בחברת העובדים. יש להושיב אותה על ספסל הנאשמים על כך שלא זוקה לרחוב אלפי עובדים מ"סולל-בונה", אלא צידה אותם כפיצויים נדיבים כטרם פיטורין.

ההתיישבות העובדת לא תוכל לעולם להשתלח מאחריותה לפשע הלאומי הגדול ביותר: היא גאלה את שממות הארץ, ובדרך זו פגעה בנופי השממה ובקסם של עובכת הדרורות. ההתיישבות עשתה מעשה נורא נוסף בהקמה מאות קיבוצים ומושבים, וכך ככלה מאות אלפים מחושבי הארץ בככלי השתתפות המעיקה והסולידריות התברחית.

ההסתדרות היא המטרר הגדול של החברה הישראלית, משום שארננה את המוני העובדים וכך מנעה פריחה ושגשוג של איגודים מקצועיים הלוחמים זה בזה. הערכות ההדרית בין עובדי ישראל היא מן האסנוות הגדולים שפקרו אותנו.

במורשת של התערבות המדינה בחקיקה ובהסדרים הפנימיים בארגוני העובדים. יש גבול דק בין הלגיטימי לבלתי לגיטימי. נכון שברבות מהמדינות הדמוקרטיות יש היום חוקים שענינם פיקוח על גופים ציבוריים. אבל הפיקוח הזה הוא פיקוח ועיר מאור, מרוחק מאוד, שומר על האוטונומיה של הגופים הציבוריים. אם אתה עובר את הגבול, אין מגוס אלא לומר לך, כי אבי החקיקה הראשון באירופה של התערבות המדינה בארגוני עובדים היה לא אחר אלא מוסוליני. אני בטוח שחבר הכנסת שמאי לא התכוון להמשיך בדיוק את המורשת הזאת, אבל ההתערבות הגסה מעוררת את האסוציאציה הזאת.

חבר הכנסת שמאי הסביר את כוונתו. הנוסח המתוקן, ועכשיו המשופץ, אחרי הסרת הערות, הוא כמוכּוּן נוסח פחות חמור. אבל, כאשר בהצעת החוק הטרוםית שלך היה כתוב, שהחוק הזה יחול על ארגון עובדים המונה למעלה ממיליון חברים, חשפת את כל קלפיך. היית צריך לכתוב שם: חוק ההסתדרות, או יותר נכון: החוק נגד ההסתדרות.

אני שואל אותך: אם כוונתך תמה וטהורה, ואתה רוצה להבטיח דבר לגיטימי, את טוהר הבחירות הדמוקרטיות בהסתדרות העובדים — ואני בטוח שיש שם פגמים, ואם יש פגמים צריך לעקור אותם — האם רצית להזיח את טוהר כוונותיך בזאת שטיפרת לכנסת שכיוון שזאת תנועה וולונטרית ניסית, ראשית כול, למצות את האפשרויות של תיקון החוקה בגופים של ההסתדרות, על-ידי הגשת הצעה לתיקון חוקת הבחירות של ההסתדרות? האם העלית את כל אותם סעיפים והגשת אותם? האם נאבקת על זה? האם באת אל הכנסת והמתח: רבותי, אני כבר כמה שנים נאבק על זה, הלכתי לועידה אחרי ועידה והצעתי תיקון, כי זה גוף וולונטרי, אבל כיוון שלא מוכנים לקבל עקרונות אלמנטריים של פעולה דמוקרטית של בחירות, אין לי מגוס אלא לפנות אל הערכאה הפרלמנטרית, אל הגוף המחוקק? האם את זאת עשית?

לא עשית זאת מפני שלא זאת הכוונה שלך, אף שיש דברים שצריך לתקנם.

יעקב שמאי (הליכוד):

אתה בטח יודע מה הכוונה שלי.

יאיר צבן (מפ"ם):

ודאי שאני יודע מה הכוונה שלך. אתה פעמים רבות גם לא מסתיר אותה.

אני רוצה לסיים את דברי ולומר, שלא נחפוּזי לעלות על הרוכּן הזה לפני שנפגשתי עם אחת הנשים המומחיות בארץ לארגוני עובדים בארץ ובעולם וליחסי עבודה, ד"ר פונסס דראי, ושאלתי לדעתה דווקא בהשוואה למסורת האמריקנית, שהיא הכי מרחיקה לכת בעולם המערבי מבחינת ההתערבות בגופים ציבוריים ובארגוני עובדים. אני מתוּק כידו את מכתבה, אבל הזמן לא מרשה לי לקרוא את כולו. במכתבה היא אומרת במפורש, שבהצעה שלך אין אפילו אותה מידה של שמירה על האוטונומיה של הארגון לנהל את הבחירות בהתאם לחוקתו, שזה דבר עקרוני בחקיקה האמריקנית בדבר הפיקוח על גופים ציבוריים.

אני מציע, חברי הכנסת, להתבונן היטב בנוסח הטרוםי של הצעת החוק הזו, להבין את כוונותיה, לזכור את כתב האשמה של חבר הכנסת שבח וייס ולהרחיק את הצעתו של חבר הכנסת שמאי משולחן הכנסת.

יאיר צבן (מפ"ם):

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, חברי חבר הכנסת ישראל קיסר, המזכיר הכללי של ההסתדרות, שנינו, וגם אחרים, צריכים לעמוד בבית הזה מול מתקפות חזרות ונשנות כמליאה ובוועדות הכנסת על ההסתדרות, על חברת העובדים. אבל מוכרחים לעשות שוב ושוב את חשבון הנפש, ואת החשבון המר עם אלה, שפתחו את שערי ההסתדרות לפני מי שרצו קודם לכן לשבור אותה מבחוץ ולאחר מכן לפורר אותה מבפנים.

הארץ הזאת נבנתה על ארגוני עובדים וולונטריים. נפרדנו לפני שעה קלה מסגן יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת אליעזר שוסטק. איני רוצה להזכיר ביום הפרדה את הפרשה הזאת, אבל היתה הסתדרות עובדים לאומית. האם מנע משהו את התפתחותה? מדוע היה צריך לערב את התחומים?

חברי במפלגת העבודה, אתם מוכרחים פעם אחת לעשות את חשבון הנפש גם על זה וגם על ממשלת האחדות הלאומית שהקמתם לפני ארבע שנים. אמרו את האמת, האם חשבתם שבמשך ארבע השנים האלו תתחזקו אם תלכו ביחד? האם התחזקתם כהליכה יחד, או שהם התחזקו?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לא היתה ברירה — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

תסלח לי, תחשוב טוב אם היתה ברירה או לא.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אתם התחזקתם מאוד, ואת זה נראה עוד מעט.

היורד ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, כפי שאני מכירה את חבר הכנסת צבן, הוא לא ציפה לתשובה.

יאיר צבן (מפ"ם):

החוק הזה של חבר הכנסת שמאי — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אילו מפ"ם לא היתה — — — היה המצב שונה.

יאיר צבן (מפ"ם):

חבר הכנסת ז'אק אמיר, זו אנדה שכבר היה עד מלך שהפריך אותה. הלוא היה זה עינב שבפגישה שהתקיימה בכיתו בין שמעון פרס לאריק שרון הותוו קווי ההסכם לממשלת האחדות הלאומית ולרוטציה.

עובדיה עלי (הליכוד):

מיה רע בזה?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לא היו דברים מעולם.

עובדיה עלי (הליכוד):

אחדות לאומית היא דבר רע?

יאיר צבן (מפ"ם):

אני חוזר לגופו של עניין. החוק הזה — — —

עובדיה עלי (הליכוד):

אולי תסביר מה הקשר בין ממשלת אחדות לאומית ובין החוק הזה.

יאיר צבן (מפ"ם):

הגרעין היסודי של החוק הזה מקורו במורשת לא מפורחת.

חוכרת ל"ח, ישיבה תס"ה

— הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4) —

בהסתדרות, לא רק פיקוח על הבחירות, אלא מי שאינו חבר בהסתדרות יבחר בהסתדרות.

יאיר צבן (מפ"ם):
זה שלב ב'.

ישראל קיסר (המערך):
התחלנו להסביר לו את האכסורד שבדבר. איך אפשר לתת למי שאינו חבר הסתדרות לבחור בגוף וולונטרי, שהכניסה אליו היא רצונית בהחלט? הסברנו לו, שאנחנו רצינו לארגן את הערבים שהיו חברים בהסתדרות, ולשמור עליהם, ולא נותנים. אבל דרך החוק של שמאי היו 120,000 ערכי שטחים, שמשלמים מס ארנון, מצביעים להסתדרות. זה הדבר שאותו רצה להציע שמאי. שמראה את האכסורד שבדבר, הסיר את החלק הזה מהצעת החוק.

יעקב שמאי (הליכוד):
קיסר לא תמיד זוכר לומר אמת. כי אילו היה כתוב לפחות "לפי תעודת זהות", אבל איך תעודת זהות. את זה הוא שוכח

יעקב זיאק אמיר (המערך):

היז"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת זיאק אמיר, אתה חושב שחבר הכנסת קיסר זקוק לעזרה? אל תשאל, זה רק מפריע. אתה שואל והוא משיב. זה כסף-הכול מפריע.

יעקב שמאי (הליכוד):

— — — מזכיר ההסתדרות יושב ולא יודע — — —

היז"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אתה רוצה שאני אוציא אותך מהמליאה כשדנים בחוק שלך?

עדה סולודו (המערך):
אולי תתבייש קצת.

יעקב שמאי (הליכוד):

— — — להתבייש ממה? משקר של מזכיר ההסתדרות? — — —

היז"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אני קוראת אותך בסדר בפעם הראשונה. יהיה כאן ויזן בחוק שלך בלעדיך.

ישראל קיסר (המערך):

חבר כנסת, שהוא גם יושב-ראש סיעה, שהוא גם רוצה להוביל את ההסתדרות, לא מתבייש להציע הצעות כאלה. לו הוא היה בא ואומר: אני מבקש להעלות לדין את הנושא. יש לנו ברוך השם, מוסדות לא פחות מאשר לכנסת, כלי לפגוע בכנסת. יש לנו מועצה, ועידה, ועד הפועל. אבל הוא רץ ישר לכנסת כלי לרבר אפילו עם מזכיר ההסתדרות ולשאל אותו: אולי יש לך אילו תיקונים? הוא בא כאילו להחשיך אותנו שאנחנו חס ושלום עורכים בחירות לא כיושר, לא כטוהר.

מה מציעים לנו? ואני חושב שזה דבר שלא קיים בשום מדינה דמוקרטית. לו היה חבר הכנסת שמאי בא ואומר: אנחנו רוצים להגביר את הפיקוח על הגופים הוולונטריים במשטר דמוקרטי. זה בסדר. אם הם מתנהגים לא בסדר, צריך שמישהו יפקח עליהם עין וידאג שהם יקימו את כל הכללים.

לו הציע מישהו מחברי הכנסת או מרשות ממלכתית כלשהי להגביר את הפיקוח על דרכי הביצוע של החקונים של כל התאגידים במדינת ישראל, הייתי אומר: נחתמתי. אנחנו

היז"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות היזכור לחבר הכנסת ישראל קיסר, ואחרי — לחבר הכנסת יעקב גיל.

ישראל קיסר (המערך):

כבוד היזשבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מוכרת לציין ולהדגיש, שלאחרונה נפלאות ממני דרכי החקיקה בריונים בכנסת ובוועדות הכנסת, רק אמש ולפני כן היינו ערים לדרך עבודתה של ועדת הכנסת, שהביאה לצער חסר חקרים של כניס המליאה ובחירת ועדה מיוחדת.

הנהגה כאן אנו ערים למקרה הפוך. ועדת החוקה, חוק ומשפט, וכנראה כן גם בכל ועדה שהיושבי-ראש שלה הוא איש מסייעת הליכוד, עושה ככל העולה על רוחה. הוועדה קיימה ישיבה חפזה והיא מביאה לכנסת הצעת חוק לקריאה ראשונה. יש חוקים שמיום שאני חבר בכנסת לא הצלחתי להעביר אותם. אנחנו יודעים שכתהליכי החקיקה עוברים שבע עד שמונה תחנות. ואילו כאן, משום מה, חברה הוועדה יחד, ואחרי ריון של חצי שעה בחוק הביאה אותו לפה.

יעקב שמאי (הליכוד):

היז"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אני מבקשת לא להפריע.

ישראל קיסר (המערך):

חבר הכנסת שמאי, יודעים דרכי שמאי עוד מימי ההיסטוריה. עוזב אותנו. כל החוק הזה שהביא אותו שמאי, לידתו משונה. חבר הכנסת — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

— החוק של הבחירות היה חוק הלל, לא חוק שמאי — — —

עובדיה עלי (הליכוד):
מדוע המוסר הכפול?

היז"ר ח' גרוסמן:

אני מבקשת לא להפריע. אתם יודעים איזו ערמה של חוקים עדיין מונחת לפנינו?

ישראל קיסר (המערך):

חבר הכנסת שמאי, תיכף תשמע.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת קיסר ריכר על תופזה. הוא ריכר על שמאי שידועים דרכיו עוד משחר ההיסטוריה.

היז"ר ח' גרוסמן:

אני לא רוצה שתחזור על מה שחבר הכנסת קיסר אמר.

יעקב שמאי (הליכוד):

— יושב-ראש הכנסת הלל נהג בחופזה גדולה — — —

היז"ר ח' גרוסמן:

אני מבקשת לא להפריע. אתה לא תפריע, אפילו יהיו דברך הכי צודקים או הכי פחות צודקים. לא להפריע.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני עוזר לו לחשוב, אני לא מפריע.

ישראל קיסר (המערך):

כל החוק הזה לידתו משונה. הגישו לנו אותו בהצעה טרומית, לא פחות ולא יותר, כאשר הכוונה העיקרית של החוק היתה למעשה לאפשר למי שאינו חבר הסתדרות לבחור

לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואם הוא לא יהיה באולם — לחבר הכנסת אהרן נחמיאס.

יעקב גיל (המעורך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת ישראל קיסר חימד את תהליך החקיקה, שהחל בהגשת הצעת חוק לדיון טרומי והסתיים עד כה בהצעת חוק שהובאה לקריאה ראשונה. מן הדין שמי שידיו נקיות יארגן דיון רציני לקראת הכנתה של הצעת החוק — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אתה מדבר על מי שידיו נקיות? מי שפעל בשבוע האחרון כעניין הפרדת הבחירות פעל בידים נקיות?

היוזר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת שמאי, יש לך עדיין רשות דיבור כדי להשיב, יש לך רשות המלה האחרונה, והנה אתה מפרע כל הזמן. בלי הרף. אני מבינה שקשה לך להתאפק, אבל תעשה מאמץ.

יעקב גיל (המעורך):

דרכי התגובה של המציע מלמדות על להט אדיר שמפעם בתוכו להעביר ויהי מה אם הצעת החוק בכנסת. הרי הוא יודע שהחוק לא יתקבל בכנסת האחת-עשרה. זהו היום האחרון למושב הכנסת. גם אם תאשר מליאת הכנסת את הצעת החוק בקריאה ראשונה ותעבירו אותה לוועדה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, הרי הוועדה לא תספיק להכין את הצעת החוק היום.

דב שילנסקי (הליכוד):

אם החוק לא יתקבל בכנסת הזאת, הוא יתקבל בכנסת הבאה, שבה יהיה לליכוד רוב גדול.

יעקב גיל (המעורך):

בכנסת הזאת החוק לא יתקבל, אני מציע לך להיחזק קשוב היטב לדברים. אתה יושבת-ראש ועדה ואתה יודע ודאי שהיום לא יהיה סיפק בידי הוועדה להכין את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. כל רצונו של חבר הכנסת שמאי הוא להבטיח שיתחיל על החוק בכנסת השתיים-עשרה דין הציפיות. זה אולי מהלך טקטי נכון, אבל החוק במהותו מבטא רצון לקעקע את אחד המוסדות המפוארים שקמו למדינת ישראל מאז תקומתנו הציבית.

אשר על כן, אני מציע לשים לב לאמור בדף 300 על "פרטי הרשימות". חבר הכנסת שמאי, כאשר הוא הביא את הצעת החוק לדיון טרומי ב־14 בינוי, הוא דיבר על גוף וולונטרי המונה מעל מיליון חברים, כאילו יש לנו בישראל עשרות גופים וולונטריים שכל אחד מהם מונה מיליון חברים. הוא לא אמר שזה חוק שנוגע להסתדרות, הוא אמר שזה חוק שנועד לארגון שיש לו מיליון חברים ומעלה, ואילו כאן בסעיף הדין ב"פרטי הרשימות" הוא מפרט את כל הדברים המזהים, פרט למספר הזיהור ההסתדרותי. פנקס החבר ההסתדרותי לא כלול כאן כמסמך המזהה אדם שהוא אכן חבר הסתדרות מן המניין. הרי כל כוונותיו כאן מצביעות על העובדה שהוא, מעלים את ההסתדרות.

דובר כאן לפני כמה דקות על השאלה, מה היתה המגמה של אנשי הליכוד בהחלטתם לחזור להסתדרות.

עובדיה עלי (הליכוד):

מה רע בכך?

יעקב גיל (המעורך):

המגמה של אנשי הליכוד בחזירה להסתדרות היתה

תאגיד וולונטרי כמו מאות ואלפי תאגידים במדינת ישראל, לרבות המפלגה שחבר הכנסת שמאי נמנה עמה, לרבות הסתדרות העובדים הלאומית ששייכת לליכוד, שמעולם לא שמענו איך עושים שם בחירות, לא שמענו איך עושים בחירות בהסתדרות הפועל המזרחי, לא שמענו איך עושים בחירות בהסתדרות פועלי אגודת ישראל, וראה זה פלא, הגוף היחיד שיש בו כל המפלגות, שיש לו חוקה שכל שינוי בה מחייב רוב של שני שלישים, זו ההסתדרות, ולא כל אחד יכול לשנות את החוקה, אלא דרוש לכך רוב מיוחס, והנה רק את הגוף הזה מצא חבר הכנסת שמאי לנכון לעגן בחוק.

לו בא חבר הכנסת שמאי ואמר: אני רוצה להגיש הצעת חוק שתגביר את הפיקוח, אבל הוא לא מסתפק בזה. הצעת החוק שהוא הגיש היא בנוסה של "אלה תולדות" — מתי להגיש ספר בוחרים וכדומה, בלי לדעת איך זה מתנהל בהסתדרות, בושה וחרפה. הוא מגיש זאת בלי לדעת מהם ההליכים בהסתדרות.

יעקב שמאי (הליכוד):

מיד אשיב לך.

ישראל קיסר (המעורך):

אתה אל תסביר לי, הרי אתה המסביר המרכזי.

יעקב שמאי (הליכוד):

אתה דיברת על 120,000 ערבים ורדעת שזה לא נכון.

ישראל קיסר (המעורך):

אדוני, חבר הכנסת שמאי, אולי תיחן לי לדבר, כאן זה לא הוועד הפועל, שם לא יכולים להוציא אותך, אני מניח.

אני מתפלא איך כמשטר דמוקרטי יכולה להיות מונחת על שולחן הכנסת הצעה מבישה כזאת. לו היית מדבר על פיקוח באופן כולל, ניחא, אבל כאן מופיעים תאריכים, וכל זאת בלי ללמוד את הכללים של ההסתדרות.

אני ביקשתי להופיע בוועדה, אמרתי שאני מזכיר ההסתדרות, מותר לקרוא לי, לשמור אותי, לפחות, ואחר כך להגיד: כסדר, לא השתכענו, לא זכיתי גם לזה. ביקשתי שיקראו לי לוועדה, אמרתי שאני רוצה להופיע בפניה, אבל עושים זאת כאילו יצאנו ממצרים, מהר מהר, לפני שסוגרים את העונה, לפני שהעונה נגמרת, עושים זאת באופן טורדני, כך מציעים הצעת חוק כזו.

הרי להסתדרות אין מה להסתיר, היא באמת גוף כל כך גדול, שהיא יושבת בה כל הסיעות ואנחנו מקיימים את הבחירות אותן קלפיות של מדינת ישראל, באותם אזורים, על-פי אותם כללים, אלא מה רצה חבר הכנסת שמאי — שאחיה גורס חיצוני יתערב בעניינים הפנימיים של ההסתדרות, שיש לה חוקה משלה, ואם יש מעשה פלילי, מקומם של העושים את המעשה הוא בבית-סוהר, לשם כך אין צורך בשום חוק, יש חוקים במדינה.

כאשר דווקא חוק כזה מוגש עליידי ראש סיעה, אפשר לומר שזה מה שנקרא חוק מביש, קנטרני, שהמגיש אותו רוצה רק לפגוע בגוף החוק ביותר שיש לעם ישראל, הגוף הדמוקרטי ביותר, ההסתדרות.

לכן אני מציע להסיר מהר ככל האפשר את החוק מסדר-היום.

היוזר ח' גרוסמן:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב גיל, ואחריו —

הי"ד ח' גרוסמן:

אני מבקשת ממך לסיים.

יעקב גיל (המערך):

אני מסיים עוד שתי דקות.

הי"ד ח' גרוסמן:

לא, תסלח לי, אתה כבר עברת בשתי דקות ויותר.

יעקב גיל (המערך):

אני מסיים. אני מעדיף אפוא, שהייחוד של ההסתדרות כגוף וולונטרי יישמר גם בעצם תהליכי הפיקוח הפנימי שלה. הפיקוח הזה טוב לאין ערוך מכל פיקוח אחר, שיבוא לקעקע ולהרוס את אושיותיה של אחת המסגרות היותר יפות שקמה למדינת ישראל עוד בטרם הוקמה המדינה.

הי"ד ח' גרוסמן:

תודה. חבר הכנסת מנחם פרוש איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס, ואחריו — לתבר הכנסת עובדיה עלי.

אהרן נחמיאס (המערך):

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודיע שאני לא מאשים את חבר הכנסת יעקב שמאי בהגשת החוק כמעשה פוליטי. הסיבה ידועה גם לו, גם לכם, גם לי ולכל מי שמתעניין.

עוד בזמן שסייעת תכלתי-לכן נכנסה להסתדרות, הרי מאז ומתמיד, ולפני כן תנועת החרות וכל התנועות שהצטרפו אליה, או שהיו מזוהות איתה, רצו כפירוקה של ההסתדרות. ההסתדרות היתה לצנינים כעיניהם. הם ידעו שעוצמתה של ההסתדרות היא אכן עוצמה פוליטית של תנועת העבודה בישראל.

כאשר נכנסה סיעת תכלתי-לכן להסתדרות היתה מטרתה לקעקע את ההסתדרות מבפנים, דבר שהיא לא יכלה לעשותו מתוך. הרבר לא עלה בידיה, לדעתי, הרבר לא יעלה בידיה לעולם. כי יש במדינת ישראל ציבור פועלים, ציבור עובדים בוגר, חושב, נבון, היודע לקרוא מה הוא מוביל ותורם מיכולתו למדינת ישראל ולחברה הישראלית.

חבר הכנסת שמאי, כיושב-ראש סיעת תכלתי-לכן בהסתדרות, מנסה בדרכים לגיטימיות חוקיות, במידה שזה מתקבל, להשיג אותה מטרה שוקניו, ראשי תנועתו, לא הצליחו להשיגה.

לפי דעתי, חבר הכנסת שמאי, אתה עושה טעות חמורה מאוד, מפני ששלושה פנים לה. הפן הראשון: אתה בא לתנועה של התנדבות. אין זה הכרחי להיות חבר הסתדרות. רק אם אתה רוצה בכך אתה יכול להיות חבר הסתדרות. תנועת התנדבות אדירה כוח כזאת? אתה צריך לכרך על כך שרכבות אנשים ונשים מצטרפים להסתדרות מרצונם. זה לא קיים בשום מקום בעולם.

הפן השני: ההסתדרות היא אחת ויחידה במינה ברחבי תבל. המנוף החברתי שלה, של העזרה ההרדית, והמנוף המשקי שלה הם לתפארת ברחבי העולם. ואתה יודע שמכל העולם באים כדי ללמוד מניסיונה ומיכולתה לארגן עובדים מבחינה חברתית ומבחינה משקית ולשמש כבסיס איתן לחברה הישראלית.

הפן השלישי: אני רוצה להסב את תשומת לבך, אם אתה רוצה להכניס את המערכת ההסתדרותית לתקינה חוקית, יש לך אחת הטעויות הרבות ביותר. מדוע? ראה מה שאמרתי לך כתחילה. החברות מכוססת על התנדבות ומקיקה לא תעזור לך בעניין הזה: לא רק לך, לאיש לא תעזור.

לקעקע אותה מבפנים. זו היתה כל כוונתם. מאחר שאי אפשר לקעקע גוף שיש לו שורשים כאלה — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אנחנו יודעים מה הן הבעיות של המשק ההסתדרותי, לאן הביאו אותו ראשי מפלגת העבודה. ולנו אתה אומר שאנחנו רוצים לשבור את ההסתדרות.

יעקב גיל (המערך):

והנה סגן השר, השייך לאותה סיעה של חבר הכנסת שמאי, ובא בשם הממשלה, שואל האם רצוי או לא רצוי שכחירות בגוף החולש על מיליון חברים יקבעו דווקא בחוק; או שמא, כפי שהדבר קיים עד כה, ניתן להשאיר את העניינים לגוף עצמו כהיותו גוף וולונטרי.

טבעי והגיוני, כך אומר סגן השר מילוא כחשובה על הצעת החוק הפרטית, שכנוף וולונטרי, אשר נשלט על-ידי רוב כמשך שנים, יש רוב מסיבי של גורם אחר, של מפלגה אחת. הנה עכשיו חזר חבר הכנסת שמאי וטוען את הטענה הזאת.

וזאת האמת? מפלגה אחת היא המפלגה בהסתדרות הכללית ובבחירות? האם מפלגה אחת הולכת לבחירות? כך צריך לצייר את הדמות של ההסתדרות? האם אין בה מפלגות רבות?

עובדיה עלי (הליכוד):

כמה נציגים יש לאופוזיציה ב"כור"? כמה נציגים יש לאופוזיציה בקופת-חולים?

הי"ד ח' גרוסמן:

חבר הכנסת עובדיה עלי, אתה רשום. אתה גייע לרשות דיבור ותשאל מעל הדוכן את כל השאלות האפשריות.

יעקב גיל (המערך):

מעל הדוכן הזה אני רוצה להדים את ההאשמה הזאת, שההסתדרות היא של מפלגה אחת. הרי זו התרמית שרוצים ליצור לה. רחמנא ליצלן, היא הולכת לגרוף את הקולות בשביל מפלגת העבודה. איפה מפי"ם? איפה שינוי? איפה ר"צ? איפה חד"ש? והליכוד שקיבל 21%, האם הוא לא שייך לבחירות האלה, שבאים כניכול לחקן אותן? האם ההסתדרות לא כהרה גם נציגי ליכוד? לבוא וליצור דימוי שלילי בעיני העם? זאת האמת? הרי על פניה אפשר לקעקע את כל האמת הזאת. אני מתפלל שיהיה גם כך לעתיד לבוא, שמי שקרא תיגר על ההסתדרות ורצה להיכנס לתוכה כדי לקעקע אותה, לעולם לא יקבל תפקיד ביצועי. אני מייחל לזה לעולמי עד. אלא אם תשנו את הקונצפציה שלכם לגבי ההסתדרות: אלא אם תראו בהסתדרות גוף שבא להגן על האדם החלש.

מה אחם רוצים לעשות? לפקח עליה על-ידי הממשלה, כאשר היא צריכה לעמוד מול הממשלה? הרי זו כל כוונתה של ההסתדרות, להעמיד את עצמה אל מול הממשלה, שיש לה התוכניות שלה, וההסתדרות צריכה להגן על ציבור העובדים.

פיקוח פנימי הוא לתפארת ההסתדרות הזאת. יש היום משבר, ואינני רוצה להרחיב עליו את הדיבור בגלל קוצר הזמן שעומד לרשותי, של מפעלים גדולים שקרסו, לא רק מפעלים הסתדרותיים, יש מצוקות. מה עושה מבקר ההסתדרות לאחרונה? כאשר הציבור המצא היום מוכיחו על דרכי ניהול כותן משק ההסתדרות, גם מבקר הפנימי של ההסתדרות וחשף את הליקויים. איפה יש עוד גוף וולונטרי שיש לו מערכות בקרה כאלה?

— הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

אתה חושב שראשי ההסתדרות הם חסרי הבנה, תבונה וחוכמה שילכו לשתף את אחת הסיעות. המתנגדת למשק העובדים מאל"ף ועד תי"ו. המתנגדת לכל מערכת העזרה ההדדית? אתם רוצים בחוק בריאות ממלכתי שלא באמצעות קופות-החולים, שלא בדרך שאפשר לגבות מסים ולכלכל את המערכת הארגונית של ההסתדרות.

אגב, אם אתה עדיין חושב כך, אתה מאחר ככמה שנים אחרי איש מכובד מאוד, סגן יושב-ראש הכנסת אליעזר שוסטק, שכבר זנח את המחשבה הזאת למען חוק בריאות ממלכתי, ועל כך אני משבח אותו, אבל זה כבר נושא אחר. לא אוכל לשבח אותך אם לא הצטרף לדעה הזאת של חבר הכנסת שוסטק.

אתם בעד חיסולן של קרנות הביטוח וחוק פנסיה ממלכתית. אתם בעד הפרדה בין האיגוד המקצועי לבין כל המערכות האחרות. אתה רק בעד איגוד מקצועי. תקים תנועת איגוד מקצועי משלך. מה אתה צריך בכלל להיות חבר בהסתדרות כזו? מה לך לה? להסתדרות יש תורה משלה, יש לה בסיסים משלה, זו תפיסה חברתית. תבין את העניין. זה לא עניין של איגוד מקצועי בלבד. אתה בכלל זר לתפיסה הזאת, אלא אם תרצה לאמץ לעצמך את תורתה של ההסתדרות. בכקשה, או תוכל להיות שותף מלא.

אני רוצה לשאול אתכם, חבר הכנסת שמאי, חבר הכנסת שילנסקי, חבר הכנסת עובדיה עלי, אני רוצה שתאזינו לפטוק הזה. חברים מרק"ח והחברים מהרשימה המתקדמת, והחברים מ"רצ, שחרתו על דגלם זכויות האזרח וכו', והחברים משינוי, ועוד חברים אחרים, הם לא מבקשים זכויות הצבעה בישראל לעובדים מיהודה, משומרון ומעזה. אתם מהמחנה הלאומי רוצים בזה? תסבירו לי איפה הראש שלכם? איפה המחשבה שלכם? באיזה עולם אתם חיים? תודה רבה, גברתי.

כד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק הסדרים במשק המרינו: (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון), התשמ"ח-1988: וכן הצעת חוק שדה התעופה אילת (הוראות מיוחדות), התשמ"ח-1988. תודה.

כה. הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים, התשמ"ח-1988

(קריאה ראשונה)

הזה, שהוא הכרתי וחשוב לשמירת טוהר המידות ולפיקוח על מערכת כל כך גדולה כמו ההסתדרות.

מה מבקשים בהצעת החוק, הצעת חוק שמכנים אותה, לא פתוח ולא יחור, הצעה מבישה, קנטרנית, הצעה שיש בה רצון לקצקע, להרוס, ועוד כהנה וכהנה מחמאות שמקומן לא יכירן בבית כזה? על מה יצא כל הקצף? על מה הזעם? קשה להאמין, ממש לא יאומן כי יסופר.

בהצעת החוק מבקשים בסך-הכול לפקח שהבחירות יתנהלו כהלכה וביושר, ועל-ידי הרשות השופטת, חבר הכנסת גיל, ולא על-ידי הרשות המבצעת. בבית הזה לפחות צריך לדעת להפריד ולהבחין בין הרשויות.

מה גם שאתה בא, לדעתי, לדוג במים עכורים. ממה נפשך, אם אתה מדבר על בחירות כהלכתן — הרי מתקיימות בחירות כהלכתן. אילולא היו בחירות כהלכתן — אתה לא היית יושב בוועד הפועל של ההסתדרות, לא אתה ולא החברים שלך. אם נכתה גרסתך שזה בשליטה של מפלגה אחת, ועל כך עוד אנדי לך מלה, אין אתה מצדיק את שבתך בחוק הוועד הפועל של ההסתדרות, את קבלתך רשות דיבור וחופש דיבור כאוות נפשך?

אין אתה מסביר שלא רק סיעת תלתי-לכן, שחרתה על גולה לקעקע את יסודות ההסתדרות, חברה בוועד הפועל של ההסתדרות אלא גם סיעות רבות אחרות, שלא תמיד מזדהות עם המפלגה הגדולה?

שמעתי קריאה בניינים. תגיד לי, חבר הכנסת שמאי, בכנסת הכול חוקי, עם כל החוקים והמשפטים והתקנון וכו' וכו'. אז מה, אם סיעה מקבלת את האמון הרב ביותר מהציבור, האם היא לא מרכיבה ממשלה משלה? זה מה שקורה בהסתדרות. יש סיעה שמקבלת רוב אדיר מציבור הפועלים והיא מרכיבה את ממשלתה.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת נחמיאס, ברשות היושב-ראש.

הי"ר ת' גרוסמן:

לא ברשות. אין רשות. בכקשה להמשיך ולהתקרב לסיום.

אהרן נחמיאס (המערך):

זו ממשלת ההסתדרות.

באופן הכי הגיוני מותר להגיד, שאם בבחירות הבאות, או בעוד כמה שנים — אינני יודע אם יבוא בכלל דבר כזה, אבל יכול להיות — אם יזכה הליכוד ברוב כזה בהסתדרות, הוא גם כן ירכיב ועדה מרכות משלו ולא ישתף את מי שרוצה לקעקע אותו.

הי"ר ח' גרוסמן:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הנוהג היום על שולחן הכנסת:

הי"ר ח' גרוסמן:

אנוח תחורים לרון בהצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים. רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

עובדיה עלי (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמענו כאן ייחוס של כוונות ודוגיות שאין להן כל מקום. מאשימים את חבר הכנסת שמאי שכל כוונתו לקעקע את ההסתדרות.

לפני שאתייחס לכוונות ולמעשים, אני רוצה לברך את ידידי חבר הכנסת שמאי על היוזמה הברוכה של הגשת החוק

ואי אפשר להתעלם מכך, שההצעה יש לה קודם כול מטרה פוליטית. המטרה הפוליטית של הסיעה שהוא מייצג בכנסת היא להשתלט על ההסתדרות, כשאין מצליחים להשיג את הדבר מבפנים, מנסים לשכור את ההסתדרות בשיטות אחרות.

אחת השיטות היא הפגיעה האכזרית בקופת-חולים של ההסתדרות על-ידי קיצוץ בתקציבים. המטרה של שכירת קופת-חולים היא לשבור את ההסתדרות. מה שקורה עכשיו בשירותי הבריאות, אין לחשוב שאין לו קשר עם המדיניות של הליכוד לגבי ההסתדרות ולגבי העובדים בכלל.

הליכוד הוא סיעה בהסתדרות, אבל הליכוד מייצג את האינטרסים של איברי הפועלים, ובהסתדרות הם משחקים משחק כפול. ולכן יוצא כך, שבכנסת מצביעה סיעת הליכוד בעד חוקים ובעד החלטות נגד הפועלים, נגד העובדים, וחבר הכנסת שמאי הוא היחיד כסיעת הליכוד שמצביע נגד. מה המשחק הזה? הלא זה משחק. כל הסיעה של הליכוד מצביעה נגד הפועלים כאן, בכנסת, חרץ מאחד, פשוט כדי שאפשר יהיה להוליך שולל, שסיעת הליכוד בהסתדרות כאילו שונה מסייעת הליכוד בכנסת. אבל היא מייצגת אותו אינטרס מעמדי של בעלי ההון הגדול.

כאשר אני אומר את כל זה, אין זאת אומרת שאני שבע רצון ממדיניות ההסתדרות. להיפך. הנהגת ההסתדרות פועלת בהרכה מקרים נגד האינטרסים של העובדים ואינה משתחררת מהכפילות של האינטרסים — מצד אחד היא נותן עבודה ומצד שני היא מייצגת את האינטרסים של העובדים. אבל הנושא הזה מחייב — לטובת ההסתדרות — דיון רציני ושינויים רציניים בתוך ההסתדרות על המבנה שלה ועל הסדרים הפנימיים שלה, לרבות דרך הכחירות ורשימות הבוחרים. יש הרכה מה לבקר, אבל את זה נעשה ועל זה ניאבק בתוך ההסתדרות פנימה.

המדיניות של הנהגת ההסתדרות, כעצם של המערך, מחזקת את הימין. מי שרואה מה שקורה במקומות עבודה, איך מדברים הפועלים, על מי הם מתלוננים, הרי מתלוננים קודם כול על הנהגת ההסתדרות, אף שהגורם העיקרי שמכשיל את העובדים הוא הליכוד ושותפים דומים המייצגים את האינטרסים של ההון הגדול.

לכן העמדה שלנו היא זו: אנחנו בעד שינויים יסודיים במבנה ההסתדרות. אנחנו בעד דמוקרטיזציה רצינית, שנחוצה מאוד בהסתדרות. אנחנו בעד זה שההסתדרות לא תפלה בין פועלים יהודים לערבים. אבל כל זה בתוך ההסתדרות.

ואולם, העניין הוא יותר עקרוני, הוא נוגע לא רק להסתדרות. אנחנו עקרונית נגד התערבות ממשלתית בארגונים וולנטריים. והתיקון, כאילו הוויתור, שהכניס חבר הכנסת שמאי בהצעה שלו, שהיא חחול רק על ארגונים וולנטריים שחברים בהם יותר ממיליון איש — כך הוא חידד את ההצעה שלו רק נגד ההסתדרות, ולא נגד הסתדרות העובדים הלאומית וכולי. לכן מוכן למה התכוון הליכוד, שתהיה הכנסת שמאי מייצג אותו פה.

אני רוצה להגיד, שהצעה זו מזכירה כיוון, התחלת כיוון, של משטרים נגד הפועלים, אינני רוצה להחרף ולנקוב בשמות של משטרים שהפכו את האיגודים המקצועיים ואת הסתדרות העובדים למשכירי כרטי הממשלות הבורגניות נגד העובדים.

לכן אנחנו בעד רפורמות בהסתדרות בכל התחומים. זה הכרחי, ולא — ישחלט הליכוד גם על ההסתדרות. כנגד זה, אנחנו נגד התערבות ממשלתית בארגונים וולנטריים. אנחנו נצביע נגד הצעת החוק.

משמשים בנימוק גאוני, שאם יהיה פיקוח על הבחירות להסתדרות, זה יפגע במערכת היחסים שבין הממשלה לבין ההסתדרות. האם את זאת מבקשים כהצעת החוק הזאת? מבקשים שכראש ועדת הבחירות יעמוד שופט, שכראש הוועדות האזוריות יעמדו שופטים. מה רע? מה פסול בכך? אולי משהו יסביר לנו.

הנימוקים הובאים בפנינו הם, שמדובר בגוף רציני שיש בו יותר ממיליון חברים. מתארים כאן את תרומתו של הגוף הזה למדינת ישראל. האם משהו מפקפק בכך? האם משהו מתעלם מתרומתה של ההסתדרות לכל מה שקרה במדינה? יש בקירות נוקבת על ההסתדרות, ולא זה המקום. לא זו הכמה ולא זה הזמן לבוא ולבקר כל מה שקורה ואת כל הכישלונות הנווראים שקורים היום בחברת העובדים. חברת העובדים מתנהלת על טהרת המערך. ראו למה הם הביאו את חברת העובדים, לאיזה גירעון הכניסו אותה השנה — למעלה מרבע מיליארד דולר. ואינני רוצה לדבר על ההתיישבות החקלאית.

יעקב שמאי (הליכוד):

וחיובת של חברת "כור" ושל "סולל-בונה".

היז"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת שמאי, קראתי אותך פעמיים לסדר.

עובדיה עלי (הליכוד):

חברים, אינני רוצה לדבר על הגירעונות של קופת-חולים ושל "סולל-בונה" ושל ההתיישבות החקלאית. לא זה הנושא. הנושא שמדברים עליו הוא פיקוח, שהצדק יראה וגם יעשה, שהצדק לא רק יעשה אלא גם יראה.

יש כנראה חששות מבוססים שהרברים לא מתנהלים כהלכה. מבקשים שבגוף כזה, שמקיים בחינות בתיקף ארצי, שהבחירות תהיינה כפופות לפיקוח של שופט, כפי שאמרת. מבקשים שמכעוד מעדו תפורסמנה רשימות בוחרים מעודכנות, ועל-פי החוק, מבקשים שתוקם ועדת בחירות אובייקטיבית, שלא יהיה רוב דורס. אנחנו יודעים שלמערך יש 69% במרעצת ההסתדרות, ולא אחת מתקבלות החלטות של מחטפים ממש, של רוב דורס. מבקשים שתוקמנה ועדות בחירות אזוריות כראשות שופטים. מבקשים שבחוק תעוגן האפשרות להגיש ערעור בפני כתי-משפט במדינת ישראל כשהחלטה לא נראית רצונית, לא נראית צודקת. מבקשים שיוכסחו בחירות הוגנות. על כל זה יצא הקצף.

אני ממש מופתע שעל נושא כל כך מהותי, כל כך רציני, יוצא קצף רעם.

חברי במפלגת העבודה, אני חושב שאחם מערבים כאן מין בשאינו מינו. אינני חושב שעתה הזמן לעשות חשבון נפש על תפקודה של חברת העובדים ועל תפקודה של ההסתדרות. אינני נמנה עם אלה שחושבים שההסתדרות הרסה. אני חושב שההסתדרות תרמה למדינת ישראל, למשק העובדים ולמשק המדינה. אני חושב שמדברים כאן על נושא אחר, וכדאי שתתייחסו לזה בכובד ראש ותתמכו כולכם בהצעת החוק שהתחנה על שולחן הכנסת.

יז"ר ח' גרוסמן:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ליכאי, אחרון המשתתפים בדיון זה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שהובאה על-ידי חבר הכנסת שמאי נוגעת לשאלות עקרוניות ביותר,

המוזכר הכללי של ההסתדרות. אני לא יודע אם הוא מאחל לו כל בוקר יום טוב או יום רע, אבל זה שהוא רוצה למוטט אותו פיסית, כזה אני בטוח, כי זה כתוב בהצעת החוק.

יעקב שמאי (הליכוד):
זה אחה לא יכול לומר בשמי. אני מבקש ממך פיסית אני לא רוצה למוטט אותו.

דוד ליבאי (המערך):
חסלח לי, בוא נשאל את הקורא האינטליגנטי מה גורלו של המוזכר הכללי של ההסתדרות. כאשר הוא קם בבוקר כחוקפת בחירות. אני מניח שכדרך כלל הוא גם דואג לענייני ההסתדרות השוטפים, ולדאבוננו לא חסרות שם בעיות. אני מניח שהוא גם עומד כראש המפלגה ואיכשהו הוא מנווט את ענייני מפלגתו לקראת הבחירות. אבל כשהוא יקום בבוקר כשהוא חל עליו ורובץ על ראשו, מה הוא צריך לעשות? הוא פותח את סעיף 5(ג) ורואה שכתוב בו שהמוזכר הכללי של ארגון העובדים ישלח את ההודעות לבוחרים בדואר כמפורט בסעיף 5(ג). אחר כך הוא לוקח את סעיף 5(ח) ורואה שעליו —

יעקב שמאי (הליכוד):

דוד ליבאי (המערך):
לפי החוק זה עליו ועליו אישית. אפילו הוא לא הואיל לתת אפשרות של דלגציה של סמכויות. אם הוא יגיד שיש דלגציה עדיין הוא לא פטר אותו אישית. אינני מבין איך מטילים הכול עליו אישית. תראה לי איפה יש רוגמה אחרת של עניין שכזה. ואני אשאל אותך אם זה כתום לב. אבל בוא נראה מה הוא מטיל עליו. הוא אשר אחראי והוא אשר צריך להוציא את רשימות הבוחרים.

דב שלנסקי (הליכוד):
אולי הוא יהיה מוזכר ההסתדרות והוא יעשה את זה.

דוד ליבאי (המערך):
המוזכר הכללי של ההסתדרות צריך לקבוע את שעות ההצגה של ההודעות השונות לפי סעיף 5(ט) ואת מקומות ההצגה: הוא אישית ולא אחר. אחרי זה הוא הכתובת לקבל את כל הבקשות ואת כל העררים בענייני בחירות — ניתא. אולי הוא רק תיבת דואר. הוא יציב מוזכרה נחמדה או נאמנה פחות או יותר והיא תהיה הכתובת. לא, לא. חבר הכנסת שמאי רוצה שהמוזכר הכללי אישית ידון בכל העררים שיגישו אלף, מיליון או שלושת אלפים ואינני יודע כמה חברי ההסתדרות — סעיף 5(יא). המוזכר הכללי של ארגון העובדים יכרע בבקשות ובעררים שהוגשו כאמור. שמה הוא רק יחליט וילך הביתה? הוא אישית גם יודע ככתב למבקש שלולת. הכול יעשה המזכ"ל רב היכולת.

יאיר צבן (מפ"ם):
חבר הכנסת ליבאי, לו ידעת כמה חבר הכנסת שמאי מעריך את קיסר, היית מבין.

דוד ליבאי (המערך):
אני רואה. אחרי זה, כמובן, המוזכ"ל רצים ישר לבית-משפט מחחי. הוא לא שמע שבהסתדרות יש אולי מוסד שיפוטי ואולי יגישו. לשם עררים? — לא. המוזכ"ל שנתן החלטות מנומקות גשר ירצו לשופט מחחי והוא יצטרך כמובן לרץ ולהשיב גם בבית-המשפט המחחי. נניח שאת זה הוא ירשה לעשות עליי עורך-דין.

הד"ר ח' גרוסמן:
תודה. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר הכנסת דוד ליבאי.

דוד ליבאי (המערך):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, למראית עין זה חוק שבא לעסוק בטוהר הבחירות. זו מטרה נעלה וחיונית, ולכאורה איך אפשר להעלות על הדעת להצביע נגד? כשמעיינים בהצעה כרצינות, קשה לעתים להאמין למה שהעניינים רואות.

ראשית, המקום שלחוכו מבקש חבר הכנסת שמאי להכניס את ההוראות המוצעות עלי-ידו — יש חוק שעוסק באופן כללי, שווה, בענייני הבחירות בגופים ציבוריים. יש להניח שמה שטוב בעיניי טוהר הבחירות גוף אחד טוב לגוף אחר. אילו בא חבר הכנסת. שמאי לעשות את אשר הוא מבקש לעשות כריש גלי, היה אומר: אני בא להציע לכנסת את חוק ההסתדרות הכללית, והכנסת תנהל עכשיו את ההסתדרות הכללית כאמצעות חוק. אבל זאת הוא אינו מעז לעשות בגלוי. הוא יודע מה תהיה התגובה. לכן מה הוא עושה? במטווה של דאגה לטוהר הבחירות הוא מכניס את חוק ההסתדרות הכללית לתוך חוק שעניינו בחירות לגופים ציבוריים כדרך כלל ומפלה בין ההוראות שתחולנה על שאר הגופים ובין ההוראות שיחולו על ההסתדרות הכללית. אם זו כוונה טוהרה, (נשאר לכם לשפוט.

אבל לא די בכך. המחוקק ואנחנו אמרנו עד היום: אנחנו מכבדים את זכות הקיום של גופים וולנטריים, אשר יתנהלו לפי תקנוניהם. עכשיו מבקש חבר הכנסת שמאי ליצור חוקים. הכנסת חשנה מכוחה היא את תקנוני הארגונים הוללטריים. זה מאוד מוצע. אני לא יודע כמה חברים ננסת הבחתי בכך. כי זה בסך-הכול מופיע בהצעה כתיקון להגדרה בסעיף 1. הבה נתקן את הגדרת "תקנון" והבה נתקן לנו קצת את הגדרת "בוחר".

אם תקנון מוגדר היום כחוק הבחירות לגופים ציבוריים, קח תקנון או מסמך של גוף ציבורי, המגדירים את זכות ההצבעה בבחירות למוסד של אותו גוף או הקובעים הוראות אחרות בענייני בחירות כאמור. כמה הדגש? שהתקנון הוא של אותו גוף ציבורי, תקנון פנימי. מה מבקש להוסיף לתקנון חבר הכנסת שמאי דרך אגב? התקנון לא תקנון גרידא, אלא הכול ככפיפות לחוק זה. ראו נא בהצעה הכתולה סעיף 1(א). הווי אומר, היום אנחנו נבוא לשנות בחוק את התקנון, והכול יהיה כסוף לחוק, לא רק לתקנון. זו התערבות דרסטית של הכנסת בתקנונים פנימיים.

ואם לא די בכך, הוא חחר ועושה זאת כשהוא משנה את הגדרת "בוחר", כבוחר בכל גוף ציבורי, ומי שנכאי לפי התקנון להצביע בבחירות. מה עושה עכשיו חבר הכנסת שמאי? הוא חוק מוסיף את המלים התמימות: מי שנכאי לפי התקנון או לפי חוק זה להצביע בבחירות, הוא בא להכתוב לגופים וולנטריים פנימיים מי יצביע. היום זה רק להסתדרות הכללית, מחר זה יהיה למפלגה הקומוניסטית, מחרתיים למפלגת העבודה ואחר כך רק לליברלים שכליכוד וכסוף אולי גם ל"חרות", דרך הכנסת.

דב בן-מאיר (המערך):
אם למפלגת העבודה יהיו מיליון חברים, אני מסכים.

דוד ליבאי (המערך):
אני חושב שעקרונות הדרך לא נכונה.

רבר נוסף, אני מבין שלחבר הכנסת שמאי יש בעיה עם

חוברת ל"ח, ישיבה חס"ה

— הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4) —

כאשר מדברים על הנושא הזה אי-אפשר לשאול: לו הייתה הכוונה לפקח על כל הגופים. הכנסת יכולה להתליש הכול, ואם חבר הכנסת שבת וינס רוצה להחיל זאת על כל הגופים האחרים, שיציע זאת לוועדה. אני לא חושב שצריך.

ומי בעצם בא ומדבר, כאשר חבר הכנסת שבת וינס אומר שאני מתכוון להסתדרות? מה אני אשם שהסתדרות הכללית מונה למעלה ממיליון חברים? חבר הכנסת קיסר, נדמה לי שבהסתדרות הכללית יש למעלה ממיליון וחצי חברים. יש בה גם סיעות שונות, יש בה חברים שונים בעלי דעות שונות. אבל מכאן ועד האמירה שמתכוונים רק לגוף הזה, הרי כסך-הכול ככל גוף כל אחד מבקש שהבחירות תהיינה דמוקרטיות ככל האפשר וטובות יותר. נכון, ההסתדרות מאגדת ומטפלת יפה בכל מיני נושאים מקצועיים.

חבר הכנסת יאיר צבן, האם אתה יכול לדבר כששם של אלה שלא התכוונו למה שאתה מתכוון שהם באמת לא התכוונו? האם אתה יכול להצביע על משהו בליכוד שהתכוון לשבור את ההסתדרות? נכון, היו קולות בליכוד שדרשו להפריד בין המשק המקצועי לבין המשק הכלכלי. חבר הכנסת צבן, אתה היית פעם חבר הוועד הפועל של ההסתדרות, שמעתי את גאומיץ הביקורתיים, חוצבי הלהבות. אילו היית אתה, בין היתר, מקבל את ההצעה שלנו, לא היה המשק ההסתדרותי קודם היום ומגיע למצב שבו הוא נמצא, שיכול לגרום בעקבותיו גם את המשק של מדינת ישראל — מיליארדי שקלים של חובות, גידענות של מיליונים. את השרוב נודע לנו איך הכריחו את "שיכון עובדים" לבלוע את "סולל-בונה".

חבר הכנסת קיסר, עליך אני באמת מתפלא. חבר הכנסת קיסר, כמה זנה הוועדה בצורה חפוזה — בכך שהיא מבקשת לפקח? הרי אני פניתי אליך אישית וביקשתי לקבל ממך —

חבר הכנסת קיסר, חבר הכנסת קיסר, גברתי היושבת-ראש, אני פונה לחבר הכנסת קיסר כדי שישמע אותי.

היז"ר ח' גרסמן:

זו זכותך, חבר הכנסת קיסר, חבר הכנסת קיסר וחבר הכנסת ד"ר צוקר, אני מבקשת מכם.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת קיסר, אתה דיברת על חופזה.

גברתי היושבת-ראש, הוא מדבר, הוא מפריע.

היז"ר ח' גרסמן:

אני אינני יכולה לחייב איש להקשיב. אני יכולה לחייב שלא להפריע. חבר הכנסת קיסר, טוענים שאתה מפריע לנואם.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת קיסר, על איזו חופזה אתה מדבר? מה בעצם ביקשתי בהצעת החוק הזאת? ביקשתי בהצעת החוק הזאת לקבל אחת לשנה פנקס בוחרים על-מנת שהסיעות השונות יוכלו לעיין בו, ולא לקבל אותו בחופזה סמוך לבחירות, ולא לדעת מי הם החברים הנכללים, או שאינם נכללים.

אבל אני פונה אליך כאן, מעל הבמה הזאת, ואומר לך דברים קשים: אתה פנית לוועדת החוקה, חוק ומשפט וביקשת לקבל את — — מרשם התושבים. באותה ישיבה בוועדת החוקה ביקשתי ממך לקבל את פנקס הבוחרים ואת רשימת חברי ההסתדרות. אמרת לי משפט מעניין: אם זה לא פוגע בחוק, אני אתן לך. חבר הכנסת קיסר, אתה גם המוכיח הכללי של ההסתדרות, ולכן שים לב לדברים. הפנית אותי ליושב-ראש

חבר הכנסת שמאי, אני אניד לך מה פוסל בעיני את ההצעה לחלוטין, אם עד הנה לא שכנעתי מישהו, אותי שכנעת להצביע נגד בעניין אחד: סיבוך המערכת המשפטית בבחירות פנימיות של גופים חלונטריים. לא די שהמערכת הזאת כורעת מחוסר כוח-אדם, ומדובר על כך לפעמים בכנסת: לא די שהמערכת השיפוטית כל כך מזהירה את עצמה שלא להתערב במעשי הכית הזה — וראית לך דוגמה, גם כשחשבת שהיא צריכה להתערב, היא אמרה: יש הפרדת רשויות, אני זהירה. אתה רוצה שאנחנו, חבר הכנסת, נמוטט את המערכת השיפוטית לגמרי. חראה מה אתה מטיל עליה. אתה מטיל עליה את כל העדרים שהשופטים ישמעו ככל הארץ לפי סעיף 5(ג) שלך, מילא. אתה רוצה ששופט יהיה יושב-ראש הוועדה המרכיבה לפי סעיף 7(5) וממלא-מקומו יהיה שופט, ונשיא בית-המשפט העליון יודיע למוכ"ל של ההסתדרות את תוצאות הבחירות, הוא יודיע לו את כל ההחלטות שהוא צריך לעשות לפי סעיף 6.

מי מילא את אלה לך להעז להטיל על נשיא בית-המשפט העליון תפקידים של החלטות ושל משימות בבחירות פנימיות של ארגון פוליטי מובהק, כדי שצד זה או אחר יסבך את נשיא בית-המשפט ואת שופטי הערכאות השונות ויגיד לו: אתה שופט פוליטי, אתה פסקת לצד זה, אתה בצד אחר? זאת כאשר אנתנו כל כך מזהירים את עצמנו, שהמערכת השיפוטית לא חיכנס לפוליטיקה היומיומית.

אדוני האמן לי, צריך בחירות הוגנות, המוכ"ל צריך לדאוג לכן שהן תהיינה הוגנות, אנתנו כולנו, החברים בהסתדרות, צריכים לעשות את זה יד אחת עם ההסתדרות, קודם כול בתוך ההסתדרות, אם צריך לעשות את זה בעזרת השלמה של חוק — יש לעשות זאת בעזרת השלמה על דעת ההסתדרות. אני חושב שאפשר גם בלי זה, אבל לסבך כך את נשיא בית-המשפט העליון, את השופטים, למוטט את המוכ"ל ולהרץ את כולנו עם הצעת חוק כזאת — איני מניח שאתה מאמין שאנחנו נחשוב שהמנגמה היא כאן טוהר הבחירות.

אני אצביע נגד.

היז"ר ח' גרסמן:

תודה, חבר הכנסת שמאי, אתה מבקש להשיב או אתה מסתפק בדיון? חבר הכנסת שמאי, לפי החקוןן כשיש חשובה יש הצבעה.

יעקב שמאי (הליכוד):

תהיה תשובה ותהיה הצבעה.

היז"ר ח' גרסמן:

בבקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):

רבותי חברי הכנסת, שמעתי בקשב רב את המחודיינים בוויכוח על הצעת החוק לבחירות לגופים ציבוריים. אני רוצה לומר לכם שאני בהחלט חמה על כמה מהם. לפעמים אני לא יודע מה גובר יותר, הנאיביות או הרצון להסתיר ולחפות.

שואל חבר הכנסת שבת וינס: לו הייתה הכוונה לפקח על כל הגופים הציבוריים — הוא מבין זאת, נשאלת השאלה, רבותי חברי הכנסת, איפה אנתנו נמצאים, לא בבית-המחוקקים? חבר הכנסת וינס, האם לא בית-המחוקקים רשאי להתקין מעת לעת תקנות לחוקים ככל נושא שהוא רוצה? אבל אני לא עשיתי זאת, אני עשיתי דבר אחר לגמרי. לקחתי את חוק הבחירות הקיים והתייחסתי למערכת בחירות של גוף ציבורי ארצי, שבו מאוגדים חברים מכל הארץ, ולכן

יצחק פרץ (המערך):
למה אחת לא מקשיב?

היו"ר ח' גרוסמן:
לא, אין לך רשות לשאול, אנחנו אחרי דיון, אתה לא היית נוכח פה. כאמת, כל אחד שנכנס יש לו שאלה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה: —

יצחק פרץ (המערך):
שני מונים, בבקשה.

היו"ר ח' גרוסמן:
מונים, בבקשה, חבר הכנסת, יצחק פרץ וחבר הכנסת עובדיה עלי.

חברי הכנסת, נא לא להפריע בזמן ההצבעה. אני מבקשת שלא לעסוק בתעמולה, לא ליד הקלפי, מי בעד קבלת החוק בקריאה ראשונה והעברתו לוועדה? מי נגד?

ה צ ב כ ה

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	29 —
נגד	37 —
ההצעה להעביר את הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988, לוועדה לא נתקבלה.	

מועצת המנהלים של לשכת המש. יושב ראש מועצת המנהלים של לשכת המש. ארתור ישראלוביץ, אמר לי, שהוא לא יכול לתת לי את רשימת חברי ההסתדרות, אתה יודע מדוע? — כי זה סוד ביטחוני. הבאתי אליך את הדברים. הוא אמר לי: איך אתה רוצה לתת את הרשימה לערכים? ואני אמרתי לו: אדון ארתור ישראלוביץ, אתה יודע שפנקס הברורים של הכנסת מתפרסם אחת לשנה, אתה יודע שמערערים עליו אחת לשנה, איך אתה יכול לומר לי שאני אסתיר מהערכים את הרשימה? האם כאשר הוא אמר לי שהוא רוצה להסתיר מהערכים את הרשימה הוא לא החתוך בה שהוא באמת מסתיר את הרשימות הללו? האם הוא לא מסתיר רשימות אחרות?

אני חושב, שכל הטיעונים שנטענו כאן הם טיעונים טובים וחשובים, אבל דבר אחד לי לחבר הכנסת ליבאי: אתה משפטן, אומרים שאתה בין הטובים, אני רוצה לומר לך: כאמת לא רציתי להטיל עומס פסי על המזכיר הכללי של ההסתדרות, אני חושב שנתתי לו אחריות, אבל דע לך, חבר הכנסת ליבאי: בחוק הבחירות לכנסת, כל מה שמופיע בחוק הבחירות לגופים ציבוריים לגבי מזכיר ההסתדרות, חל שם על יושב ראש הכנסת, מה שטוב ליושב ראש הכנסת, לכן, טוב למזכיר ההסתדרות ולהסתדרות, ואדרבא, שהאחריות תהיה עליו.

יצחק פרץ (המערך):

חבר הכנסת שמאי — — —

היו"ר ח' גרוסמן:
לא, לא.

יעקב שמאי (הליכוד):

רבותי, יש לי הרבה מה להשיב, אבל אני מבקש מהיושב ראש שתעמיד את הנושא להצבעה.

כ. שאלות ותשובות

2. לא ידוע לנו על מפעלים שנסגרו, פרט ליצרנים קטנים של תנורי כישול זאפיה, וגם זה מצער מאוד.
3. למדינת ישראל אין כל יתרון בייצור מוצרים המונים, ומצב היצרנים בארץ יהיה קשה יותר עם הורדת המכסים בחלילת 1989. בפועל מחקיים ייצוא של מוגנים בלבד, עם זאת, יצרני מוצרים אלה זכאים לכל העידוד לייצוא הניתן להעשייתם אחרים.

3898. עידוד משקיעים

חבר הכנסת יי ארצי שאל את שר התעשייה והמסחר כיום "בכסליו התשמ"ח (1 בדצמבר 1987):

בסוף אוקטובר הבטיח ראש הממשלה למר מקס פישר לפעול למען הקמת מוקד לכוח המשימה, שמתפקידו לקצר הליכים ביורוקרטיים, המרתיעים משקיעים.

ברצוני לשאול:

1. האם הוקם המוקד והאם הוא התחיל בפעילותו?
2. מי מנהל אותו ומה סמכויותיו?
3. מה תפקידו בהקלות על המשקיע, לעומת המצב הקיים?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

1. כן, המוקד הוקם והחל בפעילותו, בהתאם להחלטת הממשלה באפריל 1988.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, אבקש משר התעשייה והמסחר להשיב על שאלות, בבקשה, אדוני שר התעשייה והמסחר.

3814. ייבוא מוצרי חשמל

חבר הכנסת מ' רייכר שאל את שר התעשייה והמסחר כיום כ"ז בחשוון התשמ"ח (19 בנובמבר 1987):

מפעלים רבים המייצרים מוצרי חשמל ביתיים וקלעו בחודשים האחרונים לקשים בשל ריבוי מוצרי חשמל מייבואים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לכבודו מה היקף הייבוא?
2. האם ידוע לך על מפעלים שנסגרו?
3. כיצד נערך משרדך לעידוד הייצוא?

תשובת שר התעשייה והמסחר א' שרון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הייבוא של מוצרי חשמל ביתיים — דהיינו מקררים, מוגנים, מקפיאים, מאוררים, טלוויזיות ותנורי כישול ואפיה — בששת החודשים הראשונים של 1988 הסתכם בכ"ז 30 מיליון דולר; בשנת 1987 הוא הסתכם בכ"ז 57 מיליון דולר.

בעליית מחירים של 52.2% ובגידול כמותי של 75.8% צריכה שוטפת, המהווה 5.5% מכלל הייבוא — 80.7%. 46.1% ב"ה 1986 ר" 23.7% ב"ה 1987. מדובר בעליית מחירים של 25.5% ובגידול כמותי של 44%.

3. הסיבות שהביאו לגידול בייבוא הן כדלהלן: א. התרחבות הביקושים המקומיים, במיוחד של הצריכה הפרטית. חלק מהתרחבות זו הופנה למוצרי ייבוא. ב. הייסוף הריאלי של השקל שהחל במחצית 1986 הגדיל את כדאיות רכישה מוצרי ייבוא. ג. גידול מבורך בהשקעות חוץ שהביאו לעלייה בהיקף ייבוא נכסי השקעה. לאחר שלוש שנים של ירדות כמותיות בתחום זה: ד. עליית מחירי הייבוא בדולרים, שמבחינה סטטיסטית מהווה מחצית מהגידול הכולל בייבוא.

4. המשק הישראלי הוא משק פתוח בסיסית לייבוא. המשק חלר באספקת חומרי גלם ותשומות אחרות. גישת פתיחות המשק מבוססת על הרעיון, שהחולת התשומות ושמירה על כושר התחרות של הייצור המקומי הן תנאים הכרחיים לפיתוח משק מודרני.

יודגש כי הפתיחות היא על בסיס הדדיות, והיא מעוגנת כיום בשורה של הסכמים שישראל חתמה עליהם והעיקרים שבהם הם ההסכם עם ארגון הסחר הבינ"לאומי — גאט"ט והסכמי אזורי הסחר החופשי עם ארצות-הכרית ומדינות השוק המשותף.

בבסיס הסכמים אלה עומדת הנחה, ששער החליפין הוא ריאלי ורומי הסחר יווסחו על בסיס יתרון יחסי וכרוש תחרות. הנסיבות שהביאו אותנו לשמירה על שער חליפין גבוה יחסית של השקל מטילות עומס על המערכת המתבטא בגידול הייבוא, במיוחד לאחר הירידה המשמעותית שחלה בהיקפו ב-1985.

במגמה להגן על התעשייה המקומית מפני ייבוא זול, נקט ונוקט המשרד אמצעים שונים העומרים לרשותו. מדובר במדיניות רישור ובצעדים אדמיניסטרטיביים נוספים. אני מקווה שחוק ההיטלים המיוחדים הנדון עתה בוועדת הכספים יאושר במהרה ככנסת, דבר שיקל נקיטת צעדים נגד ייבוא במחירי היצף.

5. משרד התעשייה והמסחר ימשיך במדיניות שנועדה לבסס ולהרחיב את התעשייה במדינת ישראל. כמסגרת זו תתבסס מדיניות הייבוא על העקרונות הבאים: א. מתן רישור ייבוא לתשומות לתעשייה שאינן מיוצרות בישראל; ב. מתן רישור ייבוא לתשומות לתעשייה שנועדו לייצור לשם ייצוא, גם אם מדובר בתשומות שחלקן מיוצר בארץ; ג. הדגשת עקרון ההדריות בייבוא של מוצרים ממדינות שאינן קשורות עמנו בהסכמי סחר, קרי אישור הייבוא תמורת קניית מוצרים ישראלים.

אני חוזר ומדגיש כי נמשיך ונגן על התעשייה הישראלית מפני תחרות בלתי הוגנת ממקורות זולים במיוחד. להערכתי, מדיניות זו, כצד סיוע ראוי ליצואנים, תאפשר צמצום הגידוען כמאזן התשלומים.

4203. תנאי הפרישה של מנכ"ל "כימיקלים לישראל"

חבר הכנסת א' שלום שאל את שר התעשייה והמסחר ביום כ"ט בשבט התשמ"ח (17 בפברואר 1988):

בעיתון "חדשות" מיום 1 בפברואר 1988 התפרסמה ידיעה הנוגעת לפרישתו של מנכ"ל "כימיקלים לישראל", מר יורם זוי. הג"ל יקבל שכר מלא במשך 10 חודשים מיום שסיים את תפקידו. בכל התקופה הזו יועמד לרשותו רכב צמוד ונהג.

2. המוקד מופעל על-ידי הבנק לפיתוח התעשייה. לידו הוקמה, בהתאם להחלטת הממשלה, מועצה ציבורית, שבראשה עומד מר אברהם פרידמן. מנהל המוקד הוא מר רוד בלאס. למוקד לא הוקנו סמכויות ביצועיות. זו הייתה ההחלטה.

3. תפקיד המוקד לשמש כתובת מרכזית אחת למשקיעים למתן מידע על כל ההחליטים הקשורים לקבלת מעמד של מפעל מאושר ולליווי המשקיע במהלך ביצוע ההשקעות.

הו"ד ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני השר, מאחר שחלף זמן רב מאז התחלתם בניסיון הזה, הייתי רוצה לדעת כיצד אתה מעריך את הניסיון הזה, האם הוא בבחינת הצלחה או כישלון.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

זה בוודאי לא כישלון; לגבי הצלחות, אני מציע לקבוע זאת בשלב יותר מאוחר, כשנראה כיצד הדבר הזה פועל.

4161. גידול בייבוא

חבר הכנסת אר' לין שאל את שר התעשייה והמסחר ביום ט"ו בשבט התשמ"ח (3 בפברואר 1988):

בשבועון "ממון" של "ידיעות אחרונות" מיום 12 בינואר 1988 פורסם, כי על-פי נתוני המ"ס — לשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גדל הייבוא לישראל בחוף שנתיים ב-55% — מסכום כולל של 5.3 מיליארדי דולר לסכום של 8.3 מיליארדי דולר. בעיתון "ג'רוסלס פוסט" פורסם, כי כתוצאה ממדיניות ייבוא, החייקר הייבוא לישראל ב-1.3 מיליארד דולר בשנת 1987.

ברצוני לשאול:

1. באילו סעיפים גדל הייבוא בשנתיים האחרונות — חומרי גלם, נכסי השקעה, מוצרים בני-קיימא וצריכה שוטפת?

2. איזה חלק מן הגידול מהווה, בכל אחד מן הסעיפים, הגידול הכמותי, ואיזה חלק יש ליחס לעליית מחירים?

3. מאילו סיבות חל הגידול בייבוא?

4. האם השפיעה מדיניות משרדך על גידול או יקור הייבוא?

5. נוכח עלייה זו, האם ברצת משרדך לנקוט מדיניות חדשה או צעדים חדשים באשר לייבוא לישראל?

תשובת שר התעשייה והמסחר א' שרון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. בשנתיים האחרונות גדל סך כל ייבוא הסחורות לישראל ב-42.6% בדולרים שוטפים; גידול של 15.6% בשנת 1986 לעומת 1985, ו-23.3% בשנת 1987 לעומת השנה הקודמת.

להלן שיעורי הגידול על-פי הקטגוריות המופיעות בשאלתא: חומרי גלם, למעט דלק והלומים המהורים 43.5% מהייבוא, גידול של 48.5% בדולרים שוטפים — 24.1% ב-1986 ו-19.7% ב-1987; נכסי השקעה המהורים 17.8% מכלל הייבוא — 51.1% בדולרים שוטפים. 13.5% ב-1986 ו-33% ב-1987. מדובר בעליית מחירים של 34.5% ובגידול כמותי של 12.3%; מוצרים בני-קיימא המהורים 4.3% מכלל הייבוא — 167.5%, 95.9% ב-1986 ו-36.5% ב-1987. מדובר

4481. השפעת האינתיפאדה על התעשייה

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר התעשייה והמסחר כיום כ"ז בתמוז התשמ"ח (11 ביולי 1988):

מהניתוח של המרכז לחנון וכלכלה במשרדך עולה, שמרבית הירידה בתפוקה התעשייתית היא תוצאה של המהומות בשטחים.

ברצוני לשאול:

1. מה היא הסיבה לנזק הישיר שגרמה האינתיפאדה למסחר ולתעשייה?

2. מה היא מידת הפגיעה בענפים הספציפיים: טקסטיל, מתכת, אלקטרוניקה?

3. מה הוא היקף כוח האדם מהשטחים בענפי התעשייה?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

1. ההתפרעויות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה גרמו לירידה בהיקף הפעילות התעשייתית בכמה היבטים: א. היעדרות עובדים-מפעלי התעשייה; ב. הקטנת המכירות לאוכלוסייה הערבית ביהודה, בשומרון ובעזה; ג. צמצום בהיקף מכירות מוצרים תעשייתיים למגזרים בישראל המעסיקים עובדים מיהודה, משומרון ומעזה. לדוגמה, צמצום בהיקף מכירת המלט לענף הבנייה.

2. מידת הפגיעה בענפים שחבר הכנסת הנכבד שאל עליהם נמדדה על-ידי השוואה בין הרבעון הראשון של שנת 1988 לעומת הרבעון האחרון של שנת 1987, בניכוי עונתיות.

להלן הנתונים: בענף הטקסטיל חלה ירידה בתפוקה בשיעור של 16.9%.

אשר לענפי המתכת והאלקטרוניקה, אין לדעתנו השפעה של ההתפרעויות על היקף התפוקה, שכן משקל המוצעקים מיהודה, משומרון ומעזה ומשקל המכירות ליהודה, לשומרון ולעזה בקבוצה זו הוא אפסי. במרבית ענפי קבוצה זו נמשכת הירידה בהיקף הייצור התעשייתי מאז ראשית התוכנית לייצוב המשק ביולי 1985, זאת בעיקר בגלל העובדה שהתעשייה הזאת מייצאת בעיקרה לשוק האמריקני או לשוק שבו משלמים בדולרים. הייצוא שלנו נפגע כתחום הזה בעיקר בגלל המדיניות הממשלתית.

יוצא דופן הוא ענף החשמל והאלקטרוניקה, שהיקף הייצור בו עלה ברבעון הראשון של שנת 1988 ב-1.2% יחסית לרבעון האחרון של שנת 1987.

3. בתעשייה בישראל מועסקים כיום כ-18,000 עובדים מיהודה, משומרון ומעזה, מהם כ-7,000 בענף המזון, כ-2,000 בענף הטקסטיל, כ-2,000 בענף ההלבשה, כ-1,000 בענף הגומי והפלסטיק והשאר בענפים שונים.

המספר הזה של כמעט 18,000 עובדים הוא היום בתוך המספר של 332,000 מועסקים בתעשייה. בסך הכול, 6% מהמועסקים בתעשייה הם תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ארצי.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני השר, שתי שאלות: 1. האם אתה סבור שהתעשייה שנפגעה כתוצאה מהמהומות זכאית לסיוע? 2. האם אתה סבור שיש צורך לאפשר ייבוא כוח אדם מבחוץ כדי להשלים את כוח האדם החסר כתוצאה מהמהומות?

ומתוכנת יציאתו לסויר פרידה של שבוע בחוץ-לארץ — מהחברות-הבנות של "כימיקלים לישראל" באירופה.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן — מדוע ישולמו למנכ"ל הפרוש משכורות 10 חודשים לאחר פרישתו?

3. מה היא הסיבה להעמדת רכב ונהג צמוד לרשותו בכל התקופה הנ"ל?

4. האם תנאי פרישה כאלו מקובלים בחברות ממשלתיות אחרות? אם כן — באילו ומדוע?

5. האם נכונה הידיעה שלפיה יקבל מר זיו פנסיה חודשית אף שחברות ממשלתיות אינן נוהגות לשלם פנסיה?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

1. הידיעה כפי שכתובה בעיתון אינה נכונה.

2 — 3. לפי הסכם העסקתו מגיעים ליוזם זיו שישה חודשי הודעה מוקדמת, בצירוף כל התנאים הנלווים הכוללים רכב, נהג וטלפון. כמו כן עומדים לזכותו ימי חופשה שהוא לא ניצל בשנות עבודתו.

אגב, כל הדברים האלה סוכמו עור לפני כניסתי לתפקידי. לא שאני לא אחראי לכל מה שקרה במשרד, אבל הם סוכמו עור בעת כניסתו לתפקידו למנכ"ל "כימיקלים לישראל".

4. בפועל, הוא ויתר על זכותו לטלפון וכן החזיר את המכונית לפני תום שלושת חודשי ההודעה המוקדמת.

5. נושא הפנסיה הוא סעיף שיש לגביו חילוקי דעות והוא כפוף בכל מקרה לאישור רשות החברות הממשלתיות ואולי גם לוועדת שרים לענייני שכר.

אם לא תאושר פנסיה ליוזם זיו, יהיה זכאי למענק פיצויים כהתאם להנחיות רשות החברות.

4468. השבתת הרכבות

חבר הכנסת מ' חריש שאל את שר התעשייה והמסחר כיום י"ט בתמוז התשמ"ח (4 ביולי 1988):

בימים א'—ג', 7—5 ביוני 1988, הושבתה הובלת הפוספטים ברכבות. בכדיקה שנערכה עם "החברה לכימיקלים לישראל" מתברר, שהנוק מוערך בכ-5 מיליוני דולרים.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא הנוק הכספי כתוצאה מהשבתת הרכבות?

2. מה היא הסיבה להשבתתה?

3. האם יכול היה להימצא פתרון כספי מידי במקום ההמתנה של שלושה ימים שבהם נגרם נוק כספי כבד?

4. מי הוא האחראי לגרימת הנוק ומה בדעת השר לעשות בנדון?

תשובת שר התעשייה והמסחר א' שרון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ההפסד שנגרם ל"חברת כימיקלים לישראל" בעקבות השבתת הרכבת בימים 5—7 ביולי 1988 מוערך בכ-400,000 דולר.

2—4. השאלות הן בתחום אחריותו של שר התחבורה.

— שאלות ותשובות: הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון) —
 תוכרת ל"ח, ישיבה חס"ה

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

אני כשלעצמי הייתי שמח אם אנשים במדינת ישראל היו רואים בעבודה פיסית דבר מוכבד. לפחות כך חינוכו אותנו. כך היה מקובל אצלנו כאשר הייתי ילד ונער, שלעבוד זה דבר מוכבד וחשוב, וגם ערך בפני עצמו. הייתי מאוד שמח אילו רצו אנשים לעבוד כתעשייה. לצערנו, יש לנו בעיה בנושא הזה ואני, לא מתוך שמחה, ממליץ מדי פעם על מתן היתרים להבאת עובדים ממדינות הים. אני חייב לעשות זאת בגלל המצב כחלק מהתעשיות.

אני רוצה לציין כאן, שגם לפני פרוץ ההתפרעויות והפרעות, כשהיה מספר מחוסרי העבודה בישראל גדול יותר, כמשמרות לילה, אפילו במקומות העבודה הטובים ביותר הקיימים במדינת ישראל, היו עובדים פורטוגלים, בריטים ואיטלקים, וישראלים לא היו באים לעבודה. זו איננה תופעה חדשה.

לגבי נושא הסיוע, יש לנו ועדה שבודקת את העניין. הנוק איננו שווה ככל הענפים, והוא קיים ככמה מגזרים, בעיקר בטקסטיל ובמזון. יש לנו ועדה שבודקת את הרכיבים להתגבר על הבעיות. לדעתי, הפתרון הוא על-ידי הכנסת מיכון רב יותר, שכלול הציוד והשתחררות מהצורך בחלק מן העובדים.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אנו עובדים להצעות לסדר-היום. הצעה ראשונה: המשבר החמור הפוקד את התעשייה.

שר התחבורה ח' קורפו:

גברתי היושבת-ראש, יש שתי הצעות חוק קצרות הכרוכות זו בזו, בדיון בכל הצעה יארוך שתי דקות, ואפשר לדבר על שתיהן כאחת. אני מבקש להביאן תחילה.

דוד מגן (הליכוד):

אני מבקש להביא תחילה את הצעות החוק.

היו"ר ח' גרוסמן:

אבל לפי סדר-היום צריכות לעלות תחילה ההצעות לסדר-היום.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

סליחה שאני מתערב, אבל אולי אפשר לדון תחילה בנושאים שאני צריך להשיב עליהם?

היו"ר ח' גרוסמן:

שר התעשייה והמסחר צריך להשיב על הצעה לסדר-היום.

אתי אי-אפשר לנהל משא-ומתן על סדר הישיבה. יש מזכיר הכנסת, אני מקבלת את סדר-היום, ואם יושב-ראש הכנסת יחליט לשנות את הסדר — הוא ישנה.

אבל אם שר התעשייה והמסחר יסכים, אפשר להקדים את הצעות החוק.

אני אבקש מחבר הכנסת דן תיכון להחליף אותי למשך רבע שעה.

כז. הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון).

התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' תיכון:

שר התחבורה יביא את הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון). התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה, בכקשה, אדוני השר.

שר התחבורה ח' קורפו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא חוק שהוגש אתמול לכנסת אבל בשל אי-הבנה הוא לא אושר. ובכן, היה משאל ממשלתי והחוק אושר להנחה היום. הוא שותרר על-ידי ועדת הכנסת מחובת ההנחה.

היו"ר ד' תיכון:

הוא לא יותר. אדוני השר, תצטרך לשבת כאן, וחבר הכנסת יאיר צבן יעלה יטען את טענותיו.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

היו"ר ד' תיכון:

מייד, תני לי קודם להתארגן. יש כאן כל כך הרבה ניירות, כל כך הרבה סדריות וכל כך הרבה סיכומים.

שר התחבורה ח' קורפו:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעיר: היו רשומים לדיון בחוק הזה שלושה חברי-כנסת. שלושהם הסירו את בקשותיהם.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צבן, אתה שומע את דברי השר? האם אתה עומד על זכותך?

שר התחבורה ח' קורפו:

חבר הכנסת יאיר צבן, אתה כבר נאמת אתמול. זה רק

אני מבקש להעמיד את הצעת החוק להצבעה ולאפשר לוועדה לגשת לדיון להכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ביקשתי מהוועדה לקבל את זה, ואני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1881).

התקבל התיקון שהגיש חבר הכנסת חיים רמון כאשר חוקק בשעתו החוק הזה — והתיקון הזה קבע. שהתשלומים של רשות הנמלים לאוצר כמשך שלוש שנים יסתכמו ב-720 מיליון ש"ח בחלוקה שווה, 240 מיליון ש"ח לשנה — לא נחלש מן האוויר. היה לו רקע מוקדם וגישה של גורמים מרכזיים בממשלה ובמשרד האוצר. אינני יודע אילו הסדרים פוליטיים, הסכמים פוליטיים, דילים פוליטיים ועניינים של קח ותן נעשו כדי לגלגל את העניין הזה להצעה המונחת לפנינו.

אדוני שר התחבורה, נמצא כאן גם שר האוצר, ואני רוצה לומר גם לתוכבתו של שר האוצר, ידידי משה נסים: הרי למעשה מה שצריך היה לעשות זה לקחת כספים, בין היתר מהעודפים של רשות הנמלים, להכניס אותם לתקציב המדינה ולתקצב פרויקטים חיוניים, כמו אלה שהשר העומד לפנינו, מר קורפו, מבקש כבר כמה שנים לתקצב אותם: "ככשישם אדומים". הרשתות השונות בגושים הגדולים, רכבת הפרברים וכדומה.

אבל אתם רוצים להתחזות ולהציג תקציב שיהיה קטן יותר מההוצאה הציבורית הממשית. לכן עושים את כל ההתחכמות של איחוד רשות הנמלים עם רכבת ישראל והעברה של תקציבים. הצעתי, ואני חוזר ומציע: למה לא להקים רשות של אשפת במדינת ישראל, להכניס גם אותה לרשות משותפת עם רשות הנמלים, לתקצב את כתי-החולים מיוחדות ההכנסה של רשות הנמלים, ואז תוכל להיות שקט, מפני שההוצאה הממשלתית לא תגדל? המספרים יהיו יפים, הזאב יהיה שבע, והכבשה תהיה שלמה.

אני חושב, שהדרך הזאת איננה דרך תקינה. הדרך התקינה היא לענות על הצרכים הלגיטימיים, ההכרחיים, החיוניים, בתחום התחבורה, בתחום הכבישים, בתחום הגשרים, בתחום הרכבת, בתחום רכבות הפרברים, לענות עליהם דרך התקציב הממשלתי, כדי שזה יהיה כפוף במישרין לביקורת של הכנסת. כל ההתחכמות הזאת איננה משרתת, בסופו של דבר, את העניין.

לכן, אני מציע לכנסת לדחות את הצעת החוק הזאת.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה בקריאה ראשונה. מי בעד הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) בקריאה ראשונה — ירים את ידו. מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון), התשמ"ח — 1988, לוועדת הכספים נתקבלה.

מעכב את שני החוקים גם יחד. הוועדה יושבת ומחכה. אני מציע שנרשום שנית בפרוטוקול את דברך מאתמול.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני המום לשמוע זאת. לא ידעתי שזה יעלה על סדר-היום.

שר התחבורה ח' קורפו:

כסדר.

יאיר צבן (מפ"ם):

מה זה "בסדר"? איזה מין סדרים אלה?

הי"ר ד' תיכון:

אתה יודע, בגלל הסדר יש אי-סדר. חבר הכנסת צבן, גש לרמקול וטען את טענותיך.

אורה נמיר (המערך):

שלוש שעות אני מחכה שיבוא שר התעשייה והמסחר, ויחזתי לשתי דקות. השר עסוק יותר.

הי"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת אורה נמיר, אני מחכה לאחד החוקים משעה 09:00.

אורה נמיר (המערך):

אני מ-07:00.

הי"ר ד' תיכון:

היינו כאן משעה 08:00.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

הי"ר ד' תיכון:

סדר-היום משתנה כל רגע. חבר הכנסת פנחסי, זה היום האחרון. על סדר-היום גוספו 30 סעיפים. בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, מבחינתי אני מוותר להם לגבי סדר הסעיפים.

הי"ר ד' תיכון:

לא, לא. אבקשך לדבר.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, מנהג חדש בא למדינה. אנחנו מקיימים ריון בהצעת חוק בקריאה ראשונה מהרמקול באולם. גם זה תקדים. אני חושב שטרם היה דבר כזה בתולדות הכנסת, ואתה, עמיתי חבר הכנסת דן תיכון, תרשום לזכותך ועל שמך את התקדים המפואר הזה.

וכן, אני רוצה לומר לשר התחבורה ולכנסת כולה, שקורה כאן דבר מוזר מאוד. אתמול, לדעתי לא במקרה, הוריד רוב בכנסת את הצעת החוק הזאת. אנחנו יודעים שהאופן שבו

כח. הצעת חוק שדה התעופה אילת (הוראות מיוחדות), התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

אילת (הוראות מיוחדות), התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה. אדוני השר, בבקשה.

הי"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק שדה התעופה

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1903).

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לוועדה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ד' תיכון:

לוועדת הכספים?

שר התחבורה ח' קורפו:

אפשר לוועדת הכספים.

היו"ר ד' תיכון:

אם תפצל, תישאר קירח.

שר התחבורה ח' קורפו:

בסדר.

היו"ר ד' תיכון:

לא נרשמו חברי כנסת לדיון, לפיכך אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה ראשונה. מי בעד אישור חוק שדה התעופה אילת (הוראות מיוחדות)? מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את חוק שדה התעופה

אילת (הוראות מיוחדות), התשמ"ח — 1988,

לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

חוק שדה התעופה אילת (הוראות מיוחדות), התשמ"ח — 1988, אושר בקריאה ראשונה, ועובר לוועדת הכספים.

שר התחבורה ח' קורפו:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק שדה התעופה אילת (הוראות מיוחדות), התשמ"ח — 1988, נועדה לקבוע הסדרים מיוחדים לגבי שדה התעופה אילת, עד להעתקתו.

כידוע, החליטה הממשלה להוציא אל הפועל הקמת נמל תעופה חדש, שימשש לטיסות בין-לאומיות ופנים-ארציות, ואלי יועתק שדה התעופה הקיים. בעקבות זאת יועד השטח של שדה התעופה באילת, שיפונה עם העתקתו, לפרויקטים תיירותיים ומסחריים.

לפי המתוכנן, המימון להקמת שדה התעופה החדש יינתן על-ידי היום שייבחר לכך, וזאת בחמורה לזכויות שירכוש כשטח שדה התעופה הנוכחי, בהתאם ליעודיו החדשים.

בהתאם לכך, הכינה הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה של אילת תוכניות שינוי לתוכנית המתאר המקומית ולתוכנית מתאר מפורטת, המתייחסות גם לשטח שדה התעופה הנוכחי. תוכניות אלה כוללות הוראות מיוחדות לגבי שדה התעופה אילת, עד אשר יועתק למקומו החדש.

מטרתו של החוק המוצע לאפשר את הפעלתו של שדה התעופה באילת, במקביל לאישור תוכניות המתאר המייעדות את שטח שדה התעופה לבנייה, לחיירות ולמסחר. כמו כן, מטרת החוק להבטיח, שבהמשך פעילותו של השדה, עד להעתקתו, לא יהולו לגבי הוראות בדבר היטל השבחה ופיצויים שעילתם נובעת מתוכניות המתאר כאמור.

כט. הצעה לסדר-היום

המשבר החמור הפוקד את התעשייה

מוזכרות הכנסת לא ידע על כך. אינני יודעת מה קרה. לי עצמי אין בעיות, כי אני נשארת בבניין ובמליאה, אבל אני לא חושבת שכן זה צריך להיות.

היו"ר ד' תיכון:

אני בסך הכול מחליף מישהי שהלכה לאכול, אני לא מתיכנן לשמש היום יושב-ראש.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אתה יושב בכס יושב-ראש הכנסת, ולפי הדרך הנהוגה אני יכולה לפנות רק אליך.

היו"ר ד' תיכון:

רשמתי לפני את הערתך. בכנסת הבאה נטפל בזה ביתר סדר.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני שמחה מאוד ששר התעשייה והמסחר נמצא כאן היום. פעם אחת, בשל חקלה שלי, ולאחר מכן בגלל היעדרו של השר מארץ, נדחה הנושא שאותו אני עומדת להעלות כאן היום על סדר-היום. אני שמחה, כאמור; ששר התעשייה והמסחר נמצא כאן כדי להשיב על ההצעה שלי לסדר-היום.

אדוני השר ורבותי חברי הכנסת, לפני פחות משבועיים פרסם העיתון "חדשות" חרשים של מפת ישראל וסביבה מפת יישובים, הוא קרא לה: "מפוטרים על המפה". במפה הזאת מצוינים 19 יישובים, מתוכם 13 ערו פיתוח ועיר גבול אחת שאיננה בקטגוריה של ערי פיתוח.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 7683, של חברת הכנסת אורה נמיר. לאחר מכן נעבור להצעת חוק המוצעות האזוריות.

נושא ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר: המשבר החמור הפוקד את התעשייה. בבקשה להקפיד על לוח הזמנים.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אינני יכולה, אדוני היושב-ראש, שלא להעיר את תשומת לבך לעניין מסוים, ואודה למוזכר הכנסת אם גם הוא יקשיב לדברים. אני יושבת כאולם המליאה מהשעה 11:45, ונאמר לי שבתוך חצי שעה תועלה הצעתי לסדר-היום. ניגשתי אל הדוכן שאליו צריך לגשת כדי לקבל אינפורמציה, ואמרו לי שמחכים לשר התעשייה והמסחר. מאותו זמן ועד לשעה 13:30 ניגשתי פעמים מספר לברר את העניין, ובכל פעם נמסר לי שהשר עדיין לא הגיע. עכשיו מסתבר שהשר היה כל אותו זמן בבניין הכנסת, ואיש לא קרא לו. אני מוצאת לנכון להסב תשומת לבכם לעניין זה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

אני נמצא בבניין מאז השעה 12:15.

אורה נמיר (המערך):

ארבע פעמים ניגשתי לשאול. ביקשתי שיצלצלו שוב ללשכת השר. מתברר שהשר ישב בבניין והמתין, ואיש מחברי

בהזמנות מערכת הביטחון. ההשקעות קופאות על מקומן. הקיימות באות להחליף ציוד ישן — אין צמיחה.

סטטיסטיקה, על-פי הפרסומים של הימים האחרונים, קיימת עלייה של 23% בייצוא בחצי השנה האחרונה. נתונים אלה מביאים למדיניות הנוקשה של האוצר הן לגבי שער הריבית והן לגבי שער הדולר. אגב, התעשיינים מסכימים שהעלייה בייצוא באה משום שאם לא ימשיכו להשקיע מאמץ אדיר בייצור ובהגדלת הייצוא, תצטרך התעשייה, אם בחלקה אם ברובה ואולי אפילו כמעט כולה, להיסגר ולא להתקיים.

לאחרונה, אין יום שאינו בכחית גורדין מוות למפעל מסוים באחד מאזורי הארץ. במקרה הטוב — צמצום; במקרה הקשה — מחיקתו מהמפה. ולא לפי עובדים ומשפחותיהם — חרפת הפיכתם לנחמכי דמי אבטלה, או במקרה הטוב ביותר לנהנים מחסדיה של המערכת המסחרית והשירותית.

אנחנו עדים, רבותי חברי הכנסת, לרעידת אדמה הפוקרת את התעשייה הישראלית והמערכת היצרנית ומביאה למצוקה כלכלית, לאי-שקט חברתי, לירידה צעירים רבים מהארץ ולהפיכת ישראל ממדינה יצרנית עובדת, עצמאית מדינית וכלכלית, למדינת סוחרים, יבואנים ובנקאים.

אני רוצה לעמוד במסגרת הזמן שהוקצב לי, אדוני היושב-ראש, לכן רציתי להתמקד רק בכמה הערות כלליות, כדי לזעוק ולהפנות את תשומת לבנו לכך, שמה שמתחולל היום בתעשייה הישראלית יכול להביא לאחד הנוזקים החמורים ביותר למשק, לאדם העובד ולאפשרות שמדינת ישראל תהיה חברה עובדת, בריאה, יוצרת וחיה מעמל כפיה.

אבקש, אדוני היושב-ראש, להעלות את הנושא על סדר-היום של הכנסת.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב שר התעשייה והמסחר, בבקשה.

חברת הכנסת אורה נמיר, תארי לך שהצעתך התקבל. מתי יתקיים הדיון? בכנסת הבאה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מנוסח ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת נמיר עולה דאגה עמוקה, ואני גם יודע שזו דאגה אמיתית, לעזרת התעשייה בישראל. עם זאת, עם כל הקשיים — ואני כמוכן אחזור אליהם ואצביע בחומרה רבה על מה שמתרחש — עלי להבהיר כבר עתה, כי אותן תופעות, שעליהן מצביעה חברת הכנסת הנכבדה, אינן מהוות אינדקסיות בלעדיות לנעשה בתעשייה הישראלית בשנים האחרונות.

מדובר בתעשייה שבמהלך ארבע השנים האחרונות הגדילה את תפוקתה מ-13.256 מיליארד דולר ב-1984 ל-21.368 מיליארד ב-1987. הייצוא התעשייתי באותן שנים גדל מ-5.125 מיליארדי דולר ללמעלה מ-7.5 מיליארדי דולר ב-1987, ויעבור כנראה השנה, שנת 1988, את הסכום של 8.5 מיליארדי דולר. אני מדבר על ייצוא תעשייתי בלבד; אם רוצים להוסיף את הייצוא החקלאי, יש להוסיף סכום של כ-600 מיליון דולר.

עם זאת ניצבת התעשייה הישראלית בפני כמה בעיות ואתגרים, שחלקם אובייקטיביים וחלקם חלויים ממדיניות הכלכלית של מדינת ישראל. תופעות של סגירת מפעלים מספר הן חלק מתהליך של ירידה מסוימת בפעילות התעשייתית, הכוללת, בין השאר, צמצום בייצור כרבע הראשון של השנה

אנחנו עדים, חדשות לבקרים, לסגירת מפעלים, לפיטורי פועלים בכל מגזרי המשק, אם זו חברת העובדים, אם זה "כלל", אם זה "כור" ואם אלו תעשיות פרטיות.

לפי נתונים שביקשתי וקיבלתי מהתאחדות התעשיינים, הייצוא התעשייתי כרבע הראשון של 1988 נמוך ב-3.5%, לפי גרסתה, בהשוואה לרבע האחרון של 1987 ובהשוואה לרמה הממוצעת של הייצור בכל שנת 1987.

התעשייה הפסיקה לקלוט עובדים. כרבע הראשון של 1988, בהשוואה לרבע המקביל ב-1987, אין כמעט שינוי במספר העובדים בתעשייה, וזאת עוד לפני הזעזועים הגדולים של השבועות האחרונים. לעומת זאת נקלטו למעלה מ-50,000 עובדים בענפי המסחר והשירותים העסקיים. בסקטור הציבורי נקלטו באותה תקופה קרוב ל-5,000 עובדים.

רווחיות התעשייה היא בשחיקה משמעותית בשלוש השנים האחרונות. עד לפני חודשים מספר התבטא הדבר במפעלים העובדים בעיקר לייצוא. בחודשים האחרונים יש ירידה ברווחיות בכל ענפי התעשייה, גם באלו העובדים לשוק המקומי, כחוצאה האטה השוררת בשוק המקומי.

הייבוא נעשה זול יותר יחסית מחדש לחודש, והוא מתחרה חמור ביותר בתעשייה הישראלית המקומית. צד לי ששר האוצר שהיה כאן דקות מספר יצא, כי דומני, אדוני שר התעשייה, והמסחר, שיעקר הטענות על מה שמתחולל היום בתעשייה חייבות להיות מופנות אל שר האוצר. הדולר מוקפא זה שנתיים, וקיימת שחיקה גדולה מאוד בייצוא לשוק הדולר, המהווה כ-50% מהייצוא שלנו.

הרווחיות הממוצעת בייצוא זה נעה בין אפס למינוס. בייצוא לאירופה לא היתה שחיקה משמעותית וקיימת רווחיות נמוכה מאוד, בסביבות 4% בלבד.

הי"ר ד' תיכון:

בייצוא לאן?

אורה נמיר (המעריך):

לאירופה. הלאו אומרים שהייצוא לאירופה הוא מבוסס ומתקדם ורווחי.

הי"ר ד' תיכון:

זה בגלל שערי המטבעות.

אורה נמיר (המעריך):

נכון, אמרתי זאת בתחילת דברי, אדוני היושב-ראש.

בחודשים האחרונים קיימת האטה בשוק המקומי, ירידה בכביש, כאשר הנפגע הגדול הוא ענף הטקסטיל, הטיבה המרכזית, לא הבלעדית, היא מה שמתרחש בחודשים האחרונים בשטחים. על-פי בדיקות שמרה התעשייה והמסחר, ענפים אחרים נפגעו בשוליים.

גם הביקוש הרגיל של הישראלים למוצרי טקסטיל ירד משמעותית, וקיימת ירידה במכירות שכתוצאה ממנה מצוי ענף-הטקסטיל כבעיה חמורה ביותר. ב-1986 היו במשק 301,000 עובדי תעשייה; 52,000 מהם, שהם 17.2%, בענף הטקסטיל.

הדברים המעיקים ביותר על התעשייה היום הם שיעורי הריבית הגבוהה מהאשראי החופשי במטבע ישראלי, תחרות ייבוא בגלל שיעור מטבע חליפין המוקפא זה שנתיים, כאשר הייבוא אינו מתייקר יחסית לעומת הייצור המקומי, רווחיות הייצוא שהיא נמוכה ביותר, וקיצוץ בהזמנות ממשלתיות, כאשר המרכיב המרכזי והדומיננטי ביותר בקיצוץ הוא

בעיות של היצף, אני מנצל כל חריג וכל סדק אפשרי כדי לעצור.

אני מודיע שגם בנושא הזה אני נחלק בהתנגדות קשה ביותר, כי לצערי קיימת כאן מגמה, והיא לא קשורה לצד זה של הממשלה או לצד אחר של הממשלה, קיימת היום מגמה לפרוץ את הכול, לפי אותה אידיאולוגיה שברגע שיפרצו, התעשייה המקומית לא יהיה לה מנוס אלא היא תצטרך, כפי שאומרים, להתייעל. אנשים שוכחים שאצלנו זה לא רק בעיה כלכלית. אייפאשר לשבת רק בחל-אביב, יש כאלה שחושבים שאפשר לשבת רק בחל-אביב, אבל יש כאלה שיוודעים שאי-אפשר לשבת רק בחל-אביב. גם בקריית-שמונה צריך לשבת, גם כדימונה, גם בערד, גם בירוסם. בכל המקומות האלה צריכים לחיות, גם בכישובים, גם במשקים על הגבול שיש להם תעשייה צריך לשבת. גם ברמת-הגולן, גם בבקעת-הירדן, גם ביהודה ובשומרון, בכל מקום צריך לשבת. וזה לא יכול להיות רק על סמך שיקול כלכלי טהור — מה יותר זול להביא. אם רוצים ללכת לפי השיקול של מה יותר זול להביא, אני מודיע מראש שפרט לייקוח ולפירות בעונה, הייתי מוכן לקחת על עצמי בתוקף תפקידי לייבא הכול הרבה יותר כוול. זו לא היתה המדיניות הציבורית שאני התחנתי עליה. לצערי, אני עד להיום. זה מה שאני רואה היום.

אנו מתקרבים כעת לשלב נוסף של הורדת המכסים, שיחול בינואר 1989. ככל שתהיה השחיקה בערכו הריאלי של שער החליפין ניכרת יותר, כן יקשה יותר על התעשייה להתמודד עם הייבוא המתחרה.

לקראת השלב הנוסף של החשיפה יש להיערך כאופן נרחב. יש להגביר את כושר התחרות של אותם ענפים, המתבססים על השוק המקומי. יש ליעיל אותם מגורים שעדיין לא הגיעו לרמה בין-לאומית. התייעלות זו תיעשה על-ידי השקעה כבירה והחדרת טכנולוגיות חדשות. כך ניתן יהיה להגביר את הפרוץ ולשלם שכר גבוה יותר. כך תצומצם בהדרגה ההישענות על עובדים מיהודה, משומרון ומעזה ועל עובדים זרים.

אבל יש גורם נוסף שהוא בעוכרי התעשייה, ופה התעשייה לא יכולה לבוא בטענות אל הממשלה, כוונתי לנושא הניהול. הזדמן לי במסגרת תפקידי בארבע השנים האחרונות לבקר כלמעלה מ-400 מפעלי תעשייה בארץ. נוסף על כך נפגשתי עם מאות מנהלי מפעלים ובעלי מפעלים, ואחד הרברים הבולטים ביותר הוא רמה נמוכה של ניהול. בעבר אולי היו סומכים על כך שמישהו יכסה את זה.

אני רואה מפעלים, שהייתי שותף בתהליך הקמתם, מתמוטטים. רק בגלל דבר אחד — ניהול כושל. יש לנו כהחלט חולשה בניהול כשם שיש לנו חולשה בשיוק.

אם אני מדבר על הצורך בהחדרת טכנולוגיות חדשות, אני רוצה לומר שהגורמים האחרונים אינם מצביעים על היערכות כזאת. בחמשת החודשים הראשונים של 1988 חלה ירידה בייבוא מכונות וציוד המשמשים כמרכיב עיקרי בהשקעות בתעשייה. כשנתיים האחרונות קיימת ירידה בכיצוע תוכניות מחקר ופיתוח כתוצאה ממחסור באמצעים עצמיים ומבטיול תוכניות מחקר שהיו מוזמנות בעבר על-ידי משרד הכיטחון.

כשדנו על התאפיין בממשלה, הבאתי בפירוט את הסוגיה הזאת. הסברתי שאני ישראלי לא תיערך היום למציאת מוצרים חדשים, לא יהיה לה מה למכור בעתיד. מדובר כאן בתחרות של מוחות. ההשקעות במחקר וכפיתוח האזרחי בישראל הן

ככ-3.5%, יחסית לרביע האחרון של 1987, בניכוי השינויים העונתיים, וכן ירידה של כ-1% בהיקף התעסוקה בתעשייה באותה תקופה. מגמה זו של התמתנות נמשכת מאז השנה הקודמת, שבה גדל אומנם הייצור התעשייתי, אך בקצב הולך ופחת מראשית השנה ועד לסופה.

קיימת שורה של בעיות שאחזן צריכה התעשייה להתמודד. מאז הופעלה התוכנית לייצוב המשק, שער החליפין של השקל לעומת הדולר כמעט הוקפא, ואילו שכר העבודה ומחירי חומרי הגלם המקומיים ממשיכים לעלות. כתוצאה מכך נשחק כושר התחרות של התעשייה בחוץ-לארץ. בעיקר באותן עסקות הנקובות בדולרים, המהוות כ-80% מסך הייצוא התעשייתי של ישראל.

שחיקת שער החליפין הריאלי של השקל לעומת סל המטבעות מגיעה כיום לשיעור מצטבר של כ-30% לעומת המצב ביולי 1985. ואם נשווה זאת לעומת הדולר, השחיקה היא של כ-60%. יש למצוא פתרונות מידיים לבעיה זו. ככל שנדחה את הפתרון יהיה המחיר גבוה יותר.

יש גורמים המכבידים על הרווחיות גם בייצור לשוק המקומי, בראשם שערי הריבית. שהם עדיין מהגבוהים בעולם. אני פשוט אינני יודע, לפעמים אני שואל את התעשיינים — את החקלאים אני כבר לא שואל, כי לנוכח המצב שאליה הגיעה החקלאות בארבע השנים האחרונות, ממש חורבן, אין כבר מה לשאול — אבל אני שואל לפעמים את התעשיינים: איך אתם מקיימים את הייצור כשהריבית השנתית הריאלית היום — ואני לוקח את ריבית החח"ד בצירוף ריבית על משיכות יתר, אין ברירה זהו החישוב שיש לנו — מגיעה היום ללמעלה מ-30% ריבית ריאלית? זו הריבית שמשלמים היום. נבצר ממני להבין זאת, אני פשוט רואה את התוצאות בעשרות מפעלי תעשייה שמשחרים היום לפתחן, ובלי לנסות ליצור בהלה בשום פנים ואופן, אני רואה עשרות מפעלים שפשוט עומדים על סף משבר מוחלט.

אני מכיר את השאלות המתחכמות האלה. כאשר אני טוען את הטענות האלה אומרים לי בממשלה: אנא תראה, הרי הייצוא גדל. אני מודה שכל עשירי בתורש הוא יום קשה בשבילי. מצד אחד אני שמח על הגידול בייצוא, אבל מצד שני אני כבר רואה את הפנים העליונות של כל אלה שמונפים בנייר הזה ומסבירים: מה אתה רוצה, הייצוא הזה גדל. אנשים פשוט נבצר מהם להבין שמדובר במפעלים שמעסיקים מומחים, שמעסיקים עובדים, שרכשו בעמל רב ביותר שווקים, שיש להם מוניטין, שיש להם כבוד עצמי, שכל פעולה כהאטת הייצוא מבחינתם היא הפסקת אשראי מיידית, ריצה של כל בעלי החוב אחריהם. והציניות בעניין הזה נמשכת. לצערי.

העליתי את הנושא הזה של הריבית פעמים רבות, חברת הכנסת אורה נמיר, העליתי אותו בוועדות הכנסת, במליאת הכנסת, וגם בממשלה פעמים אין ספור, ופרט לציניות לא נתקלתי בשום דבר. זה מה שאני יכול להגיד. אני חבר הממשלה, גם אני אחראי לזה. פרט לציניות לא נתקלתי בשום דבר. זה הדבר היחיד שנתקלתי בו.

במקביל לכך צריכה התעשייה להתמודד עם תחרות גוברת והולכת בשוק המקומי. הנובעת מהרחבת הייבוא כתוצאה משער חליפין מוקפא. גם פה אני נחלק בקשיים גדולים. אני מנהל מדיניות מוצהרת של מוחן אפשרות לייבוא על בסיס של חדרות, וגם אז במאמץ גדול שלא לפגוע בתעשייה המקומית. אני משתמש בכל הכלים שעומדים לרשותי, מכוון התקנים,

לייצור ולעשייה ולכניין. לעבודת כפיים — בכל מה שנוגע ליצירה יש לנו כנראה בעיה, ולא בעיה קלה.

יש לפעול למען הרחבה של פעולות התשתית כמעשייה. דרושה תוכנית כוללת שתעלה את התעשייה מחדש על מסלול של רווחיות ושל היערכות לקראת השגת יעדי הטווח הארוך.

יודגש, כי אף לא אחת מהבעיות שהוצגו כאן היתה הפתעה למשרדנו. הווי אומר, אני לא מקל עליהם. משרד התעשייה והמסחר התריע זה שנים, וכמיוחד בתורשים האחרונים, על אפשרויות אלה והציע פתרונות, שהוצגו כרוכס בפני הממשלה.

אני רוצה גם לומר לכבוד היושבי-ראש ולכנסת, שפניתו לראש הממשלה לפני למעלה משבועיים בכקשה לקיים מפגש חירום שבו ישתתפו ראש הממשלה, ממלא-מקום ראש הממשלה, שר האוצר, מזכיר ההסדרות, אני ונשיא התאחדות התעשיינים, כדי לדון במצב שנוצר. אני פניתו ואני מחכה שפגישה כזאת אכן תיערך.

אשמח לשאת את חברי הכנסת בוועדת הכספים ובמליאה בכתרונות אלה. אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים של הכנסת. לא הייתי מתנגד לדין גם כאן.

הי"ר ד' תיכון:
חברת הכנסת אורה נמיר, זו הישיבה האחרונה. ועדת הכספים יוצאת לפגרה של חודש ימים. האם הסתפקי בתשובת השר? כי בעצם כל שנעשה לא יצא ממנו דבר לפחות בשלב הנראה לעין.

אורה נמיר (המערך):
אני בכל זאת מציעה כי הנושא יועבר לוועדת הכספים. יושבי-ראש ועדת הכספים פנה אלי בהצעה.

הי"ר ד' תיכון:
אני יכול לומר לך שוועדת הכספים החליטה שלא להתכנס במרוצת החודש הקרוב.

אורה נמיר (המערך):
יהיה בתודש שלאחריו.

הי"ר ד' תיכון:
את כמובן מסכימה להעביר את ההצעה לוועדת הכספים. מי בעד העברת ההצעה לסדר-היום לוועדת הכספים?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדין בוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ר ד' תיכון:
ההצעה עוברת לדין בוועדת הכספים.

כרבע מיליארד דולר בשנה. מתוך זה ההשתתפות הממשלתית היא 85 מיליון דולר, ואולי השנה תהיה 95 מיליון דולר. ביקשתי להכפיל את ההשתתפות הממשלתית ולהגיע ל-170 מיליון דולר כדי להביא את כלל ההשקעה כמו"פ — מחקר ופיתוח — האזרחי לשיעור של חצי מיליארד דולר; כי אנחנו פשוט נעמדו כמצב שלא יהיה לנו כמה להתחרות. לצערי, לא הצלחתי להעביר את הנושא הזה. ניסיתי פעמים רבות ולא הצלחתי. אני יכול רק לחזור ולהתריע, אני חוזר ומתריע ללא הרף.

אורה נמיר (המערך):
אדוני השר, אפשר לשאול אותך שאלה?

הי"ר ד' תיכון:
קצרה, זמן המקום.

אורה נמיר (המערך):
אדוני השר, אני רוצה לשאול שאלה לגבי האטימות של הממשלה לתעשייה. יושבים שם אנשים שלא מבינים מה קורה לתעשייה?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:
חברת הכנסת נמיר, כשאני עומד כאן ותוקף — זה בסדר, אבל כשאני תוקפת — אני חייב להגן על הממשלה.

אורה נמיר (המערך):
יש גם תקדים.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:
אני יכול שלא להגן על הממשלה? תארי לך שאני אעמוד כאן ולא אגן על הממשלה. עומד לפניך אחד התקרימים האלה. הרי את יודעת בעצמך.

אורה נמיר (המערך):
אני בכל זאת שואלת. יש מי שהם חסידים של מדיניות האוצר. האם כל הממשלה חסידה של המדיניות הזאת, כאשר היא רואה מה קורה לייצוא ולתעשייה? עד כמה היה זה מיקח טעות שהם יושבים שם?

שר התעשייה והמסחר א' שרון:
חברת הכנסת נמיר, אם היתה ככנסת איזו ועדה שעוסקת בנושא של הציונות והתגשמותה בארץ-ישראל, הייתי שמח לבוא ולהביע את דעתי בנושא הזה — מה קרה בארץ-ישראל, למשל ביחס להתיישבות. מה קרה כאן? הרי אני יושב בממשלה. בעבר היו אומרים: אולי אלה לא דואגים, אך לעומתם יש אחרים שאולי דואגים. אלה לא דואגים ואחרים לא דואגים. נגמר הדבר הזה. פשוט יושבים פה אנשים ולא מבינים מה שקרה כאן.

כמו בחקלאות, במצבה הנוכחי, כך גם בכל דבר הנוגע

ל. הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד בזה להביא בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת את הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988.

הי"ר ד' תיכון:
אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988. יציג את הנושא חבר הכנסת דב שילנסקי.

בהקשר זה, בהסתייגות הראשונה שלי, אני מעלה בעיה כאובה הנוגעת לגזרה אחרת, שגם היא כלולה במועצות האזוריות — מצבם של עשרות כפרים ערביים, ולפעמים מספר התושבים בכפר עולה על מספר התושבים במועצה אזורית אחת בכללה. הכפרים האלה משוללים עד היום קיומה של רשות מקומית נבחרת. יש עשרות כפרים ערביים שמספר התושבים בכל כפר הוא 2,000 או 3,000 נפש, ואין להם מעמד מוניציפלי, אין להם מועצה נבחרת, אין להם רשות מקומית, זה אחר 39 שנים.

אני יודע שכל ההתפתחות של השלטון המקומי במגזר הערבי היתה תוך מאבק, תוך ניסיון מתמיד להתגבר על מדיניות של שלילת זכותם של כפרים ערביים ותושבים ערבים בכפרים האלה לקיים את השלטון המקומי הנבחר שלהם.

לכן כיום, כשדנים על הסדרת מערכת הבחירות במועצות אזוריות, אני רוצה להפנות את תשומת הלב לכך, שבתוך המועצות האלה יש יישובים ערביים שאין להם מעמד מוניציפלי והם חסרי אוניס בהתמודדותם וביחסיהם עם המועצות האזוריות.

לכן הצעתנו בהסתייגות הראשונה היא להבטיח, על-פי חוק, ששר הפנים יהיה חייב להוציא צווים, כפי שמחייבת פקודת השלטון המקומי, שלפיהם יוקמו מועצות מקומיות נבחרות בכל יישוב שמספר תושביו, אני מציע, 1,000 נפש ומעלה.

גם לכפר שמספר התושבים בו הוא פחות מ-1,000 מגיע שתהיה מועצה מקומית נבחרת. אני מציע שלכך ראשון לגבי כל יישוב, ערבי ולא ערבי — כרוב המקרים מדובר על יישובים ערביים, זו המציאות — שמספר התושבים בו הוא 1,000 נפש ומעלה, ששר הפנים יחויב להוציא צו שלפיו תקום רשות מקומית בכל מקום כזה, המשולל או חסר שלטון מקומי.

זו ההצעה הראשונה. אני קורא לחברי הכנסת להתחשב בה ולהתגבר על מריניות האפליה למעשה של המקומות האלה והשארתם ללא שלטון מקומי נבחר.

ההסתייגות השנייה באה להבטיח, שהבחירות לראשות המועצה יתקיימו במועד עריכתן של הבחירות לרשויות המקומיות, זאת אומרת שלא תהיה חגיגה נפרדת או אירוע נפרד, כי המועצות האזוריות הן חלק מהשלטון המקומי בארץ: כשמחוקקות בחירות ארציות מוניציפליות הן יחולו גם על המסגרות הנבחרות וראש הרשות של מועצה אזורית, אני חושב שזה יותר הגיוני. זה יהיה מוסדר כמסגרת הפיקוח הכללי על הבחירות בארץ, ולא ידקקו למערכת בחירות חדשה נוספת במועצות האזוריות כמגזר אחד בלבד. ההצעה שלי היא, שכיום הבחירות לראשות המועצה יתקיימו גם הבחירות לוועדים המקומיים או למועצות המקומיות הנמצאות בתחום המועצה האזורית, אני חושב שהכללת מערכת הבחירות הפנימיות במועצות האזוריות יחד עם מערכת הבחירות הכללית לרשויות המקומיות בארץ היא דבר טבעי יותר, הגיוני יותר וגם חוסך מאמצים ומבטיח סדר אחיד ותקן לבחירות במועצות האזוריות.

כבוד היושב-ראש, אני מבקש למחוק את ההסתייגות האחרונה. היא שוכשה כאן, ולכן אני מותר עליה.

אדוני היושב-ראש, הערה אחת לסיעיף 8, המופיע בטקסט שלפנינו. בסעיף 8, סעיף התחילה, כתוב: "1920", וצריך להיות "1990". אני חושב שאם יש טעם בחוק, יש טעם לקיים אותו ולהחיל אותו בלי דחייה מיותרת.

ראשיתה של הצעת החוק בהצעת חוק פרטית שהגיש חבר הכנסת דוד מגן. היא עברה כמה גלגולים, יש הסתייגויות של חבר הכנסת תופיק טובי ושל חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

היו"ר ד' תיכון:

לא, אין הסתייגות של חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): רבותי, אני מצטער, צריכה להיות מידה של הגינות. ההסתייגות לא הובאה.

יש פה הסתייגות של חבר הכנסת תופיק טובי, ויש הסתייגות של חברת הכנסת גרוסמן, שהיא תבוא לנמקה.

אני מבקש לאפשר לחבר הכנסת תופיק טובי לנמק את הסתייגותו.

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה. כפי שמופיע בנייר שלפני, יש שלוש הסתייגויות של חבר הכנסת תופיק טובי. אנחנו מבררים את ההסתייגות של חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

קריאה:

הנה חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

היו"ר ד' תיכון:

לא, זה לא מספיק, זה צריך להיות כאן.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אנחנו מסכימים שחברת הכנסת חייקה גרוסמן תעלה את הסתייגותה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שילנסקי, הואל בטובך לשבת. זה אומנם היום האחרון למושב הכנסת, אבל אנחנו מנהלים אותו על-פי הניירות המונחים לפנינו.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב-ראש, אני מעוניין שהחוק יעבור, אבל יש דברים אלמנטריים של סדרים בכנסת, ויש הגינות אלמנטרית. חברת הכנסת חייקה גרוסמן הגישה את הסתייגותה. אינני רוצה להיכנס לכל שרשרת העניינים למה זה לא מופיע.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו מבררים.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני מבקש לאפשר לחברת הכנסת חייקה גרוסמן להביא את הסתייגותה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שילנסקי, אנחנו מבררים. בינתיים תן לחבר הכנסת תופיק טובי להשמיע את ההסתייגויות שלו.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

בסדר.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת תופיק טובי, בבקשה. יש לך שלוש הסתייגויות, אולי אחת מהן היא של חברת הכנסת גרוסמן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק המוצע נוגע למגזר חשוב של השלטון המקומי — המועצות האזוריות, בחירתן ובחירת ראשיהן.

לדעת את העובדות, הוא קובע מה שקובע — בלי לשאול אותי
 מתי הגשתי את ההסתייגויות — והדברים נכנסים לפרוטוקול.
 וזאת האמת היחידה שיש לחבר הכנסת דוד מגן. איזו שיטה
 זאת?

אני הגשתי את ההסתייגויות לפני ההסכם. האמת היא.
 שמוחר לי, כחברת הכנסת שהגישה הסתייגויות, לראות
 אחר-כך את הנוסח החדש. ואת הנוסח החדש ראיתי רק היום.
 האם זו זכותי או שאין זו זכותי? אני מבקשת מחבר הכנסת דוד
 מגן, שהוא יאמר, שיקום ויאמר: חבר הכנסת שיש לו
 הסתייגויות — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

יש לך הסתייגויות? תנמקי אותן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

שתי הסיעות הגדולות ישבו והגיעו להסכם. מה קורה עם
 הסיעות האחרות, הן צריכות להיות חותמת גומי?

דוד מגן (הליכוד):

במסגרת ישיבה של ועדת הפנים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זה לא היה במסגרת ישיבת הוועדה.

אדוני היושב-ראש, אני יכולה לנמק את ההסתייגויות שלי.
 אבל אני רוצה לומר: יש שם הסתמכות על מספרים של סעיפים
 בחוק הקיים. אני אינני חייבת לזכור את מספור הסעיפים
 בעל-פה. הכול נמצא בתוך הטקסט של ההסתייגויות. כעוד
 חצי שעה יוגש הטקסט של ההסתייגויות. מה בוער, חבר
 הכנסת דוד מגן? אתה יושב על סיכות? מה כואב לך?

דוד מגן (הליכוד):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שילנסקי, בבקשה.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני רוצה לנמנע אי-הבנה בשל טעות דפוס. בסעיף 8
 להצעת החוק כתוב "1920", וצריך להיות: "1990".

היו"ר ד' תיכון:

כן, כבר חיקנו טעות זו. לא עקבת אחרי דבריו של חבר
 הכנסת תופיק טובי. חבר הכנסת תופיק טובי העיר את תשומת
 לבי לך.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אין לי מה להוסיף אלא זאת, שפורמלית, אם חברת הכנסת
 חייקה גרוסמן מוכנה לעלות עכשיו ולנמק את ההסתייגויות
 שלה — מה טוב. אם לא — לדעתי, הצדק אתה.

כיוון שיש על סדר-היום הצעת חוק נוספת המובאת
 לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ויש לי הצעת חוק פרטית,
 אני מציע שנעבור להצעות האלה, ובינתיים יגיעו ההסתייגויות
 המודפסות של חברת הכנסת חייקה גרוסמן. הנה אני רואה
 שמגיעות ההסתייגויות המודפסות של חברת הכנסת חייקה
 גרוסמן. אם לא, אני מציע לעבור להצעת חוק — — —

היו"ר ד' תיכון:

לא, לא. שמעתי את הרישא של הצעתך.

היו"ר ד' תיכון:

שנת 1920 כבר עברה.

הודה לחבר הכנסת תופיק טובי, יושב-ראש ועדת הפנים,
 חבר הכנסת שילנסקי, אתה רוצה להשיב?

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני רוצה להמתין עד שחברת הכנסת גרוסמן תנמק את
 הסתייגויותיה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שילנסקי, אתה יושב-ראש הוועדה. אנחנו
 ננהג לפי קביעתך.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני רוצה להמתין עד שחברת הכנסת גרוסמן תנמק את
 הסתייגויותיה.

חיים קופמן (הליכוד):

אי-אפשר לחכות כך עד אשר — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דוד מגן, יש לך הצעה לסדר הדיון, בבקשה.

חיים קופמן (הליכוד):

אי-אפשר לחכות בעניין זה עד לפסק-הדין של — — —

היו"ר ד' תיכון:

בעניין הזה אני תלוי ביושב-ראש הוועדה, המציג את
 החוק. אם הוא מאפשר לי לנוע קדימה, אני נע. אם הוא אומר לי
 להמתין, אני ממתין. חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אני מבקש לפנות
 ליושב-ראש הוועדה ולהסביר את אשר למדתי ברקות
 האחרונות.

אני מבין, כי לאחר שהסתבר שיש הבנה בין שתי הסיעות
 הגדולות בכנסת, בין הליכוד לבין המערך, לגבי החוק הזה,
 החליטה חברת הכנסת חייקה גרוסמן לאמץ הסתייגויות שהיו
 בעבר לגבי גרסאות אחרות של החוק. ההסתייגויות הללו —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זו לא אמת.

דוד מגן (הליכוד):

הגרסאות הללו ידועות, הן פורסמו ונמצאות בכמה
 טיוטות. אם לחברת הכנסת גרוסמן יש הסתייגויות, תואיל נא
 לעלות ולנמק אותן, ונצביע כמקובל.

זאת פנייתי ליושב-ראש הוועדה וליושב-ראש הישיבה,
 ואני מקווה שהוא תתקבל.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני מבקש להבהיר נקודה אחת. אני מאשר, שאחמול
 נכנסתי לחדרי וראיתי על שולחני את ההסתייגויות של חברת
 הכנסת חייקה גרוסמן. כלומר, ההסתייגויות הוגשה לא אחרי
 שחברת הכנסת עדנה סולודר הסירה את הסתייגותה, אלא לפני
 קו.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גרוסמן, בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, יש גבול. קם חבר הכנסת מגן, וכלי

חוכרת ל"ח, ישיבה חס"ה
— הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה) —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, הנה הגיעו הרצים בהולים עם הנוסח המודפס של הסתייגויות.

היו"ר ד' תיכון:
חברת הכנסת גרוסמן, הואילי לנמק את הסתייגויותיך.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני צריכה את נוסח החוק.

היו"ר ד' תיכון:
נוסח החוק נמצא כאן, חברת הכנסת גרוסמן, הואילי להתקרב לדוכן, ותקבלי את נוסח החוק.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
לא החוק הזה, החוק הקודם. הובטח שאקבל את הנוסח של החוק הקודם.

היו"ר ד' תיכון:
מי הבטיח?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
היועץ המשפטי.

היו"ר ד' תיכון:
היועץ המשפטי, שוב היועץ המשפטי.

יאיר צבן (מפ"ם):
— — —

היו"ר ד' תיכון:
לא, מפני שאנחנו מסתכנים כאן כל הזמן עם החוקים הללו.

יאיר צבן (מפ"ם):
למה?

היו"ר ד' תיכון:
כי זה לא כתוב נכון, ואילו הייתי צריך להצביע על-פי מה שכתוב לפני, הייתי מגיע למקום אחר. זה איננו החוק הראשון ביומיים האחרונים. אפשר לעבוד קצת אחרת, חבר הכנסת צבן, אתה יודע.

קריאה:
הוא אינו יודע למה אתה מתכוון.

היו"ר ד' תיכון:
הוא יודע יפה למה התכוונתי. הוא העיר לי אתמול הערה שהיתה שנויה במחלוקת, קיבלתי את גרסתו, ואחר-כך הייתה גרסה אחרת של היועץ המשפטי.

בבקשה, חברת הכנסת גרוסמן, ואני מבין שיש לך שתי הסתייגויות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
כן, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק זה מוטב היה שלא יגישו אותו. משהוגש, צריך להסירו.

אינני יודעת מה קרה הבורק, לא הייתי שותפה לכך, אבל, משום מה, חברת הכנסת עדנה סולודר חשבה לנכון לחפש איוו פשרה — — —

רוד מגן (הליכוד):
בגלל המועצות האזוריות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
חבר הכנסת מגן, מה לעשות, אני אינני חכמה כמוך ואינני יודעת הכול. אתה יודע הכול.

חיים קופמן (הליכוד):
כל ה"מילואות" אצלך, לא אצלו.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת קופמן, תן לה לדבר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
לא, אני לא יכולה לדבר, אין לי קול כל כך חזק, ואני לא יכולה להתחרות עם חבר הכנסת מגן, לא בצעקות ולא בידיעת כל האמת וכל העובדות.

אדוני היושב-ראש, רוצים לשנות את שיטת הבחירות של ראשי המועצות האזוריות ולהתאים אותה לשיטת הבחירות של ראשי הרשויות המקומיות, כדיוק כמו שיטת הבחירות של ראשי הרשויות המקומיות, אבל, מה לעשות, יש דמוקרטיה, יש זכויות האזרח — ואני מסכימה שצריך לשמור על זכויות האזרח — אבל יש גם דבר ששמו זכויות היישובים, בעיקר היישובים הקטנים והיישובים הנידחים. לפי החוק שאתם מציעים, אתם משאירים אותם בחוץ.

אני הייתי ראש מועצה אזורית כאשר אתה עוד לא חלמת להיות ראש עיר. ב-1950 הייתי ראש מועצה אזורית, ואני זוכרת עד היום מה זה להתרוצץ בין יישובים מרוחקים, וגם מה הוא לפעמים גורלם של יישובים מתפוררים.

קריאה:
מתפוררים?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
כן, יישובים מתפוררים, ויש כאלה, לצער הרב; אני אומרת: לכושחנו, יש יישובים זעירים ויש יישובים שקמים ובונים את עצמם ונופלים ושבים וקמים. ואנחנו לא מוותרים על יישוב כלשהו.

היום, כאשר יש מצב כל כך קשה ביישובים האלה — בעיקר כמושבים, אבל לא רק כמושבים — לכווא ולהציע הצעה כזאת זו התגרות במציאות. בשביל מה זה טוב? אני אומרת לכם: זו התגרות במציאות. וכיוון שיש מצב חמור ויש משבר, יהיה עוד יותר קשה, כי אתם רוצים שיחולו עליהם כל הכללים שחלים על ערים ועל מועצות מקומיות.

מהו ההסכם? מפלגת העבודה הייתה נגד, בשביל מה היא הצטרפה את ההסכם הזה? אני אומר לך, חבר הכנסת דוד מגן, למה ארגון המועצות האזוריות — אולי נציגים אחדים שלו הסכימו, כי הם ראו שדורסים אותם והם אמרו: אולי נציל מה שאפשר. אני לא יודעת מה הם הצילו. הם התנגדו לזה כל הזמן. בשביל מה טוב כל העסק הזה?

היו זמנים יותר טובים. היישובים יתיישובו מחדש, יתייצבו, יחלוף המשבר במושבים, ואולי נתגבר גם על המשבר בקיבוצים. במקומות מרוחקים בעיקר, קצת צפונה ממקום מגורי, יש קיבוצים ומושבים שכפושי חיים. האם עליהם יחולו כל הכללים של הדמוקרטיה עם הבחירות הישירות?

כלפי חוץ זה נראה שאנחנו דמוקרטים, אבל אין לזה משמעות, זה לא טוב היום. זה לא נחוץ, זה מיותר. בבקשה, נחכה עד שנעבור את המשבר ונעמיד את היישובים על הרגליים. מה שנחוץ היום זה קצת יותר סולידריות בין יישובים בחוץ אזור ולא כל אחד לאוהלו.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציעה שיטת בחירות שלפיה ייבחר ראש המועצה לפי הוראות סעיף 26 לחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), התשכ"ה — 1965.

יאר צבן (מפ"ם):

מה המשמעות? איך הוא ייבחר כפועל?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

הוא ייבחר לפי השיטה שקיימת עד היום, עלידי נציגי היישובים. כל יתר הסעיפים, מ"3 עד 6, הנובעים מההסכם המוזר הזה — אני פשוט עוצרת את לשוני כדי לא לומר מה אני חושבת על ההסכם הזה — כל יתר הסעיפים, מ"3 עד 6, יימחקו. כי הם נובעים מהשיטה החדשה.

אגב, אני מאוד מתפלאה, אם החוק החדש הזה, המוסכם כביכול, מטיל על משרד הפנים או שר הפנים להחזיק חקנות, איך זה יהיה? מדוע זה ניתן באופן בלעדי לשר הפנים? למה לא בהתייעצות או באישור ועדה של הכנסת? לפחות את זה אפשר היה להשיג, וגם זה אין.

ארוני הירשבראש, אני מצטערת, אבל היתה פה טעות חמורה. נעשה דבר שאינו לטובת העניין. אינני מבינה למה זה נחוץ לחבר הכנסת דוד מגן. יש לו ודאי נימוקים של "עליהם" ואת ה"עליהם" הזה אני לא מוכנה לקבל. אני מודיעה לכם, שנעשה הכול כדי להעמיד על הרגליים את המושבים והקבוצים שנמצאים היום בצרות, את אלה המרוחקים ואלה שליד הגבול, ואת המושבים הקטנים.

היור"ד תיכון:

תודה. חבר הכנסת שילנסקי, אתה רוצה להשיב? בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

ארוני הירשבראש, כנסת נכבדה, אני חושב שהחוק מדבר כעד עצמו. אני מבקש להצביע.

היור"ד תיכון:

תודה. רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה. אני אומר שוב שיש לפני כמה לוחות של הסתייגויות, ואנסה שלא למעוד.

לסעיף 1 אין הסתייגויות. מי בעד נוסח הוועדה — ירים את ידו. מי נגד?

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היור"ד תיכון:

לסעיף 2 — הסתייגות לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ח' גרוסמן לסעיף 2

לא נתקבל.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ד תיכון:

אחרי סעיף 2 — הסתייגות לחבר הכנסת תופיק טובי. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת חבר הכנסת ת' טובי אחרי סעיף 2 לא

נתקבלה.

היור"ד תיכון:

לסעיף 3 — הסתייגות לחבר הכנסת טובי. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 3 לא נתקבל.

היור"ד תיכון:

לאותו סעיף — הסתייגות גם לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ח' גרוסמן לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ד תיכון:

לסעיף 4 — הסתייגות לחברת הכנסת גרוסמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ח' גרוסמן לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ד תיכון:

לסעיף 5 — הסתייגות לחברת הכנסת גרוסמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ח' גרוסמן לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ד תיכון:

לסעיף 6 — הסתייגות של חברת הכנסת גרוסמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ח' גרוסמן לסעיף 6 לא נתקבל.

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ד תיכון:

לסעיפים 7 ו-8 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 7-8 נתקבלו.

חיים קופמן (הליכוד):

בסעיף 8 כתוב: "1920".

היור"ד תיכון:

היתה הערה של חבר הכנסת תופיק טובי. התחולה היא מ-1990 ולא מ-1920.

אלעזר גרטה (מפ"ם):

זה אומנם חוק ריאקציוני.

חוברת ל"ח. ישיבה תס"ה

— הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה): הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג לחסינות) —

ה צ כ ע ה

חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988, נתקבלה.

חיים קופמן (הליכוד):

זה אומר שאתם לא חוקיים.

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת קופמן, החוק אושר בקריאה שנייה.

הי"ר ד' תיכון:

החוק התקבל בקריאה שלישית. תודה לחבר הכנסת שילנסקי ולחבר הכנסת דוד מגן על תרומתם לאישור החוק.

חיים קופמן (הליכוד):

תודה לסיעת המערך שתמכה בזה.

אני עובר להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש מועצה), התשמ"ח — 1988, בקריאה שלישית? מי נגד?

לא. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג לחסינות).

התשמ"ח — 1988*

(הצעת חבר הכנסת ד' שילנסקי)

הי"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת שילנסקי, הצעת חוק רל"ו: הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג לחסינות), התשמ"ח — 1988. חבר הכנסת שילנסקי יביא את הצעת החוק שלו.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, להצעת החוק הזאת אין כל רקע פוליטי אלא רקע ענייני בלבד, ואני לוקח את הדוגמה

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אפשר להגיד את זה עוד פעם?

יאיר צבן (מפ"ם):

תגיד את זה עוד פעם.

דב שילנסקי (הליכוד):

אין לה כל רקע פוליטי, יש לה — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

רקע ענייני טכני.

דב שילנסקי (הליכוד):

יש לה רקע ענייני בלי ציון פוליטי, ואני בטוח שהרעה ביחס לחוק הזה תחצה את המפלגות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה חוק אנטי-כנסתי.

דב שילנסקי (הליכוד):

המהות של החוק היא, שחסינותו של חבר הכנסת לא תעמוד לו לגבי מעשה מחוץ לכנסת המהווה עבירה על פרסום לשון הרע. אני רוצה להסביר למה אני מתכוון. עורך-דין יכול להופיע בבית-המשפט ולהגיד למישהו — וזה נאמר לעמים קרובות, כמוכן כל עורך-דין ולשונו וסגנונו — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

עורך-דין שהוא חבר כנסת או כל עורך-דין?

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מדבר על עורך-דין.

יאיר צבן (מפ"ם):

כי בכנסת הבאה הוא לא יוכל להיות עורך-דין.

*נספחות.

הי"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת יאיר צבן, אנחנו לא כ"גל הקל"

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה טועה. הטעו את הציבור. אולי אתה, מתוך נאיביות, הסכמת לזה, אבל כל העסק לא קיים כפועל. אם תרצה — אסביר לך באופן פרטי.

ובכן, עורך-דין יכול לעמוד בפני השופט כשהוא חוקר עד ולומר לו: אתה משקר במצב נחושה. הוא יכול להגיד לו: אתה שקרן. הוא יכול להגיד לו עוד כל מיני דברים כאלה. —

יאיר צבן (מפ"ם):

למי הוא אומר את זה?

דב שילנסקי (הליכוד):

לעד שהוא חוקר בחקירה נגדית.

— — ואי-אפשר לתבוע אותו על לשון הרע. אבל אם הוא יאמר אותם דברים למישהו באופן פרטי — הרי זה לשון הרע.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

גם אם זו אמת?

דב שילנסקי (הליכוד):

לא חשוב, אפשר לתבוע אותו בבית-המשפט.

עכשיו אני אדבר על מקרה שהיה. הרי לא סתם כך צץ לי בלילה הרעיון להציע את הצעת החוק הזאת.

אדוני היושב-ראש, לפני שתי דקות שמעתי מה אמרת על חברי כנסת שמדברים, כשישבת פה.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

יאיר צבן (מפ"ם):

מהזווית הזאת זה נראה אחרת.

דן תיכון (הליכוד):

אנחנו מלבנים את הוויכוח אתך.

דב שילנסקי (הליכוד):

מעשה שהיה: לחבר כנסת היה סכסוך עם שכן ללא כל קשר פוליטי — במקרה הם נמנים עם אותה מפלגה — והוא אמר לו כל מיני דברים.

— הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג לחסינות); הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 37) —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הצעה אחרת: להסיר את הצעת החוק.

שר התחבורה ח' קורפו:
תצביע נגד.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מבקש להסיר את הצעת החוק, כי היא מכרסמת בחוק חסינות חברי הכנסת, וזה עלבון לכנסת להביא אותה ביום האחרון.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג לחסינות), התשמ"ח — 1988. מי להצעת החוק? מי נגד?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את
הצעת החוק לריזון מוקדם
כוועדה — מיעוט

בעד ההצעה להסיר את
הצעת החוק מסדר-היום
של הכנסת — רוב

ההצעה להסיר את הצעת חוק חסינות חברי
הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג
לחסינות), התשמ"ח — 1988, מסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
מה הוא אמר לו?

דב שילנסקי (הליכוד):
אחה רמאי, אחה גנב, אתה שקרן. כל מיני דברים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
זה מעשה שהיה או משל?

דב שילנסקי (הליכוד):
אני מדבר על מעשה שהיה. הרי אני אומר: למה באה הצעת החוק? הרעיון לא צץ סתם כך כלילה, אני מוכר על מעשה שהיה.

לאותו חבר כנסת יש חסינות, ומאחר שאני עורך-דין מקצועי וזכרתי, שאותו כלל שקיים לגבי עורך-דין, ולפני אם הוא אומר דברים שמן הראוי שלא לאומרום במסגרת תפקידו בבית-המשפט יש לו חסינות, כי אם לא תהיה לו הוא לא יהיה חופשי לרבר — הוא לא חייב להשתמש באותם ביטויים, כי כפי שאמרתי כל עורך-דין והנוסח והסגנון שלו — אבל אם הוא אומר את זה מחוץ לתפקידו, אין לו חסינות; אני חושב שאותו כלל צריך להיות גם לגבי חברי הכנסת. אם הוא אומר במסגרת תפקידו כל מיני דברים — גם אם הוא משתמש בסגנון שאולי לי הוא לא נראה: אבל אם הוא אומר כל מיני דברים בעניין אישי, פרטי, שלא נוגע לשום פעילות ציבורית שלו — אין כל הצדקה שתהיה לו חסינות. זו בעצם כל המהות של החוק בכמה משפטים.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת דב שילנסקי. יש הצעה אחרת?

ל"ב. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 37), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הכנסת, דבר ידוע הוא, שאדם קשיש שמוציאים אותו מסביבתו הטבעית, שאליה הוא רגיל — הוא רגיל לשכנים, הוא רגיל לספסל באותה שדרה או באותו גן ציבורי — אם מוציאים אותו מסביבתו הטבעית, מקרבים את קצו.

לכן, אפשר להגיד שיש לשלם את כל הארנונה, אבל פה מדובר על אדם שהגיע לגיל זיקנה, ואם הוא מקבל הטבה סוציאלית, סימן שהוא לא מהגברים הגדולים. אם הוא צריך לשלם את כל הארנונה, הרי על חשבון קיומו הבסיסי, לעתים על חשבון הלאם שלו ממש. אני חושב שהחוק הוא הוגן וצודק ואני מבקש לאשרו.

יש הסתייגות של שר הפנים לסעיף ו(ב).

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת דב שילנסקי, אנו ניגשים להצבעה. תחילה — הסתייגותו של שר הפנים. מי בעדה? מי נגד?

ה צ ב ע ה

החיקון של שר הפנים לסעיף ו(ב) לא נתקבל.
סעיף ו, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לא היה אף לא אחד בעד, וההסתייגות לא נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 37), התשמ"ח — 1988. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. חבר הכנסת דב שילנסקי, בבקשה.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת את החוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 37), התשמ"ח — 1988. הנשמה של התיקון לחוק, מי שיזם את התיקון, הוא חבר הכנסת דב בן-מאיר.

יש פה חלוקה לשני חלקים: חלק אחד אומר להפחית עד 25% מהארנונה למחזיק שהגיע לגיל 65 ומקבל מהביטוח הלאומי קצבת זיקנה. חלק שני אומר לפטור מארנונה בגין 100 מטרים מרובעים אדם שהגיע לגיל 65 ומקבל מהביטוח הלאומי קצבת זיקנה בצירוף הטבה סוציאלית, כתנאי שאין לו דירת מגורים נוספת.

אני רוצה להגיד: יש אנשים שהגיעו לגיל קשיש מאוד, הדרוה שלהם גדולות. אלה היו דירות סבירות כשהיו ילדים בבית. בינתיים הילדים גדלו ויצאו והם נמצאים לכדם או עם בן זוג באותה דירה. אפשר להגיד: אתם גרים בדירה של 100 מטרים מרובעים, תעברו לדירה אחרת. גבירותי ורבותי חברי

חוברת ל"ח, ישיבה ת"ס

— הצעת חוק לחיקוק פקודת העיריות (מס' 37): סקירת שר הכלכלה והתכנון על פעולות משיריו: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

ה צ ב ע ה

חוק לחיקוק פקודת העיריות (מס' 37).

התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע שחוק לחיקוק פקודת העיריות (מס' 37), התשמ"ח — 1988, נתקבל בקריאה שלישית.

שר התחבורה ח' קורפו:

לא היה גם אף לא אחר נגד.

היו"ר א' נחמיאס:

אם אין כער ואין נגד, ההסתייגות איננה מתקבלת.

אנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית. מי בעד? מי נגד?

לג. סקירת שר הכלכלה והתכנון על פעולות משרדו

היו"ר א' נחמיאס:

בחלקם הם נתקבלו עליידי הממשלה ובחלקם, לצערי הרב, נדחו עליידיה. לכן, אין זה נכון שהמשרד לא עוסק בנושאי תכנון לאומי, כי היפוכו של דבר הוא הנכון.

הרשות לתכנון לאומי וכלכלי היא גוף פעיל ביותר. אנחנו גם הקמנו מועצה לאומית לתכנון בהשתתפות כל גורמי המשק והחברה מן ההסתדרות, מן המשק הפרטי, מוסדות המרע והמחקר, מערכת הביטחון וכן אנשים שיש להם יכולת תרומה בתחומים הללו. המועצה מקיימת דיונים אחת לחודש והיא עסקה בנושאים כבדי משקל.

ההערה השנייה: למיטב הכרתי, אם תתנהל מדיניות שתביא בהדרגה להתקדמות להסדר מדיני וניתן יהיה להוריד את רמת הקונפליקט בנינו לבין מדינות ערב, ונוכל להקדיש את רוב המאמצים והמשאבים שלנו לפיתוח המשק ולהתקדמות חברתית. לפי ההערכות של הרשות לתכנון וגם לפי מיטב אמונותי והכרתי, נוכל להגיע תוך חמש שנים לעצמאות כלכלית כתחום האזרחי, לקצב ריאלי של 5% בצמיחה בשנתית של המשק, לקצב גידול של כ-10% לשנה בייצוא, לתעסוקה מלאה ולהפסקת ההגירה השלילית באזורי הגליל והנגב ומרחב ירושלים.

הדברים האלה ניתנים להשגה, וזה מותנה כמידה מרעת בניהולה של מדיניות אחראית, שפניה ורצינית כתחום הכלכלי והחברתי.

לכן, לפי דעתי, אין סיבה לתחושה כאילו נגזר על המשק הלאומי שלנו לסגת ואין גם שום צורך בנקיטת צעדים מהפכניים. יש צורך בקביעת סדר עדיפויות נכון, בהתקדמות הדרגתית ועקבית, תוך כדי ניהול מדיניות אחראית. זה אפשרי. זה לא דבר שמותנה באחרים, הוא מותנה קודם כל בנו.

לא אפליג לפרטי פרטים של הערות אחרות שנשמעו כמהלך הדיון המפורט שנערך בכנסת על סקירת. אני מבקש שהכנסת תרשום את הסקירה לפניה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר הכלכלה והתכנון. אנחנו שמענו את סקירתך המקיפה ואנו מודים לך על כך.

חברי הכנסת, אנו מרגלים על כמה סעיפים בסדר-היום, אבל נשוב אליהם. זה לא אומר שלא נדבר בהם ולא נדון בהם, אלא פשוט נעשה דילוג עד אשר השרים שצריכים להציג את הסעיפים השונים יהיו נוכחים באולם.

אנו עוברים לסקירת שר הכלכלה והתכנון על פעולות משרדו. נשמע את תשובת השר ולאחר מכן נעבור להצבעה. אם יהיה סיכום הדיון. אדוני השר, בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני מודה לך, לשר ולחברי הכנסת הנמצאים באולם על כך שבשעה כזאת עדיין מתפנים לנושאים של חולין.

אני רוצה לומר, שרוב חברי הכנסת שהשתתפו בדיון לא שאלו שאלות ולא מתחו ביקורת על הסקירה שהבאתי בפני חברי הכנסת.

אפשר אולי גם לציין, שכל חברי הכנסת שהשתתפו בדיון אינם נוכחים עכשיו באולם המליאה. לכן, אינני רואה טעם ועניין רב להשיב בפירוט על הדברים שנשמעו מעל הדוכן.

יאריר צבן (מפ"ם):

אולי בכל זאת הם יקראו את הפרוטוקול.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני רוצה להעיר שתי הערות, ושתיים בלבד: האחת, על ההערה של חבר הכנסת דן תיכון, שאין המשרד עוסק בתכנון כלכלי אלא רק בנושאים הקשורים במדיניות שוטפת. הדבר הוא חסר כל שחר, שכן במהלך השנים הללו אנחנו הבאנו לממשלה פעם אחת לדיון תוכנית חמש שנים, ובעוד כשבועיים ימים תושלם תוכנית לחמש שנים לפיתוח המשק הלאומי ולפיתוח אזורי ומרחבי וחברתי של מדינת ישראל. זאת תוכנית מקיפה מאוד ומפורטת מאוד. נוסף על כך, במהלך השנים הללו הוכנו תוכניות אזוריות לפיתוח הגליל, הנגב והערבה, הוכנו תוכניות מחקר ופיתוח בנושאים הקשורים ביכולת האנושית, המדעית והטכנולוגית של ישראל, הוכנו עשרות רעיונות הקשורים בשנייה מביניים כמשק, בכללם הצעות למדיניות.

לד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שר התחבורה ח' קורפו:

אני מציע לנעול את המושב, וכל החוקים שישנם יובאו כמושב מיוחד של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

כן, אבל יש גם חוקים לא של הממשלה, נוסף על כך, יש

שר התחבורה ח' קורפו:

היו"ר א' נחמיאס:

קודם כול, תציע את ההצעה, אם היא תהיה מהפכנית, אנחנו נשמע ונראה.

— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5); הצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4) —

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), התשמ"ח — 1988, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט; וכן חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988, שהחזירה ועדת הכספים.

עוד הונחה על שולחן הכנסת הצעת החלטת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 45 וסעיף 102 לחקון הכנסת. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה רבה, גברתי.

לנו סדר-יום, ונסיים אותו עד שעה 24:00. זה יספיק, ואז ניכנס ליום חדש.

חברי הכנסת, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה, גברתי.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
כרשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת —

לה. הצעת חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אלי קולס. בבקשה.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לך, אדוני. יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. אנחנו עוברים להצבעה על הצעת החוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988, הכוללת שני סעיפים. מי לשני הסעיפים כעמדת הוועדה — יצביע. מי נגד?

ה צ ב ע ה
סעיפים 1 — 2 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:
הצעת החוק התקבלה בקריאה שנייה, ואנחנו עוברים לקריאה שלישית. מי להצעת חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988, בקריאה שלישית — יצביע. מי נגד?

ה צ ב ע ה
הצעת חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988, נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
אני קובע, שחוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988, התקבל בקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אלי קולס. בבקשה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את החוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988.

החוק הזה מורכב משני סעיפים בלבד, אבל אלה סעיפים חשובים מאוד, שהדיון בהם נמשך תקופה ארוכה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. למעשה התיקון הוא תיקון של הממשלה, אבל הוא בא ביוזמתה, חזאת כדי לאכוף את פקודת זכות יוצרים ולשמור על זכות היוצרים.

בחוק הזה אנחנו מתקנים את הפקודה, ובמקום שישה חודשי מאסר יבוא מאסר של שלוש שנים וקנס גדול פי שבעה מהקנס שנקבע בסעיף 46א(4) לחוק העונשין, ואנחנו משנים כתוצאה מכך, את העונש על עבירה של גנבת זכות יוצרים. אני מניח, שאפשר יהיה לאכוף את החוק הזה בצורה טובה הרבה יותר.

נוסף על זה, לאור החידושים שחלו בנושא התוכנה, החלטנו לכלול בהגדרות תוכנה של מחשב, וקבענו שלעניין זכות יוצרים דין תוכנה של מחשב נדון יצירה ספרותית.

לו. הצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988** (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:
זאת אומרת, גם הוחל עליו דין הרציפות.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
הוחל עליו דין הרציפות בכנסת הזאת, ומהחוק המקורי, שעסק גם באקדמיזציה של מקצוע רואי-החשבון, נשארו, כפי שאדוני רואה, רק סעיפים טכניים, שאני לא חושב שצריך להרחיב עליהם את הדיוור.

החוק הזה עבר פה-איחד בוועדת החוקה, חוק ומשפט. לא הוגשו לו כל הסתייגויות, אדוני היושב-ראש, ואני מבקש שהכנסת תצביע עליו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו עוברים להצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988. זה החוק שהיה הוותיק ביותר על שולחן הוועדה, למעשה הוא הונח על שולחן הוועדה לראשונה ב-1982, הוא כמעט חצי "בר-מצווה".

* "דברי הכנסת", חוב' י', עמ' 991; נספחות.
** "דברי הכנסת", כרך 95, עמ' 714; נספחות.

היו"ר א' נחמיאס:

הודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חברי הכנסת, לחוק אין הסתייגויות, ריש בו שלושה סעיפים. מי לסעיפים כעמדת הוועדה — יצביע. מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4),

התשמ"ח — 1988, נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע, שהצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988, נתקבלה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:

הסעיפים, כהצעת הוועדה, התקבלו. אנחנו עוברים

לז. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב-ראש, יש לנו שתי הצעות בחוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה).

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש שתביא עכשיו את הוראות השעה. אין מספור מיוחד. כדי שאני אוכל להדריך אותך.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מדובר בהוראה בעניין גיל 18. יש לנו שתי הוראות שעה, אחת בעניין הגיל ואחת בעניין האותיות. אולי נעלה אותן אחת אחרי השנייה. אני מתחיל בנספח מס' 1894 א'. העוסק בגיל.

אדוני היושב-ראש, התיקון הזה עוסק בעניין פשוט, ולדעתי גם צורך, של מתן אפשרות לכל אזרחי מדינת ישראל שעד יום הבחירות, לרבות יום הבחירות, ימלאו להם 18 שנה להצביע בבחירות לכנסת השתיים-עשרה. התיקונים נעשו כדי לאפשר לוח זמנים מצומצם, שבו יתאפשר להם גם לבדוק את העובדה שהם נמצאים כפנקס הבחורים; ואם משהו ימצא שהוא לא נמצא בפנקס הבחורים, הוא יוכל עדיין לערער לפי החוק ולבקש להיכלל בו.

אני חושב שכזה אנחנו מאפשרים, הפעם בהוראת שעה, ואני מניח שהחל מהכנסת הבאה זה יהיה גם בחוק, לכל אדם שמלאו לו 18 שנים עד ליום הבחירות להצביע לכנסת כיום בבחירות לכנסת.

לחוק הזה, אדוני היושב-ראש, לא הוגשו כל הסתייגויות. הוא התקבל בוועדת החוקה, חוק ומשפט פה-אחד. אני מציע שהכנסת תאשר אותו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

הודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חברי הכנסת, לחוק שלושה סעיפים. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. מי לסעיפים כעמדת הוועדה — יצביע. מי נגד?

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

שר התחבורה ח' קורפו:

נא לרשום, שהחוק הזה ממת את פנקס הבחורים.

דוד ליבאי (המערך):

תרשה לי, משום שאנחנו יושבים ועובדים קשה מאוד בוועדות, שמעתי שהשר אומר שזה יהרוג את פנקס הבחורים. כדאי שנבין כמה מדובר. בוועדה שמענו את אנשי משרד הפנים, הם לא אמרו זאת.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, כל הוויכוח הזה הוא לגמרי לא לעניין, כי אנחנו באמצע הצבעה.

שר התחבורה ח' קורפו:

הוא לעניין, אבל לא בעיתוי המתאים.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אם מותר לי, לצורך הפרוטוקול: בוועדת החוקה, חוק ומשפט אנחנו לא מחליטים בפניות בעניינים האלה. שמענו את נציגי ועדת הבחירות המרכזית, את נציגי משרד הפנים וגם את אלה הממונים על הבחירות. נאמר לנו, כהוראת שעה לכנסת הזאת — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, אמרתי שאני מקווה, אדוני השר, החוק מדבר על הוראת שעה — וזה שמו — לבחירות הקרובות. אמרתי שאני מקווה שיהיה דיון מעמיק בכנסת הבאה לגבי מתן אפשרות כזו דרך קבע.

אדוני השר, תבוא ותטען שם מה שיש לך לטעון.

שר התחבורה ח' קורפו:

אם כך, תרשה לי להעיר משהו. להוראת שעה יש מקום כאשר הבחירות אינן מתקיימות כמועדן. כשהבחירות אינן מתקיימות כמועדן מתקנים הוראת שעה כדי לעדכן את פנקס הבחורים. הבחירות הפעם הן כמועדן. כיום ג' בחודש חשוון. זה עונה בדיוק על הפרק של פנקס הבחורים בחוק הבחירות. הרעיון לתת זכות בחירה לכל אלה שעד יום הבחירות מלאו להם 18 שנה אומנם מוסיף רבע שנתון, אבל לדעתי מערער את חוק פנקס הבחורים.

* "דברי הכנסת", חוב' ל"ח, עמ' 3677; נספחות.

— הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה): הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 29): הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2) —

ה צ ב ע ה

חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988, התקבל בקריאה שלישית.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני באמת מצטער, אדוני השר, שלא היית בוועדת החוקה. חוק ומשפט כשדנו בחוק הזה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988, בקריאה שלישית.

לח. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988, לחוק 5 סעיפים. אין הסתייגויות.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 ו-5 התקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני יושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שלפנינו מקורה בהצעת חוק ממשלתית שהביא שר המשפטים אברהם שריר לכנסת, ועיקר עיסוקה בעבירת ההצחה. אנחנו באים לחקן את סעיפים 448 ו-449 לחוק העונשין, ואומרים ש"המשלח אש כמויד דבר לא לו דינו יהיה מאסר 15 שנים. עשה כן במטרה לפגוע בכנס של המדינה, כונס המשמש את הציבור, באחר טבע, בצמחייה או אפילו בשדה קוצים, דינו מאסר 20 שנה". העונש על ניסיון לעבור עבירה מסוג זה יהיה מאסר של 10 שנים.

ה צ ב ע ה

חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע שחוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988, התקבל בקריאה שלישית.

יש לנו מלחמה במציתים, ואני מניח שקבלת החוק הזה במליאת הכנסת תסייע לשלטונות המופקדים על שמירת הסדר והחוק במדינת ישראל להילחם בתופעה של הצחת שדות הצחת מקומות.

לחוק הזה אין הסתייגויות, ואני מבקש להעמידו להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

*לט. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988**

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:

המרכזית הוא קטן מאוד, ויש גם איסור על שימוש באותיות של מפלגות ללא אישורן.

משום כך הגיעה הוועדה פה-אחד להחלטה, כלי לשנות את האיסורים שישנם, לאפשר למפלגה להשתמש במקסימום של שלוש אותיות, כמקום במקסימום של שתי אותיות.

יש הסתייגות של חבר הכנסת אוריאל לין, שביקש כי במקום שלוש אותיות יהיה כתוב "או יותר". אני מבקש לאפשר לחבר הכנסת אוריאל לין לנמק את הסתייגותו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה. אני רואה שההסתייגות היא לא רק של חבר הכנסת אוריאל לין אלא גם של חבר הכנסת גרשון שפט.

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988, קריאה שנייה וקריאה שלישית. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני יושב-ראש, כנסת נכבדה, מקורה של הצעת חוק זו בהצעת חוק פרטית של חברת הכנסת חייקה גרוסמן ושל חבר הכנסת רפאל איתן, והיא באה כהוראת שעה לצורך הבחירות לכנסת השתיים-עשרה — להחליף את המלים "שתי אותיות" במלים "שלוש אותיות".

מדובר בסימונה של רשימת מועמדים. התברר לנו, שמספר האותיות הפנויות העומדות לרשות ועדת הבחירות

* "דברי הכנסת", חוב' ל"ז, עמ' 3789; נספחות.
** "דברי הכנסת", חוב' ל"ז, עמ' 3940; נספחות.

מאחר שאנחנו עוסקים בהוראת שעה, ומאחר שכאמת קיימת מצוקה של אותיות, ושלוש אותיות הן המינימום שבו אפשר להגיע למספר ודיאנטים יותר גדול, אני מציע שלא להפוך את הטוב לטוב מאוד, כי לא עשינו כלום זה עדיין יצריך תיקון של סעיפים נוספים.

אני מציע שלא לקבל את ההסתייגות של חברי הכנסת אוריאל לין וגרשון שפט, ולהשאיר את הצעת הוועדה כפי שהיא — שלוש אותיות. אני חושב שזאת הצעה טובה מאוד, נכונה מאוד כנסיכות העניין, והבה לא נחפש את הטוב מאוד, כי הטוב מאוד איננו כפי שהוא מוצג ולא כפי שהוא נראה. הטוב מאוד הוא ההצעה הזאת. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988. לסעיף מס' 1 יש הסתייגות של חברי הכנסת אוריאל לין וגרשון שפט. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת או' לין וג' שפט
לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1 בנוסח הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 2 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיף 2 נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע, שחוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988, נתקבל בקריאה שלישית.

מ. הודעה בדבר תיקון שם של חוק

המשפטים, ששם חוק העונשין (תיקון מס' 29) צריך להיות: חוק העונשין (תיקון מס' 24).

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק שהובא לפניכם עכשיו, ונראה, שוב, כאחד מאותם חוקים קלים, חסרי ערך, חיקונים קטנים פה ושם, הוא בעצם רוגמה לחקיקה לא שקולה ולא מאוזנת די הצורך שאנחנו עושים. ומדוע? כי מביאים אלינו נושאים ברגע האחרון ואומרים שזה מאוד מאוד דחוף וחייבים לגמור את זה, כדי שלא נחמיץ את השעה.

צריך להבין, כי ברגע שמפלגה מקבלת שלוש אותיות, יש לה בעצם שליטה על שלוש האותיות האלה, וכל מפלגה אחרת שתרצה להשתמש באחת משלוש האותיות האלה לא תוכל לעשות זאת. האל"ף ב"ת הישראלי אינו אוצרו בלתי נדלה, יש בו מספר אותיות מצומצם ביותר, אם אנחנו הולכים על-פי סימון של אותיות, היתה בזמנו סיבה שלא לתת יותר מאשר שתי אותיות למפלגה.

אם אנחנו משנים את הדבר הזה היום, אני מציע שלא נקבע את התקרה לשלוש אותיות, אלא נאפשר למפלגה לקחת כל מספר של אותיות, ואז היא תוכל להופיע בשמה המלא, כפי שהיא מזוהה כציבור. לא יהיה אז צורך לציבור לשאול מה הן האותיות המחליפות מפלגה זו או מפלגה אחרת. כל מפלגה תוכל לציין את השם שלה בצורה פשוטה — "אומץ", "צומח" וכו'.

שר התחבורה ח' קורסו:

ומה אתה עושה עם מפלגת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון?

אוריאל לין (הליכוד):

היא תרשום את השם שלה כפי שהיא רוצה לרשום אותו. אם יש לה שם ארוך, היא תרשום אותו תחת שם מקוצר במסגרת של כמה אותיות, והיא תחליט איך להציג את עצמה, וכך יצביעו בקלפי והכול יהיה הרבה יותר פשוט. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה, חבר הכנסת קולס.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסתייגות הזאת היא מסוג ההסתייגויות שעליה ניתן לומר "תפסת מרובה לא תפסת", לשם מה באו האותיות, ולא השימוש בשם המפלגה? הרי נוסף על האותיות שבפתח הצבעה מופיע עליו גם שם הרשימה. האותיות באו כדי להבליט וכדי להקל על הבחור כהצבעה. כשהוא רואה אות אחת או שתיים המודפסות בגדול על אותו פתק קטן, זה מקל עליו. חלק מהמפלגות הפכו את זה במשך הזמן לכינוי, שם או סמל מסחרי שלהן.

הוויכוח שהיה היום בנושא זה בוועדת החוקה, חוק ומשפט נכע מכך שטענו, כי שתי אותיות כבר מייצגות שם, ואם ניתן יותר אותיות, זה יהיה במקום השם, וזה ישים לאל את הכוונה של שם לחוד עם אותיות.

היו"ר א' נחמיאס:

מזכירות הכנסת מבקשים ממני להודיע, מטעם משרד

מא. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18). התשמ"ח — 1988*
(קריאה שנייה וקריאה שלישייה)

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4. כהצעת הוועדה. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 5 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5. כהצעת הוועדה. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 6 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתתיהו פלד והסתייגות לחבר הכנסת תופיק טובי.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 6 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 6 לא נתקבל.

סעיף 6. כהצעת הוועדה. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 7 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 7 לא נתקבל.

סעיף 7. כהצעת הוועדה. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 8 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 8 לא נתקבל.

סעיף 8. כהצעת הוועדה. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 9 יש הסתייגות לחברי הכנסת מתתיהו פלד ותופיק טובי.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת מ' פלד וח' טובי לסעיף 9 לא נתקבל.

סעיף 9. כהצעת הוועדה. נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיפים 10 ו-11 אין הסתייגויות.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18). בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה, יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18). התשמ"ח — 1988.

כיוזמתי יקבלה ועדת החוקה, חוק ומשפט, כראשית הקדנציה הזאת, החלטה להקים ועדת משנה קבועה לחוקים ולדינים של בחירות, וזאת כדי להכין לאט וביישוב הדעת, כמשך כל הקדנציה, ולא רק ברגע האחרון, תיקונים לחוק הבחירות לכנסת. ליושב־ראש ועדת המשנה נבחר חבר הכנסת דן מרדור.

אדוני היושב־ראש, בהודמנות זו, כשאנחנו מביאים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את פרי עבודתה של ועדת משנה שעמלה במשך תקופה של שנים, אני רוצה להודות לחבר הכנסת דן מרדור ולחברי הוועדה, שלו בכל הישיבות שלהם על-ידי חברי ועדת הבחירות המרכזית, על העבודה המסורה והרצינית שעשו.

החוק הזה הוא אוסף של תיקונים שונים לחוק הבחירות לכנסת, אוסף חשוב ביותר. התיקונים האלה התקבלו כולם במליאת ועדת החוקה, חוק ומשפט, על-ידי חברי הוועדה ועל-ידי נציגי המפלגות השונות, כי בוועדת המשנה היה נוהל קבוע, לשאול גם לעמדת מרכזי המפלגות.

כפי שתראו, יש לחוק הזה רק שני מסתייגים — חבר הכנסת מתתיהו פלד וחבר הכנסת תופיק טובי. איני רואה שהם נזכרים. אדוני היושב־ראש, הייתי מציע שלא נקבל את ההסתייגויות שלהם, כי יש קונסנסוס רחב של כל הסיעות המרכיבות את הכית הזה סביב כל התיקונים.

אדוני היושב־ראש, אני מבקש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. האם חבר הכנסת תופיק טובי נמצא כאן? איני רואה אותו. האם חבר הכנסת מתתיהו פלד נמצא כאן? איני רואה אותו.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18). התשמ"ח — 1988.

לסעיפים 1 — 3 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 4 יש הסתייגות לחבר הכנסת תופיק טובי והסתייגות לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 4 לא נתקבל.

* "דברי הכנסת", חוב' ז', עמ' 646; נספחות.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 19 יש הסתייגות לחברי הכנסת מתחיהו פלד ותופיק טובי.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת מ' פלד ות' טובי לסעיף 19 לא נתקבל.

ההצעה לחלופין של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבלה.

סעיף 19, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 20 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתחיהו פלד.

ה צ ב ע ה

ההצעה של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 20 לא נתקבלה.

סעיף 20, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 21 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתחיהו פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 21 לא נתקבל.

סעיף 21, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיפים 22 — 24 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 22 — 24 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:
החוק נתקבל בקריאה שנייה.

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18).

ה צ ב ע ה

חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

מב. הצעת חוק הבוק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:
הבוק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, קריאה שנייה וקריאה שלישית. חבר הכנסת אוריאל לין יביא את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. בבקשה.

ה צ ב ע ה
סעיפים 10 — 11 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 12 יש הסתייגות לחברי הכנסת מתחיהו פלד ותופיק טובי.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת מ' פלד ות' טובי לסעיף 12 לא נתקבל.

סעיף 12, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 13 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתחיהו פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 13 לא נתקבל.

סעיף 13, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 14 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיף 14 התקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 15 יש הסתייגות לחבר הכנסת מתחיהו פלד והסתייגות לחבר הכנסת תופיק טובי.

ה צ ב ע ה

ההצעה של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 15 לא נתקבלה.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 15 לא נתקבל.

ההצעה לחלופין של חברי הכנסת מ' פלד ות' טובי לא נתקבלה.

סעיף 15, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיפים 16 — 18 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 16 — 18 התקבלו.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, חוק הבזק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, עניינו בכמה דברים בעלי חשיבות הן אשר לתיקון חוק הבזק עצמו והן אשר לכמה עקרונות הקשורים להנהגת טלוויזיה בכבלים בישראל.

נושא ראשון, עניינו האפשרות של אישור סוג של ציוד קצה כרשת הבזק: הנושא השני — מתן אפשרות לכתימת מלון, אם הם נמצאים באזור מרוחק שאין בו טלוויזיה בכבלים, להתאגר על-מנת לקיים חוכניות של טלוויזיה בכבלים. הנושא השלישי מסדיר אישור ורשימות של תדרים למי שקיבל זיכיון על-פי החוק להקמת רשת טלוויזיה בכבלים. הוא קובע גם הסדר לאגרות. יש פה גם הסדר של העברת זיכיון ויש גם סעיף הקובע שמי שמקבל זיכיון לטלוויזיה בכבלים לא יכול לעשות הסדר כובל באשר להפקות מקומיות.

כמו כן, יש כאן סעיף בעל חשיבות הקובע — ואת המלים האלה אני מפנה במיוחד לחבר הכנסת יהושע מצא — שאם השר והממשלה החליטו להעניק זיכיון להנחת טלוויזיה בכבלים למפעיל טלוויזיה בכבלים, הוא יוכל להשתמש גם בתעלות שנחפרו על-ידי המדינה כאמצעות משרד התקשורת או חברת הבזק, הווי אומר, אם מתעוררת שאלה באשר לתנאים של הונחת הכבלים, או באשר למחיר, לא יישאר מי שקיבל זיכיון מן המדינה נתון לשירות הדעת ולשיקול הדעת של חברת הבזק לבדה.

יהושע מצא (הליכוד):

למה זו שרירות דעת?

אוריאל לין (הליכוד):

כי אלה הם נכסי מדינה. אם חברת הבזק מתנגדת לאפשר לו להעביר את הכבלים ותובעת מחיר מופרז, יקבע השר את התנאים ואת המחיר, ולא יישאר מי שקיבל זיכיון נתון לשרירות הדעת ולשיקול הדעת של גוף מונופוליסטי בישראל.

יהושע מצא (הליכוד):

ממתי השר קובע מחיר? זוהי רשות.

אוריאל לין (הליכוד):

יש גם אפשרות של פנייה לבית-המשפט בנושאים האלה, אחרת חברת הבזק לבדה תקבע את התנאים והיא תוכל לומר למי שקיבל זיכיון: אל תניח את הכבלים אצלי, תחפור את כל החפירות מחדש.

יהושע מצא (הליכוד):

יש אומבדוסמן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אוריאל לין, לסעיף 4 לחוק יש הסתייגות של שר התקשורת. אדוני השר, האם אתה מבקש לנמק את הסתייגותך? בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הגשתי הסתייגות משום שוועדת הכלכלה של הכנסת התכנסה בהרכב של חבר כנסת אחד, חבר הכנסת אוריאל לין. לא היה אז חבר כנסת אחר שיכול היה להגיש את ההסתייגות. מאחר שאני גם חבר כנסת וגם מי שאמון על החלטות הממשלה, שאימצה את החוק במתכונת אחרת, חשבתי שעלי להיות, קודם כול, נאמן להחלטות הממשלה, ושנית — להתנרב להגיש את ההסתייגות כחבר כנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

אינך צריך להתנצל. בתקנון נקבע ששר יכול להגיש הסתייגות וגם לנמק אותה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני יודע, תודה רבה.

קריאה:

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אין לי טענות לחבר הכנסת אוריאל לין, אין לי שמץ של טענה אליו. הוא ממלא את תפקידו ואת חובתו לפי מיטב הכרתו. אליו ודאי שלא יכולה להיות לי טענה. חבר הכנסת אוריאל לין, אני מרברב אליו, ואני מרגיש שאינך קשוב לדברי, בעוד אני הייתי קשוב לדבריו.

אמרתי שאין לי טענות לחבר הכנסת אוריאל לין, שהוא ודאי היה נוכח בישיבת הוועדה. הוא מילא את תפקידו על-פי מיטב הכרתו, אבל חובתי להביא לכאן את ההסתייגות בעקבות החלטת הממשלה ו'עמדוהי. הממשלה אישרה הצעת חוק בכנסת אחר, ורק בסעיף אחד, אגב, אין לי שום הסתייגות לשום סעיף מסעיפי החוק שהביא חבר הכנסת אוריאל לין בשם ועדת הכלכלה, לבד מסעיף אחד. הסעיף הזה הוא סעיף 4 בתיקון מס' 5 לחוק הבזק.

פרק ב'1 לחוק הבזק, שעניינו מתן זיכויות לטלוויזיה בכבלים, מבוסס על העיקרון של יוזמה פרטית. הווי אומר, הזים חופשי להחליט כיצד יקים את מערכת הטלוויזיה בכבלים, ובכלל זה בניית התשתית. הזים רשאי להשתמש בתשתית בזק ורשאי להשתמש גם בחלופות אחרות. הווי אומר, הכול נתון למשאומתן חופשי ולשיקולו של הזים, ואילו קודם לכן, כידוע, הייתה תביעה שכל הזימים יהיו חייבים להשתמש אך ורק בתשתית בזק. אני לא קיבלתי את העמדה הזאת, וגם השר שקדם לי, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, לא קיבל את העמדה הזאת.

אנחנו רוצים שיהיה משאומתן חופשי בין חברת הבזק לבין הזימים. תיקונו של סעיף 5 לחוק העיקרי, באופן שיחיל את הסעיף גם על בעל זיכיון לטלוויזיה בכבלים, יביא לכך שבמקום משאומתן חופשי תבוא התערבות השר והכרעתו. אנחנו לא חושבים שזה דרוש. אני משוכנע שצריך להשאיר את העניין למשאומתן חופשי. הזים יחליט על-פי השיקולים העסקיים והאחרים אם הוא רוצה לעבוד עם חברת הבזק או לא רוצה לעבוד איתה. אנחנו מאמינים שרוב הזימים מעדיפים לעבוד עם חברת הבזק, ורוצים להשאיר את העניין הזה למשאומתן חופשי.

לכן אני מציע שהכנסת תמחק את סעיף 4 המוצע ותשאיר את סעיף 5 של החוק העיקרי במתכונתו הקיימת. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אוריאל לין, אתה רוצה להשיב? בבקשה.

אוריאל לין (בשם ועדת הכלכלה):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מוכרח לומר לכם, כדי שיהיה ברור, שפה מדובר בלחץ שאינו ענייני, ואני מאוד מאוד חושש שהנהלת חברת הבזק מפעילה את הלחצים שלה באמצעות ארגוני העובדים.

אני רוצה שתבינו, שר התקשורת דיבר פה על משאומתן חופשי ועל יוזמה חופשית, איך אפשר לנהל משאומתן חופשי עם חברה שהיא היחידה השולטת על תעלות שכהן עוכרת רשת

לסעיפים 5 עד 25 אין הסתייגויות. מי לסעיפים אלה?

ה צ ב ע ה

סעיפים 5 — 25 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:

סעיפים 5 עד 25 נתקבלו. קיבלנו את החוק בקריאה שנייה, עם ההסתייגות.

חבר הכנסת אוריאל לין, מה רצונך, כיושב-ראש הוועדה?

אוריאל לין (בשם ועדת הכלכלה):

מכיוון שהסתייגות השר נתקבלה, על-פי סעיף 130 לתקנון הכנסת, אני מבקש להביא את החוק לדיון נוסף בוועדה, ואני מקווה שיהיה או הרכב גדול יותר וההחלטה תהיה החלטת הוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני שר התקשורת, מה רצונך?

שר התקשורת ג' יעקבי:
אינני מתנגד שהוועדה תדון מחדש.

הרשע מצא (הליכוד):

זה יובא רק לכנסת השתיים-עשרה.

שר התקשורת ג' יעקבי:

אדוני היושב-ראש, לאור ההערה הזאת, אני בעד אישור החוק היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית. מי להצעת חוק הבזק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988?

ה צ ב ע ה

חוק הבזק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע שחוק הבזק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, נתקבל בקריאה שלישית.

מג. הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 22), התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

לפיכך מוצע, כפי שהבטחתי לפני שבוע לחבר הכנסת ארצי, כי אדם ששווי הקרקע שבבעלותו אינו עולה על 4,000 ש"ח בשנת מס מסוימת, דהיינו, שהמס המוטל עליו באותה שנה אינו עולה על 100 ש"ח, יהיה פטור ממס רכוש, על-ידי כך ייחסכו הערכות ומשלוח שומות לכ-20,000 בעלי קרקע.

הפסד ההכנסות יסתכם בכ-2 מיליוני ש"ח.

שיעור המס שהוא היום 100 שקלים יותאם מרי שנה למרד המחירים לצרכן.

תוקף התיקון משנת המס 1989 ואילך.

אבקש להביא לאישור הבית בקריאה ראשונה את הצעת החוק.

הטלקומוניקציה במדינה? האם יש משהו אחר שמציע את התעלות האלה?

רבתי, אנחנו צריכים להבין ולא להיות מגוחכים. אנחנו לא מתכוונים להתחיל לחפור מחדש את מדינת ישראל ואנחנו לא נבקש מיום פוטי שיתחיל לעשות חפירות בעצמו. אני לא אומר שהוא חייב להעביר את הכבלים בתוך תעלות קיימות, אני אומר ששיקול הדעת הסופי יהיה בידי שר התקשורת. אם היוזמים לא יגיעו להסכם עם חברת הבזק, אבל לא שחכרת הבזק תהיה הסמכות הסופית שמחליטה אם להניח את הכבלים וכמה יש לשלם כשביל הכבלים. זו לא התפיסה שמקובלת עלינו היום, זה לא משאומתן חופשי, זה פשוט מצב שבו אנחנו מפקירים את היוזמים האלה לשרירות מוחלטת של חברה מונופוליסטית. דבר כזה לא צריך היום להיעשות בישראל. אני מבקש להסיר את ההסתייגות.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אוריאל לין, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על חוק הבזק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988. לסעיפים 1 עד 3 אין הסתייגויות. מי לסעיפים אלה?

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:

סעיפים 1 עד 3 נתקבלו. לסעיף 4 יש הסתייגות של שר התקשורת. מי להסתייגות?

ה צ ב ע ה

ההצעה של שר התקשורת לסעיף 4 נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

ההסתייגות של שר התקשורת נתקבלה. עכשיו אנחנו מצביעים על סעיף 4 עם ההסתייגות של שר התקשורת. בעצם הוא מבקש למחוק אותו, אני רוצה שתבינו את זה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 22), התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה. בבקשה, אדוני סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק מס רכוש וקרן פיצויים קובע, כי בעל קרקע ישלם מס רכוש כשיעור של 2.5% משווייה עד ל-1 בדצמבר לפני תחילת שנת המס.

קיימות קרקעות שערכן נמוך מאוד משום שלא ניתן לנצלן ניצול כלכלי. כגון קרקעות שנמצאות באזור המיועד לחקלאות, אף שאינן משמשות לחקלאות, או קרקעות המוקפאות מכל סיבה אחרת.

* "דברי הכנסת", חוב' ל"ו, עמ' 3928; רשומות (הצעות חוק, חוב' 1904).

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני סגן שר האוצר. חברי הכנסת, אין רשומים לחוק הזה.

דן תיכון (הליכוד):

אני מבקש לדבר.

היו"ר א' נחמיאס:

אתה יכול, בכקשה. האם עוד מישהו רוצה לדבר?

יאיר צבן (מפ"ם):

כן.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מנצל את ההזדמנות הזאת כדי לומר כמה מלים על מה שמתרחש כאן ביומיים האחרונים. אני חושב שמתחילים כאן חוקים שאין בהם שום דחיפות. והחוק הזה הוא אחד מהם. את החוק הזה אפשר היה להגיש במרוצת ארבע השנים. אינני מבין מה ראתה הממשלה

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

נענינו לבקשה של חבר הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

זה חוק שולי שבשולי, והוא עולה בשעה האחרונה של המושב האחרון של הכנסת האחת־עשרה. אילו אזרחי מדינת ישראל ראו כיצד עוברים כאן חוקים בקריאה טרומית, בקריאה ראשונה, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית — הם היו מזדעזעים.

לכן אני חושב, שאנחנו שוגים כשאנחנו מאשרים בחופזה עשרות חוקים ללא דיון רציני, ללא שיקול דעת, ומחייבים את עם ישראל בחוקים לא טובים.

כוונתי בכנסת הבאה, אם אכתר כמוכן, להציע הצעה שלפיה לא יוכלו להגיש בשבועיים האחרונים לכהונת הכנסת חוקים לקריאה ראשונה, שלא לדבר על חוקים לקריאה טרומית.

יאיר צבן (מפ"ם):

גם הממשלה.

דן תיכון (הליכוד):

גם הממשלה. שכן אנחנו שוגים שגיאה חמורה כשהחוקים הללו לא זוכים לטיפול, לא זוכים להתייחסות ויש בהם טעויות למכביר.

בעוד דקה יעלה לדוכן סגן שר האוצר ויצג חוק העוסק בתיקון פקודת מס הכנסה, דומני שזה תיקון מס' 78. הסיפור שם עוד יותר מעניין. מעשה בנציב מס הכנסה שהחליט לשנות, לבקשת חבר הכנסת צבן, את מה שנקרא "ההוצאות הרפואיות". חבר הכנסת צבן חשב, שיש לערוך רביזיה בכל נושא ההכרה בהוצאות רפואיות. הוא ביקש לפרוס את ההוצאות הרפואיות על פני כמה שנים. נציבות מס הכנסה הזרזה להגיש את הצעת החוק לדיון בוועדת השרים לענייני כלכלה. הצעתו של חבר הכנסת צבן לא נתקבלה. האוצר משך את החוק בחזרה. אל החוק הזה צירפו שני חוקים שוליים שבשוליים, ומה שנותר ונוצר זה, שבעוד כמה דקות יעלה לכאן סגן שר האוצר ויצג את שני הסעיפים השוליים, והבלתי חשובים, ואלה יהיו החוקים האחרונים — — —

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אגיד אותך לעצמאים.

דן תיכון (הליכוד):

תגיד אותי לכל מי שאתה רוצה. תקרא את החוק ותראה שאין לסעיפים הללו חשיבות. הם פשוט בטלים בשישים. זה חוק השוכן כל כך שעיקרו נלקח, נחלש ממנו, ונוחרנו עם שני סעיפים קיקיוניים.

יאיר צבן (מפ"ם):

אתה מדבר על השני?

דן תיכון (הליכוד):

כן. זו דוגמה קלסית למה שאסור לעשות בחקיקה חפזה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להצטרף למחאה הכללית של עמיתי חבר הכנסת דן תיכון. אני מצטרף למחאה שלו על סדר־היום של הימים האחרונים של הכנסת.

ידוע ומקובל, חבר הכנסת דן תיכון — וכבר יש כמה וכמה הערות שוליים על כך בספרים ללימוד משפט ומדע המדינה באוניברסיטאות שלנו — שכאשר מצביעים על פגמים בחקיקה, שמים כוכב ואומרים: החוק הזה התקבל כיום האחרון של מושב הכנסת, בשעה מאוחרת כלילה, והמחוקק לא שם לב להשמטות האלה או לסחירות האלה בתוך החוק. מכונת החקיקה, אסור שתעבוד כפי שהיא עובדת היום.

עם זאת, אני מלא פליאה על חבר הכנסת דן תיכון, שמצא לנכון להעיר את ההערה הנכונה שלו דווקא ביחס להצעת החוק הזאת, שמדובר בה על קבוצה לא גדולה של אורחים, בעניין לא כל כך גדול, אבל בהחלט — — —

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

20,000 איש.

יאיר צבן (מפ"ם):

20,000 איש, או 2,000 איש — לעשות להם הקלה, להקל קצת גם את הביורוקרטיה.

דן תיכון (הליכוד):

אני מדבר על העיתוי.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מבין שאתה מדבר על העיתוי. זה נסחב עד עכשיו. צריך לבקר את זה. לא הבעיות האלה הן המכבידות על סדר־היום, מפני שלא טעות בעניין הזה היא שתגרום לתקלה.

קיבלנו היום כמה וכמה חוקים הרבה יותר רציניים, למשל, החוק בעניין הסדרים במשק לשעת־חירום, שאתם רוצים עוד לרוץ אתו עכשיו לוועדה, בעניין רשות הנמלים והרכבת, תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן ולאדוני סגן שר האוצר.

מורי ורבותי, אנחנו עוברים להצבעה על חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 22). התשמ"ח — 1988. בקריאה ראשונה. מי להצעת החוק — יצביע.

ה צ ב ע ה

הצעה להעביר את חוק מס רכוש וקרן

פיצויים (תיקון מס' 22). התשמ"ח — 1988.

לוועדת הכספים נתקבלה.

מה. הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

עבודתן של כל לשכות ההוצאה לפועל, גם הידניות שבהן, ומטרתן לצמצם ככל האפשר את מספר הפניות אליהן, בעיקר בעניינים פעוטים.

מוצע ששר המשפטים יוסמך לקבוע בתקנות את הסנום המינימלי, שיצדיק המשך טיפול בחיק כזה שבו החוב פעוט, ובאילו תנאים ניתן יהיה לסגור ולהפחית בכך את העומס המוטל על מנגנון הביצוע של הלשכה.

שני תיקונים אחרים המוצעים כאן נוגעים לייעול ההליכים של ביצוע שטרות ולהסדרת עיקול מכוניתו של נכה. מוצע לקבוע, כי מוציא לפועל רשאי להחליט להיכנס לחצרים של החייב כשהדבר דרוש לביצוע כל צו לפי חוק ההוצאה לפועל. ההבדלה נדרשת משום שהועלה ספק אם הנוסח הנוכחי של החוק כולל סמכות כזו, כשמדובר בביצוע צו מאסר.

אני מקווה, שקבלת החוק המוצע אכן תביא להשגת מטרתו ותתרום לייעול ההליכים בהוצאה לפועל ולפישוטם, ותסייע בכך לאזרחים רבים, הממתנים זמן ממושך לביצוע פסקי-הדין שניתנו לטובתם. לממש את זכויותיהם על-פי החוק.

אני מציע לחברי הכנסת להחליט, על קבלת הצעת החוק ועל העברתה לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר המשפטים.

איש לא נרשם לדיון בקריאה ראשונה בהצעת החוק, אני עוברים אפוא להצבעה על הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8). התשמ"ח — 1988. בקריאה ראשונה.

ה צ כ ע

ההצעה להעביר הצעת חוק ההוצאה לפועל

(תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אני קובע שהצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988, נתקבלה בקריאה ראשונה, והיא תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

מו. הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון), התשמ"ח — 1988**

(קריאה ראשונה)

לכנסת הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון), התשמ"ח — 1988.

הצעת החוק שלפנינו באה להסדיר שני עניינים עיקריים, ואגב כך לחקן עניין שלישי, ואלה הם:

1. סעיף 16 לחוק העבירות המינהליות, התשמ"ו — 1985.

הי"ר א' נחמיאס:

אדוני שר המשפטים, אהה מוזמן להביא לפנינו הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון), התשמ"ח — 1988, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1892).

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 1896).

על מחיקת רישומו של אדם בפנקס או על שלילת רשיון או היתר שלו, אם לא שילם קנס מינהלי שהוטל עליו בשל עבירה הקשורה בעיסוק או בפעולה הטעונים רישום, רשיון או היתר כאמור, וסעיף 20(ב) קובע, כי אין באלה כדי לגרוע מהוראות סעיפים 17 ו-19 ולא למנוע גביית הקנס כחוספת הפרשי הצמדה ובחוספת פיגור, או הטלת מאסר על הסרבן. סעיף 18 הרשט ממניין הסעיפים שפעולה לפי סעיף 20 אינה צריכה לגרוע מהוראותיהם. סעיף זה עוסק בתחולת הוראות פקודת המסים (גבייה) על הקנס שלא שולם. לפיכך, מוצע להוסיפו.

אני מציע לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר המשפטים. לא נרשמו חברים לדין בקריאה ראשונה. אנו עוברים אפוא להצבעה על הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון). התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון). התשמ"ח — 1988, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון). התשמ"ח — 1988, נתקבלה בקריאה ראשונה ותועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

מז. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4). התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני שר המשפטים, אני חושב שכבודו לא מרצה על החוק הנכון, כרשותך. אנחנו מדברים על חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4), שעניינו: בתי-משפט הדין בהרכב של שלושה שופטים או יותר ונחלקו דעות השופטים, תכריע דעת הרוב. אחר כך יש עניין של הערכת הוצאות המשפט, הטלת הוצאות משפט וקביעת שיעורי התשלומים.

שר המשפטים א' שריר:
הכול כלול בזה.

היו"ר א' נחמיאס:

בסוף קביעת שיעורי התשלומים.

שר המשפטים א' שריר:

הכול כלול בזה, אדוני. ירשה לי אדוני לגמור את הדברים ויראה שכל הדברים כלולים בהצעת דברי.

הרישום כמעבד תמלילים ייעשה בעיקר בתיקים אורחיים גדולים שבהם הפרוטוקול הוא ארוך ומתמשך, ואילו בתיקים שבהם רישום הפרוטוקול אינו כרוך בעבודה מרובה ימשך הרישום להיעשות כפי שהוא נעשה היום.

קובע כי קנס מינהלי קצוב שהוטל לפי סעיף 8 לחוק, יש לשלמו במועד, וסעיף 17 לחוק קובע, כי אם לא שולם הקנס במועד — ייתוספו לו הפרשי הצמדה ותוספת פיגור.

אין הוראה כיצד לנהוג בקנס ששולם בטעות. ההגיונות מחייבת, כי סכום קנס כזה יוחזר בדרך שהמדינה מחזירה כל סכום כסף אחר שהיא גובה בטעות, וכי קנס כזה יש להחזיר בערך הראילי. לעניין זה אומץ הכלל שנקבע בתקנה 12 לתקנות העבירות המינהליות, התשמ"ו — 1986.

2. ביום 30 בנובמבר 1988 ימלאו שלוש שנים לכניסת חוק העבירות המינהליות לתוקף. החוק האמור מאפשר לקבוע עבירות על חיקוקים שונים כעבירות מינהליות ולקבוע להן קנס מינהלי קצוב או שאינו קצוב.

לעומת עבירות שונות שכבר הוכרו כעבירות מינהליות ונקבעו להן קנסות קצובים, לא קבענו קנסות שאינם קצובים לעבירות מינהליות.

סעיף 36 לחוק קובע, כי תוקפן של תקנות שבהן ייקבע קנס מינהלי שאינו קצוב יהיה למשך שלוש שנים מיום תחילתו של החוק, כדי לבחון את הפעלתו המעשית של החוק ושל הקנס כאמור. מאחר ששלוש השנים עומדות להסתיים בלא שנקבעו קנסות מינהליים שאינם קצובים, מוצע לבטל את סעיף 36.

לכשייקבע קנס מינהלי שאינו קצוב, ייעשה הדבר בתקנות שכפופות ממילא לאישורה של ועדת החוקה, חוק ומשפט. שתוכל מצדה להתנות בתקנות כאלה הגבלת זמן, אם תראה זאת לנכון.

3. אנו מבקשים, אדוני היושב-ראש, לתקן השמטה בסעיף 20(ב) בחוק, סעיף 20(א) בחוק מאפשר לביתי-המשפט לצוות

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4). התשמ"ח — 1988, המובאת לקריאה ראשונה. שר המשפטים יביא את הצעת החוק. בבקשה, אדוני שר המשפטים.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, ננסת נכבדה, אני מתכבד להביא הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4). התשמ"ח — 1988.

התיקון העיקרי המוצע בהצעת החוק שלפניכם, רבותי חברי הכנסת, עניינו רישום הפרוטוקולים בדיונים המתנהלים בהליכים אורחיים בבתי-המשפט ובבתי-הדין לעבודה. היום נרשם פרוטוקול הדין ברוב המשפטים באופן ידני בידי השופט עצמו או בידי קצין. ההתנסקות כמתיבה או בהכתבה, בעיקר במשפטים גדולים, גולת מהשופט זמן רב ומקשה עליו להתרשם מהעדים המופיעים בפניו ולהתרכז בעבודת השיפוט עצמה.

קיימות היום חברות המתמחות כרישום פרוטוקולים על-ידי הפעלת מעבדי תמלילים — —

— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16) —

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לאדוני שר המשפטים. אנחנו עוברים להצבעה על חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה. מי להצעת החוק — יצביע. מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:
הצעת החוק אושרה בקריאה ראשונה והיא תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

בהודמנות זו מוצע גם לתקן תקלה שאירעה בעת שנחקק, בשנת התשמ"ו, תיקון מס' 3 לחוק בתי-המשפט, ואשר בו הוכנסו, בין היתר, תיקונים בסעיף 80 לחוק.

סעיף זה עניינו בפסקי-דין שנחלקו בו דעות השופטים, ובתיקון משנת התשמ"ו נקבע כיצד ייקבע העונש כשאינן דעת השופטים אחידה לגביו. בטעות הושמטה מהסעיף פסקה שהיתה קיימת בו קודם לכן, שקבעה כי לעניין הכרעת הדין להבדיל מעניין העונש, תכריע הדעה אשר לדעת אב בית-הדין מקילה עם הנאשם. כהעדר הוראה זו תחול בעניינים פליליים ההוראה הכללית הקובעת שבאין רוב לדעה אחת תחול דעת אב-בית-הדין, אף אם יתברר שדעה זו היא המחמירה עם הנאשם. מוצע אפוא לחזור ולכלול בחוק את הפסקה שהושמטה.

אני מציע להעביר גם את ההצעה הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

מח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מסקנות הוועדה לקידום הייצוא בנושא: תנופה לייצוא — המשימה הכלכלית הראשונה במעלה של מדינת ישראל. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה.

הי"ר א' נחמיאס:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הוגחו היום על שולחן הכנסת —

מט. הצעת חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

ניתן בנקל למצוא במשק הישראלי אנשים בעלי ניסיון ידע בנקאיים מובהקים אשר אינם נציגי בנקים או עובדי תאגיד בנקאי כיום. כך יתקבל שיקול מקצועי נאות של ידע בנקאי בלי צורך להיקלע למצב שבו קרוב למחצית מחברי הוועדה המייעצת יהיו נציגי בנקים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יורשה לי להוסיף הערה. היתה כוונה מצד רבים מחברי הוועדה, וכוונה זאת באה לידי ביטוי בהסתייגות שהגיש חבר הכנסת דן חיכון, לנצל את הגשת חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16) כדי להביא בדרך של הסתייגות לביטול חוק ההיטל על אשראי במטבע חוץ, התשמ"ז — 1987. התביעה לביטול ההיטל הזה מלכדת את חברי הוועדה, אם לא כולם הרי כמעט כולם, זה זמן רב, וודאי לאחר ששמענו מנגיד בנק ישראל עצמו לא אחת, וגם מפי אנשים אחרים בצמרת הבנק, שאכן ההיטל הזה אינו משיג את יעדו ואף גורם עיוותים מסוימים במערכת האשראי.

אני רוצה להביא לידעת חברי הכנסת, שכמעט כל חברי ועדת הכספים של הכנסת מכל הסיעות חתמו על הצעת חוק פרטית שיומתי, שנועדה להביא לביטול חוק ההיטל על אשראי במטבע חוץ.

נאמר לי, שחבר הכנסת דן חיכון לא יעמיד את ההסתייגות שלו להצבעה, וזאת על-פי הסכמה שהושגה בוועדת הכספים תוך היענות לפנייה של הנגיד ושל צמרת בנק ישראל, אבל תוך אמירה ברורה של הוועדה, שאם בתוך חודש ימים לא יינקטו

הי"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לחוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988. אני מזמין את חבר הכנסת יאיר צבן להביא את הצעת החוק בשם ועדת הכספים.

יאיר צבן (בשם ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה וקריאה שלישית את חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988, שמקורו בהצעת חוק פרטית של חברי הכנסת דוד צוקר, יגאל כהן וחיים רמון. הריני מברך במיוחד את חבר הכנסת דוד צוקר על יוזמתו בחקיקת חוק זה.

להחלטות הוועדה המייעצת של בנק ישראל השפעה ישירה ומיידית על כל הבנקים בישראל. לפי ההוראה הקיימת בסעיף 20(א) יש בוועדה "לא יותר מתשעה חברים", ומתוככם "לפחות חמישה מחברי הוועדה לא יהיו עובדים של מוסד בנקאי". כך נאמר בהוראה. מרבית ראשי המערכת הבנקאית חברים כיום בוועדה המייעצת.

חשוב להקפיד, דווקא אחרי כמה כישלונות של הבנקים, על כך שהציבור יוכל להיות בטוח שאין לבנקים השפעה מכרעת על החלטות הוועדה המייעצת. כוונתו המקורית של החוק היחה לאפשר ייצוג רחב של כל הסקטורים העיקריים בוועדה המייעצת, ושחכירה יהיו בקיאים כמעשה הבנקאי כיאות למפקחים. מוצע להגדיל לשבעה את מספר החברים שאינם עובדי תאגיד בנקאי, כדי לאפשר משקל יתר לסקטורים האחרים.

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 4073; נספחות.

מאחר שאין לו משנים — פנינו לנגיד בבקשה להודיע לנו חוק 24 שעות אם ככוונתו לבטל את ההיטל. בשל מחלתו של הנגיד הסכמנו להמתין כ-30 יום, ואנחנו מצפים לכך שבחוק 30 הימים יודיע בנק ישראל על הורדת ההיטל מ-3% ל-0%. בואת נבוא על סיפוקנו.

כאמור, יש ביכולתנו לכלול את הסעיף הזה במסגרת חוק בנק ישראל, אבל אנחנו לא עושים זאת בשל מצב בריאותו של נגיד בנק ישראל. אנחנו חושבים שהמדיניות המונטרית של בנק ישראל שגויה. לפני כשבוע קיימה ועדת הכספים ישיבה דחופה בנושא המדיניות המונטרית. והנה, תוך ימים מספר, אנחנו מתכשרים ששיעורי הריבית במדינת ישראל יורדים. אין אנחנו רוצים ללחץ. אנחנו רוצים לראות מדיניות. כאמור, בשל מצב בריאותו של הנגיד אנחנו נענים לבקשתו, ואנחנו מקווים שחוק 30 יום יודיע לנגיד לוועדת הכספים שהוא מבטל את ההיטל. שלפי דעתי לא היה בו צורך מלכתחילה.

מאחר שהבטחתי שהסתייגות לא תעמוד להצבעה, הריני מבקש שלא להעמידה להצבעה, ואני מקווה שהנגיד יעמוד הפעם בריכוז. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. האם מותר לי להבין שאדוני מסיר את הסתייגותו?

דן תיכון (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16). לחוק סעיף אחד. מי לסעיף 1, כעמדת הוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

החוק התקבל בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16). התשמ"ח — 1988. מי להצעת החוק? מי נגד?

ה צ ב ע ה

חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16),

התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע, שחוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988, נתקבל בקריאה שלישית.

ג. הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

נחמן רו (יו"ר ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להביא לקריאה שנייה ושלישית את הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988. הצעת החוק הזו

הצעדים על-ידי בנק ישראל ומשרד האוצר לעשות את המעשה, לא יראו חברי הוועדה מנוס אלא לעשות את המעשה הזה כעצמם.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

זה לא במסמכותו של משרד האוצר.

יאיר צבן (כשם ועדת הכספים):

אבל זה ודאי נעשה כתיאום. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. חבר הכנסת דן תיכון, יש לך הסתייגות? בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, משהו לא בריא קורה בבנק ישראל. ראשית, נשלח ברכת החלמה לנגיד בנק ישראל. אני מקווה שהוא יתאושש במהרה והבנק יחזור ויחפקר כמתחייב על-פי החוק.

קודמי, חבר הכנסת יאיר צבן, העיר, ואני רוצה להרחיב קצת. לפני כשנה אישרה המליאה, בהתנגדות חברי הכנסת צבן ותיכון, הצעת חוק המטילה היטל כשיעור של 3% על מלוות במטבע חוץ שניתוח על-ידי גורמים פיננסיים בחוץ-לארץ. הצעת החוק נדונה בוועדת הכספים, והיו חילוקי דעות קשים. נגיד בנק ישראל איים להסיק מסקנות אישיות, נערכו תיקונים, והצעת החוק, בלחצו של הנגיד, אושרה כמליאה.

להפתעתנו הרבה, לא חלפו יותר מכ שלושה חודשים והנה נתבשרנו בהודעה לעיתונות, שנגיד בנק ישראל מבקש לבטל את ההיטל, שכן אין מקום עוד להיטל בשיעור של 3%. מאז חלפה החצי שנה, וההיטל לא בוטל. זאת אומרת, הנגיד הודיע על כוונתו לבטל את ההיטל, אבל עד היום, כנראה בשל חילוקי דעות בין בנק ישראל לבין משרד האוצר, ההיטל לא בוטל.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

לא בשאלה זו.

דן תיכון (הליכוד):

לא בנושא הזה, בנושאים אחרים הקשורים כנראה במדיניות המונטרית. זאת אומרת, משהו לקח אנשים מספר כבני ערובה והוא מנסה לא לבטל את ההיטל כאמצעי של לחץ כנגד בנק ישראל.

אנחנו חשבנו שצריך לבטל את ההיטל לאלתר. לכן זמנו הצעת חוק, אלא שבשל קשיי הזמן לא הצליחה הצעת החוק להבשיל במרוצת היום-היום האחרונים. כאמור, רצינו לצרף לחוק הזה את ההצעה המופיעה בהסתייגות, לבטל את ההיטל, אלא שבשל מצב בריאותו של הנגיד ובשל חוסר תפקודו של בנק ישראל — שהרי כשהנגיד חולה אין לו ממלא-מקום,

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות. בבקשה.

— הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7): הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת: הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 16) —

להצבעה על חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7). התשמ"ח — 1988. בקריאה שנייה. לחוק סעיף אחד. מי לסעיף. כעמדת הוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע
סעיף 1 נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

החוק התקבל בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7). התשמ"ח — 1988. מי להצעת החוק? מי נגד?

ה צ ב ע
חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7).
התשמ"ח — 1988. נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

אני קובע, שחוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7). התשמ"ח — 1988. נתקבל בקריאה שלישית.

נא. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת*

2. ועדת הכנסת הניחה על שולחן הכנסת, כיום ר' בתמוז התשמ"ח, 21 ביוני 1988. הצעה לתיקון סעיף 102 לתקנון הכנסת בדבר תיקון פרוטוקול ועדה. לוועדת הכנסת לא הוגשו השגות על התיקון המוצע, ובהתאם להוראות סעיף 152 לתקנון הנני מביא את התיקון לאישור הכנסת ללא דיון. תודה רבה. אדוני היושב-ראש.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. חברי הכנסת. אנחנו עוברים להצבעה על הצעת החלטה לתיקון תקנון הכנסת. מי בעד סעיף 1? מי נגד?

ה צ ב ע
סעיף 1 נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

ובאותה הצעת החלטה לתיקון תקנון הכנסת — סעיף 2. מי לסעיף 2? מי נגד?

ה צ ב ע
סעיף 2 נתקבל.

גב. הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988** (קריאה ראשונה)

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988. אני מזמין את סגן שר העבודה והרווחה להביא את החוק בקריאה ראשונה.
סגן שר העבודה והרווחה ר' פנתסי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעוד כשנה ימלאו 20 שנה להקמתה של מערכת בית-הדין לעבודה, ותהיה אז הזדמנות לעשיית חשבון נפש ולהערכת תרומתו של בית-הדין

* נספחות.

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 1902).

התקבלה בקריאה ראשונה כיום י"ב באב התשמ"ח, 26 ביולי 1988, והועברה לוועדת החינוך והתרבות להכנתה לקריאה שנייה ושלישית. החוק נדון כחוק בוועדת החינוך והתרבות, והוא מוגש כאן היום ללא הסתייגויות לקריאה שנייה ושלישית.

להזכירכם: חוק זה בא לקבוע איסור פרסום של מקרה התאבדות או של ניסיון התאבדות של בני נוער, קטינים, וזאת מסיבה כפולה: א. פרסום ידיעה כזאת יש לו לעתים השפעה המעוררת — במרכאות כפולות ומכופלות — ביצוע מעשים כאלה על-ידי בני נוער הנמצאים במצב נפשי קשה וחושבים מחשבות ככיוון של התאבדות; ב. פרסום שמו, מקום מגוריו וזהותו של אדם צעיר כזה יוצר כלפיו סטיגמה, כתם, המלווה אותו ואת משפחתו — אם הוא ממשיך לחיות — למשך זמן רב, וזה נהפך לנטל, להכבדה קשה.

החוק בא לאסור פרסום כזה לגבי קטינים, ואני מבקש מהכנסת לאשר אותו היום בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות. אנחנו ניגשים

הי"ר א' נחמיאס:

אני מזמין את יושב-ראש ועדת הכנסת, בבקשה.

רפאל אדרי (י"ד ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הבאה: ועדת הכנסת קבעה — א. את ועדת הכלכלה, לדון בהצעת חוק החזרת חושבי כירעס ואקריית לבתי-הס, התשמ"ח — 1988. מטעם סיעות מפ"ם וחר"ש; ב. ועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת החוקה, חוק ומשפט — ועדה בת שישה חברים, שלושה מכל ועדה, היושב-ראש חבר ועדת החוקה, חוק ומשפט — לדון בהקנות סמכויות שעת-חירום (תנאי החוקה במעצר מינהלי) (תיקון). התשמ"ח — 1988.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת הניחה על שולחן הכנסת, כיום כ"ה באדר התשמ"ח, 14 במרס 1988 — 1. הצעה לתיקון סעיף 45 לתקנון הכנסת בעניין השאלת-ת. לוועדת הכנסת לא הוגשו השגות על התיקון המוצע, ובהתאם להוראות סעיף 152 לתקנון הנני מביא את התיקון לאישור הכנסת ללא דיון.

בחילוקי דעות הנובעים מיחסי עובד ומעביד, אף אם הם התגלעו לאחר תום יחסי עובד ומעביד, וכן בחילוקי דעות בשאלה של קבלת אדם לעבודה, עד היום הייתה לבית-הדין לעבודה הסמכות לדון רק בחילוקי דעות שעילתם בזמן קיומם של יחסי עובד ומעביד, וכל הנושאים שהזכרתי לעיל, הקשורים בחילוקי דעות שלפני החילת יחסי עובד ומעביד או לאחר סיומם, לא היו נתונים לבית-הדין לעבודה, אף כי הם קשורים קשר אמיץ לשאלות שביחסי העבודה.

טובת מערכת יחסי העבודה והצורך בעשיית צדק לעובדים ולמעבידים מוליכים למסקנה, לאור הניסיון שהצטבר, שרצוי לרכז את כל השאלות הקשורות ביחסי עבודה באחריותו של בית-הדין לעבודה.

אני מבקש אפוא מן הכנסת לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת העבודה והרווחה לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן שר העבודה והרווחה, אנו עוברים להצבעה על הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 16), החשמ"ח — 1988. מי להצעת החוק בקריאה ראשונה — יצביע, מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק בית-הדין

לעבודה (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988.

לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת החוק נתקבלה בקריאה ראשונה והיא תועבר לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

גג. תיקוני טעויות בחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), התשמ"ח — 1988

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת מאשרת את התיקונים הללו. אנחנו לא מצביעים על דבר כזה, זה עניין של תיקונים והוא מאושר, מה גם שאינני שומע שמישהו מבקש להתנגד, תודה רבה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ארדני היושב-ראש, ברשותך, יש לי שאלה. אנחנו מכנסים עכשיו את ועדת החוקה, חוק ומשפט כדי לסיים את הדיון בהכנת שני חוקים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. השאלה היא, האם מיצתה הכנסת את סדר-היום, אם כן, אין טעם שנשב עכשיו בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת קולס, אני מציע לך לכנס את ועדת החוקה, חוק ומשפט ולסיים את הדיון בהכנת החוקים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. מגיע לך לסכם את הדיון בחוקים שכבר התחלת לדון בהם ולהביא אותם לאישור הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. זוהי הצעתי לך, מה שחחליט — תחליט. זה ענייך.

בשנה האחרונה התבררו לפני בית-הדין האזוריים כ-20,000 חוקים, ובבית-הדין הארצי — למעלה מ-1,000. כמובן מן הראוי לציין, כי במערכת בית-הדין לעבודה התבררו כ-200 סכסוכים קיבוציים, שרובם הסתיימו בהסכם בין הצדדים ללא צורך בפסיקת בית-הדין.

בבואי להציג את התיקונים העיקריים שבהצעת החוק אציין תחילה את השיפורים שאנו מציעים להחשת הדיון במסגרת הליך מהיר, היינו נחביעות בסכומים קטנים יחסית, ההליך של דיון מהיר כבר קיים כיום בחוק בית-הדין לעבודה, אך הפעלתו לוקה בקשיים. דיון מהיר ניתן לקיים כיום רק במועדים קבועים מראש. התברר כי קשה לצדדים להתאים את עצמם למועדים כאלה. כמובן יש צורך בהסכמה מוקדמת של הצדדים לדיון המהיר, וזה מתנהל, לפי החוק הקיים, בפני שופט יחיד.

התיקונים המוצעים נועדו, מצד אחד, לפשט את ההליך בדיון המהיר, ומצד שני, לאפשר מגוון רחב יותר של אפשרויות ליעול הדיון. לדוגמה, מאחר שהדיון המהיר יתקיים בפני מותב רגיל של בית-הדין האזורי, או בפני הרשם, כעניינים שכתחום סמכותו, אין צורך בקבלת הסכמה מוקדמת של הצדדים לדיון המהיר, אלא רק לעניין פסיקה לפשרה. כנגד זה, ניתנת האפשרות, כדוגמת בית-המשפט לתביעות קטנות, להעביר את הדיון לכורך שידון כעניין ללא שכר, כמו כן, שוב בעקבות בית-המשפט לתביעות קטנות, מוצע לאפשר לשרי המשפטים והעבודה והרווחה למנות שופט של בית-הדין לעבודה בגמלאות לכהן כשופט בדיון מהיר.

תיקון נוסף שאנו מציעים נועד להסמיך את בית-הדין לעבודה לדון בחילוקי הדעות שבין עובדים למעבידים לגבי משא-ומתן שקדם לכריתת חוזה עבודה ובחילוקי דעות שנוצרו לאחר כריתת חוזה העבודה, אך לפני שיחסי עובד ומעביד החלו בפועל.

כמובן מוצע להסמיך את בית-הדין לעבודה לדון

היו"ר א' נחמיאס:

אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט להביא תיקוני טעויות בחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), החשמ"ח — 1988, בבקשה, חבר הכנסת אליעזר קולס.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ארדני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני פחות משעה הבאתי לכאן את חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), החשמ"ח — 1988, לצערי, בגלל לחץ העבודה היום בכנסת נפלו טעויות ואני מבקש שמליאת הכנסת תאשר את תיקונן.

בעמוד 4 להצעת החוק, בסעיף 11, בסופו, לפני המלים "ושירות בתי-הסוהר", יבוא: "וכן הנמנים עם חיל המשטרה".

תיקון שני — בעמוד 5, בסעיף 11(1), לפני המלים "או כתעודת הסוהר שלו", יבוא: "או כתעודת השוטר שלו".

ארדני היושב-ראש, אני מבקש שהכנסת תתקן את שתי הטעויות האלה, שנפלו בחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), החשמ"ח — 1988, שתקבל כאן בקריאה שנייה ובקריאה שלישית לפני כשעה, תודה רבה, ארדני היושב-ראש.

היחידה לפיקוח על שעות עבודה ומנוחה במשרד העבודה והרווחה, בעקבות הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת שמעון כן-שלמה. הואיל והוא איננו נוכח באולם, הוא לא יוכל להעלות את הנושא הזה לדיון.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
 תודה.

היו"ר א' נחמיאס:
 חברי הכנסת, אנו ניגשים לכמה דיונים, ובראשם דיון על

נד. הצעת כנסיית "סנט פאול" בירושלים*

הממשלה, שלא רק שאינה מוצאת לנכון למצוא ולהביא את מבצעי הפשעים האלה למשפט, אלא נוהגת סלחנות במדיניות הפוגעת בזכויותיהם של בני העדות הלא-יהודיות, המוסלמיות והנוצריות, ומביאה אותנו למצב הזה.

מדיניות הכיבוש, הסיפור והפגיעות בזכויותיו של העם הערבי הפלשתיני מעורדת את הקנאים מכין אנשי כהנא וכל מי שמסתובב סביבם לכצע את הפשעים שאנחנו קמים ומגנים אותם היום ותובעים מהכנסת לגנות אותם.

לכן אני רוצה לסיים את הדיון הזה גם בהצעת החלטה. אני מציע לכנסת לקבל אותה, וזו לשונה:

1. הכנסת מגנה את מעשי ההצתה החוזרים כמו אלה שבוצעו בכנסיית "סנט פאול" בירושלים, במסגרת חסן-בן ביפו ובכתיבת-הפילה אחרים, שבוצעו על רקע לאומני גזעני וקנאות דתית ופוגעים באושיות הדמוקרטיות וכיחסי העמים והעדות בישראל.

2. הכנסת תובעת מהמשטרה לחקור ביסודיות את שרפת בתי-התפילה — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת הופיק טובי, זה סיכום דיון? יש עוד חברים שרוצים להתבטא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 אם כן, אחר כך אציע את הצעת ההחלטה הזאת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. חבר הכנסת אמנון לין, בבקשה.

אמנון לין (המערך):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שתחבר הכנסת תופיק טובי עשה מעשה נכון כשהעלה את הנושא הזה לדיון בכנסת. לפי הערכתי, לא יכול להיות במדינת ישראל אדם, ולא משנה כלל לאיזו מפלגה פוליטית הוא משתייך, שלא יגנה בכל חומרת הגינוי את מעשי ההצתה האלה, שהזכיר אותם כאן חבר הכנסת טובי.

ההצתות האלה מנוגדות לכל אושיות המדינה. ההצתות האלה מנוגדות לכל האמונה שלנו כיהודים, כישראלים, כמי שמעוניין בטובת מדינת ישראל ובתקינות של החברה הישראלית.

גם אם אני מניח שעדיין אין אפשרות להוכיח נקודתית מי המבצעים, אני מקבל את מה שאמר חבר הכנסת תופיק טובי, שהכתובת רשומה על הקיר, ולא קשה להגיע להנחה בדבר הכיוון שבו יש לחקור.

כולנו חייבים לפנות אל המשטרה ולצפות ממנה שתמצא את האשמים. אני מאמין שהמשטרה אומנם עושה כמיטב

היו"ר א' נחמיאס:
 אנו עוברים לדיון על הנושא: הצעת כנסיית "סנט פאול" בירושלים, בעקבות הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת תופיק טובי. אני מזמין אותו להתחיל בדיון. בבקשה, ארוני.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב-29 בדצמבר בשנה שעברה העליתי על סדר-היום של הכנסת את הנושא של ההצתה הוונדלית של כנסיית הקדוש פאולוס בירושלים, כנסייה של העדה האנגליקנית. הנמצאת כרוחב שכטי ישראל בירושלים, הצתה שאירעה כיום שישי, 11 בדצמבר.

למעשה, זו הייתה ההתקפה החמישית בחמש השנים האחרונות. הרלקה שפרצה עקב ההצתה כלתה את השער העתיק בן מאת השנים של הכנסייה ואת ספרי התפילה בה. קדמה לה הצתה ב-27 בנובמבר. גם הכנסייה האנגליקנית בעכו הוצתה ב-12 באפריל אותה שנה.

אלה לא היו מעשים יחידים, אלא מעשים בתוך שרשרת של הצתות מקומות קדושים לא יהודיים או פגיעה בהם, והכתובת של מבצעי הפעולות הוונדליות האלה ידועה היטב. הם מסיידים כיום בחוצות ירושלים, עם נשק, תחת עינה הפקוחה של המשטרה, והיא גם נותנת להם הכשר. לזה הגענו.

זה דבר מרדיג מאוד. הפעולות הגזעניות הוונדליות האלו פוגעות, קודם כל, בעם ישראל ובאושיותיה של הדמוקרטיה, ביחסי העמים והעדות בישראל, ועוברות על כך כאילו לא היו האנשים העושים אותן ומבצעים אותן מתהלכים חופשי. המצב מגיע לירי כן, שהם נהיו שומרי החוצות בירושלים.

ימים אלה הם ימים מרדיגים מאוד. השרפות האלה הן לא יחידות, כפי שאמרתי, נעשו פעולות פוגעות גם כלפי כנסיות כמו הכנסייה הרוסית בירושלים, ולפני שבועיים — השרפה במסגיד חסן-בן ביפו, טוב, הכתובות של המבצעים ידועות מהסממנים שלהם ומההתפארות שלהם כמעשים האלה. הם מבוצעים חמיד בערבי חגים של בעלי הכנסיות האלה.

העליתי את הנושא, כי לא מוכרחים להיות דתיים כדי להגן על חופש הפולחן ועל קדושת מקום התפילה לכל עדה שהיא; לא מוכרחים להיות דתיים כדי לפסול, לשלול ולגנות את המעשים הברבריים האלה, הפוגעים ביחסי עמים ודתות — אלא חייבים להיות בני אנוש. די להיות בני אנוש הדבקים ביסודות הדרכים והחיים הדמוקרטיים, חופש הפולחן, חופש התפילה וחופש האמונה לכל הדתות.

אבל, מעשים אלה ניוונים גם ממדיניותה של הממשלה, שלא רק שאינה מוקיעה את מבצעי הפשעים האלה, אלא אני אומר וטוען, שבמדיניותה היא מעורדת את הפעולות האלה. שאנחנו מגיעים לירי כן, שהמבצעים או האפוטרופסים שלהן, או המסיתים להן, מופיעים כיום כשומרי סדר ותוק בירושלים, והמשטרה מחסה עליהם ונותנת להם אסמכתה ועידוד וכשרות, או אנחנו מפנים אצבע מאשימה כלפי

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האם לא שמעת מה אמר שר החוץ מר פרס, שהליכוד
רוצה את השלום?

אמנון לין (המערך):
אתה שואל אם לא שמעתי מה אמר שר החוץ שמעון פרס,
שהליכוד רוצה את השלום?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
דיברת על קבוצה קטנה. הליכוד איננו קבוצה קטנה.

אמנון לין (המערך):
כולנו יודעים שבפוליטיקה משתמשים לעתים בביטויים
שהמונח שלהם אינו כפי שהם נשמעים. לא יעלה על הדעת
ששר החוץ חושב שהליכוד רוצה את השלום. הייתי מעדיף
ששר החוץ יתבטא כמלה יותר פרלמנטרית. אך כוונתו הייתה,
שהליכוד מעמיד מכשולים שבגללם לא נגיע לשלום. זה הרבה
יותר הגיוני.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה אומר ההיפך ממה שהוא אמר.

אמנון לין (המערך):
אני מפרש את דברי שר החוץ שמעון פרס. אני מכיר אותו.
גם אם הוא מתנגד לליכוד וגם אם יש לו מאבק רציני ביותר עם
הליכוד על הדרך להשגת השלום. לא יעלה על הדעת שהוא
יאמר שהליכוד רוצה את השלום. כוונתו היא שהליכוד,
במדיניות שלו, מונע את השגת השלום. לזה אני מסכים.

מכל מקום, אין זה סותר כהוא זה את הטענה שלי, שאני
מאמין שגם הליכוד וגם כל המפלגות הציוניות כארץ שואפים
לשלום. אין מפלגה ציונית, המעוניינת בהצלחת הציונות
ובהתקדמותה לקראת הישגים נוספים, שאינה מכינה שהשלום
הוא סם חיים להתקדמות לקראת הגשמת היעדים הציוניים.
לכן, לעולם לא אקבל את ההנחה, שיש בתוכנו אנשים שאינם
מוכנים ואינם מבינים את חשיבותו של השלום.

חברי הכנסת, אני מקווה שכולנו נצא מהדיון הזה, שהוא
בין האחרונים, אולי האחרון בסדר-היום של הכנסת
האחת-עשרה, לא רק בפנייה לממשלה לגיבוי ההצעות, או
בקריאה למשטרה לחיפוש האשמים, אלא בקריאה גדולה מן
הכנסת לעולם הערבי, למדינות השכנות: אנחנו קוראים
למדינות הערביות, לעולם הערבי, להיענות ליד
המושטת לשלום זה 40 שנה, ואנחנו קוראים לעולם הערבי: די
דם נשפך בקרב שני העמים.

תראו מה קורה בתוך העולם המוסלמי — בין עירק לבין
אירן. מאות מיליוני אנשים נהרגו. עשרות מיליארדי דולרים,
במקום שיוצאו על פיתוח ועל קדמה ולפרנסת אנשים, על מה
הם הוצאו? — על תחרות בחימוש, כנשק, ועל מלחמה
שהקיזה דם של מאות אלפים משני הצדדים, עד שהם הגיעו
למצב שאינם יכולים להמשיך, מתוך עייפות, והם מחפשים
דרך לשלום. האם הלך של המלחמה בין עירק לאירן לא יעניק
לנו את היתרון לפנות לעולם הערבי — במשך 40 שנה אנחנו
פונים עם היד הישראלית המושטת לשלום: הגיע הרגע
שתיענו. הייתי אומר יותר מזה: ככל שלא תיענו לשלום
וממשיכו באיבה הערבית הבלתי-מתפשרת, הרי בסך-הכול מה
שהעולם הערבי עושה הוא הענקת אפשרות למדינות אחרות
להפיק רווחים מן הסכסוך שהעולם הערבי כפה עלינו, על
המלחמות החוזרות ונשנות ללא סוף, על ההצטיידות
המתחייבת מן המצב הזה.

יכולתה, אבל זכאית הכנסת להיות מאוד מאוד מוטרד בגין
העובדה שעדיין לא נמצאו האשמים במעשים הנפשעים האלה.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת תופיק טובי, שעם כל
ההודעה המוחלטת שלי עם ההצעה שלך ועם הדברים
שאמרת, אינני מבדיל הבדל גדול בין השלילה שבהצעות
שאתה תיארת אותן — אומנם אין ספק שבתחילה עומדים
מעל לכל רגישות אחרת של כל עם — אבל אומר בכל הכנות,
לוי, ואני מניח שאף להמוני אדם בישראל, יש רגישות לא
פחותה כלפי הבערת יצר של קרן-הקיימת לישראל, כלפי
הבערת שדות, הבערת רכוש של המדינה, הנה, זו בדיוק
הדוגמה כיצד קיצוניות, מכל צד, בין שהיא גזענית ובין שהיא
לאומנית, יכולה להביא את שני העמים — לא רק את שני
העמים, אפילו בין עדות למיניהן — ליריבות נוראה, שאיש
מאתנו לא מעוניין בה, ואנחנו כולנו הייבים להיאבק ולהילחם
נגד הקיצוניות, כל קיצוניות, בין שהיא גזענית ובין שהיא
לאומנית, ואת בדיוק הדוגמה והתוצאה של חברה שלא
הצליחה לעקור מתוכה את כל סוגי הקיצוניות.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שבתקופה האחרונה אני
מסתובב בארץ ורואה כראנה רבה מאוד את מה שקורה בחברה
הישראלית. אני מסתובב לאורכה ולרוחבה של ישראל, ובכל
פינה — בין בחברה היהודית ובין בחברה הערבית — אני
מוצא שהמתונים אינם יכולים להביע בגלוי את דעותיהם ואת
מחשבותיהם. הקיצונים הם שקובעים את הטון, וזאת ככל
חברה. אני חרד מאוד, כי אם החברה יצרה מצב שרק העמדות
הקיצוניות — גם ברחוב היהודי וגם ברחוב הערבי — הן
שנשמעות, האנשים המתונים, בין שהם בחברה היהודית ובין
שהם בחברה הערבית, יעדיפו להישאר בבית, והרחוב יהיה
בידי הקיצונים, ואז יודעים רק היכן מחילים ולעולם
א-אפשר לדעת לאן נגיע ומה יהיו התוצאות.

לא שמעתי את כל הסיכום שהתחיל לקרוא חבר הכנסת
תופיק טובי, מה שמעתי מקובל עלי. אנחנו חייבים לגנות את
ההצעות האלה, לגנות בכל לב ובקול רם, ולתבוע מן המשטרה
שחששה הכול כדי לגלות את הנאשמים.

לאחר שהתייחסתי לנושא הקונקרטי, אני אומר בצער,
שאינני מנתק את המעשה הזה מהאווירה הכללית בארץ. לפי
דעתי — ואני אומר זאת בצער רב — כל זמן שלא נמצא דרך
להגיע לשלום: כל זמן שאנחנו עדיין מחפשים את הדרכים
להנעת המדינות הערביות והעולם הערבי להיענות ליד
הישראלית המושטת לשלום, אין ספק שיימצאו בתוך הציבור
היהודי, כשם שנמצאים בקרב הציבור הערבי, אלמנטים
שניצלו את המצב הזה בצורה כלחי אחראית, אולי יש להם
אפילו אינטרס להעביר את האווירה, כדי לדוג קולות אוהדים
באווירה העכורה שבין יהודים לערבים.

אני מצטער מאוד שבזמן האחרון אני שומע יותר ויותר,
בקרב חוגים שונים, את הטענה ואת האשמה, כאילו העם
היהודי איננו מעוניין בשלום. כאילו ספק בקרב הציבור היהודי
בארץ, הציבור היהודי האחראי, שטובת המדינה לנגד עיניו,
אלמנטים אחראים שאינם מבינים שהשלום הוא כאוויר
לנשימה לגבינו.

חברי הכנסת, מתוך תחושה פנימית שאני מכיר את הציבור
היהודי — ואני חושב שאני מכיר את הציבור היהודי היטב —
אני מאמין שאין ולא יימצאו חוגים רבים בארץ, פרט לקבוצה
קטנה שנמצאת בשולי המחנה, שאינם מבינים עד כמה
השאיפה שלנו והכמיהה שלנו לשלום אמת מבטאות את רצון
רוכ הציבור.

מאחר שאנחנו מגיעים לסיום, אני מבין שאני לא יכול להאריך, אף שיש לי הרבה לומר, אם כבוד היושב-ראש מוכן לאפשר לי זאת.

היור"ר ש' הלל:

יש עוד חברי כנסת הרשומים אחריו, ולפינו עוד סדריו גם גרוש.

אמנון לין (המערוך):

אני מבין שאתה רוצה שאגיע לאיזה סיכום. אתה בטוח שאתה מעוניין בזה?

היור"ר ש' הלל:

אני חושב שכן. לפינו חוקים ודברים נוספים.

אמנון לין (המערוך):

יש עוד חוקים? אתה בטוח בזה?

היור"ר ש' הלל:

כן.

אמנון לין (המערוך):

אם אתה אומר שיש עוד חוקים, אני חייב לסיים.

אני מזדהה עם הקוליקורא של חבר הכנסת תופיק טובי ועם ההצעה שלו לסדר-היום. אני מציע לכנסת לקבל את ההצעה שלו. וגם את התוספת שהצעתה זה עתה. חודה רבה.

היור"ר ש' הלל:

אני מזדה לחבר הכנסת אמנון לין. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי נותנת לנו אפשרות. בשעה מאוחרת זו, לנקוט עמדה בשאלה יסודית מאוד: עמדתנו כלפי ביטחון המקומות הקדושים בירושלים ובשאר חלקי הארץ.

כל אדם מיושב בדעתו יודע. ירושלים היא לא רק בירת ישראל אלא היא מקום קדוש לשלוש הדתות המרכזיות. אנחנו יודעים ומבינים, שהצתה או כל פגיעה אחרת במקום קדוש מערערת ומחלישה את מעמדנו כשומרי המקומות הקדושים בירושלים. לכן אנחנו כולנו נגד כל צורה של פגיעה, וכוודאי וכוודאי נגד הצתה או שרפה של מקום קדוש כמו כנסיית "סנט פאול". אין ספק שהכול מאוחדים בתחושה ובעמדה שזהו מלשה נתעב שיש לדחותו, ואין איש — מלבד כמה מטורפים — אשר יכול להסכים לדבר הזה.

עם זאת, אני מצטער שכאשר חבר הכנסת תופיק טובי דן בעניין, שלגביו יש קונסנסוס, הוא מחשיד את המשטרה שאינה עושה הכול במקרה זה כדי למצוא את האשמים ולהביאם לדין. אינני יודע מה קורה היום והיכן עומדת החקירה של המשטרה בנדון. אם המשטרה טרם גילתה את האחראי למעשה הזה, הרי יהיה זה, לצערי הרב, אחד המקרים הרבים שהמשטרה עדיין לא הצליחה לפענחם ולתפוס את האשמים. אנחנו יודעים שלעתים הרבה הזה דורש זמן רב, עד שנוצרות נסיבות המאפשרות למשטרה לפעול בהצלחה.

אבל, ודאי וודאי שלא מגיע למשטרה שלנו להיות מושגת כאילו יש לה אהדה כלשהי אל מציתי כנסיות. וודאי וודאי שאין טעם ואין מקום להחשיד אותה כאילו היא פחות רגישה למקרה כזה או שהיא מעלימה ממנו עין. כאשר בימי הפרחה של כהנא והכהניס, בימים הראשונים שלו כארץ ובימים הראשונים של הקריירה הפרלמנטרית שלו, התייצבה

לכן, אני מקווה שנצא מהדין הזה, ערב סיום הכנסת האחת-עשרה. בקריאה גדולה, בקריאה לעולם הערבי להיענות ליד הישראלית המושטת לשלום ולפעול יחד למען קידום מהלכי השלום.

אדוני היושב-ראש, לא אסיים את הפרק הזה בלי להביע בפני חבר הכנסת תופיק טובי עוד משאלה אחת. אני יודע, אני לא משלה את עצמי — כל עוד לא הושג השלום וכל עוד לא ראינו התקדמות בתהליך המדיני למען השגת השלום, יש בעיות כבדות מאוד לציבור הערבי בארץ. אני יודע מה עובר בלבו של כל צעיר ושל כל אזרח ערבי במדינת ישראל.

למרות זאת אני פונה אל אותם חוגים שיש להם היום מעמד ציני בציבור הערבי הישראלי ומציע שלא להיגרר אחרי האווירה השודרת בעולם הערבי ביחס לישראל; להבין שהציבור הערבי הישראלי יכול להיות — הייתי אומר — ניצוץ של תקווה, אולי סמן שמאלי או ימני, כרצונכם. של מבשר שלום. אולי סמל השלום בקריאה לעולם הערבי.

במקום ללכת אחרי סממאות של הלהבה נגד ישראל, עליהם להיות אמיצים במידה מספקת כדי להתייצב נגד הגל הקיצוני הלאומני שאנחנו עדים לו ברחוב הערבי, ולראות את עצמם כחלוץ הפועל כשכב האומה הערבית. שהיא חלק מהעולם הערבי. הקורא לעולם הערבי: כואו נפסיק את האיבה הערבית הבלתי-מתפשרת. כואו נלך לקראת שלום עם ישראל. אני בטוח, שאם החוגים המשפיעים בציבור הערבי, החוגים שיש להם השפעה דומיננטית על הרחוב הערבי, יקבלו על עצמם את האחריות לצאת בפעולה ענפה, לקרוא, לדובב ולהניע את הציבור הערבי ואת העולם הערבי להפסיק את האיבה הערבית הבלתי-מתפשרת, זה ישיע.

הנה, כפי שעשה עכשיו תומייני את המהפך שאיש לא ציפה שיעשה, לאחר שבמשך שמונה שנים הוא קרא לציבור האירני ואמר לו שהאויב הגדול ביותר שלו הוא חראם חוסיין, ושלא נפסיק את המלחמה עד שנפיל את חראם חוסיין ונגמר את המשטר שלו. וכפי שכבר אמרתי הוקו שם דם של מאות אלפים. והנה לפתע, ביום בהיר אחד חראם חוסיין כבר איננו אויב, ביום בהיר אחד העם האירני שמע שעם האויב הזה אפשר לעשות שלום. למה? כי זה אינטרס של המדינה האירנית, האם אין לצפות לכן שהציבור הערבי הישראלי יצא בקריאה לעולם הערבי ויגיד לו: 40 שנה תיארתם את מדינת ישראל כאויב של האומה הערבית, עכשיו הגיע הזמן שאנחנו נפסיק את המלחמה הזו. ניפגש היכן שניפגש למשא-ומתן ישיד כדי להשיג הסדר שלום כזה או אחר. הפסקת מלחמה, הפסקת הטרור, הפסקת הקת דם בין יהודים לערבים באזור זה של העולם?

לכן, חברי הכנסת, אני חושב שכולנו צריכים לחייב את ההצעה של חבר הכנסת תופיק טובי — ואני פחות או יותר מזדהה עם הצעת הסיכום שלו. אני מצטער שלא שמעתי את כולה, ועוד נראה מה הוא יצע. הייתי רוצה להוסיף, שצריך לצאת גם בקריאה להפסיק את הצחות היערות במדינת ישראל; להפסיק את הצחות של רכוש ישראלי, שאף הן נעשות על-ידי גורמים שאנחנו יודעים מי הם.

אנחנו יוצאים גם בקריאה נגד הלאומנות היהודית, כאשר מישוה עוסק, בשם הלאומנות הקיצונית והבלתי-אחראית הזו, בהצחות של בתי-תפילה של דתות אחרות. נצא בקריאה נגד הקיצונים הבלתי-אחראיים שמציחים את יערות ישראל. אז נשלים את התמונה הזו, ועם סיום הכנסת האחת-עשרה נעשה פעולה חינוכית גם בציבור היהודי וגם בציבור הערבי.

חוכרת ל"ח, ישיבה חס"ה
— הצחת כנסיית "סנט פאול" בירושלים —

שומע את ההערה הזאת מפי אדם אשר מסיים את הקריירה שלו בכנסת אחרי ארבע שנים.

אני רוצה להודיע, שכל אדם והאכזבה שלו, ואני רוצה בשה ז' לספר גם על האכזבה שלי. לפני חודשיים נעשה ניסיון, במסגרת של יוזמה אירופית ליברלית, להפגיש בבירת בלגיה, בריסל, קבוצה של מתונים ישראלים, כולם בעלי אוריינטציה ליברלית מתקדמת. לא מקרב הליברלים שכליכוד, עם קבוצה של ערכים מתונים, אשר פגשנו אותם פעמים מספר בארץ ורצינו לפגוש אותם, לפי הזמנה של חוגים ליברליים אירופיים בבריסל, לאור היום, לעיני כול, כדי לשוחח ולראות מה הם חילוקי הדעות שבינינו ומה הן נקודות ההסכמה.

כאנו לבריסל ארבעה חברים, ביניהם שלושה חברי כנסת. לאחר שנאמר לנו כי הקבוצה השנייה תבוא לשם. היינו מוכנים לכל צורה של מפגש, מפגש גלוי, מפגש מקרי, מפגש בהסוּח גוף שלישי, לאחר שסיכמנו גם את המהלכים הענייניים כיצד לקיים את השיחות והדיונים בינינו. לצערי הרב, אנתנו כאנו, אבל הקבוצה השנייה לא באה.

אתמול פגשתי את אחד האנשים שהמתנו להם, והוא הסביר לי: במצב הנוכחי — והוא לא אמר "טרור" אלא השתמש במלה "לחץ" — אין ביכולתי לבוא ולהיפגש אהם.

הייתי רוצה, חבר הכנסת תופיק טובי, שתראה גם את הצד הזה ותכיר במציאות הזאת, ששמה מכשול בפני כל יוזמה של מחנה קיצוני למען השלום, כמו המחנה של "שלום עכשיו". אנשים מתונים שלהם דעה קצת יותר מאוזנת מהדעה החד-צדדית שלפיה אין דרך להגיע לשום מפגש ולשום הידברות. יכול להיות שדווקא אתם, אנשים כמוכם, העולם המזרחי אשר הסתייג מיראֵל ומתחיל עכשיו להתקרב ולהבין את המשמעות של הממרה הצרפתית אשר אומרת: הנעדרים תמיד לא צורקים — הם מכינים שהם המעיטו בהשפעתם וביכולתם להשפיע. לפחות עכשיו, כמשימה עיקרית, חשוב לראות את הצורך להשפיע על אותו חלק שהוא סרבן שכסרבינים ואינו רוצה בהתקרבות, שאינו רוצה לשבת אפילו לשיחת גישוש כדי להגיע להידברות לקראת פתרון חלקי, וודאי שרצוי פתרון רבול בהכפיתם של אנשים רבים בעולם לבין העולם הערבי.

אשר לנושא שהיה נקודת המוצא לדיון, נושא ההצחה, כולנו מגנים את המעשה וסבורים שהמשטרה צריכה לעשות הכול כדי לגלות את האשמים. כולנו סבורים ומאמינים שהתאפקות, מאמץ לשיתוף פעולה, מאמץ להידברות, מאמץ לכיבוד הדדי, מאמץ לכיבוד הסמלים, מאמץ לכיבוד המקומות הקדושים המסמלים רבות כתפיסתם של אנשים רבים בעולם — זו הדרך להגיע ליתר הבנה, ואולי, כסופו של דבר, גם לשלום. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. בזה תמה רשימת הנואמים. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי לדברי סיכום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, העליתי נושא קונקרטי, ספציפי — הצחת ופגיעות בכנסיית "סנט פאול" בירושלים ובבתי-תפילה נוצריים ומוסלמיים שקרו גם אחרי המעשה הוונדלי הזה.

אין צורך להפליג למלחמת אירן-עירק כדי למצוא אשמים במקומות אחרים ולמעשה לחפות, להחליש ולהקנות את

המשטרה במלוא כוחה בכל מקום שהוא הופיע כדי להילחם נגדו, אפילו פיסית, ולסלק אותו מכל מקום שבו הוא היה עלול להבזיע תבערה.

כל יהודי רואה בהצחת כנסייה עבירה ופשע חמורים לא פחות מהפשע שביצעו אלה אשר זרקו פצצות על כתי-הכנסת היהודיים באיסטנבול ובווינה. גם זה מקום קדוש, והפגיעה הזאת נטולה כל יסוד אתי. היא נוגדת גם את היסוד האנושי. זה ברכיוס טהור. לכן לא צריך להעלות על הדעת שיכול להימצא בתוכנו אדם מיושב בדעתו אשר יזדהה עם המעשה הזה.

ואם אנחנו מדברים על הצחות, כפי שאמר גם קודמי, אסור להעלים עין ואסור לזלזל בתופעה החמורה שהתפשטה בזמן האחרון, של הצחת יערות, דברים השייכים לבריאת הכורא. כשם שהכנסייה מסמלת את המקום הקדוש שבו מתייחד האדם עם כוראו, כך, לפי הנוסחה החסידית, גם היער הוא מקום קדוש, ולפי התפיסה של הבעל-שם טוב תפילת היער שווה אפילו יותר מתפילה בבית-הכנסת. ואם כך הדבר, הרי היער הוא במידה מסוימת בית-כנסת או כנסייה, מקום קדוש. מקום תפילה, ולא צריך לגעת בו. אני בטוח שלא נמצא בבית הזה אף לא אדם אחד אשר יצדיק את הדבר הזה. כולנו חייבים לגנות פה-אחד את המעשים האלה.

אני חושב שכנושא זה אנחנו אפילו לא זקוקים להחלטה פורמלית, כיוון שהדברים שנשמעו כאן על-ידי קודמי וגם על-ידי נותנים ביטוי מובהק לגינוי. להסתייגות, לשאת הנפש שאנו מרגישים כלפי העניין הזה.

כל אנשי הרצון הטוב שמחים על כל מעשה שבא לחזק את הדו-קיום ולשפר את האווירה של הדו-קיום לקראת אפשרות של הידברות בינינו לבין אותו עולם ערבי שעדיין לא מצא את הדרך אליו.

ובאותו נושא, אני רוצה לראות בצאתה של המשלחת הישראלית למוסקבה סימן טוב, סימן חיובי שיש לברך עליו, כי הוא שורב קרח מים, כיוון שאחרי 21 שנה הוא מחזיר לבית ברית-המועצות משלחת ישראלית בעלת מעמד פורמלי. אפילו אם סמכיותיה בשלב זה הן מצומצמות, הרי הדבר מבטא שינוי יסודי בגישה של ברית-המועצות כלפי מדינת ישראל וגישה שיש בה חוכמה מדינית. עדיין איננו רוצה להגיד שזהו הסימן הסופי של "היגלנטוט" ושל "הפרסטריוקה", אבל זהו אחד הסימנים.

הייתי רוצה שכל אזרחי ישראל אשר עוקבים אחרי המעשה של ברית-המועצות ישאבו השראה מהמעשה הזה כדי שגם הם ימתנו קצת את עמדתם ויתחילו להיות פחות חד-צדדיים בגישתם.

כל הכבוד לחבר הכנסת תופיק טובי, אחד הוותיקים בכנסת, אשר "דברי הכנסת" מלאים במעשיו הפרלמנטריים וכיזמותיו. אני לפעמים נפגע קצת כאשר אני רואה את העמדה החד-צדדית שלו, אשר מובילה תמיד, כפי שאמר קטולינה: "Delanda est Carthago" — ככול אשמים היהודים, ככול אשמים אויבי השלום, אלה שמציתים את האש. זאת בלי למצוא משפט אחד שבו יראשם גם אותו צד אשר גם הוא נושא באשמה, ואיננו רוצה להגיד כרגע מה מידת האחזיות של כל צד וצד.

מי שהיה בכנסת הזו שנה אחרי הקמתה של מדינת ישראל והיה יכול במשך 39 שנים לחוש על עורו ובשרו את התפתחותה של מדינת ישראל, נרמה לי שהיה צריך להיות קצת יותר אובייקטיבי. ויסלח לי חבר הכנסת תופיק טובי אם הוא

להגן על החלטת האו"ם בכר הקמת מדינת ישראל והקמת מדינה פלשתינית בצדה. חברים שלנו הוגלו, עמדו בפני שופות, בפני רדיפות, על עמדתם זו. לכן יש לנו הזכות המוסרית לכוא ולהאשים את הממשלה הזאת, שהיא גורמת כיום בעמדתה נזק חמור, שהיא מסכנת את עתידו של עם ישראל בעמדתה ההרפתקנית הסרבנית, הדוחה את היד המושטת לשלום.

אני רוצה לסיים את הדיון הספציפי, כבעיה הספציפית שהעליתי, ואני מקווה שיהיה לחברי הכנסת האומץ המוסרי, המוסריות, להסכים להצעה זאת.

אקרא את הצעת הסיכום של שני סעיפיה — הצעת סיכום מטעם סיעת חד"ש לסיכום הדיון על הצחת כנסיית "סנט פאול" בירושלים:

1. הכנסת מגנה את מעשי ההצחה בכנסיית "סנט פאול" בירושלים, במסגרת הסני-בק ביפו ובכתי-תפילה אחרים, שבוצעו על רקע לאומני גזעני וקנאות דתית, הפוגעת באושרת הדמוקרטיה וכיחסי העמים והעדות בישראל.

2. הכנסת תובעת מהמשרדה לחקור ביסודיות את שרפת הכנסייה ואת הפגיעה במקומות קדושים אחרים, כדי לגנות את הפושעים האחראים למעשה, כדי שיקבלו את עונשם.

היו"ר ש' הלל:

חודה, אני מזמין את חבר הכנסת אמנון לין להגיש הצעה כשם סיעת המערך, סיעת הליכוד וסיעת החזית הדתית הלאומית.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני הצעתי לחבר הכנסת חופיק טובי שיכילול בהצעת הסיכום שלו גם גינוי להצחת יערות ושדות ישראל, אילו עשה זאת, היינו כולנו מצביעים על אותה הצעת סיכום, היות שזה לא נעשה, אני מציע כאן הצעת סיכום בשם סיעת המערך, סיעת הליכוד וסיעת החזית הדתית הלאומית:

1. הכנסת מגנה את הצחת הכנסיות ובכתי-תפילה אחרים.
2. הכנסת מגנה את הצחת היערות והשדות בישראל.
3. כל ההצחות האלה מבוצעות על-ידי גורמים קיצוניים, הפוגעים בדמוקרטיה הישראלית.
4. הכנסת קוראת למשרתת ישראל להמשיך במאמציה לגלות את האשמים ולהעמידם לדין.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות — האחת שהובאה על-ידי חבר הכנסת חופיק טובי והשנייה שהובאה על-ידי חבר הכנסת אמנון לין בשם כמה סיעות, אני אעמיד את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו: מי להצעה שהובאה על-ידי חבר הכנסת חופיק טובי — ירים את ידו, מי להצעה שהובאה על-ידי חבר הכנסת אמנון לין — ירים את ידו.

ה צ ב ע ה

כעד הצעת הסיכום שהביא	
חבר הכנסת חי טובי	— מיעוט
כעד הצעת הסיכום שהביא	
חבר הכנסת אמ' לין	— רוב
הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת	
אמ' לין נתקבלה.	

הביקורת והגינתי של המעשה הנפגע, שהעליתי כריון שיומתי לפני קרוב לשנה.

אנחנו לא חד-צדדיים, אני רוצה לומר לחבר הכנסת ארצי ולכל חבר כנסת אשר חיפש את האיוון, כביכול, שזה פסול כאשר דנים על המקרה ההקונקרטי, אני אישית, אנחנו כסיעה וכמפלגה, העיתונות שלנו, גיננו לא פחות ואולי ביתר חוקף מוסרי את שרפת כתי-הכנסת באיסטנבול ושרפת כל מקום קדוש ליהודים, גיהלנו מאבקים נגד האנטישמיות, ואתה, חבר הכנסת ארצי, הזכרת את בואי לכנסת לפני 39 שנה — אני באתי לכנסת הזאת מתוך מאבק, קודם כול, נגד הריאקציה של עמי, נגד כוחות הריאקציה בחוף עמי שלי, ראיית את האסון שהם הביאו בעמדה שלהם על העם שלי, לכן יש כיום חוקף מוסרי לגינני ולאזהרה שלי מפני סכנת הלאומנות, מפני הקנאות העומדת בצמרת השלטון והחברה בישראל, מפני האסון שהם עלולים להמית על העם בישראל, מפני הדרך שהם הולכים בה, עליהם ללמוד מהגינתי המר של העם הערבי הפלשתיני, מהפגע של הריאקציה ושל העמים הערביים לפני 40 שנה.

אנחנו לא חד-צדדיים, גם את ההצחות ביצרות אנחנו גיננו ומגנים, וכך גם כל פגיעה בחפים מפגע, לכן יש חוקף מוסרי כפול לבואנו לכנסת ולהביתנו ממנה לגנות את ההצחות היוגנדליות האלה בכנסיות ובמסגרים, לתכוע ולהזהיר ממה שפעולות כאלה עלולות להמית על החברה הישראלית.

הגינתי למצוא איוון, והגינתי של חבר הכנסת אמנון לין, שכדי להצדיק את הביקורת שלו, את הגינתי שלו למעשה היוגנלי הוה, הוא מפליג ומחפש את הקנאות והסירוב לשלום בעולם הערבי, במקום לראות את המציאות של היום — לא זה ההקשר, לא זה הנושא המועלה היום לדיון, אבל כיוון שהזכירו אותו חברי הכנסת אשאל, מי מושיט יד לשלום ומי דוחה אותה כיום, חבר הכנסת אמנון לין? פעם אחר פעם הזכרנו, העלינו וציינו את היד המושטת של העולם הערבי, מפסגה לפסגה, מפסגת פאס עד פסגת עמאן, עד פסגת אלג'יר, יד מושטת לשלום אמת, המבוסס על כיבוד הדדי של זכויות של העם הפלשתיני ושל ישראל, חוף הכרה הדדית, חוף כיבוד הריבונות והעצמאות, מי דוחה כיום את היד המושטת של אש"ף, שבאה לידי ביטוי מופלא, הוגן, אנושי, במסמכו של בסאם אבו-שריף? עומד ממלא-מקום ראש הממשלה ואומר: זה רשרוש של עטיפה.

אמנון לין (המערך):

מי דוחה? פארוק קדומי דוחה.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא דוחים, אש"ף מתייצב מאחורי זה, שיהיה לכם האומץ להגיד שאתם מסכימים לזה; שיהיה לכם האומץ להגיד שאתם מושיטים יד ליד המושטת, אבל את זה אתם לא עושים, נניח שפארוק קדומי לא מקבל, ממשלת ישראל מקבלת? ראש הממשלה אומר: אין חדש, אין אצלו חדש תחת השמש, בכלל אין חדש.

מדברים שלום, אומרים: כואו ונבנה חיים אחרים, חיים של שוחפות, של דו-קיום, של הכרה הדדית, של מדינה פלשתינית בצדה של מדינת ישראל, מדינה פלשתינית בגדה וברצועה, זה מה שהם אומרים, מה אומרת על זה ממשלת ישראל? — רשרוש עטיפה.

זה יושר לבוא ולהאשים כיום את העולם הערבי בקנאות? כאשר היה מקום לבקר, אנחנו היינו הראשונים — לפניך, חבר הכנסת אמנון לין, חברינו עמדו בכתי-הסוהר מול גרדום כדי

הכנסת תופיק טובי אם הוא יהיה מוכן להצטרף להצעה שלי

— — —

היו"ר ש' הלל:

אחה כבר שאלת אוחו.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היו"ר ש' הלל:

אם אתם רוצים שאנו נצביע בעד ונגד, נעשה זאת. אני חושב שאם יש שתי הצעות, זו שזוכה ברוב היא המתקבלת. לכן אני קובע שהצעה שהוכאה עליידי חבר הכנסת אמנון לין נתקבלה עליידי הכנסת.

היו"ר ש' הלל:
אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת אמנון לין נתקבלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, שתי ההצעות נתקבלו, כי לא היה מצביע נגד ההצעה שלנו ולא היה מצביע נגד ההצעה של חבר הכנסת אמנון לין.

היו"ר ש' הלל:
רבותי, אני יכול לאחוז את המקל בשני הקצוות, או זה או זה.

אמנון לין (המערך):
לפני שאתה מודיע על החוצאות, אני רוצה לשאול את חבר

נה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' הלל:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק לחיקוק פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988, והצעת חוק לחיקוק פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988, שהתיירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה. תודה.

הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

נו. שאילתות ותשובות

היו"ר ש' הלל:

הרחבתו ושיקומו של בית-הקברות כדימונה. לאחר שמועצת עיריית דימונה החליטה, כי בשל ריחוקו של בית-הקברות החדש שנבנה מחוץ לעיר וכן בגלל מצבו הפיסי הרעוע יש להרחיב את בית-הקברות הישן ולשקם אותו לפי תוכניות עיריית דימונה, שהוגשו למשרד הרוחות בזמן. מאז ועד היום הוזהר לא הועברו לרשותה של העירייה תקציבים נדרשים ומסוכמים, וכעת, מצבות מנופצות מדי יום וההזנחה קשה — מצב הפוגע כמשפחות הנפטרים ובכבוד המתים.

היו"ר ש' הלל:
אבקש מהשר לענייני דתות להשיב על שאילתות של חברי הכנסת.

4036. שירותי הקבורה כמושב בית-עזרא

חבר הכנסת מ' שרז שאל את השר לענייני דתות ביום י"ז בטבת התשמ"ח (7 בינואר 1988):
בעיתון "ערב שבת" מיום ד' בטבת התשמ"ח, 25 בדצמבר 1987, פורסם כי כמושב בית-עזרא שכתחום המועצה האזורית באר-טובייה נאלצות משפחות אבלים לקבור את מחיהן בעצמן, מאחר שאין שירותי קבורה מסודרים עליידי החברה-קדישא המקומית מאז התפטר הממונה על בתי-העלמין באזור.

ברצוני לשאול:

1. מדוע, למרות הסיכומים, טרם הועברו לרשות עיריית דימונה כספים להרחבתו של בית-הקברות כדימונה ולשיקומו כנדרש?

2. האם מצב זה מקובל על משרד הדתות, האחראי, בין יתר תפקידיו, לקיומם ולשיקומם של בתי-העלמין בארץ?

3. מה מתכוון כבוד השר לעשות כדי שעיריית דימונה תקבל תקציבים ותפתור את הבעיה?

השר לענייני דתות ז' המר:

1 — 2. מנהל המחלקה לבתי-העלמין ביקר במקום והורה לנקות ולגדר כנדרש.

3. הוחל בהכשרת בתי-העלמין החדש כמזרח העיר. אם ירצה השם, יימשכו עבודות הפיתוח במקום בשנת התקציב הבאה.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ז'אק אמיר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לענייני דתות, השאלתא שלי הוגשה ב-13 בינואר 1988. לאחר שנוכחתי שמעל דפי השבועונים המקומיים במאבק האיתנים המתנהל בין אזרחים לבין הרשות המקומית על מצבו הכמעט קטסטרופלי של

ברצוני לשאול:

1. האם משרד הדתות מודע לבעיה?

2. מה בדעת משרדך לעשות כדי לפתור את הבעיה ולמנוע המשך הסבל מהמשפחות באזור?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מדובר ביישוב קטן, של כ-100 משפחות בלבד, ובממוצע מדובר במקרה פטירה אחד, לא עלינו, כשנה. הממונה על סידורי הקבורה במקום לא התפטר, אלא לא היה נוכח מסיבות שונות באותו זמן ביישוב.

מנהל המחלקה לבתי-העלמין כמשרדנו הורה לממונה האחראי באזור, כי עליו להיות נוכח או לדאוג לסידורי הקבורה בכל הלווייה הנערכת במקום.

4067. בתי-העלמין בדימונה

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ג בטבת התשמ"ח (13 בינואר 1988):
בשנת 1983 סוכס עם מנכ"ל משרד הדתות על תקצוב

ברצוני לשאול:

1. האם מוכן המשרד לענייני דתות לפעול למסירת המסגד לועד מוסלמי, שיחזיק אותו כראוי למסגד?
2. האם מוכן המשרד להקציב את הסכומים הדרושים לשיקום המסגד ולאחזקתו?
3. כיצד מתכוון המשרד לענייני דתות לפעול בנושא זה?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר: (לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד הדתות אינו הכתובת למסירת מסגדים לגורם זה או אחר.
- 2-3. המסגד אינו בשימוש מאז קום המדינה. בעבר הוא היה פרוץ ושימש אכסניה לאנשים מפקפקים. על כן השקיע משרד הדתות כספים בניקוי כטרם אטימתו.

בדעתנו לכלול אתר זה בדיון הוועדה לכספי התמורה של הווקף, על-מנת שבמסגרת תקציב 1988 יוקצב סכום נוסף לעבודות אחזקת מסגד זה.

4103. בית-העלמין בדימונה

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ט בטבת התשמ"ח (19 בינואר 1988):

בעיתונות פורסמו ידיעות על מצבו החמור של בית-העלמין בדימונה. נמסר על מצבות מנופצות, קברים חשופים, העדר גדר, ערמות אשפה בין הקברים ועוד. כן נמסר שבית-העלמין עומד בפני סגירה, בלא שהוכשר עדיין בית-העלמין חלופי. גם מנהל המחלקה לקבורה במשרד הדתות התירע על המצב בכית-העלמין.

ברצוני לשאול:

1. מה עושה משרדך לחינקן המצב בכית-העלמין בדימונה?
2. האם תורה, כשלב ראשון, לנקות את בית-העלמין, לגרו ולחקן את המצבות והקברים השבורים?
3. מה בדעת משרדך לעשות כדי להכשיר בית-העלמין חלופי, נוכח העובדה שבית-העלמין הנוכחי מלא?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר: (לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

נא ראה תשובתי על שאילתא מס' 4067 של חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

4167. "אורוות שלמה" בהר-הבית

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ב בשבט התשמ"ח (10 בפברואר 1988):

בעיתון "יום השישי" מתאריך י' בשבט התשמ"ח (29 בינואר 1988) פורסם, כי הווקף מכשיר בחשאי את "אורוות שלמה" שבמעבה הר-הבית להקמת מסגד שלישי, אשר יכיל 100,000 איש. כמו כן, אנשי הווקף גורמים הרס וטשטוש של שרידים יהודיים בשטח ההר.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים למשרדך הפרטים הנ"ל?
2. האם נערכה על-ידי משרדך חקירה לאימות הפרטים, ומה היו ממצאיה?

בית-הקברות בדימונה. מצבות שבורות וכל דיכפין נכנס פנימה. באמת הונחה גוראה.

אני מבקש שתדע שהשאילתא שלי לא הוגשה ללא מחשבה. בזמני, עוד כאשר שימשתי ראש עיר, מצאתי בית-קברות, שהושקעו בו מאות אלפי שקלים, והוא מזוהה, הרוס כמעט בכל מקום, ובעיקר בגדר שלו וגם בכית-ההטרה, משום שבית-ההטרה והשירותים אינם נמצאים בבית-הקברות הקיים.

לכן החלטנו על דעת כל החברים כמועצה הרחית, שאין טעם לשקם את בית-הקברות החדש, אלא ניתן בהחלט לשקם ולהרחיב את בית-הקברות הישן ולהוסיף אלפי מקומות קבורה. כך סיכמנו עם משרד הדתות, שהיה צריך להקצות את הכספים עוד בשנת 1983.

היום אני שומע שאין כספים. על כן, אדוני השר, אני שואל, האם באמת לא ניתן להרחיב את בית-הקברות הישן, שבו קבורים אבותינו ויש בו גם בית-קברות לחיילים מסודר ויפה? האם צריך להרחיק את כולם למרחק של 4 קילומטרים מהעיר, כאשר ידוע שרוב האוכלוסייה שם, כגלל המנהגים שלה, מבקרת בעיקר בשנה הראשונה לאחר הפטירה בבית-הקברות כמעט יום יום? אני מבקש תשובה ברורה ובהירה כדי לחקן את המעוות.

היו"ר ש' הלל:

זה היה כמעט חצי נאום.

כבקשה, אדוני השר.

השר לענייני דתות ז' המר:

קודם כול, אני מתנצל בפני היושב-ראש וכפניך, אני לא יודע איך זה קרה, אולי זו הפעם הראשונה שתשובה על שאילתא התעכבה כמה חודשים, ובוה אשמתי.

אינני אשם במה שקרה ב־1983. לא הייתי מודע לכל העניין, לא הייתי אז שר לענייני דתות — אלא מ־1986.

כללית, בלי להיכנס לפרטים וכלי ההלאות את הכנסת בשעה המאוחרת הזאת של היום האחרון למושב הכנסת, אני מודה שיש לנו בעיה אמיתית עם תקציבי בית-העלמין, כלומר, אין תקציב שהמדינה נותנת למטרה זו, והדבר הוא בעוכריו וצריך לחקנו.

אשר להצעה הספציפית שלך, לחזור שוב לבית-הקברות הישן ולהרחיבו, אינני יודע מרדע הכריעו אחרת, ואני אבקש שוב לבוא לשם ולבדוק, אם אנשי העיר זנאשי משרדי ידאו שזה אפשרי, מבחינתי אין שום מניעה לזה, ואני אבדוק את העניין מחדש.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

הייתי מבקש לקבל תשובה בכתב.

השר לענייני דתות ז' המר:

בסדר.

4068. מסגד "הכיכר" בטבריה

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ג בטבת התשמ"ח (13 בינואר 1988):

בביקור שערכתי לאחרונה במסגד "הכיכר" בטבריה ראיתי את ההזנחה של הבניין, המעוררת חששות לגבי שלום המסגד והסביבה. שמעתי קובלנות רבות על ההזנחה ממסלמים ומבעלי מסעדות הררים בשכונת למסגד.

4237. מכירת עופות שנטרפו

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את השר לענייני דתות ביום י"ג באדר התשמ"ח (2 במרס 1988):

בעיתון "יום השישי" מיום כ"ד בשבט התשמ"ח, 12 בפברואר 1988, פורסם תחקיר על רשת ארצית של סוחרים ומשווקים ערבים ויהודים, המחזירה לשווקים ולחנויות ברחבי הארץ עופות טרפה שנמכרו לערבים. לאחר תהליך של פירוק — וכל זאת בצירוף חותמת "כשר".

כרצוני לשאול:

1. האם נעשו פעולות להפסקת הפצת עוף טרף ככשר?
2. האם ננקטו צעדים נגד האחראים למעשים אלה?
3. מה בדעת משרדך לעשות כדי למנוע המשך התופעה?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. (א) מחלקת הכשרות ארצית, בסיוע מחלקות הכשרות המקומיות, מקיימת מעקב קבוע אחר דרכי השיווק של העופות, ולא אחת נתפסו משלוחי טרפה במסווה של בשר כשר. (ב) נעשו הסכמים לשיווק מבוקר על-ידי לא יהודים, תוך מתן התחייבות למכירה בשוק הערבי בלבד.

2. כל מקרה של זיוף שנתפס מועבר למשטרת ישראל. לצערנו, הטיפול אטי מאוד, והתוצאות אינן מרתיעות דיין.

3. מחלקת הכשרות שוקדת כעת על פיתוח תוכנית לפסילת כל הבשר הטרף למאכל אדם ולהעברתו למפעלים המייצרים מזון לבעלי-חיים.

4272. בית-המטבחים האזורי של תל-אביב

וחולון

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את השר לענייני דתות ביום י"ט באדר התשמ"ח (8 במרס 1988):

בעיתון "ערב שבת" מיום ה' באדר התשמ"ח, 26 בפברואר 1988, פורסם, כי איום סגירה קיים על בית-המטבחים האזורי של תל-אביב וחולון, הממוקם באזור התעשייה של חולון. זאת, לאחר שבזמנו נסגר בית-המטבחים העירוני ברחוב יהושע בן-נון בצפון-תל-אביב.

כרצוני לשאול:

1. האם פועל משרדך למנוע סגירת בית-המטבחים? אם כן — כיצד?
2. האם פעל משרדך כנגד האיומים שהושמעו על רב בית-המטבחים, כמפורט בכתבה הנ"ל?
3. כיצד פועל משרד הדתות להבטחת שחיטה ראויה ומסודרת לתושבי האזור?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 3. גובשה תוכנית מקיפה לשיפוץ בית-השחיטה בחולון על דעת משרד הדתות והערייה. בימים אלה נעשה מאמץ לתקצב תוכנית זו.

2. איומים יש להפנות לטיפול המשטרה המוסמכת ומפקדת על הטיפול בעניין.

3. האם ימנע משרדך המשך מעשים אלו בעתיד? אם כן — כיצד?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. למשרדי לא ידוע על הכשרת מה שמוגדר כ"אורוות שלמה" להקמת מסגד שלישי, אשר יכיל 100,000 איש.

2. משרדי בודק את הנושא ומסתבר שאכן נעשות פעולות באחר הנ"ל, אך לא למטרה שצוינה על-ידיך אלא למטרות תיירות.

3. כידוע לך, נדון עתה נושא זה בכג"ץ. הערכתנו היא, כי לכאורה אכן נעשים על הרי-הבית מעשים לא תקינים, הפוגעים בו הן מן הבחינה היהודית והן מן הבחינה של החוק הישראלי. הורינו למסור את עמדתנו המפורטת ליועץ המשפטי לממשלה, שבג"ץ ביקש להביע את דעתו בסוגיה זו.

4214. מכירת עופות שנטרפו

חבר הכנסת ש' בן-שלמה שאל את השר לענייני דתות ביום ז' באדר התשמ"ח (25 בפברואר 1988):

העיתון "יום השישי", בגיליונו מיום ו', כ"ד בשבט התשמ"ח, חושף דבר קיומה של רשת ארצית מאורגנת, אשר העבירה למכירה באיטליזים עופות שנטרפו והועברו לממכר באזור מגורי ערבים. עופות אלו נמכרו לצרכנים ככשרים. עוד נמסר, כי הממונים על מערכת הכשרות ברבנות הראשית לא זו בלבד שלא שיטפו פעולה לגילוי ההונאה אלא אף הקשו את מלאכת החשיפה.

כרצוני לשאול:

1. האם הדברים שפורסמו בעיתון נכונים?
2. האם נתגלו בעבר מקרים שבהם נמכרו עופות טרפים ככשרים?
3. אם כן — האם הועמדו לדין האחראים לכך?
4. כיצד מפקחת הרבנות הראשית או משרד הדתות לכל יימכרו עופות טרפים ככשרים?

השר לענייני דתות ז' המר:

1. הדברים רחוקים מלהיות מדויקים. הרבנות לא שיטפה פעולה, משום שפעלה בחשאי לתפיסת החשודים בהפצת הטרפות.

2. בעבר התגלו מקרים מועטים שבהם אכן נתפסו מפיצי בשר טרפה תחת החותמת "כשר".

3. הוגשו חלונות למשטרה נגד מי שנתפס בהפצת בשר טרף, אולם לצערי תהליכי החקירה וההעמדה לדין הם ממושכים ביותר, ולא תמיד התוצאות המתקבלות מההעמדה לדין יש בהם כדי להרתיע.

4. הרבנות הראשית, באמצעות מחלקת הכשרות ארצית ומחלקות הכשרות המקומיות, משתדלת לעשות ככל שביכולתה על-מנת לפקח על מכירת בשר כשר. עד כה נעשה הפיקוח על-ידי מכירה לסוכנים לא-יהודים. אולם בהסדר זה יש פרצות רבות, לכן שוקדת כעת מחלקת הכשרות של הרבנות הראשית על תוכנית לפסילת כל הטרפות לאכילה ולהעברתן למפעלים המייצרים מזון לבעלי-חיים.

3. כאמור, רבבות יהודים, ובהם גם כאלה שאינם שומרי מצוות, פוקדים את הכותל המערבי. הסדרנים מקפידים ככל שביכולתם על כללי צניעות, בהתאם להלכה.
4. אין לדעת המשרד מקום להקמת מלחחות הלבשה ברחבת הכותל, אולם בחודשי הקיץ הוקמו נקודות חלוקה נוספות לפרטי הלבוש הנצרכים.
5. קיים במקום שילוט מתאים, כנדרש.
6. הסדרנים שבמקום מצויים לאכוף את החוק, ובמידת הצורך הם נעזרים גם במשטרה.

4363. שירותי דת בתל-מונד

- חבר הכנסת א"י שפירא שאל את השר לענייני דתות ביום י" בסיוון התשמ"ח (26 במאי 1988):
- בעיתון "ערב שבת" מיום כ"ז באייר התשמ"ח, 13 במאי 1988, פורסמה כתבה נרחבת על הנעשה בתחום הדת במושב תל-מונד. נאמר שם, בין היתר, כי במקום אין מנקה, דבר הגורם לשיווק בשר לא-כשר, אין עירוב ותסרים שירותי דת נוספים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לך מצב שירותי הדת בתל-מונד?
2. מה בדעת משרדך לעשות לשיפור המצב?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

- 1 — 2. הנהלת המשרד מודעת למצב החמור שהיה קיים בתחום הדת במושב תל-מונד.

לאחרונה מינה המשרד ועדה קרואה, שטיפלה בנושאים ופתרה את רוב הבעיות, כגון שיפוץ המקוואות, מינויים נוספים לרבני שכונה, פיקוח הדוק יותר בנושא הכשרות ומינוי מנקה.

נו. הצעת חוק הדיינים (תיקון מס' 11), התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

שיאפשרו לרן יחיד לרן, ואז לא יצטרכו לחכות להרכב של שלושה.

יאיר צבן (מפ"ס):

ההצעה הזאת מקובלת על כל עדות ישראל?

השר לענייני דתות ז' המר:

כן. כן, מדובר בכך שזה ייעשה על-פי הנחיות הרבנים הראשיים ובמקרים שהתורה מאפשרת זאת — כלומר, בנושאים של היתרי נישואין, אישור גירושין, אימוץ ילדים וצווי ירושה. יש כמה דוגמאות לכך שאפשר לעשות את זה, עניינים שבעלי הדין הסכימו עליהם שהם יידונו בפני דן יחיד. גם בעלי הדין צריכים להסכים.

הפיכת ההרכב האחד של שלושה דיינים לשלושה הרכבים שידונו בנושאים כדלעיל תקל מאוד את המצוקה ההולכת ומחריפה בכתי-הדין.

חברי הכנסת, עד כה לא יכלו לשכת בכתי-הדין בהרכב חסר גם במקום שדין תורה התייר זאת, מפני שכך פסק בג"ץ. כך

4362. לבוש המבקרים ברחבת הכותל

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את השר לענייני דתות ביום י" בסיוון התשמ"ח (26 במאי 1988):

לאחרונה הגיעו אלי תלונות רבות על כניסת גברים ונשים בתלבושת בלתי צנועה אל רחבת הכותל. גם ועד מתפללי הכותל, בראשות דיינים ורבנים חשובים, החלונן על מצב זה.

נוכח חוק המקומות הקדושים (תקנות — התשמ"א סעיפים 1 ו-2(א)(2) ו-2(ב)), ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לך המצב הנ"ל, ומה בדעת משרדך לעשות בנדון?

2. האם נשקל למנות סדרנים מוסמכים ומתאימים לשמירת החוק כנ"ל וכללי צניעות והתנהגות נאותים?

3. האם נשקל להחליף את הכיסויים הקטנים הקיימים בגלימות ארוכות, כמו אלה המשמשות בהרהיבת?

4. האם נשקלה הקמת מלחחות הלבשה מחוץ לרחבה ככל כיווני הכניסה לכותל?

5. האם תבדוק את האפשרות להורות למדריכי חירות להנחות תיירים ומבקרים בנושא זה לפני היכנסם לרחבת הכותל?

6. מה בדעתך לעשות כדי לנקוט צעדים המתחייבים כחוק נגד העוברים על ההוראות כנ"ל?

תשובת השר לענייני דתות ז' המר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. הכותל המערבי הוא שריד בית-מקדשנו, וכתור שכזה הוא משמש אתר עלייה לרגל לרבבות מיהודי העולם.

המשרד לענייני דתות הציב בכניסות השונות לרחבת הכותל סדרנים, שתפקידם לפקח על כללי הלבוש ההולם שהות במקום קדוש זה.

היו"ר ש' הלל:

אני מבקש מכבוד השר להציג לפני הבית את חוק הדיינים (תיקון מס' 11), התשמ"ח — 1988.

השר לענייני דתות ז' המר:

ארוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מביא לפני הכנסת הצעת חוק שנועדה לייעל ולשפר את מערכת בתי-הדין הרבניים, לטובת הציבור הנוקק להם.

הצעת החוק קובעת, שמותר לבתי-הדין, כנהוג בכתי-המשפט, לרן בהרכב של דן יחיד — כמובן, במקומות שדין תורה מחיר זאת ועל-פי הנחיותיהם של הרבנים הראשיים לישראל.

אהרן נחמיאס (המערך):

האם זה מותר על-פי ההלכה?

השר לענייני דתות ז' המר:

כן. יש מקרים מיוחדים, והם מפורטים בחוק, שעל-פי ההלכה אפשר שיהיה דן יחיד. במקרים הללו אנתנו מציעים

חוכרת ל"ח, ישיבה תס"ה
— הצעת חוק הדיינים (תיקון מס' 11) —

השר לענייני דתות ז' המר:
אתה רוצה שאני אעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה,
חוק ומשפט?

היו"ר ש' הלל:
אם תהיה אלי בקשה מהוועדה, אני אבחן אותה. גם
הממשלה יכולה לבקש להתכנס, אני מציע לכם, את הבעיות
הפרוצדורליות תשאירו לי, נטפל בזה אחר כך.

אורה נמיר (המערך):
היום מעבירים כאן חוקים של הממשלה, בקריאה
ראשונה, כסיטונות.

היו"ר ש' הלל:
זה מה שאומרים: אחרי בלותר היתה לה לממשלה פתאום
עדנה.

אורה נמיר (המערך):
כל השנה לא היה לנו מה לעשות, נעלו את הישיבה בשעה
17:00, בשעה 18:00. כולנו מבינים שצריך להחיל על החוקים
את דין הרציפות, מה שעשינו היום, שנתיים לא יספיקו לזה.

השר לענייני דתות ז' המר:
חברת הכנסת נמיר, אל תייאשי אותי, אולי נצליח בכל זאת
להעביר את החוק, ואחרי הפגרה יהיה אפשר להיעזר בו.

אורה נמיר (המערך):
אני אאחל לך הצלחה אם תוסיף שגם לאה שקדיאל תוכל
לכהן — — —

השר לענייני דתות ז' המר:
לאה שקדיאל, אני חתמתי.

היו"ר ש' הלל:
מכל מקום, השר העלה את הצעתו בקריאה ראשונה.
רשומים כמה נואמים: הראשון בהם, כרגיל, חבר הכנסת יאיר
צבן — בנושא הדיינים הוא תמיד ראשון — ואחריו — חבר
הכנסת יצחק ארצי.

יאיר צבן (מפ"ס):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר לענייני
דתות, על פניה נראית הצעת החוק כהצעה שבאה אולי לשפר,
אולי להקל את עומס הדיון ואת עומס התורים ולהפחית את
עניווי הדיון בכתייה-הדין הרבניים.

כאשר תרון הוועדה המתאימה בדבר — ונדמה לי
שוועדת החוקה, חוק ומשפט צריכה להיות הוועדה הזאת, זאת
תקבע ועדת הכנסת — נדמה לי, שאם היא תמצא שכך הם פני
הדברים, צריך יהיה לקדם בכרכה את התיקון המוגבל והחלקי
הזה.

אבל, אינני סבור שהתיקון החלקי הזה יהיה ככוחו לשנות
את תמונת המצב הכללית בכתייה-הדין הרבניים. אני אומר את
הדבר כאילו מנקודת מוצא של הכרה במערכת הזאת, שהיא
מערכת כפויה על אזרחים רבים במדינת ישראל.

העמדה שלנו איננה רוצה לבטל את כתייה-הדין הרבניים,
אלא לאפשר את ההודקקות להם לאותם אזרחים שירצו
להתדיין לפניהם. היום אנחנו במצב, שאזרחים הכופרים
בסמכותו של בית-הדין הרבני נאלצים להתדיין לפניו.

אבל, גם מתוך נקודת מוצא של קבלת המסגרת הכללית,
בתור שכזו, יש, כידוע, ביקורת קשה מאוד, חריפה מאוד, על
מה שנעשה בכתייה-הדין הרבניים. בשעתו פורסם חקיקר של

בנויים בתי-הדין הרבניים — בהרכבים של שלושה, אנחנו
רוצים לקבוע בחוק, שיכול לדון דן יחיד, כאשר זה ניתן לפי
ההלכה, ועל-ידי כך להקל את העומס בכתייה-הדין הרבניים בלי
הוסיף צוותים.

היו"ר ש' הלל:
תודה.

יאיר צבן (מפ"ס):
אתה מציע להעביר את זה לדין בוועדה?

השר לענייני דתות ז' המר:
כן, כמו כל חוק, אני מציע להעביר זאת לוועדה —
לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כך אני מניח.

קריאה:
ועדת הפנים.

השר לענייני דתות ז' המר:
לוועדת הפנים.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
זו קריאה ראשונה או קריאה שנייה?

השר לענייני דתות ז' המר:
זו קריאה ראשונה.

היו"ר ש' הלל:
אתם מתחילים לשאול שאלות תם, מה קרה לכם? תמיד
מביא השר הצעות בקריאה ראשונה.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
אדוני היושב-ראש, מותר לשאול שאלה? אני יודע שהיום
אושרו חוקים בלי שהם עברו את הוועדות, אם רוצים להקל על
הציבור — נקל עליו ונאשר את החוק.

היו"ר ש' הלל:
לא, לא, חבר הכנסת דנינו, מאחר שאני מניח שלא ירחק
היום שהכנסת תתבקש לקיים ישיבה שלא מן המניין — אני
רוצה פה כמה מעמדים שיגישו בקשה כזאת בנושא זה או אחר
— — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
כבר יש כמה חתומים.

היו"ר ש' הלל:
גם הממשלה יכולה לבקש קיום ישיבה שלא מן המניין.
באותה הזדמנות, אם תהיה הצעת החוק מוכנה לקריאה שנייה
ולקריאה שלישית, היא תובא כדת וכדין.

דב שילנסקי (הליכוד):
איך תכין ועדת הפנים את החוק לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית?

אורה נמיר (המערך):
היא לא תכין, אם זה מתקבל היום, צריך להחיל על זה את
דין הרציפות.

דב שילנסקי (הליכוד):
כדי להכין את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית,
מעבירים אותו לוועדה, ועדת הפנים צריכה להכין אותו, הכנסת
בפגרה, איך תכין הוועדה את הצעת החוק? היא לא תוכל
לעשות זאת אלא אם כן יקבע היושב-ראש שהוועדה רשאית
לשבת בפגרה ולהכין את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית.

לחוקק חוק שמעביר את הסמכויות המשפטיות של בית הדין המשמעי מהפונקציה של חוק הדיינים אל משרד המשפטים. יהיה פורום של שני שופטים ודין אחד, וזה יהיה בית הדין המשמעי לדיינים במדינת ישראל, שאם לא כן, ההפקרות בתחום הזה לא יושם לה סכר. לא יושם לה קץ.

הי"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני היושב ראש, רבותי השרים, כנסת נכבדה, לא אנצל את המעמד הזה כדי לגולל את כל הבעיות המסוכנות של בתי הדין הרבניים. אני רוצה להתייחס אך ורק לסוגיה המובאת לפנינו. הסוגיה הזאת נובעת מפסיקה של בית המשפט העליון. אבל אני אינני רואה בסוגיה הזאת סוגיה טכנית. לכן אני חושב שהוועדה תצטרך לחת דעתה על נושא זה.

בשעתו נקבע בחוק הדיינים, שבית הדין רבני ידון בשלושה. הדבר הזה אינו שרירותי. הוא נובע מהצורך לשתף כמה אנשים בקיאים, ידענים, כמה מוחות, בפסיקה. היא נוגעת בדרך כלל לגורלם של בני אדם. והנה פתאום, בגלל מחסור בדיינים, אגחנו עובדים משיטה זו לשיטה של פסיקה דיין אחד. אינני יכול לקבל את העובדה שאנחנו מתקנים סדרי דין אך ורק בגלל מחסור בדיינים. הארו לעצמכם אותו קו מחשבה בבית המשפט הרגיל ולא בבית הדין רבני. לכן נראה לי שדבר זה טעון שיקול דעת נוסף. לא ייתכן שבשל מחסור בדיינים נעבור ממבנה המבטיח קצת יותר צדק, קצת יותר התעמקות, קצת יותר שיקול דעת, למבנה של דיין אחד, דבר שיש בו מידה כלשהי של שרירות כאשר מדובר בנושאים המופקדים בידי בתי הדין הרבניים, ובייחוד כאשר מדובר בבית הדין רבני ברמה גבוהה. בית הדין הרבני האזורי.

לכן, אני מתאר לעצמי שוועדת החוקה, חוק ומשפט, אשר תדון בחוק זה, תצטרך להתעמק קצת בסוגיה ויש צורך לשכנע את אלה הספקנים, ואני בתוכם, שאכן הדבר הזה לא יביא לידי ריבוי עוול ומיעוט צדק.

הי"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר, ואחריו — לאחרון הדוברים, חבר הכנסת דוד דנינו.

רשימת המשתתפים בדיון בחוק זה סגורה.

יעקב ז'אק אמיר (המערק):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, חוק הדיינים (תיקון מס' 11), התשמ"ח — 1988, כסא כעצם להקל על האזרחים הזקוקים לבתי הדין הרבניים, צריך להביא בחשבון, שחוק זה קובע שבית הדין רבני אזורי ידון בדין אחד. כששני הצדדים — בין שאלה בני זוג ובין שאלה אנשים אחרים שיש ביניהם מחלוקת והם פונים לבית הדין הרבני — יסכימו לפסיקתו של דיין אחד. אני חושב שאפילו מבחינה משקית, החוק הזה הוא חוק יעיל. ואין צורך בהודמנות זו לבקר את כל המערכת הדתית במדינה.

אני הכרתי לפחות את תפקודן של המועצות הדתיות בדרום, במיוחד ברימונה. בהיותי ראש העיר, ואני רוצה לומר לכם, מתוך מה שראיתי וגם שמעתי, שכולי מלא פליאה על העבודה המסורה של אנשי המועצות הדתיות גם בהתנדבות, גם בשעות הקטנות של הלילה, כאשר נזקקים להם. לכן, אני חושב, שלא כל דבר צריך לבקר.

פרופסור אריאל רוזנצ'בי — אדם יקר, שומר מצוות, משפטן חשוב — והתחקיר הזה גילה היכסים קשים מאוד של מערכת בתי הדין הרבניים, שעדיין לא באו על תיקונם.

אדוני השר לענייני דתות, אני סוכר שאחה היית צריך לנקוט עמדה הרבה יותר נמרצת בכמה וכמה פרשות שעלו לאתונה ויש להן קשר ישיר לנושא של בתי הדין הרבניים. פרשה אחת קשורה ליוזמות החוזרות ונשנות למינוי הדיין בצרי חלבו בבית הדין הרבני הגדול. אני חושב שאין זה לכבודם של בתי הדין הרבניים — וודאי שלא לכבודו של בית הדין הרבני הגדול — שריין שהשתמט בשעתו מהשירות בצבא על-ידי התחזות לחולה נפש יעמיד את המערכת במצב הכן, במצב של מעין מארב. שמה כל שבוע תחכנס הוועדה למינוי דיינים ויצליחו להגניב את מינויו של הדיין בצרי חלבו בבית הדין הרבני הגדול. אני חושב, אדוני השר, שהיית צריך לנקוט צעדים שימנעו את המעשה המביש הזה.

אדוני השר, אתה יודע שבחקופה האחרונה נעשו מינויים פסולים בבית הדין הרבני הגדול, מינויים של קרובי משפחה, מינויים נוסח "שמור לי ואשמור לך" — "מינוי לי ומינוי לך". אני חושב שהדברים האלה אינם מוספים כבוד לבתי הדין הרבני הגדול.

ולאחרונה, אדוני השר, אתה קראת בעיתונות, כמוני וכמו כל באי הבית הזה, כיצד הדיין הרב עובדיה יוסף חזר למעורבות פוליטית ישירה; כיצד הוא משתתף בהנהלת ענייניה של מפלגת ש"ס, קובע אם השר פרץ יעמוד בראש רשימת ש"ס או הרב דרעי יתפטר מתפקידו כמנכ"ל כדי להכשיר את עצמו להיות מועמד ברשימת ש"ס לכנסת. ואני שואל — ואינני רוצה לנקוט לשון חריפה: יש חוק, היתה עמדה של היועץ המשפטי לממשלה, כג"ץ אמר את דברו, אתה בעצמך פנית לדיין עובדיה יוסף, הבג"ץ השני שלי, הקונקרט, חלוי ועומד וב-15 בספטמבר צריך להתברר — והמערכת שותקת?

לאחר שניתנה קביעת בג"ץ בפסק דינו של השופט אהרן ברק במפורש, שדיין — דינו כדין שופט בישראל, ואסור לו להיות מעורב בשום פעילות מפלגתית, אתה צריך להפעיל את החובת שלך לפי סעיף 21 לחוק הדיינים ולהעמיד את הדיין עובדיה יוסף בפני בית הדין משמעי.

אני רוצה לומר לך, אדוני השר — — —

שמעון כ"ש שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

יאיר צבן (מפ"ס):
שמעתי.

אני רוצה לומר לך, אדוני השר, עוד דיין ידוע, וידוע לצערי לא לטובה, הרב הדיין פרדס, אמר בתשובה על אפשרות ששאל אתה חובתך על-פי סעיף 21 לחוק הדיינים: אינני מעלה על דעתי שיהיה שר דתות במדינת ישראל שיפעיל את הסעיף הזה אי פעם לגבי דיינים בבית הדין הרבני הגדול; ואם יהיה כזה — ואני אינני מעלה על דעתי שיהיה כזה — אינני רואה את הרבנים הראשיים מסכימים למנות את בתי הדין המשמעי שידון בה; ואם יהיו רבנים ראשיים — דבר שאין להעלות על הדעת — שיעשו את זה, אינני רואה רבנים שיסכימו לשבח בבית הדין; ואם, חס וחלילה, יהיה גם זה, אינני רואה את בתי הדין המשמעי מוציא פסק דינו נגד דין, כמו הדיין עובדיה יוסף או דיין אחר כשיעור קומתו.

אתה יודע מה המסקנה? לכנסת הזאת לא יהיה מנוס אלא

חוברת ל"ח, ישיבה חס"ח —
— הצעת חוק הדיינים (תיקון מס' 11) —

החוקים למעשה באים לכפות על האזרח להתנהג כפי שצריך להתנהג. לכן אין מקום לומר שבענייני בתי-הדין כופים על האזרחים דברים.

אדוני היושב-ראש, לדעתי הביקורת החריפה אינה צודקת. במיוחד מאז נחמנה הרב והדיין אברהם אלמליח לתפקיד מנהל בתי-הדין חל שיפור רב בבתי-הדין, אם בניהול, אם בבישיות, בכל תחום. לכן אי-אפשר לחקוף מעל במה זו הכול בלי לבדוק את הדברים.

התבקשתי לקצר ולכן לא אעלה דברים נוספים שחשבתי להעלותם. אדוני היושב-ראש, אני מציע לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה.

היו"ר ש' הלל:
תודה לחבר הכנסת דנינו. אדוני השר לענייני דתות, בבקשה.

השר לענייני דתות ז' המר:
אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעיר בקיצור רק כמה הערות: א. באמת מוצדק שנטפל בנושא של בתי-הדין הרבניים בצורה רצינית וברגישות. לא רציתי להלאות את הכנסת בשעה הזאת כדי לומר שורה של דברים. החוק הזה מטפל רק בקטע קטן מהם, וכאשר אתה רואה אותו נראה לך שבעצם הוא לא מתמודד עם הבעיה כפי שצריך. אבל, כאמור, החוק הזה הוא רק קטע אחד מתוך שורה של חוקים ושל סדרים שאנחנו מנהיגים עכשיו בבתי-הדין, ואני מקווה שהם יביאו תועלת, מפני שאני מעוניין שבתי-הדין הרבניים יהיו כאלה שאנשים ידעו שיש שם רגישות לצדק, לעוול וכדומה.

ב. אני רוצה להעיר הערה לחבר הכנסת צבן. להגיד מעל דוכן הכנסת שמה שנעשה בבתי-הדין הרבניים זו הפקרות — אינני רוצה להשתמש בלשון חריפה, אולי אני רוצה לקבל פעם פרס על אדיבות, אבל הייתי אומר שלומר כך זו כמעט הפקרות. לא יעזו להגיד זאת פה על בתי-משפט, והרי אלה בתי-משפט. הוא מנה פה שורה של דברים, אני אומר שחלקם הגדול, לפי עניות דעתי ולפי מיטב הכרתי וידיעתי, אינם מדויקים. טיפלנו בדברים כפי שצריך.

אני מודה, אני רואה את תפקידי לא להילחם ברבנים הראשיים, אלא לעבוד עם הממסדים הקיימים והביורוקרטיית הקיימות. כשהייתי שר החינוך והתברכות עבדתי עם המורים, לא נגדם. אני עובד עם הרבנים הראשיים, בוודאי במה שנוגע לבתי-הדין. אינני מאמין במהפכה ההופכת הכול על פיו, אלא בחיזוקים של צעד אחרי צעד, ובלבד שאתה חותר לקראת תיקון הדברים. בנושא הזה נעשית שורה של דברים, ובעזרת השם ככנסת הבאה או בהודמנות אחרת לפני כן בוודאי נוכל למסור יותר פרטים.

אני רוצה לומר הערה אחת לחבר הכנסת ארצי. נכון שבין הישיבות להיחיד דחוק יותר לתת לידן יחיד לידן בנושאים מסוימים מנתי את הישיבה של המחסור בדיינים. האמת היא, שכשם שבבית-משפט מחזיקי, מה שאתה קורא אזורי, יש שופט דן יחיד, כשם שבבית-משפט שלום יש שופט דן יחיד, יש לאפשר זאת גם בבתי-דין דתיים. אם יש אפשרות להקל על הציבור בכמה דברים, צריך לעשות זאת, ולא רק בגלל מחסור בהרכבים. לפעמים ההרכב קיים, ואתה צריך להגיע אליו, ואם לא צריך הרכב של שלושה, ואחד לא הגיע, אתה פשוט מטריד בן אדם. אחוז מסוים מהדברים שקשורים לבתי-הדין אפשר לגמור עם איש אחד. אין פה בעיה של עוול מבחינה זאת, וצריך לסמוך על השופט, כמו שאתה סומך על שופט בבית-המשפט.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות הנדירה שנפלה בחלקי ביומה האחרון של הכנסת האחת-עשרה, שהוא גם היום האחרון שבו אני מכהן בכנסת — — —

היו"ר ש' הלל:
הכנסת האחת-עשרה נשאת בתפקידה עד מחצית נובמבר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אני מדבר על היום הזה, היום האחרון שלפני הפגרה.

אני רוצה לנצל הזדמנות זו כדי לומר כמה דברי הערכה לאחד הרבנים הדגולים במדינת ישראל, אדם נעים הליכות, חכם, סופר — כבוד הרב אברהם אלמליח שליט"א, שנתמנה לאחזונה על-ידי השר לענייני דתות לשמש כמנהל בתי-הדין הרבניים.

אני זוכר לו חסד. לאחר השערורייה הגדולה ביותר שהיתה במדינת ישראל, בקשר לנישואיהם של יוצאי הודו, "בני ישראל", הוא ראה את הבעיה וכאב את הנושא והיה החלוץ שנסע לאילת וחיתן את הזוג הראשון. ובעקבותיו באמת נפתחו שערי השמים והבינו ש"בני ישראל" הם יהודים לכל דבר וצריכים להקל עליהם את קליטתם בארץ.

האדם הזה, גם כתפקידו רכב הראשי של דימונה, פתר את הבעיות ההלכתיות בצורה חכמה, ובעיקר קירב לכבות. לא יכולת לחוש, גם בשנת 1981 הסוערת, הבדל בין עדות, בין דתיים לבין חילונים. ואכן, הווות לחוכמתו לא רק בתורה אלא גם בחיים עצמם, האיש הזה חרם תרומה ככירה לנגב ולמדינת ישראל כולה.

אני מאחל לו, קודם כול, בריאות שלמה, שיצליח בתפקידי הרבים והאחראים, ומי יתן שכאלה יהיו בני עם ישראל.

היו"ר ש' הלל:
תודה לחבר הכנסת ז'אק אמיר. אני מזמין את חבר הכנסת דוד דנינו, אחרון הדוברים.

דוד דנינו (הסיעה הרתית-לאומית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה לברך את השר לענייני דתות וזבולן המר על הצעת התיקון. גם אם היא לא תענה על הצרכים ועל הבעיות הקשות בגלל העומס בבתי-הדין הרבניים. הצעת החוק באה לשפר את המצב במה שאפשר מבחינת ההלכה. לכן אני חושב שמגיעה על כך ברכה.

אדוני היושב-ראש, לדעתי יש צורך למצוא פתרון הולם יותר לבעיות. אולם, לצערי הרב, כאשר אנו דנים בנושאים דתיים, אנו רואים שמה שיש אין בו די, איננו בסדר. ונשאלת השאלה מדוע זה כך. כל זה בא כתוצאה מכך שהתקציבים העומדים לרשות הנושא אינם עונים על הצרכים.

חברי הכנסת, התיקון המונח לפנינו אין בו די, יש עוד הרכה דברים שצריך לעשותם כדי להביא להקלה בנושא הזה. אם רוצים להקל את העומס הרב ואת המצוקה שבה נמצאים בתי-הדין, זה מחייב הרבה דברים נוספים, ובמיוחד תקציב. התקציב צריך להיות יותר גדול כדי לענות על הצרכים.

חברי הכנסת, חבר הכנסת יאיר צבן אמר בדבריו, שחוקי האישות כופים על האזרחים לבוא להתדיין בפני דיינים וכפני רבנים. אני שואל את חבר הכנסת יאיר צבן ואת חברי הכנסת כולם: האם מישוהו יכול להצביע על חוק שאינו כופה על האזרח למלא את חובתו כלפי המדינה וכלפי החברה? הלא כל

בעד ההצעה להחזיר את

הצעת החוק לממשלה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הדיינים (תיקון

מס' 11), התשמ"ח — 1988. לוועדה

החקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק אושרה בקריאה ראשונה והועברה לוועדה.

אליעזר קולס (הליכוד):

אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. מדובר בחוק הדיינים, וזה נוגע לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. כך יהיה.

אבל אינני מתנגד שהדברים כמו שאתה הגדרת אותם יובהרו כוועדה. בסך-הכול הכוונה היא להביא לטובת הציבור ולא חס ושלום להיפך.

אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק.

היו"ר ש' הלל:

תודה לשר לענייני דתות. עלינו להצביע אם להעביר את הצעת החוק לוועדה או להתזירה לממשלה. אם תחבל ההצעה להעבירה לוועדה, נצטרך להחליט לאיזו ועדה, כי כנתיים נשמעו שתי הצעות. קודם כול נצביע אם להעביר את ההצעה לוועדה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה

— רוב

נח. הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

בפני בית-הדין למשמעת וכן מקימה בית-דין לערעורים שבפניו יוכלו השוטרים לערער בזכות.

על-פי ההצעה בוטלה התוספת לפקודה שעסקה בסדרי דין בבית-הדין למשמעת. העניינים המהותיים שבה הוכנסו לגוף החוק והותאמו, ואילו סדרי-הדין המפורטים יותקנו על-ידי שר המשטרה באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

תיקון חשוב נוסף, אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, הוא בכל הנוגע למשמר האזרחי. קבלת הצעת החוק תאפשר למשטרה להסתייע במתנדבי המשמר האזרחי לא רק בפעולות למען שמירת ביטחון הנפש והרכוש מפני פגיעות איבה דווקא אלא גם במילוי רוב תפקידיה המשטריים והביטחוניים כאחד של המשטרה, תוך הכשרת המתנדבים כטרם העסקתם בנושאים שהם בעלי אופי משטרי. התפקידים הנוספים, כאמור, של המשמר האזרחי ייקבעו על-ידי שר המשטרה בתקנות ובאישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

הנושא האחרון המוסדר בהצעה הוא, כי הסדרה בחוק של נושא הפקודות וההוראות המוצעות על-ידי המפקח הכללי ינתן לה מעמד של דין.

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, כל הדברים המהותיים לעניין ארגון המשטרה, סדרי המינהל, המשטר והמשמעת בה והבטחת פעולתה התקינה יוצעו על-ידי המפקח הכללי באישור שר המשטרה, ואלו מהם שהיועץ המשפטי לממשלה יקבע שיש להם חשיבות או נגיעה לציבור תחול עליהם חובת פרסום ב"רשומות".

חברי הכנסת, אדוני היושבי-ראש, הצעת החוק כפי ששופרה בדיוני הוועדה ובתיקינים הנוספים כיוזמת שר המשטרה תביא, ללא ספק, בצד שיפור הליכי הדין המשמעתי, לזכייה ביתר אמון מצד הציבור בהליכים אלה, כך שהצדק לא רק ייעשה אלא גם יראה, זאת, נוסף על שיפור תפקוד המשטרה הממלאת תפקיד חיוני בשמירת החוק והסדר במדינה ומגינה בעצם על קיום המשטר הרמוקטי.

היו"ר ש' הלל:

אני מזמין את חבר הכנסת אהרן נחמיאס להביא בשם ועדת הפנים את הצעת החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988. לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אהרן נחמיאס (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הנוסח הסופי, כפי שאושר בוועדת הפנים של הכנסת, של הצעת החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988.

הצעת החוק מתקנת את פקודת המשטרה בנושא הדין המשמעתי, בנושא המשמר האזרחי, תפקודו ושילובו במשטרה, ובנושא הפקודות וההוראות המוצעות על-ידי המשטרה.

במהלך הדיון בוועדה הוכנסו שינויים חשובים בנוסח הצעת החוק, וזאת כיוזמת שר המשטרה מר חיים בר-לב. כל העבירות הפליליות הוצאו מגדר עבירות המשמעת שבגינן יכול בית-הדין למשמעת לדרוש שוטרים, כתוצאה מכך לא תוכל עוד להישמע הטענה, שהמשטרה שופטת את עצמה בעבירות פליליות המבוצעות על-ידי שוטריה, כך גם בכל הנוגע לעבירות של שימוש בכוח. בית-הדין יוכל לדרוש בעבירות מסוג זה רק אם הן כעלות גוון משמעתי, וגם זאת באישור היועץ המשפטי לממשלה ומי שהוסמך על-ידו.

על-פי הצעת החוק יש כהרכב בית-הדין למשמעת, אשר דיון שוטר בעבירות של שימוש בכוח, חיפוש או מעצר בלתי חוקי, נציג ציבור עורך-דין אשר ייבחר מתוך רשימה שתיקבע על-ידי שר המשטרה בהסכמת שר המשפטים.

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, לאור השינוי שהוכלל בהצעת החוק ושינה את מעמדו של בית-הדין למשמעת במשטרה, בוטלה גם סמכותו של בית-הדין למשמעת להטיל עונשי מאסר כפועל, וזאת מאחר שלא יידונו בו העבירות הפליליות המובהקות.

הצעת החוק מסדירה מחדש את כל נושא הדין המשמעתי

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, זו הפעם השנייה שנופל בחלקי תפקיר משמח, אבל גם עצוב במקצת, לכרך יושב־ראש של ועדת משנה, שניווט בהצלחה רבה חוק מסוים בוועדה, בעת שהוא נפרד מעבודתו ומכהונתו בכנסת. אני מצטער על כך מאוד, מסיבה אחת, שאזכירה מייד. כשם שאתמול בירכתי את חבר הכנסת דב בן־מאיר, שגם הוא סגן יושב־ראש הכנסת והביא את חוק התכנון והבנייה המסיבי על חיקוינו, כך אני מברך את סגן יושב־ראש הכנסת אהרן נחמיאס אחרי שהוא מביא את החוק הרציני הזה, שנעשה עוד יותר רציני תוך כדי העבודה בוועדת הפנים.

צד לי על כך שהוא לא יוכל להשלים בכנסת הבאה את המלאכה לגבי פקודת המשטרה, משום שהחיקוק שהוכנס עכשיו בפקודת המשטרה הוא חיקוק רציני וחשוב. הוא היה חיקוק חשוב גם כשהביא אותו שר המשטרה, ושר המשטרה, שאינני מחלק לו קומפלימנטים רבים, ראוי בהחלט לקומפלימנט נודל על כך שהביא את החיקוק הזה — הוא וגם המפכ"ל. הן המפכ"ל והן שר המשטרה הסכימו לדברים שכעבר לא היתה להם אוזן קשבת במשרד המשטרה לצורותיו השונות — בין שהיה עצמאי ובין שהיה במסגרת משרד הפנים. הפעם נעשו חיקונים רציניים וחשובים מאוד, וגם בוועדה הוספו חיקונים רציניים.

אבל כל הפרק של צורת החקירות והעניין של הרצאת החקירות והבדיקה אל מחוץ למסגרת המשטרה צריך עדיין להחמסר במסגרת חוק שישלים את ההוראות שאנחנו מאשרים היום.

חבר הכנסת נחמיאס ביקש ממני שלא להעלות הסתייגויות, אילו היתה זאת הסתייגות קלה, או אילו היתה זאת הסתייגות טכנית כמובן הרגיל של המלה, הייתי, ללא כל ספק, נעתר. בגלל השעה המאוחרת וגם משמעים של קונסנסוס כללי כנתיין הזה, אבל בכל זאת, מה שקרה הוא, שהוצאנו את כל סדרי הדין בכתייה־הדין המשמעתיים ואת כל הבעיות הכרוכות בהגנת האדם אל מחוץ לחוק העיקרי — כלומר, השוטר מחוץ לחוק — והעברנו אותם לתקנות. אינני יודע אם זה טוב או לא, הדבר נעשה.

כאשר מדובר במשמיות וזכויותו הבסיסיות של נאשם, בין שהוא נאשם בפני בית־משפט ובין שהוא נאשם בפני טריבונל, יש לכך לא רק אספקטים משפטיים בלבד, לא רק אספקטים תוך־מוסדיים, לכן החוספת שהשר חייב להתקין את התקנות של בית־הדין ושל הביצוע של כל המערכת הזאת כתיאום עם שר המשפטים איננה דרישה מופלגת. אני גם לא מבין מה הסכנה הגדולה, לא צריך חקיקה ראשית, ודי בתיאום עם שר המשפטים. לא יעלה על הדעת שבנושאים כאלה, הנוגעים לניהול משפט כענייני משמעת נגד שוטר, לא יהיו תיאום והכנה בין שר המשטרה לבין שר המשפטים. לכן אני רואה את החוספת הזאת כחינוית והשובה מהרגע שאפשרנו לשר המשטרה לטפל בזה במסגרת תקנות ולא קבענו את העקרונות בחוק הראשי. זאת הסתייגות אחת.

ההסתייגות השנייה, אדוני היושב־ראש, חברי כנסת נכבדים: כאשר קיבלנו את החוק בקריאה ראשונה, היה קטלוג ארוך מאוד של עבירות פליליות שהוכנסו לעניין הזה כעבירות משמעת שצריך היה להביא אותן, או אפשר היה להביא אותן לכתייה־דין משמעת. אני התרעתי על כך בקריאה הראשונה, והייתי היחיד שעשה זאת. יפה עשו משרד המשטרה ואלה שליוו את העבודה כשהוציאו את מרבית הסעיפים הפליליים

אדוני היושב־ראש, אני רוצה להודות לחברים בוועדת המשנה לענייני המשטרה ובתי־הסוהר אשר יחד אתי עמלו כמיטב יכולתם, ובעצם עשינו עבודה רבה כדי להכין הצעת חוק זו לקראת הקריאה השנייה והשלישית. העברנו ממש במסרק היוזמים סעיף, תג לתג, וזאת כדי להוציא מתחת ידינו עבודה טובה ככל האפשר.

אני רוצה להודות ליועץ המשפטי של הכנסת, מר צבי ענבר, שליווה אותנו בהתמדה ובמסירות וניסיונו הרב תרם ללא ספק לא מעט לעבודתה של הוועדה ולהכנת החוק. אני רוצה גם להודות לאחד היועצים המשפטיים של המשטרה, שהיה יחד אתנו, מר חיים שמואלביץ, שנוערונו בו הרבה בעצה, וכל אשר ביקשנו הוגש לנו. כן ברצוני להודות למפקח הכללי של המשטרה, מר דוד קראוס, שהיה נוכח כמעט בכל הישיבות שלנו בוועדת המשנה.

אני רוצה גם להודות למזכיר ועדת הפנים של הכנסת, מר יצחק גבריאלי, שעמל קשה יחד אתנו, כי התומר הוא רב, עצום וגדול; וליועצות המשפטיות ממשרד המשפטים, שסייעו בידינו.

אדוני היושב־ראש, בתום הכנס הזה של הכנסת, שהוא הכנס האחרון, אני רוצה לומר: שר המשטרה היה ממונה ואחראי במשך השנים האחרונות לתפקודה ולפעילותה של המשטרה, והיו נושאים למכביר אשר באו אלינו, לא רק לוועדת המשנה לענייני משטרה ובתי־סוהר אלא גם במסגרת ועדת הפנים של הכנסת — ואני מודה ליושב־ראש שלה שהסמיך אותי להביא היום את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; שר המשטרה יכול להתברך בכך, שהוא לא רק שקד על עבודה מחמרת במסירות בלתי־נלאית למשטרה שעליה היה מופקד, אלא אני חושב, אדוני השר, שאתה גם יכול להתברך בכך שבתום התקופה הזאת אתה מביא וזוכה, וכולנו יחד זוכים להבאת החוק והחיקוק לפקודת המשטרה, תוך התאמתה לשנה הזאת ולשנים הבאות עלינו, וגם תוך חידוד הכלים שהועמדו לרשותנו.

אדוני היושב־ראש, להצעת החוק יש הסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי. אני ביקשתי ממנו שלא להעלות אותה משתי סיבות: ראשית כול, הבקשה העיקרית שלו פשוט לא היתה מנוחת לפנינו, ורק ביום האחרון וברגע האחרון היא עלתה ולא יוכלנו להקדיש לה תשומת לב מספקת. שנית, כשמדובר בפקודת המשטרה, וחבר הכנסת וירשובסקי מבקש להסמיך גם את שר המשפטים — לא ראינו את הדבר כנכון. אני תוהר ומבקש מחבר הכנסת וירשובסקי, שאגב הוא התחיל בעבודה הזו של הכנת החוק לחיקוק פקודת המשטרה בעת שכינה כיושב־ראש ועדת המשנה, ואני בעצם המשכתי את מלאכתו — — —

היו"ר ש' הלל:

אני מצטער. מה שאתה אומר "בהסכמת שר המשפטים" זו הסתייגות של חבר הכנסת שילנסקי.

אהרן נחמיאס (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

גם של חבר הכנסת וירשובסקי. מאחר שחבר הכנסת דב שילנסקי הסיר את ההסתייגות שלו, לא התייחסתי לדבריו אלא לחבר הכנסת וירשובסקי. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אהרן נחמיאס על שהביא את הצעת החוק לקריאה שנייה לכנסת.

חבר הכנסת וירשובסקי, אני מבין שברצונך להאיר את עינינו.

אומר פרופסור אמנון רובינשטיין, שימוש בכוח כלפי אדם במסגרת מילוי תפקיד לא נקשר רק להפרת פקודות או הוראות. שימוש באלימות חוץ ניצול התפקיד בנסיבות מסוימות הוא מסוג העבירות הפליליות החמורות. הוא שם דגש במקרה שבו השימוש בכוח הוא כלפי מי שנמצא במשמורת המשטרה והשימוש בכוח נגדם לו לאותו עוצר, או נאשם, או שפוט. חבלה גופנית חמורה. ותורה חבר הכנסת רובינשטיין אם אני בכנסת, כאשר אנחנו באים להפריד את הנושא הפלילי מן הנושא המשמעתי או האתי, האומנם נרשה שבית-הדין המשמעתי של המשטרה, בהרכב כלשהו, ידון שוטר שחבל במי שנמצא במשמורת המשטרה וגרם לו חבלה גופנית חמורה, כאשר זאת אחת העבירות החמורות שבספר החוקים. הקושי הוא בכך, שיש רתיעה מפני מה שמכונה "המשטרה שופטת את עצמה", כתחום של העבירות הפליליות, דהיינו כאשר שוטר נאשם לא בעבירה שהיא משמעתי אלא בעבירה פלילית מובהקת. יש אומרים שהדברים אינם צריכים להידון בבית-הדין המשמעתי, גם משום שתגובתם היא של התחשבות יתר שתוצאתה היא הקלה בעונש.

לכן, אם אנחנו רוצים להרתיע מפני שימוש באלימות נגד מי שנתון לחסדי השוטר ונמצא במשמורתו כאשר הוא מבודד, מן הראוי להרתיע גם בכך שהדין יהיה בהתאם למהותו כעבירה פלילית — בבית-משפט פלילי רגיל.

לכן, פרופסור רובינשטיין איננו מציע לחוק את סעיף 19, הוא אינו מבקש לומר שכל שימוש בכוח של שוטר כלפי אדם במסגרת מילוי תפקידו חייב לבוא לבית-משפט, אבל הוא מבקש, שאם הנפגע נמצא במשמורת המשטרה ואם נגרמה לו חבלה גופנית חמורה — וזאת עבירה פלילית חמורה — יהיה מנוע בית-הדין המשמעתי מלדון בעניין.

אבקש כשמו של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין לקבל את ההסתייגות.

הי"ד ש' הלל:

תודה. חבר הכנסת אהרן נחמיאס, בבקשה.

אהרן נחמיאס (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות לחבר הכנסת וירשובסקי על הדברים שאמר. כבר הבוקר ציינתי, בישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהיתה לנו עבודת צוות יפה של כל חברי הוועדה. נעשתה עבודה ברוח טובה, ואני מוסיף: כרמת דיון, הוגנת, תרבותית. זה לא מנע מכל אחד מאתנו לשמור על העקרונות ועל האמונות שלפיהם הוא חי ויחיה.

אדוני יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת דב שילנסקי, כתחילת דברי הודיית לך, לא היית כאן. אמרתי שיושב-ראש הוועדה עשה כמיטב יכולתו כדי שתשרור רוח טובה בוועדה, ואומנם כך היה. ליושב-ראש הוועדה יש אולי דעות קיצוניות — וזה נכון, יש לו דעות קיצוניות. כך אני שופט אותו; אגב, הוא איננו מתכחש לכך שיש לו דעות קיצוניות משלו —

דב שילנסקי (הליכוד):
עקביות.

אהרן נחמיאס (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
— אבל זה לא פגם במאומה בעבודת הצוות ובעבודת הוועדה כוועדה פרלמנטרית שהוטלו עליה משימות כמליאת הכנסת, או שהיו לה משימות שהיא נטלה על עצמה מיוזמתה.

מתוך התוספת המפרטת, מתוך הקטלוג המפרט מה הם הנושאים הבאים לפני בית-דין משמעתי.

מכל הקטלוג נשאר רק דבר אחד שבגיניו ביקשתי להסתייג. בסעיף 19 של הקטלוג שבו יותר מ-40 סעיפים אנחנו מוצאים: שימוש בכוח כלפי אדם במסגרת מילוי תפקיד בניגוד לפקודות משטרת ישראל או כל הוראה אחרת שניתנה כדין. היתה ביקורת על המשטרה, ביקורת ציבורית רחבה, בכל הנושא של — ואני יודע ששר המשטרה לא אוהב את הכינוי הזה — "המשטרה החוקרת את עצמה". אבל הביקורת הקשה ביותר היתה כעניין שימוש בכוח כלפי אדם במסגרת מילוי תפקיד. אני מציע להשמיט את (א) מהקטלוג, והיה אם שימוש בכוח לפי הסעיף הזה במובנו הוא עבירה פלילית, דינה להישמע בפני בית-הדין האזרחי הפלילי של מדינת ישראל, אם השימוש בכוח איננו פלילי, הרי יש בתוספת הזאת סעיפים למכביר, שבאמצעותם אפשר להעמיד את השוטר הסורר למשפט בפני בית-הדין המשמעתי — למשל, הנהגות בלתי הולמות וסעיפים רבים אחרים. כרגע שזאת עבירה פלילית, אני חושב שטוב יהיה למשטרה ולציבור שהנושא הזה לא יהיה בדין משמעתי, אלא בדיון פלילי.

אלה הן ההסתייגויות שלי. ובכפיפות לזה אני מברך ברכה חמה ביותר גם את המשטרה וגם את העושים במלאכה בוועדת הפנים, שעזרו לה להכין את החוק הזה. אני יכול להגיד, שאם המשטרה מוכנה להביא תיקונים כאלה מרצונה — היא קצת נלחצה, אבל בסך הכול היא הסכימה להם — עם כל הביקורת שיש לי כלפי המשטרה, אני רוצה לברך אותה ולהגיד: כה לתי.

הי"ד ש' הלל:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת דוד ליבאי, שינמק את ההסתייגות לסעיף 8 במקום חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

דוד ליבאי (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני ממלא כאן את מקומו של חברי אמנון רובינשטיין ומציג את הסתייגותו בהצעת חוק זו —

הי"ד ש' הלל:

זה מתוך הנחה שביום האחרון של הכנסת אנחנו לא יוצרים שום תקדימים.

דוד ליבאי (המערך):

— מתוך התנצלות על כך שמשום שהוא חש ברע, ומשום שהישיבה התאחרת מאוד, הוא לא יכול היה להמתין, וביקש שאעשה כן בשמו. אני מבקש להדגיש, שלא הייתי שותף לרינונים בוועדת הפנים, ואני משקף בהבאת הדברים את עמדתו.

סעיף 50 בהצעת החוק מגדיר כעבירת משמעת עבירה הפוגעת בסדר הטוב ובמשמעת כמפורט בתוספת. בכך נקבע כעיקרון של דבר הכלל, שעבירות משמעתי יהיו בהקשר של הסדר הטוב והמשמעת במשטרה, ושוטר שהוראשם בעבירת משמעת יועמד משום כך לדין משמעתי בפני בית-דין משמעתי, או בפני דן יחיד, בהתאם להוראות הפקודה.

והנה, כשבאים לבחון את האישומים או את העבירות שהן נושא לדין משמעתי על-פי הצעת החוק, אנו מוצאים בפסקה האחרונה, פסקה (19), את העילה הבאה: שימוש בכוח כלפי אדם במסגרת מילוי תפקיד, בניגוד לפקודות משטרת ישראל או כל הוראה אחרת שניתנה כדין. וב"ב: (ב): העמדה לדין לפי פסקה זאת תהא מסורה להחלטת היועץ המשפטי לממשלה או מי שהוא הסמך לכך.

חברת ל"ח, ישיבה תס"ה
— הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9) —

אדוני היושב־ראש, לגבי מה שאמר חבר הכנסת וירשובסקי, אני רוצה להתייחס לסעיף 19. חבר הכנסת ליכאי השלים את החסר, את מה שלא ציטט מסעיף 19. בסעיף 19 כתוב: "שימוש בכוח כלפי אדם במסגרת מילוי תפקיד בניגוד לפקודות משטרת ישראל או כל הוראה אחרת שניתנה כדין". אבל זה רק (א) אמרנו: "העמדה לדין לפי פסקה זו תהא מסורה להחלטת היועץ המשפטי לממשלה או מי שהוא הסמיך לכך". אנחנו יוצאים מתוך הנחה מוכחת, שכאשר היועץ המשפטי לממשלה מעורב בדבר, הרי זה היינו הך, כלומר גם אורח כאשר הוא מובא לדין כפני בית־משפט אזרחי, ההליכים להבאתו נעשים עליידי היועץ המשפטי של הממשלה. הוא הדין גם במקרה זה.

עכשיו אני משיב לחבר הכנסת רוד ליכאי שדיבר בשמו של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין העלה את הנושא הזה בוועדה. אגב, הסתבר שרוב המקרים שהוא העלה בוועדה נחקרו מראשיתם ועד סופם. זאת אומרת, מה שהיה ידוע לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין היה ידוע לפיקוד המשטרה, היה ידוע לשר המשטרה, והדבר נבדק בקפדנות.

אני חייב לציין, ואני חושב שחברי בוועדת הפנים של הכנסת, לא כל שכן חברי ועדת המשטרה ושירות כתי־הסודר, נזכרו לדעת שהמשטרה חוקרת את עצמה ובודקת את עצמה בצורה יותר חמורה מאשר את האזרחים, איני אומר שהחקירה של אזרחים אינה מדוקדקת, אבל כאן היא מדוקדקת בעבירה קלה כבחמורה.

גם ציינתי, כאשר הבאתי את הצעת החוק, שבכל הנוגע לעבירות של שימוש בכוח, בית־הדין יוכל לדרוש רק בעבירות שהן בעלות גוון משמעתי, ואפילו כאלה — רק באישור של היועץ המשפטי לממשלה. שר המשטרה הודיע לא פעם אחת, ולא כחודשים האחרונים — עד כמה שזיכרוני אינו מטעני, לפחות זה שנתיים ולמעלה מכך — שאת כל הנושא של חקירת שוטרים הוא מוכן להוציא מחוץ למשטרה, כדי שלא ייאמר שהמשטרה חוקרת את עצמה ושופטת את עצמה, וזאת אף שכוחות הביטחון של צבא־הגנה לישראל חוקרים את עצמם ושופטים את עצמם.

זה מחקש לדרשה של חבר הכנסת וירשובסקי לגבי התקנות. הכבדנו בתקנות, כידוע לך, זה לא היה בהצעת החוק. רק אתמול הכנסנו את זה. יושב־ראש הוועדה שיושב פה יאשר זאת. הוספנו סעיף שלפיו זה יהיה באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה. בכך אנחנו יוצרים פיקוח ציבורי על הרשות המבצעת, שהיא במקרה זה שר המשטרה שיתקן את התקנות. לא ראינו שום צורך, בעניין כוחות הביטחון להוסיף: באישור, בהתייעצות או בעצה עם שר המשפטים. אין לו ולא כלום עם עניין זה של כוחות הביטחון.

אדוני היושב־ראש, ברוח זו אני פונה לחברי הכנסת בכקשה שלא לקבל את ההסתייגויות ולאשר את החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9). בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים עתה להצבעה בקריאה שנייה על חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988. לסעיפים 1 — 4 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 4 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

לסעיף 5 יש הסתייגות, כפי שאני מכין, רק של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי ולא של חבר הכנסת רב שילנסקי.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

לסעיפים 6 — 7 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 6 — 7 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

בסעיף 8 יש הסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי, וכן הסתייגות של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי לסעיף 8.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 8 לא נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין לסעיף 8.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת א' רובינשטיין לסעיף 8 לא נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה סעיף 8 בנוסח הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 8, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

לסעיפים 9 עד 11 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 9 — 11 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד עתה להצבעה בקריאה שלישית את החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988.

ה צ ב ע ה

חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שחוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

נט. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988*
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אהרן נחמיאס להציג לפנינו את הצעת החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

אהרן נחמיאס (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), אשר עיקרה לשפר את הדיון המשמעתי על גווניו השונים ולחוק את השמירה ואת ההגנה על זכויותיו של הסוהר הנידון בדיון משמעתי.

גם בהצעת חוק זו, במקביל לתיקון לפקודת המשטרה, הוכנסו שינויים חשובים במהלך הדיון בוועדה ביוזמת שר המשטרה, ביוזמת חברי הכנסת, ביוזמת היועצים המשפטיים וגם ביוזמת הנוצבים החדש, מר לוי, כאשר הוצאו מגדר עבירות המשמעת שבגינן יוכל לדרון בית-הדין למשמעת כל העבירות הפליליות, ובנושא השימוש בכוח ידון בית-הדין רק בעבירות בעלות היבט משמעתי, וגם זאת באישור היועץ המשפטי לממשלה.

להבדיל מהמשטרה, לא היה קיים עד היום כשירות בתי-הסוהר כית-דין למשמעת, והסוהרים היו נידונים בפני דן יחיד גם בעבירות משמעת חמורות, הטעונות בירור מעמיק וממצה שאין זה מן הראוי לערוך אותו בפני דן יחיד.

הצעת החוק מקימה בית-דין למשמעת במתכונת של המשטרה, וכן גם בית-דין לעווררים, כאשר בהרכב אשר דן בעבירות של שימוש כוח, במתכונת המסוימת שצוינה לעיל, ישב בדיון גם נציג ציבור, עורך-דין, שייקבע מתוך רשימה שתיערך על-ידי שר המשטרה, בהסכמת שר המשפטים.

התיקון, בנוסף על ביטול העבירות הפליליות, מבטל גם עבירות משמעתיות אחרות אשר היו בחלקן ארכאיות. מדובר בעבירות שנקבעו עוד בשנת 1946.

על-פי הצעת החוק יהיו שר המשטרה או הנוצב רשאים למנות ועדת חקירה לשם חקירת כל עניין הנוגע לשירות. במקביל לתיקון בפקודת המשטרה מעגן החוק המוצע בחקיקה ראשית את סמכותו של הנוצב להוציא פקודות והוראות אשר יחשבו כדיון, כאשר בהוראות אשר יוצאו באישור שר המשטרה ייקבעו העקרונות לעניין ארגון השירות, סדרי המינהל, המשטר והמשמעת כו והבטחת פעולתו התקינה של השירות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השינויים והעדכונים המפורטים בהצעת החוק המונחת בפניכם יביאו לשיפור משמעותי בחפקוד שירות בתי-הסוהר; בכלל ובטיפול המקצועי והיעיל בזכויותיהם ובחובותיהם של הסוהרים כפרט, ואני מציע לכם, מורי ורבותי, לאשרם בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

אדוני היושב-ראש, ברשותך אוסיף ואומר, שגם בהכנת החוק הזה הסתייענו רבות ביועצים המשפטיים, ובראש ובראשונה ביועצים המשפטיים של הכנסת, כפי שציינתי, וביועצת המשפטית של שירות בתי-הסוהר, הגברת רונית שפירו. אני חייב לציין, שחברי הכנסת החברים

* דבר הכנסת, חוב' ג', עמ' 247; נספחות.

בוועדת-המשנה למשטרה ולבתי-הסוהר עשו את מלאכתם בנאמנות וכמסירות. יורשה לי לציין את שלושת חברי הכנסת הנמצאים כאן, חבר הכנסת ורדיגר, חבר הכנסת דינו, וכבר ציינתי את עבודתו ומלאכתו של חבר הכנסת וירשובסקי, וכן את חבר הכנסת בני שליטא שאיננו כאן.

כאשר הבאנו אתמול את עבודתנו לפני מליאת ועדת הפנים קיבלנו סיוע נדיב וחברי מכל חברי הוועדה, ובראשם, כמובן, יושב-ראש הוועדה, חברי, חבר הכנסת רב שילנסקי.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להביא לאישור הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988, תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שיש הסתייגויות.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מוותר על ההסתייגויות שלי. אני מניח שלא יהיה לי אתן מול יותר משהיה לי בחוק הקודם.

היו"ר ש' הלל:

האם אתה מוותר על ההסתייגויות או רק על ההנמקה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מוותר גם על ההסתייגויות וגם על ההנמקה.

היו"ר ש' הלל:

לפיכך, אין בפנינו הסתייגויות, ואני יכול להעמיד להצבעה את כל החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988, בקריאה שנייה, חבר הכנסת שילנסקי ויתר על ההסתייגויות שלו, אבל אינני יודע אם חבר הכנסת רובינשטיין ויתר על הסתייגויותיו. ליתר ביטחון אעמיד להצבעה את ההסתייגויות של חבר הכנסת רובינשטיין, שאיננו נמצא עכשיו באולם.

אנחנו עוברים להצבעה. לסעיפים 1 עד 11 אין הסתייגויות. אני מעמיד סעיפים אלה להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 11 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שסעיפים 1 עד 11 נתקבלו. חבר הכנסת וירשובסקי ויתר על ההסתייגות שלו לסעיף 12. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין רשם הסתייגות בסעיף זה, ואני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר הכנסת רובינשטיין לסעיף 12.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת א' רובינשטיין לסעיף

12 לא נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 12.

— הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9): מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק לתיקון פקודת החברות ל"ח, ישיבה מס"ה — התעבורה —

ה צ ב ע ה

סעיף 12, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שסעיף 12 נתקבל כהצעת הוועדה. לסעיפים 13 — 17 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 13 — 17 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

כך הצבענו על החוק בקריאה שנייה. אני מעמיד להצבעה את החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988, בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9).

התשמ"ח — 1988, נתקבל.

ס. מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' הלל:

הודעה למוזכר הכנסת.

הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה: ב. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21), הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 10), והצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראות שעה), שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' הלל:

תודה.

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הוגחו עתה על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — א. הצעת חוק

סא. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו ממששים בעבודתנו. אנחנו עוברים לסעיף הבא: חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21), התשמ"ח — 1988, קריאה שנייה וקריאה שלישית. אני מזמין את חבר הכנסת דוד ליבאי להביא את הצעת החוק בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט.

דוד ליבאי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת החוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21), התשמ"ח — 1988, שבאה לתקן מעשה חקיקה של הכנסת במיעוט משתתפים כאשר העבירה תיקון לפקודת התעבורה.

התיקון שהועבר בזמנו אמר, שלא ישלם תאגיד במישורין או בעקיפין קנס שהוטל על זולתו, ולא ישלם מעביד קנס שהוטל על עובדו בשל עבירת תעבורה. העובר על הוראת של סעיף קטן זה דינו מאסר שנה אחת.

מגמת המציע היתה מן הסתם להרתיע את הנהגים העבריינים, שידעו שכאשר קנס מוטל עליהם, הוא פוגע בכיסם שלהם, לכל יחשבו שהם ייהנו מכך שאחר ישלם את הקנס, בין שהם מעבידים ובין שזה תאגיד כלשהו.

והנה מסתבר שבאיסור גורף זה ייתכן שלא נחזו מצבים מסוימים המעוררים בעיות. מצב אחד הוא עניינם של בני הקיבוצים, שאין להם ברשותם, בכיסם שלהם, כספם שלהם ולא החסכוניות שלהם, באשור לפי אופי חייהם הם חייבים להעמיד את רכושם, נכסיהם, לרשות הקבוצה, לרשות הארגון החברתי שבו הם חיים. מסתבר שבאומרו של סאסור לקופת הקיבוץ, אסור לתאגיד להשתתף בכיסוי החוב, אנחנו מחייבים אותם לשנות עיקרים יסודיים בתורת חייהם, ולא לכך התכוון המחוקק.

אמנון לין (המערך):

דוד ליבאי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מוסיף ומעיר בצדק חברי, חבר הכנסת אמנון לין, שאם לא נתקן את החוק ובית-המשפט יטיל קנס על חבר קיבוץ, והוא לא יוכל לשלם מכיסו את הקנס ולא יוכל לבקש שהקיבוץ ישלם את הקנס כפי שמכחינה חברתית-פנימית מגיע לו, הרי שאנחנו כופים עליו את המאסר, שהוא כדרך כלל בא כעונש חלופי לקנס וכאמצעי כדי לחייב את הנאשם לשלם את הקנס. אני מקבל את הערתו זו של חבר הכנסת אמנון לין, שהיא במקומה.

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 4074; נספחות.

אומר לנו חבר הכנסת דוד ליבאי, שנעלם מעינינו, או שלא חזינו את הבעיות.

היו"ר ש' הלל:

הוא אמר: אולי.

אוריאל לין (הליכוד):

אם אולי, עדיף שלא יאמר זאת. למה להגיד "אולי"? ה"אולי" מיותר לחלוטין. היתה הסתייגות של חבר הכנסת אמנון לין בזמן קריאת החוק, והוא ביקש לפטור את הקיבוצים, והסתייגות זו לא עברה. למה לומר שהסיטואציה הזו לא נחזתה? לא רק שהיא נחזתה, אלא היא גם נדונה תקופה ממושכת בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

החוק הקודם נדון במשך תקופה ארוכה. בהתחלה היה תיקון לחוק העונשין. הוא צומצם לחיקון לפקודת התעבורה, והליך החקיקה שלו היה אחד המעמיקים והטובים שהיו בכנסת. אם מיעוט משתתפים הוא המבחן, אינני רוצה לומר כמה חוקים "לא טובים" קיבלו בשלושת הימים האחרונים, על-פי קריטריון זה של מיעוט משתתפים.

חברי הבית, החוק שאנחנו מתקנים אותו הוא אחד החוקים החשובים שהעברנו בזמננו, שכן הוא חוק שמיישם עיקרון של שוויון בפני החוק. כזה היתה חשיבותו הגדולה. אבל אנחנו לא כנסת של עקרונות, אנחנו כנסת של אינטרסים. אנחנו מתקנים חוקים משום שאנחנו לא יכולים לחיות עם עקרונות.

לאחר שאמרתי מה שאמרתי, אני מסיר את ההסתייגות שלי.

היו"ר ש' הלל:

אין בפנינו הסתייגות. אני מעמיד עכשיו לקריאה שנייה את החוק לחיקון פקודת התעבורה (מס' 21), התשמ"ח—1988. סעיף 1, על כל פסקאותיו. מי בעד החוק בקריאה שנייה?

ה צ ב ע
סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שנייה. עתה אני מעמיד את הצעת החוק לחיקון פקודת התעבורה (מס' 21) בקריאה שלישית. מי להצעת החוק בקריאה שלישית?

ה צ ב ע
חוק לחיקון פקודת התעבורה (מס' 21),
התשמ"ח—1988, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהחוק נתקבל בקריאה שלישית.

סב. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (חיקון מס' 9), התשמ"ח—1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' הלל: (9) התשמ"ח—1988. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת דוד ליבאי.

כמרכן מסתבר שלא כולו לעמוד בגזירת המחוקק נהג, בין שהוא חבר קואופרטיבי, שכיר בקואופרטיב לתחבורה או עובד של רשות מקומית, או רשות אחרת, אשר מוטל עליו לקבל רכב עם בוקר או עם שחר או כשעה מסוימת של היום, לצאת אתו לדרכים, אם בדרך ובמסלול קבועים ואם בדרך אחרת. כשאין לו שליטה על הרכב, על מצבו, והוא יוצא לדרך אתו וצפוי בדרך לתקלות או לעבירות שהן לא בתחום ידיעתו והן לא פועל יוצא של נהיגתו. אם מדובר במגמה להרתיע, וזוהי המטרה, הרי שהרתעה קיימת במקום שאדם נושא כאחריות להתנהגותו שלו. הווי אומר, אם נהג מחרשל אגב נהיגה, אומרים לו: היזהר, צריך היית לנקוט אמצעים מסוימים חוץ כדי נהיגתך, זה ביכולתך שלך. לא עשית כן, אתה בא על עונשך. אבל לומר לו לשאת בעונש על דבר שאינו בתחום אחריותו ואינו בתחום טיפולו ואינו בידיו, כאן אנחנו חורגים מאמות הצדק המקובלות.

גם כאן אנחנו באים לומר, שאם העבירה היא תוצאה של נהיגתו, התרשלותו, אחריותו חוץ כדי זה שהוא אוהו בהגה, הוא יישא באחריות אישית וישלם את הקנס המוטל עליו. אבל אם הקנס בעצם הוטל על כך שהחברה, התאגיד שמעסיק אותו לא דאג להחזיק את צי המכוניות, או מכונות, או מכוניות מסוימת בצי המכוניות שלו, במצב תחזוקה תקין, מן הראוי שהתאגיד יישא בעונש הקנס ולא אותו נהג. שאם לא נאמר כן, יאמרו השכירים: אנחנו לא יכולים לצאת לדרך ולסכן את עצמנו כקנסות בלי לדעת שאנחנו יכולים לעשות משהו כדי לתקן את המעוות.

על סמך כל הדברים האלה שקלה ועדת החוקה, חוק ומשפט היטב את עניין תחולת הסעיף והיא מכששת לצמצם אותו בשתיים אלה: ראשית, בהוצאה מכלל התחולה התאגיד שחבריו חייבים להעמיד לרשותו את מלוא כוח עבודתם ולהעביר לו את נכסיהם. שנית, בהגבלת האיסור על התאגיד לשלם קנס שהוטל על זולתו כגין עבירות שהן בתחום האחריות האישית של הנהג. או, בלשון משפטית, אנחנו מבקשים להוסיף, לאחר המלים "כשל עבירת תעבורה" בסעיף 69ג(א) של החוק את המלים "כשל עבירת תעבורה לפי סעיפים 64 עד 67, או עבירה הנכללת בתוספת הראשונה או בתוספת השנייה של החוק". עד כאן.

בבקש ברשותכם להאשר את הצעת החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מבין שיש הסתייגות לחבר הכנסת אוריאל לין. בבקשה. חבר הכנסת ליבאי, אתה אולי תרצה להשיב לחבר הכנסת אוריאל לין. לכן כראי שתהיה נוכח כאן.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, אני חושב שהוא יצטרך להשיב על דברי, וכדאי שהוא ישיב עליהם, משום שחבר הכנסת דוד ליבאי שגה לדאבוני הרב שגיאות עובדתיות, ואני חייב מיד להעמיד אותו על שגיאותיו, שכן הדברים ייראו שלא בצורתם האמיתית.

היו"ר ש' הלל: אנחנו עוברים עכשיו לחוק סדר הדין הפלילי (חיקון מס' 9) "דברי הכנסת", כרך 108, עמ' 3451, נספחות.

בעיקרון, שחומרת העבירה כשלעצמה לא תהווה עילה למעצר, אלא בעבירות שעליהן צפוי הנאשם לעונש מאסר עולם, כמו עבירות רצח ועבירות מסוימות נגד ביטחון המדינה וכן עבירות סחר בסמים ועבירות שיש בהן שימוש באליומות, או עבירות מין מסוימות המפורטות בסעיף 21א(2) לחוק.

עם זאת, הוסמן בית-משפט לעצור נאשם כהחאם לנסיבות לפי שיקולים ענייניים, כאשר השופט סבור, על סמך התומר שהוגש לו, כי קיים יסוד סביר לחשש, ששחרור הנאשם יביא לידי שיבוש הליכי המשפט, או שהנאשם יימלט מן הדין, או שבנסיבות העבירה ומהותה קיים יסוד סביר לחשש, שהנאשם יסכן את חייו של אדם או את ביטחונו, או את שלום הציבור או את ביטחונו או את ביטחון המדינה.

חברי הכנסת, עליות המעצר המוגדרות על-פי הצעת החוק שלפניכם הן מפורטות ונותנות מרחב של שיקול דעת לבית-המשפט לשלול חירותו של אדם, כאשר יש עילה מוצדקת לכך. עם זאת, מחירה הצעת החוק את מירת האיוון הראויה בין חירויות הפרט לבין הגנת החברה, בכך ש"חומרת העבירה" כשלעצמה, כשהמעצר לא נועד להשיג אף לא אחת מהמטרות המקובלות לשלילת החופש לפני ההרשעה, לא תהיה עילה חוקית למעצר נאשם.

הצעת החוק מבטיחה גם את זכותו של נאשם לסיגור כהלך מעצר כזה, ועם זאת, אינה נותנת לנאשם פתח להשתמש במעצר רק משום שלא העמיד לעצמו סיגור, או משום שבחור שלא להשתמש בשירותיו של סיגור ממונה.

כמו בן מסדירה הצעת החוק אפשרות לחייב נאשם ששחרר ליתן ערובה למנוע את בריחתו. מארק, כגון בהפקדת הדרכון, כדי להבטיח את התייצבותו למשפט.

הצעת החוק התקבלה פה-אחד לאחר דיונים רציניים וממושכים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, תוך החלפת דעות מתמרת עם נציגי המשפטים והמטה הארצי של משטרת ישראל.

לא הוגשה שום הסתייגות להצעת חוק זו. אבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה שנייה ושלישית. תודה.

מרדכי ירושובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם היתה לי הסתייגות, הייתי יכול לכרך את חבר הכנסת דוד ליבאי על התרומה שלו לחוק.

הי"ר ש' הלל:
כנימוסים שלכם היום — אתם תשגעו אותי לגמרי. תודה.

אנחנו עוברים עתה להצבעה בקריאה שנייה לחוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 9) — אני מדגיש תיקון מס' 9 ולא תיקון מס' 10 ככתוב — התשמ"ח — 1988. אני מציינ גם את התיקון שהזכיר חבר הכנסת ליבאי בסעיף 21 — במקום "כיד טובע" יהיה כתוב "כדי טובע". מי בעד הצעת החוק על ששת סעיפיו?

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 6 נתקבלו.

הי"ר ש' הלל:
החוק נתקבל בקריאה שנייה. אני ממיד עתה את חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 9), התשמ"ח — 1988, לקריאה שלישית. מי להצעת החוק?

דוד ליבאי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש לכנסת לקריאה שנייה ושלישית, בשם יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, את התיקון החשיעי לחוק סדר הדין הפלילי, שעניינו הליכי המעצר והשחרור עם הגשת כתב אישום.

הי"ר ש' הלל:
זה תיקון מס' 10 או מס' 9?

דוד ליבאי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ירשה לי אדוני, נרשם תיקון מס' 10, אבל נתבקשתי לתקן. השם של החוק צריך להיות: חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 9), התשמ"ח — 1988.

כיוון שאדוני שאל, ירשה לי לומר בשם המציעים, שנפלה גם טעות בהדפסה בסעיף 21 של החוק, בעמוד 2. כאשר נאמר בסעיף 21 "ניתן פסק-דין והוגשה הודעת ערעור ביד טובע" — צריך להיות "כדי טובע". בסיום דברי אבקש לאשר הצעת חוק זו, בכפיפות לתיקון שתי הטעויות האלה.

הצעת חוק זו באה לעולם כיוזמתם הברוכה של חברי הכנסת מרדכי ירושובסקי ואהוד אולמרט. תרמו לניסוחה גם פרופסור ש"ז פלר ועובדי משרד המשפטים וכן חברים בוועדת החוקה, חוק ומשפט והיועצת המשפטית של הוועדה, וכולם יעמדו על התודה ועל הברכה.

חשיבותה הגרולה של הצעת החוק בכך, שהיא באה לקבוע מה הן העילות החוקיות להחזקתו של אדם במעצר, לאחר שהוגש נגדו כתב אישום.

סעיף 21 לחוק קובע: "הוגש כתב אישום, רשאי בית-המשפט שלפניו הוגש כתב האישום לצוות על מעצרו של הנאשם — — —".

אין החוק הנוהג כיום מגדיר מה הן עליות המעצר, מה הם השיקולים אשר ינחו את השופט, האם להורות על המשך מעצרו של נאשם עד לסיים כידור משפטו או לשחררו, על יקויי החוק בנושא הצביעה נשיאת בית-המשפט המחוזי בתל-אביב חנה אבנור במאמר שפרסמה ב"הפרקליט", ובעקבותיה, אם תרשו לי, הלכתי גם אני בספרי על "דיני המעצר והשחרור" וניסיתי להגדיר את עליות או את מטרות המעצר.

בינתיים הקדיש בית-המשפט העליון מחשבה רבה לנושא זה והעשיר אותו בפסיקה חשובה, שבה ביקש להתוות מדיניות מאוזנת בין ההגנה על חופש הפרט לבין הצורך לשמור על הגנת החברה ולאפשר לה להתגונן כראוי בפני הפשיעה.

אלא שגם בבית-המשפט העליון כמו אסכולות שונות בנושא המעצרים, יש גישה מחמירה ואחרת מקילה, כייחוד נתגלעה המחלוקת בסוגיה: האם די במבחן "חומרת העבירה" כדי להצדיק מעצרו של נאשם עד לסיים כידור משפטו. אסכולה אחת שמה דגש בחזקה, שכל אדם הוא חף מפשע עד שלא הורשע בו. החזקה אדם כמעצר משום שהנאשם בעבירה חמורה, יש בה ממידת הענישה עוד כטרם לימד סניגוריה על עצמו; כאלו נכלא אך ורק משום שהואשם בעבירה חמורה ביותר. אסכולה שנייה גורסת, שלא ייתכן שאדם הנאשם בעבירה חמורה ימשיך להסתובב בין חבריות, בייחוד כשיש אריות משכנעות להרשעתו ברין, שכן, להקיע מייד את פשעו ולבודדו מהחברה החופשית.

מנסחי הצעת החוק רואים את עיקרה ואת חשיבותה

ה צ כ ע

חוק סדר הדין הפלילי (חיקון מס' 9), התשמ"ח — 1988. נתקבל.

הי"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שלישית.

סג. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה לחוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988. את הצעת החוק יביא חבר הכנסת יצחק פרץ.

ש"ח כחידת חישוב לכל בעל זכות לבחור. אנחנו, חברי הוועדה, הסכמנו להוריד את הסכום מ-15 ל-10 ש"ח. לפיכך יעמוד הסכום, לרבות המדר, על אותו סכום שהיה עם אישור החוק לפני חמש שנים.

יצחק פרץ (כשם ועדת הפנים ואיכות הסיביבה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בשם ועדת הפנים אני מביא לפניכם, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, את חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988.

כמו כן, בסעיף 11(ג), הדין בהגבלת ההוצאה — במקום 350% מסכום המקדמה הסכמנו על 300%. זה יהיה פחות מהמקובל לבחירות לכנסת.

אנחנו מביאים את החוק הזה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית גם כדי לתת אפשרות להתארגנות לקראת הבחירות ברשויות המקומיות.

חוק זה בא להסדיר את ענייני המימון של הבחירות ברשויות המקומיות, כפי שהיה מקובל לפני כן, הן לסיעות הקיימות ברשויות המקומיות והן, כמובן, לאלה שתהיינה.

אני מבקש מהיושב־ראש להביא את החוק להצבעה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק פרץ.

בקריאה ראשונה, שעברה, נקבע בסעיף 2א סך של 15

סד. דברי היושב־ראש א' נחמיאס

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפני שניגש לדון בהסתייגויות, אני רוצה להיפרד מהשולחן ומהכס של סגן יושב־ראש הכנסת, כס יושב־ראש הישיבה.

שלא ייבחרו, שכל מאווי לבס יתגשמו: ולחברי הכנסת שייבחרו — שימשיכו וישאו בעול של שמירת הדמוקרטיה. הכנסת היא מצר הדמוקרטיה של ישראל המשוחררת, העצמאית, של עם ישראל המחדש את ימיו במולדתו. זוהי זכות גדולה, היסטורית, זכות גדולה בדברי ימי כל אחד ואחד מאתנו — לשרת בבית־הנבחרים הישראלי. היו ברוכים, כל אחד ואחד מכם.

במשך כל הימים שמילאתי את התפקיד עמדו לפני תמיד כבודה ומעמדה של הכנסת בעיני הציבור. עשייתי כמיטב יכולתי כדי לשמור על הגיונות כלפי חברי הכנסת ולשמור על רמת ויכוח תרבותי בהלכות נועם, עד כמה שהדבר עלה ביד, בין חברי הכנסת.

דוד ליבאי (המערך):

כל הכבוד.

מרדכי ירושובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבל שאיי־אפשר למחוא כף.

זו הכנסת השנייה שאני מכהן בה. כיהנתי בכנסת העשירית חו הכנסת האחת־עשרה. אני רוצה לאחל לאותם חברי כנסת

סה. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. יש הסתייגויות של חבר הכנסת רובינשטיין. מישוהו רוצה לנמק אותן במקומו? לא. אם כן, ניגש ישר להצבעה בקריאה שנייה על חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988. לסעיף 1 אין הסתייגויות. מי לסעיף 1 כהצעת הוועדה?

הי"ר א' נחמיאס:
סעיף 1, כעמדת הוועדה, נתקבל. לסעיף 2 יש הסתייגות של חבר הכנסת רובינשטיין. מי להסתייגות — יצביע.

ה צ כ ע

כעד התיקון של חבר הכנסת

א' רובינשטיין לסעיף 2 — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של חבר הכנסת א' רובינשטיין לסעיף

2 לא נתקבל.

ה צ כ ע

סעיף 1 נתקבל.

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 4082: נספחות.

חוברת ל"ח, ישיבה תס"ה
 — הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה); הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות)
 (הוראת שעה) —

נגד — רוב

התיקון של חבר הכנסת א' רובינשטיין לסעיף
 22 לא נתקבל.

היור"ר א' נחמיאס:

לסעיפים 23 עד 28 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם
 להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 23 — 28 נתקבלו.

היור"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת אמנון רובינשטיין ומרדכי וירשובסקי
 מציעים להוסיף סעיף. מי כעד? מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת חברי הכנסת א' רובינשטיין ומ'
 וירשובסקי להוסיף סעיף לא נתקבלה.

היור"ר א' נחמיאס:

לסעיפים 29 ו-30 אין הסתייגויות. מי כעדס?

ה צ ב ע ה

סעיפים 29 — 30 נתקבלו.

היור"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על
 חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה),
 התשמ"ח—1988. מי להצעת החוק — יצביע.

ה צ ב ע ה

חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות)
 (הוראות שעה), התשמ"ח—1988, נתקבל.

היור"ר א' נחמיאס:

אני מודיע שחוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות)
 (הוראות שעה), התשמ"ח—1988, התקבל.

אני רוצה לבקש מיושב-ראש הכנסת, מורי ורבי שלמה
 הלל, שכל שעה משיבות הנשיאות אתו היתה שעה מהנה,
 לחזור ולנהל את הישיבה. בבקשה, אדוני, בקורת רוח.

סו. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח—1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, בשם ועדת החוקה, חוק
 ומשפט, על-פי בקשתו של היושב-ראש, את חוק הרשויות
 המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), הוראת שעה מס' 2. אני
 מבקש שזה ייושם בפרוטוקול, כי כבר יש הוראת שעה מס' 1.

אני שמח, אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, שאתה,
 אדוני היושב-ראש, חזרת לנהל את הישיבה, לא מפני שלא

היור"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 2 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ר א' נחמיאס:

לסעיפים 3 עד 10 אין הסתייגויות. מי כעד הסעיפים האלה
 יצביע?

ה צ ב ע ה

סעיפים 3 — 10 נתקבלו.

היור"ר א' נחמיאס:

לסעיף 11 יש הסתייגות של חבר הכנסת רובינשטיין. מי
 כעד ההסתייגות?

ה צ ב ע ה

כעד התיקון של חבר הכנסת

א' רובינשטיין לסעיף 11 — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של חבר הכנסת א' רובינשטיין לסעיף
 11 לא נתקבל.

היור"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 11 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 11, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היור"ר א' נחמיאס:

לסעיפים 12 עד 21 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם
 להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 12 — 21 נתקבלו.

היור"ר א' נחמיאס:

לסעיף 22 יש הסתייגות של חבר הכנסת רובינשטיין. מי
 כעדה?

ה צ ב ע ה

כעד התיקון של חבר הכנסת

א' רובינשטיין לסעיף 22 — מיעוט

היור"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה לחוק הרשויות המקומיות (בחירות)
 (הוראת שעה), התשמ"ח—1988. אני מתכבד להזמין את חבר
 הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 4043; נספחות.

— הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה): דברי חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר —

החוק עובד בעזרת מימחים ממשד המשפטים, ממשרד הפנים ומוועדת הבחירות המרכזית, ואני חושב שניתן יהיה להפעילו בדרך נאותה כבר בבחירות המוניציפליות הקרובות.

אין הסתייגויות להצעת החוק, ואני מבקש את אישור הכנסת להצעת החוק שהיא, כאמור, חלק מתורתך, אדוני היושב־ראש — ועל כך אני רוצה לברך אותך — ומאבקך נגד הגזענות הגואה בישראל. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

חברי הכנסת, אני רוצה לברך את חבר הכנסת וירשובסקי על כך שיום את הצעת החוק וגם הביא להשלמתה. אני חושב שיש בהצעת חוק זו תרומה נוספת להיגיינה הציבורית שלנו. לדמותה של החברה.

ואני, ברשותכם, רוצה להעמיד עתה להצבעה בקריאה שנייה את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988, על ששת סעיפיה.

ה צ כ ע

סעיפים 1 — 6 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שנייה. אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988, בקריאה שלישית.

ה צ כ ע

הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות)

(הוראת שעה), התשמ"ח — 1988, נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שלישית.

סז. דברי חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר

לתרום מיכולתי ולסייע בכל מאוּדי לעובדים השכירים במדינת ישראל, לעם ישראל ולארגונים הרבים שהיו זקוקים למלה טובה, לטיפול, להקשבה יפה. אני שמח לציין, שרק השבוע נוכחתי לדעת, שכ־60,000 אזרחים פנו אלי בבקשה לסייע להם כמשך כל שנותי בכנסת.

אני רוצה להודות לכל חברי הכנסת מכל סיעות הבית, מהימין, מהשמאל ומהמרכז, על היחס הנפלא שגילו כלפי גם אם לפעמים כעסתי והשתמשתי במלים קצת בוטות. צריך לדעת שזה קרה משום שאדם כמוני, שבא לכנסת, רגיש לבעיות חברה ולבעיות מצוקה.

אני מודה אלהי ישראל ולעם ישראל שנתנו לי את האפשרות הזאת, בתקופה של ארבע קדנציות, לשרת אותם נאמנה, ולהמשיך להיות פעיל בקרבם עד יומי האחרון עלי אדמות. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

נהניתי מניהול הישיבות על־ידי חבר הכנסת נחמיאס, אלא משום שאני שמח שאני מביא חוק המשלים במידה רבה עבורה שהתחילה הכנסת הזאת בתחילת ימיה — המערכה נגד הגזענות.

החוק הזה שאני מביא היום משלים את מה שעשתה הכנסת במידה רבה בהדרכתך, כשבעתיד אפשר יהיה — זה היה בלתי אפשרי במערכת הבחירות הקודמת — לפסול רשימות שאנחנו החלטנו שהן אינן יכולות לרוץ לבחירות. עשינו אז את המלאכה. אני מקווה שנצל את החוק הזה לגבי הבחירות הקרובות, לגבי אותן רשימות שכן מגיע להן.

כיוון שמדובר פה לא רק בייצוג ציבורי בכנסת אלא גם ברשויות המקומיות, בבחירות המתרגשות עלינו גם שם, אם כי בעוד כמה חודשים, בעקבות מה שעשינו אתמול, אני חושב שהמעגל לגבי הגזענות ולגבי הפגיעה באושיות הדמוקרטיות של מדינת ישראל חייב להיות סגור גם בתחום הרשויות המקומיות.

לא ייתכן שרשימה או מפלגה שאיננה ראויה להיות מיוצגת בכנסת יכולה לשלוח את שלוחותיה ההרסניות במישור המוניציפלי ברחבי מדינת ישראל. יש הרבה מאוד רשויות, וחברי המועצות העירוניות יכולים לגרום הרבה נזק בצד הברכה שהם גורמים.

לכן החוק הזה משלים את המעגל כמאבק שלנו נגד התופעות הגזעניות והאנטי־דמוקרטיות בחברה שלנו.

החוק הזה קובע את ההגדרה מה היא רשימה הקשורה ברשימה שנפסלה לכנסת וקובע את האפשרויות של ערעור, צורת ההחלטה כיצד הרשימות האלה נפסלות וכיצד מערערים. העיקרון הדמוקרטי של פיקוח כתי־המשפט נשמר.

אני מקווה שהחוק הזה ישמש כלי להילחם בתופעות השליליות בחיינו.

על אף הקיטוב שיש בחברה הישראלית ובמפלגות בישראל, בנוודות אלה יש הסכמה לאומית רחבה ביותר.

היו"ר ש' הלל:

אני רוצה לתת את רשות הדיבור לחבר הכנסת ז'אק אמיר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושב־ראש, עמיתי חברי הכנסת, אני מודה ליושב־ראש הכנסת שמאפשר לי לומר בדרך מספר תודה, קודם כול, לעובדי הכנסת, שיחד עמם שירתתי ארבע־עשרה שנים וחצי, ומכל אחד ואחד מהם, מהעובד הפשוט ביותר עד מזכיר הכנסת, קיבלתי יחס יוצא מן הכלל.

אני איש העבודה שבא ממפעל יצרני, איש המתכת, קיבוצניק לשעבר, איש עיר פיתוח, חשתי בכנסת רגעים של התרוממות רוח, ואני נפדר ממנה בקורת רוח גדולה מאוד. מפני שמעטים מבני עמנו, אנשים הדומים לי שבאו מתנועת העבודה, מכין פועלי ישראל, שעסקו בעבודת כפיים שנים רבות, הגיעו לבית־המחוקקים. כשליחם של עובדים, כיושב־ראש ועד הורעדים בשנות הפעילות והגשגוש הגדול של ההסתדרות הכללית של העובדים, הגעתי לבית־המחוקקים. ואני רוצה להודות על האפשרות שניתנה לי כמשך השנים הללו

סח. דברי יושבראש הכנסת עם סיום עבודתה של הכנסת האחת-עשרה

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, הגיעה שעת נעילה.

שמעוניין בכך להסתכל בה. כל החוקים, מספר ההצעות לסדר-היום, ההצעות הדתיות, השאלות וכל מה שהיה — הרי הם כתובים עלי ספר, ואין צורך שארחיב עליהם את הדיבור. לכן לא אציין גם נושאים חשובים בחקיקה שעשינו, ולא אציין ועדות שונות, אם כי הייתי היום בכמה ועדות וציינתי אותן. ארשה לעצמי לומר, שבתחום החקיקה החברתית היתה ועדת העבודה והרווחה כבחנית "אזונית הדגל" של הכנסת האחת-עשרה. על כך ראוייה יושבת-ראש הוועדה וראויים כל חבריה לכרכה מיוחדת, ואני עושה זאת כלב חפץ.

אנחנו נמצאים בכנסת ההולכת לעולמה ומחזירה לכוראה את המנדט שקיבלה ממנו, וכדרכו של עולם, כאשר מזכירים מי שהולך לעולמו נוהגים להזכיר את הדברים הטובים שעשה בימי חייו: לא שלא עשה גם דברים פחות טובים, אבל מנהגו של עולם, שבשעה כזאת טוב להזכיר את הדברים הטובים למען יהיו אלה כבחנית מליצי יושר עלינו.

ואכן, הכנסת הזאת, שסיימה את תפקידה ההולכת לעולמה, היו בה גם רגעים קשים, היו בה גם רגעים פחות יפים, היו בה גם רגעים של עוגמת נפש. אבל היום וכרגע זה אני רוצה לזכור לה את חסדיה ואת טובה בהרבה דברים חשובים שעשתה, וטוב כי אנו נסכם את הישיבה הזאת בכך, שנעלה בזיכרונו כמה וכמה תרומות, שהרי את כל הדברים הרעים כולם יודעים, ואת הדברים הטובים לא כולם — לפחות אנחנו נזכיר אותם בינינו לבינינו עצמנו.

מה המיוחד בכנסת זאת? יכולתי להאריך בדיבורים אבל השעה מאוחרת, אנחנו יושבים כ־12 שעות רצופות, גם העייפות של החברים וגם מספר הנוכחים אינו מעודד אותי להרבות ברברים. אבל אומר כמה מלים בכל זאת.

תכונותיה, קודם כול — אריכות הימים שלה. בסופו של עניין, זו הכנסת שהאריכה ימים מכל כנסת אחרת בתולדותינו. וראוי הדבר לציין, מאחר שנדמה היה עם בחירתה, שכל תפקידה הוא להתכנס ולהחליט על "פיזור עצמה לדעת", וראה זה פלא, בניגוד לכל הניחושים, זאת הכנסת הארוכה ביותר שהיתה.

הכנסת הזאת תרמה תרומה חשובה לתחושת היציבות בעצם תפקודה וגם בכך שבחרה ממשלה שנתנה יציבות למדינה; חרף חילוקי הדעות, חרף הוויכוחים, חרף הבורקים והרעמים שעלו לא אחת מבין חלונותיה של הממשלה, אני חושב שהיא נתנה יציבות ואפשרה למדינה להתמודד עם כמה וכמה בעיות — האינפלציה, היציאה מלבנון, הייתי אומר הוספת רגיעה חברתית מסוימת וכמה בעיות אחרות שאנו יודעים אותן היום ואיני רוצה לעמוד עליהן עכשיו.

הכנסת הזאת עבדה בתנאים לא פשוטים של ממשלת קואליציה רחבה, בעצם ממשלת רוטציה, זה היה סימן ההיכר שלה, שאולי נטלו מן הכנסת לא מעט מהתחומים שבהם היא היתה יכולה לפעול. למשל, בתחום המריני משקלה היה אולי פחות ניכר, משום שחלק גדול מהפעילות הזאת עבר לזירה של "הכנסת זוטא", הלוא היא הממשלה על כל סיעותיה וועדותיה וכיצא באלה.

אבל אני חושב שאנחנו חייבים להזכיר, שלמרות המגבלות הכנסת הזאת תרמה תרומה ניכרת וחשובה בחקיקה רכה וחשובה, בנושאים חברתיים, בנושאים הנוגעים לרשויות המקומיות — ועוד היום קיבלנו חוקים בתחומים האלה, לרבות נושאי תכנון ובנייה, דיני עבודה, ושווה ארוכה של חוקים כבדי-משקל, שלא אציין את כולם — חוק מבקר המדינה וכיצא בו.

חשבתי בלבי, שאולי אציין לפניכם כמה מהחוקים הללו וכמה מהפעילויות, אבל בזכותה של מערכת המחשוב שהתפתחה אצלנו יש עכשיו חוברת מלאה ויפה עם הנתונים הסטטיסטיים על הכנסת האחת-עשרה, ואני ממליץ למי

לא כל הוועדות יכלו לתרום לחקיקה, חיה גם לא היה חפיקון, אבל כולן הוסיפו נדבך חשוב לחיים הפרלמנטריים שלנו בכך שהן הרחיבו את פעילותה של הכנסת כגורם המבקר את פעולותיה של הרשות המבצעת. אני חושב, שלאור הניסיון הזה אנחנו יכולים לרבר על הכנסת לא רק כבית-המוחקקים אלא גם כבית-המבקרים של המדינה, משום שנעשתה הרבה מאוד פעולת ביקורת על פעולותיה של הרשות המבצעת. יש החומים רבים שבעבר לא נהגה הכנסת להיכנס בעובי הקורה לגביהם, ואילו בכנסת הזאת נפתחו לפני שערם חרשים של ביקורת נוספת.

אציין תחום אחד של חוקים והחלטות שקיבלנו, ואני חושב שזה לכבודה של הכנסת, וכוחתי לחוקים הנוגעים לדרך עבודתה של הכנסת ולמגבלות שהכנסת נטלה על עצמה. בכנסת הזאת, בוועדת הכנסת — ואני אומר זאת לזכותה וליוכותם של יושבראש ועדת הכנסת וחבריה — קיבלנו דבר שלא היה מקובל עד עכשיו, ואני חושב שהוא הוסיף כבוד לכולנו. הרצאנו את נושא שכרם של חברי הכנסת מהשפעתם הישירה של חברי הכנסת עצמם. הקמנו ועדה ציבורית מכובדת, שהנחתה אותנו בתחום הזה וקבעה את הכללים. אומנם זה לא חסך מאתנו את הביקורת, אבל דומני שההרגשה של כולנו טובה יותר כאשר הדבר נעשה בצורה כזאת.

לפני כמה ימים התקבל חוק שהוכן גם הוא בוועדת הכנסת הובא עלי-ידי יושבראש הוועדה, חבר הכנסת מיכה רייסר — חוק שלא היה בלתי קונטרוברסלי. היתה לגביו ביקורת מסוימת. הרשיתי לעצמי, ואני חוזר ומרשה לעצמי לברך עליו, גם אם יש בו פגמים. אני בטוח שכל חקיקה, כפי שראינו גם קודם לכן, פגע מתגלים בה פגמים, ואנחנו מתקנים אותם. אני חושב שבעניין הזה היטיבה הכנסת לעשות בכך שקבעה לעצמה נורמות שיש בהן כדי להסיר כל לזות שפתיים. ובעניין זה של ההיגיינה הציבורית דומני שאנחנו צריכים לנהוג כפי שנוהגים לומר לגבי הצדק, שהוא צריך לא רק להיעשות אלא גם להיראות. ואם שמעתי שבעניין זה הכנסת יוצאת דופן בהשוואה לכל פרלמנט אחר בעולם, חשבתי בלבי: לוי יהי, ובתחום הזה נוכל לומר כי מציון תצא תורה. בסופו של דבר, אני חושב שזו תורה לגמרי לא רעה, שאנחנו יכולים לברך עליה ולהתברך בה.

לא אמנה את כל הפעילויות של הוועדות ושל חברי הכנסת. בכל זאת אציין, שאנחנו משאירים לכנסת הבאה ירושה שעבדנו עליה לא מעט, זאת ההצבעה האלקטרונית. התחלנו אותה כמעט בדרך של שעשוע בשלהי הכנסת הזאת, ובכנסת הבאה היא חייבת לפעילות, ואני חושב שהיא תתרום ליציבותה של הכנסת.

הרחבנו את המחשוב בכנסת במידה מאוד משמעותית. התחלנו בבנייה להרחבת משכן הכנסת, שאינו מסוגל לענות על הצרכים, אני מברך את חברי הכנסת שקיבלו החלטה שלא

ואם אני מדבר בנושא זה, אני שמח לומר לחברי הבית, שקיימתי היום שיחות עם כמה מראשי הסיעות הגדולות בכנסת, בעקבות החלטת בג"ץ אתמול, שהפנה את תשומת לבנו למה שאני הייתי ער לו; שאכן יש חיסרון, יש לקונה בתקנון של הכנסת, שלא אפשרה לטפל באותו משבר קטן שנתקלנו בו בצורה יותר מסודרת. הייתי אומר — בצורה יותר ערינה, כלי להודק לכל אותה מועקה שליוותה אותנו בימים האחרונים — הצעתי להם כי גם מתוך ניסיונו או וגם בהמשך להמלצתו של בג"ץ, אני ארשה לעצמי לפנות לחברי הכנסת מסיעות שונות ולבקשם כבר עתה לנסות לכוון ולהציע תוספת לתקנון או פתרונות שיאפשרו לנו להתמודד עם תופעות כאלה שנתקלנו בהן כלי להודק לאותה פעולה כבדה, מכבידה, מניקה, שאכן היה צריך לנקוט אותה, משום שהכנסת נמצאה במצב שלא היה לה פתרון חקוניי לכעיה, לא הייתה לה דרך יחור נעימה, יותר תרבותית, יותר פרלמנטרית לפתור את הכעיה. אני שמח לומר, שכל מי שדירתי אתם, נציגי הסיעות הגדולות וגם אחרים, קיבלו את הרעיון ברצון, ובאלה הימים אבוא בדברים עם כמה חברי כנסת ואטיל עליהם את המשימה הזאת. אני חושב שלכבוד לכולנו, גם לאור ההערה של בג"ץ וגם לאור ניסיונו — לחפש פתרון תרבותי והולם.

אני רוצה לומר כי אנחנו נפרדים בכנסת הזאת ממספר ניכר של חברי כנסת טובים ומנוסים, ואני יודע שכל אחד מאתנו נפרד — בין שהוא פורש מעבודתו בכנסת, בין שהוא נפרד מחבריו, גם אני, כיושב־ראש הכנסת, רוצה לומר, שאני מצטער על כך שחלק ניכר של חברי הכנסת, בעלי יכולת, בעלי חזון, בעלי ניסיון, לא ישתתפו בעבודתה המלאה של הכנסת השתים־עשרה. אני חושב שמאותה קבוצת חברים שפורשים אפשר היה כמעט להקים כנסת טובה חדשה. אנחנו נקלענו למועקה לא קלה בשל הצורך באיזון בין החובה לכבד את אלה שעבדו ותרו, בין הצורך להמשיך ולהשתמש בניסיון הפרלמנטרי הרב שנצבר, לכין הרצון וגם הצורך לחשו, וכמיוחד לשלב, את בני הדור הצעיר. אני חושב שבשם כולנו, כל חברי הכנסת, נביע תודה והוקרה לכל חברי הכנסת שלא יהיו עמנו בכנסת השתים־עשרה ונאחל להם פעילות ציבורית חשובה רבה. אני בטוח שכסופו של דבר ימצא כל אחד מהם את דרכו להמשיך ולתרום לעם ולמדינה.

אני רוצה בהזדמנות זאת להביע בשם כולנו תודה והערכה והוקרה לכל עובדי הכנסת כולם, החל ממזכיר הכנסת וכל צוות עובדי הכנסת וכלה באנשי משמר הכנסת, על עבודתם המסורה. אנחנו נפגשים כאן לעתים בימים ארוכים ובימים קצרים ואיננו ערים לכך שכדי שנוכל לקיים את העבודה שלנו כפי שאנחנו מקיימים אותה — אנחנו זקוקים להם. הרי ברגע שאנחנו מסיימים את העבודה נכנסים פועלי הניקיון ומנקים, אם את אולם הישיבה ואם, אחרי קבלת פנים או ארוחה ממלכתית, את אולם שאגאל, וכך עובדי הכנסת שצריכים להכין את כל החומר לדפוס וכיוצא בזה. אנחנו איננו ערים לעבודה הרבה המושקעת על־ידי עובדי הכנסת כולם, והיא נעשית במסירות, נעשית בקטט ונעשית על־פי בקשתו ועל־פי הבנתם ללא כל ניסיון לשבות ולהשבת. גם בימים של שביתת עובדים, עובדי הכנסת, מתוך הבנה, מתוך אחריות ממלכתית המשיכו בעבודתם תוך כדי הכעת הזדהותם עם ציבור העובדים, תוך הדגשה והבנה כי הכנסת, בית־המחוקקים, בית־הנבחרים, חייב להמשיך בפעולתו. להם, על עבודתם המסורה, לאנשי משמר הכנסת על כך שנתנו לנו את הביטחון, אני רוצה להביע בשם כולנו תודה והוקרה.

ולחברי הכנסת כולם, אלה שנמצאים כאן עתה ואלה שנמצאים בעיסוקיהם האחרים, לשרי הממשלה, לכולנו, עם

זכתה בפופולריות חירה, לא מתוך דאגה לעצמם אלא מתוך דאגה לכנסת כעתיד, וכאשר אני שומע, שחברי הכנסת דואגים לעצמם ומוסיפים בניין, אני רוצה לומר, שחלק גדול מחברי הכנסת, כאשר החליטו להסתכן ולהצביע על כך, ירעו שלא לעצמם הם דואגים, אלא לכבודה של כנסת ישראל.

אנחנו מסיימים למעשה את העבודה הרגילה. בוודאי עוד ניפגש בישיבות מיוחדות שתיקראנה, אם על־ידי הממשלה ואם על־פי בקשה של 20 חברי כנסת. למעשה אנחנו מתחילים במערכת בחירות כפולה, לאחר ההחלטה שהתקבלה אתמול, שחברי הכנסת בוודאי יהיו מעורבים בה במידה רבה. אני מרשה לעצמי לאחל ולברך, אם כי אני יודע שזה נשמע נאיבי בימים אלה, שנדע ונהיה מסוגלים לנהל מערכת בחירות יסודית, הוגנת ותרבותית, שתתרום לרמוקרטיה של כולנו. הדברים צריכים להישמע, להיאמר במלוא חריפותם, במלוא חדותם. ככל שנדע לנהל את הוויכוח בצורה הוגנת ותרבותית, נתרום תרומה של ממש לחיזוקה של הכנסת. אנכי, גם לגבי המשבר־זוטא שהיינו עדים לו בימים האחרונים, אני מקווה, אני יכול אפילו לומר שאני בטוח, שאנחנו כבר בשלבים מתקדמים של תיקון המועקות שהיו ושל חזרת העבודה שלנו כחברי הכנסת לתקנה.

חברי הכנסת, שמענו היום דברי פרדה רכים. היה מי שנפרד מחבריו, היה מי שבירך את הנפרדים, גם בוועדות וגם במליאה. גם אני רוצה לציין, שכמישה מתוך ששת סגני היושב־ראש לא היה חברי הכנסת בכנסת השתים־עשרה. מסתבר שזה מקצוע מאוד מסוכן — סגן יושב־ראש הכנסת. נפרדתי מהסגנים בפגישה שהיתה גם חגיגית וגם עצובה. אני רוצה לומר, שהערכתי מאוד את דרך הפעולה שלנו, של מה שקוראים הנשיאות, היושב־ראש והסגנים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איש לא רוצה להיות סגן היושב־ראש.

הי"ד ש' הלל:

זו הבעיה, בוודאי לא סגן שלי. לכן אני חושב שיהיה יושב־ראש אחר, אולי זה יפתח בפניו אפשרויות אחרות.

אני צריך לומר, שגם בימים סוערים וקשים, בימים של עוגמת נפש וכימים של קורת רוח, ניהלנו, ככל האפשר, פעילות תרבותית הוגנת. אני חושב שאנחנו יכולים לכוון על כך, ואני רוצה להודות לכל סגני.

ביקשתי מחמשת הסגנים שלא יהיו חברים בכנסת השתים־עשרה לקבל על עצמם למלא תפקיד חשוב ביותר, להוות מעין צוות. בשל ניסיונם הרב בחיים הפרלמנטריים — גם כחברי ועדות, גם כיושבים־ראש של ישיבות, וגם כאנשים אוניברסיטאיים, שאינם מתכוונים, לצערי, להשתתף בעבודתה של הכנסת הבאה — ביקשתי מהם להוות צוות שיעץ לכנסת השתים־עשרה כאשר לחיקונים בתקנון, לשינויים ולתוספות שיהיה בהם כדי לשפר את עבודתה ואת תפקודה של הכנסת. אני מרשה לעצמי לומר, שבכך הם יתרמו תרומה גדולה מאוד גם בתוקף ניסיונם וגם בתוקף החמשה של כולם, וקודם כול שלחם, שהם עושים זאת בצורה אוניברסיטאית. יש הרבה מאוד פגמים שכולנו נתקלנו בהם, ואני בטוח שכולנו נרצה לתקן אותם ונרצה לשמור לעצמם הטובה, שיהיה לה משקל רב מאוד. אני לא יודע וגם בתוקף הלישם את עצותיהם כבר בכנסת הזאת, מכל מקום, נוכל להביאן כתורה סדורה גם לכנסת הבאה, ואני רוצה כבר עתה להודות להם ולברך אותם על העבודה היסודית. הם יעברו על כל התקנון, סעיף אחר סעיף, יוסיפו משלהם מתוך ניסיונם הרב.

אני רוצה לנעול את ישיבת הכנסת במשאלה אחרונה, שאני רוצה להביע בתום הפעילות הרגילה של הכנסת הזאת: מה נאחל לאחותנו הצעירה, הכנסת השתיים־עשרה, שטרם באה לעולם? אני בטוח שבשם כולנו נאחל לעם ישראל כי בימיה של הכנסת השתיים־עשרה — מה שלא נספיק לגמור בתחזוק של הכנסת הזאת — תתקדם המדינה, תתחזק המדינה, תתחזק הדמוקרטיה, נחזק את הכלכלה שלנו, נגביר את איתנותנו הכלכלית, נגביר את העלייה ואת קליטת העלייה, נצמצם את הירידה, ובייחוד — שנצמד צעדים של ממש ונגיע למימוש החקוזה המפעמת כלב כולנו לשלום אמת שיוכל לתת לנו תנופה של כיטחון, של עלייה גדולה, של התקדמות, מי יתן וכך יהיה.

תודה רבה. הישיבה הזאת נעולה.

תום הפעולה הרגילה של הכנסת, אני רוצה להביע ואני חייב להביע תודה על האמון שנחננו כי בכוחם אחי לשמש יושב־ראש הכנסת, תודה על העזרה וההבנה והרוח הטובה שליוותה את העבודה שלנו כמעט בכל הימים. אני מרשה לעצמי לומר, ובמלוא הלב: אינני רוצה לזכור אותם רגעים של עוגמת נפש שנגרמו גם לי וגם להם. מה גם שאני יודע שלא אחת בא אלי משהו ואמר: "אני מצטער, מתנצל על כך שבסערת הנפש הגכתי כפי שהגבתי". אני בטוח שכל אחד מאתנו עשה את מלאכתו מתוך אחריות ציבורית מלאה. אני רוצה להודות לכל חברי הכנסת על כך שבחרו בי ונתנו בי את אמונם, על דרך פעולתם כמיטב יכולתם והבנתם. אני רוצה לאחל להם ולבני משפחותיהם בריאות רכה וטובה והמשך פעילות ציבורית.

הישיבה ננעלה בשעה 21:10.

נספחות

א. סדרהיום לשיבות ת"ג — תס"ה

- א. שאילחות בעל-פה.
ב. שאילחות ותשובות.
ג. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
ד. הצעת החלטה לשינוי הרכבה של ועדת הכנסת.
ה. הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
ו. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 19) (קריאה ראשונה).
ז. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 20) (קריאה ראשונה).
ח. הצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
ט. הצעת חוק הסדרים כמשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
י. החלטת ועדת הכספים לאשר הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 12), התשמ"ח — 1988.
יא. הצעת חוק המהנדסים והאדריכלים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
יב. הצעת חוק ערי ואזורי פיתוח (תיקון), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
יג. הצעת חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
יד. הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
טו. הצעת חוק הדיינים (תיקון מס' 11), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
טז. הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
יז. הצעות לסדר-היום.
יח. הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון) (קריאה ראשונה).
יט. הצעת חוק השפיטה (הוראת מעבר), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
כ. הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
כא. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
כב. הצעת חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב) (תיקון מס' 19), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
כג. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 15) (קריאה ראשונה).
כד. הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1987 (קריאה ראשונה).
כה. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 15), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
כו. הצעת חוק הגורות בטיחות ברכב, התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
כז. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
כח. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
כט. הצעת חוק פנקס הבחורים (הוראות שעה), התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
ל. הצעת חוק לתיקון פקודת זכינות החשמל, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
לא. עידוד שירות קבע של קצינים זוטרים בצבא — הצעת חבר הכנסת י' שריד.
לב. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי החושבים בשטחים — הצעות חברי הכנסת ז' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, ב' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
לג. נאום חוסיין ומשמעויותיו — הצעות חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מיעארי וי' נאמן.
לד. הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ — הצעות חברי הכנסת ר' שילנסקי וח' גרוסמן.
לה. העלאת מחירי הדלק לתעשייה — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
לו. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו.
לז. הצהרת ישראל בעצרת האו"ם על הפסקת אש בלבנון ועל נסיגה הדרגתית מדרום-לבנון — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
לח. ועידת הפסגה הבין-ערבית בעמאן, תוצאותיה והשלכותיה — הצעות חברי הכנסת י' צבן ות' טובי.
לט. הצחת כנסיית "סנט פאול" בירושלים — הצעת חבר הכנסת ת' טובי.
מ. כיטול החוזה עם המרכז המורמוני — הצעת חבר הכנסת א"י שפירא.
מא. היחידה לפיקוח על שעות עבודה ומונחה כמשרד העבודה והרווחה — הצעת חבר הכנסת ש' בן-שלמה.

- מב. דין וחשבון צה"ל על האירוע בכפר ביחא — הצעות חברי הכנסת ג' יציב ור' כהן.
- מג. מערכת הבריאות — הצעות חברי הכנסת ר' כהן, ג' שפט, ד' דנינו, י' צבן, ת' זיאר, ש' בן-שלמה ומ' גלזר-תעסה.
- מד. ועידת הפסגה כמוסקבה — הצעות חברי הכנסת ג' יציב ומ' וילנר.
- מה. יום הולדתו ה-70 של מנדלה — הצעות חברי הכנסת י' צבן, י' שריד ומ' וילנר.
- מו. פרויקטים לאומיים בנגב — הצעת חבר הכנסת י"ז אמיר.
- מז. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 6), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- מח. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- מט. הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 5) (קריאה ראשונה).
- נ. הצעת סיעת מפ"ם להביע אי אמון לממשלה בשל מהלכיה בתחומי הבריאות, התעשייה והחקלאות ובשל הקיפאון המדיני והמצב בשטחים.
- נא. הצעת סיעת החוץ הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי אמון לממשלה בשל ההסכם עם ארצות-הברית לעריכת תמרונים צבאיים אמריקניים על אדמת ישראל וחסימת הדרך לשלום.
- נב. הצעת סיעת התחיה להביע אי אמון לממשלה בשל תהליך כרסום בריכוזות ובכיתחון בירושלים ובהר-הבית.
- נג. הצעת סיעת שינוי — מפלגת המרכז להביע אי אמון לממשלה בשל אוזלת ידה נוכח ההרג בדרכים.
- נד. הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי אמון לממשלה בשל האירועים בירושלים המזרחית והעדר כל יוזמה מדינית מצד הממשלה.
- נה. הצעת סיעת מורשה"א להביע אי אמון לממשלה בשל אוזלת ידה במיגור מכת הסמים בישראל.
- נו. הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי אמון לממשלה בשל סדר העדיפויות הלאומי בהקצאת משאבים לכיבשים אדומים.
- נז. הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחות (מס' 2), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- נח. הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- נט. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 16), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- ס. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 35), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- סא. הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- סב. הצעת חוק שדה-התעופה אילת (הוראות מיחדות), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- סג. הצעת חוק העמותות (תיקון), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- סד. הצעת חוק הנגב (תיקון מס' 2), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- סה. הצעת החלטה להרכיב ועדה לעניין הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988.
- סו. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- סז. הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 22), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- סח. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 78), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- סט. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- ע. הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עא. הצעת חוק הרשות לפיתוח ירושלים, התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עב. הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עג. הצעת חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עד. הצעת חוק רשות הנמלים (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עה. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עו. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 17), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עז. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- עח. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- עט. הצעת חוק הבוק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פ. הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פא. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 37), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פב. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פג. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פד. הצעת חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).

- פה. הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון). התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- פו. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פז. הצעת החלטה לתיקון סעיפים 45 ו-102 לתקנון הכנסת.
- פח. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- פט. הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- צ. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- צא. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- צב. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- צג. הצעת חוק סדר-הדין הפלילי (תיקון מס' 10). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- צד. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראות שעה). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- צה. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות תס"ד ותס"ה

173. עמדת ראש הממשלה והליכוד כלפי הבעיה הדמוגרפית — הצעת חבר הכנסת ח' רמון.
174. המשרד החמור הפוקד את התעשייה — הצעת חברת הכנסת א' נמיר.

ג. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5) התשמ"ח — 1988

1. הוספת סעיפים 13א עד 13ב
- אחרי סעיף 13 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א — 1951 יבוא:
- "13א. איסור עיסוק נוסף
- (א) חבר הכנסת לא יעסוק בכל עסק או בכל עיסוק נוסף אלא אם כן העיסוק הוא מותר או שקיבל היתר מאת ועדת ההיתרים.
- (ב) לעניין סעיף זה —
- "לעסוק" — בין בעצמו ובין בשיחוף עם אחר, לרבות עובד או שלוח;
- "עיסוק נוסף" —
- (1) עיסוק נוסף על העיסוק כחבר הכנסת, לרבות עיסוק חד-פעמי, ייצוג של אדם אחר, מתן ייעוץ או קיום פעילות שחלנית למענו, והכול בין בתמורה כספית ובין בתמורה חומרית אחרת;
- (2) כהונה כראש רשות מקומית או כיושב-ראש של רשות, של תאגיד או של מוסד ממלכתיים;
- (3) כל תפקיד אחר של קבע שיש בו ניגוד עניינים בין תפקידו של חבר הכנסת כחבר הכנסת ובין התפקיד האחר;
- "עיסוק מותר" — עיסוק בתחום שהוא נושא לזכות קניין רוחני ושנתקיימו בו הוראות סעיף 13א(ג).
- (2) לעניין סעיף זה יראו כתמורה חומרית גם העמדת
- רכב, משרד, משרד, שירותי משרד ושירותי טלפון לרשות חבר הכנסת; ואולם לא יראו כתמורה חומרית —
- (1) העמדת רכב לרשותו של חבר הכנסת הממלא תפקיד ציבורי או מפלגתי לצורך אותו תפקיד וכן לצרכיו הפרטיים, אם חבר הכנסת שילם מדי חודש בחודשו למי שהעמיד את הרכב לרשותו את שווי השימוש ברכב, כשיעורו שקבעה ועדת הכנסת, ורשאית היא לקבוע סוגים ותנאים לעניין זה;
- (2) העמדת רכב, משרד, שירותי משרד ושירותי טלפון לרשות חבר הכנסת ככל שהם משמשים לצורך תפקיד ציבורי או מפלגתי, או החזר הוצאות ממשיות שהוציא חבר הכנסת בדרך מקובלת לצורך אותו תפקיד.
- (ד) לא יראו כעיסוק בעסק או כעיסוק נוסף —
- (1) החזקה בלבד של מניות בתאגיד;
- (2) ניהול הנכסים של חבר הכנסת או של משפחתו.
- (ה) סעיף זה לא יחול בתקופה של חשעת החודשים הראשונים לכהונתו של חבר הכנסת, ובלבד שערב אותה תקופה לא יהיה כחבר הכנסת.
- 13ב. ועדת היתרים
- תוקם ועדת היתרים של שלושה שימנה יושב-ראש הכנסת בתוך שלושים ימים מיום בחירתו; הוועדה תכהן כמשך תקופת כהונתה של אותה כנסת, וחבריה יהיו: שופט של בית-המשפט העליון שיצא

(ד) קבעה ועדת האתיקה, ברוב קולות של כל חבריה, כי חבר הכנסת עבר על הוראות סעיף קטן (א), רשאית היא להטיל עליו אחת מאלה:

(1) הערה;

(2) אזהרה;

(3) נויפה;

(4) הרחקה מישיבות מליאת הכנסת וועדותיה לתקופה שלא חעלה על שישה חודשים, וכלכב שחבר הכנסת יהיה רשאי להיכנס לישיבה לצורך הצבעה בלבד.

(ה) לא תטיל ועדת האתיקה הרחקה כאמור בסעיף קטן (ד)(4) במקרים האלה:

(1) אם חבר הכנסת עסק בעיסוק נוסף בנוסיות שבהן ועדת ההיתרים היתה רשאית לתת היתר לגביו אילו חבר הכנסת ביקש אותו או שהיתה מגועה מתינו בשל כך כלכב שלא נתקיים האמור בסעיף 13(א)(2);

(2) אם חבר הכנסת הפר תנאי מתנאי ההיתר שנתנה לו ועדת ההיתרים.

(ו) נוסף על האמור בסעיף קטן (ד)(1) עד (3), או במקומו, רשאית ועדת האתיקה לפרסם את החלטתה, כולה או חלקה, בדרך שתורה, בציון שמו של חבר הכנסת או בלא ציון שמו; החליטה הוועדה כאמור בסעיף קטן (ד)(4) — תפרסם את החלטתה בציון שמו של חבר הכנסת.

13ה. כללי אתיקה

ועדת הכנסת רשאית להתקין כללי אתיקה לחברי הכנסת; כללי האתיקה שהתקינה ועדת הכנסת לפני תחילתו של חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, ייראו כאילו הוחקנו מכוח סעיף זה, ככל שאינם סותרים את האמור בסעיפים 13 א עד 13 ד.

2. תיקון חוק שכר חברי הכנסת

בסעיף 8 לחוק שכר חברי הכנסת, התש"ט — 1949, בסופו, יבוא:

"חבר הכנסת הממלא גם תפקיד ציבורי או מפלגתי, לא יראו העמדת רכב לרשותו לצורך אותו תפקיד וכן לצרכיו הפרטיים, כצורה של משכורת, אם הדבר נעשה בהתאם להוראות סעיף 13 א לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א — 1951."

3. תחילה

(א) תחילתו של חוק זה, למעט סעיף 13 א המובא בו, ביום תחילת כהונתה של הכנסת הששים-עשרה.

(ב) תחילתו של סעיף 13 א ביום א' באלול התשמ"ט (1 בספטמבר 1989).

לקצבה או שפרש, והוא יהיה היושבי-ראש, ושני חברי הכנסת שיצאו לקצבה.

13ג. היתר לעיסוק נוסף

(א) ועדת ההיתרים לא תיתן לחבר הכנסת היתר לעיסוק נוסף אלא אם כן הוכיח, להנחת דעתה, כי נתקיימו כל אלה:

(1) לא יהא בעיסוק הנוסף כדי לפגוע בכבוד הכנסת, במעמדו כחבר הכנסת או בחובותיו כחבר הכנסת;

(2) העיסוק הנוסף הוא ארעי ולא יהא בו כדי לגרוע מן הזמן הנדרש לו למילוי תפקידו כחבר הכנסת;

(3) אין ולא תהא אפשרות של ניגוד עניינים בין מילוי תפקידו כחבר הכנסת לבין העיסוק הנוסף;

(4) לא יהא בעיסוק הנוסף כדי לעורר חשש של ניצול לרעה או השגת יתרון או העדפה בשל היותו חבר הכנסת.

(ב) ועדת ההיתרים לא תהא רשאית להחיד ייצוג לפני רשויות ממשל, והיתר שנתנה לעיסוק נוסף לא יראו בו היתר לייצוג כאמור; לעניין זה, "רשות ממשל" — רשות מרשויות המדינה, לרבות בית-משפט ובית-דין, וכן רשות מקומית, ורשות, תאגיד או מוסד ממלכתיים.

(ג) ועדת ההיתרים רשאית להתנות היתר לעיסוק נוסף כתנאים, אף לאחר שניתן, וכן רשאית היא להתלותו או לבטלו.

13ד. ועדת אתיקה

(א) חבר הכנסת שעשה אחת מאלה יהיה נתון לשיפוטת של ועדת האתיקה של חברי הכנסת:

(1) עבר על סעיף 13א(א);

(2) הפר תנאי מתנאי ההיתר לעיסוק נוסף שנתנה לו ועדת ההיתרים.

(ב) ועדת האתיקה תמנה ארבעה חברי הכנסת שימנה יושבי-ראש הכנסת, למשך תקופת כהונתה של אותה כנסת, בהתחשב, בין השאר, בהרכב הסיעתי של הכנסת, והוא יקבע את היושבי-ראש שלה מבין חבריה.

(ג) ועדת האתיקה —

(1) תקבע לעצמה את דרכי עבודתה ואת נוהלי דיוניה;

(2) לא תהא כפופה לדיני הראיות ותפעל בדרך הנראית לה מועילה ביותר לבירור הקובלנות שיובאו לפניו.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

בסעיף קטן (ד), פסקה (2) — חימק.

לסעיף 1

לסעיף 13א החדש —

(1) חבר הכנסת ת' טובי מציע:

במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) חבר הכנסת לא יעסוק ככל עסק או ככל עיסוק נוסף, אלא אם כן העסק או העיסוק הם מותרים."

(2) חבר הכנסת ת' טובי מציע:

בסעיף קטן (ב) במקום פסקה (2) יבוא:

"(2) כהונה כיושב-ראש של רשות, של חאגיד או של מוסד ממלכתיים."

(3) חבר הכנסת מ' רייטר מציע:

בסעיף קטן (ב), למחוק את פסקה (2):

(4) חבר הכנסת מ' פלד מציע:

(א) בסעיף קטן (ב) —

(1) בהגדרת "עיסוק נוסף", במקום "לרבות עיסוק חד-פעמי" יבוא "לרבות ניהול עסקיו הפרטיים או המשפחתיים ולרבות עיסוק חד-פעמי", ובמקום "ובין בחמורה חומרית אחרת" יבוא "בין בחמורה חומרית אחרת ובין בהכנסות מנכסים".

(2) בהגדרת "עיסוק מותר", במקום "ושנתקיימו בו" יבוא "וכן עיסוק בתחום החינוך, האמנות או המדע או עיסוק שיש בו שירות פילנטרופי ושנתקיימו בהם".

(ב) אם תקבל ההסתייגות לתיקון הגדרת "עיסוק נוסף".

לסעיף 13ב החדש —

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

למחוק את הסעיף.

לסעיף 13ג החדש —

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

למחוק את הסעיף.

חבר הכנסת ד' ליבאי מציע:

במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(5) העיסוק הנוסף אינו כולל ייצוג לפני רשויות ממשל, אלא בעניין הטעון רישום בפנקס המתנהל על-פי דין או שהייצוג הוא לפני בית-משפט או בית-דין או בקשר להליך בהם או לקראתו; לעניין זה, "רשות ממשל" — רשות מרשויות המדינה וכן רשות מקומית, ורשות, חאגיד או מוסד ממלכתיים."

לסעיף 13ד החדש —

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

(1) אם תתקבל הסתייגותו של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 13ג החדש — לבטל את פסקה (א)(2).

(2) בסעיף קטן (ד), במקום פסקה (4) יבוא:

"(4) השעיה מכהונתו כחבר הכנסת למשך תקופה שלא תעלה על שישה חודשים ויחולו הוראות סעיף 43(ב) לחוק-יסוד: הכנסת."

ד. החלטת ועדת הכספים בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות היטל

באישור הכנסת, לאשר אותן הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 12), התשמ"ח — 1988³, שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל על טובין שהיו פטורים ממנו.

בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשי"ח — 1958¹, וסעיף 2 (א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי העריף), התש"ט — 1949², מחליטה ועדת הכספים של הכנסת,

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175.

² ס"ח התשי"ט, עמ' 154; התשמ"ד, עמ' 161.

³ ק"ח — שיעורי מק"ח 674, התשמ"ח, עמ' 1887.

ה. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 6), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 12

בחוק מימון מפלגות, התשל"ג — 1973¹ (להלן — החוק העיקרי), בסוף סעיף 12 יבוא:

"(ג) הצטרפה סיעה לסיעה אחרת, או החליטו שתי

סיעות או יותר להיות לסיעה אחת, רשאיות הן למסור ליושב-ראש הכנסת הודעה שלפיה הן מבקשות כי בכל הנוגע למימון הוצאות שוטפות יראו אותן כסיעות נפרדות; בהודעה כאמור יציינו הסיעות את מספר החברים שבכערם מקבלת כל אחת מהן אותה שעה מימון הוצאות שוטפות.

¹ ס"ח התשל"ג, עמ' 52; התשמ"ב, עמ' 84.

(ו) חרלה סיעה להתקיים עקב מיזוג במסגרת סיעתית חדשה, ישתנה מימון ההוצאות השוטפות של שתי הסיעות החל כחודש שלאחר שאישרה ועדת הכנסת את השינוי בהרכב הסיעתי של הכנסת.

והתשלומים למימון ההוצאות השוטפות ישולמו בהתאם לכך.

2. תיקון סעיף 13

בסוף סעיף 13 לחוק העיקרי יבוא:

ו. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988

למחולס, יורה יושב-ראש הכנסת שלא ישולם לאותה סיעה כל תשלום לפי חוק זה עד אשר יודיע מבקר המדינה כי הוגשו לו חשבונות וכי לכאורה ניהלה הסיעה מערכת חשבונית לפי הנחיותיו.

1. תיקון סעיף 10

בסעיף 10 לחוק מימון מפלגות, התשל"ג — 1973, בסוף סעיף קטן (א) יבוא "לא עשו כן, והודיע מבקר המדינה ליושב-ראש הכנסת כי לדעתו לא היה הצדק סביר

¹ ס"ח התשל"ג, עמ' 52.

ז. הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988

2. תיקון סעיף 7

בסעיף 7 לחוק העיקרי, במקום "20,000" יבוא "50,000".

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק מלווה המדינה, התשל"ט — 1979¹ (להלן — החוק העיקרי), במקום "4,000,000 מיליון שקלים" יבוא "28,000 מיליון שקלים חדשים".

¹ ס"ח התשל"ט, עמ' 112; התשמ"ח, עמ' 44.

ח. הצעת חוק הנגב (תיקון מס' 2), התשמ"ח — 1988

(2) כפסקה (6), במקום "עשרה" יבוא "שנים-עשר".

2. הוספת סעיף 4א

אחרי סעיף 4 לחוק העיקרי יבוא:

"4א. מנהל

היושבים-ראש של המועצה ימנו לה מנהל."

בסעיף 4(א) לחוק הנגב, התשמ"ז — 1986¹ (להלן — החוק העיקרי) —

(1) בפסקה (1), אחרי "חבר הכנסת" יבוא "או חבר הכנסת לשעבר";

¹ ס"ח התשמ"ז, עמ' 186; התשמ"ח, עמ' 48.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

מועצת הנגב תפעל להפסקת מדיניות הפקעת האדמות בנגב, לקיום שוויון זכויות לאוכלוסייה הערבית בנגב ולהקמת כפרים חקלאיים לתושבים שנושלו מאדמתם עקב הפקעתה."

בסוף פסקה (2) יבוא "ובמקום הסיפא יבוא "וכהם לפחות ארבעה נציגי התושבים הערבים בנגב; נציגים כאמור ייבחרו בכחירות חשאיות לפי תקנות שיחקין שר הפנים".

4. תחילה

תחילתו של סעיף 1(2) ביום קבלת חוק זה בכנסת; תחילתן של יתר הוראות חוק זה ב-1 כחודש שלאחר הבחירות הראשונות מכוח סעיף 1(2) האמור."

2 אחרי סעיף 2

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

אחרי סעיף 2 יבוא:

"3. הוספת סעיף 3א

אחרי סעיף 4 לחוק העיקרי יבוא:

ט. הצעת חוק העמותות (תיקון), התשמ"ח — 1988

1. הוספת סעיף 5א
- (ב) על בדיקה ורישום עמותה לפי סעיף קטן (א) יחולו הוראות סעיפים 1, 3 ו-4.
- (ג) תוקף רישום עמותה שנרשמה מכוח סעיפים קטנים (א) ו-(ב) הוא לשנה אחת.
- (ד) חלפה שנה מיום רישומה הזמני של העמותה, ולא נרשמה העמותה לפי סעיף 5, יועברו נכסיה, לאחר שנפרעו חובותיה במלואם, לעמותה אחרת שקבע האפוטרופוס הכללי שמונה לפי חוק האפוטרופוס הכללי, התשל"ח — 1978² ואשר מטרתה קרובות, לדעתו, למטרות העמותה שתוקף רישומה הזמני פג.
- (א) הוגשה בקשה על-פי סעיף 2 לרישום עמותה שמטרתה גיוס כספים להצלת חיי אדם ולא רשם אותה הרשם בפנקס העמותות בתוך שבועיים מיום שהוגשה הבקשה, שלא מחמת סירוב לרושמה, רשאים המייסדים לבקש משר הפנים שורה על אופן בדיקת הבקשה ורישום העמותה בתוך תקופה שלא תעלה על 14 יום מיום מתן ההוראה כאמור.

¹ ס"ח התש"ס, עמ' 210.
² ס"ח התשל"ח, עמ' 61.

י. הצעת חוק שיקום בירעם ואקרית, התשמח — 1988

(הצעת חבר הכנסת א' גרנות)

1. כל אורח או תושב ישראל שבשנת התשמ"ח — 1948, ביום פינוי הכפרים בירעם ואקרית, היו לו או לאחד מהוריו, או הוריו הוריו, בית בכפרים האמורים — זכאי להקים מחדש את ביתו באותו אתר שבו היה הבית האמור, או
2. תחילתו של חוק זה — תשעים יום מיום קבלתו בכנסת. כאתר אחר שכתחום השטח הכנוי של הכפר, שלא יועד בדרך חוקית למטרה אחרת.

ד ב ר י ה ס ב ר

- פינויים הזמני של בירעם ואקרית מתושביהם כדי להקל על פעילותו של צה"ל במהלכה של מלחמת העצמאות הפך לנישול שרירותי ולחמס של קבע כלפי אזרחים נאמנים של מדינת ישראל.
- תביעתם של תושבי הכפרים לשוב לבתיהם נענתה על-ידי הנשיא הראשון חיים ויצמן ז"ל, בהתייכות אישית, וזכתה לגיבוי של בג"ץ.
- שום טיעון ביטחוני, אפילו היה סביר לשעתו, שוב אינו עומד בפני זכותם של תושבי הכפרים ויורשיהם לשקם את כפרי מולדתם ולחיות בשלום עם שכניהם, מה עוד שהם עצמם אינם מבקשים לחקן עזול ואינם מבקשים לשוב אלא אל השטח הכנוי של הכפרים בלבד.
- חוק זה בא לחקן מעוות של 40 שנה, וקבלתו תאדיר את שמה של ישראל כמדינה של משפט וצדק.

יא. הצעת חוק החזרת תושבי בירעם ואקרית לבתיהם, התשמ"ח — 1988

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. זכות להקים בית
- אורח או תושב ישראל שבשנת 1948, ביום פינוי הכפרים בירעם ואקרית היה לו, או לאחד מהוריו, או הוריו, בית בכפרים האמורים — זכאי להקים מחדש את ביתו באותו מקום שבו היה הבית האמור או במקום אחר כתחום השטח של הכפר.
2. תחילה תחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת.

ד ב ר י ה ס ב ר

- גירושם של תושבי בירעם ואקרית מכפריהם במלחמת 1948 והעוול שנגרם להם נמשכים זה כ-40 שנה.
- תביעותיהם הצודקות של תושבי הכפרים לחזור לכפריהם החוק המוצע בא לחקן עיוות זה.
- זכתה לגיבוי בג"ץ, אולם השלטונות נוקטים סחבת ומתעלמים מתושבי אקרית ובידעם.

יב. הצעת חוק העלייה והקליטה, התשמ"ז — 1987
(הצעת חבר הכנסת י' ארצי)

1. בחוק זה —
- פרק א: הגדרות
1. "עולה" — מי שמחזיק בתעודת עולה שהוענקה על-ידי המדינה.
- "השר" — השר לקליטת העלייה.
- "הוועדה" — ועדת העלייה והקליטה של הכנסת
- פרק ב: דיור
2. המדינה תסדיר דיור של קבע לעולה, לא יאוחר משלוש שנים אחרי עלייתו, ומגורים הולמים למשך התקופה האמורה.
3. בשל דיור או מגורים כאמור, לא יחויב עולה לשלם בדמי שכירות או בתשלום על זשבוך משכנתה, סכום העולה על שלושים אחוזים מהכנסתו, והמדינה תישא בחרת התשלום המגיעה.
4. השר יקבע בתקנות הוראות בדבר הפניית עולים לדיור באזורי הארץ. שיקולים כלכליים, חברתיים ותרבותיים יובאו בחשבון בקביעת מקום המגורים וכן רצונו של העולה, ובלבד שיוקם גוף שידון בערעורי עולה הנוגעים למקום המגורים.
- פרק ג: לימודים
5. המדינה תעניק לכל עולה אפשרות ללמוד חינם את השפה העברית ולימודי אזרחות.
6. המדינה תספק עזרה מיוחדת לילדי העולים הלומדים במסגרת חוק לימוד חובה התש"ט — 1949, עזרה זו תכלול:
- שיעורי עזר בהתאם לצרכיו של התלמיד העולה;
- שירותים פסיכולוגיים וחינוכיים מיוחדים הנובעים מקשיי הקליטה של הילד העולה;
- השתתפות בלימודי השפה העברית והאזרחות הינה חובתו של העולה.
- פרק ד: תעסוקה
7. השר ושר העבודה והרווחה ימנו מקרב עובדי
- משרדיהם ועדה לתעסוקת עולים, שמתפקידה יהיה להשיג לעולים מקומות עבודה מתאימים בתוך פרק זמן סביר.
8. עולה חדש לא יפטר מעבודתו בשל כך שלא צבר ותק.
9. עולה מובטל יהיה זכאי לדמי אבטלה שישולמו על-ידי המדינה, בהתאם לקריטריונים שייקבעו על-ידי השר.
- פרק ה: רווחה
10. השר יתקין תקנות שיבטיחו את רווחתו החברתית והכלכלית של העולה.
- פרק ו: צה"ל
11. עולה לא יוזמן לשירות ביטחון — אם לשירות סדיר אם לשירות מילואים, במשך שנתיים מיום עלייתו ארצה.
12. כדי להקל קליטת עולים בצה"ל יקיים צה"ל קורסי הכנה לעולים במשך תקופה שלפני הגיוס, הכול כפי שיקבע שר הביטחון בתקנות, באישור הוועדה.
13. בצה"ל יוקמו גופים שיעסקו בטיפול בחייל העולה, הכול כפי שיקבע שר הביטחון בתקנות באישור הוועדה; עובדת היותו של חייל עולה תהווה, לפי בקשתו, גורם מקל לעניין תנאי שירותו.
- פרק ז: ביטוח בריאות
14. עם בואו ארצה יכוסה העולה על חשבון המדינה בקופת-החולים שבה יבחר.
15. מימון המדינה ייפסק עם כניסת העולה למקום עבודה סדיר.
- פרק ח: עולים קשישים
16. עולה שהגיע לגיל 65 ועולה שהגיעה לגיל 60 — יהיו בעלי מעמד שווה לתושבים ותיקים מבחינת זכויותיהם לגמלאות ביטוח זיקנה, לפי דיני הביטוח הלאומי, גם אם לא שילמו את דמי הביטוח הלאומי במשך השנים.

יג. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. הגדרות
- בחוק זה —
- "חוק הבחירות" — חוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965;
- "הבחירות" — הבחירות לכל המועצות של הרשויות המקומיות שיתקיימו בשנת התשמ"ט, לרבות בחירות חוזרות;
- "סיעה" — סיעה במועצת הרשות המקומית שבה ייערכו

אינו עולה על 2,200. ייתוסף לסכום המימון לגבייה סכום נוסף כלהלן:

(1) היה מספר בעלי הזכות לבחור בה עד 750. יהא הסכום הנוסף 50% מסכום המימון האמור בסעיף קטן (ב):

(2) היה מספר בעלי הזכות לבחור בה למעלה מ-750. יהא הסכום הנוסף 7,500 ש"ח.

(ד) לענין סעיפים 2 ו-3 מספר בעלי הזכות לבחור ברשות מקומית הוא מספר הבוחרים הכלולים בפנקס הבוחרים ובנספח שהוכנו על-פי סעיפים 11 עד 16 לחוק הבחירות.

4. מימון סיעות ורשימות

(א) סכום מימון אשר כל סיעה או כל רשימה ברשות מקומית פלונית זכאית לקבל יהיה סכום המימון על-פי סעיף 3(ב) ו-3(ג) מחולק במספר חברי המועצה שנבחרו באותה רשות וכפול במספר נציגי הסיעה או הרשימה שנבחרו.

(ב) זכתה סיעה או רשימה בבחירות במנדט אחד לפחות -

(1) 85% מן הסכום המגיע לפי סעיף קטן (א) ישולמו לה מייד אחרי פרסום תוצאות הבחירות;

(2) יתרת 15% תשולם לסיעה או לרשימה מייד אחרי שמבקר המדינה הגיש דין-יחשבון חיובי לפי סעיף 18(ג).

(2) על אף האמור בסעיף קטן (ב), אם קבע מבקר המדינה שהוצאות הבחירות של סיעה - למעט סיעת אם - או רשימה, שזכתה במנדט אחד לפחות, היו נמוכות מהסכומים המגיעים לה לפי חוק זה, יתולו הוצאות אלה:

(1) היו הוצאות הבחירות נמוכות מן הסכומים ששולמו לה לפי סעיף קטן (ב)(1), תחזיר לאוצר המדינה את ההפרש שבין הוצאותיה לבין הסכומים ששולמו לה;

(2) עלו הוצאות הבחירות על הסכומים ששולמו לה לפי סעיף קטן (ב)(1), ישולם לה סכום להשלמת הוצאות הבחירות מייד אחרי שמבקר המדינה הגיש רוח חיובי לפי סעיף 18(ג).

5. מימון בחירות חוזרות

(א) נקבעו בחירות חוזרות לפי סעיף 9(ב) לחוק הבחירה הישירה, ישולם לכל אחת מהסיעות או הרשימות המשתתפות בבחירות אלה סכום נוסף בגובה הסכום המגיע בשל חבר מועצה אחד שנבחר.

(ב) נקבעו בחירות חוזרות כאמור בסעיף 9(א) לחוק הבחירה הישירה, ישולם לסיעה או לרשימה המשתתפת בבחירות אלה סכום נוסף בגובה מחצית הסכום המגיע בשל חבר מועצה אחד שנבחר.

בחירות ואשר אושרה כסיעה כאמור בסעיף 25(א) לחוק הבחירות;

"סיעת אם" - סיעה בכנסת השתיים-עשרה או מפלגה אשר לה סיעה בכנסת השתיים-עשרה;

"סיעת בת" - סיעה שנתקיימה בה אחת משתיים אלה:

(1) לפחות מחצית מחבריה המכהנים ביום הקובע במועצה נבחרו בבחירות הקודמות מרשימה שהוגשה מטעם סיעת אם, או שהוגשה בידי נציג מנציגיה המקומיים או מוסד ממוסדותיה המקומיים, או שאחד מאלה אישר אותה, והיא לא הודתה אחרת כאמור בסעיף 25 לחוק הבחירות;

(2) מסרה עד שבעה ימים לאחר היום הקובע הודעה בכתב לשר הפנים המציינת כי היא סיעת בת ומי היא סיעת האם שלה; הודעה זו תישא אישור של בא-כוח סיעת האם בכנסת;

"רשימה" - רשימת מועמדים שאינה סיעה;

"רשימת בת" - רשימה המוגשת מטעם סיעת אם ברשות מקומית שבה אין לסיעת האם סיעת בת;

"תקופת בחירות" - התקופה מהיום הקובע עד יום הבחירות, ולגבי סיעה או רשימה המשתתפות בבחירות חוזרות - עד יום הבחירות החוזרות;

"בחירות חוזרות" - בחירות על-פי סעיפים 9(ב) ו-9(א) לחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), התשל"ה-1975 (להלן - חוק הבחירה הישירה);

"הוצאות הבחירות" - הוצאות מיוחדות של סיעה או רשימה - לרכות סיעת האם - שהוצאו על מערכת הבחירות בתקופת הבחירות או שהוצאו לפני תקופת הבחירות כעד שירותים וטובין שנחבלו בתקופת הבחירות וכקשר עם מערכת הבחירות ולרכות התחייבויות בשל הוצאות כאמור;

"היום הקובע" - יום קביעת הסיעות במועצה כאמור בסעיף 25(א) לחוק הבחירות.

2. המימון הכולל ויחידת החישוב

(א) יחידת החישוב תהא 10 שקלים חדשים לכל בעל זכות לבחור.

(ב) המימון הכולל יהיה מכפלת יחידת החישוב במספר בעלי הזכות לבחור ככלל הרשויות המקומיות שבהן יתקיימו הבחירות.

3. סכום מימון בחירות ברשות המקומית

(א) כל סיעה וכל רשימה זכאים למימון הוצאות הבחירות שלה מאוצר המדינה, על-פי הוראות חוק זה.

(ב) סכום מימון הבחירות הכולל יחושב לגבי כל רשות מקומית בנפרד והוא יהיה כמספר יחידות החישוב כפול מספר בעלי הזכות לבחור באותה רשות מקומית.

(ג) רשות מקומית אשר מספר בעלי הזכות לבחור בה

בכנקים ובלבד שלא יעלו על שלושה חשבונות.

(ב) סיעה רשאית בכל עת להחליף את נציגיה או להוסיף עליהם ובלבד שהודיעה על כך לשר הפנים. והנציגים יתאימו להוראות סעיף קטן (א)(2); סיעה גם רשאית להחליף בכל עת את חשבונותיה בכנק או להוסיף עליהם, ובלבד שתודיע על כך לשר הפנים.

(ג) לענין חוק זה יקבע שר הפנים, בהתאם לנתונים הנמצאים בידו, את מספר החברים בכל סיעה, אם הסיעה היא סיעת בת ומי היא סיעת האם; לענין זה לא יובא בחשבון כל שינוי בנתונים האמורים, שחל אחרי היום הקובע.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ג) יראו סיעה כסיעת בת או סיעת בת כסיעה, אם עד שבעה ימים אחרי היום הקובע הודיעה הסיעה או סיעת הבת על כך לשר הפנים.

(ה) הודיעה סיעה בתוך התקופה האמורה בסעיף קטן (ד) כי היא סיעת בת של סיעת אם פלונית ולסיעת האם יש עוד סיעת בת כאותה רשות מקומית. רשאית סיעת האם להודיע לשר הפנים בתוך תקופה האמורה כי יראו את שתי סיעות הבת כסיעת בת אחת לענין חוק זה. סיעת האם תקיים לגבי סיעת הבת המאוחדת את כל האמור בסעיף 22.

8. תנאים לתשלום לרשימה

(א) תנאי מוקדם לתשלום סכומים לרשימה על-פי סעיף 4 הוא שלא יאוחר משבעה ימים אחרי היום הקובע מסרה לשר הפנים הודעה כאמור בסעיף 7(א)(2), (3), (4) ו(5).

(ב) בא-כוח הרשימה וממלא מקומו יהיו מועמדים באותה רשימה.

(ג) הוראות סעיף 7(ב) ו(ד) יחולו על רשימה כשינויים המתאימים.

9. ערכות בנקאית

(א) מקדמה לסיעה או לרשימה תשולם אם מסרה לשר הפנים לא יאוחר מהיום העשירי לאחר היום הקובע כתב ערכות בנקאית שתוקפו עד כ"ז בסיוון התשמ"ט (30 ביוני 1989), ובו התחייב הבנק לשלם לאוצר המדינה את סכום הערכות כולו או מקצתו על-פי דרישת שר הפנים; סכום הערכות יהיה כסכום המקדמה בתוספת 10%.

(ב) שר הפנים רשאי לקבל ערכות בנקאית גם אחרי המועד הנקוב בסעיף קטן (א); קיבל השר ערכות באיחור כאמור, תשולם המקדמה לפי סעיף קטן (א) באותו איחור כפי שנמסרה הערכות.

10. פירעון המקדמה

(א) סכום המקדמה שקיבלה סיעה או רשימה ינוכה מן התשלום המגיע לה על-פי סעיף 7(ב)(1), ואם הסכום קטן מסכום המקדמה יגבה שר הפנים את החסר מן הבנק הערב וכן יעשה אם הסיעה או הרשימה לא זכתה אף למנדט אחד.

(ג) מייד לאחר פרסום תוצאות הבחירות החוזרות, ישולמו לסיעה או לרשימה 85% מהסכום המגיע על פי סעיפים קטנים (א) או (ב).

(ד) יתרה של 15% תשולם מייד אחרי שמבקר המדינה הגיש דין-וחשבון חיובי לפי סעיף 18(ג).

6. מקדמות

(א) סיעה רשאית לקבל מאוצר המדינה לא יאוחר מיום כ" בשבט התשמ"ט (26 בינואר 1989) מקדמה למימון בחירות בגובה של 60% מסכום המימון שהיה מגיע לה על-פי סעיף 4(א) אילו זכתה במספר המנדטים השווה למספר חבריה במועצה היוצאת ביום הקובע.

(ב) רשימה רשאית לקבל מקדמה כאילו היתה סיעה בעלת מנדט אחד במועצת הרשות המקומית.

(ג) סיעת אם רשאית לקבל מאוצר המדינה מקדמה שהיא אחת מאלה, לפי בחירתה:

(1) מקדמה כאמור בסעיפים קטנים (א) ו(ב);

(2) 60% מהסכום שייחסו לסכום המימון הכולל כאמור בסעיף 7(ב), כיחס שבין מספר חברי סיעת האם כפי שפורסם בהודעה על תוצאות הבחירות לכנסת השתיים-עשרה למספר כלל חברי הכנסת; ורשאית היא לבחור תחילה בחלופה אחת ואחרי כן בחלופה האחרת, לפי הגבוה יוחר.

7. תנאי לתשלום

(א) תנאי מוקדם לתשלום סכומים על-פי סעיפים 4 עד 6 הוא שבתוך שבעה ימים לאחר היום הקובע מסרה הסיעה לשר הפנים —

(1) הודעה על מספר חבריה ליום הקובע, חתומה בידי כל חבריה ובה מצוינים גם שמותיהם של בא כוח הסיעה וממלא מקומו כאמור בסעיף 25(א) לחוק הבחירות; העתק מהודעה זו יישלח גם לראש הרשות המקומית;

(2) הודעה על שמותיהם של לא פחות משניים ולא יותר משמונה נציגים שהיו מוסמכים לפעול בשם הסיעה לענין חוק זה (להלן — הנציגים); להודעה זו תצורף הסכמת הנציגים; אחד לפחות מן הנציגים יהי חבר הסיעה ועל אחד מהם לפחות יצהירו הסיעה והוא עצמו שהוא בקי במשק הכספים של הסיעה;

(3) את שמו ומענו של רואה החשבון שמינתה לפי סעיף 13 וכתב הסכמתו של רואה החשבון לשמש כחפקיד;

(4) תצהיר חתום בידי כל נציגיה שהסיעה עשתה את כל הדרוש כדי להבטיח גיהול נאות של חשבון הכנסותיה והוצאותיה בתקופת הבחירות בהתאם להנחיות מבקר המדינה לענין זה;

(5) את מספר חשבונה או חשבונותיה בכנק או

(ד) לענין סעיף זה, "רואה-חשבון" — לרבות עובד משרד מבקר המדינה ועובד המשרד שיצא לקצבה.

15. סמכויות רואה-חשבון

(א) רואה-חשבון שמונה לפי סעיף 13 או סעיף 14 רשאי לדרוש בכל עת, מסיעה או רשימה שהוא מונה לבקרה, שתמציא לו ידיעות, מסמכים, הסברים וכל חומר אחר הדרושים לו לצורכי ביקורת חשבונות הבחירות.

(ב) מי שלא מילא אחר דרישה לפי סעיף קטן (א), דינו — מאסר שנה.

16. חוות דעת

סיעת אם או רואה חשבון של סיעה או רשימה שאינה סיעת בת או רשימת בת, רשאים בכל עת לבקש ממבקר המדינה חוות דעת אם הוצאה מסוימת או מסוים של הוצאות מהווים הוצאות בחירות; המבקר ישיב על הפנייה תוך שבעה ימים, ורשאי הוא לתת לתשובתו פרסום בדרך שיקבע.

17. ניהול חשבונות

(א) החל מן היום הקובע תחזיק סיעה או רשימה את הכספים המיועדים להוצאותיה בחשבונות הבנק שעליהם הודיעה כאמור בסעיף 7(א)(5) ו-7(ב).

(ב) החל מ-15 ימים אחרי היום הקובע תנהל סיעה או רשימה מערכת חשבונות לפי הנחיות מבקר המדינה ותרשום בה לפי אותן הנחיות את כל הכנסותיה והוצאותיה מהיום הקובע וכן הוצאות שהוצאו לפני היום הקובע בעד שירותים וטובין שנתקבלו בתקופת הבחירות ובקשר עם מערכת הבחירות והתחייבויות כשל הוצאות בחירות.

(ג) מערכת החשבונות וחשבונות הבנק האמורים יעמדו לביקורת מבקר המדינה, כל הסמכויות שהוענקו לו לגבי, גוף מבוקר לפי חוק מבקר המדינה, התשי"ח — 1958 (נוסח משולב).

(ד) מבקר המדינה רשאי בכל עת לדרוש מנציגיה של סיעה או רשימה הצהרה חתומה בידיהם בדבר שלמותם או נכונותם של הרישומים במערכת החשבונות או בדבר אופיה או מהותה של הכנסה או הוצאה מסוימת; הצהרה כאמור יכול שתימסר לפי ידיעתם של המצהירים או לפי מיטב ידיעתם, והמבקר רשאי, לפי שיקול דעתו, לקבל הצהרה זו כראיה.

18. דוחות מבקר המדינה

(א) לא יאוחר מתום שלושה חודשים אחרי הבחירות ימסרו נציגיה של סיעה או רשימה למבקר המדינה את חשבונותיה לתקופת הבחירות וכן דוח כספי לאותה תקופה.

(ב) החשבונות והדוח הכספי יימסרו למבקר המדינה בצירוף חוות-דעת של רואה-החשבון שנתמנה כאמור בסעיפים 13 ו-14 בדבר תקינותם ושלמותם ובדבר ניהול מערכת החשבונות בהתאם להנחיות מבקר המדינה.

(ב) לא הגישה סיעה או רשימה רשימת מועמדים כדין ובמועד, יגבה שר הפנים מן הבנק הערב את סכום המקדמה בתוספת 10%, מייד אחרי המועד האחרון להגשת הרשימה.

(ג) לא השיגה רשימה שהגישה קבוצת בוחרים 50% ממספר הקולות שלהם היא זקוקה כדי לקבל מנדט אחד במועצה, יגבה שר הפנים מן הבנק הערב את סכום המקדמה בתוספת 10%.

11. הגבלת הוצאות

(א) לא תוציא סיעה להוצאות הבחירות סכום העולה על 300% מסכום המקדמה המגיעה לה.

(ב) סיעה שמנתה פחות משלושה חברים במועצה היוצאת רשאית להוציא הוצאות בחירות כאילו מנתה שלושה חברים.

(ג) לא תוציא רשימה להוצאות הבחירות סכום העולה על 300% מסכום המקדמה שהיתה לה אילו היתה סיעה בת שלושה חברים במועצה היוצאת.

(ד) סיעה או רשימה המשתתפת בבחירות חוזרות רשאית להוציא בבחירות החוזרות סכום נוסף בגובה הסכום המגיע כשל חמישה חברי מועצה שנבחרו.

12. הגבלת הכנסות

לא חקבל סיעת אם, סיעה או רשימה, במישרין או בעקיפין, בתקופת הבחירות כל תרומה מתאגיד בארץ.

13. מינוי רואה-חשבון

(א) כל סיעה וכל רשימה תמנה לה רואה-חשבון לביקורת חשבונותיה ומתן חוות דעת כאמור בסעיף 18(ב).

(ב) רואה-חשבון, שהודעה על מינויו נמסרה לפי סעיף 7(א)(3) ונתן הסכמתו לשמש בתפקידו, ימשיך לכהן כל עוד לא מונה אחר במקומו.

(ג) נבצר מרואה-חשבון למלא את תפקידו, תמנה הסיעה או הרשימה רואה-חשבון אחר במקומו, בתוך שבעה ימים מהיום שנודע לה על כך.

(ד) לא מינתה סיעה או רשימה רואה-חשבון, ימנה מבקר המדינה רואה-חשבון למטרה זו על חשבונה.

14. רואה-חשבון ברשויות מקומיות קטנות

(א) על אף האמור בסעיף 13, ברשות מקומית שמספר בעלי זכות הבחירה שבה אינו עולה על 3,000 ימנה מבקר המדינה רואה-חשבון אחד שיבקר את חשבונותיהן של כל הסיעות ורשימות באותה רשות שאינן סיעות בת או רשימות בת וייתן חוות דעת כאמור בסעיף 18(ב) לגבי כל אחת מהן בנפרד.

(ב) שכר רואה-חשבון שמונה לפי סעיף זה יושלם מאוצר המדינה.

(ג) רואה-חשבון שמונה לפי סעיף זה ימשיך לכהן כל עוד לא מונה אחר במקומו.

- (3) לא יאוחר מתום שישה חודשים אחרי הבחירות יניח מבקר המדינה על שולחן הכנסת דין-וחשבון בדבר החשבונות האמורים בסעיף קטן (א), כהחייחם לחוות-הרעה של רואה-החשבון האמורה בסעיף קטן (ב) ובהסתמך על כדירות וכיורים משלימים שמצא לנכון לערוך, ובו יציין —

(1) אם הסיעה או הרשימה ניהלה מערכת חשבונות לפי הנחיותיו;

(2) אם הוצאות הבחירה של הסיעה או הרשימה והכנסותיה בתקופת הבחירות היו בגבולות האמורים בסעיפים 11 ו-12; העתק מן הדין-וחשבון יימסר לשר הפנים.

(ד) לא היה הדין-וחשבון חיובי, יורה שר הפנים כי היתרה בסך 15% כאמור בסעיפים 4(ב) או 5(ד) לא תשולם.

19. הודעות והצהרות

(א) הודעות והצהרות של סיעה לפי חוק זה יימסרו על-ידי בא-כוח הסיעה או ממלא מקומו שעל-פי סעיף 7(א1).

(ב) הודעות והצהרות של רשימה לפי חוק זה יימסרו על-ידי בא-כוח הרשימה או ממלא מקומו שנקבעו על-פי סעיף 8(ב).

20. מניעת שעבוד ועיקול

הסכומים המגיעים או שניתנו לסיעה או לרשימה לפי חוק זה אינם ניתנים לשעבוד או לעיקול עד תום שבעה חודשים מיום הבחירות.

21. תחולה

הוראות חוק זה בדבר ניהול חשבונות ביקורת חשבונות, ביקורת מבקר המדינה והגבלת הוצאות והכנסות, יחולו גם על סיעה או רשימה אשר אינה זכאית למימון מחמת שלא מילאה אחרי התנאים של סעיפים 7 ו-8 במועד או מחמת שוויתרה על המימון; לעניין סעיף זה, הגבלת ההוצאות של סיעה או רשימה כאמור תחושב לפי המקדמה שהיתה זכאית לה בהתאם לסעיף 6 אילו מילאה אחרי התנאים של סעיפים 7 ו-8 ולא ויתרה על המימון.

22. דין סיעת אם

(א) הוראות סעיפים 7 עד 11 ו-13 עד 18 לא יחולו על סיעת בת או רשימת בת; הוראות חוק זה הנוגעות לסיעה ולחובותיה יחולו על סיעת האם ככפוף לאמור בסעיף זה ובשינויים המחויבים לפי העניין.

(ב) סיעת האם תהיה זכאית לסכומים המגיעים לסיעה בת או לרשימה בת על-פי סעיפים 4, 5, 6; סיעת האם תעביר מרבית הכספים המגיעים לסיעת בת או לרשימת בת פלוגית לפי סעיפים 4 ו-5, לאותה סיעת בת או לרשימת בת; סיעת אם תהיה רשאית לנכות מהסכומים המגיעים לסיעת בת או לרשימת בת הוצאות שנגרמו לסיעת האם על-פי בקשת סיעת הבת או רשימת הבת.

(2) תנאי מוקדם לחשלומו לסיעת האם הוא שהיא מילאה במועד שנקבע בסעיף 7 את חובות הסיעה שנקבעו בו, בשינויים אלה:

(1) אחד לפחות מן הנוציגים יהיה חבר הכנסת ועל אחד מהם לפחות יצהירו הסיעה והוא בעצמו שהוא כקי כמשק הכספים של סיעת האם;

(2) היא תמסור הודעה על אופן תשלום המקדמה לפי סעיף 6(ג) או (1);

(3) במקום הודעה לפי סעיף 7 (א1), תמסור סיעת האם הודעה על סיעות הבת שלה ברשויות המקומיות, מספר חבריהן, ושמן של החברים וכן על הרשויות המקומיות שבהן אין לה סיעות בת והיא החליטה להגיש רשימות מועמדים בהן.

(ד) הודעות מטעם סיעת האם ימסור בא-כוחה על-פי סעיף 25 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט—1969, או ממלא מקומו.

(ה) סיעת אם המבקשת תשלום מקדמה תמסור לשר הפנים כתב ערכות בנקאית בסכום שבו המקדמה המבוקשת עולה על סכום המימון המגיע לה או למפלגות המרכיבות אותה לפי סעיפים 2(א) ו-12 לחוק מימון מפלגות, התשל"ג—1973, לחדש דצמבר 1988 כפול שנים-עשר.

(1) שר הפנים רשאי לקבל מיושב-ראש הכנסת אישור הנתונים הנוגעים לסיעת האם והדרושים לצורך ביצוע חוק זה.

(1) (1) עלה סכום המקדמה על התשלום המגיע בהתאם לסעיף 4 — יזכה יושב-ראש הכנסת, על-פי בקשת שר הפנים, מן התשלומים המגיעים לסיעת האם או למפלגות המרכיבות אותה, על-פי חוק מימון המפלגות, התשל"ג—1973, את החסר, ויעביר את כל הסכום שינכה לאוצר המדינה; נתברר לשר הפנים שאין סיכוי לכסות בדרך ניכיים אלה את כל החסר כמשך שנה אחת, רשאי הוא לגבות את ההפרש מן הבנק הערב, על-פי הערכות הבנקאית שהגישה לו סיעת האם.

(2) זכה רשימת בת ביותר מ-50% מהמורד כאמור בסעיף 67(3) לחוק הבחירות, לא יזכה לפי פסקה (1) סכום המקדמה שקיבלה סיעת האם מן התשלום המגיע בשל אותה רשימה.

(3) לא היה הדין-וחשבון של מבקר המדינה לגבי סיעת האם חיובי, יזכה יושב-ראש הכנסת, על-פי בקשת שר הפנים, מכל אחד משבעת התשלומים המגיעים לסיעת האם או למפלגות המרכיבות אותה על-פי חוק מימון מפלגות, התשל"ג—1973, שני אחוזים מהסכום המגיע לה לפי החוק האמור.

(ב) מבקר המדינה רשאי לקבוע קווים מנחים לרואי-חשבון שנתמנו לפי סעיפים 13 או 14, בדבר דרכים ונהלים לבדיקת חשבונות הסיעות והרשימות.

(ג) מבקר המדינה רשאי לקבוע כללים בדבר —

(1) דרכי המינוי וכיטול המינוי של רואי-חשבון של סיעה או רשימה לפי סעיפים 13(ד) או 14 והתנאים והכשירות למינוי כאמור;

(2) שכרו של רואי-חשבון שנתמנה לפי סעיפים 13(ד) או 14.

25. ביצוע

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי —

(1) ליתן הנחיות, ולקבוע טפסים להגשת הודעות והצהרות מאת סיעות, רשימות ונציגיהם;

(2) לאצול מסמכיותיו למפקח הארצי על הבחירות, לפקיד בחירות או לאדם אחר.

26. יום הבחירות יום שבתון

יום הבחירות לרשויות המקומיות המתקיימות ביום כ"ג באדר א' התשמ"ט (28 בפברואר 1989) יהיה יום שבתון, אך שירותי תחבורה ושאר שירותים ציבוריים יפעלו כסדרם.

27. זכות לשכר ביום הבחירות

עובד שעבד אצל מעביד לפחות ארבעה-עשר ימים רצופים סמוך ליום הבחירות, ישלם לו המעביד את השכר שהעובד היה משתכר אצלו ביום הבחירות אילולא שבת.

28. קביעת שירותים ציבוריים

שר הפנים יקבע את סוגי השירותים שייראו כשירותים ציבוריים לעניין סעיף 27 ואת שעות הפעלתם, ויפרסם הודעה בדבר הקביעה האמורה בדרך שתיראה לו.

29. תחילה

תחילתו של חוק זה מיום קבלתו בכנסת.

ומתשלום נוסף — אחוז אחד; ואם עלה הסכום שיש לנכותו כאמור על התשלומים כאמור, ינוכו מתשלומים נוספים עד להשלמת הניכוי; סכומי הניכויים יועברו לאוצר המדינה.

(ח) (1) הוצאות הבחירות של סיעת האם ושל כל סיעות הבת ורשימות הבת שלה — למעט הוצאות בבחירות חוזרות — לא יעלו על 300% מסכום כל המקדמות שקיבלה סיעת האם.

(2) הוצאות הבחירות החוזרות של סיעת האם ושל כל סיעות הבת ורשימות הבת שלה לא יעלו על הסכום המגיע בשל חמישה חברי מועצה שנבחרו בכל אחת מהרשויות המקומיות שבהן סיעות בת או רשימות בת שלה משתתפות בבחירות החוזרות.

(ט) הוצאות הבחירות של סיעות הבת ושל רשימות הבת וכן הנסותיהן ייראו כחלק מהוצאותיה והכנסותיה של סיעת האם לעניין חוק זה ויירשמו כיחד עם ההוצאות וההכנסות של סיעת האם עצמה כמערכת החשבונות שתנהל סיעת האם בהתאם להנחיות מבקר המדינה.

(י) חובת מינוי רואי-חשבון תחול על סיעת האם, ובחוות דעתו יתייחס רואי-חשבון במיוחד לשאלה אם ההוצאות וההכנסות של סיעות הבת הוצגו כראוי במערכת החשבונות של סיעת האם.

23. המצאת הודעות

שר הפנים ימציא במרוכז למבקר המדינה, לא יאוחר מ-25 ימים מהיום הקובע, העתקים מההודעות שקיבל מסיעות, ולא יאוחר מיום ל' בשבט התשמ"ט (5 בפברואר 1989) העתקים מההודעות שקיבל מרשימות בהתאם לסעיף 7(א) או 22(ג), וכן רשימה מפורטת של סכומי המקדמות ששולמו לסיעות בהתאם לסעיפים 6 או 22(ב).

24. הנחיות וכללים של מבקר המדינה

(א) מבקר המדינה יקבע הנחיות לסיעות ולרשימות בדבר דרך ניהול מערכת חשבונותיהן.

יד. חוק הרשות לפיתוח ירושלים, התשמ"ח — 1988

1. הגדרות

בחוק זה —

- "הרשות" — הרשות לפיתוח ירושלים המוקמת לפי חוק זה;
- "המועצה" — מועצת הרשות כאמור בסעיף 8;
- "מינהלה" — מינהלת הרשות כאמור בסעיף 10;
- "השרים" — יושבי-ראש ועדת השרים לענייני ירושלים או השר שהממשלה קבעה אותו לעניין חוק זה, יחד עם שר האוצר.

2. הרשות

מוקמת בזה הרשות לפיתוח ירושלים.

- 3. הרשות — תאגיד
הרשות היא תאגיד.
- 4. הרשות — גוף מבוקר
הרשות היא גוף מבוקר, כמשמעותו בסעיף 9(2) לחוק מבקר המדינה, התשמ"ח — 1958 [נוסח משולב].
- 5. תפקידי הרשות
(א) ואלה תפקידי הרשות:
(1) ליוזם פעולות לפיתוחה הכלכלי של ירושלים;

שישקפו ככל האפשר את יחסי הכוחות
במועצת העירייה;

(3) חמישה נציגי ציבור שימנו השרים וראש
עיריית ירושלים, בתיאום עם לשכת התיאום
של הארגונים הכלכליים בירושלים, מקרב
גופים הפועלים לפיתוחה הכלכלי של
ירושלים;

(4) שני נציגי מוסדות להשכלה גבוהה, לרבות
מוסדות חורניים, שימנו השרים וראש עיריית
ירושלים, בהסכמת שר המדע והפיתוח, שר
החינוך והתרבות והשר לענייני דתות.

(ב) יושב־ראש המועצה יתמנה בידי המועצה מכין
חבריה, באישור השרים.

9. תפקידי המועצה

ואלה תפקידי המועצה:

(1) לייצג לממשלה בכל הקשור בביצוע סעיף 4
לחוק־יסוד: ירושלים בירת ישראל², ולייעץ
לשרים בכל הקשור בביצוע חוק זה;

(2) לאשר את תקציב הרשות;

(3) לפקח על ביצוע תפקידי הרשות.

10. מינהלת הרשות

ענייני הרשות ינהלו בידי מינהלה, וזה הרכבה:

(1) חברי המועצה שהם נציגי השרים הבאים: שר
האוצר, שר הבינוי והשיכון, שר הבריאות, השר
לענייני דתות, שר החקלאות, שר הכלכלה והתכנון,
שר הפנים, שר התיירות ושר התעשייה והמסחר;

(2) ארבעה מנציגי עיריית ירושלים במועצה,
שהעירייה קבעה אותם.

11. סייגים לכהונה

(א) לא יכהן כחבר המועצה או כחבר המינהלה —

(1) מי שאינו אזרח ישראל;

(2) מי שחוק עשר שנים שקדמו למינויו הורשע
בפסק־דין סופי או שהיה נושא את עונשו,
בשל עבירה שלדעת היועץ המשפטי
לממשלה יש עמה קלון;

(3) מי שקשור, במישרין או בעקיפין, בעצמו או
על־ידי קרובו, סוכנו או שותפו, בחוזה או
בעסקה עם הרשות, או מי שהוא בעל עניין
כתאגיד הקשור כאמור; אך לא יהיו פסולים
עובדים או חברי הנהלה של גופים ציבוריים
או של חברות ממשלתיות בשל כך בלבד
שהגופים או החברות קשורים כאמור.

(ב) לעניין סעיף קטן (א)(3) ולעניין סעיף 16 —

"בעל עניין" — בעל חלק העולה על 5 אחוזים
מהון של התאגיד או מכוח ההצבעה בו או
מהזכות לרווחיו;

"קרוב" — כן־זוג, הורה, בן, בת, אח, אחות
ובני־זוגם.

(2) להכין תוכניות לפיתוחה הכלכלי של
ירושלים;

(3) לעודד יוזמות כלכליות לפיתוח ירושלים;

(4) לחאם בין משרדי הממשלה, הרשויות
והגופים העושים לפיתוח ירושלים;

(5) לספק מידע בכל הקשור ליוזמות, לחוכניות
ולמפעלים כלכליים בירושלים;

(6) לייצג ולסייע בכל הקשור לתכנון ולהקמה
של מפעלים כלכליים בירושלים, לרבות
הליכים הדרושים לעניין זה לפי כל דין;

(7) לפעול למען ריכוז הנהלות משרדים ויחידות
ממשלתיות וארגונים ארציים בירושלים.

(כ) בביצוע תפקידיה תדאג הרשות שפעולותיה לא
יעמדו בסתירה עם החלטות שקיבלה מועצת
עיריית ירושלים; ושיהיו תואמות את מדיניותה
הכלכלית של הממשלה.

6. סמכויות הרשות

ואלה סמכויות הרשות:

(1) לקבוע את הגופים שיבצעו תוכניות לפיתוח כלכלי
שהכינה הרשות;

(2) לקבוע את השימוש במשאבים שיעמדו לרשותה;

(3) לגייס הון בישראל ומחוצה לה לצורך ביצוע
תפקידיה;

(4) להקים תאגידים, בעצמה או עם אחרים, או לרכוש
זכויות כתאגידים קיימים, והכול לצורך ביצוע
תפקידיה;

(5) ליצור ולקיים קרנות לפיתוח כלכלי של ירושלים;

(6) לקבל, ככפוף לאמור בכל חוק, מלווה לצורכי
ביצוע תפקידיה ולהנפיק למטרה זו איגרות חוב,
איגרות החוב, המלוות ותנאיהן טעונים אישור
השרים.

7. שימוש בהכנסות

כל הכנסה שתקבל הרשות תשמש במסגרת תקציבה
למטרות שהועידה הרשות לשם ביצוע תפקידיה.

8. מועצת הרשות

(א) לרשות תהיה מועצה, וזה הרכבה:

(1) נציגי הממשלה מקרב עובדי המדינה, שימנו
אותם, אחד אחד, השרים הבאים: ראש
הממשלה, יושב־ראש ועדת השרים לענייני
ירושלים או השר שהממשלה קבעה אותו
לעניין חוק זה, שר האוצר, שר האנרגיה
והתשתית, שר הביטחון, שר הבינוי
והשיכון, שר הבריאות, השר לענייני דתות,
שר החינוך והתרבות, שר החקלאות, שר
הכלכלה והתכנון, שר המשפטים, שר
העבודה הרווחה, שר הפנים, השר לקליטת
העלייה, שר התחבורה, שר התיירות, שר
התעשייה והמסחר ושר התקשורת;

(2) תשעה נציגי עיריית ירושלים, מהם שישה

12. תקופת כהונה
 חברי המועצה וחברי המינהלה יתמנו לשלוש שנים, ואפשר לחזור ולמנותם.
13. פקיעת כהונה
 חבר המועצה וחבר המינהלה יחדלו לכהן לפני תום תקופת כהונתם באחת מאלה:
- (1) התפטרו במסירת כתב התפטרות לשרים;
 (2) אם נתמנו כהיוחס עובדי המדינה או העירייה — פרשו משרותם.
14. העברה מכהונה
 השרים וראש עיריית ירושלים יהיו רשאים להעביר חבר המועצה או חבר המינהלה מכהונתו לפני תום תקופת כהונתו באחת מאלה:
- (1) נבצר ממנו דרך קבע למלא את תפקידו;
 (2) הורשע כעבירה שלדעת היועץ המשפטי לממשלה יש עמה קלון;
 (3) נתקיים בו הסייג שבסעיף 11(א)(3).
15. סדרי דיון
 המועצה והמינהלה יקבעו את דרכי עבודתן וסדרי הדיונים בהן, כמידה שלא נקבעו בחוק זה או על-פיו.
16. חובת גילוי זיקה בעסקה
 (א) חבר המועצה או חבר המינהלה שיש לו או שעשוי להיות לו, במישרין או בעקיפין, בעצמו או על-ידי קרובו, סוכנו או שותפו, או לתאגיד שהוא בעל עניין בו, כל חלק או זיקה או עניין בכל עסקה עם הרשות אשר עומדת לדיון כמועצה או במינהלה.
- (1) יודיע על כך ליושב-ראש המועצה או המינהלה, לפי העניין, מיד לאחר שנודע לו על העסקה;
 (2) לא יהיה נוכח בדיונים כאותה עסקה ולא ישתתף בהחלטה המתייחסת אליה או הקשורה עמה.
- (ב) סעיף קטן (א) לא יחול על עסקה או עניין בשל כך כלכד שחבר המועצה או חבר המינהלה משמש כעובד בתאגיד כאמור באותו סעיף קטן או כחבר בהנהלתו.
17. תיקף פעולות
 קיום המועצה והמינהלה, סמכויותיהן ותוקף החלטותיהן לא ייפגעו מחמת שנתפנה מקומו של חבר המועצה או חבר המינהלה, או מחמת לוקי כמינויים או בהמשך כהונתם.
18. מנהל הרשות
 (א) המועצה, כאישור השרים וראש עיריית ירושלים, תמנה מנהל לרשות.
 (ב) המנהל יהיה אחראי כלפי המועצה, המינהלה והשרים לכיצוע החלטותיהם ולכיצוע תפקידי הרשות.
19. כהונת המנהל ותנאי העסקתו
 (א) תקופת כהונתו של המנהל תהיה חמש שנים; המועצה, כאישור השרים וראש עיריית ירושלים, רשאית להאריך את המינוי לתקופה נוספת.
 (ב) המנהל יחדל לכהן לפני תום תקופת כהונתו באחת מאלה:
- (1) התפטרו במסירת כתב התפטרות ליושב-ראש המועצה;
 (2) השרים וראש עיריית ירושלים, לאחר התייעצות כמועצה, קבעו כי נבצר מהמנהל דרך קבע למלא תפקידו.
- (ג) השרים וראש עיריית ירושלים, כאישור המועצה, יקבעו את שכרו ותנאי העסקתו של המנהל.
20. תנאי העסקתם של עובדי הרשות
 תנאי עבודתם של עובדי הרשות ושכרם יהיו כשל עובדי המדינה.
21. דוחות
 הרשות תגיש לשרים, לראש עיריית ירושלים ולוועדת הכספים של הכנסת, בתחילת כל שנת כספים, דין-וחשבון לגבי השנה שחלפה: הדין-וחשבון יכלול —
- (1) מאזן שנתי מבוקר בידי רואה חשבון;
 (2) דוח הכנסות והוצאות;
 (3) דוחות בדבר המשאבים של הרשות ואופן השימוש בהם;
 (4) סקירה בדבר ביצוע תקציב הרשות;
 (5) סקירה על פעולות הרשות כאותה שנה.
22. דיווח לפי דרישה
 השרים וראש עיריית ירושלים רשאים לדרוש מהרשות, בכל עת, דין-וחשבון ומידע אחר על כל עניין שהוא בגדר תפקידיה וסמכויותיה.
23. ביצוע ותקנות
 השרים ממונים על ביצוע חוק זה והם רשאים להתקין תקנות לביצועו.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

בסוף הסעיף יבוא:

"ירושלים" — תחום עיריית ירושלים כפי שהיתה ערב

לסעיף 1

חבר הכנסת ה' טובי מציע:

התחילה של אכרות ירושלים (הרחבת תחום העירייה),
התשכ"ז — 1967.

אחרי סעיף 1

חבר הכנסת דן תיכון מציע:

אחרי סעיף 1 יבוא:

2. אזור פיתוח

תחום עיריית ירושלים יהיה אזור פיתוח א' לעניין
חוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959.
והסעיפים שאחריו ימוספרו לפי זה.

לסעיף 6

חבר הכנסת דן תיכון מציע:

בסוף הסעיף יבוא:

"(7) להמליץ על פטור ממכרז פומבי לעניין הקצאת
מקרקעי ישראל לפיתוח ירושלים."

אחרי סעיף 22

חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר מציע:

אחרי סעיף 22 יבוא:

23. הענקה

הממשלה תעניק לרשות סכום שיקבע שר האוצר
להתארגנותה הראשונית ולתחילת פעולותיה.
והסעיף שאחריו ימוספר לפי זה.

אחרי סעיף 23

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

אחרי סעיף 23 יבוא:

24. ביטול צו

צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1),
התשכ"ז — 1967 — בטל.

טו. הצעת חוק רשות הנמלים (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988

ולהביאן לאישור הממשלה ולידיעת ועדת
הכלכלה של הכנסת:

(2) להאיץ את פיתוח רשת מסילות הברזל
לרבות באזורי מטרופולין, לקידום התעבורה
המסילתית בהובלת מטענים ובהסעת
נוסעים;

(3) לגייס משאבים נוספים לביצוע הפקידה."

4. החלפת סעיף 5

במקום סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:

5. הנחיה

הקו הנמחה בפעולות הרשות יהיה לנהל את כלל
נמליה וכל נמל מנמליה ואח מסילות הברזל,
כמעלים הנושאים את עצמם."

5. תיקון סעיף 6

בסעיף 6 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "מועצת הרשות
הורכבה";

(2) במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) הממשלה תמנה על-פי הצעת שר התחבורה
מועצה לרשות (להלן — המועצה); המועצה
תהיה של שבעה-עשר חברים בהם עשרה
מקרב הציבור ושבעה מקרב עובדי המדינה
ובניהם שני נציגים משרד התחבורה, נציג
משרד האוצר ונציג משרד התעשייה
והמסחר."

(3) בסעיף קטן (ב), במקום "הרשות" יבוא "המועצה"
ואחרי "ענייני נמלים" יבוא "או מסילות הברזל";

1. תיקון שם

חוק רשות הנמלים, התשכ"א — 1961¹ (להלן — החוק
העיקרי), ייקרא "חוק רשות הנמלים והרכבות,
התשכ"א — 1961".

2. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "כינון הרשות";

(2) האמור בו יוסמן (א), והמלים "(להלן — הרשות)"
— יימחקו;

(3) אחרי סעיף קטן (א) יבוא:

"(ב) רשות הנמלים תמוג בתוכה את מסילות
ברזל, בכפוף להוראות חוק זה, תיקרא רשות
הנמלים והרכבות (להלן — הרשות), ותפעל
כאמצעות מועצת הרשות, מנהל הרשות
ועובדי הרשות; לעניין זה, "מסילת ברזל"
— כמשמעותה בפקודת מסילות הברזל
[נוסח חדש], התשל"ב — 1972² (להלן —
פקודת מסילות הברזל)."

3. תיקון סעיף 4

במקום סעיף 4 לחוק העיקרי יבוא:

4. תפקידים

תפקידיה של הרשות יהיו לתכנן, לבנות, לפתח,
לנהל, להחזיק ולהפעיל ביעילות את הנמלים
המפורטים בתוספת (להלן — נמלי הרשות) ואת
מסילות הברזל ולפקח עליהם.

ומבלי לפגוע בכלליות האמור —

(1) להכין תוכניות אב לפיתוח מסילות הברזל

¹ ס"ח התשכ"א, עמ' 145, 216; התשמ"ה, עמ' 198.
² ריני מדינת ישראל, נוסח חדש 23.

- (4) כמקום סעיף קטן (ג) יבוא:
- (ג) בין החברים מקרב הציבור יהיו גם נציגים של —
- ענף היצוא אשר לו הנפח הגדול ביותר;
- ארגון העובדים המייצג את המספר הגדול ביותר של עובדים בישראל;
- הגוף אשר לו נפח ההובלה הגדול ביותר במסילות הברזל;
- גופים ציבוריים אחרים שיש להם, לדעת הממשלה, זיקה לנמלים או למסילות הברזל.
- (5) בסעיף קטן (ד), במקום "הרשות", יבוא, בכל מקום, "המועצה";
- (6) בסעיף קטן (ה), במקום "הרשות" יבוא "המועצה".
6. תיקון סעיף 7
- בסעיף 7 לחוק העיקרי —
- (1) במקום כותרת השוליים יבוא "תקופת כהונתם של חברי המועצה".
- (2) במקום "הרשות" יבוא בכל מקום "המועצה";
- (3) במקום סעיף קטן (א) יבוא:
- "(א) תקופת כהונתו של חבר מועצה תהא שלוש שנים מיום מינויו".
- (4) סעיף קטן (ב) יימחק וסעיפים קטנים (ג) ו-(ד) יסומנו (ב) ו-(ג) בהתאמה.
7. תיקון סעיף 8
- בסעיף 8 לחוק העיקרי, במקום "חבר הרשות" יבוא בכל מקום "חבר המועצה".
8. החלפת סעיף 9
- במקום סעיף 9 לחוק העיקרי יבוא:
- "9. גמול
- חבר המועצה לא יקבל מהרשות שכר בעד שירותיו, אך חבר המועצה מקרב הציבור יהיה זכאי לכיסוי הוצאותיו בשיעור ובאופן שתקבע המועצה."
9. תיקון סעיף 10
- בסעיף 10 לחוק העיקרי, במקום "חבר הרשות" יבוא, בכל מקום, "חבר המועצה".
10. תיקון סעיף 11
- בסעיף 11 לחוק העיקרי, במקום "הרשות" יבוא, בכל מקום, "המועצה".
11. תיקון סעיף 12
- בסעיף 12 לחוק העיקרי, במקום "הרשות" יבוא, בכל מקום, "המועצה".
12. תיקון סעיף 13
- בסעיף 13 לחוק העיקרי, במקום "הרשות" יבוא "המועצה".
13. תיקון סעיף 14
- בסעיף 14 לחוק העיקרי, במקום "הרשות" יבוא, בכל מקום, "המועצה".
14. תיקון סעיף 15
- בסעיף 15 לחוק העיקרי —
- (1) במקום כותרת השוליים יבוא "הנהלה במועצה";
- (2) בסעיפים קטנים (א), (ב) ו-(ג), במקום "הרשות" יבוא "המועצה";
- (3) במקום סעיף קטן (ד) יבוא:
- "(ד) מנהל הרשות ומשנהו זכאים להיות נוכחים בישיבות המועצה".
15. תיקון סעיף 15
- בסעיף 15 לחוק העיקרי, במקום "מהרשות" יבוא "המועצה", ובמקום "הרשות" יבוא "המועצה".
16. תיקון סעיף 16
- בסעיף 16 לחוק העיקרי, במקום "הרשות" יבוא "המועצה".
17. תיקון סעיף 16
- בסעיף 16 לחוק העיקרי, במקום "חבר הרשות", יבוא "חבר המועצה".
18. תיקון סעיף 17
- בסעיף 17 לחוק העיקרי —
- (1) בסעיף קטן (א), במקום "הרשות תמנה" יבוא "המועצה תמנה", במקום "עם הרשות" יבוא "עם המועצה", ובמקום "(להלן — מנהל הרשות)" יבוא "(בחוץ זה — מנהל הרשות)".
- (2) במקום סעיף קטן (ב) יבוא:
- "(ב) המועצה תמנה, לאחר שהובאה בפניה המלצת מנהל הרשות, באישור שר התחבורה, משנה למנהל הרשות אשר יכהן כמנהל מסילות הברזל".
- (3) במקום סעיף קטן (ג) יבוא:
- "(ג) המועצה תמנה, לאחר שהובאה בפניה המלצת מנהל הרשות, באישור שר התחבורה, את מנהלי הנמלים".
19. תיקון סעיף 17
- בסעיף 17 לחוק העיקרי —
- (1) במקום כותרת השוליים יבוא "תקופת כהונה של מנהלים";
- (2) בסעיף קטן (א) במקום "הרשות רשאית" יבוא "המועצה רשאית";

- (3) בסעיף קטן (ב) בפסקה (1) במקום "באמצעות הרשות" יבוא "באמצעות המועצה"; בפסקה (2) במקום "עם הרשות" יבוא "עם המועצה"; ובמקום פסקה (3) יבוא:
- (3) שר התחבורה, לאחר התייעצות עם המועצה ובאישור הממשלה, קבע בהחלטה מנומקת להעבירו מכהונתו, בתום שלושים יום מיום שהודיע למנהל הרשות על קביעתו כאמור.
- (4) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:
- (ד) תקופת כהונתם של המשנה למנהל הרשות ומנהל נמל תהא חמש שנים; המועצה רשאית לאחר שהוכאה בפניה המלצת מנהל הרשות, ובאישור שן התחבורה להאריך את כהונתה לתקופות נוספות.
20. הוספת סעיף 19
אחרי סעיף 19 לחוק העיקרי יבוא:
- 19א. הסכם להעברת עובדי רכבת ישראל לרשות והסכם עבודה
- (א) אותם עובדי רכבת ישראל אשר יעברו משירות המדינה לשירות הרשות ייקבעו בהסכם בין המדינה לבין הרשות לבין הארגון המייצג את המספר הגדול ביותר של עובדי הרשות (להלן — הסכם להעברת עובדים); נחתם הסכם להעברת עובדים יחולו הוראות אלה מיום תחילתו:
- (1) עובד המדינה שנקבע בהסכם להעברת עובדים יהיה עובד הרשות החל מן היום שנקבע בו;
- (2) על אף האמור בכל דין, עובד המדינה שהיה לעובד הרשות כאמור בפסקה (1), לא יהיה זכאי להטבות פרישה כלשהן בשל ההעברה;
- (3) עובד שהיה לעובד הרשות כאמור בפסקה (1) ולא הסתגל לעבודה ברשות כתנאים ובחוקפה שנקבעו בהסכם להעברת עובדים, לא יחולו עליו הוראות פסקה (2) זכויותיו יהיו כפי שנקבע בהסכם להעברת עובדים;
- (4) קיבלה הרשות על עצמה, בהסכם להעברת עובדים, לקיים את זכויותיו של עובד אשר היו לו כלפי המדינה מכוח יחסי עובד ומעביד בשל תקופת היותו עובד שלה, לא יהיה העובד רשאי לתבוע קיומן של זכויות אלה מן המדינה.
- (ב) תנאי הסכם עבודה בין הרשות לבין הארגון המייצג את המספר הגדול ביותר של עובדי הרשות, שעניינם תנאי עבודה, שינויי חקן, שכר והטבות אחרות, טעונים אישור שר התחבורה ושר האוצר, זאת לתקופה של שנה אחת מיום העברת רוב עובדי רכבת ישראל, שנקבע כי יעברו בהסכם להעברת עובדים, משירות המדינה לשירות הרשות.
21. חיקון סעיף 20
בסעיף 20 לחוק העיקרי —
- (1) במקום כותרת השוליים יבוא "תקנות";
- (2) בסעיף קטן (א) במקום "פקודת הנמלים" יבוא "פקודת הנמלים [נוסח חדש], התשל"א — 1971³ (להלן — פקודת הנמלים) ופקודת מסילות הברזל";
- (3) בסעיף קטן (ב) במקום "לפי פקודת הנמלים" יבוא "כאמור" ובמקום "לנמלי הרשות" יבוא "לרשות".
22. חיקון סעיף 21
בסעיף 21 לחוק העיקרי —
- (1) אחרי סעיף קטן (א) יבוא:
- "(א) לענין מסילות הברזל רשאית הרשות להציע לשר התחבורה תקנות בדבר תעריפי אגרות שישתלמו לה או לאחרים ובדבר סדרי גבייתן ותשלומן של האגרות, ובין היתר לענין הובלה והסעה, החסנה ושמידה של טובין וכן שירותים שונים אחרים."
- (2) בסעיף קטן (ב) בסופו יבוא "ובידי ועדת הכלכלה של הכנסת";
- (3) במקום סעיף קטן (ה) יבוא:
- "(ה) התקנות בדבר תעריפי האגרות יוגשו על-ידי שר התחבורה לממשלה או למי שהוסמך על-ידיה, לא החליטה הממשלה או מי שהוסמך על-ידיה את התקנות תוך שישים יום — ייחשבו התקנות כמאושרות על-ידי הממשלה."
23. חיקון סעיף 22
בסעיף 22 לחוק העיקרי —
- (1) בסעיף קטן (א) אחרי "נמליה" יבוא "ומסילות הברזל";
- (2) בסעיף קטן (ב) במקום "יושב-ראש הרשות" יבוא "יושב ראש המועצה".
24. חיקון סעיף 23
בסעיף 23 לחוק העיקרי, במקום "כמשמעותו בסעיף 58" יבוא "כמשמעותו בפקודה האמורה".
25. חיקון סעיף 24
בסעיף 24 לחוק העיקרי —
- (1) במקום כותרת השוליים יבוא "ביצוע שירותים";
- (2) בסעיף קטן (א) אחרי "בנמל" יבוא "או במסילות הברזל או הקשור בפעולותיהם; כמו כן רשאית הרשות, על-פי הצעת שר התחבורה ובאישור הממשלה, להקים תאגידים בבעלותה או להיות שותפה בתאגידים עם גופים אחרים לצורך ביצוע תפקידיה";
- (3) בסעיף קטן (ג) בסופו יבוא "או במסילת ברזל".

³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 20, עמ' 443.

26. תיקון סעיף 28
בסעיף 28 לחוק העיקרי, במקום "שמגיע לה עליהם תשלום או אגרה" יבוא "לצורך גביית תשלום או אגרה, המגיעים לרשות בשלהם או מבעליהם".
27. החלפת כותרת
במקום הכותרת "פרק רביעי: ניהול הרשות והנמלים" יבוא "פרק רביעי: ניהול הרשות".
28. תיקון סעיף 29
בסעיף 29 לחוק העיקרי —
(1) במקום סעיף קטן (א), יבוא:
"א) הרשות תגדיר את תפקידי מנהל הרשות, המשנה למנהל הרשות ומנהלי הנמלים";
(2) בסעיף קטן (ב), אחרי "לפי פקודת הנמלים" יבוא "לפי פקודת מסילות הברזל";
(3) בסעיף קטן (ג), בסופו יבוא:
"וכן חקנה הרשות למשנה למנהל הרשות את הסמכויות הדרושות כאמור לענין מסילות הברזל".
29. תיקון סעיף 32
במקום סעיף 32 לחוק העיקרי יבוא:
"32. אחריות המשנה למנהל ומנהלי נמלים
בכפוף להוראות סעיף 29 ולהחלטות הרשות ומנהלה, יהיו המשנה למנהל הרשות ומנהלי הנמלים אחראים כלפי מנהל הרשות לביצוע תפקידי הרשות והחלטותיה; המשנה למנהל הרשות — לגבי מסילות הברזל, ומנהלי הנמלים — כל אחד לגבי הנמל שהוא מנהל".
30. תיקון סעיף 33
בסעיף 33 לחוק העיקרי —
(1) בסעיף קטן (א) במקום "31 בדצמבר" יבוא "31 בינואר", במקום הסיפא המתחיל במלים "וכן תקציב" יבוא "וכן את התקציב של כל נמל מנמליה ומסילות הברזל ותוכנית ותקציב לפיתוח מפעליה, נמליה ומסילות הברזל בשנת הכספים המתחילה כאחד באפריל שלאחר מכן".
(2) בסעיף קטן (ד) בסופו יבוא "שיינתן תוך 60 ימים מיום שהוגשו לה".
31. תיקון סעיף 34
בסעיף 34 לחוק העיקרי —
(1) ברישא, במקום "שנת העסקים שלה" יבוא "שנת הכספים";
(2) בפסקה (1) אחרי "ישל כל אחד מנמליה" יבוא "ישל מסילות הברזל";
(3) בפסקה (2) במקום "שנת עסקים" יבוא "שנת כספים".
32. תיקון סעיף 35
בסעיף 35 לחוק העיקרי, במקום "של נמליה" יבוא "שלה" ואחרי "לפיתוח הנמלים" יבוא "לפיתוח מסילות הברזל".
33. ביטול סעיף 335
סעיף 335 לחוק העיקרי — בטל.
34. הוספת סעיף 41
אחרי סעיף 41 לחוק העיקרי יבוא:
"41. העברת מסילות ברזל לרשות
(א) הממשלה העביר לרשות —
1. זכויות חכירה לדורות בנכסי מקרקעין תפעוליים שהיו ערב תחילתו של חוק רשות הנמלים (תיקון מס' 5), התשמ"ח—1988 (להלן — תיקון התשמ"ח) רשומים כמקרקעי ייעוד למסילת ברזל או שהיו בניהולה של רכבת ישראל. "נכסי מקרקעין תפעוליים" לענין סעיף זה —
(1) מקרקעין הנמצאים ברצועת מסילת ברזל פעילה וקיימת לפי תוכנית מתאר ארצית מאושרת.
(2) מקרקעין הנמצאים ברצועת מסילת ברזל קיימת לפי תוכנית מתאר ארצית מאושרת והנחוצה לפעילות תוך חמש שנים מתחילתו של תיקון התשמ"ח.
(3) מקרקעין המשמשים למסופי טעינה ופריקה.
(4) מקרקעין המשמשים לתחנות רכבת.
2. זכויות בעלות בנכסי המיטלטלין וכל זכות או טובת הנאה הנובעות ישירות מהפעלת מסילות הברזל או הנחוצות להפעלתן, שיש למדינה ערב תחילתו של תיקון התשמ"ח.
(ב) בנוסף לנכסים אשר יועברו כאמור בסעיף קטן (א), יקבעו שר התחבורה ושר האוצר לאחר התייעצות עם מינהל מקרקעי ישראל ובאישור הממשלה —
1. את נכסי המקרקעין של המדינה המיועדים לפיתוחן של מסילות הברזל על-פי תוכנית מתאר ארצית מאושרת או המיועדים לתפעול משולב של מסילות הברזל ומטרות עסקיות אחרות אשר יועברו לרשות בחכירה לדורות;
2. את התמורה אשר תשלם הרשות עבור המקרקעין לפי המלצות ועדת שמאים שימנו השרים.
(ג) התמורה שתשולם בגין העברת נכסי המקרקעין לפי סעיף זה תיקבע בהתאם לשוויים לפי ייעודם.
(ד) הממשלה תעביר לרשות כל זכות וסמכות של המדינה לפי הסכמים, החקשרויות ועסקאות שהיו בני תוקף לגבי מסילות הברזל עם כניסתו לתוקף של תיקון התשמ"ח, ומהיום שייקבע בכתב ההעברה יהיו הזכויות והסמכויות כאמור נתונות

בפקודת מסילות הברזל ובכל חיקוק לפיה בו
נאמר "המנהל" כאילו נאמר "הרשות".

36. תיקון סעיף 59

בסעיף 59 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "תחולת פקודת
הנמלים ופקודת מסילות הברזל, ותוקף מנויים
על-פיהם".

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) כל הוראה בפקודת מסילות הברזל או
בתקנות או בצווים שלפיה, העומדת בסתירה
להוראות חוק זה לא תחול לגבי מסילות
הברזל, למעט הוראת סעיף 62.

(ד) כל מינוי וכל הסמכה לפי פקודת מסילות
הברזל או לפי תקנה או צו או חוק עזר
שלפיה, שהיו תקפים ערב תחילתו של תיקון
החשמ"ח לגבי מסילות הברזל, יעמדו
בתוקפם."

37. תיקון סעיף 62

בסעיף 62 לחוק העיקרי, בסופו יבוא "אלא אם כן נקבע
אחרת בפקודת מסילות הברזל או בתקנות לפיה."

38. החלפת סעיף 64

במקום סעיף 64 לחוק העיקרי יבוא:

"64. דין חברי המועצה ועובדי הרשות

דין חברי המועצה ועובדי הרשות כדין עובדי
המדינה לעניין חיקוקים אלה:

(1) חוק העונשין, התשל"ז — 1977;⁴ סעיפים 2,
277 — 297;

(2) פקודת הראיות [נוסח חדש],
התשל"א — 1971;⁵

(3) פקודת הנויקין [נוסח חדש]⁶."

39. תיקון סעיף 66

בסעיף 66 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "קביעת סמלים".

(2) בסעיף קטן (א) מקום "ולנמליה" יבוא "לנמלי
הרשות ולמסילות הברזל".

40. תיקון סעיף 67

בסעיף 67 לחוק העיקרי, המלים "או קנס 5,000 לירות"
— יימחקו.

41. תיקון פקודת מסילות הברזל

בפקודת מסילות הברזל [נוסח חדש], התשל"ב — 1972
—

(1) בכל מקום, במקום "המנהל הכללי" יבוא
"המנהל";

לרשות, והחובות וההחייבויות המוטלות על
המדינה בהסכמים, לרכות הסכמים בדבר תעריפי
הובלה בהתקשרויות ובספקאות אלה או בקשר
לנכסים שהועברו כאמור בסעיף קטן (א), יהיו
מוטלות על הרשות והיא תבוא לגביהם במקום
המדינה לכל דבר.

(ה) הממשלה תעביר לרשות את כל הסכומים שהוקצו
לרכבת ישראל, כפי שנקבע בתקציב השוטף
ובתקציב הפיתוח לגבי מסילות הברזל, עד לסיום
שנת הכספים שבה חל יום תחילת תיקון החשמ"ח.

(ו) כל תביעה שהיתה חלויה ועומדת מטעם המדינה
או נגדה ערב תחילת תיקון החשמ"ח בקשר
לנכסים, להסכמים, להתקשרויות, לעסקאות או
לחפצול מסילות הברזל כאמור בסעיף קטן (א), וכן
כל עילה של תביעה כואח שהיתה קיימת אותה עת,
יוסיפו לעמוד בתוקפן כאילו לא נעשתה ההעברה
האמורה.

(ז) הסכמים כאמור בסעיף זה ייחתמו —

(1) לגבי נכסים כמפורט בסעיף קטן (א) פסקה
(1), פסקאות משנה (1), (3) ו-(4) ופסקה (2)
— לא יאוחר מתום שנתיים מיום תחילתו
של תיקון החשמ"ח; ואולם מסירת החזקה
בנכסים האמורים תהיה ביום תחילתו של
תיקון החשמ"ח.

(2) לגבי מקרקעין כמפורט בסעיף קטן (א)
פסקה (1) — לא יאוחר מתום שלוש
שנים מיום תחילתו של תיקון החשמ"ח.

(3) לגבי מקרקעין כאמור בסעיף קטן (ב) — לא
יאוחר מתום חמש שנים מיום תחילתו של
תיקון החשמ"ח.

(ח) תנאי העברתם של הנכסים, הזכויות, הסמכויות
וטובות ההנאה ייקבעו — אם לא נקבע בסעיף זה
אחרת — בהסכם בין הרשות ובין הממשלה
ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, ובלבד שתנאי
ההסכם לא יפגעו בהנהיגות שבסעיפים 5 ו-35. אם
במועד כניסתו של תיקון החשמ"ח לתוקפו לא
נחתם הסכם כאמור, יקבעו שר התחבורה ושר
האוצר את הסכומים שתשלם הרשות כמקדמות על
חשבון הסכום שייקבע בהסכם האמור."

35. החלפת סעיף 58

במקום סעיף 58 לחוק העיקרי יבוא:

"58. פירוש מונחים

בחוק זה יתפרש כל מונח כמשמעותו בפקודת
הנמלים או בפקודת מסילות הברזל, לפי העניין;
ואולם —

(1) לעניין נמלי הרשות יראו כל מקום בפקודת
הנמלים ובכל חיקוק לפיה בו נאמר
"הממונה על הנמלים" כאילו נאמר
"הרשות".

(2) לעניין מסילות הברזל יראו כל מקום

⁴ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

⁵ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 421; ס"ח החש"ס, עמ' 58.

⁶ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ' 266; ס"ח החשמ"א, עמ' 124.

- (2) (א) בסעיף 1. במקום הגדרת "המנהל הכללי" יבוא: "המנהל" —
- (1) לעניין מסילות הברזל של הרשות — הרשות;
- (2) לעניין מסילת ברזל של מי שאינו הרשות או חלק ממסילה כאמור — מי ששר התחבורה מינה בהודעה ברשמי מות";
- (ב) במקום הגדרות "פקיד רכבת" יבוא: "פקיד רכבת" — לעניין מסילות הברזל של הרשות — עובד הרשות, ולעניין מסילת ברזל של מי שאינו הרשות — עובד של גוף כאמור."
- (ג) כסופו יבוא: "הרשות" — רשות הנמלים והרכבות על-פי חוק רשות הנמלים והרכבות, התשכ"א — 1961.
- (3) בסעיף 2 ברישא, המלים "היא כל מסילת ברזל מופעלת בידי המדינה" — יימחקו, ופסקה (4) תימחק;
- (4) בסעיף 15, במקום "המדינה", יבוא, ככל מקום, "הרשות";
- (5) בסעיף 18 (ד), המלים "לאדם הנוסע בשירות המדינה" — יימחקו;
- (6) בסעיף 20 (ד), במקום "מזכות המדינה" יבוא "מזכות הרשות";
- (7) בסעיף 24, במקום "המדינה", יבוא, ככל מקום, "הרשות";
- (8) בסעיף 25, במקום "המדינה" יבוא "הרשות";
- (9) בסעיף 43, אחרי "בזכות המדינה" יבוא "או בזכות הרשות" ובמקום "שהמדינה תצטרך" יבוא "שהמדינה או הרשות יצטרכו";
- (10) במקום סעיף 48 יבוא:
- "48. הפעלת מסילת ברזל שלא על-ידי הרשות השר רשא, לאחר התייעצות עם הרשות, ובאישור הממשלה לאשר בתנאים שיקבע דרך כלל או לעניין מסוים, בנייתה, הפעלתה וניהולה של מסילת ברזל, למי שאינו הרשות."
- (11) אחרי סעיף 48 יבוא:
- "48א. ביטול אישור הפעלת מסילה והפעלתה על-ידי אחר
- (א) מצא השר כי מסילת ברזל אינה מופעלת להנחת דעתו, או לאחר שקבע כי שיקולי מדיניות תחבורתית מחייבים זאת, רשאי הוא, באישור הממשלה, להורות בצו כי מסילת ברזל או חלק ממנה, של הרשות או של מי שאינו הרשות, תנוהל או תופעל בידי מי שנקבע בצו ובהתאם לאמור בו.
- (ב) צו כאמור —
- (1) יינתן לאחר שניתנה הזדמנות לבעלי עניין להשמיע טענותיהם;
- (2) יכול שיקבע כל זכות קיימת לפי חוק זה.
- (ג) הופקעה זכות כאמור, יהי זכאי מי שהפקיעו ממנו, לפיצוי בשל אובדן זכותו בדרך ובתנאים שיקבע השר בחקנות."
- (12) סעיף 49 — בטל;
- (13) בסעיף 51, אחרי "למדינה" יבוא "או לרשות";
- (14) בסעיף 56 פסקאות (3) ו-(4) — יימחקו, ובפסקה (6) אחרי "המדינה" יבוא "או הרשות";
- (15) במקום סעיף 57 יבוא — "57. תקנות לפי הצעת הרשות
- הרשות רשאית להציע לשר התחבורה תקנות כדבר הפעלת מסילה, ובין היתר בעניינים אלה:
- (1) תנאי נסיעה לרכבת תנאי האחריות בשל חבלה לנוסעים ודמי הנסיעה שישלמו הנוסעים.
- (2) תעריף סיווג ותנאים להובלת טובין, חבילות, משק חי או כל חפץ אחר המובל במסילה, לרבות אחריות בעד אובדנם, נזקם או טעות במסירתם וקביעת חפצים או חומרים שיראו אותם כמסוכנים.
- (3) תעריף ותנאים להחסתם ושמירתם של טובין, חבילות או משק חי ולשירותים אחרים."
42. הוראות מעבר
- (א) על אף האמור בסעיף 1 (ב) לחוק העיקרי, תמלא רשות הנמלים והרכבות את תפקידיה לעניין מסילות הברזל באמצעות עובדי המדינה שהועסקו ברכבת ישראל ערב החילתו של תיקון התשמ"ח, ואשר ימשיכו להיות עובדי מדינה לכל עניין בזמן העסקתם כאמור לעיל (להלן — עובדי הרכבת), וזאת עד למועד שייקבע בהסכם להעברת עובדים.
- (ב) בתמורה לאמוד בסעיף קטן (א), תשלם הרשות למדינה את כל הוצאות שכרם של עובדי הרכבת אשר שולמו על-ידי המדינה. הוצאות שכרם, לעניין זה — כל תשלום שהוציאה המדינה ואשר לגבי עובדי הרכבת הוא בגדר הכנסת עבודה כמשמעותה בסעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה⁷, לרבות הפרשות לגמל או לפיצויי פיטורין אך למעט סכומי גמלה או כל תשלום אחר שישחלם לעובדי הרכבת בשל הפסקת עבודתם כעובדי מדינה בתקופה האמורה בסעיף קטן (א).
43. תחילה
- תחילתו של חוק זה, או סעיף מסעיפיו — ביום שקבע השר בהודעות ברשומות, ובלבד שכל מועד שייקבע כאמור לא יהיה מאוחר מיום 31 באוקטובר 1988.

⁷ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

התחבורה, נציג משרד האוצר, נציג ממשרד האנרגיה והתשתית, נציג משרד החקלאות ונציג משרד תעשייה ומסחר.

לסעיף 5

חבר הכנסת אפרים שלום מציע:

כפסקה (2) במקום סעיף קטן (א) המוצע יבוא:

לסעיף 18

שר התחבורה מציע כי כפסקה (2) סעיף קטן (ב) כסופו במקום: "כמנהל מסילות הברזל" יבוא "כמנהל כללי של מסילות הברזל".

"(א) הממשלה תמנה על-פי הצעת שר התחבורה מועצה לרשות (להלן — המועצה): המועצה תהיה של 17 חברים בהם עשרה מקרב הציבור ושבעה מקרב עובדי המדינה וביניהם שני נציגים ממשרד

טז. הצעת חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח — 1988

"נכס" — מיטלטלין, מקרקעין וזכויות;

"עסק" — עיסוק בייצור נכס, במכירתו, בשיווקו, ברכישתו, בייבואו או בייצואו, וכן עיסוק במתן שירות או בקבלתו.

"שליטה" — החזקה של יותר ממחצית באחד מאמצעי השליטה הבאים:

(1) זכות ההצבעה באספה כללית של חברה או בגוף מקביל של תאגיד אחר;

(2) הזכות למנות דירקטורים של התאגיד.

"השר" — שר התעשייה והמסחר.

פרק א': הגדרות

1. הגדרות

בחוק זה —

"אב בית-הדין" — לרבות המשנה לאב בית-הדין;

"איגוד עסקי" — חבר בני-אדם, בין מאוגד ובין שאינו מאוגד, שמטרותיו, כולן או חלקן, הן קידום ענייניהם העסקיים של החברים בו;

"ארגון צרכנים" — ארגון המייצג צרכנים שאישר שר המשפטים לעניין חוק זה;

"בית-הדין" — בית-הדין להגבלים עסקיים המוקם לפי חוק זה;

"הגבל עסקי" — הסדר כובל, מונופולין או מיזוג חברות;

"הסדר" — בין במפורש ובין מכללה, בין בכח ובין בעל-פה או בהתנהגות, בין שהוא מחייב על-פי דין ובין שלא.

"חברה" — חברה שנוסדה ונרשמה לפי פקודת החברות [נוסח חדש], התשמ"ג—1983,¹ לרבות חברת חוץ שנרשמה כאמור, אגודה שיתופית רשומה כמשמעותה בפקודת האגודות השיתופיות² ושותפות שנרשמה לפי פקודת השותפויות [נוסח חדש], התשל"ה—1975;³

"חברה בת" — חברה שחברה אחרת שולטת בה;

"מחיר" — לרבות הפרשי הצמדה למדד או למטבע, רכיבית, שיעורי תשלום ותנאי תשלום אחרים;

"מיזוג חברות" — לרבות רכישת עיקר נכסי חברה בידי חברה אחרת או רכישת מניות בחברה בידי חברה אחרת המקנות לחברה הרוכשת יותר מרבע מהערך הנקוב של הון המניות המוצע, או מכוח ההצבעה או מהכוח למנות יותר מרבע מהדירקטורים או השתתפות ביותר מרבע כרווחי החברה; הרכישה יכול שתהא במישרין או בעקיפין או באמצעות זכויות המוקנות בחוזה;

"הממונה" — הממונה על הגבלים עסקיים שמונה לפי סעיף 41;

פרק ב': הסדר כובל

סימן א: הסדר כובל מהו

2. הסדר כובל

(א) הסדר כובל הוא הסדר הנעשה בין כני אדם המנהלים עסקים, ולפיו אחד הצדדים לפחות מגביל עצמו באופן העלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים בינו לבין הצדדים האחרים להסדר, או חלק מהם, או בינו לבין אדם שאינו צד להסדר.

(ב) מבלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) יראו כהסדר כובל הסדר שבו הכבילה נוגעת לאחד העניינים הבאים:

(1) המחיר שיידרש, שיוצע או שישולם;

(2) הרווח שיופק;

(3) חלוקת השוק, כולו או חלקו, לפי מקום העיסוק או לפי האנשים או סוג האנשים שעמם יעסקו;

(4) כמות הנכסים או השירותים שבעסק, איכותם או סוגם.

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 37, עמ' 764.

² חוקי אי"י, כרך א', עמ' 155.

³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 28, עמ' 549.

וכל כבילותיו נוגעות להעסקתם של עובדים ולתנאי העבודה.

סימן ב: איסור הסדר כובל

4. איסור הסדר כובל

לא יהיה אדם צד להסדר כובל, כולו או מקצתו, אלא אם כן קיבל מאת בית הדין אישור לפי סעיף 9 או היתר זמני לפי סעיף 13 או פטור לפי סעיף 14, ואם היו האישור, ההיתר הזמני או הפטור מותנים - לפי התנאים שנקבעו בהם.

5. קביעת קו פעולה בידי איגוד עסקי

קו פעולה שקבע איגוד עסקי לחבריו או חלקם העלול למנוע או להפחית תחרות בעסקים ביניהם, או קו פעולה כאמור שהמליץ עליו לפניו, יראן כהסדר כובל כאמור בסעיף 2, ואת האיגוד העסקי זכל אחד מחבריו הפועל על-פיו כצד להסדר כובל.

6. התאמת פעולה להסדר כובל

אדם המנהל עסק וביודעו על קיום הסדר כובל מתאים את פעולותיו להסדר, כולו או מקצתו, יראו אותו כצד להסדר.

סימן ג: רישום הסדר כובל ואישורו

7. בקשה לאישור הסדר כובל

(א) המבקש לעשות הסדר כובל יגיש לבית הדין בקשה לאישור ההסדר הכובל, בדרך שתיקבע בתקנות, לאחור שהעתק ממנה נרשם לפי סעיף קטן (ב).

(ב) המבקש יסמור העתק מן הבקשה לממונה; הממונה ירשום את הבקשה במרשם המנוהל לפי סעיף 42 ופרסם על כך הודעה ברשומות וכשני עיתונים יומיים; פרטי הפרסום תרכיז ייקבעו בתקנות.

8. שמיעת הממונה והתנגדויות

(א) הממונה יחמן להשמיע לפני בית הדין את עמדתו וטענותיו בעניין הבקשה.

(ב) הרואה עצמו נפגע מהסדר כובל, איגוד עסקי וכן ארגון צרכנים רשאים להגיש לבית הדין התנגדות מנומקת בכתב תוך 30 ימים מיום פרסום ההודעה ברשומות לפי סעיף 7(ב).

9. החלטת בית הדין

בית הדין יחליט לאשר הסדר כובל, כולו או חלקו, אם הוא סבור כי הדבר הוא לטובת הציבור, ורשאי הוא להתנות את אישורו בתנאים.

10. שיקולים לטובת הציבור

בעת שיבחן את טובת הציבור לעניין פרק זה, ישקול בית הדין, בין השאר, את תרומת ההסדר הכובל לעניינים המפורטים להלן ואם התועלת הצפויה לציבור תעלה כאופן משמך על הנזק העלול להיגרם לציבור או לחלק ממנו או למי שאינו צד להסדר, ואלה העניינים:

(1) ייצול הייצור והשיווק של נכסים או שירותים, הכטחת איכותם או הורדת מחיריהם לצרכן;

3. הסדרים שאינם הסדרים כובלים

על אף האמור בסעיף 2, לא יחשבו כהסדרים כובלים ההסדרים הבאים:

(1) הסדר שכל כבילותיו נקבעו על-פי דין;

(2) הסדר שכל כבילותיו נוגעות לזכות השימוש באחד הנכסים הבאים: פטנט, מרגם, סימן מסחרי, זכות יוצרים, זכות מבצעים או זכות מטפחים ובלבד שנתקיימו שניים אלה

א. ההסדר הוא בין בעל נכס כאמור ובין מקבל זכות השימוש בו;

ב. אם נכס כאמור טעון רישום על-פי דין - שהוא נרשם.

(3) הסדר, בין מי שמקנה נכות במקרקעין לבין מי שרוכש את הזכות, שכל כבילותיו נוגעות לסוג הנכסים או השירותים בהם יעסק רוכש הזכות באותם מקרקעין;

(4) הסדר שכל כבילותיו נוגעות לגידול ושיווק של תוצרת חקלאית מגידולי מקומי. מסוגים אלה: פירות, ירקות, גידולי שדה, חלב, ביצים, דבש, בקר, צאן, עופות או דגים, אם כל הצדדים להסדר הם המגדלים או המשוקים בסיטונות; הוראה זו לא תחול על מוצרים שיוצרו מתוצרת חקלאית כאמור; השר, בהסכמת שר התקלאות ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, רשאי בצו להוסיף או לגרוע סוגים של תוצרת חקלאית.

(5) הסדר שהצדדים לו הם חברה וחברה קת שלה;

(6) הסדר בין רוכש נכס או שירות לבין ספק, שכל כבילותיו הם התחייבות הספק שלא יספק נכסים או שירותים מסוימים, לשם שיווק, אלא לרוכש, ובהתחייבות הרוכש לרכוש אותם נכסים או שירותים רק מהספק, ובלבד שהספק והרוכש, שניהם, אינם עוסקים בייצור אותם נכסים או במתן אותם שירותים; הסדר כאמור יכול שיהיה לכל שטח המדינה או לחלק ממנו.

(7) הסדר שכל כבילותיו נוגעות לתכולה בין לאומית בים או באוויר; או לתכולה בין לאומית משולבת בים, באוויר וביבשה ובלבד שכל הצדדים לו הם -

1. מובילים בים או באוויר; או,

2. מובילים בים או באוויר, ואיגוד בין לאומי של חברות תעופה או ספנות שאושר לעניין זה על-ידי שר התחבורה;

ושהודעה עליו נמסרה לשר התחבורה בדרך שקבע; שר התחבורה יודיע, אחת לשנה, לוועדת הכלכלה של הכנסת על הודעות כאמור.

(8) התחייבות של מוכה עסק, בשלמותו, כלפי רוכש העסק שלא לעסוק באותו סוג עסק; כשהתחייבות אינה בניגוד לנהגים סבירים ומקובלים.

(9) הסדר שארגון עובדים או ארגון מעבידים צד לו

- (2) הכטחת היצע מספיק של נכסים או שירותים לציבור;
- (3) מניעת תחרות בלתי הוגנת העלולה להביא להגבלת התחרות באספקת הנכסים או השירותים שבהם עוסקים הצדדים להסדר, מצד אדם שאינו צד להסדר;
- (4) מתן אפשרות לצדדים להסדר להשיג אספקה של נכסים או שירותים בתנאים סבירים מידי אדם שבדין חלק ניכר של האספקה, או לספק בתנאים סבירים נכסים או שירותים לאדם שבדין חלק ניכר של הרכישה של אותם נכסים או שירותים;
- (5) מניעת פגיעה חמורה בענף החשוב למשק המדינה;
- (6) שמירה על המשק, קיום מפעלים כמקור העסוקה באזור שבו עלולה להיווצר אבטלה ממשית כתוצאה מסגירתם או מצמצום הייצור בהם;
- (7) שיפור מאזן התשלומים של המדינה על-ידי צמצום היבוא או התלתו או על-ידי הגדלת היצוא וכדאיותו.
11. תקופת האישור
- אישור בית-הדין יהא לתקופה שהוא יקבע; לא קבע בית-הדין תקופה, יהא ההסדר מאושר לתקופה שקבעו הצדדים או לשלוש שנים, לפי הקצר.
12. ביטול ושינוי אישור
- (א) בית-הדין רשאי לבטל אישור שנתן או לשנות את תנאיו, אם שוכנע, על-פי בקשה של הממונה, כי חלו שינויים מהותיים בנסיבות שהיו קיימות כעת מתן האישור.
- (ב) הרואה עצמו נפגע מהסדר כובל וכן ארגון צרכנים ואיגוד עסקי הסוברים שחל שינוי מהותי בנסיבות הסדר שאושר, רשאים לפנות לממונה בבקשה להפעיל סמכותו לפי סעיף קטן- (א); החליט הממונה שנקסיבות אינן מצדיקות הפעלת סמכותו כאמור, יודיע על כך לפונה, בכתב מנומק, תוך 30 ימים מיום קבלת הפנייה.
13. היתר זמני
- (א) הוגשה בקשה לאישור-הסדר כובל, רשאי אב בית-הדין, אם הממונה המליץ על כך ואם שוכנע כי לכאורה ההסדר הוא לטובת הציבור כמשמעותה בסעיף 10, לתת לצדדים, על-פי בקשתם, היתר זמני לנהוג על-פי ההסדר; ההיתר יהיה לתקופה קצובה שלא תעלה על שנה, או עד למתן החלטת בית-הדין לפי סעיף 9, לפי המוקדם; אב בית-הדין רשאי להתנות את ההיתר בתנאים.
- (ב) הממונה ימסור הודעה על מתן היתר זמני למי שהגיש התנגדות לאותו הסדר לפי סעיף 8.
- (ג) אב בית-הדין רשאי, לפי בקשת הממונה או מי שהגיש התנגדות להסדר, לבטל היתר זמני שנתן או לשנות את תנאיו, וכלכד שניתנה לצדדים להסדר הכובל ולממונה וכן למבקש הביטול, הודמנות להשמיע טענותיהם.
14. פטור מקבלת אישור
- (א) שוכנע הממונה, על-פי בקשת צד להסדר כובל, שההסדר מגביל באופן לא משמעותי את התחרות בעסקים, רשאי הוא, בהחלטה מנומקת, לפטור את הצדדים להסדר מתחובה לקבל את אישור בית-הדין להסדר.
- (ב) הממונה רשאי להתנות את הפטור בתנאים ולשנותם, וכן לבטל את הפטור.
- (ג) הודעה על פטור ותנאיו, על שינוי בתנאים ועל ביטול פטור, תימסר לצדדים להסדר ולאב בית-הדין ותפורסם ברשומות.
- (ד) הוגשה בקשה לפטור לגבי הסדר בעניין שהוא בתחום אחריותו של משרד ממשלתי הממשלה, יודיע הממונה לנהל הכללי של אותו משרד על דבר הבקשה ולא יחליט בבקשה-לפני שעברו 14 ימים מיום שנשלחה ההודעה.
15. ביטול הפטור
- (א) הרואה עצמו נפגע מהסדר כובל שניתן עליו פטור לפי סעיף- 14, איגוד עסקי-וכן ארגון צרכנים, רשאים, בכתב מנומק, לערוך בפני אב בית-הדין על החלטת הממונה, להעניק פטור או לערוך על החלטתו שלא לבטל את הפטור-שהעניק.
- (ב) רא-ה אב בית-הדין כי ההסדר הכובל אינו מלא אצל התנאים האמורים בסעיף 14 (א) — יבטל את הפטור; חלקף הביטול יהיה מהמועד שיקבע אב בית-הדין.
- (ג) החלטת אב בית-הדין לא תינתן אלא לאחר שניתנה לצדדים להסדר ולממונה הודמנות להשמיע טענותיהם.
16. שינוי בהסדר כובל
- (א) שינוי כפרט מהותי בהסדר כובל שאושר בית-הדין או בהסדר שניתן לגביו היתר זמני לפי סעיף 13 או בהסדר שניתן עליו פטור לפי סעיף 14, דינו כדין הסדר כובל חדש, הטעון בקשה לאישור לפי סעיף 7, תוך 30 ימים מיום השינוי.
- (ב) הצדדים להסדר כובל כאמור, יודיעו לממונה על כל שינוי-בו שלדעתם אינו שינוי מהותי; סבר הממונה כי השינוי הוא מהותי, יפנה לאב בית-הדין כדי שיכריע במחלוקת.
- (ג) בסעיף זה, "שינוי" — לרבות הוספת צד להסדר או השמטת צד ממנו.
- פרק ג': מיווג חברות
- סימן א: תחולה ואיסור מיווג
1. תחולה
- (א) הוראות פרק זה יחולו על מיווג-חברות שמתקיים בהן אחד מאלה:
- (1) כתוצאה מהמיווג, חלקן של החברות המחמונות בכלל הייצור, המכירה, השיווק

ונחקבלה למיזוג הסכמת הממונה, ואם היתה הסכמתו מותנית — לפי התנאים שקבע. הכול לפי האמור בסעיף זה.

20. הודעת מיזוג

(א) כל אחת מהחברות שבכוונתן להתמזג תודיע על כך לממונה, בהודעה שפרטיה ייקבעו בתקנות (להלן — הודעת מיזוג); הממונה רשאי לדרוש פרטים נוספים הנדמים לו נחוצים לכדיקת הבקשה.

(ב) תוך 30 ימים מיום שקיבל הודעת מיזוג מאת כל החברות המבקשות להתמזג, יודיע להן הממונה אם הוא מסכים למיזוג או מתנגד לו או מתנה אותו כתנאים שצייין בהודעתו; אימתן הודעה כאמור תוך 30 הימים האמורים דינו כהודעה על הסכמה, אלא אם כן הוארך המועד לפי סעיף 38.

(ג) נמסרה לממונה הודעת מיזוג ותחום פעולתן של החברות המבקשות להתמזג הוא כהחום אחריותו של משרד ממשלתי הממשלה, יעביר הממונה למנהל הכללי של אותו משרד העתק מן הבקשה.

21. החלטת הממונה

(א) הממונה יתנגד למיזוג חברות או יתנה אותו בתנאים, אם לדעתו קיים חשש סביר כי כתוצאה מן המיזוג כפי שהוצע תיפגע באופן משמעותי התחרות באותו ענף או ייפגע הציבור באחת מאלה:

- (1) רמת המחירים של נכס או של שירות;
- (2) איכות נמוכה של נכס או של שירות;
- (3) הכמות המסופקת של הנכס או היקף השירות, או סדירות האספקה ותנאיה.

(ב) על החלטת הממונה להסכים למיזוג חברות, להתנגד לו או להתנותו בתנאים יפרסם הממונה הודעה ברשומות ובשני עיתונים יומיים.

22. ערר על החלטת הממונה

(א) התנגד הממונה למיזוג חברות, או התנה את הסכמתו בתנאים, רשאית כל אחת מהחברות המבקשות להתמזג להגיש ערר לבית-הדין תוך 30 ימים מיום שקיבלה את החלטת הממונה.

(ב) הסכים הממונה למיזוג חברות, בין בתנאים ובין ללא תנאים, רשאים כל אדם העלול להיפגע מן המיזוג, איגוד עסקי וכן ארגון צרכנים להגיש לבית-הדין ערר על החלטת הממונה, תוך 30 ימים מיום שההודעה על החלטת הממונה פורסמה בשני עיתונים יומיים.

(ג) בית-הדין רשאי לאשר את החלטת הממונה, לבטלה או לשנותה.

(ד) הגשת ערר לפי סעיף קטן (ב), לא תעכב את המיזוג אלא אם כן ניתן צו לפי סעיף 36.

23. ועדה מיעצת לעניין מיזוג חברות

(א) תוקם ועדה מיעצת לעניין מיזוג חברות שחבריה הם כעלי ידע ומומחיות בכלכלה.

או הרכישה של נכס מסוים ונכס דומה או מתן שירות מסוים ושירות דומה, יעלה על מחצית, או על שיעור נמוך ממנה אם קבע כך השר, לעניין מנופולין, לפי סעיף 26(ג).

(2) מחזור המכירות של החברות המתמזגות ביחד, בשנת המאזן שקדמה למיזוג, עולה על סכום של 3 מיליוני שקלים חדשים; השר רשאי, באישור ועדת הכלכלה של הכנסת, לשנות את הסכום האמור;

(3) אחת החברות המתמזגות היא בעל מנופולין כמשמעותו בסעיף 26.

(ב) (1) הסכום האמור בסעיף קטן (א) (2) יעודכן ב-1 בינואר וכיו בילוי של כל שנה (להלן — יום העדכון) לפי שיעור עליית המדד לעומת המדד היסודי, ובלבד ששיעור עליית המדד כאמור עלה על 10 אחוזים.

(2) סכום מעודכן כאמור, יעוגל לסכום הקרוב שהוא מכפלה של 10,000 שקלים חדשים.

(3) תחילת תוקפו של סכום מעודכן כאמור, תהיה ביום שהשר פרסם הודעה עליו ברשומות.

(4) בסעיף זה —

"מדד" — מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;

"המדד החדש" — המדד שפורסם לאחרונה, לפני יום העדכון;

"המדד היסודי" — המדד שפורסם לאחרונה לפני יום העדכון הקודם, ולעניין יום העדכון הראשון שלאחר תחילתו של חוק זה — המדד שפורסם בחדש אוקטובר 1988.

(ג) השר, באישור ועדת הכלכלה של הכנסת, רשאי לקבוע בתקנות את דרך קביעת חלקה של חברה כאמור בסעיף קטן (א) (1), ומחזור המכירות כאמור בסעיף קטן (א) (2).

(ד) בסעיף זה —

"נכס דומה" — נכס בעל תכונות דומות אף אם אינו זהה מכל הבחינות;

"שירות דומה" — שירות בעל תכונות דומות אף אם אינו זהה מכל הבחינות.

18. מיזוג עם חברה העוסקת בחוץ-לארץ

כמיזוג עם חברה המנהלת עסקים הן בישראל והן מחוץ לישראל יחולו הוראות פרק זה רק לגבי מחזור המכירות של החברה בישראל ולגבי חלקה בישראל של החברה בייצור נכס, במכירתו, ברכישתו, בשיווקו או במתן שירות או בקבלתו בישראל.

סימן ב: הודעת מיזוג והסכמת הממונה

19. איסור מיזוג חברות

לא יתמזגו חברות אלא אם כן ניתנה תחילה הודעת מיזוג

יחולו הוראות סעיף 43(ב) עד (ה), כאילו היתה קביעה לפי סעיף 43(א).

(ב) המנופולין יכול שיהיה באזור מסוים.

(ג) השר רשאי, לפי המלצת הממונה, לקבוע כי לגבי נכסים מסוימים או שירות מסוים, יראו כמונופולין ריכוז בשיעור נמוך ממחצית אם ראה כי למי שבידו ריכוז כאמור יש השפעה מכרעת בשוק לגבי אותם נכסים או אותם שירותים.

(ד) היה הריכוז האמור בסעיף קטן (א) או שנקבע לפי סעיף קטן (ג) נתון בידי שני בני אדם או יותר שאין ביניהם חחרות או קיימת ביניהם חחרות מועטה בלבד (להלן — קבוצת ריכוז), יראו את הריכוז כמונופולין ואח קבוצת הריכוז כבעל המנופולין, אם הממונה קבע זאת לפי סעיף 43(א)(4).

(ה) הממונה ימסור לוועדת הכלכלה של הכנסת, אחת למישה חודשים, רשימה של בעלי מנופולין.

(ו) בסעיף זה, "אדם" — לרבות חברה ובנותיה, בנות של חברה אחת וכן אדם וחברה שהוא שולט בה.

27. הגבלות לגבי בעל מנופולין

(א) הממונה רשאי —

(1) לררוש בכתב מבעל מנופולין המתקשר או המתכוון להתקשר עם לקוחות או ספקים על-פי חוזה אחד כמשמעותו בחוק החוזים האזרחיים, התשמ"ג—1982⁴, כי יגיש בקשה לאישור החוזה לפי פרק ג' לחוק האמור; לא פנה בעל המנופולין תוך הזמן שנקבע בדרישה, לא יציע ללקוחותיו או ספקיו להתקשר בחוזה אחד שעליו חלה הדרישה;

(2) לדרוש מבעל מנופולין המייצר או מייבא נכס או נותן שירות שהמפרט שלו נקבע כתקן לפי חוק התקנים, התשי"ג—1953⁵, כי לא ייצר, לא ייבא ולא ימכור את הנכס או לא ייתן את השירות אלא אם כן התאימו לדרישת התקן.

28. ערר על הגבלת מנופולין

בעל המנופולין רשאי לערר לפני בית-הדין על דרישת הממונה לפי סעיף 27 תוך 30 ימים מקבלת הדרישה; הגנשח ערר לא חעכב ביצוע דרישח הממונה אלא אם כן החליט בית-הדין אחרת.

29. סירוב בלתי סביר

לא יסרב בעל מנופולין סירוב בלתי סביר לספק את הנכס או השירות שבמנופולין.

30. הסדרת פעולות מנופולין

ראה בית-הדין, על-פי פנייה של הממונה או של ארגון צרכנים כי כתוצאה מקיומו של מנופולין נפגע הציבור באחת מאלה:

(1) רמת המחירים של נכס או של שירות;

(ב) השר ימנה יושב-ראש לוועדה וממלא-מקום ליושב-ראש וכן יקבע רשימה של חמישה חברים עובדי המדינה ורשימה של חמישה חברים שאינם עובדי המדינה.

(ג) מותב של הוועדה יהיה של שלושה: יושב-ראש הוועדה יקבע את מותב הוועדה שידון בהודעת מיוזג מסוימת; כל מותב יורכב מיושב-ראש הוועדה או ממלא-מקומו ומחבר אחד מרשימת החברים עובדי המדינה וחבר אחד מרשימת החברים שאינם עובדי המדינה, שייקבעו, ככל שהרבר ניתן, לפי סדר הרשימות.

(ד) מי שעיסוקיו האחרים עלולים ליצור ניגוד עניינים עם תפקידו כחבר מותב של הוועדה בדיון בהודעת מיוזג מסוימת או שיש לו עניין אישי בדיון — לא יהיה חבר במותב שידון באותה הודעת מיוזג.

(ה) יושב-ראש הוועדה יקבע את סדרי עבודתה.

24. חובת התייעצות

(א) לא יסכים הממונה למיוזג חברות, בין בתנאים ובין ללא תנאים, אלא לאחר התייעצות עם הוועדה המייעצת לפי סעיף 23.

(ב) הממונה ימציא ליושב-ראש הוועדה עותק מכל הודעת מיוזג מייד עם קבלתה.

סימן ג: הפרדת חברות

25. סמכות בית-הדין להפריד חברות שמוזגו

(א) ראה בית-הדין, על-פי פנייה של הממונה, כי קיים חשש סביר כי כתוצאה ממיוזג חברות, שנעשה בניגוד להוראות חוק זה, תיפגע באופן משמעותי התחרות באותו ענף או ייפגע הציבור כאמור בסעיף 21, רשאי הוא לצוות על הפרדתן של החברות שמוזגו.

(ב) הפרדת החברות שמוזגו תהא בדרך של החזרת המצב לקדמותו או בדרך של העברת חלק מהמניות לגוף, לפי חזרתן, שאינו קשור להן, או הקמת חברה נוספת אליה יועברו חלק מנכסי החברות או ככל דרך אחרת שתיראה לבית-הדין.

(ג) היה תחום פעולתה של החברה בתחום אחריותו של משרד ממשרדי הממשלה, יעביר הממונה למנהל הכללי של אותו משרד העתק מן הבקשה.

(ד) אין באמור בסעיף זה כדי לגרוע מהוראות סעיף 31.

פרק ד: מנופולין

26. מנופולין ובעל מנופולין

(א) לענין חוק זה יראו כמונופולין ריכוז של יותר ממחצית מכלל אספקת נכסים או מכלל רכישה, או של יותר ממחצית מכלל מתן שירותים, או מכלל רכישה, בידי של אדם אחד (להלן — בעל המנופולין). על קיומו של מנופולין כאמור יכריז הממונה בהודעה כרשומת: על הכרזה כאמור

⁴ ס"ח התשמ"ג, עמ' 8.

⁵ ס"ח התשי"ג, עמ' 30.

(ב) אב בית-הדין יקבע את מותב בית-הדין; בכל מותב יהיו אב בית-הדין או משנהו, וחברים אחרים, אחד מהם נציג ארגון צרכנים, אחד נציג ארגונים כלכליים ואחד עובד המדינה, ובלבד שמספר עובדי המדינה כמותב לא יעלה על מחצית.

34. ניגוד עניינים

(א) מי שעיסוקיו האחרים עלולים ליצור ניגוד עניינים עם תפקידו כחבר מותב של בית-הדין בהליך מסוים או שיש לו עניין אישי בהליך — לא יהיה חבר כמותב שידון כאותו הליך, וימסור הודעה על כך לאב בית-הדין.

(ב) היה לחבר מותב ספק אם עלול להיווצר ניגוד עניינים, יודיע על כך לאב בית-הדין.

35. סמכויות נלוות

החליט בית-הדין בעניין הגבל עסקי, רשאי הוא, באותה החלטה או בהחלטה נוספת, ליתן כל צו הנראה לו דרוש כדי להבטיח שהחלטתו תקייה.

36. צווי בנינים

בכל עניין שהוא לפני בית-הדין או לפני אב בית-הדין, רשאי בית-הדין או אב בית-הדין להוציא צו בנינים, אם מצאו כי מן הראוי לעשות כן כנסיבות העניין.

37. ראיות וסדרי דין

(א) בית-הדין ואב בית-הדין לא יהיו קשורים בדיוני הראיות, פרט לדיונים בדבר חסינות עדים ובדבר ראיות חסויות כאמור בפרק ג' לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א — 1971.

(ב) לענין הזמנת עדים וגביית ראיות יהיו לאב בית-הדין הסמכויות שיש לבית-משפט מחוזי בעניין אזרחי; ולענין כיצוד הצווים ובזיון בית-המשפט דין צו בית-הדין כדן צו בית-משפט מחוזי בענין אזרחי.

38. הארכת מועדים

מועד שנקבע לפי חוק זה, רשאי אב בית-הדין, לפי בקשת הממונה או אדם מעונין, להאריך אף שנסתים המועד, אם ראה שקיימים טעמים מיוחדים לעשות כן.

39. זכות ערעור

בעל דין הרואה עצמו נפגע מהחלטת בית-הדין, לרבות החלטה לפי סעיף 30 וצו בנינים, או מהיתר זמני שנתן אב בית-הדין לפי סעיף 13, רשאי לערער עליהם לפני בית-המשפט העליון תוך 45 ימים מיום שהודעו לו; ערעור על צו בנינים, על החלטת בית-הדין כעורר לפי סעיף 43 או על היתר זמני יידון לפני שופט יחיד, אלא אם כן קבע נשיא בית-המשפט העליון אחרת.

40. סדרי דין

(א) בית-הדין ואב בית-הדין ידונו לפי סדרי הדין שהתקין שר המשפטים לפי סעיף קטן (ב); באין סדרי דין כאלה, ידונו בדרך הנראית להם מועילה ביותר להכרעה צודקת ומהירה.

(2) איכות נמוכה של נכס או של שירות;

(3) כמות הנכסים המסופקים או היקף השירות או סדירות האספקה ותנאיה;

(4) קיום תחרות בלתי הוגנת בעסקים בין בעל המונופולין לבין אחרים.

רשאי הוא לתת לבעל המונופולין הוראות בדבר הצעדים שעליו לנקוט כדי למנוע את הפגיעה.

31. הפרדת מונופולין

(א) ראה בית-הדין, על-פי פנייה של הממונה, כי כתוצאה מקיומו של מונופולין נפגע הציבור, באופן משמעותי, באחד מן הדברים המנויים בסעיף 30, וכי לא ניתן באופן יעיל למנוע את הפגיעה על-ידי הסדרת פעולות המונופולין לפי סעיף 30 אלא רק בהפרדת המונופולין לשני תאגידים עסקיים נפרדים, או יותר, רשאי הוא לצוות על הפרדת המונופולין.

(ב) הפרדת המונופולין תהא בדרך של העברת חלק מהמניות לגוף שאינו קשור לבעל המונופולין, לפי בחירתו של בעל המונופולין, או הקמת חברה נוספת שאליה יועברו חלק מנכסי המונופולין או בכל דרך אחרת שתיראה לבית-הדין.

(ג) היה תחום פעולתו של בעל המונופולין בתחום אחריותו של משרד ממשלתי-הממשלה, יעביר הממונה למנהל הכללי של אותו משרד העתק מפנייתו לבית-הדין.

טק ה': בית-הדין להגבלים עסקיים

32. הקמת בית-הדין ומינוי חבריו

(א) מוקם בזה בית-דין להגבלים עסקיים.

(ב) מספר חברי בית-הדין לא יעלה על 17.

(ג) אב בית-הדין ומשנהו יהיו שופטים של בית-משפט מחוזי שימנה שר המשפטים בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון.

(ד) יתר חברי בית-הדין ימונו בידי שר המשפטים, לפי המלצת השר, ובהם יהיו לפחות שלושה נציגים של ארגוני צרכנים ושלושה נציגים של ארגונים כלכליים; מספר החברים שהם עובדי המדינה לא יעלה על שליש מכלל החברים.

(ה) תקופת כהונתם של חברי בית-הדין תהיה שנתיים; חבר שתקופת כהונתו תמה יכול שימנה מחדש, ובלבד שלא יכהן חבר יותר משלוש תקופות כהונה רצופות.

(ו) הודעה של מנוי חברי בית-הדין תפורסם ברשומות.

33. מותב בית-הדין

(א) בית-הדין ידון בחמישה, אולם אב בית-הדין רשאי להורות, לפני תחילת הדיון בעניין מסוים, שהדיון בו יהיה לפני מספר בלתי זוגי גדול יותר.

(ב) הודעה על קביעת הממונה חמסר לצדדים להסדר כובל, לצדדים למיזוג החברות ולבעלי המנופולין, לפי העניין, והוא רשאי אף לפרסמה כרשומות: היה הממונה ברעה שאינטרס הציבור מחייב פרסום, יפרסם את הקביעה כרשומות וכשני עיתונים יומיים, לאחר שלושים ימים מיום המצאת ההודעה.

(ג) מי שנמסרה לו הודעה לפי סעיף קטן (ב) החולק על הקביעה, או על חלקה, רשאי לערוך לפני בית-הדין תוך 30 ימים מיום שהודעה עליה הומצאה לו.

(ד) בית-הדין, לאחר ששמע את הצדדים, רשאי לאשר את קביעת הממונה, לבטלה או לשנותה.

(ה) קביעת הממונה תהא ראייה לכאורה לנקבע בה בכל הליך משפטי.

(ו) אין בשימוש הממונה בסמכותו לפי סעיף זה, או באי שימוש בה, מניעה מלהעמיד לדין אדם שעבר על הוראות חוק זה.

44. פניית הממונה לבית-הדין

הממונה יפנה לבית-הדין כדי שיפעיל סמכותו לפי סעיף 25, 30 או 31, לפי העניין, אם ראה כי —

(1) קיים חשש סביר כי כתוצאה ממיזוג חברות שנעשה בניגוד להוראות חוק זה תיפגע באופן משמעותי התחרות באותו ענף, או ייפגע הציבור באחד העניינים המנויים בסעיף 21(א);

(2) כתוצאה מקיומו של מנופולין נפגע הציבור באחד העניינים המנויים בסעיף 30(1) עד (4);

(3) הפגיעה כאמור בפסקה (2) אינה ניתנת למניעה על-ידי הסדרת המנופולין, אלא רק על-ידי הפרדתו כאמור בסעיף 31.

45. חיפוש ותפיסות

(א) הממונה, או מי שהוא הסמיך לכך, רשאי, אם יש לו יסוד סביר להניח שהדבר דרוש כדי להבטיח את ביצועו של חוק זה או למנוע עבירה על הוראותיו —

(1) להיכנס לכל מקום שבו מתנהל עסק ולערוך בו חיפוש; אולם אין להיכנס למקום המשמש למגורים אלא על-פי צו חיפוש מאת ביח"משפט מוסמך; הוראות סעיפים 26 עד 29 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט — 1969, יחולו, בשינויים המחוייבים, על חיפוש לפי פסקה זו

(2) לתפוס כל חפץ, כהגדרתו בפקודה האמורה, שיש לו יסוד סביר להניח כי הוא עשוי לשמש ראיה במשפט על עבירה כאמור.

(ב) חפץ שנחפס לפי סעיף קטן (א), מותר להחזיק בו עד בכית-משפט שאליו הוגש כתב אישום על עבירה הקשורה באותו חפץ יחליט מה ייעשה בו; לא הוגש כתב אישום כאמור תוך 60 ימים מיום התפיסה — יוחזר החפץ; נתעורר ספק למי

(א) אנשים וארגונים שיהיו רשאים לטעון לטובת בעל דין או שיהיו רשאים להיות משייכים או שיש לשמוע אותם כטרם ניתנת החלטה;

(ב) רציפות הדין;

(ג) תשלום הרצאות, שכר טרחה ודמי בטלה של עדים;

(ד) אגרות.

(2) לדיונים לפני בית-המשפט העליון בערעורים לפי סעיף 39.

פרק ו': הממונה על הגבלים עסקיים, תפקידיו וסמכויותיו

41. הממונה

(א) הממשלה תמנה מקרב עובדי משרד התעשייה והמסחר ממונה על הגבלים עסקיים.

(ב) הודעה על המינוי תפורסם ברשומות.

42. ניהול מרשם ופרסום ברשומות

(א) הממונה ינהל מרשם של בקשות להסדרים כובלים ושל הסדרים כובלים שאושרו, מרשם של היתרים זמניים שניתנו, מרשם של פטורים שניתנו לפי סעיף 14, מרשם של מיזוגי חברות שניתנו עליהם הסכמת הממונה או אישור בית-הדין, ומרשם של מנופולין.

(ב) המרשם יהיה פתוח לעיון הציבור; ואולם רשאי בית-הדין להורות כי עניין פלוני לא יהיה פתוח לעיון הציבור אם הוא סבור שיש לעשות כן מטעמים של ביטחון המדינה, יחסי החוץ שלה או עניין חיוני אחר, לרבות עניינו של אדם בסוד מסחרי.

(ג) הממונה יפרסם ברשומות הודעה על החלטות של בית-הדין ועל החלטות של ביח"משפט העליון בערעורים עליהן, כעניינים אלה:

(1) אישור הסדר כובל לפי סעיף 9;

(2) החלטה בערר כדבר מיזוג חברות לפי סעיף 22;

(3) הוראות לבעל מנופולין לפי סעיף 30.

43. קביעת הממונה

(א) הממונה רשאי לקבוע אם —

(1) הסדר קיים, או הסדר שצדדים מבקשים להגיע אליו, הינו הסדר כובל;

(2) קו פעולה שאיגוד עסקי קבע או המליץ עליו, או מבקש לקבוע או להמליץ עליו, הינו הסדר כובל;

(3) כמיזוג חברות מחקיימים תנאי סעיף 17;

(4) קבוצת ריכוז היא בעל מנופולין.

⁷ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 12, עמ' 284.

העונשין), וקנס נוסף שהוא פי 10 מן הקנס האמור בסעיף 61(ג) לחוק העונשין (להלן - קנס נוסף), לכל יום שבו נמשכת העבירה, ואם הייתה עבירה על פסקאות (1) או (3) - לכל יום שבו נמשכת העבירה לאחר שנמסרה הודעת הממונה כאמור בסעיף 43; אם היה חאגיד - כפל הקנס או הקנס הנוסף, לפי העניין.

(ב) מי שעבר על הוראה אחרת מהוראות חוק זה, דינו - מאסר שנה, או קנס שהוא פי 10 מן הקנס כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין וקנס נוסף לכל יום שבו נמשכת העבירה; אם היה חאגיד - כפל הקנס האמור או הקנס הנוסף, לפי העניין.

48. אחריות של חברי-בני-אדם

נעברה עבירה לפי חוק זה בידי חברי-בני-אדם, יואשם בעבירה גם כל אדם אשר בשעת ביצוע העבירה היה, באותו חברי-בני-אדם, מנהל פעיל, שותף, למעט שותף מוגבל - או עובד מינהלי בכיר האחראי לאותו תחום, אם לא הוכיח שהעבידה נעברה שלא בידעתו. וישקט כל אמצעים, סבילים להבטחת שמירתן של חוק זה.

49. הגנה לעובדים ולמורשים

תהיה זו הגנה טובה לעובד או למורשה הנאשם בעבירה לפי חוק זה אם יוכיח שפעל בשם מעבידו או בשם מלווה ובהתאם להוראותיו, נכי האמין בתום לב שאין במעשהו משום עבירה על חוק זה.

50. עוולה בניזקין

דין מעשה ומחדל בניגוד להוראות חוק זה כדין עוולה לפי פקודת הניזקין (נוסח חדש)¹⁰.

פרק ח': הוראות שונות

51. ביצוע ותקנות

השר ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי, כאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

52. פטור

השר רשאי, לאחר התייעצות עם ועדת הכלכלה של הכנסת, לפטור הגבל עסקי מהוראות חוק זה, כולן או מקצתן, אם הוא סבור שהדבר דרוש מטעמים של מדיניות חרץ או ביטחון המדינה.

53. ביטול

חוק ההגבלים העסקיים, התשי"ט - 1959¹¹ (להלן - החוק הקודם) - בטל.

54. תחילה

תחילתו של חוק זה בתום שלוש חודשים מיום פרסומו.

55. הוראות מעבר

(א) הסדר כובל שאושר לפי החוק הקודם, או היתר

להחזירו, יכריע בית-משפט השלום שבתחום שיפוטו נתפס החפץ על-פי בקשת אדם התובע זכות בו, או על-פי בקשת הממונה, או על-פי בקשת מי שהוא הסמיך לכך.

(ג) נתפס מסמך של אדם לפי סעיף קטן (א), יאפשר התופס, לבקשת אותו אדם, לצלם את המסמך.

(ד) המחזיק חפץ שנתפס לפי סעיף קטן (א) יטפל בו כדרך, בעלים; לא טיפל כך, והחפץ נשמד או ניוק, ישולמו לבעליו פיצויים מאוצר המדינה.

(ה) בית-משפט השלום שבתחום שיפוטו נתפס חפץ, רשאי, לפי בקשת הממונה או על-פי בקשת מי שהוא הסמיך לכך או לפי בקשת אדם התובע זכות בחפץ, לצוות כי החפץ ימסר לחובע הזכות בו, או לפלוני, או שינהגו בו אחרת, כפי שורה בית-המשפט, והכול בתנאים שיקבע.

46. חקירות ומסירת ידיעות

(א) הממונה, או מי שהנא הסמיך לכך, רשאי לחקור כל אדם בשל עבירה לפי חוק זה; על החקירה יחולו הוראות סעיפים 2 ו-3 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדנת)⁸.

(ב) כל אדם חייב, לפי דרישתו של הממונה, או מי שהוא הסמיך לכך, למסור לו - את הידיעות, המסמכים, הפנקסים ושאר התעודות שלדעת הממונה יש בהם כדי להבטיח או להקל את ביצועו של חוק זה.

(ג) הוראות סעיף 45(ב), (ג), (ד) ו-(ה) יחולו, בשינויים המחויבים, על החוקתן והחזרתן של תעודות שנמסרו לפי סעיף קטן (ב).

פרק ז': עונשין ותרופות

47. עונשין

(א) מי שעשה אחת מאלה:

(1) היה צד להסדר כובל שלא-אשר כדין ושלא ניתן לו היתר זמני או פטור לפי סעיף 14;

(2) לא קיים תנאי שעל-פיו אושר ההסדר הכובל או שעל-פיו ניתן ההיתר זמני או הפטור, לפי העניין;

(3) לא הודיע על מיוזג חברות, או עשה מעשה שיש בו משום מיוזג, מלא או חלקי, בניגוד להוראות פרק ג';

(4) לא קיים תנאי שנקבע כאישור המיוזג;

(5) עבר על הוראה שניתנה לפי סעיף 30 או על צו שניתן לפי סעיפים 25 או 31;

(6) עבר על צו שניתן לפי סעיפים 35 או 36;

דינו - מאסר שנתיים, או קנס שהוא פי 10 מן הקנס כאמור בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין, התשל"ז - 1977⁹ (להלן - חוק

⁸ חוקי אי.י. כרך א, עמ' 439.

⁹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

¹⁰ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10; עמ' 266.

¹¹ ס"ח התשי"ט, עמ' 152; התשל"ג, עמ' 148.

את הדין לפי החוק הקודם אף לאחר תחילתו של חוק זה.

56. פרסום

חוק זה יפורסם ברשומות תוך 30 ימים מיום קבלתו.

ומלי שניתן לפי החוק הקודם — יראו אותם כאילו נעשו על-פי הוראות חוק זה.

(ב) החלה המנוצח להגבלים עסקיים בדיון לפי החוק הקודם לפני תחילתו של חוק זה, תסיים

י. הצעת חוק המנוצח לענת הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988

התשכ"ד — 1964, בהגדרת "עופות", לפני "ותרנגולי הדרו" יבוא "יענים".

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק המנוצח לענת הלול (ייצור ושיווק).

1 ס"ח התשכ"ד, עמ' 12; התשל"ה, עמ' 74; החש"ם, עמ' 299; התשמ"א, עמ' 179; החש"ת, עמ' 14.

יח. הצעת חוק לתיקון דיני הרכישה לצורכי ציבור (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988

לחוק העיקרי, אחרי "י"ג, בניסן התשמ"ח (31 במרס 1988) ולפני יום פרסומו של חוק זה, ישולם לו סכום נוסף כאילו תחילתו של סעיף 1 היתה ביום האמור, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית לפי סעיף 8 לחוק העיקרי מיום ששולמו לו הפיצויים עד יום התשלום בפועל של הסכום הנוסף.

1. תיקון סעיף 9

בסעיף 9 לחוק לתיקון דיני הרכישה לצורכי ציבור, התשכ"ד — 1964 (להלן — החוק העיקרי), במקום "י"ג בניסן התשמ"ח (31 במרס 1988)" יבוא "ט" בניסן התשנ"ג (31 במרס 1993)".

2. הוראת מעבר

בעל זכויות ששולמו לו פיצויים כאמור בסעיף 8

1 ס"ח התשכ"ד, עמ' 122; התשמ"ו, עמ' 57.

יט. הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 26), התשמ"ח — 1988

(ב) לענין זה יפרסם שר הפנים ברשומות, מדי שנה, לאחר התייעצות עם האיגוד המייצג את רוב המפרסמים במדינה, רשימה של שלושת העיתונים היומיים הנפוצים ביותר במדינה בשפה העברית; פרסום באחד מהם ייקשב כפרסום בעיתון נפוץ.

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה — 1965 (להלן — החוק העיקרי) — אחרי הגדרת "דרך" יבוא:

(ג) הפרסום יעשה במדור מיוחד בעיתון, שיובלט במסגרת מתאימה, וישא את הכותרת "הודעות בענייני תכנון ובנייה".

"הנדסאי" — כמשמעותו בתקנות מכוח חוק המהנדסים והאדריכלים, התשי"ח — 1958.²

(2) בהגדרת "תוכנית", בסופה, יבוא "לרבות שינוי תוכנית, תחליטה, אג ביטולה".

2. הוספת סעיף 1א

בסעיף 8 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) שר הפנים ימנה, ליד כל ועדה מחוזית, מתכנן מחוז ומזכיר לוועדה."

אחרי סעיף 1 לחוק העיקרי יבוא:

4. אחרי סעיף 10 לחוק העיקרי יבוא:

"10א. רשות רישוי מחוזית

לכל מחוז תהיה רשות רישוי מחוזית, וזה הרכבה:

1א. פרסום בעיתון

(א) "פרסום בעיתון" לענין חוק זה, פרסום בשני עיתונים יומיים בשפה העברית, שלפחות אחד מהם הוא עיתון נפוץ. כאמור בסעיף קטן (ב), ובמקום שבו מופיע עיתון מקומי לפחות אחת לשבוע — פרסום נוסף בעיתון המקומי; במרחב תכנון מקומי שבו האוכלוסייה הדוברת ערבית מהווה לפחות עשרה אחוזים מכלל האוכלוסייה, פרסום אחד בעתון המחפרסם בשפה הערבית, אחד בעיתון נפוץ בעברית ואחד בעיתון מקומי כאמור.

(1) יושב ראש הוועדה המחוזית או מי ששר

הפנים מינה לפי סעיף 7(א) (1) לניצוג;

(2) מתכנן המחוז;

(3) עורך דין שמינה שר המשפטים.

¹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 307.

² ס"ח התשי"ח, עמ' 108.

המשנה של הוועדה המקומית ומהנדס הוועדה המקומית, יחידיו, יהיו רשות רישוי מקומית לעניין מתן היתר לפי סעיף 145.

5. תיקון סעיף 11

בסעיף 11 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (א), במקום "סעיף 7(10)" יבוא "סעיף 7(א)(10)" ובסופו יבוא:

"אחת מוועדות המשנה תהיה מוסמכת לשמוע התנגדויות לתוכנית שהוגשו לפי סעיף 100."

(2) בסעיף קטן (ד), במקום "חבר ועדה מחוזית רשאי לדרוש בכתב, תוך שבעה ימים מיום מסירת ההחלטה לידו", יבוא "שני חברי ועדה מחוזית לפחות רשאים לדרוש בכתב, תוך שבעה ימים מיום מסירת ההחלטה לידם".

6. תיקון סעיף 12

בסעיף 12 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (א), בסופו יבוא "למעט הסמכויות הנתונות לרשות הרישוי המחוזית, האמורה בסעיף קטן (ג)";

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) רשות הרישוי לעניין מרחב תכנון מחוזי, תהא רשות הרישוי המחוזית, כאמור בסעיף 10א."

7. תיקון סעיף 18

בסעיף 18 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (1), במקום פסקה (5) יבוא:

"(5) המצאת חוות דעת בקשר להתנגדות כאמור בסעיף 106."

8. תיקון סעיף 20

בסעיף 20 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "מהנדס ומזכיר הוועדה המקומית";

(2) סעיפים קטנים (א) ר"ב) יסומנו (ב) ר"ג), כסדרם, ולפניהם יבוא:

"(א) ועדה מקומית תמנה מהנדס לוועדה שיהיה מהנדס רישוי או אדריכל רישוי לפי חוק המהנדסים והאדריכלים, התשי"ח — 1958, והוא בעל ניסיון בתחום התכנון והבנייה; בוועדה מקומית לפני סעיף 18, יכול שמהנדס הרשות המקומית יהיה מהנדס הוועדה המקומית."

9. תיקון סעיף 28

בסעיף 28 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ג) לענין סעיף זה, דין ועדה המשנה לתכנון ולבנייה או רשות הרישוי המקומית כדין הוועדה המקומית."

10. החלפת סעיף 30

במקום סעיף 30 לחוק העיקרי יבוא:

"30. רשות רישוי

יושב-ראש הוועדה המקומית או יושב-ראש ועדת

11. תיקון סעיף 36

האמור בסעיף 36 לחוק העיקרי יסומן (א) ואחריו יבוא: "(ב) במרחב תכנון מיוחד תהיה רשות רישוי מיוחדת, רשות רישוי כאמור תהיה מורכבת מיושב-ראש הוועדה המיוחדת ומזכיר הוועדה."

12. תיקון סעיף 39

בסעיף 39 לחוק העיקרי, במקום "או של ועדה מקומית" יבוא "של ועדה מקומית, של רשות רישוי מחוזית או של רשות רישוי מקומית".

13. תיקון סעיף 42

בסעיף 42 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ר"ב), המניין החוקי כישיבות רשות רישוי מחוזית, מקומית או מיוחדת הוא כל חברי הרשות; אם לא היה מניין חוקי בפתיחת הישיבה של רשות רישוי מחוזית, רשאי יושב-ראש הישיבה לדחותה בשלושים דקות; לאחר עבור זמן זה, תהא הישיבה כדין אם השתתפו בה שני חברים."

14. תיקון סעיף 44

בסעיף 44 לחוק העיקרי, בסופו יבוא "או בתקנוח לפיו".

15. תיקון סעיף 77

בסעיף 77 לחוק העיקרי, במקום "ובשני עיתונים יומיים" יבוא "ובעיתון" ובמקום "תחום התוכנית או השינוי המוצעים" יבוא "תחום התוכנית השינויים המוצעים; הפרסום בעיתון יהיה כאמור בסעיף 1א".

16. תיקון סעיף 83

בסעיף 83 לחוק העיקרי, בסופו, יבוא:

"אולם אין חובה לצרף תשריט להחלטה על ביטול, שינוי או תליית תוכנית שאינם מחייבים שינוי של תשריט התוכנית המקורית, אלא אם כן הוועדה המחוזית החליטה אחרת."

17. תיקון סעיף 89

במקום סעיף 89 (א) לחוק העיקרי יבוא:

"(א) הוועדה על הפקדת כל תוכנית הפרוסם כרשומות ובעיתון; הפרסום בעיתון יהיה כאמור בסעיף 1א."

18. תיקון סעיף 103

בסעיף 103 לחוק העיקרי, במקום פסקה (2) יבוא:

"(2) בכל תוכנית אחרת — למשרדי הוועדה המחוזית שבה נמצא מרחב התכנון המקומי הכולל את תחום התוכנית; העתק ההתנגדות ימצא לוועדה המקומית הנוגעת בדבר."

19. החלפת סעיף 106

במקום סעיף 106 לחוק העיקרי יבוא:

מספר המתנגדים או מהות ההתנגדויות מן הראוי לעשות כן: נתמנה חוקר כאמור, לאחר שהועדה החלה בשמיעת ההתנגדויות, רשאי החוקר לחזור ולשמע את התנגדויות שכבר נשמעו בוועדה.

(ג) לא מינתה ועדה מחזית חוקר והיה שר הפנים סבור כי מן הראוי היה לעשות כן לגבי תוכנית פלונית, רשאי השר למנות חוקר לאחר ששמע את דעתו של יושב־ראש הוועדה המחזית בעניין.

(ד) החוקר יגיש לוועדה תמצית התנגדויות והמלצותיו לגביהן: על שמיעת ההתנגדויות יחולו הוראות סעיף 107.

(ה) שר הפנים רשאי בתקנות לקבוע את סמכויותיו וסדרי עבודתו של חוקר, ובתהייעצות עם שר האוצר — את שכרו.

22. החלפת סעיפים 108 ו־109 והוספת סעיף 109א

במקום סעיפים 108 ו־109 לחוק העיקרי יבוא:

"108. הכרעה בהתנגדות ואישור תוכנית בהעדר התנגדות

(א) הוועדה המחזית תחליט לאשר תוכנית הטעונה אישורה, עם או בלי שינויים או בתנאים שתקבע או לדחותה, רק לאחר סיום השמעת התנגדויות אם היו כאלה וההכרעה בהן.

(ב) הודעה על הכרעה בדבר התנגדויות ועל נימוקיה תינתן בכתב למתנגד ולמי שהשמיע טענות לפי סעיף 106.

(ג) הופקדה תוכנית הטעונה אישור הוועדה המחזית ולא הוגשה התנגדות תוך התקופה הקבועה בסעיף 102, יראו את התוכנית כאילו אושרה על־ידי הוועדה המחזית, בתום 60 ימים מהתקופה האמורה, זולת אם החליטה הוועדה אחרת בתוך 60 הימים האמורים.

109. סמכויות השר

(א) החליטה ועדה מחזית להפקיד תוכנית, תעביר את התוכנית לעיונו של שר הפנים, השר רשאי להורות תוך 90 ימים מיום הפקדת התוכנית כי התוכנית טעונה אישורו. החליט השר כאמור, יודיע על כך לוועדה המחזית ולוועדה המקומית הנוגעות בדבר תוך התקופה האמורה.

(ב) החליט השר כי התוכנית טעונה אישורו, לא יינתן חוקף לתוכנית אלא באישור השר; החלטת השר תינתן תוך 90 ימים מהיום שהתוכנית הוגשה לאישורו; לא נתן החלטת תוך תקופה זו, יראו את התוכנית כמאושרת על־ידי השר.

109א. מועדים לסיום הטיפול בתוכנית

(א) ועדה מחזית תחליט לאשר או לדחות תוכנית מתאר מקומית תוך שנה מיום פרסום

106. (א) הוגשה התנגדות, רשאית ועדה מקומית להגיש את חוות דעתה בקשר להתנגדות לוועדה המחזית, בתוך 45 ימים מיום שהומצא לה העתק ההתנגדות, לפי סעיף 103; הוועדה המקומית תשלח למתנגד העתק מחוות דעתה.

(ב) ועדה מחזית שאליה הוגשה התנגדות רשאית לדחותה או לקבלה, כולה או מקצתה, או לשנות את הוראות התוכנית ככל המתחייב מקבלת ההתנגדות, אך אם היחה קבלת ההתנגדות עלולה, לדעתה, לפגוע באדם שאף הוא רשאי להגיש התנגדות לתוכנית, לא תכריע בהתנגדות לפני שתיתן לאותו אדם הזדמנות נאותה להשמיע את טענותיו.

(ג) ועדה מחזית שאליה הוגשו התנגדויות זהות במהותן, רשאית לשמוע רק מספר מתנגדים מבין מגישי ההתנגדויות, אם לדעתה מייצגים אותם מתנגדים עניין או מקום זהים; הוועדה רשאית להחליט כי תימנע משמיעת התנגדות שיש בה חזרה על התנגדות קודמת ששמעה או שהיא בלתי מנומקת או שהיא נראית על פניה טורדנית או קנטרנית; כן רשאית הוועדה למנות חוקר לשמיעת התנגדויות, כאמור בסעיף 107א."

20. החלפת סעיף 107

במקום סעיף 107 לחוק העיקרי יבוא:

"107. שמיעת התנגדויות בפומבי

לריון בהתנגדות יוזמו המתנגד, מגיש התוכנית, מהנדס הוועדה המקומית או נציגה, והם יהיו רשאים להשמיע דבריהם לפני הוועדה; שמיעת ההתנגדות תהיה בפומבי."

21. הוספת סעיף 107א

אחרי סעיף 107 לחוק העיקרי יבוא:

"107א. מינוי חוקר

(א) בסעיף זה, "חוקר" — מי ששר הפנים מינהו, ברשימת חוקרים שפורסמה ברשור מות, לשמוע התנגדויות לתוכניות, והוא אחד מאלה:

(1) עורך־דין בעל ותק של חמש שנים;

(2) מהנדס רישוי או אדריכל רישוי לפי חוק המהנדסים והאדריכלים, התשי"ח — 1958, והוא בעל ניסיון בתחום התכנון והבנייה;

(3) מי שהיה יושב־ראש ועדה מקומית או מחזית במשך חמש שנים לפחות;

(4) בעל הכשרה מקצועית בענייני תכנון ובנייה.

(ב) ועדה מחזית הדנה בהתנגדויות לתוכנית, רשאית למנות חוקר לשמיעת התנגדויות שהוגשו לוועדה אם היא סבורה כי נוכח

בהסכמה. יקבע את שכרו ואת החייבים בתשלומי; הוא ינמק את החלטתו לגבי הזכאות כאמור אם דרשה זאת הוועדה המחוזית או אחד הצדדים; על הבוררות יחולו הוראות חוק הבוררות, התשכ"ח — 1968¹. בכפוף לאמור בסעיף זה."

27. תיקון סעיף 125

בסעיף 125 לחוק העיקרי —

(1) בכותרת השוליים, בסופה, יבוא "על-פי תוכנית מפורטת";

(2) במקום "מהיום שהועבר אליו העתק התוכנית כאמור" יבוא "מהיום שהועברה אליו תוכנית הכשרה לרישום על-פי פקודת המודדים⁴ וחוק המקרקעין, התשכ"ט — 1969⁵, התואמת את התוכנית לחלוקה חדשה שאושרה."

28. תיקון סעיף 134

בסעיף 134 לחוק העיקרי, בסעיפים קטנים (א) ו-(ב)(1), המלים "כאישור שר הפנים" — "מחקן."

29. ביטול סעיף 136

סעיף 136 לחוק העיקרי — בטל.

30. תיקון סעיף 141

בסעיף 141 לחוק העיקרי, במקום המלים "על-פי כל חוק" יבוא "על-פי כל דין, תשריט הכשר לרישום על-פי פקודת המודדים וחוק המקרקעין, התשכ"ט — 1969, התואם."

31. תיקון סעיף 145

בסעיף 145 לחוק העיקרי —

(1) כל מקום שבו נאמר "הוועדה המקומית" יבוא אתריו "או רשות הישוי המקומית, לפי העניין."

(2) במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב) בקשה להיתר כאמור בסעיף קטן (א) תוגש לרשות הרישוי המקומית זו לא תינתן את ההיתר, אלא אם כן העבודה או השימוש שבעדם מבוקש ההיתר מתאימים לתוכנית ולתקנות אחרות לפי חוק זה החלות על הקרקע או הבניין הנדונים; רשות הרישוי המקומית רשאית להעביר את הבקשה להחלטת הוועדה המקומית."

(3) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ד) אישר מוסד תכנון בקשה להיתר וקוימו התנאים המוקדמים שנקבעו על-ידי רשות התכנון, לא יעוכב מתן ההיתר אם נתמלאו לגביו כל דרישות החוק והתקנות, ושולמו האגרות, ההיטלים והתשלומים האחרים, למעט ארנונה, שיש לשלם על-פי כל חיקוק, בגין הנכס שאליו מתייחס ההיתר או ניתנו הערבויות המתאימות להבטחת

דבר הפקדתה והיא תחליט לאשר או לדחות תוכנית מפורטת תוך שמונה חודשים מיום פרסום דבר הפקדתה; שר הפנים או מי שהסמיך לכך — רשאי להאריך את התקופות האמורות בחודשים נוספים.

(ב)

לא תחליטה הוועדה המחוזית כאמור, יעברו סמכויות כדיקת התוכנית ואישורה, לרבות שמיעת ההתנגדויות והכרעה בהן, לוועדה להשלמת תוכניות שתתמנה לכל תוכנית כאמור על-ידי יושב-ראש הוועדה המחוזית תוך 30 ימים מתום המועדים הקבועים בסעיף קטן (א); הוועדה תהא מורכבת מנציג שתמנה הוועדה המחוזית, מנציג שלא מקרב עובדיה, ומנציג שר הפנים, שייקבע על-ידי יושב-ראש הוועדה המחוזית מתוך רשימה נציגים שהשר יפרסם ברשומות; נציג שר הפנים יהיה יושב-ראש הוועדה והוא ימנה מזכיר לוועדה מתוך עובדי הוועדה המקומית.

(ג)

הוועדה להשלמת תוכניות רשאית להמשיך בהליכים לכדיקת התוכנית ואישורה מהשלב אליה הגיעה הוועדה המחוזית."

23. תיקון סעיף 111

בסעיף 111 לחוק העיקרי, במקום "וכן רשאי הוא" יבוא "שני חברי הוועדה כאחד רשאים" ובמקום הסיפא החל במלים "חמישה-עשר יום" יבוא "שלושים ימים מיום אישור התוכנית על-ידי הוועדה המחוזית; העורר ישלח העתק מהעורר אל שר הפנים."

24. ביטול סעיפים 112 ו-113

סעיפים 112 ו-113 לחוק העיקרי — בטלים.

25. הוספת סעיף 119

אחרי סעיף 119 לחוק העיקרי יבוא:

"119א. חובת מסירת מידע

ועדה מקומית חמסור, ככתב, לכל מעוניין בקרקע, לפי בקשתו, תוך 30 ימים, מידע בדבר התוכניות הנוגעות לקרקע, בין שהן תקפות, מופקדות או שפורסמה הודעה על הכנתן לפי סעיף 77 וכן תנאים לפי סעיף 78 החלים על הקרקע, אם נקבעו תנאים כאמור; הוועדה חמסור גם מידע בדבר חבות בחשלוס היטל השכחה."

26. תיקון סעיף 122

בסעיף 122 לחוק העיקרי, בפסקה (4), בסופה יבוא "אולם רשאית הוועדה המחוזית לקבוע כי ההחלטה בדבר זכויות בעלי המגרשים הכלולים בתוכנית המפורטת שהוכנה לפי סימן זה תועבר לבורר שהסכימו עליו בעלי המגרש והוועדה המקומית; לא הסכימו בעלי הקרקע והוועדה המקומית על בורר מוסכם, תמנה אותו הוועדה המחוזית; הבורר שמונה, בין בהסכמה ובין שלא

¹ ס"ח התשכ"ח, עמ' 184.
⁴ ח"א, כרך ב', עמ' 1368.
⁵ ס"ח התשכ"ט, עמ' 259.

הודעה כאמור חיסר או תשלח לפי מענם הירוד של הבעלים והמחזיקים;

(ב2) בבקשה הנוגעת לאחר שנכלל בתוכנית מאושרת או מופקרת כאחר המיועד לשימור — מסרה הוועדה הודעה כאמור בפסקה (א2) לגופים הציבוריים והמקצועיים שאושרו לפי סעיף 100(3)."

35. החלפת סעיף 151

במקום סעיף 151 לחוק העיקרי יבוא:

"151. סטייה ניכרת

(א) לא יינתנו הקלה או היתר לשימוש חורג אם יש בכך סטייה ניכרת מתוכנית החלה על הקרקע או הבניין.

(ב) תוספת אחווי בנייה מעבר לקבוע בתוכנית שהופקרה לאחר כ"ד באדר א' התשמ"ט (1 במרס 1989). היא סטייה ניכרת; שר הפנים, בהתייעצות עם המועצה הארצית, רשאי לקבוע, בתקנות, מה עוד ייחשב כסטייה ניכרת לענין סעיף זה."

36. תיקון סעיף 152

בסעיף 152 לחוק העיקרי —

(1) האמור בסעיף יסומן (ב) ולפניו יבוא:

"(א) מי שנפגע על-ידי סירוב של רשות הרישוי המקומית לחת היתר לפי פרק זה, רשאי לערור לפני רשות הרישוי המחוזית תוך 30 ימים מיום שבו הודע לו על הסירוב; לא החליטה רשות הרישוי המקומית בבקשה, תוך המועד הקבוע בסעיף 157, יראו זאת כסירוב; החלטתה של רשות הרישוי המחוזית תבוא במקום החלטת רשות הרישוי המקומית ותהא סופית; לא החליטה רשות הרישוי המחוזית תוך שלושה חודשים — יחולו הוראות סעיף 157 בדבר העברת הבקשה לוועדה המחוזית."

(2) בסעיף קטן (ב), במקום "לפי פרק זה" יבוא "לפי סעיפים 146 ו"147".

37. תיקון סעיף 153

בסעיף 153 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) לדיון בערר לפי פרק זה, יוזמנו מבקש ההיתר, המתנגד להיתר ונציגי רשות הרישוי המקומית, או נציגי הוועדה המקומית, לפי העניין, ומשהתייצבו, יתקיים הדיון בפניהם, ורשאים הם להשמיע בפני רשות הרישוי המחוזית, או בפני הוועדה המחוזית, לפי העניין, א.ה. טענותיהם."

38. תיקון סעיף 157

בסעיף 157 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) לא החליטה רשות רישוי מקומית, או ועדה מקומית, לפי העניין, בבקשה לחת היתר לפי פרק זה, תוך שלושה חודשים מיום הגשתה, רשאי המבקש להגיש אח בקשתו לרשות הרישוי המחוזית או לוועדה המחוזית, לפי העניין, וזו תנהג בבקשה כאילו הועברה להכרעה אליה; אולם

תשלום כאמור, כפוף להוראות כל דין; הוועדה המקומית תודיע למבקש ההיתר תוך 14 יום מהיום שביקש זאת, את פירוט החיובים כאמור.

(ה) מהנדס ועדה מקומית רשאי להתיר שינויים בהיתר לצורכי התאמה ככל הנדרש במהלך ביצוע עבודה על-פי היתר, כפי שיקבע שר הפנים בתקנות."

32. החלפת סעיף 146

במקום סעיף 146 לחוק העיקרי יבוא:

"146. שימוש חורג

(א) הוועדה המקומית רשאית להתיר שימוש חורג.

(ב) היתר לשימוש חורג המחיר שימוש שלא הותר בתוכנית או בתקנה אחרת לפי חוק זה, טעון אישור הוועדה המחוזית; הוועדה המחוזית תיחן את החלטתה תוך 120 יום מהמועד בו אישור הוועדה המקומית הובא לידיעתה; לא נתנה הוועדה המחוזית החלטתה תוך 120 יום יראו את הבקשה כאושרת על-ידי הוועדה המחוזית ובלבד שלא הוגשו התנגדויות לבקשה."

33. תיקון סעיף 147

בסעיף 147 לחוק העיקרי, בסופו, יבוא: "או לענין בנייה לצורכי חינוך, תרבות, מדע, דת, צדקה, סעד, בריאות, ספורט או מקלט."

34. תיקון סעיף 149

בסעיף 149 לחוק העיקרי —

(1) כמותרת השוליים, במקום "תנאים" יבוא "תנאים מוקדמים";

(2) בפסקה (1), במקום "כשלושה עיתונים יומיים" יבוא "בעיתון" ובסופה יבוא "וישב"ראש הוועדה המחוזית רשאי לפטור בקשה מסוימת או סוגים מסוימים של בקשות מחובת הפרסום בעיתון, כולה או מקצתה, אם שוכנע כי בנסיבות העניין אין צורך בכך; הפרסום בעיתון יהיה כאמור בסעיף 149 א";

(3) בפסקה (2), במקום "ההודעה הוצגה" יבוא "הודעה המפרטת את מהות הבקשה כאמור בפסקה (1) הוצגה";

(4) אחרי פסקה (2) יבוא:

"(א2) הוועדה המקומית מסרה על חשבון המבקש הודעה המפרטת את מהות הבקשה כאמור בפסקה (1) ועל המועד להגשת התנגדויות לוועדה המקומית —

(א) לכל הבעלים והמחזיקים בקרקע או בבניין שלגביהם הוגשה הבקשה;

(ב) לכל הבעלים והמחזיקים בקרקע או בבניין הגובלים בקרקע או בבניין שלגביהם הוגשה הבקשה;

(ג) לכל הבעלים והמחזיקים בקרקע או בבניין, אשר לדעת הוועדה ייפגעו או עלולים להיפגע מאישור הבקשה.

שבקשתו סורבה בתוך המועד האמור בסעיף 158. רשאי בתום 14 ימים לאחר המועד האמור, ולא יאוחר מתום שלושה חדשים ממנו, לפנות לרשות רישוי מחוזית; לצורך החלטתה בדבר מתן ההיתר, יהיו לרשות הרישוי המחוזית כל הסמכויות הנתונות לרשות הרישוי המקומית והיא תהיה מוסמכת גם להורות על החזרת הדיון לרשות רישוי מקומית. עם הנחיות או בלעדיהן, ואולם רשות הרישוי המחוזית לא תיתן החלטתה לפני שנחנה לרשות הרישוי המקומית הודמנות להסביר עמדתה בקשר לבקשה; רשות הרשויה המחוזית תיתן החלטתה בתוך 60 ימים מיום שהבקשה הועברה אליה.

158. העברת סמכות למומחה

- (א) שר הפנים יקבע רשימה של אנשים בעלי הכשרה מקצועית וניסיון בענייני תכנון וכנייה (להלן — מומחים).
- (ב) לא נתנה רשות רישוי מחוזית החלטתה בתוך 60 ימים מהיום שהבקשה הועברה אליה כאמור בסעיף 158ט, ימנה יושב-ראש הוועדה המחוזית, לבקשת מבקש היתר, מומחה שיחליט בבקשה בתוך 60 ימים מהיום שהבקשה הועברה אליו.
- (ג) סמכויות המומחה יהיו כסמכויות רשות הרישוי המחוזית לפי סעיף 158ט.

158.יא. כיטול היתר

- (א) מצאה רשות רישוי מקומית או מחוזית, לאחר שניתן היתר, כי פרט מהפרטים שבבקשה להיתר, כנדרש לפי כל דין, לא היה נכון, ואילו נמסר הפרט הנכון לא היה ההיתר ניתן, וקבעה זאת כהחלטה בכתב, יראו את ההיתר כאילו לא ניתן והוא בטל.
- (ב) מצאה רשות רישוי מקומית או מחוזית, לאחר שניתן היתר, כי פרט מהפרטים שבבקשה להיתר, כנדרש לפי כל דין, לא היה נכון, וקבעה זאת כהחלטה בכתב, וסעיף קטן (א) אינו חל, רשאית היא לבטל את ההיתר, כולו או חלקו, אולם לא תעשה כן אחר שהחל אותו אדם בכנייה.
- (ג) רשות הרישוי לא תפעל כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) אלא לאחר שנחנה למקבל ההיתר הודמנות נאותה להשמיע את טענותיו.

158.יב. רשימת אדריכלים, מהנדסים והנדסאים

- (א) שר העבודה והרווחה ימנה אדם שינהל פנקס ובו רשימות מהנדסים, אדריכלים והנדסאים הרשאים, לפי כל דין, לערוך בקשות להיתרי בנייה ולחתום עליהם (בפרק זה — פנקס המורשים); העתק מפנקס המורשים יומצא לכל ועדה מחוזית וועדה מקומית; הרשום בפנקס המורשים, רשאי להגיש בקשה להיתר בדרך מקוצרת לפי פרק זה.

אם ראתה שיש הצדקה לעיכוב במתן ההחלטה מצד רשות הרישוי המקומית או הוועדה המקומית, תחזיר את הדיון בבקשה לרשות הרישוי המקומית או הוועדה המקומית לפי העניין והיא תחליט בה תוך שלושה חדשים נוספים.

39. הוספת פרק 2'

אחרי סעיף 158 לחוק העיקרי יבוא:

"פרק 2': רישוי בדרך מקוצרת

158.10. בקשה להיתר בדרך מקוצרת

(א) רשות רישוי מקומית תחליט בבקשה להיתר תוך 60 ימים מיום שהוגשה, אם נחקיימו התנאים הבאים:

- (1) הבקשה נערכה ונחתמה בידי מהנדס או אדריכל, ששמו כלול בפנקס המורשים כאמור בסעיף 158יב(א), צוין בה שמו של המהנדס האחראי לכיצוע וצורפו לה המסמכים שנקבעו בתקנות, ערוכים וחתומים, כל אחד, בידי מי שרשאי לחתום עליהם לפי כל דין.
- (2) הבקשה להיתר היא לכנייה למגורים, עם או בלי חנויות במפלס הרחוב;
- (3) הבקשה תואמת את הוראות החוק והתקנות שלפיו, ואת התוכניות החלות בשטח ואינה סוטה מהן, וכן תואמת את התנאים והדרישות לפי סעיף 158ח;

(4) על אף האמור בפסקה (1), לגבי מבנה פשוט כמשמעותו בחקנות המהנדסים והאדריכלים (רישוי וייחוד פעולות), התשכ"ז — 1967⁶, יכול שהבקשה, כאמור בפסקה (1), תיערך ותחתם בידי הנדסאי ששמו כלול בפנקס המורשים, ויכול שיצוין בה שמו של ההנדסאי האחראי לכיצוע; לבקשה יצורפו המסמכים המפורטים בפסקה (1), ככל שהם נדרשים לגבי מבנה פשוט, כשהם ערוכים וחתומים, כל אחד, בידי מי שרשאי לחתום עליהם לפי כל דין;

(ב) היתר שניתן לפי פרק זה מותנה בכך שהפרטים, המסמכים, האישורים, ההצהרות וכל הנספחים לבקשה להיתר הינם נכונים, וחתומה על נכונותם יראו אותה כחתומה על תצהיר כמשמעותו בפקודת הראיות [נוסח חדש], החשל"א — 1971⁷.

158.ח. סמכות להתנות תנאים

רשות הרישוי המקומית הדנה בבקשה להיתר, רשאית להתנות תנאים ולדרוש שינויים, תיקונים, השלמות והבהרות לבקשה להיתר, תוך 30 ימים מיום הגשת הבקשה; הרשות תחליט בבקשה תוך 30 ימים מיום שהוגשו לה השינויים, התיקונים, השלמות או ההבהרות שנדרשו.

158.ט. העברת סמכות לרשות רישוי מחוזית

מבקש היתר שלא קיבל תשובה לבקשתו או

⁶ ק"ח התשכ"ז, עמ' 2400; התשמ"ז, עמ' 1076.
⁷ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ' 421.

- (3) במקום סעיף קטן (ג) (2), יבוא:
 "על המהנדס או ההנדסאי האחראים לביצוע ועל הקבלן הראשי".
41. תיקון סעיף 219
 בסעיף 219 לחוק העיקרי, במקום בסוף סעיף קטן (ד) יבוא:
 "(ד) לעניין סעיף זה, "שווי המבנה או התוספת" — שווים ביום ביצוע העבירה או ביום מתן החלטת בית-המשפט, לפי הגדול שבהם, כשהם פנויים".
42. תיקון סעיף 223
 בסעיף 223 לחוק העיקרי, בסופו יבוא: "אלא אם כן הורה בית-המשפט אחרת, מטעמים מיוחדים שיירשמו".
43. הוספת סעיף 256א
 אחרי סעיף 256 לחוק העיקרי יבוא:
 "256א. אגרה השנויה במחלוקת
 נתגלעה חילוקי דעות בדבר תשלום אגרה לפי חוק זה או התקנות על-פיו ודרך חישובה, ישלם החייב כתשלום את שנדרש לשלם, והוא רשאי לפנות לבית-המשפט המוסמך אשר יכריע במחלוקת".
44. תיקון סעיף 265
 בסעיף 265 לחוק העיקרי —
- (1) בפסקה (17), אחרי "היתרים" יבוא "מידע";
 (2) אחרי פסקה (30) יבוא:
 "(31) כללים לחישוב שטחים של מגרשים לכנייה לצורכי רישוי ותכנון, אחזי בנייה מותרים, גובה בניינים ומספר קומות.
 (32) כללים בדבר פיקוח וביקורת במקום הבנייה ודיווח על ביצוע עבודה".
45. הוספת סעיף 265א
 אחרי סעיף 265 לחוק העיקרי יבוא:
 "265א. הצמדת תשלומים מסוימים
 על תשלומים לפי סעיפים 69(12) ו-122(3) לחוק יחול חוק הרשויות המקומיות (ריבית והפרשי הצמדה על תשלום חובה), החש"ם — 1980⁸ ויראו לעניין זה ועדה מקומית לתכנון ולבנייה כאילו היתה רשות מקומית ואת התשלומים האמורים כאילו היו תשלומי חובה, הכול כמשמעותם באותו חוק".
46. תיקון התוספת הראשונה
 בתוספת הראשונה לחוק העיקרי —
- (1) אחרי סעיף 11 יבוא:
 "11א. תוכנית לדרכים
 על אף האמור בסעיף 6, לא תימנע הוועדה מלאשר תוכניות לדרכים שנקבעו בתוכנית מתאר ארצית לדרכים או בתוכנית מתאר
- (ב) מהנדס, אדריכל או הנדסאי רשאים לערוך לפני בית-משפט השלום על אי-הכללתם בפנקס.
 (ג) מהנדס, אדריכל או הנדסאי שנתן אישור או שחתם על מסמך שאינם נכונים או המכילים פרטים לא מדויקים, ככל הנוגע לבקשה להיתר או בקשה לפעולה על-פיו שמו"מ מחק מפנקס המורשים; המחיקה יכול שהיתה לצמיתות או לתקופה.
 (ד) (1) שר העבודה והרווחה, בהתייעצות עם שר המשפטים, ימנה אדם אשר יוסמך להורות על מחיקה כאמור בסעיף קטן (ג) מפנקס המורשים; אדם כאמור יהיה נמנה על שירות המדינה, ובלבד שהוא כעל הכשרה מקצועית בענייני תכנון ובנייה או שהוא עורך-דין בעל ותק של חמש שנים לפחות. נתמנתה לעניין מחיקה, כאמור, ועדה — יהיו חבריה בעלי כשירות מקצועית כאמור, אך אפשר שמקצת חבריה לא יהיו נמנים עם שירות המדינה.
 (2) מחיקה מפנקס המורשים תיעשה לפי פנייה בכתב של יושב-ראש ועדה מקומית, לפי בקשת היועץ המשפטי לממשלה או נציגו או לפי בקשת מי ששר הפנים הסמיכו לכך.
 (3) מי שנתמנה לפי פסקה (1), לא יחליט בדבר מחיקה מפנקס המורשים בטרם נתן הזדמנות למי שעלול להיפגע מהמחיקה לטעון בדבר הכוונה למחקר; החלטה מנומקת בדבר המחיקה תימסר לידי המהנדס, האדריכל או ההנדסאי הנוגע בדבר והוא רשאי לערער עליה לפני בית-משפט השלום.
 (4) בית-המשפט יהיה מוסמך לאשר החלטה, לבטלה או לקבוע מועד אחר למחיקה מפנקס המורשים.
 (5) המחיקה תיכנס לתוקף בתום 30 ימים מיום שהודע לאיש על מחיקתו; בית-המשפט יהיה רשאי לרחות את מועד המחיקה מטעם שיירשם.
 (ה) שר העבודה והרווחה בהתייעצות עם שר הפנים רשאי להתקין תקנות לעניין דרכי ניהול פנקס המורשים, פרטי הרישום בו והמחיקה ממנו".
40. תיקון סעיף 208
 בסעיף 208 לחוק העיקרי —
- (1) כסעיף קטן (א)(8), במקום "המהנדס האחראי לביצוע" יבוא "המהנדס או ההנדסאי האחראים לביצוע".
 (2) כסעיף קטן (ג)(1), אחרי "המהנדס" יבוא "או ההנדסאי".

התשל"ו — 1975 אחרי "ועדת המשנה לתכנון ולבנייה"
יבוא "רשות רישוי מקומית לפי סעיף 30 לחוק האמור."

49. תיקון חוק המקרקעין

בחוק המקרקעין, התשכ"ט — 1969, בסעיף 110(ב),
במקום פסקה (1) יבוא:

"(1) תוכנית שאושרה סופית לפי חוק התכנון והבנייה,
התשכ"ה — 1965."

50. השריד

לא נרשמה לפני תחילתו של סעיף 46(2), הערת אזהרה
בהתאם להוראות סעיף 4(3) לחוספת השלישית לחוק
העיקרי כנוסחו לפני תיקונו על-ידי חוק זה, לא יפגע
הדבר בחוקיות השומה שנערכה לפי החוספת השלישית
ובחובת תשלום היטל השבחה על-פיה.

51. תחילה

(א) תחילתם של סעיפים 32, 43 עד 45 ו-47, ביום
פרסומו של חוק זה (להלן — יום הפרסום).

(ב) תחילתו של חוק זה, למעט סעיפים 32, 43 עד 45
ו-47, בתום שישה חודשים מיום פרסומו.

52. הוראות מעבר

הוראות סעיף 41 תחול גם על קנס שהוטל בשל עבירה
שנעברה לפני כניסתו לתוקף, אם לא ניתן לגביה פסק-דין
סופי.

53. פרסום

חוק זה יפורסם תוך 30 ימים מיום קבלתו בכנסת.

אחרת או בתוכנית מפורטת הנגזרות ממנה,
אך רשאית היא, תוך 90 ימים מיום שהוגשה
לה תוכנית לאישור, להתנות את אישורה
בשינוי התוואי עד כדי 750 מטרים לכל צד
מציר הדרך בתוכנית, אם הדבר נחוץ
לשמירה על הקרקע החקלאית, ובלבד שאין
בכך שינוי מהותי בתוכנית; לא עשתה כן
תוך 90 ימים כאמור — ידאו את התוכנית
שהוגשה כמאושרת על-ידי הוועדה";

(2) בסעיף 12(ב), אחרי "6" יבוא "11א";

(3) האמור בסעיף 14 יסומן (א) וכו', אחרי "אולם"
יבוא "בכפוף להוראות סעיף קטן (ב)", ואחרי
יבוא:

"(ב) בערר על החלטת הוועדה לפי סעיף 11א,
כאשר העורר הוא אחד ממוסדות המדינה,
יידון הערר בפני ועדת הערר ויחולו הוראות
סעיף 12."

47. תיקון התוספת השלישית

בתוספת השלישית לחוק העיקרי —

(1) בסעיף 1, סעיף קטן (ב) — בטל;

(2) בסעיף 4, פסקה (3) — בטלה;

(3) בסעיף 19(ג)2), במקום "לא ידאו כמימוש
זכויות" יבוא "או שניתן להרחיבה לפי תוכנית, לא
ידאו כמימוש זכויות ולא תחול כגינה חובת תשלום
ההיטל".

48. תיקון חוק הרשויות המקומיות (ייעוץ משפטי)

בסעיף 6 לחוק הרשויות המקומיות (ייעוץ משפטי),

"ס"ח התשל"ו, עמ' 24.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

דרישות החוק והתקנות שלפיו ושולמו בעדו
האגרות המחויבות לפי חוק זה."

לסעיף 21

חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:

לסעיף 46

בסעיף 107א(א) החדש, פסקה (ד) — תימחק.

חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:

לסעיף 31

חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:

במקום סעיף 11א החדש לתוספת הראשונה יבוא:

"11א. תוכניות בעלות חשיבות ציבורית

בפסקה (3), במקום סעיף קטן (ד) יבוא:

על אף האמור בסעיף 6, לא תימנע הוועדה מלאשר
תוכניות לדרכים, שנקבעו בתוכנית מתאר ארצית
לדרכים בתוכנית מתאר אחרת או מפורטת הנגזרות
ממנה, או וכן תוכניות שמטרתן ייעוד מקרקעין
לצורכי ציבור כמשמעותם בסעיף 188 לחוק; אך
רשאית היא, תוך 90 ימים מיום שהוגשה לה
תוכנית לאישור, להתנות אישורה של תוכנית
לדרכים כשינוי התוואי של דרך עד כדי 750 מטרים
לכל צד מציר הדרך בתוכנית או כשינוי התוכנית
לצורכי ציבור, אם הדבר נחוץ לשמירה על קרקע
חקלאית, ובלבד שאין בכך שינוי מהותי בתוכנית;
לא עשתה כן תוך 90 ימים כאמור — ידאו את
התוכנית שהוגשה כמאושרת על-ידי הוועדה."

"(ד) לא יעוכב מתן היתר בנייה אם נתמלאו לגבי כל
דרישות החוק והתקנות שלפיו ושולמו בעדו
באגרות המחויבות לפי חוק זה."

אם ההסתייגות לא תתקבל, מציע חבר הכנסת מ'
וירשובסקי לחלופין:

בפסקה (3), האמור בסעיף קטן (ד) יסומן (1) ואחרי
יבוא:

(2) "הוראות פסקה (1) לא יחולו על מתן היתר בנייה
כמקרקעין המשמשים לבעליהם לבנייה של דירה
למגוריו או למגורי קרובו וכן לא יחולו על היתר
בנייה בדירה המשמשת למגורים כאמור; לגבי אלה
לא יעוכב מתן היתר בנייה אם נתמלאו לגבי כל

כ. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 77), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 9
בפקודת מס הכנסה¹ (להלן — הפקודה), בסעיף 9, במקום פסקה (22) יבוא:
- "(22) דמי מזונות
רמי מזונות שמקבל יחיד ממי שהיה נשוי לו או ממי שהוא נשוי לו וחי בנפרד ממנו, ודמי מזונות שמקבל יחיד כעד ילדיו מההורה האחר, או תשלום שמקבל יחיד, כשבילו או כשביל ילדיו, מהמוסד לביטוח לאומי על-פי חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב — 1972."
2. תיקון סעיף 40
בסעיף 40(ב) (2) לפקודה, במקום הסיפא שאחרי המלה "ביניהם" יבוא "יקבל ההורה שאינו זכאי לנקודת זיכוי על-פי פסקה (1) נקודת זיכוי אחת או חלק ממנה לפי חלקו בהוצאות הכלכלה".
3. תיקון סעיף 40
בסעיף 40 לפקודה, במקום "לאשתו לשעבר, שנשא אשה אחרת" יבוא "לבן-זוגו לשעבר, והוא נשוי לבן-זוג אחר".
4. תיקון סעיף 45
בסעיף 45 לפקודה, המלים "בחישוב המס של" — יימחקו, במקום "אשה" יבוא "בן זוג", במקום "לאשתו" יבוא "לבן-זוגו", ואחרי "תובא בחשבון" יבוא "בחישוב המס שלו או של בן זוגו".
5. החלפת כותרת
בחלק ד' לפקודה, במקום "פרק שלישי: הכנסת אשה נשואה" יבוא "פרק שלישי: הכנסת בני זוג".

¹ דמ"י, נ"ח 6, עמ' 120; ס"ח התשמ"ח, עמ' 28.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- 7 לסעיף
חבר הכנסת י' צבן מציע:
- בסעיף 65 החדש, בסעיף קטן (ב) —
- (1) אחרי "לא תחול" יבוא "עד סוף שנת המס 1998";
(2) אחרי "בני הזוג" יבוא "או אחד מהם".
- אחרי סעיף 8
חבר הכנסת י' צבן מציע:

כא. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988

1. דחיית הבחירות
על אף האמור בסעיף 2 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ב — 1982¹, הבחירות

¹ ס"ח התשמ"ב, עמ' 203.

למועצות של הרשויות המקומיות שנועדו ליום כ"א בחשוון התשמ"ט (1 בנובמבר 1988) נדחות והן יתקיימו ביום כ"ג באדר א' התשמ"ט (28 בפברואר 1989).

והסעיף שלאחריו ימוספר לפי זה.

אחרי סעיף 8 יבוא:

"9. תכנון תיקים נפרדים

עד סוף שנת המס 1994 תציע הממשלה חוק הבא לקבוע את זכותה של אשה נשואה לכך שהתיק המנוהל בידי פקיד השומה ביחס להכנסותיה יהיה נפרד משל בן זוגה."

2. מועד הבחירות הבאות

הבחירות למועצות של הרשויות המקומיות שלאחר הבחירות לפי חוק זה ייערכו ביום ג' השלישי לחודש חשוון שלאחר גמר ארבע שנים מיום הבחירות לפי חוק זה.

3. הוראת שעה

בשנת התשמ"ט רשאית מועצת רשות מקומית להחליט על היטל הארנונות עד יום כ"ה בניסן התשמ"ט (30 באפריל 1989).

כב. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 34), התשמ"ח — 1988

הצמדה וריבית מתום שנת המס שלגביה ניתנה ההטבה.

ג. הטבות במס לבעל בניין להשכרה

(א) שיעור הפחת לפי סעיף 21 לפקודה על דירה בבניין להשכרה, שהיתה מושכרת למגורים בשנת המס, יהיה 10%.

(ב) על הכנסה ממכירת בניין להשכרה או חלק ממנו יחולו הוראות סעיף 47, ובלבד שעל חלק מההכנסה כגובה הסכום האינפלציוני יחול מס בשיעור של 10% במקום השיעורים הקבועים בסעיף 47(א) ו-(ג); האמור בסעיף קטן זה יחול הן על הכנסה כהגדרתה בסעיף 1 לפקודה והן על שבח כמשמעותו לפי סעיף 6 לחוק מס שבח מקרקעין, התשכ"ג — 1963.³

(ג) הגבלת תקופת ההטבות לפי סעיף 45 לא תחול לענין פרק זה.

ד. פטור ממס רכוש וסמכות לפטור מאגרת בניין

(א) קרקע שהמינהלה אישרה הקמת בניין להשכרה עליה, יחול לגביה פטור ממס רכוש החל בשנת המס שקדמה לשנה שבה נוצקה החקרה הראשונה בבניין, או החל כמועד אחר שקבעה המינהלה, ובלבד ששנת הפטור הראשונה לא תקדם לשנה שלאחר השנה שבה אושר הבניין כנכס מאושר או לשנת המס 1988, לפי המאוחר.

(ב) שר הפנים רשאי בחקנות, בהתייעצות עם שר האוצר, לפטור הקמתו של בניין להשכרה מאגרת היתר לבנייה לפי חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה — 1965,⁴ כולה או מקצתה, בין באופן כללי ובין באזורים מסוימים או לסוגי בניינים מאושרים, ומותר לקבוע בחקנות כאמור תנאים לפטור לפיהן.

2. תיקון פקודה מס הכנסה

בסעיף 21 לפקודה מס הכנסה, כסופו יבוא:

(ד) שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, רשאי לקבוע, כי לגבי דירה שהיתה מושכרת למגורים בשנת מס פלונית ושבעליה אינו זכאי כשלה להטבות לפי פרק שביעי 1 לחוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959, יותר ניכוח פחת המחושב בשיעור משווי הדירה, ורשאי הוא, באישור כאמור, לקבוע כללים לחישוב שווי הדירה.

1. החלפת פרק שביעי 1

בחוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959,¹ במקום פרק שביעי 1 יבוא:

"פרק שביעי 1: הטבות במס לגבי בניינים להשכרה

53א. הגדרות

בפרק זה —

(1) תהא לכל מונח המשמעות שיש לו בפקודת מס הכנסה² (בפרק זה — הפקודה) אלא אם כן נאמר אחרת;

(2) "בניין" — לרבות מספר בניינים שנבנו באותה תקופה ובאותו אתר, כחטיבה אחת;

(3) "בניין להשכרה" — בניין שאושר כנכס מאושר, שלפחות מחצית שטחו מיועדת להשכרה למגורים כהתאם לאמור בסעיף 53ב(א), ובלבד שבנייתה נסתיימה אחר יום י"ז באב התשמ"ח (31 ביולי 1988);

(4) "סכום אינפלציוני" במכירת בניין להשכרה או חלק ממנו — חלק מההכנסה השווה למחיר המקורי של חלק הקרקע המתייחס לחלק הנומכר מוכפל בשיעור עליית המדד מיום רכישת הקרקע ועד תום שנת המס 1984; הסכום המתקבל לפי זה יחואם לפי שיעור עליית המדד מתחילת שנת המס 1985 ועד תום שנת המס שבה דווח על ההכנסה.

53ב. זכות להטבות

(א) בעל בניין להשכרה יהיה זכאי להטבות המפורטות בסעיפים 53ג ו-53ד, אם לפחות מחצית משטח הרצפות של הבניין הן דירות שהיו מושכרות למגורים במשך 10 שנים לפחות מתוך 12 השנים שלאחר תום הבנייה ולא נעשתה לגביהן מכירה כמשמעותה בסעיף 88 לפקודה לפני שחלפו 10 שנות השכרה כאמור.

(ב) הנציב רשאי להתנות את מתן ההטבות המפורטות בסעיף 53ג בהמצאת אישור מאת רואה חשבון לכך שנחקימו התנאים הקבועים בסעיף קטן (א).

(ג) ניתנה הטבה לפי סעיפים 53ג או 53ד, או לפי סעיף 85(ד) לפקודה, ולא נתקיים תנאי מהתנאים הקבועים בסעיף קטן (א) — תבוטל ההטבה למפרע ובעל הבניין יהיה חייב בתשלום המס שהיה חייב בו אילו לא ההטבה, בתוספת הפרשי

¹ ס"ח התשי"ט, עמ' 234.
² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.
³ ס"ח התשכ"ג, עמ' 156.
⁴ ס"ח התשכ"ה, עמ' 307.

3. תיקון חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה)
 בחוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה),
 התשמ"ה — 1985⁵ —
- (1) בסעיף 3(ה), בסופו יבוא: "או פחת לפי סעיף 21(ד) לפקודה, וסעיף קטן (א) לא יחול לגבי בניין להשכרה שהפחת לגביו נקבע לפי סעיף 353 לחוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959";
- (2) בסעיף 12(א), בסופו יבוא: "על הכנסה ממכירת בניין להשכרה שחלות לגביה הוראות סעיף 353
4. פרסום
 חוק זה יפורסם ברשומות תוך 30 ימים מיום קבלתו.
- לחוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959, ועל הכנסה ממכירת בניין או מגרש שחלות לגביה הוראות סעיף 7(ג) לפקודה";
- (3) בסעיף 33 (ב)(5), אחרי "התשמ"א — 1981" יבוא: "ולגבי הכנסה מבניין להשכרה כמשמעותו בסעיף 353 לחוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959";

⁵ ס"ח התשמ"ה, עמ' 172.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- לשם החוק
 חבר הכנסת ח' רמון מציע:
- אחרי "(תיקון מס' 34)" יבוא "(סבסוד לקבלנים)".
- לסעיף 1
 חברי הכנסת ח' רמון וי' צבן מציעים:
1. בסעיף 353 החדש, בסעיף קטן (א), אחרי "שלאחר תום הבנייה" יבוא "בדמי שכירות שאינם עולים על סכום בשקלים חדשים השווה ל-250 דולר של ארצות-הברית או על רבע מהשכר הממוצע כמשמעותו לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח — 1968";
2. בסעיף 353 החדש, בסעיף קטן (א), במקום "10%" יבוא "5%";
3. בסוף הסעיף יבוא:
- 33" תחולה
 תחולתו של פרק זה בשנות המס 1988 עד 1992".
- אחרי סעיף 3
 חבר הכנסת י"ז אמיר מציע:
- אחרי סעיף 3 יבוא:
- 4" סיג לבנייה ציבורית
 מיום תחילתו של חוק זה לא יוחל בבנייה על חשבון המדינה או גוף מתוקצב כמשמעותו לפי סעיף 21 לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה — 1985, בכל חלקי המדינה, אלא בירושלים, בנגב, כמשמעותו בחוק הנגב, התשמ"ז — 1986, בגליל, כמשמעותו לפי חוק הגליל, התשמ"ח — 1988, או בשטח רמת-הגולן, כמשמעותו לפי חוק רמת-הגולן, התשמ"ב — 1981".
- וסעיף 4 ימוספר 5.

כג. חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה), התשמ"ח — 1988

1. הגדרות
- (א) בחוק זה —
- "מועצה אזורית" — מועצה מקומית שהוקמה על-פי סעיף 1 לפקודת המועצות המקומיות [נוסח חדש]¹, ואשר כוננה כמועצה אזורית.
- "ראש מועצה" — ראש מועצה אזורית.
- "השר" — שר הפנים.
- (ב) לשאר המונחים בחוק זה תהא המשמעות שיש להם בחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965² ובחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), התשל"ה — 1975³.
2. שיטת הבחירות
- ראש המועצה ייבחר בבחירות אישיות, ישירות, שוות וחשאיות.
3. מועד הבחירות
- הבחירות לראשות המועצה יתקיימו במועד עריכתן של הבחירות למועצה.
4. הזכות לבחור ולהיבחר
- (א) מי שרשאי לבחור למועצה רשאי לבחור לראשות המועצה.
- (ב) זכאי להיבחר לראשות המועצה אזרח ישראלי שביום הבחירות הוא בן 21 שנים ומעלה ושמוקדם מגוריו הקבוע הוא, באותו יום וכתקופה של ששת

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 9, עמ' 250.

² ס"ח התשכ"ה, עמ' 248.

³ ס"ח התשל"ה, עמ' 211; התשמ"ד, עמ' 6.

7. תקנות החדושים שקדמו לאותו יום, כתחומי המרעצה האזורית.

השר ממונה על ביצוע החוק, והוא רשאי להתקין תקנות לכל עניין הנוגע לביצועו, לרבות תקנות להתאמת הסדרים לפי חוק זה להסדרים על-פי חוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה—1965 או על פי חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות המקומית וסגניו וכהונתם), התשל"ה—1975.

5. הצעת מועמד

כל קבוצת בוחרים המונה 500 אנשים, או שלושה אחוזים ממספר הבוחרים, הכול לפי המספר הקטן יותר, רשאית להציע כמועמד לראש הרשות אדם הזכאי להיבחר ראש המועצה לפי סעיף 4(ב).

8. תחילה

תחילתו של חוק זה ביום ד' בטבת התש"ן (1 בינואר 1990).

6. ראש רשות שאינו חבר המועצה

נבחר לראש מועצה מי שאינו חבר המועצה, יהיה חבר המועצה לכל דבר ועניין ויוסף למניין החברים שנקבע לאותה מועצה כל עוד הוא מכהן כראש המועצה.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 3

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

במקום סעיף 3 יבוא:

"(א) הבחירות לראשות המועצה יתקיימו במועד עריכתן של הבחירות לרשויות המקומיות.

(ב) כיום הבחירות לראשות המועצה יתקיימו הבחירות לוועדים המקומיים של כל היישובים בתחום המועצה."

חברת הכנסת ח' גרוסמן מציעה:

סעיפים 3—6 יימחקו.

לסעיף 4

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) זכאי לבחור לראשות המועצה אזרח ישראלי שביום הבחירות הוא בן 18 שנים ומעלה ושמקום מגוריו הקבוע הוא, אותו יום ובמשך ששת החדושים שקדמו לאותו יום, כתחומי המועצה האזורית."

לסעיף 2

חברת הכנסת ח' גרוסמן מציעה:

במקום סעיף 2 יבוא:

"2. שיטת הבחירות

ראש המועצה ייבחר לפי הוראות סעיף 26 לחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), התשכ"ה—1965."

אחרי סעיף 2

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

3. הקמת מועצות מקומיות

שר הפנים יוציא, תוך חודשיים מקבלת החוק, את הצווים הדרושים על-פי דין כדי להקים מועצה מקומית נבחרת בכל יישוב שמספר תושביו 1,000 נפשות ומעלה וועד מקומי עצמאי בכל יישוב שמספר תושביו פחות מ-1,000 נפשות."

סעיפים 3—7 יסומנו 4—8 בהתאמה.

כד. חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון) (סייג לחסינות), התשמ"ו—1985

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותם וחובותיהם, התשי"א—1951,¹ בסופו יבוא:

"(ד) חסינותו של חבר הכנסת לפי סעיף זה לא תעמוד לו לגבי מעשה מחוץ לכנסת המהווה עבירה של פרסום לשון הרע לפי חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה—1965"².

¹ ס"ח התשי"א, עמ' 228; התשמ"ג, עמ' 152.
² ס"ח התשכ"ה, עמ' 240.

ד ב ר י ה ס ב ר

אזרחי. בין הפרסומים המוגנים נכלל גם סעיף 1 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א—1951.

סעיף 13 לחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה—1965, קובע מה הם הפרסומים אשר לא ישמשו עילה למשפט פלילי או

אצטלה של דברים הנאמרים למען מילוי תפקידו. חסינות זו אינה ניתנת להסרה בשום מקרה.

אין ספק שיש לתת לחבר הכנסת אפשרות לחשוף שחיתויות, להוקיע מעשים שלא ייעשו וכו'. במסגרת תפקידו, אך מן הראוי לצמצם פעילותו זו למסגרת הכנסת, ועדותיה וההליכים הפרלמנטריים השונים המתקיימים בה.

אין כל הצדקה לכך שחסינות חבר הכנסת תשתרע על כל מה שהוא אומר, בין בכנסת ובין מחוץ לה, שהרי תמיד יכול הוא לטעון שעשה זאת למען מילוי תפקידו, מה גם שההגנה חלה לא רק עליו, אלא גם על מי שמפרסם את דבריו.

החסינות הנתונה לפי סעיף 1 הנ"ל היא כוללת ומקיפה ביותר. חבר הכנסת חסין לגבי כל דבר שאמר או פרסם, בין בכנסת ובין מחוצה לה, ודי בכך שיטען כי עשה זאת למען מילוי תפקידו כחבר הכנסת.

ההגנות שנכללו בסעיף 13 לחוק איסור לשון הרע לגבי פרסומים אחרים (לא של חברי הכנסת) — של שופטים, עורכי-דין, כוררים, חברי ועדות חקירה וכיוצא באלה — קיימות רק אם אלה נעשו תוך כדי דיון שיפוטי. אם נעשו מחוץ למהלכו של דיון, אין הם מוגנים, גם אם יש להם קשר לאותם הליכים משפטיים. נוצר אפוא מצב שבו חבר הכנסת חופשי להוציא דיבתם של אנשים ככל שיחפוץ, ובלבד שיעלה עליה

כה. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 37), התשמ"ח — 1988

(1) להפחית עד 25% מהארנונה למחזיק שהגיע לגיל 65 והמקבל מהביטוח הלאומי קצבת זיקנה;

(2) לפטור מארנונה בגין 100 מ"ר מחזיק שהגיע לגיל 65 והמקבל מהביטוח הלאומי קצבת זיקנה בצירוף הטבה סוציאלית, כתנאי שאין לו דירת מגורים נוספת.

1. תיקון סעיף 280

האמור בסעיף 280 לפקודת העיריות¹ יסומן "א".
ואחריו יבוא:

"(ב) מבלי לגרוע מהאמור בסעיף קטן (א), רשאית המועצה:

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 8, עמ' 197.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

שר הפנים מציע:

בסעיף קטן (ב) פסקה (1) — תימתק.

כו. חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 5), התשמ"ח — 1988

יצירה ספרותית כמשמעותה בחוק זכות יוצרים,
1911²

2. תיקון סעיף 3

בסעיף 3(1) לפקודה, במקום "מאסר שישה חודשים" יבוא "מאסר שלוש שנים וקנס פי שבעה מהקנס שנקבע בסעיף 61(א) לחוק העונשין, התשל"ז — 1977³."

1. הוספת סעיף א2

אחרי סעיף 2 לפקודת זכות יוצרים¹ (להלן — הפקודה), יבוא:

"א2. הגנת תוכנה של מחשב

לענין זכות יוצרים, דין תוכנה של מחשב כדין

¹ חוקי א"י, כרך א', עמ' 364; ס"ח התשי"ג, עמ' 38; התשכ"ח, עמ' 57; התשל"א, עמ' 165; התשמ"א, עמ' 300.
² חוקי א"י, כרך א', עמ' 364.
³ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

כז. הצעת חוק רואי חשבון (תיקון מס' 4), התשמ"ח — 1988

2. תיקון סעיף 2

בסעיף 2(א) לחוק העיקרי, אחרי פסקה (8) יבוא:
"(9) חבר בכיר של הסגל האקדמי בתחום החשבונאות במוסד להשכלה גבוהה, ששר המשפטים מינה אותו על-פי המלצת המועצה להשכלה גבוהה.

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק רואי חשבון, התשט"ו — 1955¹, (להלן — החוק העיקרי), במקום הגדרת "רואה חשבון" יבוא:
"רואה חשבון" — מי שבידו רשיון בר תוקף שניתן לפי חוק זה.

¹ ס"ח התשט"ו, עמ' 26; התשל"א, עמ' 110; התשל"ח, עמ' 22, עמ' 199.

3. תיקון סעיף 5

בסעיף 5 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:
"ג) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות שיעורים שונים של אגרה שנתית לרואי חשבון שכירים ולרואי חשבון בגיל 70 או יותר."

(10) בעל השכלה משפטית גבוהה, כמשמעותו בסעיף 25 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א — 1961² שמינה שר המשפטים לאחר התייעצות בלשכת רואי חשבון."

² ס"ח התשכ"א, עמ' 178.

כח. חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988

1. הוראת שעה

- (10) בסעיף 39, לעניין התוספת, במקום "לא יאוחר מהיום ה-46 אחרי היום הקובע" נאמר "לא יאוחר מ-5 ימים מיום תחילתן של הוראות השעה";
- (11) בסעיף 40, לעניין התוספת, במקום "עד היום ה-65 אחרי היום הקובע" נאמר "עד היום ה-14 מיום תחילתן של הוראות השעה";
- (12) בסוף סעיף 41 נאמר "סעיף זה וסעיף 42 לא יחולו על התוספת";
- (13) בסעיף 44, לעניין התוספת, במקום "עד היום ה-89 אחרי היום הקובע" נאמר "עד היום ה-20 מיום תחילתן של הוראות השעה";
- (14) בסוף סעיף 45 נאמר "סעיף זה לא יחול על התוספת";
- (15) במקום סעיף 46 בא:
"46. ערעור

- לעניין הבחירות לכנסת השתיים-עשרה יראו כאילו בחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט — 1969¹ —
- (1) בסעיף 33(א), במקום "מיום תחילתה של שנת פנקס הבחורים שבה מתקיימת הבחירות" נאמר "מיום כ"א בחשוון התשמ"ט (1 בנובמבר 1988) (להלן — יום הבחירות)";
- (2) האמור בסעיף 26 סומן (א), ואחריו בא:
"ב) נוסף על האמור בסעיף קטן (א) תוכן תוספת לפנקס הבחורים שהוכן לשנת הפנקס התשמ"ח, שתכלול כל אדם שכיום הקובע היה אזרח ישראלי והיה רשום, הוא ומענו, במרשם האוכלוסין כחושב, ויום הולדתו ה-18 חל לא יאוחר מיום הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (להלן — התוספת), ולא נכלל בפנקס לפי סעיף קטן (א).";
- (3) בסעיף 28 לחוק הבחירות, במקום "מיום ט"ו באב שלאחר היום הקובע" נאמר "מיום הבחירות לכנסת השתיים-עשרה";
- (4) בסעיף 29, לעניין התוספת, במקום "ביום ה-61 שלפני היום הקובע" נאמר "ביום קבלת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988 (להלן — הוראות השעה), בכנסת";
- (5) בסוף סעיף 31 נאמר "הוראות סעיף זה וסעיף 32(א) לא יחולו על התוספת";
- (6) במקום סעיף 33 בא:
"33. הצגת רשימות

מי שהגיש בקשה או ערר רשאי, ואם הבקשה או הערר ננעו לזולתו — גם הזולת רשאי, עד היום ה-26 מיום תחילתן של הוראות השעה, לערער לפני בית-המשפט המחוזי על החלטת שר הפנים או על שלא קיבל הודעה על החלטת שר הפנים."
 (16) בסעיף 49, לעניין התוספת, במקום "עד היום ה-113 אחרי היום הקובע" נאמר "עד היום ה-34 מיום תחילתן של הוראות השעה";
 (17) במקום סעיף 54 בא:
"54. ראשית חוקפו של הפנקס פנקס הבחורים והתוספת ייכנסו לתוקף ביום ה-35 מיום תחילתן של הוראות השעה";

לא יאוחר מ-5 ימים מיום התחילה של הוראות השעה עד היום ה-10 שלאחר מכן יציג שר הפנים, בימי העבודה הרגילים, את התוספת בכל הלשכות האזוריות של מרשם האוכלוסין, למען יוכל כל דורש לעיין בה."
 (7) בסוף סעיף 34 נאמר "סעיף זה לא יחול על התוספת";
 (8) בסעיף 35, במקום "מהיום ה-39 אחרי היום הקובע" נאמר "מהיום ה-3 מיום תחילתן של הוראות השעה";
 (9) בסוף סעיף 36 נאמר "סעיף זה וסעיפים 37 ו-38 לא יחולו על התוספת";

2. הוראות שעה לעניין הבחירות לרשויות המקומיות

לעניין הבחירות לכלל הרשויות המקומיות שיערכו ביום הבחירות לכנסת השתיים-עשרה יראו בחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965² כאילו —
 (1) בסעיף 11א, במקום פסקה (1) נאמר:

"רשימות הבחורים של אזורי הקלפי שהיו ביום הקובע כחכים אותה רשות מקומית; הרשימות יהיו אלה שהוכנו לפי חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב), התשכ"ט — 1969 וחוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988

¹ ס"ח התשכ"ט, עמ' 103.
² ס"ח התשכ"ה, עמ' 248.

הן בתוקף ביום הבחירות לאחר שהושלמו ותוקנו לפי אותם חוקים.¹
 3. תחילה תחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת.

כט. חוק העונשין (תיקון מס' 29), התשמ"ח — 1988

1. ביטול סעיף 351 בחוק העונשין, התשל"ז — 1977¹ (להלן — החוק העיקרי), סעיף 351 — בטל.
 2. החלפת סעיפים 448 ו-449 במקום סעיפים 448 ו-449 לחוק העיקרי. יבוא:
 "448. הצחה
 (א) המשלח או כמזיד בדבר לא לו, דינו — מאסר 15 שנים; עשה כן במטרה לפגוע בנכס של המדינה, בנכס המשמש את הציבור, כאחר טבע, בצמחייה או בבטחת דרי הסביבה או במטרה לפגוע בבני אדם, דינו — מאסר 20 שנים.
 (ב) המנסה לעבור עבירה כאמור בסעיף קטן (א), או המשלח או כמזיד ברכושו הוא בנסיבות שבהן עלולה האש להתפשט מעבר לרכושו, דינו — מאסר 10 שנים.
 449. גרימת שרפה ברשלנות
 הגורם ברשלנות לשרפת רכוש לא לו, או הגורם ברשלנות סכנת שרפה לרכוש לא לו, דינו — מאסר שלוש שנים."
3. תיקון חוק למניעת שרפות בשדות בחוק למניעת שרפות בשדות, התשי"ז — 1949², במקום סעיף 12 יבוא:
 "12. עונשין
 (א) העובר על הוראות חוק זה, למעט הוראות סעיף 4, דינו — מאסר שישה חודשים.
 (ב) העובר על הוראות סעיף 4, דינו — מאסר שלוש שנים."
 4. תיקון חוק בתי-המשפט בחוק בתי-המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד — 1984³
 (1) בתוספת הראשונה, בפסקה 1, במקום "346, 347(ב), 354(ב)" יבוא "345(א) (2) עד (4)";
 (2) בתוספת השנייה, בפסקה 1, במקום "347, 351, 354(א), 359, 360" יבוא "345(א)(3), 346(א), 348(ב)";
 5. תחילה תחילתו של סעיף 1 ביום תחילתו של חוק העונשין (תיקון מס' 22), התשמ"ח — 1988⁴.

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.
² ס"ח התשי"ז, עמ' 32.
³ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198; התשמ"ה, עמ' 138; התשמ"ו, עמ' 216.
⁴ ס"ח התשמ"ח, עמ' 62.

ל. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (מס' 2), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 61 לענין הבחירות לכנסת השתיים-עשרה, יבוא בסעיף 61(א) לחוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב), תחילה
 תחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת.
¹ ס"ח התשמ"ט, עמ' 103.

הסתייגות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

חברי הכנסת או ליון וג' שפט מציעים:
 במקום "או שלוש אותיות" יבוא "או יחד".

לא. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 32 בסעיף 32 לחוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב), התשמ"ט — 1969¹ (להלן — חוק הבחירות), במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

¹ ס"ח התשמ"ט, עמ' 10; התשמ"ו, עמ' 236.

4. החלפת סעיף 39 במקום סעיף 39 לחוק הבחירות יבוא:
- 39" מסירה הרשימות לחברי הוועדה המרכזית לא יאוחר מהיום ה-46 אחרי היום הקובע, ימסור שר הפנים העתק מהרשימות שהוצגו לכל אחד מחברי הוועדה המרכזית שדרש זאת, ובלבד שהדרישה באה לא יאוחר מהיום הקובע."
5. ביטול סעיף 45 סעיף 45 לחוק הבחירות — בטל.
6. החלפת סעיף 55 במקום סעיף 55 לחוק הבחירות יבוא:
- 55" מסירה לחברי הוועדה המרכזית לא יאוחר מהיום ה-135 אחרי היום הקובע ימסור שר הפנים, לכל אחד מחברי הוועדה המרכזית שדרש זאת לא יאוחר מהיום ה-89 אחרי היום הקובע, אחד מאלה: העתק מפנקס הבוחרים כאמור בסעיף 54 או רשימה של כל השינויים שחלו בפנקס הבוחרים כתוצאה מבקשות, ערים או ערעורים לפי פרק זה."
7. הוספת סעיפים 55 ו-55א אחרי סעיף 55 לחוק הבחירות יבוא:
- 55" הודעה לקראת בחירות
- לא יאוחר מ-21 ימים לפני יום הבחירות תישלח לכל מי ששמו נכלל בפנקס הבוחרים הודעה בדבר המען המפורט של הקלפי ששמו נכלל ברשימת הבוחרים הרשאים להצביע בה.
- 55א. בחירות לרשות מקומית
- הוראות סעיף 55 יחולו לגבי כל רשות מקומית, בשנה שבה מתקיימות בחירות באותה רשות מקומית לפי סעיפים 4 או 5 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה—1965, כשהן מתקיימות שלא יחד עם הבחירות לכנסת; ואולם לא יישלחו הודעות כאמור בסעיף 55 לבוחרים שהם תושבי יישובים בתחום מועצה אזורית, ולא חקוים באותם יישובים הצגת הרשימות לפי סעיף 34."
8. היקון סעיף 57 בסעיף 57 לחוק הבחירות —
- (1) במקום סעיף קטן (ב) יבוא:
- "(ב) הרשימה הפרט את שמו הפרטי של כל מועמד ושם משפחתו, מספר זהותו במרשם האוכלוסין ומענו."
- (2) בסעיף קטן (ד), הסיפא המתחיל במלה "המצהיר" — יימחק;
- (3) בסעיף קטן (ז), במקום "2,500" יבוא "3,500".
- "(ב) הוראות סעיף 31 וסעיף קטן (א) לא יחולו כאשר יש לשלוח הודעות לפי סעיף 35ב."
2. החלפת סעיפים 33 ו-34 במקום סעיפים 33 ו-34 לחוק הבחירות יבוא:
- 33" הצגה ככל שנה
- (א) בכל שנה, מהיום ה-46 עד היום ה-55 אחרי היום הקובע, יציג שר הפנים בלשכות מרשם האוכלוסין רשימות כמפורט להלן, למען יוכל כל דורש לעיין בהן:
- (1) רשימת כל הבוחרים של כל יישוב, לפי סדר אל"ף-בי"ת של שמותיהם או לפי סדר מספר זהותם במרשם האוכלוסין;
- (2) רשימה כללית של כל הבוחרים לפי סדר אל"ף-בי"ת של שמותיהם, וכן רשימה כאמור לפי סדר מספר זהותם במרשם האוכלוסין.
- (ב) הצגה לפי סעיף זה תיעשה באמצעות רשימות מודפסות, או תוך שימוש באמצעי תצוגה אחר, הכול כפי שורה שר הפנים (להלן — הצגה).
34. הצגה בשנה שבה נערכות בחירות
- (א) בשנה שבה נערכות בחירות לכנסת יחולו, נוסף על הוראות סעיף 33, ההוראות שלהלן:
- (1) מהיום ה-46 עד היום ה-55 אחרי היום הקובע יציג שר הפנים לפי סעיף 33(ב) בכל יישוב אחת משתי הרשימות שלהלן, ואלה בלבד, למען יוכל כל דורש לעיין בהן:
- (א) רשימת כל הבוחרים של היישוב לפי סדר אל"ף-בי"ת של שמותיהם;
- (ב) רשימת כל הבוחרים של היישוב לפי מספר זהותם במרשם האוכלוסין.
- (2) לא יאוחר מהיום ה-37 אחרי היום הקובע תקבע הוועדה המרכזית את מקומות ההצגה ושעות ההצגה בכל אחד מהמקומות האמורים, על-פי הצעת שר הפנים, שתוגש לוועדה לא יאוחר מהיום ה-7 אחרי היום הקובע.
- (3) ההצגה תיעשה בהתחשב בדרישות הדתיות לשמירת ימי המנוחה.
- (ב) הוראות סעיף זה יחולו גם בשנה שבה מתקיימות בחירות לכל הרשויות המקומיות לפי סעיף 4 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה—1965², כשהן מתקיימות שלא יחד עם הבחירות לכנסת."
3. ביטול סעיפים 36 ו-37 סעיפים 36 ו-37 לחוק הבחירות — בטלים.

² ס"ח התשכ"ה, עמ' 248; התשמ"ו, עמ' 180.

9. הוספת סעיף 70א

אחרי סעיף 70 לחוק הבחירות יבוא:

"70א. סמכויות מיוחדות

(א) ראו יושב־ראש הוועדה המרכזית וסגניו, בערב יום הבחירות או ביום הבחירות, כי קיימות באזור קלפי פלוני נסיבות מיוחדות המונעות או העלולות, לדעתם, למנוע את המהלך התקין של ההצבעה, רשאים הם להורות על דחיית פתיחת הקלפי, על הפסקת ההצבעה ועל חידושה, וכן על הוספת זמן להצבעה, ובלבד שלא תותר הצבעה כעבור יותר מ־24 שעות מהשעה הקבועה בסעיף 72 לסגירת הקלפיות.

(ב) כהוראות לפי סעיף קטן (א) ייקבעו הסידורים להבטחת קיום הבחירות באותו אזור קלפי, לרבות מקום הקלפי, הרוב ועדת הקלפי וכל דבר אחר המתחייב מן ההוראה העיקרית.

(ג) יושב־ראש הוועדה המרכזית וסגניו יודיעו על ההוראות לפי סעיף זה לבוחרים וליושב־ראש ועדות הבחירות הנוגעות בדבר, במקום ובאופן שיראו לנכון; הוראות כאמור אינן טעונות פרסום ברשומות."

10. תיקון סעיף 74

בסעיף 74 לחוק הבחירות, במקום סעיפים קטנים (ב) ו־(ג) יבוא:

"(ב) כאמצעי ויהיו תשמש אך ורק תעודת זהות שניתנה לפי חוק המרשם.

(ג) מי שהצביע, תטביע ועדת הקלפי בתעודת הזהות שלו חותמת המעידה שהצביע בבחירות לכנסת ותמחוק את שמו מרשימת הבוחרים."

11. תיקון סעיף 89

בסעיף 89 לחוק הבחירות, בהגדרת "חיילים", במקום במהלך 72 שעות המסתיימות במועד המאוחר ביותר של סיום ההצבעה כיום הבחירות כאמור בסעיף 72.

12. תיקון סעיף 90

בסעיף 90 לחוק הבחירות —

(1) במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ג) ההצבעה בקלפיות לחיילים תהיה במועדים שנקבעו בתקנות או על־פיהן ויכול שתתקיים במהלך 72 שעות המסתיימות במועד המאוחר ביותר של סיום ההצבעה כיום הבחירות כאמור בסעיף 72."

(2) בסעיף קטן (ה), במקום "הוועדה המרכזית" יבוא "יושב־ראש הוועדה המרכזית יחד עם סגניו".

13. תיקון סעיף 91

בסעיף 91 לחוק הבחירות —

(1) בסעיף קטן (א) בסופו יבוא "או בתעודת השוטר שלו או בתעודת הסוהר שלו."

(2) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ד) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו־(ב) רשאי שר הפנים, בהתייעצות עם שר הביטחון ובהסכמת יושב־ראש הוועדה המרכזית וסגניו, לתת הוראות בדבר אמצעי הויהוי של חיילים הנמצאים באזורים שקבע לעניין זה, בהתייעצות ובהסכמה כאמור, ובדבר הסימון שיעיד כי החייל הצביע לכנסת; קביעת האזורים וההוראות האמורות יבאו לידיעת הנוגעים בדבר בדרך שיראה שר הפנים לנכון, בהתייעצות ובהסכמה כאמור; הוראות כאמור אינן טעונות פרסום ברשומות."

14. תיקון סעיף 95

בסעיף 95 לחוק הבחירות, במקום סעיף קטן (ה) יבוא:

"(ה) שוטר שהוצאה לו תעודת הצבעה לשוטר רשאי להצביע בכל קלפי, ובלבד —

(1) שהזדהה בתעודת זהות וכן בתעודת שוטר;

(2) שהופיע במדי שוטר, זולת אם מסר ליושב־ראש ועדת הקלפי אישור ממשטרת ישראל כי הוא רשאי להצביע ללא מדי שוטר; ומשהצביע כאמור ימסור ליושב־ראש ועדת הקלפי את תעודת ההצבעה לשוטר;

יושב־ראש ועדת הקלפי יחתום על התעודה ועל האישור האמור בפסקה (2), אם היה כזה, ויצרף אותם לפרוטוקול ועדת הקלפי, והוועדה תטביע בתעודת הזהות את החותמת המעידה שהצביע בבחירות לכנסת.

(1) שוטר, שהוצאה לו תעודת הצבעה לשוטר ולאחר מכן חדל להיות שוטר, רשאי להצביע בכל קלפי, ובלבד שהזדהה בתעודת זהות והציג לפני יושב־ראש ועדת הקלפי אישור ממשטרת ישראל כי חדל להיות שוטר; יושב־ראש ועדת הקלפי יחתום על התעודה ויצרף אותה לפרוטוקול ועדת הקלפי, והוועדה תטביע בתעודת הזהות את החותמת המעידה שהצביע בבחירות לכנסת."

15. הוספת סעיף 95א

אחרי סעיף 95 לחוק הבחירות יבוא:

"95א. הצבעת עובדים מסוימים

שר הפנים, בהתייעצות עם שר הביטחון ובהסכמת יושב־ראש הוועדה המרכזית יחד עם סגניו, רשאי לתת הוראות, בין בתקנות ובין בדרך אחרת, בכל הנוגע לסדרי הצבעתם של מי שנמצאים כיום הבחירות באזורים שנקבעו לעניין סעיף זה כדי שר הפנים, בהתייעצות ובהסכמה כאמור, מתוך השטחים המוחזקים על־ידי צבא־הגנה לישראל, והם עובדי צבא־הגנה לישראל או עובדים אחרים המועסקים באותם אזורים; ההוראות האמורות יבאו לידיעת הנוגעים בהן בדרך ששר הפנים יראה לנכון, בהתייעצות ובהסכמה כאמור; ההוראות האמורות אינן טעונות פרסום ברשומות."

לחוק הבחירות לכנסת, והודעה לפי סעיף 35 לאותו חוק תכלול גם פרטים על הצגת הנספחים; ברשות מקומית שאין בה נספח, תוצג הודעה מתאימה על כך במקום ובמועד כאמור.

(ב) כשנה שבה מתקיימות בחירות למועצה כאמור בסעיף 4 או 5 —

(1) ישלח השר הודעה לכל מי ששמו נכלל בנספח על דבר הכללתו בנספח של אותה רשות מקומית;

(2) הנספחים הנוגעים לאזורי הקלפי שבתחום רשות מקומית יוצגו באותה רשות מקומית לצד רשימות הבוחרים כאמור בסעיף 34 לחוק הבחירות לכנסת.

(ג) לא יאוחר מהיום ה־46 לאחר היום הקובע, ימסור השר למועצה של רשות מקומית שביקשה זאת העתק של הנספחים של אותה רשות מקומית.

(3) בסעיף 23, אחרי "ימסור השר למועצה" יבוא "לפי דרישתה".

22. החלת הוראות שעה על הבחירות לרשויות המקומיות

פסקאות (2) ו־(4) של סעיף 6 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 4), התשכ"ט—1969 ותוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראות שעה), התשל"ל—1969, יחולו על הבחירות לכלל הרשויות המקומיות.

23. פרסום

חוק זה יפורסם ברשומות תוך 30 ימים מיום קבלתו בכנסת.

24. תחילה

תחילתו של חוק זה עם קבלתו בכנסת.

16. תיקון סעיף 99

בסעיף 99 לחוק הבחירות, במקום "ביום השמיני" יבוא "ביום השנים־עשר".

17. תיקון סעיף 107

בסעיף 107 לחוק הבחירות, במקום סעיף קטן (ב) יבוא: " (ב) מי שהצביע, יטביעו האחראים בתעודת הזהות שלו חותמת המעידה שהצביע בבחירות לכנסת. "

18. תיקון סעיף 114

בסעיף 114 לחוק הבחירות, במקום "היום ה־5" יבוא "היום ה־2".

19. תיקון סעיף 145

בסעיף 145 לחוק הבחירות, אחרי סעיף קטן (ה) יבוא: " (ו) סמכות הנתונה לפי סעיף זה לוועדה המרכזית תהא נתונה, לעניין פרק ט', ליושב־ראש הוועדה המרכזית יחד עם סגניו. "

20. תיקון סעיף 146

בסעיף 146 (ב) לחוק הבחירות, המספר "90" — יימחק.

21. תיקון חוק הרשויות המקומיות (בחירות)

כחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965 —

(1) בסעיף 11(א), אחרי "חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט — 1969" יבוא "(להלן — חוק הבחירות לכנסת)";

(2) במקום סעיף 16 יבוא:

"16. הצגת הנספחים ומסירת העתק מהם

(א) בכל שנה יציג השר את הנספחים של כל הרשויות המקומיות באותו מועד, באותו מקום ובאותו אופן שבהם מוצגות רשימות הבוחרים לכנסת לפי סעיף 33

³ ס"ח התשל"ג, עמ' 52.
⁴ ס"ח התשכ"ט, עמ' 197.
⁵ ס"ח התשל"ל, עמ' 3.

הסתייגויות לחוק הג"ל

לסעיף 4

חבר הכנסת ת' טובי מציע:

הסיפא של סעיף 39, המחיל כמלים "שדרש זאת" — תימחק.

חבר הכנסת מ' פלד מציע:

במקום סעיף 4 יבוא:

"4. החלפת סעיף 39

במקום סעיף 39 לחוק הבחירות יבוא:

"39. מסירת הרשימות לחברי הוועדה המרכזית

לסעיף 5

חבר הכנסת מ' פלד מציע:

הסעיף יימחק.

לא יאוחר מהיום ה־46 אחרי היום הקובע, ימסור שר הפנים העתק מהרשימות שהוצגו לכל סיעה המיוצגת בוועדה המרכזית וכן לכל אחד מחברי הוועדה המרכזית שדרש זאת, ובלבד שהדרישה באה לא יאוחר מהיום הקובע; שר הפנים ימסור העתק מהרשימות שהוצגו, לכל משקיף בוועדה המרכזית, בתוך שבעה ימים ממועד מינויו.

- לסעיף 6
חבר הכנסת מ' פלד מציע:
כמקום סעיף 6 יבוא:
"6. החלפת סעיף 55
כמקום סעיף 55 לחוק הבחירות יבוא:
"55. מסירה לחברי הוועדה המרכזית
לא יאוחר מהיום ה-135 אחרי היום הקובע.
או שבעה ימים לאחר מינוי המשקיף בוועדה
המרכזית, אם מונה לאחר היום ה-135.
ימסור שר הפנים לכל אחד מחברי הוועדה
המרכזית ומשקיפיה העתק מפנקס הבחורים
כאמור בסעיף 54 ורשימה של כל השינויים
שחלו בפנקס הבחורים כתוצאה מכקשות.
ערים או ערעורים לפי פרק זה."
- חבר הכנסת ת' טובי מציע:
המלים "שדרש זאת לא יאוחר מהיום ה-89 אחרי היום
הקובע" — יימחקו.
- לסעיף 7
חבר הכנסת מ' פלד מציע:
בסעיף 155 אחרי המלים "ואולם לא ישלחו" יבוא
"בשנה כזו".
- לסעיף 8
חבר הכנסת מ' פלד מציע:
בפסקה (3) — במקום "3,500" יבוא: "4,500".
- לסעיף 9
חברי הכנסת מ' פלד ות' טובי מציעים:
הסעיף יימחק.
- לסעיף 12
חברי הכנסת מ' פלד ות' טובי מציעים:
- פסקה (2) — תימחק.
פסקה (1) — תימחק.
- לסעיף 13
חבר הכנסת מ' פלד מציע:
בסעיף קטן (ד) ברישא, המלה "וסגניו" — תימחק.
- לסעיף 15
חבר הכנסת מתי פלד מציע:
הסעיף יימחק.
חבר הכנסת ת' טובי מציע:
ברישא של סעיף 95, המלים "ובהסכמת יושב-ראש
הוועדה המרכזית יחד עם סגניו" — יימחקו.
לחלופין מציעים כל אחד מחברי הכנסת מ' פלד ות' טובי:
אם לא תתקבל הצעתם — בסעיף 95 ברישא, המלים
"יחד עם סגניו" — יימחקו.
- לסעיף 19
חברי הכנסת מ' פלד ות' טובי מציעים:
הסעיף יימחק.
לחלופין, חבר הכנסת ת' טובי מציע:
המלים "יחד עם סגניו" — יימחקו.
- לסעיף 20
חבר הכנסת מ' פלד מציע:
הסעיף יימחק.
- לסעיף 21
חבר הכנסת מ' פלד מציע:
בפסקה (2), בסעיף קטן 16(ג), המלים "שביקשה זאת"
— יימחקו.

לב. חוק הבזק (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 1
בסעיף 1 לחוק הבזק, התשמ"ב — 1982¹ (להלן — החוק
העיקרי) —
(1) לפני הגדרת "בזק", יבוא:
"אישור סוג" — אישור שנתן השר לפי חוק זה
לדגם של ציוד קצה לשם חיבורו לרשת הבזק של
החברה;
(2) אחרי הגדרת "החברה" יבוא:
"מישק" — המפגש הפיסי בין יחידות בזק
תפקודיות שונות;
(3) בהגדרת "מתקן בזק", בסופה יבוא "והכול לרבות
ציוד קצה";
2. תיקון סעיף 4
בסעיף 4(ד) לחוק העיקרי, אחרי המלים "שיינתן הרשיון"
יבוא "לרבות לענין תשלום אגרות", ובסופו יבוא
"לענין רשיון מיוחד הכולל ציוד קצה, רשאי הוא גם
להתנות שיינתן תחילה אישור סוג לציוד".
3. הוספת סעיפים 4א ו-4ב
אחרי סעיף 4 לחוק העיקרי יבוא:

¹ ס"ח התשמ"ב, עמ' 218; התשמ"ג, עמ' 4; התשמ"ד, עמ' 167; התשמ"ז, עמ' 224.

דין כללים שקבעה המועצה לפי סעיף קטן זה כדין תנאים ברשיון המיוחד.

ג. אגרות לרשימות ותנאים

(א) השר רשאי לקבוע בתקנות —

(1) אגרה בעד מתן רשיון;

(2) אגרה שנתיית שעל בעל רשיון לשלם בעד כל סוג של שירות בזק שהוא נותן, למעט בעד שירות בזק שלגביו הוא משלם תמלוגים לפי סעיף 54;

(3) דרכים ומרעדים לתשלום האגרות, לרבות הצמדתן למדד המחירים לצרכן, גביית רכיב פינוגים והוצאותיה.

(ב) בתקנות כאמור בסעיף קטן (א) רשאי השר לקבוע כי יראו כל תשלום ששולם כתנאי למתן רשיון או לפיו, לפני תחילתן של התקנות האמורות, כאגרה שנקבעה בהן.

4. תיקון סעיף 5

בסעיף 5 (א) לחוק העיקרי, אחרי "בידי בעל רשיון" יבוא "או בידי בעל זיכיון כמשמעותו בפרק ב'". ואחרי "כמתקני הבוק לבעל הרשיון" יבוא "או לבעל הזיכיון".

5. תיקון סעיף 6א

בסעיף 6א לחוק העיקרי, אחרי הגדרת "מנוי" יבוא:

"ציוד מישק" — התקן המשמש או המיועד לשמש לצורכי קליטת שידורים בחצרי מנוי, לרבות מפענח, ממיר אפיקים ואנטנה";

6. תיקון סעיף 16

בסעיף 16 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (ב) הסיפא המתחיל במלים "ולפי פקודת הטלגרף האלחוטית" — יימחק;

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

(ג) הוראות פקודת הטלגרף האלחוטית [נוסח חדש], החשל"כ—1972 (להלן — הפקודה), יחולו על בעל זיכיון.

(ד) בעל זיכיון יקבל רשיון, הכול לפי הוראות הפקודה, וככל שנחוץ לצורך הקמה, הפעלה וקיום של ציוד אלחוטית שהוא חלק מרשת הכבלים, כתנאים ובהיקף שייקבעו ברשיון; בוטל זיכיון בטל הרשיון.

(ה) בעל זיכיון לא יחויב בתשלום אגרה לפי הפקודה בעד רשיון כאמור בסעיף קטן (ד), בשיעור שיעלה על חמישה אחוזים משיעור האגרות המוטלות לפי הפקודה על בעלי רשימות דומים אחרים.

7. תיקון סעיף 16

בסעיף 16 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים, יבוא "איסור העברה, שעבוד או עיקול";

44 מתן אישור סוג

(א) השר רשאי לתת אישור סוג, בין לפי בקשה ובין מיזמתו.

(ב) אדם, המבקש לחבר לרשת הבוק של החברה ציוד קצה שטרם ניתן לגביו אישור סוג, יגיש לשר בקשה בכתב לקבלת אישור סוג; בבקשה יפורטו פרטי הציוד ויצורפו לה מפרטי הציוד, וכל פרט או מסמך אחר, כפי שיקבע השר בתקנות.

(ג) לא יינתן אישור סוג אלא לאחר שהשר שקל וכדק את הבקשה והתקיימו לפחות אלה:

(1) ציוד הקצה מתאים לרשת הבוק של החברה;

(2) רמת בטחונותו של ציוד הקצה מספיקה כדי למנוע פגיעה או נזק למשתמשים ומטפלים בציוד ולרשת הבוק ועובדיה.

(ד) השר רשאי לאשר בקשה כאמור בסעיף קטן (ב), להחנות את אישורו כתנאים שיש לקיימם לפני שיינתן אישור סוג, לרבות התשלום בעדו, או להוסיף ברשיון תנאים אחרי שניתן, או לדחות את הבקשה תוך מתן נימוקים לדחייה.

(ה) הודעה אל אישור סוג של ציוד קצה, לרבות פרטיו ותנאיו של האישור, תפורסם ברשומות יצוין בה אם חיבורו של הציוד טעון רשיון מיוחד.

44. רשיון מיוחד לתאגיד כתימלון

(א) בסעיף זה —

"בית-מלון" — בית-מלון מומלך כהגדרתו בתקנות שירותי חירות (כתי-מלון), החשמ"א—1980²;

"תאגיד" — תאגיד שכל בעלי מניותיו הם בעליהם של כתי-מלון ושהתאגד למטרת ביצוע פעולות בוק לפי סעיף זה.

(ב) לא ניתן זיכיון לשידורי כבלים באזור, כאמור בפרק ב'ו, רשאי השר, על אף האמור בכל דין, להעניק רשיון מיוחד לתאגיד לבצע באותו אזור, פעולת בוק שהיא בגדר שידורי רדיו וטלוויזיה לציבור, ובלבד שהשידורים ישודרו רק כתחום כתי-מלון בעלי המניות בתאגיד, אלא אם כן נקבע אחרת ברשיון.

(ג) בלי לגרוע מן האמור בסעיף 4, רשאי השר לקבוע תנאים של רשיון מיוחד שניתן לפי סעיף זה, לרבות הגבלות לעניין גבולות הקרבה הגיאוגרפית שבין כתי-מלון בעלי המניות כתאגיד.

(ד) ביקש בעל בית-מלון להיות בעל מניות בתאגיד התאגיד סירב להיענות לבקשתו, רשאי השר, לאחר שנתן הזדמנות לשני הצדדים להשמיע את טענותיהם לפניו, להורות לתאגיד לשרד גם לבית-מלון כאמור בין שהוא בעל מניות בתאגיד ובין שלא, וכתנאים שיקבע השר.

(ה) המועצה לפי סעיף 6 רשאית לקבוע כללים לעניין תוכנם ונושאייהם של שידורי התאגיד לפי סעיף 4;

² ק"ת החשמ"א, עמ' 62.

(2) האמור בסעיף יסומן (א), ואחריו יבוא:

"(ב) ציוד מישק שהותקן בחצריו של מנוי אינו ניתן —

(1) לשעבוד או לעיקול:

(2) להעברה לאחר אלא בהתאם להוראות שקבע השר בתקנות או בויכיון.

(ג) ערבויות שהמציא בעל זיכיון לפי סעיף 6(ב)(5) לשם הבטחת מילוי תנאי הזיכיון והכספים שנתקבלו ממימושו אינן ניתנות לעיקול."

8. תיקון סעיף 6א

האמור בסעיף 6א לחוק העיקרי יסומן (א), ואחריו יבוא:

"(ב) בוטל או פג תוקפו של זיכיון וניתן זיכיון חדש במקומו, ירכוש בעל הזיכיון החדש, בתשלום, מאת בעל הזיכיון הקודם את זכויותיו בתחנת השידור ששימשה לשידוריו, ובלבד שהתחנה ראויה לשימוש לצורכי המשך השידורים: כאין הסכמה בין בעלי הזיכיונות בדבר מצבה של תחנת השידור כאמור או בדבר גובה התשלום בעדה — יכרע השר במחלוקת ורשאי הוא לפטור מרכישת תחנת השידור, כולה או חלקה: על החלטת השר ניתן לערער לפני בית-משפט."

9. תיקון סעיף 6כג

בסעיף 6כג לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (ג), במקום הסיפא המתחיל במלה "אולם" יבוא:

"אולם השר רשאי, באישור המועצה, להחיר הפצת שידורים שלא באמצעות בעל זיכיון לשידורי כבלים (להלן — הפצה ישירה), כל זמן שלא ניתן להפיץ את השידורים באמצעות רשת כבלים של בעל זיכיון לשידורי כבלים, לאחר ששקל, בין היתר, את עניינו של הציבור ואת ענינם של בעלי הזיכיונות שמתן היתר נוגע להם; היה באזור מסוים בעל זיכיון לשידורי כבלים, ישמע השר את טענותיו לפני מתן היתר הפצה ישירה באזור."

(2) סעיף קטן (ה) יסומן (ו), ולפניו יבוא:

"(ה) השר רשאי, לאחר החייעצות במועצה, לקבוע בתקנות הוראות לענין הפצה ישירה לרבות המעבר מהפצה ישירה כאמור להפצה באמצעות רשת כבלים- של בעל זיכיון לשידורי כבלים והתשלומים הכרוכים בכך."

(3) בסעיף קטן (ו), אחרי "ער ה' ז'" יבוא "ח".

10. תיקון סעיף 6לד

בסעיף 6 לד(א) לחוק העיקרי, במקום "לא תפחת משני-שלישים" יבוא "לא תפחת מחמש-שישיות".

11. תיקון סעיף 6לו

בסעיף 6לו לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ו) יבוא:

"(ז) מבלי לגרוע מהוראות פרק ד' לחוק העונשין,

החשל"ז — 1977, המסייע להתקנה, להפעלה או לקיומם של שידורים או המסייע להתקנה או להפעלה של תחנת שידור כשהוא יודע, או שכנסיות העניין היה עליו לדעת, כי אינם משודרים כדן ושלא ניתן לגביהם זיכיון מאת השר לפי חוק זה או שלא ניתן לגביהם היתר לפי כל דין, דינו מאסר שישה חודשים או קנס 250,000 שקלים חדשים (להלן — "תחנת שידור אסורה" או "שידורים אסורים", לפי העניין).

(ח) לענין סעיף קטן (ז), "סיוע" —

(1) השתתפות בשידורים אסורים, לרבות קריאה, דיבור שלא מן הכתב, נגינה ומשחק, או השתתפות בהקלטה לשם שידורים כאמור;

(2) הספקת משדרים לתוכניות לשידורים אסורים, לרבות הספקת תקליטים, סרטי קולנוע וטלוויזיה, סרטי הקלטה מגנטיים וקוליים וכן כתיבת יצירה לצורכי שידורים כאמור;

(3) הספקת חדשות, ידיעות או תשדירי פרסומת לשידורים אסורים או לתחנת שידור אסורה, הזמנתם או תשלום בעדם;

(4) ניהול עסק שנועד לאפשר שידורים אסורים, לרבות סיוע בניהול עסק כאמור;

(5) מימון פעולות ושידורים כחנת שידור אסורה;

(6) עזרה טכנית לתחנת שידור אסורה, להפעלתה ולקיום שידורים אסורים;

(7) תיווך בין מפעיל שידורים אסורים, הבעלים או המחזיק של תחנת שידור אסורה, לבין ספקי חדשות או ידיעות או אנשים העוסקים בפרסומת או המעוניינים בפרסומת;

(8) העסקת אדם בצוות של תחנת שידור אסורה;

(9) ייצוג או תיווך של מפעיל תחנת שידור אסורה, בעליה או מחזיקה לפעולות מנויות בפסקאות (1) עד (8).

(ט) נכלל תשדיר פרסומת בשידורים אסורים, ובלי לגרוע מאחריות כל אדם לשידור תשדיר פרסומת כאמור, תהיה זו ראויה לכאורה כי התשדיר סופק, הוזמן או שולם בידי מי שתוכן התשדיר עשוי לפרסם את עסקיו או לקדם את מטרותיו, וזאת אם הוכיח את אלה:

(1) הוא נקט את כל האמצעים הסבירים כדי למנוע את שידורו של התשדיר;

(2) התשדיר שודר שלא בידעתו.

(י) לענין סעיף קטן (ח)(3) ולענין סעיף קטן (ט), "תשדיר פרסומת", לרבות שידורים הממומנים בידי מפלגה או גופים אחרים ותעמולת בחירות."

12. הוספת סעיף 6מ

אחרי סעיף 6לט לחוק-העיקרי יבוא:

- (ג) נתפס מסמך של אדם לפי סעיף קטן (א) יאפשר הממונה, לבקשת אותו אדם, לצלם את המסמך.
- (ד) המחזיק חפץ שנחפס לפי סעיף קטן (א) יטפל בו כדרך בעלים; לא טיפל כך והחפץ נשמד או ניזוק, ישולמו לבעליו פיצויים מאוצר המדינה.
- (ה) בית-משפט השלום שכתחום שיפוטו נתפס חפץ, רשאי לפי בקשת הממונה או לפי בקשת אדם התובע זכות בחפץ, לצוות כי החפץ יימסר לתובע הזכות בו או לפלוני או שיהגו בו אחרת, כפי שיוורה בית-המשפט והכול כתנאים שיקבע.

16. החלפת סעיף 31

במקום סעיף 31 לחוק העיקרי יבוא:

"א31. מרמה ותחבולה

(א) העושה אחת מאלה, דינו — מאסר שישה חודשים או קנס כאמור בסעיף 61(א) (3) לחוק העונשין, התשל"ז — 1977:

(1) משתמש במרמה או בתחבולה במתן בוק שהותקן כדין; בפסקה זו, "מתן בוק" — לרבות תחנת שידור והתקן פענוח לשידורים מוצפנים;

(2) משיג לעצמו או לזולתו, במרמה או בתחבולה, שירות בוק או שידורים הניתנים כדין;

(3) מייצר, מוכר או מפיץ מכשיר שתכליתו לאפשר ביצוע מעשה כאמור בפסקה (1) או (2).

(ב) הורשע אדם בשל מעשה לפי סעיף קטן (א), רשאי בית-המשפט לחייבו בתשלום פיצוי לבעל רשיון או לבעל זיכיון, לפי העניין, וכן לאדם אחר שנפגע מן השימוש כאמור.

(ג) בסעיף זה, "בעל זיכיון": "שידורים" ו"תחנות שידור" — כהגדרתם בסעיף 6.א6.

17. תיקון סעיף 36

בסעיף 36(א) לחוק העיקרי, במקום "אלא בהיתר מאת השר" יבוא "אלא אם כן קיבל לכך היתר כאמור בסעיף 36ב".

18. הוספת סעיף 36א

אחרי סעיף 36 לחוק העיקרי, יבוא:

"א36. ציוד קצה שלא אושר

העובר על הוראות תקנות לפי סעיף 53 שנאמר בהן שהפרתן מהווה עבירה, דינו — קנס."

19. תיקון סעיף 37

בסעיף 37 לחוק העיקרי —

(1) ככותרת השוליים, בסופה יבוא "וצו עשה";

(2) במקום סעיפים 28, 29, 31, 35 או 36 יבוא: "סעיפים 28, 28א, 31, 33, 35, 36 או 36א";

"מ איסור הסדר כובל

(א) בעל זיכיון לא יהיה צד להסדר כובל כמשמעותו בפרק ב' לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח — 1988¹ (להלן — חוק ההגבלים), לעניין הפקה מקומית של תוכניות לשידורי טלוויזיה בכבלים לרבות הזמנת כל עבודה הנחוצה לצורך הפקה כאמור.

(ב) הפר בעל זיכיון את האמור בסעיף קטן (א), יראו אותו כמי שעבר על הוראה מהוראת פרק ב' לחוק ההגבלים, ויחולו עליו הוראות העונשין הקבועים בסעיף 47(ב) לאותו חוק; היה בעל הזיכיון חבר-בני-אדם — יחולו גם הוראות סעיף 48 לעניין הפרה כאמור."

13. תיקון סעיף 7

בסעיף 7(ב) לחוק העיקרי —

(1) במקום "תשעה" יבוא "אחד-עשר";

(2) במקום הסיפא המתחיל במלה "ושניים" יבוא "שניים המייצגים, לדעת השר, את הצרכנים ושניים המייצגים, לדעת השר, את תחום עיבוד הנתונים".

14. תיקון סעיף 12

בסעיף 12 (ב) (5) לחוק העיקרי, המלה "דרכי" — תימחק.

15. הוספת סעיף 28א

אחרי סעיף 28 לחוק העיקרי יבוא:

"א28. סמכות כניסה ותפיסה

(א) מי שהשר הסמיכו לכך (בסעיף זה — הממונה), רשאי —

(1) להיכנס לכל מקום בעל אופי מסחרי שלגביו יש לו חשד סביר כי מתבצעת בו פעולה הנוגעת לייבוא, הפצה או מכירה של ציוד קצה, שנקבע בתקנות לפי סעיף 53א, שהיא עבירה ולערוך במקום חיפוש; אולם אין להיכנס למקום המשמש גם למגורים אלא על-פי צו חיפוש מאת שופט, והוראות הסעיפים 26 עד 30 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט — 1969, יחול, כשינויים המחוייבים על חיפוש לפי פסקה זו;

(2) לתפוס כל ציוד קצה או מסמך (להלן בסעיף זה — חפץ) שיש חשד סביר שבו או באמצעותו נעברה עבירה.

(ב) חפץ שנחפס לפי סעיף קטן (א), מותר להחזיק בו עד שבית-משפט שאליה הוגש כתב-אישום על עבירה הקשורה באותו חפץ יחליט מה ייעשה בו; לא הוגש כתב אישום כאמור בתוך שישים ימים מיום התפיסה — יחזור החפץ; נחשור ספק למי להחזיר, יכריע בית-משפט השלום שכתחום שיפוטו נתפס החפץ על-פי בקשת אדם התובע זכות בו, או על-פי בקשת הממונה.

¹ ס"ח התשמ"ח, עמ' 128.

(ב) השר רשאי להורות על קביעת מפרטים טכניים של ציוד קצה ודרכי פרסומם לאחר שנועץ עם גופים המייצגים לדעתו תחומי בוק, לרבות תחום עיבוד נתונים.

ב53. היתר לעבודות

(א) השר או מי שהוא הסמיכו לכך מכין עובדי המדינה או עובדי החברה, רשאי ליתן היתר לביצוע עבודות המנויות בסעיף 36.

(ב) אדם הרואה עצמו נפגע מהחלטתו של מי שהוסמך כאמור בסעיף קטן (א), רשאי לערור עליה לפני השר בתוך עשרים ואחד ימים מיום שהגיעה לידיו.

23. תיקון חוק יישוב סכסוכי עבודה

בחוק יישוב סכסוכי עבודה, התשי"ז—1957⁵, בהגדרת "שירות ציבורי" שבסעיף 37א, בפסקה (12), בסופה יבוא "בידי בעל רשיון כללי פי חוק הבוק, התשמ"ב—1982, וכידי בעל רשיון אחר הכלול ברשימה שערך שר התקשורת כאישור ועדת העבודה והרווחה של הכנסת והיא פורסמה ברשומות".

24. הוספת סעיף 59א

אחרי סעיף 59 יבוא:

"59א. אישור ועדה

תקנות, תשלומים ואגרות, לפי סעיפים 4א, 4ג, 46א(ג), 46ב(ג) ו-453א, ייקבעו באישור ועדת הכלכלה של הכנסת."

25. פרסום

חוק זה יפורסם ברשומות בתוך 30 יום מקבלתו בכנסת.

(3) אחרי "להפסיק את המעשה המהווה עבירה" יבוא "או לעשות מעשה שימנע המשך קיומה של העבירה".

20. תיקון סעיף 38

בסעיף 38(ד) לחוק העיקרי, בפסקה (1), במקום "לפי סעיף 36" יבוא "לפי סעיף 53ב".

21. תיקון סעיף 42

בסעיף 42 לחוק העיקרי, במקום פסקה (2) יבוא:

"(2) הן אושרו בידי בית-הדין לפי חוק החוזים האזרחיים, התשמ"ג—1982⁴."

22. הוספת סעיפים 53א ו-53ב

אחרי סעיף 53 לחוק העיקרי יבוא:

"53א. פיקוח על ציוד קצה

(א) השר רשאי לקבוע בתקנות הוראות בדבר —

(1) הדרכים והתנאים למתן אישור סוג, לרבות בדבר עריכת בדיקות ומדידות של ציוד קצה ובדיקות של מפרטים טכניים של ציוד

כאמור לרבות באמצעות מי שהשר הסמיכו לכך; הסמכה כאמור תפורסם ברשומות;

(2) התשלומים כער בדיקות ומדידות כאמור בפסקה (1);

(3) ייבואו של ציוד קצה, הפצתו, מכירתו, הטיפול בו ודרכי תחזוקתו;

(4) חובת מסירתם של מידע, מסמך, או ציוד הדרושים לשם ביצוען של הוראות לפי סעיף זה.

⁴ ס"ח התשמ"ג, עמ' 8.
⁵ ס"ח התשי"ז, עמ' 58.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 4

שר התקשורת מציע:

הסעיף — יימחק.

לג. חוק בנק ישראל (תיקון מס' 16), התשמ"ח—1988

כמקום "לא יותר מתשעה" יבוא "לא יותר מאחד-עשר", ובמקום "לפחות חמישה" יבוא "לפחות שבעה".

1. תיקון בסעיף 20

בסעיף 20(א) לחוק בנק ישראל, התשי"ד—1954¹,

¹ ס"ח התשי"ד, עמ' 192; התשמ"ה, עמ' 201.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

2. ביטול

חוק היטל על אשראי במטבע חוץ, התשמ"ז—1987 — בטל.

אחרי סעיף 1

חבר הכנסת ד' תיכון מציע:

אחרי סעיף 1 יבוא:

לד. הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1988

התש"ך — 1960¹, כפסקה (1), אחרי "לפי חוק זה" יבוא "או כי קטין ניסה להתאכזר או התאכזר".

1. תיקון סעיף 24

בסעיף 24(א) לחוק הנוער (טיפול והשגחה).
1 ס"ח התש"ך, עמ' 52.

לה. הצעת החלטה לתיקון סעיפים 45 ו-102 לתקנון הכנסת

2. האמור בסעיף 102 לתקנון הכנסת יסומן "א)". ואחריו יבוא:

1. בסעיף 45 לתקנון הכנסת, במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב) המבקש לתקן שיבוש, שגיאה או השמטה בפרוטוקול, יפנה בכתב ליושב-ראש הוועדה ויפרט את התיקון המבוקש; יושב-ראש הוועדה יביא את הצעת התיקון להחלטה בפני הוועדה כישיבתה הראשונה."

"(ב) בהסכמת השואל או — בנוכחות המצדיקות זאת — על דעת יושב-ראש הכנסת, יכול השר הנשאל להיות מיוצג על-ידי שר אחר."

לו. הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 9), התשמ"ח — 1988

2. הוספת סעיפים 9א עד 9ג

אחרי סעיף 9 לפקודה יבוא:

מבוא

9א. הוצאת פקודות משטרת ישראל

התיקון המוצע בא בעיקרו:

(א) המפקח הכללי יוציא, באישור השר, הוראות כלליות שיקבעו עקרונות לעניין ארגון המשטרה. סדרי המינהל, המשטר והמשמעת בה והכטחת פעולתה התקינה (להלן — הוראות המשטרה).

א. לעגן בחקיקה ראשית את סמכות המפקח הכללי להוציא הוראות ופקודות כלליות.

(ב) המפקח הכללי יוציא פקודות כלליות שיקבעו פרטים בנושאים האמורים בסעיף קטן (א) (להלן — פקודות המטה הארצי).

ב. לייעל את הדין בהליך משמעתו ולהעניק זכות ערעור על פסקי-דין בהליך כאמור.

ג. לאפשר למשטרה להסתייע במתנדבי המשמר האזרחי בכביצוע פעולות בעלות אופי משטרהי, נוסף על פעולות בתחום הביטחוני.

9ב. פרסום פקודות משטרת ישראל

1. תיקון סעיף 1

(א) פקודות משטרת ישראל יפורסמו בדרך שורה המפקח הכללי ותוקפן ממועד פרסומן; אין פקודות משטרת ישראל טעונות פרסום ברשומות.

בסעיף 1 לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א — 1971¹ (להלן — הפקודה) —

(1) במקום הגדרת "קצין משטרה בכיר" יבוא:

(ב) פקודות משטרת ישראל שלגביהן יקבע היועץ המשפטי לממשלה, בהתייעצות עם המפקח הכללי או מי שהוא הסמיכו לעניין זה, כי יש להן נגיעה או חשיבות לציבור, יהיו טעונות פרסום נוסף ברשומות.

"קצין משטרה בכיר" — שוטר מדרגת סגן-ניצב ומעלה";

(2) אחרי הגדרת "קצין משטרה בכיר" יבוא:

9ג. דין פקודות משטרת ישראל

(א) לעניין פקודה זו רואים את פקודות משטרת ישראל כדינים.

"פקודות משטרת ישראל" — הוראות המשטרה ופקודות המטה הארצי שהוצאו לפי סעיף 9א;

"קצין שיפוט" — קצין משטרה מדרגת רב-פקד ומעלה שאינו קצין שיפוט בכיר או קצין משטרה בדרגת פקד שהמפקח הכללי הסמיכו לכך;

"קצין שיפוט בכיר" — קצין משטרה מדרגת ניצב-משנה ומעלה;

(ב) היתה סתירה בין הוראות המשטרה ובין פקודות המטה הארצי — עדיפות הוראות המשטרה; היתה סתירה בין פקודות המטה הארצי ובין פקודה אחרת — עדיפות פקודות המטה הארצי."

3. החלפת סעיף 18

"דן יחיד" — קצין שיפוט או קצין שיפוט בכיר;

במקום סעיף 18 לפקודה יבוא:

"עבירת משמעת" — עבירה כמשמעותה בסעיף 50.

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 17, עמ' 390; ס"ח התשמ"ב, עמ' 201.

לשם מניעת פגיעה בביטחון המדינה, בטובת הציבור או במשמעת המשטרה.

(ג) החליט המפקח הכללי או בית-דין על-פי סמכותו לפי סעיפים קטנים (א) ו-(ב) על עריכת הדיון בדלתיים סגורות, רשאי הוא להרשות לאדם, או לסוגי בני אדם, להיות נוכחים בשעת הדיון, כולו או מקצתו.

351. הפרעות לדיונים

בית-דין רשאי לצוות על הרחקתו של מי שמפריע לדיוני בית-הדין או המתנהג בצורה הפוגעת בכבוד בית-הדין.

371. הליכים בהעדר צד

בית-דין רשאי להרחיק צד להליך המפריע לדיוני בית-הדין. עשה כן, יובאו ההליכים לידיעת הצד שהורחק בדרך שיורה בית-הדין.

381. כיווין בית-דין

(א) מי שאינו שוטר ועבר אחת העבירות האלה, דינו — מאסר שלושה חודשים:

(1) החזן כדון לכוא לפני בית-דין ולא בא או בא ועזב לפני שקיבל רשות לעשות כן ולא הראה סיבה מספקת להיעדרו או לעזיבתו;

(2) הוזר כדון על-ידי בית-דין ולא השיב כנדרש בחוק;

(3) נדרש כדון על-ידי בית-דין להמציא מסמך שברשותו וללא הצדק חוקי לא המציא אותו;

(4) כהיותו עד בבית-הדין, לא השיב על שאלה שנדרש כדון להשיב עליה או השיב כיועין תשובה מתחמקת ללא הצדק חוקי;

(5) גרם הפרעה או הפסקה במהלך הדיונים של בית-הדין.

(ב) מי שאינו שוטר וביזה את בית-הדין לפי פקודה זו על-ידי נקיטת לשון מעליבה או מאימת, דינו — מאסר שישה חודשים.

(ג) הסמכות לדון על העבירות לפי סעיף זה, היא בידי בית-משפט השלום.

351. צו הבאה

מי שהחזן להעיד בבית-דין ולא התייצב או נצטווה להמציא מסמך לבית-הדין ולא המציאו, רשאי בית-הדין אם שוכנע, כי אותו אדם נמנע מלכבד או מלהמציא את המסמך בלא צידוק סביר, לצוות על הבאתו לפני בית-הדין בזמן שייקבע בצו (להלן — צו הבאה).

351. ביצוע צו הבאה

צו הבאה יבוצע כפי שמבצעים צו לפי סעיף 73 לחוק כתי-המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד — 1984.

18. התפטרות שוטר

(א) שוטר לא יתפטר מן השירות אלא אם כן נתן למפקח הכללי הודעה על כך שלושה חודשים מראש; לא עשה כן — יאווהו נעדר מן השירות ללא רשות.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאי המפקח הכללי, לבקשת שוטר, להתיר לו לפרוש מהשירות אף אם לא חלפו שלושה חודשים ממועד מתן ההודעה.

4. תיקון סעיף 349

בסעיף 349 לפקודה, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) נוסף על האמור בסעיף קטן (ב), תהא המשטרה רשאית להסתייע במשמר גם בפעולותיה לשמירת הביטחון, הנפש והרכוש שנקבעו בחקנות באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

(ד) חבר המשמר לא יועסק בפעולות כאמור בסעיף קטן (ג) אלא אם כן קיבל הכשרה מתאימה שנקבעה בחקנות."

5. החלפת הפרק החמישי

במקום הפרק החמישי לפקודה יבוא:

"פרק חמישי — דין משמעתי.

סימן א: הוראות כלליות

50. עבירת משמעתי

(א) עבירת משמעתי היא עבירה הפוגעת בסדר הטוב ובמשמעתי כמפורט בחוספת.

(ב) השר, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת רשאי, בצו, להוסיף על החוספת או לגרוע ממנה.

51. חחולת הדין המשמעתי

שוטר שהואשם בעבירת משמעתי יועמד לדין משמעתי לפני בית דין למשמעתי או לפני דן יחיד לפי הוראות פקודה זו.

51. אי תלות

כענייני שפיטה לפי פקודה זו, אין על היושב כדון מרות זולת מרותו של הדין ואין הוא נתון למרות כלשהי של מפקדיו.

51. פומביות הדיון

(א) דיון בבית-דין למשמעתי או בבית-הדין לערעורים על-פי פקודה זו (לכל אחד מהם ייקרא להלן — בית-דין), ייארך בדלתיים פתוחות זולת אם להחליט המפקח הכללי על עריכתו בדלתיים סגורות משום שהדבר דרוש לשם מניעת פגיעה בביטחון המדינה.

(ב) בית-דין רשאי להחליט בכל שלב של הדיון, מנימוקים שיירשמו, על עריכת הדיון כולו או מקצתו בדלתיים סגורות, אם הדבר דרוש לדעתו

52. שותפות לעבירות משמעת
הוראות פרק ד' לחוק העונשין, התשל"ז — 1977.³
יחולו על עבירות משמעת לפי פקודה זו בשינויים המחויבים.
53. התיישנותן של עבירות
(א) לא יועמד שוטר לדין משמעתי בבית-דין למשמעת אם חלפו שלוש שנים מיום ביצוע העבירה; ולדין משמעתי לפני דן יחיד — אם חלפה שנה אחת מיום ביצוע העבירה.
- (ב) התגלה חקירה נגד שוטר, יחל מגיין התקופה האמורה בסעיף קטן (א) ביום ההליך האחרון בחקירה.
54. התיישנותם של עונשים
עונש שהוטל בדין משמעתי, לא ייחילו כביצועו, ואם נפסק ביצועו — לא ימשיכו בו, אם חלפו שלוש שנים מיום שפסק-הדין נעשה חלוט או מיום ההפסקה, לפי המאוחר.
55. אין אחריות משמעתי פנמיים
אין דנים שוטר בדין משמעתי על מעשה שזוכה ממנו או שהורשע בו בדין משמעתי לפי פקודה זו.
- 55א. שיפוט משמעתי נוסף על שיפוט פלילי
אחריותו של שוטר כשל עבירת משמעת אינה גורעת מאחריותו הפלילית בשל מעשה או מחולל ומותר לנקוט נגדו הליכי משמעת, אף אם הורשע או זוכה כשל המעשה או המחולל בבית-המשפט.
- 55ב. הליך משמעתי הליך פלילי
(א) הוגש נגד שוטר כתב תלונה לפני דן יחיד, או כתב אישום בבית דין למשמעת והוגש בשל אותו מעשה או מחולל גם כתב אישום לבית משפט על עבירה פלילית, או שהיועץ המשפטי לממשלה הודיע שבכוונתו להגיש כתב אישום כזה, יעוכבו על אף האמור בסעיף 55א הליכי המשמעת עד גמר ההליכים הפליליים, והוא הדין אם הוגש כתב תלונה או כתב אישום לאחר הגשת כתב אישום לבית-משפט על עבירה פלילית, כאמור.
- (ב) נגמרו ההליכים הפליליים או שהיועץ המשפטי לממשלה הודיע שחזר בו מכוונתו להגיש כתב אישום, ימשיכו בהליכי המשמעת.
- (ג) סעיף קטן (א) לא יחול אם נתקיימה אחת מאלה:
(1) השוטר שעליו הוגש כתב התלונה לדין יחיד או כתב האישום לבית-הדין למשמעת, הסכים להישפט תחילה בדין משמעתי;
(2) הדין היחיד או בית-הדין למשמעת החליט על-פי בקשת היועץ המשפטי לממשלה כי נסיבות המקרה מחייבות להקדים את הליכי המשמעת להליכים הפליליים.
- (ד) שום דבר בסעיף זה לא יגרע מסמכויות ההשעיה לפי פקודה זו.
55. ראיות חסרות
על אף האמור בסעיף 55א, לא חשמש אמרה שנחן נאשם בהליך משמעתי, ראייה נגדו בהליך בפלילים.
75. פסק-דין במשפט פלילי
הממצאים והמסקנות של פסק-דין חלוט במשפט פלילי שנוהל נגד שוטר, יראו אותם כמכונים בהליך משמעתי נגד אותו שוטר.
55. שיפוט משמעתי לפי חקיקה אחר
היה שוטר נמנה עם כעלי מקצוע הכפופים לפי כל חקיקה לשיפוט משמעתי שלא לפי פקודה זו, מותר לשפוט אותו לפי פקודה זו, אפילו כבר נשפט בשל אותו מעשה או מחולל לפי אותו חקיקה, וכן מותר לשפוט אותו לפי אותו חקיקה אפילו כבר נשפט לפי פקודה זו.
56. חיוב בפנימיים
(א) בית-דין למשמעת או דן יחיד שהרשיעו שוטר בעבירת משמעת, רשאים לחייבו, נוסף על כל עונש כחשלוס פנימיים על הנוק שנגרם במישורין עקב העבירה, ואלם לא יחייבוהו לשלם לפי סעיף זה סכום העולה על שכרו החודשי כפי שהוא כעת הטלת החיוב.
- (ב) חיוב בפנימיים לפי סעיף זה אינו פוטר מאחריות לנוקים לפי כל דין אחר.
57. גביית קנסות ופנימיים
(א) נחייב שוטר בדין משמעתי לשלם קנס או פנימיים, ייגבו הקנס או הפנימיים על-ידי ניכוי הסכומים המגיעים לו עקב שירותו כמשטרה, בדרך שתקבע בפקודות משטרת ישראל, ובלבד ששיעור הניכוי לא יעלה בתודש אחד על השיעורים הקבועים בסעיף 8 לחוק הגנת השכר, התשי"ח — 1958.⁴
- (ב) קנסות ופנימיים שנגבו כאמור בסעיף קטן (א) ישולמו לקרן הכללית של משטרת ישראל.
58. מקום ריצוי עונש מחבוס או מאסר
(א) עונש מחבוס יבוצע במתקן משטרה שיקבע המפקח הכללי, או במתקן צבאי.
- (ב) המפקח הכללי יקבע את סדרי המינהל, המשטר והמשטר במקום שנקבע לביצוע עונש מחבוס ואת יתר האמצעים שמותר לנקוט כלפי המוחזקים באותם מקומות לשם קיום המשמעת, ולשם שמירה על זכויותיהם וביטחונם של מוחזקים כאמור.
59. ביטול עונש או המתקחה
(א) המפקח הכללי רשאי, מתמת נסיבות מיוחדות שיירשמו, לבטל עונש שהוטל בדין משמעתי.

³ ס"ח התשל"ז, עמ' 226; התש"מ, עמ' 219.

⁴ ס"ח התשי"ח, עמ' 86; התש"מ, עמ' 26.

64. אי תחולת דיני הראיות הכלליים על הדיון המשמעתי לפי פקודה זו לא יחולו דיני הראיות הנוהגים בבתי-המשפט.
- 64א. סדרי דין באין הוראות בכל עניין של סדרי דין שאין עליו הוראה בפקודה זו או בתקנות שהותקנו על-פיה ינהג היושב בדין בדרך הנראית טובה ביותר לעשיית משפט צדק, ובלבד שיגמק את החלטתו לעניין זה.
- 64ב. סדרי דין (א) השר באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת יקבע בתקנות סדרי דין ואת סדרי המצאת מסמכי שלפיהם יקיים וינוהל הדיון המשמעתי לפי פקודה זו.
- (ב) לא יועמד שוטר לדין משמעתי אלא לפי חקנות שיותקנו לפי סעיף זה.
- סימן ב: דן יחיד
65. העמדה לדין לפני דן יחיד (א) דרגת דן יחיד תהא גבוהה בשתי דרגות לפחות מדרגת הנאשם, ואולם המפקח הכללי רשאי לדון אשם אף אם דרגת הנאשם נמוכה מדרגתו בדרגה אחת בלבד.
- (ב) דן יחיד בדין משמעתי של שוטר שדרגתו מפקח ומעלה יהיה קצין שיפוט בכיר בלבד.
66. העברת הדיון לדן יחיד אחר (א) לאחר קריאת כתב התלונה רשאי הנאשם לבקש מטעמים שיפרט בבקשתו, את העברת הדיון לדן יחיד אחר; הדן היחיד רשאי להחליט להעביר את הדיון לדן יחיד אחר; החליט שלא להעביר את הדיון כאמור, יציין בהחלטתו את הנימוקים לכך.
- (ב) נאשם בדרגת תת-ניצב ומעלה שהועמד לדין לפני המפקח הכללי וביקש העברת הדיון כאמור בסעיף קטן (א), יועבר הדיון בעניינו, אם החליט המפקח הכללי להיענות לבקשה, לרבי-ניצב או לשופט שיצאו לקצבה ושמינה השר לעניין זה.
67. סמכויות ענישה של דן יחיד (א) דן יחיד רשאי להטיל עונשים אלה, כולם או מקצתם: (1) אם הוא קצין שיפוט — (א) נזיפה; (ב) נזיפה חמורה; (ג) קנס שאינו עולה על שכר חמישה ימים כפי שייקבע בפקודות משטרת ישראל; (ד) ריתוק למקום השירות לתקופה שאינה עולה על חמישה ימים.
- להפחית ממנו או להחליפו בעונש קל ממנו, ובלבד שלא הגוש עליו ערעור והמועד להגשת הערעור חלף.
- (ב) חויב שוטר בדין משמעתי בתשלום פיצויים לפי סעיף 56, רשאי המפקח הכללי, מחמת נסיבות מיוחדות, לבטל את החיוב בפיצויים או להקטין את שיעורם.
60. פיטורים עקב דיון משמעתי או פלילי המפקח הכללי רשאי לפטר שוטר שנידון בדין משמעתי או בפלילים אף אם זוכה, אם הוא סבור, עקב הדיון המשמעתי או הפלילי, כי אין השוטר מתאים להמשיך ולשרת במשטרה, ובלבד שקצין משטרה בכיר לא יפטר אלא באישור השר.
61. עונש על תנאי (א) הוטל על נאשם בדין משמעתי עונש מחבוש, רשאי הדן היחיד או בית-הדין להורות בגזר הדין שהעונש, כולו או מקצתו, יהיה על תנאי.
- (ב) מי שנידון לעונש על תנאי לא יישא עונשו אלא אם עבר בתוך תקופה שנקבעה בגזר דינו ושלא תפחת משנה ולא תעלה על שלוש שנים (להלן — תקופת התנאי), אחת העבירות שנקבעו בגזר הדין והורשע בשל עבירה כזאת (להלן — עבירה נוספת) חוץ לתקופת התנאי או לאחריה.
- (ג) תקופת התנאי תחיל מיום גזר הדין.
- (ד) קביעת העבירות לפי סעיף קטן (ב) יכול שתהא כציון סוג של עבירות או בפירוט עבירות מסוימות, אם דרך תיאורן ואם דרך אזכור הוראות חוק; אוזכרה הוראת חוק והיא בוטלה לאחר מכן והוראה אחרת באה במקומה, יראו את גזר הדין כמאזכר את ההוראה האחרת.
62. כיטול כהונה של יושב בדין משמעתי (א) המפקח הכללי רשאי לקבוע כי היושב בדין משמעתי יחדל לשמש בתפקידו, אם הורשע בעבירה או שמתנהלת נגדו חקירה.
- (ב) המפקח הכללי יבטל מינויו של היושב בדין משמעתי שחדל להיות שוטר, אולם רשאי הוא לאפשר לו לסיים דיון בעניין שהחל בו.
- (ג) קביעה כאמור בסעיף קטן (א) לגבי חבר בית-דין שאינו שוטר, תהא בסמכותו של שר המשטרה.
- 63א. החלפת שופט (א) נפטר היושב בדין משמעתי, או נבצר ממנו לשבת בדין מסיבה אחרת, ימנה המפקח הכללי דן אחר לשבת בדין במקומו; הדן היחיד, או בית-דין בהרכבו החדש, רשאי להמשיך בדין מן הנקודה שאליה הגיע הדיון הקודם, אם לא התנגד לכך הנאשם.
- (ב) סעיפים 66 (א) ו-74 יחולו גם לעניין מי שנתמנה לפי הוראות סעיף זה.

משטרה בכירים שאחד מהם לפחות חבר לשכת עורכי הדין בישראל.

(ב) מותב בית-הדין למשמעת הדין בעבירות של שוטר, לפי סעיפים 8 ו-19 לתוספת. כלפי מי שאינו שוטר, יורכב משני קציני משטרה בכירים שאחד מהם לפחות חבר לשכת עורכי-הדין בישראל, ושופט נוסף שמינה המפקח הכללי מתוך רשימת נציגי ציבור הכשרים להתמנות שופטי בית-משפט שלום, שקבע השר בהסכמת שר המשפטים.

(ג) המפקח הכללי ימנה את נשיא בית-הדין מבין שופטי: לענין סעיף קטן (ב). ימונה הנשיא מבין השופטים שהם קציני משטרה.

73. דרגת שופטים
בבית-דין למשמעת לא ישב שופט שדרגתו נמוכה מדרגת נאשם.

74. התנגדות להרכב
נאשם רשאי לפנות לבית-הדין למשמעת בבקשה מנומקת לפסול שופט היושב בדינו; נענה בית-הדין לבקשה, יפרוש השופט שהבקשה התייחסה אליו ואחר ימונה תחתיו; נדחתה הבקשה - רשאי הנאשם לעזור על הדחייה לפני המפקח הכללי, בדרך שנקבעה בפקודות משטרת ישראל.

75. עונשים
הורשע הנאשם בעבירה, רשאי בית הדין למשמעת להטיל עליו עונשים אלה, כולם או מקצתם:

- (1) גניפה;
- (2) גניפה חמורה;
- (3) קנס שאינו עולה על שכר חודשיים, כפי שייקבע בפקודות משטרת ישראל;
- (4) ריחוק למקום השירות לתקופה שאינה עולה על ארבעים וחמישה ימים;
- (5) מחבוש לתקופה שאינה עולה על ארבעים וחמישה ימים;
- (6) הורדה בדרגה;

76. דחיית ביצוע עונש
הטיל בית-דין למשמעת עונש על נאשם והודיע הנאשם, כמעמד מתן גזר הדין, על רצונו לערער על פסק-הדין, רשאי בית-הדין לצוות על דחיית ביצוע העונש עד להחלטה בערעור.

סימן ד: בית-דין לערעורים

77. ערעור
(א) נאשם שהורשע בבית-הדין למשמעת והמפקח הכללי או מי שהוא הסמיכו לכך, רשאים לערער על הכרעת הדין או על גזר הדין או על פסק-הדין כולו.

(ב) ערעור יהיה כהגשת כתב ערעור לבית-הדין לערעורים. חתום ביד המערער או בא כוחו, בדרך שתיקבע בפקודות משטרת ישראל.

(2) אם הוא קצין שיפוט בכיר -

- (א) גניפה;
- (ב) גניפה חמורה;
- (ג) קנס שאינו עולה על שכר עשרה ימים כפי שייקבע בפקודות משטרת ישראל;
- (ד) ריחוק למקום השירות לתקופה שאינה עולה על עשרה ימים;
- (ה) מחבוש לתקופה שאינה עולה על עשרים וחמישה ימים.
- (ב) דן יחיד לא יטיל עונש מחבוש אלא על שוטר שממלא חובתו לפי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], החש"מ-1986⁵ (להלן - חוק שירות ביטחון) כמשמו הגבול שבחיל המשטרה.

68. דחיית ביצוע עונש
הטיל דן יחיד עונש על נאשם והודיע הנאשם כמעמד מתן גזר הדין על רצונו לערער על הפסק, רשאי הדין יחיד לצוות על דחיית ביצוע העונש עד להחלטה בערר.

69. ערר על פסק
(א) שוטר שהרשיעו דן יחיד רשאי, בתוך חמישה-עשר ימים מיום שהודע לו הפסק, להגיש עליו ערר בכתב, בדרך שנקבעה בפקודות משטרת ישראל.

(ב) קצין שיפוט בכיר הדין בערר רשאי לדון בו אף אם הוגש לאחר המרעז האמור כסעיף קטן (א) אם הוכח, להנחת דעתו, כי היה הצדק סביר לאיחור.

(ג) בערר כאמור ניתן לערור גם על חיוב בתשלום פיצויים שהוטל לפי סעיף 56.

70. סמכויות קצין שיפוט בכיר הדין בערר
(א) קצין שיפוט בכיר הדין בערר רשאי לעשות אחת מאלה:

- (1) לקבל את הערר ולזכות את הנאשם;
- (2) להקל כעונש;
- (3) לדחות את הערר.

(ב) היה הערר גם על חיוב בפיצויים, רשאי קצין השיפוט הבכיר הדין בערר לבטל או להקטין את שיעור הפיצויים.

סימן ג: בית-דין למשמעת

71. כינון בית-דין למשמעת
המפקח הכללי יכונן בית-דין למשמעת שידון שוטרים בעבירות משמעת, וימנה את השופטים שיכהנו בו.

72. שופטי בית-הדין למשמעת
(א) מותב בית-הדין למשמעת ידון בשלושה קציני

⁵ ס"ח התשמ"ו, עמ' 107.

77א. התקופה להגשת ערעור

התקופה להגשת ערעור היא ארכעים וחמישה ימים מיום מתן פסק־הדין: ניתן פסק־הדין שלא במעמד הנאשם או החובע, חל מניין התקופה להגשת הערעור מן היום שבו הומצא לו פסק־הדין. כדרך שתיקבע בפקודת משטרת ישראל.

77ב. הארכת מועדים

בית־הדין לערעורים רשאי, לבקשת מערער, להרשות הגשת ערעור לאחר שעברה התקופה להגשתו כאמור בסעיף 77א.

77ג. כינון בית־דין לערעורים

(א) השר יכונן בית־דין לערעורים שידון בערעורים על פסקי־דין של בית־דין למשמעת, וימנה את השופטים שיכהגו בו.

(ב) בית־דין לערעורים ידון כשלושה שופטים שהם קציני משטרה בכירים, כשאחד מהם לפחות חבר לשכת עורכי־הדין בישראל; כנשיא ישמש קצין בדרגה ניצב.

77ד. ייצוג המפקח הכללי

המפקח הכללי או מי שהוא הסמיכו לכך ימנה קצין משטרה בכיר שייצג אותו לפני בית־הדין לערעורים כמשיב או כמערער, לפי העניין.

77ה. זימון

בית־דין לערעורים יזמין בכתב זימון החתום ביד המפקח הכללי: בכתב הזימון ייקבע מקום מושבו של בית־הדין והמועד תחילת הדיון והוא יישלח למערער ולמשיב.

77ו. חזרה מערעור

מערער רשאי לחזור בו מערעורו. בכל שלב של הערעור, אולם משנסתיימו טענות בעלי הדין, לא יחזור בו מערעורו אלא ברשות בית־הדין לערעורים.

77ז. סמכות בית־דין לערעורים

בית־דין לערעורים רשאי לעשות אחד מאלה:

(1) לקבל את הערעור, כולו או מקצתו, לשנות את פסקי־הדין של הערכאה הקודמת, או לבטלו וליתן אחר במקומו;

(2) לדחות את הערעור;

(3) ליתן בקשר לפסקי־הדין כל החלטה אחרת שהערכאה הקודמת הייתה מוסמכת לתתה, ובלבד שלא יטיל בית־הדין לערעורים על הנאשם עונש חמור משהוטל עליו, אלא אם כן הוגש ערעור על קולת העונש;

(4) להחזיר את הדיון לערכאה קודמת, עם הוראות.

77ח. פסקי־דין סופי

פסקי־דין של בית־דין לערעורים הוא סופי.

סימן ה: הוראות נוספות

77ט. תקופות שלא יבואו כמניין תקופת שירות ביטחון

שוטר הממלא תובתו לפי חוק שירות ביטחון כמשמר הגבול שבחיל המשטרה, אין רואים את תקופת המחכוש שלו לפי פסקי־דין, או את תקופת היעדרותו מן השירות שלא כדין שעליה נידון, כתקופת שירות חובה לפי חוק שירות ביטחון, אלא אם כן ניתנה הוראה אחרת מאת דן יחיד, בית־דין למשמעת, בית־דין לערעורים או בית־משפט.

77י. השעיה

שוטר שמתנהלת נגדו חקירה על ביצוע עבירה או עבירת משמעת, רשאי המפקח הכללי להשעותו ממשרתו, ובלבד שלא יושעה קצין משטרה בכיר אלא באישור השר.

77יא. שכר בעת השעיה

(א) שוטר שהושעה, ישולם לו, בעד התקופה שמתחילת השעייתו עד מועד הזיכוי או ההרשעה, חלק משכרו כפי שהמפקח הכללי יראה לנכון, ובלבד שהחלק האמור לא יפתח ממחצית שכרו.

(ב) שוטר שהושעה ולא הועמד לדין או שהועמד לדין חזכה, וכאי להשלמת שכרו בעד תקופת השעייתו.

(ג) הועמד שוטר לדין על חלק מהעבירות שבעטיין הורשה, או זוכה מחלק מן העבירות שעליהן הועמד לדין, רשאי המפקח הכללי, מטעמים שירשמו, להורות שישולם לו השכר שהיה מקבל אילו לא ההשעיה, בניכוי חלק השכר שקיבל בתקופת השעייתו לפי סעיף קטן (א), ובלבד שלא הוחלט לפטרו מחיל המשטרה; פוטר השוטר מן השירות — לא יהא זכאי להשלמת שכרו.

(ד) השתכר שוטר מעבודה נוספת, בתקופת השעייתו, יזוכו סכומי השכר שקיבל מעבודתו הנוספת מן השכר שישולם לו לפי סעיפים קטנים (ב) ו-(ג).

77יב. אין שכר בעד ימי היעדרות או מאסר

שוטר שנידון על היעדרות ללא רשות מן השירות או שהיה נתון כמעצר או כמאסר, לא יהיה זכאי לשכר בעד כל יום או חלק ממנו של היעדרות, מעצר או מאסר כאמור.

6. החלפת סעיף 94

במקום סעיף 94 לפקודה יבוא:

"94. ביצוע ותקנות

השר ממונה על ביצוע פקודה זו והוא רשאי להתקין תקנות לכיצועה."

7. ביטול סעיף 95

סעיף 95 לפקודה — בטל.

8. ביטול תוספת והחלפתה

התוספת לפקודה תבוטל וכמקומה יבוא:

"תוספת (סעיף 50)

(ב) העמדה לדין לפי פסקה זו חתה מסורה להחלטת היועץ המשפטי לממשלה או מי שהוא הסמיך לכך.

20. עשיית אחד מאלה בהליך, ללא הצדק סביר —

(1) אי הופעה או הופעה באיחור להליך שהחמץ אליו כדין;

(2) עויבת מקום הליך שלא ברשות;

(3) אי-המצאת מסמך שנדרש כדין להמציאו;

(4) אי-מתן תשובה או מתן תשובה מתחמקת או כוזבת;

(5) נקיטת לשון מעליבה או מאיימת, או גרימת הפרעה או הפסקה;

(6) פרסום דבר על דיון שהתנהל כדלתיים סגורות, שלא ברשות מי שדן בהליך;

לענין סעיף זה, "הליך" — דיון בבית-משפט, דין משמעותי או חקירה.

21. עשיית פעולה המכוונת למנוע, לעכב או להפריע בכל דרך שהיא את הגשתה או העברתה של קבילה לנציב קבילות השוטרים.

22. עשיית פעולה המכוונת למנוע, לעכב או להפריע בכל דרך שהיא את הגשתה או העברתה של תלונה לממונה על תלונות הציבור במשטרה.

23. הימנעות ממתן סיוע שביקש נציב קבילות השוטרים לשם ביורו, קבילה או תלונה, מסירת מידע כוזב במהלך ביורו כאמור או הכשלתו בדרך אחרת.

24. הימנעות ממתן סיוע שביקש הממונה על תלונות הציבור במשטרה לשם ביורו תלונה, מסירת מידע כוזב במהלך ביורו כאמור או הכשלתו בדרך אחרת.

9. תחילה ותחילה

(א) תחילתו של חוק זה בתום שישה חודשים מיום פרסומו (להלן — יום התחילה).

(ב) הוראות חוק זה —

(1) יחולו גם על עבירות משמעת שעבר שוטר לפני יום התחילה ושטרם הועמד עליהן לדין משמעתי, ובלבד שמתור היה להעמידו לדין משמעתי על עבירה משמעת כאמור לפני יום התחילה.

(2) לא יחולו על הליכים תלויים ועומדים ביום התחילה.

10. קיום תיקף והתאמת מונחים

(א) פקודות הקבע שהוצאו במשטרת ישראל לפני יום התחילה, יראו אותן כפקודות משטרת ישראל שפורסמו לפי חוק זה, ואולם הוראות סעיף 9(ב) לפקודה יחולו עליהן.

עבירות משמעת

1. אי-מילוי הוראה מהוראות פקודות משטרת ישראל או כל הוראה אחרת שניתנה כדין, או סירוב למלא הוראה כאמור.

2. התרשלות במילוי תפקיד.

3. התנהגות שאינה הולמת שוטר או שיש בה כדי לפגוע בתדמית המשטרה.

4. שימוש לרעה בסמכות, שניתנה מכוח תפקיד.

5. היעדרות מתפקיד ללא הצדק סביר.

6. היעדרות מן השירות בכוונה שלא לשוב אליו; העדר מן השירות לתקופה של 21 ימים רצופים שלא ברשות, יראו, לענין זה, ככוונה שלא לשוב לשירות, כל עוד לא הוכח אחרת.

7. אי-נקיטת אמצעים סבירים למניעת עבירה שידוע לשוטר כי עומדים לבצועה, לגילוי עבירה או להבאת חשוד בבצוע עבירה לדין.

8. עריכת חיפוש או כיצוע מעצר או כניסה לרשות היחיד שלא כדין או שלא בתום לב.

9. סירוב למסור פרטים בדבר זהות או מספר אישי או הסתרת פרטים כאמור.

10. התחזות לבעל דרגה אחרת או לבעל סמכות אחרת.

11. מתן הצהרה כוזבת, העלמת ידיעות שתובה למוסרן או שימוש כאמצעים פסולים אחרים לשם התגייסות למשטרה, לשם קבלת תפקיד או דרגה או לשם השתמטות מתפקיד.

12. החזקת ציוד משטרה, שימוש בו או השמדתו בניגוד לפקודות משטרת ישראל וללא הצדק סביר.

13. החזקה או הפעלה של כלי ירייה, תחמושת, חומר נפץ או חומר מסוכן אחר, שלא בסמכות, שלא במידת הזהירות הנדרשת או בניגוד לפקודות משטרת ישראל; לענין זה — "כלי ירייה" — כמשמעותו בחוק כלי הירייה, התש"ט—1949.⁶

14. גילוי או מסירה של דבר הנוגע למשטרה, לאדם בלתי מוסמך ללא קבלת רשות כדין.

15. פנייה, ללא קבלת רשות כדין, אל גורם מחוץ למשטרה בכל ענין הנוגע לשירות במשטרה; לענין זה, "גורם מחוץ למשטרה" — למעט בית-משפט.

16. התנהגות בלתי אדיבה או נקיטת לשון גסה כלפי הציבור בעת מילוי תפקיד או כשהשוטר לבוש מדים.

17. סירוב בלתי מוצדק למלא בקשה סבירה של אדם מהציבור הבאה עקב היותו שוטר.

18. ניצול מעמד של שוטר שלא לצורך מילוי תפקיד.

19. (א) שימוש בכוח כלפי אדם במסגרת מילוי תפקיד בניגוד לפקודות משטרת ישראל או כל הוראה אחרת שניתנה כדין.

⁶ ס"ח התש"ט, עמ' 143.

- (ב) כל מקום בדין שבו נאמר "כללי השירות במשטרה" או "פקודות הקבע" ייקרא כאילו נאמר בו "פקודות המשטרה כמשמעותן בפקודת המשטרה".
11. פרסום חוק זה יפורסם ברשומות בתוך שלושים ימים מיום קבלתו.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 5

- חברי הכנסת ד' שילנסקי ומ' וירשובסקי מציעים:
- כסעיף 46ב החדש, בסעיף קטן (א), במקום "באישור" יבוא "בהסכמת שר המשפטים ובאישור".
- חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:
- אם תתקבל הסתייגותו לסעיף 8, בסעיף 72 החדש, בסעיף קטן (ב), במקום "סעיפים 8 ו-19" יבוא "סעיף 8".
- חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:
- כתוספת החדשה — פסקה (19) תימחק, והפסקאות שלאחריה ימוספרו לפי זה.
- חבר הכנסת א' רובינשטיין מציע:
- כתוספת החדשה, בפסקה (19), אחרי "במסגרת מילוי תפקיד" יבוא "למעט שימוש בכוח כלפי מי שנמצא במשמורת המשטרה ונגרמה לו חבלה גופנית חמורה".

לז. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 1
- כסעיף 1 לפקודת בתי-הסוהר [נוסח חדש], החשל"ב — 1971¹ (להלן הפקודה) —
- (1) במקום הגדרת "סוהר בכיר" יבוא:
- "סוהר בכיר" — סוהר מדרגת סגן-גונדר ומעלה;
- (2) אחרי הגדרת "סוהר זוט" יבוא:
- "פקודת השירות" — הוראות שירות בתי-הסוהר ופקודות נציבות בתי-הסוהר שהוצאו לפי סעיף 80א;
- "קצין שיפוט" — סוהר מדרגת כלאי ומעלה, שהנציב העניק לו, בכתב, סמכות של קצין שיפוט, ואינו קצין שיפוט בכיר;
- "קצין שיפוט בכיר" — סוהר בכיר לרבות מנהל בתי-סוהר, שהנציב העניק לו בכתב סמכות של קצין שיפוט בכיר;
- "דן יחיד" — קצין שיפוט או קצין שיפוט בכיר;
- "עבירת משמעת" — עבירה כמשמעותה בסעיף 101¹.
2. תיקון סעיף 57
- בסעיף 57 לפקודה —
- (1) במקום "(להלן קצין שיפוט)" יבוא "(להלן בסימן זה — קצין שיפוט)";
- (2) בפסקה (3) במקום "סוהר בכיר אחר" יבוא "סוהר מדרגת כלאי ומעלה".
3. תיקון סעיף 80 (א) (2)
- בסעיף 80 (א) (2) לפקודה אחרי "שלא כשורה" יבוא "או שמתנהלת נגדו חקירה על ביצוע עבירה או עבירת משמעת".
4. הוספת סעיפים 80א עד 80ג
- אחרי סעיף 80 לפקודה יבוא:
- "80א. הוצאת פקודות השירות
- (א) הנציב יוציא, באישור השר, הוראות כלליות שיקבעו עקרונות לעניין ארגון השירות, סדרי המינהל, המשטר והמשמעת בו והבטחת פעולתו התקינה (להלן — הוראות שירות בתי-הסוהר).
- (ב) הנציב יוציא פקודות כלליות שיקבעו פרטים בנושאים האמורים בסעיף קטן (א) (להלן — פקודות נציבות בתי-הסוהר).
- 80ב. פרסום פקודות השירות
- פקודות השירות אינן טעונות פרסום ברשומות והן יפורסמו בדרך שיוורה הנציב.
- 80ג. דין פקודות השירות
- (א) לעניין פקודה זו רואים את פקודות השירות כדניים.
- (ב) היתה סתירה בין הוראת שירות בתי-הסוהר ובין פקודת נציבות בתי-הסוהר — עדיפה הוראת שירות בתי-הסוהר; היתה סתירה בין פקודת נציבות בתי-הסוהר לבין פקודה אחרת — עדיפה פקודת נציבות בתי-הסוהר".
5. תיקון סעיף 83
- בסעיף 83 לפקודה, במקום "סוהר בכיר" יבוא "סוהר מדרגת כלאי ומעלה".
6. החלפת סעיף 86
- במקום סעיף 86 לפקודה יבוא:
- "86. התפטרות סוהר
- (א) סוהר לא יתפטר מן השירות אלא אם כן נתן לנציב הודעה על כך שלושה חדשים מראש; לא עשה כן — ידאווה כנעדר מן השירות ללא רשות.

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 21. עמ' 459: התשמ"ח, עמ' 45.

101ה. ביזיון בית־הדין
(א) מי שאינו סוהר ועבר אחת העבירות האלה, דינו — מאסר שלושה חודשים;

(1) הזמן כדין לבוא לפני בית־דין ולא בא או בא ועזב לפני שקיבל רשות לעשות כן, ולא הראה סיבה מספקת להיעדרו או לעזיבתו;

(2) חזרה כדין עליידי בית־דין ולא השיב כנדרש בחוק;

(3) נדרש כדין עליידי בית־דין להמציא מסמך שברשותו וללא הצדק חוקי לא המציא אותו;

(4) בהיותו עד בבית־הדין, לא השיב על שאלה שנדרש כדין להשיב עליה או השיב כיועין תשובה מתחמקת ללא הצדק חוקי;

(5) גרם הפרעה או הפסקה כמהלך הדיונים של בית־הדין.

(ב) מי שאינו סוהר וכזה את בית־הדין לפי פקודה זו עליידי נקיטת לשון מעליב או מאימת, דינו — מאסר שישה חודשים.

(ג) הסמכות לדון בעבירות לפי סעיף זה; היא בדין בית־משפט השלום.

1101. צו הבאה

מי שהוזמן להעיד בבית־דין ולא התייצב או נצטווה להמציא מסמך לבית־הדין ולא המציאו, רשאי נשיא בית־הדין, אם שוכנע כי אותו אדם מנע מלבוא או מלהמציא את המסמך כלא צידוק סביר, לצוות על הבאתו לפני בית־הדין בזמן שייקבע בצו (להלן — צו הבאה).

1101. ביצוע צו הבאה

צו הבאה יבוצע כפי שמבצעים צו לפי סעיף 73 לחוק בתי־המשפט [נוסח משולב].
התשמ"ד — 1984².

102. שותפות לעבירות משמעת

הוראות פרק ד' לחוק העונשין, התשל"ז — 1977³ יחולו על עבירות משמעת לפי פקודה זו בשינויים המחויבים.

103. התיישנות עבירות

(א) לא יועמד סוהר לדין משמעתי בבית־דין למשמעת אם חלפו שלוש שנים מיום ביצוע העבירה, ולדין משמעתי לפני דן יחיד — אם חלפה שנה אחת מיום ביצוע העבירה.

(ב) התנהלה נגד הסוהר חקירה בשל מעשה המהווה עבירת משמעת, יחל מניין התקופה האמורה בסעיף קטן (א) כיום ההליך האחרון בחקירה.

104. התיישנות עונשים

עונש שהוטל בדין משמעתי לא יתחילו בכיצועו, ואם נפסק ביצעו — לא ימשיכו בו, אם חלפו

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאי הנציב, לבקשת סוהר, להתיר לו לפרוש מהשירות אף אם לא חלפו שלושה חודשים ממועד מתן ההודעה.⁴

7. תיקון טרק ג'

בפרק ג' לפקודה, במקום סימן ט יבוא:

"סימן ט: עבירות משמעת ודין משמעתי —
הוראות כלליות

101. עבירת משמעת ותחילת הדין המשמעתי

(א) עבירת משמעת היא עבירה הפוגעת בסדר הטוב ובמשמעת כמפורט בתוספת.

(ב) השר, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, רשאי בצו להוסיף על התוספת או לגרוע ממנה.

(ג) סוהר שהואשם בעבירת משמעת, יועמד לדין משמעתי לפני בית־דין למשמעת או לפני דן יחיד לפי הוראות פקודה זו.

101א. אי־חלות

בענייני שפיטה לפי פקודה זו אין על היושב כדין מרות זולת מרותו של הדין ואין הוא נתון למרות כלשהי של מפקדיו.

101ב. פומביות הדין

(א) דיון בבית־דין למשמעת או בבית־הדין לערעורים על־פי פקודה זו, (לכל אחד מהם ייקרא להלן — בית־דין), ייערך בדלתיים פתוחות זולת אם החליט הנציב על עריכתו בדלתיים סגורות משום שהדבר דרוש לשם מניעת פגיעה בביטחון המדינה.

(ב) בית־דין רשאי להחליט, בכל שלב של הדין, מנימוקים שירשמו, על עריכת הדין כולו או מקצתו בדלתיים סגורות, אם הדבר דרוש לדעתו לשם מניעת פגיעה בביטחון המדינה, בטובת הציבור, במשמעת שירות כתי־הסוהר, בביטחון כתי־הסוהר או כמוסר.

(ג) החליט הנציב או בית־דין על־פי סמכותו לפי סעיפים קטנים (א) ו־(ב), על עריכת הדין בדלתיים סגורות, רשאי הוא להרשות לאדם או לסוגי בני אדם להיות נוכחים בשעת הדין כולו או מקצתו.

101ג. הפרעות לדיונים

בית־דין רשאי לצוות על הרחקתו של מי שמפריע לדיוני בית־הדין או מתנהג בצורה הפוגעת בכבוד בית־הדין.

101ד. הליכים בעהר צד

בית־דין רשאי להרוחק צד להליך המפריע לדיוני בית־הדין; עשה כן, יובאו ההליכים לידיעת הצד שהורחק כדרך שיוורה בית־הדין.

² ס"ח התשמ"ד, עמ' 198; התשמ"ה, עמ' 138.
³ ס"ח התשל"ז, עמ' 226; התשמ"ו, עמ' 219.

בעכירת משמעת רשאים לחייבו, נוסף על כל עונש, בתשלום פיצויים על הנוק שנגרם במישירין עקב העבירה, ואולם לא יחייבוהו לשלם לפי סעיף זה סכום העולה על שכרו החדשי כפי שהוא בעת הטלת החיוב.

(ב) חיוב בפיצויים לפי סעיף זה אינו פוטר מאחריות לנזקים לפי כל דין אחר.

107. גביית קנסות ופיצויים

(א) נתחייב סוהר בדין משמעתי לשלם קנס או פיצויים, יגבו הקנס או הפיצויים על-ידי ניכוי מהסכומים המגיעים לו עקב שירותו כשירות, בדרך שתיקבע בפקודות השירות, ובלבד ששיעור הניכוי לא יעלה בחודש אחד על השיעורים הקבועים בסעיף 8 לחוק הגנת השכר, החשי"ח — 1958¹.

(ב) קנסות ופיצויים שנגבו כאמור בסעיף קטן (א) ישולמו לקרן שתיקרא "הקרן הכללית של בתי-הסוהר".

108. ביטול עונש או המחקתו

(א) הנציב רשאי, מחמת נסיבות מיוחדות שיירשמו, לבטל עונש שהוטל בדין משמעתי, להפחית ממנו או להחליפו בעונש קל ממנו, ובלבד שלא הגיש עליו ערעור והמועד להגשת הערעור חלף.

(ב) חיוב סוהר בדין משמעתי בתשלום פיצויים לפי סעיף 106, רשאי הנציב מחמת נסיבות מיוחדות, לבטל את החיוב בפיצויים או להקטין את שיעורם.

109. פטורים עקב דיון משמעתי או פלילי

הנציב רשאי לפטר סוהר שנידון בדין משמעתי או כפלילי, אף אם זוכה, אם הוא סבור עקב הדיון המשמעתי או הפלילי כי אין הסוהר מתאים להמשך ולשרת כשירות, ובלבד שסוהר בכיר לא יפוטר אלא באישור השר.

110. תחילת עונש

תחילתו של עונש שהוטל בדין משמעתי תהא ביום מתן גזר הדין או במועד אחר שיקבע הדין היחיד או בית-הדין.

100א. עונש על-תנאי

(א) הוטל על נאשם בדין משמעתי עונש ריתוק או קנס או מחבוש, או הורדה כדונה, רשאי הדין היחיד או בית-הדין להורות בגזר הדין שהעונש כולו או מקצתו יהיה על-תנאי.

(ב) מי שנידון לעונש על-תנאי לא יישא את עונשו אלא אם כן עבר בתוך התקופה שנקבעה בגזר דינו ושלא תפתח משנה ולא תעלה על שלוש שנים (להלן — תקופה התנאי). אחת העבירות שנקבעו בגזר הדין, והורשע בשל עבירה כזאת (להלן — עבירה נוספת) בתוך תקופת התנאי או לאתריה.

(ג) תקופת התנאי תתחיל מיום גזר הדין.

(ד) קביעת העבירות לפי סעיף קטן (ב) יכול שתהא בציון סוג של עבירות או בפירוט עבירות מסוימות.

שלוש שנים מיום שפסק הדין נעשה חלוט או מיום ההפסקה, לפי המאוחר.

105. אין אחריות משמעתי פועמים

אין דנים סוהר בדין משמעתי על מעשה שזוכה ממנו או שהורשע בו בדין משמעתי לפי פקודה זו.

105א. שיפוט משמעתי נוסף על שיפוט פלילי

אחריותו של סוהר בשל עבירת משמעתי אינה גורעת מאחריותו הפלילית בשל מעשה או מחדל, ומותר לנקוט נגדו הליכי משמעת, אף אם הורשע או זוכה בשל אותו המעשה או המחדל בבית-המשפט.

105ב. הליך משמעתי והליך פלילי

(א) הוגש נגד סוהר כתב תלונה לפני דן יחיד או כתב-אישום לבית דין למשמעת, והוגש בשל אותו מעשה או מחדל גם כתב-אישום לבית-משפט על עבירה פלילית, או שהיועץ המשפטי לממשלה הודיע שבכוונתו להגיש כתב אישום כזה, יעוכבו על אף האמור בסעיף 105א הליכי המשמעת עד גמר ההליכים כפלילים, והוא הדין אם הוגש כתב תלונה או כתב אישום לאחר הגשת כתב אישום לבית-משפט על עבירה פלילית כאמור.

(ב) נגמרו ההליכים כפלילים או שהיועץ המשפטי לממשלה הודיע שחזר בו מכוונתו להגיש כתב אישום, ימשיכו כהליכי המשמעת.

(ג) סעיף קטן (א) לא יחול אם נתקיימה אחת מאלה:

(1) הסוהר שעליו הוגש כתב התלונה לדן יחיד או כתב האישום לבית-הדין למשמעת הסכים להישפט תחילה בדין משמעתי;

(2) הדין היחיד או בית-הדין למשמעת החליט, על-פי בקשת היועץ המשפטי לממשלה, כי נסיבות המקרה מחייבות להקדים את הליכי המשמעת להליכים הפליליים.

105ג. ראיות חסריות

על אף האמור בסעיף 105א לא תשמש אמרה שנתן נאשם בהליך משמעתי, ראייה נגדו בהליך פלילי.

105ד. פסק-דין במשפט פלילי

הממצאים והמסקנות של פסק-דין חלוט במשפט פלילי שנוהלו נגד סוהר יראו אותם כמוכחים בהליך משמעתי נגד אותו סוהר.

105ה. שיפוט משמעתי לפי חיקוק אחר

נמנה סוהר עם בעלי מקצוע הכפופים לפי כל חיקוק לשיפוט משמעתי שלא לפי פקודה זו, מותר לשיפוט אותו לפי פקודה זו, אפילו כבר נשפט בשל אותו מעשה או מחדל לפי אותו חיקוק, וכן מותר לשיפוט אותו לפי אותו חיקוק אפילו כבר נשפט לפי פקודה זו.

106. חיוב בפיצויים

(א) בית-דין למשמעת או דן יחיד שהרשיעו סוהר

¹ ס"ח החשי"ח, עמ' 86: התשמ"ב, עמ' 26.

מטעמים שיפרט בבקשתו, את העברת כירור דינו לרן יחיד אחר; הרן היחיד רשאי להחליט להעביר את הדין לרן יחיד אחר; החליט שלא להעביר את הדין כאמור, יציין בהחלטתו את הנימוקים לכך.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) נאשם מדרגת גונדר משנה ומעלה שהועמד לדין לפני הנציב רשאי לכקש העברת כירור דינו לכיתרין.

100ט. סמכויות ענישה של רן יחיד

רן יחיד רשאי להטיל עונשים אלה, כולם או מקצתם:

(1) אם הוא קצין שיפוט —

(א) התראה;

(ב) נזיפה;

(ג) נזיפה חמורה;

(ד) קנס שאינו עולה על שכר חמישה ימים, כפי שייקבע בפקודות השירות;

(ה) ריתוק למקום השירות לתקופה שאינה עולה על חמישה ימים;

(2) אם הוא קצין שיפוט בכיר —

(א) התראה;

(ב) נזיפה;

(ג) נזיפה חמורה;

(ד) קנס שאינו עולה על שכר עשרה ימים, כפי שייקבע בפקודות השירות;

(ה) ריתוק למקום השירות לתקופה שאינה עולה על עשרה ימים.

110. סייגים לסמכויות רן יחיד

הנציב רשאי לקבוע בהוראות שירות בתי-סוהר סייגים לסמכויות הנתונות לרן יחיד, ומשנקבעו — רואים אותן כאילו נקבעו בפקודה זו.

110א. דחיית ביצוע

הטיל רן יחיד עונש על נאשם והודיע הנאשם במעמד מתן גזר הדין על רצונו לערוך על הפסק, רשאי הרן היחיד לצוות על דחיית ביצוע העונש עד להחלטה בערר.

110ב. ערר על פסק

(א) סוהר שהרשיעו רן יחיד רשאי, בתוך חמישה-עשר ימים מיום שהודע לו הפסק, להגיש עליו ערר בכתב, בדרך שנקבעה בפקודות השירות.

(ב) בערר כאמור ניתן לערוך גם על חיוב בתשלום פיצויים שהוטל לפי סעיף 106.

(ג) קצין השיפוט הבכיר רשאי לרדן בערר אף אם הוגש לאחר המועד האמור, בסעיף קטן (א) אם הוכח, להנחת דעתו, כי היה הצדק סביר לאיחור.

אם דרך תיאורן ואם דרך אזכור הוראות חוק; אוזכרה הוראת חוק והיא בוטלה לאחר מכן הוראה אחת באה במקומה, יראו את גזר הדין כמאזכר את ההוראה האחרת.

100ב. הפסקת כהונה של יושב בדין

(א) הנציב רשאי להורות כי היושב בדין לפי פקודה זו יחדל לשמש בתפקידו אם הורשע בעבירה או שמתנהלת נגדו חקירה.

(ב) קביעה כאמור בסעיף קטן (א) לגבי חבר בית-דין שאינו סוהר, תהא כסמכותו של שר המשטרה.

(ג) הנציב יבטל מינויו של היושב בדין משמעותי שחדל להיות סוהר, אולם רשאי הוא לאפשר לו לטיים דיון בעניין שהחל בו.

100ג. החלפת שופט או רן יחיד

(א) נפטר היושב בדין משמעותי, או נבצר ממנו לשכת בדין מסיבה אחת, ימנה הנציב רן אחר לשכת בדין במקומו; הרן היחיד, או בית-דין בהרכבו החדש, רשאי להמשיך בדיון מן השלב שאליה הגיע קודמו, אם לא התנגד לכך הנאשם.

(ב) סעיפים 100ה (א) ו-110ז יחולו גם לענין מי שנתמנה לפי הוראות סעיף זה.

110ד. אי-תחולת דיני הראיות הכלליים

על הדין המשמעותי לפי פקודה זו לא יחולו דיני הראיות הנהוגים בבתי-המשפט.

110ה. סדרי דין באין הוראות

בכל עניין של סדרי דין שאין עליו הוראה בפקודה זו או בתקנות שהותקנו על-פיה ינהג היושב בדין בדרך הנראית לו טובה ביותר לעשות משפט צדק, ובלבד שינקט את החלטתו לענין זה.

110ו. סדרי דין

(א) השר באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת יקבע בתקנות סדרי דין, לרבות סדרי המצאת מסמכים שלפיהן יקוים וינהל הדין המשמעותי לפי פקודה זו.

(ב) לא יועמד סוהר לדין משמעותי אלא לפי תקנות שיוחקנו לפי סעיף זה.

סימן ט: דן יחיד

110ז. העמדה לדין לפני רן יחיד

(א) דרגת רן יחיד תהא גבוהה בשתי דרגות לפחות מדרגת הנאשם, ואולם הנציב רשאי לרדן נאשם אף אם דרגת הנאשם נמוכה מדרגתו בדרגה אחת בלבד.

(ב) רן יחיד בדן משמעותי של סוהר שדרגתו מיושר ומעלה יהיה קצין שיפוט בכיר בלבד.

110ח. העברת דיון לרן יחיד אחר

(א) לאחר קריאת כתב התלונה רשאי הנאשם לבקש,

- (4) קנס שאינו עולה על שכר חודשיים, כפי שייקבע בפקודות השירות;
 (5) ריתוק למקום השירות לתקופה שאינה עולה על ארבעים וחמישה ימים;
 (6) מחבוש לתקופה שאינה עולה על ארבעים וחמישה ימים;
 (7) הורדה בדרגה.

110יט. מקום ריצוי עונש מחבוש

- (א) עונש מחבוש יבוצע במתקן של שירות כתי-הסוהר שיקבע הנציב.
 (ב) הנציב יקבע את סדרי המינהל, המשמר והמשטר במקום שנקבע לביצוע עונש מחבוש.

110כ. דחיית ביצוע עונש

הטיל בית-דין למשמעת עונש על נאשם והודיע הנאשם. במעמד גזר הדין, על רצונו לערער על פסק-הדין, רשאי בית-הדין לצוות על דחיית ביצוע העונש עד להחלטה בערעור.

סימן 30: בית-דין לערעורים

110כא. ערעור

(א) נאשם שהורשע בבית-הדין למשמעת והנציב או מי שהוא הסמיכו לכך, רשאים לערער על הכרעת הדין או על גזר-הדין או על פסק-הדין כולו.

(ב) ערעור יהיה בהגשת כתב ערעור לבית-הדין לערעורים, חתום ביד המערער או באיכותו, בדרך שתיקבע בפקודות השירות.

110כב. התקופה להגשת ערעור

התקופה להגשת ערעור היא ארבעים וחמישה ימים מיום מתן פסק-הדין; ניתן פסק-הדין שלא במעמד הנאשם או התובע, יחל מניין התקופה להגשת הערעור מן היום שבו הומצא לו פסק-הדין בדרך שתיקבע בפקודות השירות.

110כג. הארכת מועדים

בית-הדין לערעורים רשאי, לבקשת מערער, להרשות הגשת ערעור לאחר שעבר התקופה להגשתו כאמור בסעיף 110כב.

110כד. בית-דין לערעורים

(א) השר יכונן בית-דין לערעורים שידון בערעורים על פסקי-דין של בית-דין למשמעת וימנה את השופטים שיכהנו בו.

(ב) בית-הדין לערעורים ידון בשלושה שופטים שהם סוהרים בכירים, שאחד מהם לפחות עורך-דין; כנשיא יישמש סוהר בדרגת תת-גונדר.

(ג) על אף האמור בסעיף קטן (ב), מקום שלא ניתן למנות סוהר בכיר שהוא עורך-דין ימנה השר עורך-דין בשירות המדינה, מתוך רשימה שקבע לעניין זה שר המשפטים בהסכמת השר.

110יד. סמכויות קצין שיפוט בכיר הדין בערר

(א) קצין שיפוט בכיר הדין בערר רשאי לעשות אחת מאלה:

- (1) לקבל את הערר ולזכות את הנאשם;
- (2) לדחות את הערר;
- (3) לאשר את ההרשעה ולהקל בעונש על-ידי הפחתתו או המרתו בעונש קל ממנו.

(ב) היה הערר גם על חיוב כפיצויים, רשאי קצין השיפוט הבכיר הדין בערר לבטל את החיוב או להקטין את שיעור הפיצויים.

סימן 20: בית-דין למשמעת

110יז. כינון בית-דין למשמעת

הנציב יכונן בית דין למשמעת שידון סוהרים בעבירות משמעת, וימנה אח השופטים שיכהנו בו.

110יט. מותב בית-הדין למשמעת

(א) בית-הדין למשמעת ידון בשלושה סוהרים בכירים, שאחד מהם לפחות חבר לשכת עורכי הדין בישראל (להלן — עורך-דין).

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), מקום שלא ניתן למנות סוהר בכיר שהוא עורך-דין, ימנה הנציב לשופט עורך-דין בשירות המדינה מתוך רשימה שקבע לעניין זה שר המשפטים בהסכמת השר.

(ג) מותב בית-הדין למשמעת הדין בעבירה של סוהר לפי סעיף 19 לתוספת כלפי מי שאינו סוהר יורכב משני סוהרים בכירים ושופט נוסף שמינה הנציב מתוך רשימת נציגי ציבור הכשרים להתמנות שופטי בית-משפט שלום שקבע השר בהסכמת שר המשפטים.

(ד) הנציג ימנה את נשיא בית-הדין מבין שופטיו; לעניין סעיפים קטנים (ב) ו-(ג) ימונה הנשיא מבין השופטים שהם סוהרים בכירים.

110יטז. דרגת שופטים

בבית-דין למשמעת לא ישב שופט שדרגתו נמוכה מדרגת הנאשם.

110יז. התנגדות להרכב

נאשם רשאי לפנות לבית-הדין למשמעת בבקשה מנומקת לפסול שופט היושב בדיון; נענה בית-הדין לבקשה, יפרוש השופט שהבקשה התייחסה אליו ואחר ימונה תחתיו; נדחתה הבקשה — רשאי הנאשם לערור על הדחייה לפני הנציב, בדרך שנקבעה בפקודות השירות.

110יח. עונשים

- (1) התראה;
- (2) נזיפה;
- (3) נזיפה חמורה;

השעיה. בניכוי חלק השכר שקיבל בתקופת השעייתו לפי סעיף קטן (א). ובלבד שלא הוחלט לפטור מהשירות; פוטר הסוהר מן השירות — לא ידא זכאי להשלמת שכרו.

(ד) השתכר סוהר מעבודה נוספת בתקופת השעייתו, ינוכו סכומי השכר שקיבל מעבודתו הנוספת מן השכר שישולם לו לפי סעיפים קטנים (ב) ו-(ג).

8. תיקון סעיף 111

בסעיף 111 לפקודה, הגדרת "קצין שיפוט" — תימחק.

9. תיקון סעיף 117

בסעיף 117 לפקודה, בפסקאות (1) ו-(2), במקום "קצין שיפוט" יבוא "רן יחיד", ובפסקה (2), אחרי "קצין שיפוט" יבוא "או של בית־הדין".

10. הוספת סעיפים 131 ו-131ב

אחרי סעיף 131 לפקודה יבוא:

"131א. ועדת חקירה

(א) השר או הנציב רשאי למנות ועדת חקירה לשם חקירת כל עניין הנוגע לשירות, והיא מוסמכת להזמין עדים ולגבות עדויות; ועדת חקירה תהיה מורכבת מסוהר אחד או יותר, ובלבד שדרגת אחד לפחות מהם אינה למטה מדרגת כלא.

(ב) שום דבר שהושמע במהלך חקירתה של ועדת חקירה, בין מפי עד ובין באופן אחר, ושום דין־יחשבון של ועדת חקירה לא יתקבלו כראיה כמשפט, למעט ברין משמעותי, אלא אם כן הועמד הסוהר לדין על ערות שקר שמסר לאותה ועדת חקירה.

(ג) ראתה ועדת חקירה שפלוגי עלול להיפגע מן החקירה או מתוצאותיה, יודיע לו יושב־ראש הוועדה כמה הוא עלול להיפגע ויעמיד לרשותו, בדרך שיראה לנכון, את חומר הראיות הנוגע לאותה פגיעה ותיתן לו הזדמנות להשמיע דבריו.

(ד) הנציב רשאי לאצול לסוהר בכיר אחר את סמכותו לפי סעיף קטן (א).

131ב. חקירה לפני העמדה לדין בבית־דין למשמעת

לא יועמד סוהר לדין משמעותי לפני בית־דין למשמעת אלא לאחר עריכת חקירה בעבירה על־ידי ועדת חקירה כאמור בסעיף 131 וכפי שייקבע בפקודות השירות, או לאחר חקירה שערכה המשטרה."

11. תיקון סעיף 132

בסעיף 132 לפקודה, במקום הרישא יבוא "השר ממנה על כרצונו פקודה והוא רשאי להתקין תקנות בעניינים אלה".

12. ביטול סעיף 133

סעיף 133 לפקודה — בטל.

13. הוספת תוספת

בסופה של הפקודה יבוא:

110כה. ייצוג הנציב

הנציב או מי שהוא הסמיכו לכך ימנה סוהר בכיר שייצג אותו לפני בית־הדין לערעורים כמשיב או כמערער, לפי העניין.

110כז. זימון

בית־דין לערעורים יזמן בכתב זימון החתום ביד הנציב; בכתב הזימון ייקבע מקום מושבו של בית־הדין ומועד תחילת הדין, והוא יישלח למערער ולמשיב.

110כח. חזרה מערער

מערער רשאי לחזור בו מערערו ככל שלב של הערעור, אולם משנסתיימו טענות בעל הדין, לא יחזור בו מערערו אלא ברשות בית־הדין לערעורים.

110כט. סמכות בית־דין לערעורים

בית־דין לערעורים רשאי לעשות אחת מאלה:

(1) לקבל את הערעור, כולו או מקצתו, לשנות את פסק־הדין של הערכאה הקודמת, או לבטלו וליתן אחר במקומו;

(2) לדחות את הערעור;

(3) ליתן בקשר לפסק־הדין כל החלטה אחרת שהערכאה הקודמת היתה מוסמכת לתתה, ובלבד שלא יטיל בית־הדין לערעורים על הנאשם עונש חמור משהוטל עליו אלא אם כן הוגש ערעור על קולת העונש;

(4) להחזיר את הדין לערכאה קודמת, עם הוראות.

110לט. פסק־דין סופי

פסק־דין של בית־דין לערעורים הוא סופי.

40: הוראות נוספות

110ל. אין שכר כעד ימי היעדרות או מאסר

סוהר שנידון על היעדרות ללא רשות מן השירות או שהיה נתון כמעצר או כמאסר לא יהיה זכאי לשכר בעד כל יום או חלק ממנו של היעדרות, מעצר או מאסר כאמור.

110לא. שכר בעת השעיה

(א) סוהר שהושעה, ישולם לו, בעד התקופה שמתחילת השעייתו עד מועד הזיכוי או ההרשעה, חלק משכרו כפי שהנציב יראה לנכון, ובלבד שהחלק האמור לא יפחת ממתצית שכרו.

(ב) סוהר שהושעה ולא הועמד לדין או שהועמד לדין חזכה, זכאי להשלמת שכרו בעד תקופת השעייתו.

(ג) הועמד סוהר לדין על חלק מהעבירות שבעטיין הושעה, או זוכה מחלק מן העבירות שעליהן הועמד לדין, רשאי הנציב, מטעמים שירשמו, להורות שישולם לו השכר שהיה מקבל אילו לא

" תוספת

תפקיד בניגוד לפקודות השירות או כל הוראה אחרת שניתנה כדין.

(ב) העמדה לדין לפי פסקה זו תהא מסורה להחלטת היועץ המשפטי לממשלה או מי שהוא הסמיך לכך.

20. עשיית אחד מאלה כהלכה, ללא הצדק סביר:

(1) אי־הופעה או הופעה באיחור להליך שהוזמן אליו כדין;

(2) עזיבת מקום הליך שלא ברשות;

(3) אי־המצאת מסמך שנדרש כדין להמציאו;

(4) אי־מתן תשובה או מתן תשובה מתחמקת או כוזבת;

(5) נקיטת לשון מעליבה או מאיימת או גרימת הפרעה או הפסקה;

(6) פרסום דבר על דיון שהתנהל בדתיים סגורות, שלא ברשות מי שדן בהליך; לעניין סעיף זה, "הליך" — ריון בבית־משפט, ריון משמעתי או חקירה.

21. עשיית עוולה המכוונת למנוע, לעכב או להפריע בכל דרך שהיא את הגשתה או העברתה של קבילה לנציב קבילות סוהרים.

22. עשיית פעולה המכוונת למנוע, לעכב או להפריע בכל דרך שהיא את הגשתה או העברתה של תלונה לנציב תלונות הציבור, כמשמעותו של חוק מבקר המרונה התשי"ח — 1958 (נוסח משולב)⁶ (להלן — נציב תלונות הציבור).

23. הימנעות ממתן סיוע שביקש נציב קבילות סוהרים לשם בירור קבילה, מסירת מידע כוזב במהלך בירור כאמור או הכשלתו בדרך אחרת.

24. הימנעות ממתן סיוע שביקש נציב תלונות הציבור לשם בירור תלונה, מסירת מידע כוזב במהלך בירור כאמור או הכשלתו בדרך אחרת.

14. תיקון חוק שיפוט המשמעת

בחוק שיפוט המשמעת (משפט חוזר), החשכ"א — 1961⁷, בתוספת במקום פסקה (5) יבוא:

טור א'   טור ב'

(5) סימנים ט' ו' 2 שר המשטרה

בפרק ג' לפקודת

בתי־הסוהר (נוסח

חדש), החשכ"א — 1971.

15. תחילה ותחילה

(א) תחילתו של חוק זה בתום שישה חודשים מיום פרסומו (להלן — יום התחילה).

101. עבירות משמעת

1. אי־מילוי הוראה מהוראות הפקודה או מהוראות פקודות השירות או כל הוראה אחרת שניתנה כדין, או סירוב למלא הוראה כאמור;

2. התרשלות במילוי תפקיד;

3. התנהגות שאינה הולמת סוהר או שיש בה כדי לפגוע בתרמית השירות;

4. שימוש לרעה כסמכות שניתנה מכוח תפקיד;

5. היעדרות מתפקיד ללא הצדק סביר;

6. היעדרות מן השירות בכוונה שלא לשוב אליו, היעדרות מן השירות שלא ברשות לתקופה רצופה העולה על 21 ימים, יראו, לעניין זה, ככוונה שלא לשוב לשירות, כל עוד לא הוכח אחרת.

7. אי־נקיטת אמצעים סבירים למניעת עבירה, לרבות עבירת משמעת או עבירת בית־סוהר שידוע לסוהר כי עומדים לבצעה.

8. שחרור אסיר שלא כדין או מתן אפשרות להימלטותו של אסיר;

9. סירוב למסור פרטים בדבר זהות או מספר אישי או הסתרת פרטים כאמור;

10. התחזות לבעל דרגה אחרת או לבעל סמכות אחרת;

11. מתן הצהרה כוזבת, העלמת ידיעות שחובה למוסרן או שימוש באמצעים פסולים אחרים לשם התגייסות לשירות, לשם קבלת התפקיד או דרגה או לשם השתמטות מתפקיד;

12. החזקת ציוד של השירות, שימוש בו או השמדתו בניגוד לפקודות השירות וללא הצדק סביר;

13. החזקה או הפעלה של כלי ירייה, תחמושת, חומר נפץ או חומר מסוכן אחר, שלא כסמכות, שלא במידת הזהירות הנדרשת או בניגוד לפקודות השירות; לעניין זה, "כלי ירייה" — כמשמעותו בחוק כלי הירייה, התש"ט — 1949⁵;

14. גילוי או מסירה של דבר הנוגע לשירות, לאדם בלתי מוסמך, ללא קבלת רשות כדין;

15. פנייה, ללא קבלת רשות כדין, אל גורם מחוץ לשירות בכל עניין הנוגע לשירותו של סוהר בשירות; לעניין זה, "גורם מחוץ לשירות" — למעט בית־משפט.

16. התנהגות בלתי אדיבה או נקיטת לשון גסה כלפי אדם בעת מילוי תפקיד או כשהסוהר לבוש מדים;

17. טפילת אשמת שווא, במוזר, על סוהר או על אסיר;

18. ניצול מעמד של סוהר שלא לצורך מילוי תפקיד;

19. שימוש בכוח כלפי אדם כמסגרת מילוי

⁵ ס"י החש"ט, עמ' 143.

⁶ ס"ח החש"ה, עמ' 92; החש"א, עמ' 34.

⁷ ס"ח החשכ"א, עמ' 56.

(ב) הוראות חוק זה -

- (1) יחולו גם על עבירות משמעת שעבר סוהר לפני יום התחילה ושטרם הועמד עליהן לדין משמעתי, ובלבד שמתחילה היה להעמידו לדין משמעתי על עבירת משמעת כאמור לפני יום התחילה;
- (2) לא יחולו על הליכים שהם תלויים ועומדים ביום התחילה.

16. קיום תוקף והתאמת מונחים

פקודות הנציבות שהוצאו כשירות לפני יום התחילה, יראו אותן כפקודות השירות שהוצאו לפי חוק זה, וכל מקום בדין שבו נאמר "כללי השירות בבתי-הסוהר" או "פקודות הנציבות" ייקרא כאילו נאמר בו "פקודות השירות כמשמעותן בפקודת בתי-הסוהר (נוסח חדש), התשל"ב - 1971".

17. פרסום

חוק זה יפורסם ברשומות בחוץ 30 ימים מיום קבלתו.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 7

חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:

בתוספת החדשה, פסקה 19 - תימחק, והפסקאות שלא תהיה ימוספרו לפי זה.

חבר הכנסת א' רובינשטיין מציע:

בתוספת החדשה, בפסקה 19, אחרי "במסגרת מילוי תפקיד" יבוא "למעט שימוש ככזה כלפי מי שנמצא במשמורת השירות ונגרמה לו חבלה גופנית חמורה".

חברי הכנסת ד' שילנסקי ומ' וירשובסקי מציעים:

בסעיף 1110 החדש, בסעיף קטן (א), במקום "באישור" יבוא "בהסכמת שר המשפטים ובאישור".

חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע:

אם תתקבל הסתייגותו לסעיף 13, בסעיף 1110 החדש, סעיף קטן (ג) - יימחק, וסעיף קטן (ד) יוסמן (ג).

לח. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21), התשמ"ח - 1988

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

(ג) "חאגיד", לענין סעיף זה - למעט חאגיד שחבריו חייכים להעמיד לרשותו את מלוא כוח עבודתם ולהעביר לו את נכסיהם."

1. תיקון סעיף 269

בסעיף 69 לפקודת התעבורה¹

(1) בסעיף קטן (א), אחרי "בשל עבירת תעבורה" יבוא "לפי סעיפים 64 עד 67 או בשל עבירה הנוכללת בתוספת הראשונה או בתוספת השנייה";

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 7, עמ' 173; ס"ח התשמ"ח, עמ' 50.

הסתייגות לחוק הנ"ל

חבר הכנסת אר' לין מציע:

פסקה (2) - תימחק.

לט. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 10), התשמ"ח - 1988

"21. מעצר לאחר אישום

(א) הוגש כתב-אישום, רשאי בית-המשפט שלפניו הוגש לצוות על מעצרו של הנאשם אם נתקיים אחד מאלה:

- (1) בית-המשפט סבור, על סמך החומר שהוגש לו, כי קיים יסוד סביר לחשש ששהרוד הנאשם יביא לידי שיבוש הליכי המשפט או שהנאשם יימלט מן הדין, או שבשל נסיבות העבירה או מהותה קיים יסוד סביר לחשש שהנאשם יסכן את חייו של אדם או את ביטחונו, את שלום הציבור או ביטחונו או את ביטחון המדינה;

1. תיקון סעיף 21

בסעיף 21 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב - 1982¹ (להלן - החוק העיקרי) -

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "מעצר לפני אישום";

(2) סעיף קטן (א) והסימון של סעיף קטן (ב) - יימחקו.

2. הוספת סעיפים 21 עד 21

אחרי סעיף 21 לחוק העיקרי יבוא:

¹ ס"ח התשמ"ב, עמ' 43.

העונשין, החש"ז — 1977, שדינה מאסר עולם, יצוה בית המשפט על מעצרו של הנאשם אם נוכח, לאחר ששמע את הצדדים, שקיימות ראיות לכאורה להוכחת האשמה.

121. סמכות מעצר בערעור

ניתן פסק דין והוגשה הודעה ערעור כיד תובע, תהא סמכות המעצר לפי סעיף 21 נתונה לבית המשפט שלערעור, ורשאי הוא לצוות על מעצר בעבירות המנויות בסעיף 21ב.

3. תיקון סעיף 27

בסעיף 27 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (א) במקום "21(א)" יבוא "21" ו"21ב" ובסעיף קטן (ב), במקום "21(ב)" יבוא "21".

4. תיקון סעיף 33

בסעיף 33 לחוק העיקרי —

- (1) במקום כותרת השוליים יבוא "שחרור בערובה";
- (2) האמור בסעיף יסומן (א) ואחריו יבוא:

"(ב) בית משפט רשאי לצוות על נאשם או על נידון שערעור תלוי ועומד על פסק דינו, לחת ערובה אף אם אינו מוסמך להורות על מעצרו לפי סעיף 21א, ומשעשה כן, יראו את הנאשם או את הנידון כמי ששחרר בערובה."

5. תיקון סעיף 36

בסעיף 36 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) בית המשפט המוסמך לצוות על ערובה לפי סעיף 33(ב) הוא בית המשפט המוסמך לדון בבקשת שחרור כאמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב)."

6. תיקון סעיף 38

האמור בסעיף 38 לחוק העיקרי יסומן (א) ואחריו יבוא:

"(ב) ניתנה החלטה בערר בבית משפט מחוזי, לאחר הגשת כתב אישום, רשאים הצדדים לערור עליה לפני בית המשפט העליון, אם ניתנה רשות לכך מאת שופט של בית המשפט העליון."

(2) הנאשם הואשם בעבירה לפי פקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], החש"ז — 1973, למעט עבירה הנוגעת לשימוש עצמי בסם או להחזקת סם לשימוש עצמי, או שהואשם בעבירה שנעשתה כאלימות או כאכזריות או תוך שימוש בנשק חם או קר או באש, או בניסיון או באיום לעבור עבירה כאמור, או שהואשם בעבירה שנעברה בקטין או תוך ניצול מצב המונע התנגדות מהקורבן, או תוך ניצול ליקוי נפשי או שכלי של הקורבן;

(3) בית-המשפט ציווה על מתן ערובה לפי סעיף 33(ב) והערובה לא ניתנה, להנחת דעתו של בית-המשפט, או שהופר תנאי מתנאי הערובה או שנתקיימה עילה לביטול שחרור בערובה לפי סימן ב' לפרק זה.

(כ) לא ייתן בית-המשפט צו מעצר לפי סעיף קטן (א), אלא אם נוכח לאחר ששמע את הצדדים, שיש ראיות לכאורה להוכחת האשמה, ולעניין סעיף קטן (א)(1) ו-(2), לא יצוה בית-המשפט כאמור אלא אם כן נתקיימו גם אלה:

(1) לא ניתן להשיג את מטרת המעצר בדרך של שחרור בערובה ותנאי שחרור, שפגיעתם בחרותו של הנאשם חמורה פחות;

(2) לנאשם יש סיגור או שהנאשם הוריע שברצונו שלא להיות מיוצג בידי סיגור.

(ג) לא היה לנאשם סיגור והוא לא הוריע כאמור בסעיף קטן (ב)(2), ימנה לו בית המשפט סיגור ויחולו לעניין זה הוראות פרק ב'; כל עוד לא נחמנה סיגור, רשאי בית המשפט לצוות על מעצרו של הנאשם לחקופות שלא יעלו על שלושים ימים בכל פעם; הוראות סעיף קטן זה באות להוסיף על הוראות סעיף 15.

(ד) חומרת העבירה כשלעצמה לא תהווה עילה למעצר אלא במקרים המנויים בסעיף קטן (א)(2).

221. מעצר חובה

הוגש כתב אישום בשל עבירה שדינה מיתה או מאסר עולם חובה או בשל עבירה לפי פרק ז' לחוק

² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש מס' 27, עמ' 526; ס"ח התשל"ט, עמ' 134.
¹ ס"ח התשל"ו, עמ' 226.

מ. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988

1. הגדרות

בחוק זה —

"חוק הבחירות" — חוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965¹;

"הבחירות" — הבחירות לכל המועצות של הרשויות המקומיות שיתקיימו בשנת התשמ"ט, לרבות בחירות חוזרות;

"סיעה" — סיעה כמועצת הרשות המקומית שבה ייערכו בחירות ואשר אושרה כסיעה כאמור בסעיף 25(א) לחוק הבחירות;

"סיעת אם" — סיעה בכנסת השחיס-עשרה או מפלגה אשר לה סיעה בכנסת השחיס-עשרה;

"סיעת בת" — סיעה שנתקיימה בה אחת משתיים אלה:

- (1) לפחות מחצית מחבריה המכהנים ביום הקובע במועצה נבחרו בבחירות הקודמות מרשימה

¹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 248.

(ד) לענין סעיפים 2 ו-3, מספר בעלי זכות לבחור ברשות מקומית הוא מספר הבוחרים הכלולים בפנקס הבוחרים ובנספח שהוכנו על-פי סעיפים 11 עד 16 לחוק הבחירות.

4. מימון סיעות ורשימות

(א) סכום מימון אשר כל סיעה או כל רשימה ברשות מקומית פלונית זכאית לקבל יהיה סכום המימון על-פי סעיף 9(ב) ו-9(ג) מחולק במספר חברי המועצה שנבחרו באותה רשות ומוכפל במספר נציגי הסיעה או הרשימה שנבחרו.

(ב) זכתה סיעה או רשימה בבחירות כמנדט אחד לפחות —

(1) סכום בשווי של 85% מן המגיע לה לפי סעיף קטן (א) ישולם לה מייד אחרי פרסום תוצאות הבחירות;

(2) סכום בשווי של 15% תשולם לסיעה או לרשימה של יתרת 15% שמבקר המדינה הגיש דין-וחשבון חיובי לפי סעיף 18(ג).

(ג) על אף האמור בסעיף קטן (ב), אם קבע מבקר המדינה שהוצאות הבחירות של סיעה — למעט סיעת אם — או רשימה, שזכתה כמנדט אחד לפחות, היו נמוכות מהסכומים המגיעים לה לפי חוק זה, יחולו הוראות אלה:

(1) היו הוצאות הבחירות נמוכות מן הסכומים ששולמו לה לפי סעיף קטן (ב) (א), תחזיר לאוצר המדינה את ההפרש שבין הוצאותיה לבין הסכומים ששולמו לה;

(2) עלו הוצאות הבחירות על הסכומים ששולמו לה לפי סעיף קטן (ב) (א), ישולם לה סכום להשלמת הוצאות הבחירות מייד אחרי שמבקר המדינה הגיש דין-וחשבון חיובי לפי סעיף 18(ג).

5. מימון בחירות חוזרות

(א) נקבעו בחירות חוזרות לפי סעיף 9(ב) לחוק הבחירה הישירה, ישולם לכל אחת מהסיעות או הרשימות המשתתפות בבחירות אלה סכום נוסף בגובה הסכום המגיע בשל חבר מועצה אחד שנבחר.

(ב) נקבעו בחירות חוזרות כאמור בסעיף 9(א) לחוק הבחירה הישירה, ישולם לסיעה או לרשימה המשתתפת בבחירות אלה סכום נוסף בגובה מחצית הסכום המגיע בשל חבר מועצה אחד שנבחר.

(ג) מייד לאחר פרסום תוצאות הבחירות החוזרות, ישולם לסיעה או לרשימה סכום בשווי של 85% מהסכום המגיע על-פי סעיפים קטנים (א) או (ב).

(ד) סכום בשווי של יתרת 15% תשולם מייד אחרי שמבקר המדינה הגיש דין-וחשבון חיובי לפי סעיף 18(ג).

שהוגשה מטעם סיעת אם, או שהוגשה בידי נציג מנציגיה המקומיים או מוסד ממוסדותיה המקומיים, או שאחד מאלה אישר אותה, והיא לא הודתה אחרת כאמור בסעיף 25 לחוק הבחירות:

(2) מסרה עד שבעה ימים לאחר היום הקובע הודעה בכתב לשר הפנים המציינת כי היא סיעת בת ומי היא סיעת האם שלה; הודעה זו תישא אישור של בא"כוח סיעת האם בכנסת:

"רשימה" — רשימת מועמדים שאינה סיעה;

"רשימת בת" — רשימה המוגשת מטעם סיעת אם ברשות מקומית שבה אין לסיעת האם סיעת בת;

"תקופת בחירות" — התקופה מהיום הקובע עד יום הבחירות, ולגבי סיעה או רשימה המשתתפת בבחירות חוזרות — עד יום הבחירות החוזרות;

"בחירות חוזרות" — בחירות על-פי סעיפים 9(ב) ו-9(א) לחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), התשל"ה-1975 (להלן — חוק הבחירה הישירה);

"הוצאות הבחירות" — הוצאות מיוחדות של סיעה או רשימה — לרבות סיעת האם — שהוצאו על מערכת הבחירות בתקופת הבחירות או שהוצאו לפני תקופת הבחירות בעד שירותים וטובין שנחקבלו בתקופת הבחירות ובקשר עם מערכת הבחירות ולרבות התחייבויות בשל הוצאות כאמור;

"היום הקובע" — יום קביעת הסיעות במועצה כאמור בסעיף 25(א) לחוק הבחירות.

2. המימון הכולל ויחידת החישוב

(א) יחידת החישוב תהא 10 שקלים חדשים לכל בעל זכות לבחור.

(ב) המימון הכולל יהיה מכפלת יחידת החישוב במספר בעלי הזכות לבחור בכלל הרשויות המקומיות שבהן יתקיימו הבחירות.

3. סכום מימון בחירות ברשות המקומית

(א) כל סיעה וכל רשימה זכאית למימון הוצאות הבחירות שלה מאוצר המדינה, על-פי הוראות חוק זה.

(ב) סכום מימון הבחירות הכולל יחושב לגבי כל רשות מקומית כנפרד והוא יהיה מכפלת מספר יחידות החישוב במספר בעלי הזכות לבחור באותה רשות מקומית.

(ג) רשות מקומית אשר מספר בעלי הזכות לבחור בה אינו עולה על 2,200, ייחוסף לסכום המימון לגבייה סכום נוסף כלהלן:

(1) היה מספר בעלי הזכות לבחור בה עד 750, יהא הסכום הנוסף 50% מסכום המימון האמור בסעיף קטן (ב);

(2) היה מספר בעלי הזכות לבחור בה למעלה מ-750, יהא הסכום הנוסף 7,500 שקלים חדשים.

6. מקדמות

גם רשאית להחליף בכל עת את חשבונוֹתיה בבנק או להוסיף עליהם, ובלבד שהודיעה על כך לשר הפנים:

(ג) לענין חוק זה יקבע שר הפנים, בהתאם לנתונים הנמצאים בידו, את מספר החברים בכל סיעה, אם הסיעה היא סיעת בת ומי היא סיעת האם; לענין זה לא יובא בחשבון כל שינוי בנתונים האמורים שחל אחרי היום הקובע.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ג) יראו סיעה כסיעת בת או סיעת בת כסיעה, אם עד שבעה ימים אחרי היום הקובע הודיעה הסיעה או סיעת הבת על כך לשר הפנים.

(ה) הודיעה סיעה תוך התקופה האמורה בסעיף קטן (ד) כי היא סיעת בת של סיעת אם פלונית ולסיעת האם יש עוד סיעת בת באותה רשות מקומית, רשאית סיעת האם להודיע לשר הפנים בתוך התקופה האמורה כי יראו את שתי סיעות הבת כסיעת בת אחת לענין חוק זה (להלן - סיעת בת מאוחדת); סיעת האם תקיים לגבי סיעת הבת המאוחדת את כל האמור בסעיף 22.

8. תנאים לתשלום לרשימה

(א) תנאי מוקדם לתשלום סכומים לרשימה על-פי סעיף 4 הוא שלא יאותר משבעה ימים אחרי היום הקובע מסרה לשר הפנים הודעה כאמור בסעיף 7(א)(2), (3), (4) ו(5).

(ב) באיכות הרשימה וממלא-מקומו יהיו מועמדים באותה רשימה.

(ג) הוראות סעיף 7(ב) ו(ד) יחולו על רשימה בשינויים המתאימים.

9. ערכות בנקאית

(א) מקדמה לסיעה או לרשימה תשלום אם מסרה לשר הפנים לא יאוחר מהיום העשירי לאחר היום הקובע כתב ערכות בנקאית שתוקפו עד כ"ז בסיוון התשמ"ט (30 ביוני 1989), ובו התחייב הבנק לשלם לאוצר המדינה את סכום הערכות כולו או מקצתו על-פי דרישת שר הפנים; סכום הערכות יהיה כסכום המקדמה בתוספת 10%.

(ב) שר הפנים רשאי לקבל ערכות בנקאית גם אחרי המועד הנקוב בסעיף קטן (א); קיבל השר ערכות באיחור כאמור, ישלם את המקדמה לפי סעיף קטן (א) באותו איחור שבו נמסרה הערכות.

10. פירעון המקדמה

(א) סכום המקדמה שקיבלה סיעה או רשימה ינוכה מן התשלום המגיע לה על-פי סעיף 4(ב)(1), ואם הסכים קטן מסכום המקדמה, יגבה שר הפנים את החסר מן הבנק הערב וכן יעשה אם הסיעה או הרשימה לא זכתה אף למגרט אחד.

(ב) לא הגישה סיעה או רשימה רשימת מועמדים כדין ובמועד, יגבה שר הפנים מן הבנק הערב את סכום המקדמה בתוספת 10% מייד ואחרי המועד האחרון להגשת הרשימה.

(א) סיעה רשאית לקבל מאוצר המדינה לא יאוחר מיום כי בשבט התשמ"ט (26 בינואר 1989), מקדמה למימון בחירות של סכום בגובה של 60% מסכום המימון שהיה מגיע לה על פי סעיף 4(א) אילו זכתה במספר המנדטים השווה למספר חבריה במועצה היוצאת כיום הקובע.

(ב) רשימה רשאית לקבל מקדמה כאילו הייתה סיעה בעלת מגרט אחד במועצת הרשות המקומית.

(ג) סיעת אם רשאית לקבל מאוצר המדינה מקדמה שהיא אחת מאלה, לפי בחירתה:

- (1) מקדמה כאמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב);
- (2) סכום בגובה של 60% מהסכום שיחסו לסכום המימון הכולל כאמור בסעיף 2(ב), כיהן שבוין מספר חברי סיעת האם כפי שפורסם בהודעה על תוצאות הבחירות לכנסת השתי-עשרה למספר כלל חברי הכנסת; ורשאית היא לבחור תחילה בחלופה אחת ואחרי כן בחלופה האחרת, לפי הגבוה יותר.

7. תנאי לתשלום

(א) תנאי מוקדם לתשלום סכומים על-פי סעיפים 4 עד 6 הוא שבחוק שבעה ימים לאחר היום הקובע מסרה הסיעה לשר הפנים -

(1) הודעה על מספר חבריה ליום הקובע, חתומה בידי כל חבריה ובה מצוינים גם שמותיהם של באיכות הסיעה וממלא-מקומו כאמור בסעיף 25(א) לחוק הבחירות; העתק מהודעה זו יישלח גם לראש הרשות המקומית;

(2) הודעה על שמותיהם של לא פחות משניים ולא יותר משמונה נציגים שיהיו מוסמכים לפעול בשם הסיעה לענין חוק זה (להלן - הנציגים); להודעה זו תצורף הסכמת הנציגים; אחד לפחות מן הנציגים יהיה חבר הסיעה ועל אחד מהם לפחות יצהירו הסיעה והוא עצמו שהוא בקי במשק הכספים של הסיעה;

(3) את שמו ומענו של רואה-החשבון שמינתה לפי סעיף 13 וכחב הסכמתו של רואה-החשבון לשמש בחפקיד;

(4) תצהיר חתום בידי כל נציגיה שהסיעה עשתה את כל הדרוש כדי להבטיח ניהול נאות של חשבון הכנסותיה והוצאותיה בתקופת הבחירות בהתאם להנחיות מבקר המדינה לענין זה;

(5) את מספר חשבונה או חשבונוֹתיה בבנק או בבנקים ובלבד שלא יעלו על שלושה חשבונוֹת.

(ב) סיעה רשאית בכל עת להחליף את נציגיה או להוסיף עליהם ובלבד שהודיעה על כך לשר הפנים, והתקיימו הוראות סעיף קטן (א)(2); סיעה

15. סמכויות רואה-חשבון
- (א) רואה חשבון שמונה לפי סעיף 13 או סעיף 14 רשאי לדרוש בכל עת, מסיעה או רשימה שהוא מונה לבקרה, שתמציא לו ידיעות, מסמכים, הסברים וכל תומר אחר הדרושים לו לצורכי ביקורת חשבונות הבחירות.
- (ב) מי שלא מילא אחר דרישה לפי סעיף קטן (א), דינו — מאסר שנה.
16. חוות דעת
- סיעת אם או רואה-חשבון של סיעה או רשימה שאינה סיעת בת או רשימת בת, רשאים בכל עת לבקש ממבקר המדינה חוות דעת אם הוצאה מסוימת או סוג מסוים של הוצאות, מהווים הוצאות בחירות; המבקר ישיב על הפנייה בתוך שבעה ימים, ורשאי הוא לתחם לתשובתו פרסום בדרך שיקבע.
17. ניהול-חשבונות
- (א) החל מן היום הקובע תחזיק סיעה או רשימה את הכספים המיועדים להוצאותיה בחשבונות הבנק שעליהם הודיעה כאמור בסעיף 7 (א) (5) ו-(ב).
- (ב) החל מ־15 ימים אחרי היום הקובע תנהל סיעה או רשימה מערכת חשבונות לפי הנחיות מבקר המדינה ותרשום בהן לפי אותן הנחיות את כל הכנסותיה והוצאותיה מהיום הקובע וכן הוצאות שהוצאו לפני היום הקובע בעד שירותים וטובין שנתקבלו בתקופת הבחירות ובקשר עם מערכת הבחירות והתחייבויות בשל הוצאות בחירות.
- (ג) מערכת החשבונות וחשבונות הבנק האמורים יעמדו לביקורת מבקר המדינה, ולעניין זה יהיו למבקר המדינה כל הסמכויות שהונקו לו לגבי גוף מבקר לפי חוק מבקר המדינה, התשי"ח — 1958 [נוסח משולב].
- (ד) מבקר המדינה רשאי בכל עת לדרוש מנציגיה של סיעה או רשימה, הצהרה חתומה בידיהם כדבר שלמותם או נכונותם של הרישומים במערכת החשבונות או כדבר אופיה או מהותה של הכנסה או הוצאה מסוימת; הצהרה כאמור יכול שתימסר לפי ידיעתם של המצהירים או לפי מיטב ידיעתם, והמבקר רשאי, לפי שיקול דעתו, לקבל הצהרה זו כראיה.
18. דוחות מבקר המדינה
- (א) לא יאוחר מתום שלושה חודשים מיום הבחירות ימסרו נציגיה של סיעה או רשימה למבקר המדינה את חשבונותיה לתקופת הבחירות וכן דוח כספי לאותה תקופה.
- (ב) החשבונות והדוח הכספי ימסרו למבקר המדינה בצירוף חוות-דעת של רואה-החשבון שנתמנה כאמור בסעיפים 13 ו־14 כדבר תקינותם ושלמותם וכדבר ניהול מערכת החשבונות בהתאם להנחיות מבקר המדינה.
- (ג) לא השיגה רשימה שהגישה קבוצת בוחרים 50% ממספר הקולות שלהם היא זקוקה כדי לקבל מנדט אחר במועצה, יגבה שר הפנים מן הבנק הערב את סכום המקדמה בתוספת 10%.
11. הגבלת הוצאות
- (א) לא תוציא סיעה להוצאות הבחירות סכום העולה על 300% מסכום המקדמה המגיעה לה.
- (ב) סיעה שמנתה פחות משלושה חברים במועצה היוצאת רשאית להוציא הוצאות בחירות כאילו מנתה שלושה חברים.
- (ג) לא תוציא רשימה להוצאות הבחירות סכום העולה על 300% מסכום המקדמה שהיתה לה אילו היתה סיעה בת שלושה חברים במועצה היוצאת.
- (ד) סיעה או רשימה המשתתפת בבחירות חוזרות רשאית להוציא בבחירות החוזרות סכום נוסף בגובה הסכום המגיע בשל חמישה חברי מועצה שנבחרו.
12. הגבלת הכנסות
- לא תקבל סיעת אם, סיעה או רשימה, במישרין או בעקיפין, בתקופת הבחירות כל תרומה מתאגיד בארץ.
13. מינוי רואה-חשבון
- (א) כל סיעה וכל רשימה תמנה לה רואה-חשבון לביקורת חשבונותיה ומתן חוות דעת כאמור בסעיף 18 (ב).
- (ב) רואה-חשבון, שהודעה על מינויו נמסרה לפי סעיף 7(א)(3) ונתן הסכמתו לשמש בתפקידו, ימשיך לכהן כל עוד לא מונה אחר במקומו.
- (ג) נבצר רואה-חשבון למלא את תפקידו, תמנה הסיעה או הרשימה רואה-חשבון אחר במקומו בתוך שבעה ימים מהיום שנודע לה על כך.
- (ד) לא מינתה סיעה או רשימה רואה-חשבון, ימנה מבקר המדינה רואה-חשבון למטרה זו על חשבונה.
14. רואה-חשבון ברשויות מקומיות קטנות
- (א) על אף האמור בסעיף 13, ברשות מקומית שמספר בעלי זכות הבחירה שבה אינו עולה על 3,000 ימנה מבקר המדינה רואה-חשבון אחד שיבקר את חשבונותיהן של כל הסיעות והרשימות באותה רשות שאינן סיעות בת או רשימות בת, וייתן חוות דעת כאמור בסעיף 18 (ב) לגבי כל אחת מהן בנפרד.
- (ב) שכר רואה-חשבון שמונה לפי סעיף זה יושלם מאוצר המדינה.
- (ג) רואה-חשבון שמונה לפי סעיף זה ימשיך לכהן כל עוד לא מונה אחר במקומו.
- (ד) לעניין סעיף זה, "רואה-חשבון" — ליבות עובד משרד מבקר המדינה ועובד המשרד שיצא לקצבה.

- (2) לא יאוחר מתום שישה חודשים אחרי הבחירות יניח מבקר המדינה על שולחן הכנסת ריזוחשבון בדבר החשבונות האמורים בסעיף קטן (א). כהתייחס לחוות הדעה של רואה-החשבון האמורה בסעיף קטן (ב) וכהסתמך על בדיקות ובידורים משלימים שמצא לנכון לערוך, ובו יציין —
- (1) אם הסיעה או הרשימה ניהלה מערכת חשבונות לפי הנחיותיו;
- (2) אם הוצאות הבחירה של הסיעה או הרשימה והכנסותיה כתקופת הבחירות היו בגבולות האמורים בסעיפים 11 ו-12; העתק מן הדין וחשבון יימסר לשר הפנים.
- (ד) לא היה הדין-יחשבון חיובי, יורה שר הפנים כי היתרה בסך 15% כאמור בסעיפים 4(ב) או 5(ד) לא תשולם.

19. הודעות והצהרות

- (ד) הודעות מטעם סיעת האם ימסור בא-כוחה על-פי סעיף 25 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב]. התשכ"ט—1969, או ממלא-מקומו.
- (ה) סיעת אם המבקשת תשלום מקדמה תמסור לשר הפנים כתב ערבות בנקאית בסכום שבו המקדמה המבקשת עולה על סכום המימון המגיע לה או למפלגות המרכיבות אותה לפי סעיפים 2(א) ו-12 לחוק מימון מפלגות. התשל"ג—1973.⁵ לחודש דצמבר 1988 כפול שנים-עשר.
- (א) הודעות והצהרות של סיעה לפי חוק זה יימסרו על-ידי בא-כוח הסיעה או ממלא-מקומו על-פי סעיף 7(א)(1).
- (ב) הודעות והצהרות של רשימה לפי חוק זה יימסרו על-ידי בא-כוח הרשימה או ממלא-מקומו. שנקבעו על-פי סעיף 8(ב).

20. מניעת שעבוד ועיקול

- (ד) שר הפנים רשאי לקבל מיושב-ראש הכנסת אישור הנתונים הנוגעים לסיעת האם והדרושים לצורך ביצוע חוק זה.
- (א) הסכומים המגיעים או שניתנו לסיעה או לרשימה לפי חוק זה אינם ניתנים לשעבוד או לעיקול עד תום שבעה חודשים מיום הבחירות.

21. תחולה

- (1) (2) עלה סכום המקדמה על התשלום המגיע בהתאם לסעיף 4 — ינכה יושב-ראש הכנסת, על-פי בקשת שר הפנים, מן התשלומים המגיעים לסיעת האם או למפלגות המרכיבות אותה על-פי חוק מימון המפלגות. התשל"ג—1973. את החסר, ויעביר את כל הסכום שינוכה לאוצר המדינה; נתברר לשר הפנים שאין סיכוי לכסות בדרך נכויים אלה את כל החסר במשך שנה אחת, רשאי הוא לגבות את הפרש מן הבנק הערכ, על-פי הערכות הבנקאית שהגישה לו סיעת האם.
- (א) הוראות סעיפים 7 עד 11 ו-13 עד 18 לא יחולו על סיעת בת או רשימת בת; הוראות חוק זה הנוגעות לסיעה ולחובותיה יחולו על סיעת האם בכפוף לאמור בסעיף זה ובשינויים המחויבים לפי העניין.
- (ב) סיעת האם תהיה זכאית לסכומים המגיעים לסיעה בת או לרשימה בת על-פי סעיפים 4, 5, 6; סיעת האם תעביר מרכיב הכספים המגיעים לסיעת בת או לרשימת בת פלוגית לפי סעיפים 4 ו-5. לאותה סיעת בת או רשימת בת; סיעת אם תהיה רשאית לנכות מהסכומים המגיעים לסיעת בת או רשימת בת הוצאות שנגרמו לסיעת האם על-פי בקשת סיעת הבת או רשימת הבת.

22. דין סיעת אם

- (א) הוראות סעיפים 7 עד 11 ו-13 עד 18 לא יחולו על סיעת בת או רשימת בת; הוראות חוק זה הנוגעות לסיעה ולחובותיה יחולו על סיעת האם בכפוף לאמור בסעיף זה ובשינויים המחויבים לפי העניין.
- (ב) סיעת האם תהיה זכאית לסכומים המגיעים לסיעה בת או לרשימה בת על-פי סעיפים 4, 5, 6; סיעת האם תעביר מרכיב הכספים המגיעים לסיעת בת או לרשימת בת פלוגית לפי סעיפים 4 ו-5. לאותה סיעת בת או רשימת בת; סיעת אם תהיה רשאית לנכות מהסכומים המגיעים לסיעת בת או רשימת בת הוצאות שנגרמו לסיעת האם על-פי בקשת סיעת הבת או רשימת הבת.

¹ סי"ח התשכ"ט, עמ' 103.
⁵ סי"ח התשל"ג, עמ' 52.

לרואי-חשבון שנתמנו לפי סעיפים 13 או 14, בדבר דרכים ונהלים לבריכת חשבונות הסיעות והרשימות.

(ג) מבקר המדינה רשאי לקבוע כללים בדבר -

(1) דרכי המינוי וביטול המינוי של רואי-חשבון של סיעה או רשימה לפי סעיפים 13(ד) או 14 והתנאים והכשירות למינוי כאמור;

(2) שכרו של רואי-חשבון שנתמנה לפי סעיפים 13(ד) או 14.

25. ביצוע

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי -

(1) ליתן הנחיות, ולקבוע טפסים להגשת הודעות והצהרות מאת סיעות, רשימות ונציגיהם;

(2) לאצול מסמכויותיו למפקח הארצי על הבחירות, לפקיד בחירות או לאדם אחר.

26. יום הבחירות יום שבתון

יום הבחירות לרשימות המקומיות המתקיימות ביום כ"ג באדר א' התשמ"ט (28 בפברואר 1989) יהיה יום שבתון, אך שירותי תחבורה ושאר שירותים ציבוריים יפעלו כסדרם.

27. זכות לשכר ביום הבחירות

עובד שעבד אצל מעביד לפחות ארבעה עשר ימים רצופים סמוך ליום הבחירות, ישלם לו המעביד את השכר שהעובד היה משתכר אצלו ביום הבחירות אילו לא שבת.

28. קביעת שירותים ציבוריים

שר הפנים יקבע את סוגי השירותים שייראו כשירותים ציבוריים לעניין סעיף 27 ואת שעות הפעלתם ופרסם הודעה בדבר הקביעה האמורה בדרך שחזרה לו.

29. תחילה

תחילתו של חוק זה מיום קבלתו בכנסת.

30. פרסום

חוק זה יפורסם ברשומות בתוך שלושים ימים מיום קבלתו בכנסת.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

הוספת סעיף

חברי הכנסת א' רובינשטיין ומ' וירשובסקי מציעים:

אחרי סעיף 28 יוסף סעיף זה -

29. איסור התרמה

(א) לא יתרים ראש רשות מקומית או חבר מועצה של רשות מקומית כל כסף או שווה כסף כעד רשימה מועמרים שהוא משתייך אליה, ולא יגבה ולא יקבל כסף או שווה כסף שנתרמו בעד רשימה כזו בנסיבות העלולות לעורר חשד סביר שיעשה שימוש לרעה בסמכותו על-פי דין לטובת התורם.

המסכום המגיע לה לפי החוק האמור, ומתשלום נוסף - אחוז אחד; ואם עלה הסכום שיש לנכותו כאמור על התשלומים כאמור, ינוכו מתשלומים נוספים עד להשלמת הניכוי; סכומי הניכויים יועברו לאוצר המדינה.

(1) (ח) הוצאות הבחירות של סיעת האם ושל כל סיעות הבת ורשימות הבת שלה - למעט הוצאות בבחירות חוזרות - לא יעלו על 300% מסכום כל המקרמות שקיבלה סיעת האם.

(2) הוצאות הבחירות החוזרות של סיעת האם ושל כל סיעות הבת ורשימות הבת שלה לא יעלו על הסכום המגיע כשלי-חמישה חברי מועצה שנבחרו ככל אחת מהרשימות המקומיות שבהן סיעות בת או רשימות בת שלה משתתפות בבחירות החוזרות.

(ט) הוצאות הבחירות של סיעות הבת ושל רשימות הבת וכן הכנסותיהן ייראו כחלק מהוצאותיה והכנסותיה של סיעת האם לעניין חוק זה וירשמו ביחד עם ההוצאות וההכנסות של סיעת האם עצמה במערכת החשבונות שתנהל סיעת האם בהתאם להנחיות מבקר המדינה.

(י) חובת מינוי רואי-חשבון תחול על סיעת האם, ובחורות דעתו יתייחס רואי-החשבון במיוחד לשאלה אם ההוצאות וההכנסות של סיעות הבת הוצגו כראוי במערכת החשבונות של סיעת האם.

23. המצאת הודעות

שר הפנים ימציא כמרוכז למבקר המדינה לא יאוחר מ-25 ימים מהיום הקובע העתקים מההודעות שקיבל מסיעות ולא יאוחר מיום ל' כשבט התשמ"ט (5 בפברואר 1989) העתקים מההודעות שקיבל מרשימות בהתאם לסעיף 7(א) או 22(ג) וכן רשימה מפורטת של סכומי המקרמות ששולמו לסיעות בהתאם לסעיפים 6 או 22(ב).

24. הנחיות וכללים של מבקר המדינה

(א) מבקר המדינה יקבע הנחיות לסיעות ולרשימות בדבר דרך ניהול מערכת חשבונותיהן.

(ב) מבקר המדינה רשאי לקבוע קווים מנחים

לסעיף 2

חבר הכנסת א' רובינשטיין מציע:

כמקום "10 שקלים חדשים" יבוא "7 שקלים חדשים".

לסעיף 11

חבר הכנסת א' רובינשטיין מציע:

בכל מקום כמקום "300% יבוא "200%".

לסעיף 22

חבר הכנסת א' רובינשטיין מציע:

בסעיף (ח), בפסקה (1), כמקום "300% יבוא "200%".

אם הסתייגות זו נתקבל, סעיפים 29 ו-30 יסומנו
30 עד 31.

(כ) הוראה זו תחול בשינויים המחויבים, גם על עובר
של רשות מקומית.
(ג) העובר על הוראות סעיף זה, "דינו — קנס".

מא. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשמ"ח — 1988

(ד) החלטה בעתירה לפי סעיף זה תינתן לא יאוחר
מהיום ה-19 שלפני יום הבחירות.

(ה) שום בית-משפט לא יזקק לכקשת סעד בקשר
להחלטה לפי סעיף זה, או בקשר לדיון בעתירה
לפי.

(ו) בא-כוח רשימת מועמדים שנקבעה כרשימה
קשורה והיועץ המשפטי לממשלה רשאים לערער
לפני בית-המשפט העליון על החלטה של
יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, לפי
סעיף זה, ובלבד שניתנה על כך רשות מאת נשיא
בית-המשפט העליון; הערעור יוגש לא יאוחר
משלושה ימים מיום מתן החלטה כאמור.

4. הודעת פקיד הבחירות

נקבע סופית כי רשימת מועמדים היא רשימה קשורה —
יודיע על כך פקיד הבחירות בהודעתו לפי סעיף 48 לחוק
הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965.²

5. תקנות סדרי דין

שר המשפטים רשאי, בהתייעצות עם יושב-ראש ועדת
הבחירות המרכזית לכנסת וועדת החוקה חוק ומשפט של
הכנסת, להתקין תקנות סדרי דין בעתירה או בערעור לפי
חוק זה.

6. ביצוע ותקנות

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי, באישור
ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, להתקין תקנות
בכל הנוגע לביצוע.

1. הגדרות

בחוק זה —

"רשימה מנועה" — רשימת מועמדים שמנעו ממנה
להשתתף בבחירות לכנסת לפי סעיף 7א לחוק-יסוד:
הכנסת¹;

"רשימה קשורה" — רשימת מועמדים הקשורה לרשימה
מנועה, במישורין או בעקיפין, באופן גלוי או באופן סמוי,
בהתחשב באפיונים הבאים כולם או מקצתם: שמה או
סימונה, מטרתיה או מעשיה, זהותם של יוזמיה או
חבריה.

2. מניעת השתתפות רשימת מועמדים

בבחירות לכלל הרשויות המקומיות שיתקיימו באדר א'
התשמ"ט (פברואר 1989) לא תשתתף רשימה קשורה.

3. קביעה בדבר רשימה קשורה

(א) יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת רשאי,
בהתייעצות עם סגניו, לקבוע כי רשימת מועמדים
שהוגשה בבחירות לרשות מקומית, היא רשימה
קשורה.

(ב) קביעה לפי סעיף קטן (א) תיעשה על-פי עתירה של
ועדת הבחירות של הרשות המקומית הנוגעת
בדבר, שעל הגשתה החליטה הוועדה כרוב חבריה,
או בידי היועץ המשפטי לממשלה; העתירה תוגש
לא יאוחר מהיום ה-25 שלפני יום הבחירות.

(ג) לא תינתן החלטה בעתירה אלא לאחר שניתנה
לבא-כוח הרשימה הקשורה הזדמנות נאותה
להשמיע טענותיו.

¹ ס"ח התש"ח, עמ' 69.
² ס"ח התשכ"ה, עמ' 248.

מב. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: "דרכי מניעת שרפות"

"ההתנערות" והחוס הכבד, שהביאו לעלייה כמספר
השרפות והצחחות, עוררו את האחראים לפעול במרץ ולעשות
פעולות התארגנות.

ראש הממשלה ושר הפנים הקים ועדת היגוי בין-משרדית
בראשות המשנה למנכ"ל משרד הפנים, מר" מרקוביץ, כדי
שזו תרכז ותתאם את הטיפול בתחום השרפות.

המחננים שנמסרו לוועדה עולה, כי חלק הארי של
השרפות נגרמות לאו דווקא על רקע פעילות חבלנית עוינת,
אלא כתוצאה מהתרשלותם של מטילים המשאירים אחריהם
גחלי אש ורמץ ואדישותם של היישובים החקלאיים, שלא
טרחו לנכש עשבים, להתקין פסי אש וכו'. גם כאשר הוזהרו
בעוד מועד כי בקיץ זה יהיו יותר שרפות מאשר בקיץ שעבר,
וזאת בשל עונת הגשמים המכורכת שהצמיחה עשבייה עשירה
וקלה להתלקחות בימי החום והיובש.

מליאת הכנסת העבירה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה,
ביום 14 ביוני 1988, את ההצעה האמורה מאת חברת הכנסת ע'
סולדר.

כדיון בנושא ההצעה השתתפו נציגי משרד המשטרה,
הפנים, המשפטים, קרן הקיימת לישראל, רשות שמורות הטבע
והחברה להגנת הטבע.

מכת השרפות וההצחחות ידועה זה שנים, נראה כי בשל
"ההתנערות", השימוש בהצחחות נעשה מסיבי יותר וכיום
יודעים — כדברי ראש אג"ם ניצב מ' עמית, שההצחחות
משמשות כלי נשק בידי ארגוני הטרור במאבקם הכללי.

עוד בינואר 1986 הניחה ועדה זו על שולחן הכנסת
מסקנות בעניין השרפות ובהן שורה של המלצות. אך הרושם
הוא שמסקנות אלו נשארו כאבן שאין לה הופכין.

המאגדת בתוכה את כל הגופים האחרים לפעולות מניעת אש וכיבוי ולאכיפתם של החוקים והתקנות הנוגעים לנושא השרפות.

2. אישורה של תוכנית מתאר ארצית שתקבע מדיניות והנחיות לנושא מניעת שרפות וכיבוי.

(המשנה למנכ"ל משרד הפנים מסר, כי תוכנית כזו כבר הונחה על-ידי משרדו, אך הוקפאה על-ידי משרד החקלאות.)

הוועדה מאיצה כשר החקלאות לשבת על המדוכה יחד עם שאר הגורמים במסגרת ועדת ההיגוי ולדון בתוכנית ולאשרה.

3. הוועדה תוכעת משר האוצר להקצות את המשאבים הנחוצים להשלמת החסר בכוח-האדם וכציוד בשירותי הכבאות, נוכח העלייה התלולה במספר השרפות וההצחוח והבלאי שנגרם לציוד שלא חודש במשך העשור האחרון.

4. הוועדה קוראת לאיגודי הערים ולשירותי הכבאות לאמץ וליישם את חוק העזר שראש הממשלה ושר הפנים חתם עליו לאחרונה. חוק זה נותן בידי שירותי הכבאות כלי חשוב וחינוכי למניעת השרפות.

5. שירותי הכבאות נקראים להגביר את הפיקוח על חקלאים השורפים גום ופגרי ענף וכדו' ללא רשיון ולדאוג לכך שהם יקבלו בעוד מועד רשיון מהקק"ל.

6. הוועדה קוראת לכל הגורמים המטפלים בנושא השרפות להחזיר לתודעת הציבור את הנוקמים הנגרמים למדינה בעטיין של השרפות ולידע את הציבור לגבי הדרכים למניעתן.

7. הוועדה קוראת לשר המשפטים להנחות את הפרקליטים והמשטרה, באמצעות היועץ המשפטי לממשלה ופרקליט המדינה, לדרוש עונשי מאסר חמורים בכל מקרה של הרשעה כעבירות של הצתת שדות, יערות וצמחייה מסוגים שונים ולהגיש ערעורים על עונשים שאין בהם כדי להרתיע.

8. הוועדה פונה לשר המשפטים להנחות את התביעה כאמור ולדרוש פיצוי המדינה למי שניזוק עקב הצתה, בין במסגרת המשפט הפלילי ובין בתביעה אזרחית נפרדת, הכול בהחאם להיקף הנוק שנגרם ויתר הנסיבות.

מג. מסקנות הוועדה המשותפת (כספים ועבודה ורווחה) בנושא :

פיטורי עובדים כנגב

בארישבע, מר בנץ כרמל, ממלא-מקום ראש העיר בארישבע, מר אריק ניסן; אנשי ציבור ונציגי ממשלה: מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר מר יורם בליוזבסקי, מנכ"ל משרד הכלכלה והתכנון מר מ' דברת, מוזכר חברת העובדים מר דני רחוליו, מנהל אזור הנגב של שירות התעסוקה, מר מיוני, המשנה למנכ"ל שירות התעסוקה מר ע' כץ, מנהל מועצת הנגב הסטטוטורית, מר דוד צפרוני ומוזכרת הוועדה, הגברת גליה ברומברג.

מסקנות הוועדה והמלצותיה:

נציגי הנגב מתחו ביקורת קשה ונוקבת על חירולונה של הממשלה על משרדיה, שמשלמת לנגב מסישפתיים, ועל שאין קשר בין המציאות לבין הצהרותיה ברבר הבאת מפעלים ליישובי הנגב, דבר שהיה עשוי לעצור את ההגירה השלילית, שהגיעה בשנים האחרונות לכ-20,000 תושבים שעזבו את הנגב וזאת יישוביו.

על-פי נחוגי המשטרה היו 880 מקרי הצתות בחמשות החודשים של 1988. 79 מהם (10%) על רקע חבלני ולאומני.

ד' ברזידא, איש הקק"ל, ציין כי ממוצע השרפות הרבישנתי לשנים 1979 — 1986 היה 458.

ראש הממשלה ושר הפנים חתם על חוק-עזר, המעניק לאיגודי הערים וללשכות הכבאות סמכות להגיש תביעות משפטיות נגד תושבים ויישובים שאינם נוקטים אמצעים למניעת דלקות.

כמהלך הדיון הסתבר, כי העונשים הקלים המוטלים על המציתים אינם מרתיעים ומגבירים את תופעת ההצתות. הוועדה פנתה לשר המשפטים ותבעה הנחיית המשטרה והפרקליטים לדרוש עונשים חמורים יותר לגבי מציתים וכן פיצוי המדינה למי שניזוק מהצתה חבלנית.

הגברת ג' יוסמן ממשרד המשפטים הודיעה, כי משרדה הניח על שולחן הכנסת הצעת חוק המאחדת את העונשים על השחתת צמחייה מסוגים שונים וכן החמרת העונש על-ידי הגדלת תקופת העונש המרבי ל-15 שנים.

פרקליט המדינה, מר י' בלטמן, הודיע ששדרו סיכם עם שלטונות צה"ל, כי חשודים בהצתות חבלניות יועמדו לדין בבחידין צבאיים. עוד מסר כי הפרקליטות מבקשת דרך קבע לעצור את החשודים בהצתות עד תום ההליכים המשפטיים.

בעיות נוספות שהועלו כמהלך הדיון ולא ניתן על כולן מענה: המחסור בכוח-האדם וכציוד בשירותי הכבאות, בעיית אכיפת החוק בדבר הצורך בקבלת רשיון לשרפת גום, עשבים וכדו' ויישומה של תוכנית מתאר ארצית שהוכנה על-ידי משרד הפנים.

בסיום הדיון קבלה הוועדה את ההמלצות שלהלן:

1. הוועדה מברכת על הקמתה של ועדת ההיגוי הבין-משרדית בראשות משרד הפנים לטיפול בשרפות ולחיאום בין המשרדים הממונים על הנושא, וקובעת כי ועדה זו חייבת לפעול דרך קבע ולא רק באופן זמני, ולענות הקין כלבר, (כפי שנקבע בכתב המינוי) במגמה ליצור כתובת אחת

ביום י"ח בכסליו התשמ"ח (9 בדצמבר 1987) העבירה הכנסת לוועדה את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת י"ז אמיר בנושא פיטורי עובדים כנגב.

ביום כ"ד בכסליו התשמ"ח (15 בדצמבר 1987) קבעה ועדת הכנסת ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת העבודה והרווחה, בראשות חבר ועדת הכספים, לדון בנושא.

ועדת הכספים בחרה את חבר הכנסת י"ז אמיר לשמש יושב-ראש הוועדה המשותפת הנ"ל וכן את חברי הכנסת ג' שפט וג' גדות להבדירם כה, ועדת העבודה והרווחה בחרה לוועדה את חברי הכנסת י' שמאי, י' פרץ וח' גרוסמן.

הוועדה קיימה שתי ישיבות בהשתתפות ראשי ערים כנגב: ראש העיר בארישבע, מר משה זילברמן, ראש העיר דימונה, מר אלי הללי, ראש העיר אילת, מר רפי הוכמן, ראש המועצה המקומית מצפה-רמון, מר שמואל כהן, ראש המועצה המקומית אופקים, מר יחיאל כנטוב, מזכיר מועצת פועלי

הנהלות המפעלים הממלכתיים והציבוריים, שלא להיעזר ב"קבלנים" אלא ולקלוט את תושבי יישובי הנגב ישירות במפעליהן.

הוועדה ממליצה בפני כל הנהלות מפעלי כי"ל — כימיקלים לישראל — להעביר את משרדיהן ממרכז הארץ לנגב, כפי שעשתה הנהלת חברת הפוספטים כאשר העבירה את משרדיה הראשיים לעיר הפיתוח ירוחם.

הוועדה פונה לשר התעשייה והמסחר לעבד תוכניות להעברת ולהקמת מפעלי תעשייה מתוחכמים ואחרים ביישובים ברחבי הנגב, כפי שהבטיח לא אחת בעבר.

4. לניצול הפוטנציאל הטמון במרכז הנגב בנושא סיורים ותיירות ממליצה הוועדה לפתח את התשתית הדרושה ולסייע ליוזמים הפרטיים המעוניינים להיכנס לעסקי תיירות בציר מצפה-רמון — באר-שבע, דבר שעשוי לחזק ולהבטיח את עתידו של הנגב.

נוכח 650,000 התיירים המבקרים מדי שנה כמצדה, ממליצה הוועדה לסלול כביש עוקף לצד המערכי של מצדה, שיעבור דרך ערד-דימונה וימשיך עד באר-שבע.

כמו כן ממליצה הוועדה לשפר את כביש מצפה-רמון — אילת כדרך אלטרנטיבית לכביש הערבה (נוכח אסון הברום), רכבת אילת היא חיונית וכדאית. הוועדה דורשת לאמץ את המלצות ועדת השרים לפיתוח הנגב בנושא זה.

הוועדה פונה למשרד העבודה והרווחה ולמע"ץ — מחלקת עבודות ציבוריות — לסיים את סלילתו של כביש ביח קמה-באר שבע (24 ק"מ), וכן להתחיל בסלילת הכביש העוקף את באר-שבע ולמנוע העברת משאיות עם חומרים רעילים ומסוכנים בתוך אוכלוסייה צפופה בכירת הנגב.

1 הוועדה מבקשת לערוך בדיקה מעמיקה, במטרה להקים שדה-תעופה אודחי בין-לאומי שני בשדה התעופה "נבטים" בנגב.

5. הוועדה פונה לממשלה, ולמשרד התעשייה והמסחר בפרט, לאפשר למפעלי כי"ל — כימיקלים לישראל — בנגב להשיקע מהונם בפרויקטים חדשים בנגב, לרבות פרויקט תיירותי להקמת בתי-מלון חדשים באזור.

הוועדה פונה לשר התעשייה והמסחר לחדש את קרן ההלוואות לתעשייה ולמסחר זעיר בנגב.

6. הוועדה פונה לשר החינוך והתרבות להעניק תמריצים לכוחות הוראה, במטרה לחזק את מוסדות החינוך בנגב, ולתת עידוד תקציבי למפעלי הרבות.

הוועדה ממליצה לבדוק הקמתה של מכללה באילת, בשיחוף אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

כל אלו ייתנו תנופה משמעותית לפיתוחו של הנגב, ובכך יתרמו לחיזוקה, לביטוסה ולבטיחותה של מדינת ישראל.

הממשלתחפים בשיבה הזהירו מפני המיתון ההולך וקרוב ומפני התמוטטותם של מפעלים רבים בנגב בפרט ובארץ ככלל, אם לא תתערב הממשלה התערבות פעילה במתחולל בנגב. המשך חוסר המעש יגרום לנגב להינטש מתושביו, ועתידם האורבני והתעשייתי של היישובים יימצא בסכנה מוחשית.

הפיטורים העתידיים במפעלים באזור יגרמו כהכרח לעזיבת המפוטרים את יישובי הנגב, אלא אם תעמוד לרשותם אלטרנטיבה כלשהי בנגב לקליטתם מחדש במקומות תעסוקה אחרים.

כמו כן הכיעו המשתתפים את דעתם כי יש צורך חיוני לחזק את אוניברסיטת בן-גוריון בנגב בתקציבים ובמענקים נוספים. אוניברסיטה זו יכולה להיות משענת חשובה, מבחינה מדעית וטכנולוגית, למפעלים עתידי ידע עתידיים ולחיוזוק השירותים החברתיים, הבריאותיים, החינוכיים והתרבותיים, שיהפכו את יישובי הנגב למקום מושך, אשר ישמור על הדרו הגדל היום בנגב.

1. הוועדה דורשת מהממשלה:

א. לקיים דיון מעמיק על מצבו הקשה של הנגב ולקבל החלטות אופרטיביות להצלחתו בטווח הקצר הבינוני.

ב. להכין תוכנית חומש עם לוח זמנים לתת-חודשי ושנתי, הכולל הזרמת תקציבים לנגב כבהתאם לתוכנית זו.

ג. להקצות עוד בשנת התקציב הנוכחית, בהתאם לאמור בחוק הנגב, 50% מתקציב הפיתוח של כל משרד לעידוד משקיעים קטנים כגדולים המוכנים להשקיע בנגב.

ד. להועיד, במסגרת התקציב לשנת 1989, 4% מכל תקציב משרד ממשלתי, לרבות משרד הביטחון, לפיתוח הנגב. כספים אלו, שיוקצבו במוחזר על-ידי האוצר, יהיו מיועדים למטרה אחת ועיקרית והיא — העברת התעשייה הצבאית מרמת-השרון לרמת-בקע. יש להעניק פטור ממס הכנסה לעובדי תע"ש המועברים, לתקופה של חמש השנים הראשונות, כדי לעזור להם להתבסס בכיתם החדש.

2. הוועדה קוראת לוועדת השרים לענייני כלכלה לאשר לאתר מעמד אזור פיתוח א' לתעשיות מתוחכמות בכירת הנגב באר-שבע, כפי שהובטח על-ידי ראש הממשלה, ממלא-מקומו, שר התעשייה והמסחר, ושר הכלכלה והתכנון.

כן ממליצה הוועדה לוועדת השרים לענייני כלכלה לאשר מעמד של אזור פיתוח א+ לדימונה, לאופקים, לשרדרת, לנתיבות ולערד, על כל המשתמע ממושג זה, לרבות הנחה במס הכנסה לתושבים.

3. הוועדה פונה לכל הנהלות המפעלים בנגב להקפיא את פיטורי עובדיהם, ודורשת ממשרד העבודה והרווחה לסייע למפעלים אלה על-מנת למנוע פיטורי העובדים.

הוועדה מבקרת קשות שיטה קבלת עובדים חדשים למפעלים באזור באמצעות קבלני כוח-אדם וקוראת, כמיוחד

מד. מסקנות ועדה משותפת לוועדת העלייה והקליטה ולוועדת החינוך והתרבות בנושא :

מסלול ללימודי ב"א באנגלית בישראל

מעין גטו של דוכרי אנגלית, ולא חביא לאינטגרציה עם הסטודנטים הישראלים. לעומת זאת, אם תהיה התוכנית פתוחה גם לישראלים, יש חשש שהיא עשויה לשמש בעבורם קרש קפיצה לירידה מן הארץ.

הוועדה מודעת לעובדה, שהתוכנית המוצעת תחייב תוספת בכוח אדם ובהשקעות בתשתית. הוועדה ערה למצבן הכספי הקשה של האוניברסיטאות השונות בארץ ולחוסר יכולתן להפעיל את התוכנית המוצעת כתנאים הקיימים.

הוועדה רשמה לפנייה את הסתייגויותיהם של נציגי האוניברסיטה העברית ואת קביעתם כי יש לחזק את התוכניות הקיימות ולהמשיך ולשלב את ההוראה בשפה האנגלית בתוכניות העבריות.

כמו כן רשמה הוועדה לפנייה את תמיכתן המלאה של התאחדויות העולים במסלול הלימודים המלא.

להלן המלצות הוועדה:

1. הוועדה ממליצה להקים מסלול רחב ומלא ללימודי תואר ראשון בשפה האנגלית.

2. הוועדה ממליצה, שהתוכנית תכלול לימודי חובה של השפה העברית כבר מהשנה הראשונה. כמו כן ממליצה הוועדה, שבשנה השלישית והרביעית יעודרו את התלמידים ללמוד את רוב המקצועות בשפה העברית.

3. הוועדה ממליצה שהתוכנית תתקיים דווקא באוניברסיטה העברית בירושלים מן הסיבות דלהלן:

- א. תשתית פיסית מתאימה כבר קיימת במוסד.
- ב. המוניטין של המוסד בחוגי-לארץ גבוהים.
- ג. יוקרתה הגדולה של ירושלים.

4. הוועדה ממליצה שהתוכנית תהיה פתוחה גם לסטודנטים ישראלים, דבר שיבטיח את כוח המשיכה של הקורסים ויתרום לאינטגרציה בין הסטודנטים מחוגי-לארץ לישראלים.

5. הוועדה ממליצה לייסד קרנות למלגות, שייסעו לסטודנטים מחוגי-לארץ ללמוד בארץ. קרנות אלו ימומנו על-ידי ממשלת ישראל, הסוכנות היהודית והקהילות היהודיות בתפוצות.

6. הוועדה ממליצה ליוזם פנייה אל ההסתדרות הציונית העולמית ולארגוני היהודים בארצות-הכרית, שיאמצו את הפרויקט ויישאו בעיקר הנטל הכספי הכרוך בו.

מסקנות הוועדה:

יש להקים גוף שיכלול נציגים מן הממשלה (מתחום העלייה, החינוך והכספים), נציגי האקדמיה, הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית. גוף זה יעסוק בעיבוד הקונצפציה, יחשב את עלות הפרויקט, יציע פתרונות כרמה הארגונית ויגיש מסקנותיו לגורמים הרלבנטיים.

הוועדה מניחה את מסקנותיה על שולחן מליאת הכנסת, ופונה לשר החינוך והתרבות ולשר לקליטת עלייה לדווח לה על ביצוע המלצותיה בתוך שלושה חודשים מיום כינונה של הכנסת השתיים-עשרה.

הכנסת החליטה, בשיבתה ביום כ"ב בכסליו התשמ"ז — 24 בדצמבר 1986, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שחרון בהצעה לסדר-היום של חברת הכנסת מ' גלור-הספה בנושא: מסלול ללימוד ב"א באנגלית בישראל. ביום כ"ז בכסליו התשמ"ז — 29 בדצמבר 1986, החליטה ועדת הכנסת להעביר את הריון בהצעה הנ"ל לוועדה משותפת של ועדת העלייה והקליטה וועדת החינוך והתרבות.

הוועדה קיימה ארבע ישיבות, ובהן השתתפו: נציגי המשרד לקליטת עלייה, נציג משרד החינוך והתרבות, מר שמחה דיניץ, יושב-ראש הנהלת הסוכנות היהודית, נציגי הסוכנות היהודית, נציגי המועצה להשכלה גבוהה, נציגי האוניברסיטה העברית בירושלים ואוניברסיטאות תל-אביב, חיפה וברי-אלן; נציגי התאחדויות העולים: אמריקה וקנדה, דרום-אפריקה, בריטניה וצרפת; ומר יוסף וינדזברג, סגן ראש משלחת העלייה בצפון-אמריקה ומזומי ההצעה.

הוועדה מכיעה את דאגתה נוכח מצבו הדמוגרפי של העם היהודי, המצביע על מספרם ההולך ופוחת של היהודים בעולם, תופעות ההתכוללות, נישואי התערובת והטמיעה הן בגדר מציאות יומיומית בעיקר בארצות הרווחה. לדעת הוועדה, אחד התפקידים החשובים של ישראל הוא השמירה על שלמותו של העם היהודי, תוך הדגשת מרכזיותה של המדינה בחיי היהודים בגולה. ממדי העלייה הקטנים מצביעים על חולשת כוח המשיכה של ישראל בעיני הגולה בשנים האחרונות. מצב זה מחייב חיפוש אחר אפיקים חדשים ויוזמות חדשניות.

סטטיסטיקות מורות על כך, שרוב העולים מארצות הרווחה הם אלה שביקרו בעבר בישראל במסגרת זו או אחרת. המחקרים מצביעים על צעירים כראשית דרכם כעל אוכלוסיית היעד בעלת הנגישות והסיכוי הטוב ביותר לעלייה. 25% מהנוער שבא לארץ במסגרת תוכנית לימודים של שנה ומעלה חוזרים לישראל כעולים. במהלך לימודיהם הם מתוודעים אל גופי הארץ, הוויית התרבותית ותושביה ומעשירים את המטען היהודי שלהם. כאשר הם חוזרים לארצות המוצא שלהם נשמר ואף מתחזק הקשר הטוב שלהם עם הארץ ומתחדדת זהותם היהודית. אחת האפשרויות, העשויה למשוך, במספרים גדולים, צעירים מארצות הרווחה היא פתיחת מסלול לימודים מלא בשפה האנגלית לקראת תואר ראשון באחת האוניברסיטאות בארץ.

הוועדה למדה, כי התוכניות הקיימות היום לסטודנטים מחוגי-לארץ הן בגדר לימודים חלקיים או חד-שנתיים. ממחקר שנעשה בארץ בשנת 1987 בקרב מרגם של 312 תלמידים מתוך 10,000 חניכי הנוער והחלוץ שהגיעו לארץ בתקופת הקץ עולה, כי 39% מהם מעוניינים ללמוד בישראל לתואר ב"א בתוכנית לימודים מלאה, וזאת בשל העובדה שרמת הלימודים בארץ גבוהה מן הממוצע בארצות-הכרית ועלותם נמוכה יחסית. עוד למדה הוועדה, כי תוכנית לימודים מעין זו תחזק את הזהות היהודית ותפתח, בטווח הארוך, את הטמיעה באוכלוסייה המוצא. כך עולה ממחקר אחר שנערך בקרב סטודנטים יהודים בארצות-הכרית, המעיד בצורה חד-משמעית, שחיי הקמפוס באוניברסיטאות בצפון-אמריקה הן בעלי השפעה מכרעת בהגברת ההתכוללות ונישואי התערובת שם.

עם זאת, הוועדה מודעת לעובדה, שהקמת תוכנית לימודית מלאה לתואר ראשון בשפה האנגלית עלולה ליצור

מה. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: הבטחת זכויותיהם של העיוורים

ביום 11 ביולי 1988 קיבלה הוועדה סיכום ביניים נוסף, הקורא למשרד האוצר להגדיל את הסכום מעבר לחצי מיליון ש"ח, וכן לשקול אפשרות של ביטול הסובסידיה הניתנת כיום ל"אגד" בגין נסיעות עיוורים והעברת סכום מקביל ישירות לעיוורים לצורך הגדלת דמי הליווי. כן הזרה הוועדה וקראה לשר האוצר ולשר העבודה והרווחה לכלול את העיוורים במסגרת הסכם הניידות.

בתום דינייה הגיעה הוועדה למסקנות האלה:

1. הוועדה קוראת לשר האוצר להגדיל את התוספת של ההקצבה לדמי ליווי לעיוורים, מעבר לסכום של חצי מיליון ש"ח שהוסכם עליו. הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה להקציב סכום מקביל מתקציב משרד העבודה והרווחה. הוועדה קוראת לשר האוצר להימנע מהתניית התוספת מכספי האוצר בתוספת המקבילה מתקציב משרד העבודה והרווחה.

2. הוועדה ממליצה להעביר את סכומי התוספת בהתאם לפסקה 1 כאמור לדמי ליווי לעיוורים קשישים, שאינם זכאים עד כה לדמי ליווי. הוועדה פונה לשר האוצר לבדוק אפשרות של ביטול הסובסידיה המשולמת היום ל"אגד" בגין נסיעות של עיוורים ולהפנות את הכספים להגדלת דמי הליווי לעיוורים.

3. הוועדה פונה לשר העבודה והרווחה להורות על בדיקת הנושא של עזרת-כית לזוגות עיוורים, הניתנת באמצעות הלשכות לשירותים חברתיים, הבדיקה תיערך הן לגבי מספר הזוגות העיוורים הזכאים לעזרה, הן לגבי מספר הזוגות הנהנים מעזרה בפועל והן לגבי סכומי העזרה הביתית המשולמים לזכאים. הוועדה פונה לשר ומבקשת להעמיד את שעות העזרה על שש שעות בשבוע במקום שלוש שעות המוקצבות כיום.

4. הוועדה פונה לשר העבודה והרווחה להורות על בדיקת הנושא של עזרה בחונכות-ובשיעורי עזר לילדים של זוגות עיוורים — הן לגבי מספר המשפחות והילדים הזכאים לעזרה, והן לגבי גובה הסכומים המשולמים. הוועדה תובעת מארגוני העיוורים וממשרד העבודה והרווחה להגיש לה הצעה מגובשת לחיקון המצב.

5. הוועדה פונה לשר האוצר לדווח לה על תוצאות הבדיקה של שחיכת שכרם של עיוורים עובדים, ששכרם נמוך והם אינם נהנים מן הפיצוי באמצעות העלאת סף המס.

6. הוועדה חוזרת ודורשת משר האוצר ומשר העבודה והרווחה לכלול את העיוורים במסגרת הסכם הניידות.

7. הוועדה מבקשת משר האוצר ומשר העבודה והרווחה לדווח לה על המצב כעבור חודש.

הכנסת העבירה לוועדה העבודה והרווחה, ביום ח' בטבת התשמ"ח (30 בדצמבר 1987) את הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת ר' כהן בנושא: הבטחת זכויותיהם של העיוורים.

הנושא הועלה על רקע מצוקתם של העיוורים ובעקבות הפגנתם מול משרד האוצר.

הוועדה דנה בנושא ביום 24 בפברואר 1988, והעבירה אותו לוועדת משנה בראשות חבר הכנסת ר' כהן.

ועדת המשנה דנה בנושא בארבע ישיבות, שבמהלכן שמעה את מנכ"ל משרד העבודה והרווחה ומנהל השירות לעיוור, את נציגי משרד האוצר והמוסד לביטוח לאומי ואח נציגי העיוורים.

הוועדה שמעה, כי כ-7,500 עיוורים מטופלים כיום על-ידי משרד העבודה והרווחה, מהם כ-1,250 עיוורים עובדים, כ-1,330 עיוורים שאינם עובדים, וכ-4,500 עיוורים קשישים מעל גיל 55. הוועדה שמעה, כי דמי הליווי שמשלם המשרד לעיוור עובד מגיעים כיום ל-84 ש"ח בחודש, ולעיוור שאינו עובד — מחצית הסכום. עיוורים קשישים אינם מקבלים דמי ליווי כלל. הוועדה שמעה כי משרד העבודה והרווחה תומך בהגדלת דמי הליווי לעיוורים עובדים מ-84 ל-110 ש"ח לחודש (לעיוורים שאינם עובדים — מחצית הסכום), בתנאי שתוקצה לצורך זה תוספת תקציב על-ידי משרד האוצר.

הוועדה שמעה את תביעות העיוורים העובדים לפיצוי בגין שחיכת שכר, פיצוי שעובדים אחרים במשק קיבלו באמצעות הגדלת הזיכוי ממס הכנסה, בעוד עיוורים עובדים משתכרים בדרך-כלל שכר נמוך. שאינו מגיע לסף המס.

הוועדה שמעה על מצבם הקשה במיוחד של זוגות עיוורים, המתקשים לנהל משק-בית מסודר ונוקטים לעזרה כפעולות תיווך בבית, במיוחד חריפה הבעיה של זוגות עיוורים שיש להם ילדים, הזקוקים לעזרה של חונכים ולשיעורי עזר.

ביום 15 ביוני 1988 קיבלה הוועדה סיכום ביניים, הקורא למשרד האוצר ולמשרד העבודה והרווחה להוסיף כל אחד סכום של מיליון וחצי ש"ח להגדלת דמי הליווי לעיוורים, וכן לבדוק אפשרות של הכללת העיוורים בהסכם הניידות הכללי. בתשובה שמעה הוועדה, כי שר העבודה והרווחה לא מצא אפשרות להוסיף מתקציבו את הסכום המבוקש, ואילו משרד האוצר מוכן להוסיף חצי מיליון ש"ח לצורך הגדלת דמי הליווי לעיוורים.

מו. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: סגירת יחידה להשתלות כליה

בבית-החולים "שיבא" בתל-השומר

הוועדה החלה לדון בנושא כיוזמת חברי ועדה עוד בתאריך 3 בפברואר 1988. כדינייה שמעה הוועדה את ראש שירותי האשפוז במשרד הבריאות, את מנהל בית-החולים "שיבא", את יושב-ראש ועד הרופאים בבית-החולים "שיבא", את ד"ר סיגל, ונציגים של חולי כליות, שטופלו על-ידי ד"ר סיגל.

הוועדה שמעה על מערכת יחסים עכורה ועל סכסוכים שהחלו עוד לפני כשלוש שנים, אשר הביאו לשיתוקה של המחלקה להשתלות. הוועדה שמעה על סבלם של החולים

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום ו' באדר התשמ"ח (24 בפברואר 1988) את הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת מ' שטרית בנושא "סגירת יחידה להשתלות כליה בבית-החולים 'שיבא' בתל-השומר".

הנושא הועלה בעקבות הפסקת פעולתה של היחידה להשתלות כליה בבית-החולים על רקע סכסוכים אישיים בין מנהלי מחלקות והפסקת עבודתו של מנהל יחידת ההשתלות, ד"ר ברונו סיגל.

- בחום: דינויה הגיעה הוועדה למסקנות האלה:
1. ועדת העבודה והרווחה רואה בדאגה את התופעה של סגירת מחלקת ההשתלות בתל-השומר, בעקבות סכסוכים על רקע אישי.
  2. הוועדה חוזרת ופונה לשרת הבריאות לסיים לאלתר פרשה עגומה זו, ולאפשר חידוש השתלות כליה בחולים "שיבא".
  3. הוועדה פונה לשרת הבריאות לפעול להבטחת זכויותיהם של החולים, שלא ייפגעו בעקבות הסכסוך האמור.
  4. הוועדה מבקשת משרת הבריאות לדווח לה על המצב כעבור חודשיים.

מז. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושאים: משרד החינוך והתרבות והאינטגרציה; אחריות הממשלה לחינוך השוויוני בישראל

בכתיב הספר היסודיים לא נכפתה אינטגרציה מכוח חקנה. מלבד העיר ירושלים, שכנתה את החינוך שלה על עקרונות האינטגרציה החל מהחינוך היסודי, נשמר העיקרון של בתי-ספר שכונתי, שאליו נרשמים הילדים שגרים בסביבה. משרד החינוך הערה לכתיב-ספר שכונתיים חלשים משאבים רבים כדי לקדם את ההישגים של התלמידים טעוני הטיפול, הן בהקטנת מספר התלמידים בכיתה והן בהגדלת שעות ת.קן. גם כאן זרמו משאבים רבים לאוכלוסיות חזקות, מכוח יכולתן לנצל את האפשרויות הקיימות ומכוח רצונן של קהילות חזקות לקדם את חינוך ילדיהן.

מתקרים העידו כי נוצר מתאם גבוה בין הרכב עדתי לבין רמת הישגים והאי-שוויון גבר.

בית-הספר היסודי מתמודד עם שתי מגמות סותרות: אחד גיסת הרצון לקדם אוכלוסיות טעונות טיפוח ומאידך גיסא לחץ ההורים המבוססים לקדם את ילדיהם. מעבר ללחצים אלה שולטת במערכת החינוך הדרישה לקבלת תוערת כגרות, והיא שמכתיבה למעשה את העדפת ההישגיות על פני השוויוניות.

30% של התלמידים בחינוך הממלכתי אינם גרים ביישובים שבהם אפשר לבצע אינטגרציה בבית-הספר היסודי בשל ההרכב הדמוגרפי האחר, 80% של התלמידים בחינוך הממלכתי-הדתי גרים ביישובים כעלי אופי הומוגני.

לפיכך צצו בשנים האחרונות, ברמה מקומית, קבוצות הורים ומנהלים שהחליטו לקדם את החינוך בבית-הספר שלהם, ארגנו עמותות, אספו משאבים והזרימו שעות מורים ועזרי חינוך לבית-הספר, חלק מעמותות אלה ניצלו את הסעיף בחוק חינוך חובה, המקנה להורים זכות להחליט על אופי 25% מתוכנית הלימודים.

בתי-ספר "יהודיים" לנושאים שונים (טבע, אמנויות, ערכי תנועת העבודה, סביבה, רפורמים וכו') הזרימו משאבים אלה כדי לתגבר לימודים בנושאים שונים, מעורבות ההורים, המשאבים והחידוש נייערו את בתי-הספר הללו והעניקו להם תחושת התחדשות ותנופה. נוצר אי-שוויון בקהילות ובערים, בין בתי-ספר שבהם ההורים מהזנמים משאבים לבין האחרים. בחדר המורים, נוצר אי-שוויון בין משכורות מורים, בשל הימצאות מורים המועסקים על-ידי עמותות ההורים.

הקצוצים האחרונים בתקציב החינוך, גרמו לכך שחלק מן המשאבים שמגייסים ההורים מופנים להוראה של מקצועות

ש"טופלו על-ידי ד"ר סיגל, המתקשים לקבל את הטיפול השוטף והמעקב הצמוד שהם-זקוקים לו-בעקבות ההשתלה. הוועדה שמעה על הניסיונות לחונן בסכסוך ועל מאמצי-משרד הבריאות למצוא מחליף לד"ר סיגל, אם במסגרת בית-החולים "שיבא", ואם על-ידי העברתו לבית-חולים אחר, בתקווה למצוא פתרון, הן לרופא עצמו, הנהנה מיוקרה מקצועית בקרב מטופליו, ובראש ובראשונה לחולים המבקשים לקבל את הטיפול הראוי ולהמשיך להיות מטופלים על-ידי ד"ר סיגל.

על-פי דרישת הוועדה, הועבר אליה דוח מפורט בדבר הניסיונות שנעשו כדי לפתור את המשבר, כמטרה לאפשר פעילות מחודשת של השתלות כליה בבית-החולים "שיבא".

מילאת הכנסת העבירה לדיון בוועדת החינוך והתרבות את ההצעות לסדר-היום בנושאים האמורים.

הוועדה שמעה דברים מפי נציגי משרד החינוך והתרבות, הסתדרות המורים, ארגון המורים העל-יסודיים, מנהלים של בתי-ספר ייחודיים, נציגי עמותות הורים, ועד ההורים המרכזי, ההסתדרות הכללית, מכוח השלטון, המקומי, חוקרים, אנשי מכון ירושלים לחקר ישראל והמרכז לחקר האינטגרציה באוניברסיטת בראיילן ואחרים.

ועדת משנה מטעם הוועדה פעלה במשך תקופה מסוימת.

לכאורה נסב הדיון על שתי שאלות נפרדות, שמעסיקות לאתרוגה את מערכת החינוך כארץ. הראשונה שבהן הועלתה עקב התגבשות צוותי חשיבה היווצרות ניריות עבודה במשרד החינוך והתרבות, המדברים על פריצת דרך חדשה כאופיים של בתי-הספר העל-יסודיים וחטיבות הביניים. ביסוד החשיבה החדשה מונח הרעיון של מתן אפשרות למנהלים לבחור את מוריהם ותלמידיהם ולגבש בצוותים, כשיחוף עם הקהילה, את אופי החינוך בבית-הספר. זאת נוסף על מדיניות שמנהלת המזכירות הפדגוגית שביסודה עומד עקרון מתן אוטונומיה לבתי-ספר, בדיעבד נוצר מצב שבו בתי-ספר על-יסודיים שבהם מלמד צוות טוב יותר יודעים כיצד לנצל את הגמישות והפתירות ברעיונות אלה ולקדם את מוסדם ואילו אחרים לא עושים כן.

מאז החלטת הכנסת ב-1968 על ביצוע אינטגרציה בחינוך ועד היום התפתחו מוסדות על-יסודיים טובים יותר מאחרים, ולקטגוריהם יותר.

כן נוצרו, כחוק, בתי-הספר תתי-כיתות, הומוגניות תחת מסווה של כיתה אם הטרוגניות, ואת בעיקר בשל חוסר היכולת של המורה להתמודד עם הוראה בכיתה הטרוגנית.

20 השנים שעברו מאז-החלה הפרומוה-במבנה החינוך והאינטגרציה הפכה להיות-מדיניות ממלכתית-וחתירה-את בעיית הכיתה בלתי פתורה. סקרים יודעים להצביע על כך הימצאות תלמידים מבוססים עם תלמידים טעוני טיפוח בכיתה אחת לא מצמצמת-פערים אלא מגדלת את הטובים יותר קדימה. כן נלמד שמשאבים שניתנו לתלמידים טעוני טיפוח מצאו-דרך אל אוכלוסייה מבוססת יותר, ומנגנון-השקלציה לא הפסיק לפעול, בעיקר בכיתות הגבוהות.

4. במסגרת עידוד הקמת עמותות הורים למעורבות בחינוך, הוועדה ממליצה בפני הרשויות המקומיות להנחות הורים כיצד לממש את מעורבותם הן בתכני החינוך והן בריכוז האמצעים והשימוש בהם.

5. הוועדה קוראת לרשויות המקומיות ולמשרד החינוך והתכנות לפתח בתי-ספר קהילתיים באותם מוסדות חינוך שבהם אין הורים המסוגלים או רוצים להקים עמותות. להורים לשם משאבים ציבוריים לשם פיתוח מעורבות קהילתית וסגירת פערים שעלולים להיווצר ברמות החינוך בין בתי-ספר.

ג. תוכנית לימודים נוספת

1. הוועדה מבהירה, כי על-פי חוק חינוך ממלכתי יכולים ההורים לקבוע חלק מתוכנית הלימודים הרשמית של בתי-הספר, בשיתוף עם הנהלת בית-הספר ובאישור הפיקוח, כתוכניות השלמה. נוסף על כך מאפשר החוק להורים לקבוע תוכנית לשעות נוספות (תל"ן) מעבר לשעות שנקבעו בתוכנית הלימודים, ובלבד שההוצאות הנובעות מביצוע התוספת יחולו על ההורים או על הרשות המקומית.

2. הוועדה סבורה, כי תוכני תל"ן צריכים להיות נושאים הקשורים בהעשרה תרבותית ואינטלקטואלית, וכי אין להחליף את הנושאים המעוגנים בתוכנית הלימודים הרשמית.

3. הוועדה ממליצה בפני משרד החינוך לרכז את הניסיון שנצבר עד כה במגזר הקיבוצי ובעירוני לגבי הפעלת תל"ן, לעודד בתי-ספר נוספים, עמותות הורים, רשויות מקומיות, בעלויות וועדי הורים להפעיל תכנית זו במגוון הרחב של הנושאים שבהם מעוניינים ההורים.

4. הוועדה קוראת למשרד החינוך, לוועדי הורים, לעמותות הורים, לרשויות המקומיות ולארגוני המורים להקים לאלתר ועדה קבועה משותפת שתקבע את הדרכים:

א. להעסקת מורים מוסמכים בבתי-ספר שבהם מופעלות תוכניות ייחודיות ותוכניות נוספות.

ב. להכללת כל התלמידים בתוכניות הייחודיות ובתוכניות נוספות המופעלות על-ידי עמותות ההורים, בשיתוף עם הנהלת בתי-הספר. כל יימצא תלמיד שיעדר מתוכנית אלה בשל מצוקות כלכליות.

5. הוועדה פונה לרשויות המקומיות להעניק מערכת מפצה במשאבים ובתכנים לאותם מוסדות חינוך שלא הצליחו להפעיל תל"ן במסגרתם.

הוועדה מניחה מסקנות אלה על שולחן הכנסת ומבקשת משרד החינוך והתרבות, משר הפנים (מרכז השלטון המקומי) ומשר האוצר לדווח לה על ביצוען בתוך שלושה חודשים.

מח. מסקנות הוועדה לקידום היצוא בנושא — המשימה הכלכלית

הראשונה במעלה של מדינת ישראל

תשומת-הלב המתאימה מצד מקבלי ההחלטות, המסתפקים למעשה בחשלוש של מסי-שפתיים לנושא.

הכנסת הכירה בחשיבות הנושא והחליטה בצעד נדיד למדי לבחור, לפי סעיף 17 לתקנון הכנסת, ועדה מיוחדת כדי שזו תבחן את הנושא ותגיש את מסקנותיה והמלצותיה.

כראש הוועדה נבחר חבר הכנסת מיכאל חריש. חברים בה חברי כנסת מועדות הכלכלה, הכספים, החוץ והביטחון.

חובה או לחגבורת. לתופעה זו נדבק השם "החינוך האפור" והיא טיפוסית לכל סוגי בתי-הספר, בכל הדרגות.

בבתי-ספר רבים נוצר מצב שבו ילדים של הורים שאינם משלמים לא משתתפים בשיעורי ההעשרה אלה. במקומות אחרים קיים פטור למוטבי יכולת, אך בעטיו קיימת בעיה חברתית.

כבר בתחילת דיוני הוועדה בנושאים האמורים התברר כי שוב אי-אפשר להפריד בין מדיניות האינטגרציה לבין החינוך השוויוני, ויש לעסוק בסוגיה זו כמקשה אחת.

להלן מסקנות הוועדה:

א. מדיניות האינטגרציה בחינוך

1. הוועדה קוראת למשרד החינוך לקיים את מדיניות האינטגרציה, שתכניה העיקריים הם ראייתו של בית-הספר כנקודת מפגש בין תלמידים בעלי רקע ומטען תרבותי שונה.

2. הוועדה קוראת למשרד שלא לוותר על החינוך בכיתה הטרוגנית, להתמודד עם האתגר שמציבה הכיתה ההטרוגנית בפני המורה בדרכים שונות ומגוונות, להכניס למוסדות להכשרת עובדי הוראה ולמערכת החינוך שיטות הוראה ההולמות את דרכי הכי תה ההטרוגנית, ושנוסו בהצלחה במקומות שונים, ולהמשיך לנסות שיטות ומסגרות כדי להצליח לקדם את כל התלמידים בכיתה זו בהתאם ליכולתם ולמידת הפוטנציאל הטמון בהם.

3. הוועדה מבקשת מהמשרד להרחיב את הפעלת מדיניות האינטגרציה גם לבתי-הספר היסודיים ובמידת האפשר גם לגני הילדים. הוועדה סבורה, שמפגש בין-תרבותי בגיל צעיר ככל שניתן תורם להצלחת החינוך נגד דעות קדומות ולמתן הזדמנות שווה לכל האוכלוסייה.

ב. אחריות לחינוך שוויוני

1. הוועדה קובעת, כי הקיצוצים בתקציב החינוך גרמו לפגיעה קשה במערכת ולהיווצרות חוסר שוויון חמור בין מוסדות חינוך. הוועדה תובעת מהמשרד להיאבק בכלימת חוסר השוויון ולתקן את העוול החברתי שנוצר.

2. הוועדה סבורה שהקמת עמותות הורים ברמה בית-ספרית היא ביטוי למגמה חיובית של מעורבות הורים בחינוך ילדיהם, וקוראת למשרד החינוך ולרשויות המקומיות לעודד מגמה זו.

3. במסגרת עידוד הקמת עמותות הורים ממליצה הוועדה למזכירות הפדגוגית של משרד החינוך להנחות את ההורים בבחירת תכנים ייחודיים לבתי-הספר, בשמירה על קשר חיובי ונכון עם צוות המורים והנהלה, בהכשרה ובהשתלמויות ובנבולות המעורבות.

מבוא

א. ביום ל' בניסן התשמ"ה — 19 ביוני 1985, העלה חבר הכנסת מיכאל חריש הצעה לסדר-היום בנושא: "תנופה לייצוא — המשימה הכלכלית הראשונה במעלה של מדינת ישראל".

עיקרי ההצעה היו, כי חשיבות הייצוא לעתידה של ישראל, הגם שאינה נתונה במחלוקת, אינה מקבלת את

המודעים לחשיבות הייצוא בתחומי משק שונים (פירוט רשימת חברי הוועדה בנספח).

הוועדה שמה לה למטרה ללמוד את בעיות היסוד של הייצוא מישראל ולגבש המלצות למחן פתרונות ברמה האסטרטגית של מדיניות הייצוא, זאת בהנחה שבעיות היוסיום מטופלות מהקטרים פרלמנטרית על-ידי הוועדות הקבועות של הכנסת - כספים, כלכלה וכו'.

הוועדה קיימה 14 ישיבות, ובהן שמעה את נציגי מוסדות משרדי ממשלה וארגונים ומוסדות המטפלים בייצוא מהיבטיו השונים, ובכלל זה: שרי האוצר, התעשייה, החקלאות והכלכלה ואנשי משרדיהם וכן את נגיד בנק ישראל ואנשיו, נציגי משרד התיירות ונציגי התאחדות התעשיינים, מכון הייצוא ויצואנים מהסקטורים השונים בתעשייה ובחקלאות (פירוט מלא של ישיבות הוועדה והמוזמנים אליהן - בנספח).

דיונים מיוחדים קיים יושב-ראש הוועדה עם הנהלת מועדון "המיליון פלוס", גוף הפועל ליר מכון הייצוא ומאגד את היצואנים הגדולים.

בישיבות הוועדה וכריונים האחרים הוצגו היבטים שונים של ביצוע הייצוא - הבעייתיות הקיימת בכל תחום ייצוא, מעורבות משרדי הממשלה, בעיות של יצואנים עם משרדי הממשלה השונים וכו'. הועלו הצעות שונות לשיפור המצב.

ב. הוועדה ריכזה וניתחה במהלך פעילותה חומר רב בנושא הייצוא במדינת ישראל והבעיות הקיימות בביצוע. החומר הוכן על-ידי משרדי הממשלה שונים וגופים מייצאים שונים, ובכלל זה מכון הייצוא והתאחדות התעשיינים.

הוועדה אף יזמה וביצעה בעצמה שני סקרים:

1. סקר במשרדי ממשלה -

באמצעות סקר זה שנערך בכל משרדי הממשלה וזהו כל המשרדים המעורבים בדרך כלשהי בנושא הייצוא, ונלמד היקף פעילותו של כל משרד וכן התקציב לנושא הייצוא, מדיניות המשרד, דרכי התיאום עם משרדים אחרים, כלים העומדים לרשות המשרד לעידוד הייצוא והצעות לשיפור עידוד הייצוא (שאלון הסקר - ראה נספח).

תשעה משרדים וזהו כבעלי מעורבות בתחום הייצוא והם: האוצר, התעשייה והמסחר, התיירות, החקלאות, הביטחון, החוץ, האנרגיה, הכלכלה והתחבורה. תשובות משרדי הממשלה מצורפות בנספח לדוח זה. ממצאי הסקר כלולים בסעיף הממצאים להלן.

2. סקר במפעלים מייצאים -

הוועדה ביצעה סקר במדגם של 17 מפעלים מתוך המפעלים המייצאים. מחזור פעילות המפעלים במדגם הוא מעל מיליארד דולר בשנה היקף הייצוא הוא של כ-720 מיליון דולר בשנה (שאלון הסקר - ראה נספח). מטרת הסקר היחה לקבל את התייחסות היצואנים עצמם לקשיים שבהם הם נתקלים בביצוע הייצוא, לחפקוד משרדי הממשלה השונים שאחם הם באים במגע, לאפקטיביות אמצעי העידוד השונים, וכן לקבל את הצעותיהם לשיפור המצב.

פירוט ממצאי הסקר ראה בנספח. תמצית הממצאים - ראה בפרק הממצאים להלן.

על סמך האמור לעיל הגיעה הוועדה למסקנות האלה:

א. חשיבות הייצוא למדינת ישראל

הוצאותיה של מדינת ישראל במטבע חוץ לטווח ארוך לא ישתנו. ההוצאות עשויות לגדול אך ספק אם ניתן לצמצמן באופן משמעותי כשמדברים על צמיחה. הדבר נובע מהעובדה שחובות המדינה לטווח הארוך נתונים וכן גם היקף ההוצאה למאמץ הביטחוני, שבו מרכיב מטבע החוץ נתון. מאידך גיסא, בהכנסות במטבע חוץ בשנים האחרונות יש כמה וכמה סעיפים שאינם ודאיים, לדוגמה סיוע החירום האמריקני שהסתיים, ובטווח הנראה לעין לא סביר שניתן יהיה לחדש אותו.

הסיוע הרגיל והסיוע הביטחוני שמקבלת ישראל, בהיקף של כ-3 מיליארדי דולר, אינם ודאיים לאורך זמן, זאת הואיל וארצות-הברית נמצאת תחת לחצים לצמצם את סיוע החוץ. נוסף על כך קיימת כסכום זה שחיקה משמעותית עקב ירידת ערך הדולר.

נוכח ההנחות הנ"ל, שלפיהן ההוצאות במטבע חוץ עשויות עוד לגדול והסיוע האמריקני עלול להצטמק, חייבת ישראל לתת תשובה הולמת למען סגירת הפער במאזן התשלומים.

הוועדה סבורה, כי התשובה היחידה לכך היא הגדלה משמעותית של הייצוא. בשיעורים שנחיים של לפחות 15%, שיאפשרו איוון מאזן התשלומים בחוץ תקופה סבירה.

ב. תמונת המצב - כללי

הוועדה קובעת, כי אף שניתן היה לצפות נוכח האמור לעיל, שקידום הייצוא יקבל עדיפות ותשומת-לב ראוייה, וכי תיגזר מדיניות פעולה של הממשלה שתאפשר קידום והשגת מטרת בתחום זה, אין הדבר כך. תמונת המצב שנגלתה בפני הוועדה - וזו תפורט להלן - אינה תואמת את חשיבות הנושא. מבחינת פעולות הממשלה אין הנושא נמצא בעדיפות עליונה. אין מדיניות ברורה וקבועה שתאפשר לתעשיות ולגורמים המייצאים לתכנן פעילות מראש על בסיס ידוע. רווחיות הייצוא נמצאת בירידה ונתוני הייצוא על בסיס השוואתי למדינות בסדר גודל דומה לישראל הם גרועים. לשם המחשה, ערך הייצוא באירלנד לנפש הוא כפול מערך הייצוא בישראל לנפש. נתון זה ממחיש מחד גיסא לאן מסוגלת להגיע מדינה שאינה מעצמה תעשייתית, ומאידך גיסא, עד כמה ניתן לצמוח בכיוון הייצוא על בסיס נתונים עכשוויים.

האמור לעיל בא לידי ביטוי בנושאים האלה:

1. אי-מתן עדיפות מתאימה לנושא בדרג הממשלתי

כל הגופים העוסקים בייצוא, שהופיעו בפני הוועדה או שהעבירו חומר לוועדה, היו תמימי דעים לגבי נקודה זו. למרות חשיבות הנושא וחיוניותו לפתרון בעיית מאזן התשלומים, לביסוס כלכלי של המדינה ולשיפור היכולת הביטחונית שלה, המבוססת על תשתית כלכלית בריאה, לא הגיע הנושא לדין מעמיק בממשלה ולא ניתנה לו העדיפות העליונה בפעולות הממשלה שיש לתת למצב חירום.

עקב כך נגרמו שתי החופעות האלה:

א. לא נקבעה ולא הוגדרה מדיניות ממשלתית ברורה שבהתאם לה פעלו כל משרדי הממשלה המעורבים בייצוא (ראה להלן).

ב. היצואנים הרגישו שאין מאחוריהם גיבוי ממשלתי ונכונות מעשית לסיוע בייצוא, למעט מלל לא מחייב על חשיבות הייצוא וסיוע בקרנות שבחלקן אינן אטרקטיביות

5. אי־מימוש הסכמי גומלין
אין הממשלה עושה די למימוש מחויבויות הכלולות בעסקאות ייבוא גדולות שהמדינה עושה (ציוד ביטחוני, נפט וכו').

6. עלות שכר העבודה והפער בין העלות למעביד לחמורה לעובד

התוספות הסוציאליות הכלולות בעלויות העבודה ושיעורי המיסוי הגבוהים, מביאים לכך שעלות העבודה למעביד היא גבוהה ביותר, בדומה למדינות המפותחות ביותר, ואילו התמורה נטו לעובד היא נמוכה מאוד יחסית למדינות אחרות. נוצר מצב שבו קשה להביא את העובד להשקעת מאמץ נוסף, וקשה להתחרות בשוקי הייצוא.

7. אי־מעורבות מספקת של משרד החוץ ב"דחיפת" פרויקט הייצוא (במדינות רגילות).

8. הקפאת שער החליפין

הכדאיות היחסית של הייצוא ורווחיותו לעומת מכירות בשוק המקומי נפגעו קשה כתוצאה מעליית מחירים (אמנם אטית) מתמשכת ושער חליפין קפוא.

9. אי־מימוש החלטות ממשלה בנושא הייצוא גם כאשר הן כבר מתקבלות.

10. קרטליזציה של ההובלה הימית (עליידי "צים")

קרטליזציה זו מייקרת את עלויות ההובלה הימית על־ידי כל החברות המובילות, ועקב כך פוגעת בכושר התחרות של הייצוא הישראלי.

ג. תמונת המצב — פירוט ממצאים ובעיות רלבנטיות לסקטורים ספציפיים

1. חקלאות

הפיתוח החקלאי מתמשך לאורך שנים ולכן סובלת החקלאות משינויים תמידיים במדיניות האוצר ומויכוחים שונים (לפני פתיחת העונה) לגבי תנאי הייצוא:

א. הפיצוי לחקלאי המייצא הוא נמוך ביותר.

ב. התנאים בחוק לעידוד השקעות הון בחקלאות גרועים יותר בהשוואה לתעשייה.

ג. ניוד השווקים מסובך מאוד.

ד. הסכמים בין החקלאים למשרד החקלאות אינם מקבלים אישור על־ידי משרד האוצר, והחקלאים אינם יודעים מה לסכם ועם מי.

ה. חסרה חוכנית לטווח ארוך לפיתוח ייצוא חקלאי.

ו. אף שהייצוא החקלאי הוא בעל ערך מוסף גבוה ביותר הוא אינו זוכה לתמיכה מספקת.

ז. הסיוע למשרד החקלאות ניתן לפי סעיפים חקציביים מוגדרים: המשרד אינו יכול לתמוך וליעד כספים לפי סדר־קדימות הנראה לו, וגם הייצוא סובל מכך.

ח. הסובסידיות לחקלאות שנותנות ממשלות שונות בעולם מקשות על התחרות.

(ראה להלן). ברור שכתוצאה מכך ועקב אילוצים כלכליים אחרים (ירידת רווחיות הייצוא, הקפאת שער החליפין וכו') אין היצואנים בטוחים שאכן חשוב וכדאי ליצא.

2. חוסר מדיניות ממשלתית ברורה וקבועה

כאמור לעיל, אין מדיניות ממשלתית ברורה וקבועה שעשויה להוות בסיס לחכנון ליצוא לטווח בינוני וארוך.

קשירת עסקאות ייצוא ופיתוח מוצרים לייצוא הם תהליכים ארוכים, שחלקם נמשכים כמה שנים. אי־קיום מדיניות ברורה וקבועה גורם לכך שבין מועד התכנון למועד היישום של עסקה או פיתוחה משתנים כל כללי המשחק. מה שנראה מבטיח ורווחי הופך להיות מפסיד (הוספת סעיפי מיסוי חדשים, חקנות חדשות וכו'). חוסר הוודאות הנגרם עקב כך גורר אי־בניית תשתית מתאימה שתניב פירות בטווח ארוך, וכתוצאה מכך נפגע הפיתוח העתידי של הייצוא.

נוסף על כך, העדר המדיניות גורם לכך שחלק מהמשרדים הממשלתיים המעורבים בייצוא מתווים לעצמם מדיניות מסוימת שאינה תואמת בהכרח את פעילות המשרדים האחרים ואינה אלא "מביכה" ו"מבלבלת" את היצואן (ראה להלן).

3. ריבוי גורמים ממשלתיים ומוסדיים המעורבים בייצוא — ביוורקרטיה

במהלך הסקרים אותרו למעלה מ־30 יחידות ממשלתיות או גופים הקשורים למשרדי ממשלה המעורבים ב־50—60 פעילויות שונות הקשורות בייצוא.

ריבוי הגורמים והפעילויות וחוסר התיאום ביניהם גורם לתהליכים ביוורקרטיים מסורבלים, לסתירות בין המשרדים השונים, וכפי שהגדירו זאת היצואנים עצמם — הם מרגישים עצמם לא אחת כמתווכים בין משרדי הממשלה השונים. נוסף על כך, העדר מדיניות ואי־מתן עדיפות מתאימה (ראה לעיל) גורמים לכך שיצואן צריך לעבור לפעמים "דרך ייסורים" של ממש כדי לממש ייצוא. מקשים על פעולה מהירה, גורמים להתערבות ממשלתית מיותרת ומונעים לפעמים יוזמות אמיתיות.

4. ריבוי קרנות כתנאים לא אטרקטיביים

קיימות קרנות רבות שמשרדי הממשלה השונים מעמידים לצורך מימון או מענק לפעולות הקשורות בייצוא (מו"פ — מחקר ופיתוח — סיוע בשיווק, סיוע בייצור לייצוא, סיוע בקיום תערוכות בחוץ־לארץ וכו'). במסגרת דינוי הוועדה התברר, כי חלק לא מבוטל מההון העומד לרשות הקרנות אינו מנוצל. זאת בשל אי־הכרת כל הקרנות על־ידי היצואנים, ובעיקר בשל תנאי אשראי שאינם אטרקטיביים בהשוואה לאלטרנטיבות אחרות העומדות בפני היצואנים (בעיקר בחוץ־לארץ).

בנקודה זו התברר לוועדה, כי קיימת מחלוקת בין נציגי משרדי הממשלה, הסוברים כי תנאי הקרנות טובים, ובין נציגי היצואנים, שאינם סבורים כך. נציגי הממשלה משווים אשראי זה לאפשרויות מימון אחרות בארץ. מאידך גיסא, היצואן המתחרה בחוץ־לארץ משווה זאת לתנאי המימון הקיימים שם והזמינים למתחריו. נתק זה בהתייחסות לאיכות תנאי המימון מדגים במידה רבה את השוני בהסתכלות בין משרדי הממשלה ליצואנים על היבטים שונים של ביצוע הייצוא.

2. תיירות

א. שיעור היקף הקציב הפיתוח לתיירות הוא רק את החלק ה-24 של הקציב הפיתוח למשרד התעשייה והמסחר. זאת למרות התרומה הגדולה של ענף זה להכנסות במטבע חוץ.

ב. ענף התיירות מופלה לרעה בתחום הסיוע למשקיעים ובתחום ההטבות.

ג. הממשד הפוליטי הכלכלי אינו מכיר בחשיבות התיירות כמקור להכנסות כמט"ח.

ד. הפרסום והשיווק של ישראל כיעד תיירותי נעשים רק על-ידי הממשלה ואף זאת לא בממדים נאותים.

ה. קיומם השקעות בתשתית כסיסית לתיירות שיוזמים אינם מעוניינים או מסוגלים לבצען, והדרך היחידה לביצוען היא על-ידי הממשלה.

ו. תוכניות אכ לפיתוח התיירות צריכות להתבצע על-ידי כל המשרדים הכלכליים ולא על-ידי משרד התיירות בלבד.

ז. תהליך הפטור ממע"מ לתייר מסורבל ומקשה על מכירה לתיירים אף שהוא מהווה יצוא לכל דבר.

ח. חייבת להינתן תמיכה ממשלתית לסיוורים לתיירים, כדי שניתן יהיה לבצעם ברציפות ככל מספר משתתפים וגם כאשר הם נושאים הפסד למארגן.

3. ענף האלקטרוניקה

א. הענף נפגע עקב הקפאת השער (היצוא בעיקר דולרי), הורדת סיוע המדינה וקיצוץ הזמנות של מערכת הביטחון.

ב. חלק מההתייעלות הנוכחית מושגת על-ידי קיצוץ בתקציב מחקר ופיתוח, אך תהיה לכך השפעה הרסנית בעתיד.

ג. מפעלי האלקטרוניקה כשלו כתוצאה מסבסוד רב, כשהאשראי היה שקלי והאינפלציה היתה גבוהה. התכנון לעתיד התבסס על המשך תהליך הג'ל, וכשהוא הופסק נקלעו המפעלים למשבר.

4. טקסטיל

א. הענף נפגע קשות כתוצאה מהאירועים כשטחים.

ב. הענף נפגע מיבוא מתחרה במחירי היצף שלא ננקטים נגדו צעדים.

ג. הגדלה משמעותית בייצוא לארצות-הברית הביאה להטלת הגבלות ולקביעת מכסות ייצוא.

ד. אין כיום פעילות מאורגנת של מכון הייצוא לקידום ייצוא מוצרי הענף לארצות-הברית.

5. יצוא ביטחוני

א. חוזים לייצוא ביטחוני הם חוזים לטווח ארוך והם מאופיינים על-ידי מהלך שיווק ממושך וקשה ומחויבויות ארוכות-טווח. שיוויים בתנאים ובמדיניות פוגעים מאוד בייצוא (חוזים רווחיים הופכים להיות חוזים מפסידים).

ב. עלויות עבודה שהאמירו כמושגים דולריים כ-80% בשלוש השנים האחרונות מקטינות בצורה משמעותית את כושר התחרות של הייצוא הביטחוני (שער דולר מוקפא מול עלייה בעלויות העבודה).

ג. אין תמיכה ממשלתית מספקת באשראי-שהיתה מאפשרת תחרות עם מדינות אחרות הנהנות מאשראי נוח ממשלותיהן.

ד. ביטוח נמוך של סחר חוץ פוגע באפשרויות הכניסה לשווקים חדשים.

ה. צמצום תקציב משרד הביטחון גרם לצמצום תקציב הפיתוח ומכאן גם לצמצום כפיתוחים עתידיים ובייצוא פוטנציאלי.

ו. הופסקה מחד גיסא קליטת צעירים כחעשייה, ומאידך גיסא ממשיכים בנהלי פיטורין, ועל-ידי כך נפגעת החשתי האנושית.

נוכח האמור לעיל ממליצה הוועדה כי:

נושא הייצוא יועמד במקום גבוה ביותר בסדר-העדיפויות הלאומי ויקבל את הביטוי המתאים במדיניות הממשלה.

חשיבות הנושא תבוא לידי ביטוי באופן הצהרתי בקוי היסוד של הממשלה ובאופן מעשי בהתארגנות מתאימה של הממשלה, של המשק הלאומי ושל החברה הישראלית — עם הקמת הממשלה החדשה לאחר הבחירות בנובמבר 1988.

מימוש האמור לעיל יוביל לנקיטת הצערים האלה:

א. כמשא-ומתן להרכבת הממשלה ותהליך גיבוש קווי היסוד שלה ייכלל פרק מיוחד שיוקדש לחשיבות הייצוא למדינת ישראל ויקבע אותו במקום גבוה בסדר-עדיפויות הממשלה ובפעילותה.

ב. עם הרכבת הממשלה החדשה ימונה אחד השרים לאחראי לנושא מדיניות הייצוא ולתיאומן, וינתן לו מעמד של שר במשרד ראש הממשלה וסגן ראש הממשלה.

ג. שר-ה"ה יהיה אחראי לגיבוש אסטרטגיה של מדיניות הייצוא של הממשלה, להדגשת נושא הייצוא בפני הממשלה, להכנת תוכנית חומש לייצוא, והוא יישא באחריות המיניסטריאלית ל"רשות הייצוא" (ראה להלן).

ד. לצורך ייעול הביצוע של מדיניות הייצוא והגמשת הטיפול בו תוקם "רשות ייצוא" ממלכתית שתשמש כחובת יחידה ליצואנים.

1. להנהלת "רשות הייצוא" ימונו, נציגי משרדי הממשלה שלהם נגיעה לנושא הייצוא, נציג בנק ישראל ונציגי היצואנים, יושב-ראש הרשות יתמנה על-ידי הממשלה.

2. הרשות תיעץ לשר בהכנת מדיניות הייצוא הממשלתית הכוללת ותכין הצעות מפורטות ליישום המעשי של מדיניות זאת.

3. בידי "רשות הייצוא" ירכזו סמכויות הביצוע של הנושאים שעניינם הבלעדי הוא בתחום הייצוא.

4. ה"רשות" תהיה אחראית לתיאום עם גורמים ממשלתיים וממלכתיים שעיקר עיסוקם איננו בתחום הייצוא, אך הם בעלי השפעה חשובה בביצוע מדיניות ייצוא (מכס, מס הכנסה וכו').

כדי לקיים באופן שיטתי את המעקב אחר מתן העדיפות למדיניות הייצוא, תקיים הממשלה מדי שישה חודשים דיון על התפתחות בתחום הייצוא, סיכומי הדיון יוגשו לכנסת.

הוועדה פונה לראש הממשלה שייבחר על-ידי הכנסת השתים-עשרה לפעול למימוש מסקנותיה והמלצותיה ולדווח לכנסת בתוך שלושה חודשים מיום היבחרו על ההתקדמות בכיצוען.

הכנסת תבחר מדי כינונה ועדה משותפת וועדות שלהן נגיעה לנושא הייצוא (כספים, כלכלה, חוץ וביטחון). שתעסוק באופן שוטף בבעיות הייצוא, תקבל דיווחים שוטפים מהממשלה ומגורמים אחרים העוסקים בייצוא ותקיים דיון חצי-שנתי ממצה בעקבות הדיון במליאת הממשלה.

נספחים לרות הוועדה

- נספח 1 — הרכב הוועדה;
 נספח 2 — רשימת ישיבות הוועדה והמומנים אליהן;
 נספח 3 — שאלון למשרדי הממשלה;
 נספח 4 — שאלון למפעלים מייצאים;
 נספח 5 — נתונים סטטיסטיים;
 נספח 6 — ממצאי סקר המפעלים.

נספח מס' 1

הרכב חברי הוועדה לקידום הייצוא

דוד צוקר	חברי הכנסת: מיכאל חריש — יושב-ראש הוועדה
חיים קופמן	יעקב ו'אק אמיר
חיים רמון	יצחק ארצי
אפרים שלום	פסח גרופר
גרשון שפט	אריאל ויינשטיין
אליהו שפייר	יגאל כהן
אברהם שפירא	אוריאל לין
דן חיכון	יאיר צבן

נספח מס' 2

רשימת ישיבות הוועדה לקידום הייצוא

מס' ישיבה	נושא	מומנים
1.	מדיניות הייצוא	ג' יעקבי — שר הכלכלה והתכנון + הנהלת המשרד י' אבן עזרא
2.	הגדלת הייצוא התעשייתי בטווח הקצר והאמצעים לכך	א' טיברג, א' שמאי א' סיגל, י' פינטו י' אבן עזרא ש' ברג, מ' דברח ד' דרורי, מ' לבנת מ' ברינבאום ע' חצרוני א' שמאי
3.	סקירת משרד התעשייה והמסחר בנושא עידוד הייצוא	י' בליזובסקי, ע' אפרת ג' כהן, ח' פרי ה' איזן, ח' גוטמן, א' מנשה, ז' שלו י' אבן עזרא, ר' גוט ע' מר-חיים מ' עטיה ס' ורטהיימר
4.	מדיניות עידוד הייצוא (המשך)	א' טיברג, ח' גוטמן א' מנשה, א' לניארו י' אבן עזרא מ' דברח
		— התאחדות התעשיינים — מכון הייצוא — כלל תעשייה — בנק ישראל — "ישקר"
		— התאחדות התעשיינים — מכון הייצוא — משרד הכלכלה

	מזמנים	נושא	מס' שיבה
— משרד המסחר והתעשייה	צ' דורי		
— בנק ישראל	ע' חצרוני		
— ח'יפה כימיקלים	ד' ולדמן		
— תדיראן	א' צ'אציג		
— חברת עובדים	ג' וילן		
— משרד המסחר והתעשייה + הנהלת המשרד	א' שרון	קידום הייצוא	5.
— מכון הייצוא	י' אבן עזרא, ר' גוט		
— התאחדות התעשיינים	י' רודושיצקי, ח' גוטמן		
— משרד האוצר	י' אריאב		
— בנק ישראל	ע' חצרוני		
— ישקר	ס' ורטהיימר		
— משרד הכלכלה	י' גבע		
— משרד המסחר והתעשייה + הנהלת המשרד	א' נחמקין	הייצוא החקלאי	6.
— המרכז החקלאי	ש' אסף, מ' אפרתי, ח' פלד		
— אנרקטקו	ר' איילנד		
— ארגון מגדלי ירקות	י' מוסקוביץ		
— מועצת הכותנה	י' דלומי		
— בנק ישראל	א' שפירא		
— משרד הכלכלה	ד' דגני, ש' ברגר		
— התאחדות האיכרים	י' פורר		
— בנק ישראל	מ' כרונו, ע' חצרוני,	עמדת בנק ישראל לגבי מדיניות הייצוא	7.
— משרד תעשייה ומסחר	מ' עטיה, מ' פרנקל		
— מכון הייצוא	מ' לבנת, ג' כהן		
— משרד הכלכלה	ד' פלד, י' גינוסר		
— התאחדות התעשיינים	מ' דברת, ש' ברגר		
— חברת עובדים	ח' גוטמן, ח' ישראל		
— משרד האוצר	ג' וילן		
— מכון הייצוא	ר' מדינה	העלאת שיעורי הריבית ע"י בנק ישראל וההשפעה על הייצוא	8.
— התאחדות התעשיינים	י' גינוסר, א' פורטנוי		
— בנק ישראל	ח' גוטמן, ש' כצנלסון		
— משרד הכלכלה	מ' עטיה		
— משרד האוצר	ש' ברגר		
— התאחדות התעשיינים	מ' ניסים	קידום הייצוא	9.
— כור תעשיות	א' מנשה, ח' ישראל, ח' גוטמן		
— משרד הכלכלה	י' אפרון		
— בנק ישראל	מ' דברת, ש' ברגר		
— חברת עובדים	ע' חצרוני		
— מכון הייצוא	ג' וילן		
— משרד האוצר	א' פורטנוי		
— מכון הייצוא	ע' אמוראי	השפעת נפילת הכורסות בעולם על סיכויי הייצוא על מדינת ישראל ומאזן התשלומים	10.
— משרד תעשייה ומסחר	י' אבן עזרא, י' אשל, א' פורטנוי,		
— משרד הכלכלה	ח' אבן יוסף, א' בר		
— בנק ישראל	ש' ברגר, ש' מי טל		
— התאחדות התעשיינים	צ' גל ים		
— משרד התיירות	ע' יקוני, א' מנשה	מדיניות התיירות והשפעתה על מאזן והתשלומים	11.
— התאחדות התעשיינים	ר' פרבר, ק' בירנבק, ש' דוראל		
— משרד הכלכלה	י' גור אריה, מ' עמיר		
— אגד	מ' דברת, מ' יריב, ד' גוני		
— ארקיע	ח' חיים, י' יואל, ט' משה		
— בנק ישראל	ד' יערי		
	מ' עטיה		

	מזמנים	נושא	מס' ישיבה
— יוניטד טורס	מ' ענבר, צ' שלום		
— איגוד תיור	א' רייס		
— משרד תמ"ס	מ' ליכנר		
— השכרת רכב	נ' צורי, ש' הנאי		
— איגוד לשכת המסחר	י' שוסטק		
— אלישרא-חדיראן	ז' שלו	ענף האלקטרוניקה	12
— "דגס", יו"ר מרכז האלקטרוניקה	י' אשר		
— יישי ישראל	מ' שמיר		
— התאחדות התעשיינים	ח' גוטמן, ח' ישראל		
— אגף האלקטרוניקה, התאחדות	א' הר, א' זאבי		
— ארגון תעשיות עתידות ידע'	מ' כהן		
— בנק ישראל	מ' עטיה		
— מכון היצוא	ה' גליך		
— משרד האוצר	י' אריאב		
— ארגמן	ח' קמיניץ	ענף הטקסטיל	13
— כיתן	ע' פדן		
— סריגי הלן	ר' שלום		
— לודז'יה-רוטקס	י' רוטלוי		
— משרד תמ"ס	י' לוי, ג' כהן		
— משרד האוצר	י' אריאב		
— התאחדות התעשיינים	י' רונית, ח' ישראל		
— משרד הביטחון	אלוף (מיל) ד' עברי	הייצוא הביטחוני	14
— התאחדות התעשיינים	ז' שלו, ח' ישראל		
— בנק ישראל	מ' עטיה		
— משרד תמ"ס	מ' אביאור, ח' בן יוסף		
— משרד האוצר	מ' אביאור, ח' בן יוסף		
— משרד הכלכלה	ק' כליפא		
— משרד הכלכלה והתכנון	ש' בר-גל		

נספח מס' 3

רשימת משרדי הממשלה שאליהם נשלח הסקר בנושא:
פעולות ותפקוד משרדי הממשלה כתחום היצוא

משרד המדע והפיתוח;	משרד ראש הממשלה;
משרד לקליטת עלייה;	משרד החוץ;
משרד התחבורה;	משרד הבינוי והשיכון;
משרד העבודה והרווחה;	משרד החינוך והתרבות;
משרד הביטחון;	משרד הבריאות;
משרד התקשורת;	משרד המשטרה;
משרד האנרגיה והתשתית;	משרד לעניני דתות;
משרד התעשייה והמסחר;	משרד הכלכלה והתכנון;
משרד החירות;	משרד האוצר;
משרד המשפטים.	משרד הפנים;

ייצוא במדינת ישראל

סקר פעילות במשרדי הממשלה שאלון

1. האם יש למשרד פעילות או מעורבות כלשהי בתחום הייצוא? כן _____ לא _____ (תשובה שלילית בשאלה זו מפסיקה את השאלון).
2. פירוט מחלקות/גורמים במשרד העוסקים ישירות או קשורים באופן כלשהו לטיפול בנושא הייצוא:
  - פירוט הגורמים, הגדרה פונקציונלית שלהם ומספר משרות בכל פונקציה.
  - פורומים קבועים המתקיימים במשרד בנושא הייצוא.
3. תקציב לפעילות בתחום הייצוא:
  - תקציב לפי נושאים עיקריים (קרנות, הפעלת יחידת במשרד וכו').
  - גודל התקציב יחסית לתקציב המשרד.
4. מדיניות שלפיה פועל המשרד בתחום הייצוא:
  - האם יש מסמך רשמי של המשרד לגבי מדיניות הייצוא (אם כן, יש לצרף לתשובות לסקר את העתק המסמך).
5. תיאום או פעילות משותפת בתחומי הייצוא המתבצעת עם משרדי ממשלה/גופים ציבוריים אחרים:
  - כיצד מתבצע התיאום.
  - פורומים בין-משרדיים או ועדות.
6. אילו כלים ישירים עומדים לרשות המשרד לעידוד הייצוא (קרנות, הסדרי מיסוי, תמיכה בפיתוח לייצוא וכו').
7. מה ניתן לדעת המשרד לעשות, לשיפור פעולותיו בתחום עידוד הייצוא בטווחי הזמן הבאים (שאלה חופשית):
  - בטווח זמן קצר (עד שנה).
  - בטווח זמן ארוך (עד 5 שנים).
  - בטווח זמן הארוך (מעל 5 שנים).
  - זאת בשני היבטים:
    - התארגנות אחרת בתוך המשרד לטיפול בייצוא.
    - העמדת כלים ואמצעים נוספים לרשות המשרד לעידוד הייצוא (לפרט).

נספח מס' 4

רשימת המפעלים שאליהם נשלח הסקר בנושא — פעולות ותפקוד משרדי הממשלה בתחום הייצוא

גח — מפעלי שימורים	מפעלים פטרוכימיים בע"מ
פרי העמק	אלי אופ
מפרו — קיבוץ הגושרים	סייטקס בע"מ
אופטריטק בע"מ	גיבור סברניה בע"מ
פריקלאס ים המלח	אליאנס — מפעלי צמיגים בע"מ
ברום — ים המלח	מפעלי ים המלח
אורמת טורבינות	מכתשים בע"מ
אלישרא בע"מ	מוטורולה בע"מ
ת.א.ת. — תעשיות אביזרי תעופה	אלביט מערכות בע"מ
חמשה ייוד — תכשיטים	שכטר ונמדר — עבודות ליטוש בע"מ
דלתא גליל בע"מ	פיברוטקס
תשלובת כיתן	מיפרומאל — תעשיות ירושלים בע"מ
תדיראן בע"מ	סולתם בע"מ
אלסינט בע"מ	עדי פז — חכשיטי זהב בישראל
מילוח	קיסריה — גלנויט בע"מ
הנדסת התפלה לישראל	דגם מערכות בע"מ
בגיד בע"מ	כתר פלסטיק בע"מ
תרכובות ברום בע"מ	קיוליק אנד סופה
ישקר בע"מ	קולסו בע"מ

סקר במפעלי תעשייה על פעילות ותפקוד משרדי הממשלה בתחום הייצוא

1. עם אילו משרדי ממשלה הינך קשור בנושאי ייצוא (בנושאים כמו מענקים, קרנות, אישורים שונים, החזרים, סיוע בפעילות במדינות מסוימות וכו'):
— פירוט הגופים בכל משרד.
2. אילו מענקים/עידוד מכל סוג שהוא (ישירים ועקיפים) מקבלת החברה ממשרדי הממשלה או גופים הנתמכים עליידיה? כימות הג"ל לערך כספי שנתי (ממוצע).
3. באילו קשיים נתקלת החברה במגעים עם משרדי הממשלה בנושא הייצוא?
4. אילו משרדים מספקים שירותים בתחום הייצוא העונים על צורכי החברה?
5. אילו אמצעים הניתנים על-ידי הממשלה הינם היעילים ביותר?
6. אילו צעדים הייתה הממשלה יכולה לנקוט על-מנת לעודד את הייצוא?
7. נתונים על המפעל:
— מחזור כלכלי (ב- $FOB S$ נטו).
— אחוז הייצוא מסך כל המחזור ושווה-ערך שלו כ- S .
— האם יש לחברה משרדים בחוץ-לארץ ובכמה מקומות? (הערכת עלות אחזקת המשרדים בחוץ-לארץ).
— הערכת העלות השנתית המושקעת בשיווק ליצוא (כמו רישום פטנטים, נסיעות אנשי שיווק, השתתפות בתערוכות, פרסום וקטלוגים וכו').
— מספר העובדים המועסקים בשיווק ליצוא.

נספח מס' 5

היקפי הייצוא של מדינת ישראל
ריכוז נתונים (1987 במיליוני דולרים)

1. הייצוא התעשייתי:	
435.2	1.1 מזון משקאות וטבק
592.2	1.2 טקסטיל הלבושה ועור
535.3	1.3 עץ, נייר דפוס ושונות
251.7	1.4 כרייה, חציבה, מינרלים
1,259.7	1.5 כימיה, גומי ופלסטיק
2,430.0 (כולל יצוא ביטחוני)	1.6 מתכת, ציוד ואלקטרוניקה
5,504.1	סה"כ ללא יהלומים
2,508.8	1.7 יהלומים
7,562.9	סה"כ כולל יהלומים
2. יצוא חקלאי (אוקטובר 86 עד ספטמבר 87)	
2.1 יצוא טרי	
212.—	2.1.1 הדרים
159.—	2.1.2 ירקות ופירות
127.—	2.1.3 פרחים
98.—	2.1.4 גידולי שדה
32.—	2.1.5 לול ובעלי חיים
628.—	סה"כ
342.—	2.2 תוצרת חקלאית מעובדת
970.—	סה"כ יצוא חקלאי
3. תירות	
1,325.—	3.1 יצוא שירותי תירות (ללא תעופה בינ"ל)
300.—	3.2 יצוא שירותי תעופה בינ"ל
1,625	סה"כ כללי (כולל יהלומים ויצוא ביטחוני)
10,157.9	

ריכוז ממצאי סקר מפעלי תעשייה (יצואנים)

1. נתונים על החברות שנכללו בסקר

עלות שנתית שיווק לייצוא (מיליוני \$)	עובדים בשיווק לייצוא (בארץ ובחור"ל)	יצוא (מיליוני \$)	מחזור (מיליון \$)	
3.0	20	26.5	28	1. אורמת
1.7	15	10.6	11.4	2. דגם
	0.25	1.8	6.2	3. פיברוניקס
1.5	20	39.6	41.6	4. אופטרוטק
0.2	8	19.0	21.5	5. פברגלאס
				6. ישקר
2.0	20	23.4	89.2	7. מפעלים פטרוכימיים
—	11	46.0	92.0	8. אליאנס
0.9	16	27.5	27.5	9. הנדסת התפלה ^פ
1.0	23	121	156	10. מפעלי יס-המלח
0.85	4 (בארץ)	60	70	11. כגיר
1.0	3	25	29	12. מפרו
4.9	75	57	81.5	13. אליאופ
0.03	1	19.0	20.0	14. חמשהיוד תכשיטים
?	200	80.0	100.0	15. דלחא גליל
29.0	190	135.0	135.0	16. סייטקס
300.0	5	27.0	115.0	17. כיתן
		718.0	1,024.0	

2. בעיות בסיסיות:
1. הקפאת שער הדולר.
  2. כמות עצומה של אגפי ממשלה ומשרדים המטפלים בנושא (ראה נספח).
  3. כימון ועידוד בספי הניתנים בריבית גבוהה ועקב כך לא מנוצלים.
3. ריכוז קשיים שבהם נתקלים המפעלים:
- 3.1 הליכים בירוקרטיים מסובכים, חוסר קשר בין משרדי הממשלה, כפילויות והמפעלים מרגישים עצמם לפעמים "כמתווכים" בין משרדי הממשלה השונים.
  - 3.2 ההיקף הכספי של סוגי הסיוע השונים ומהירות העמדתו אינם עונים על צורכי עסקות ייצוא מסובכות שמחייבות זמן תגובה מהיר.
  - 3.3 שירות מינימלי ביותר של משרדי ממשלה.
  - 3.4 גזירות האוצר (הקפאת שער, היטלים וכו').
- 3.5 החברה הישראלית לכיטוח סיכוני סחר חוץ המתנהגת כבנק רגיל ולא מוכנה לקחת סיכונים.
- 3.6 אי-עניין/רצון של משרד החוץ להפעיל לחצים (רוב המדינות כן נוהגות).
- 3.7 מגבלות תקציביות בתמיכה במחקר ופיתוח.
- 3.8 הצורך בערבויות על מסים הטמונים במלאי (לגביהם יש דחייה).
- 3.9 בעיות בקבלת רשיונות ייצוא ההכרחיים לקידום המכירות (לא מבינים במשרד הממשלה את מהות הנושא).
- 3.10 עזות כקביעת שיעור הערך המוסף המשמש מרכיב עיקרי בכיטוח השער.
- 3.11 חוסר קריטריונים ברורים להטבת ייצוא ("סוחרים" עם הגורמים המטפלים בהטבות).
- 3.11 רשיונות ייצוא לארצות-הברית — תהליך מסורבל וממושך.

- 3.12 בעיות בהעברת מט"ח — מטבע חוץ — לחוץ-לארץ.
- 3.13 הטיפול של אגף הפיקוח על מט"ח בבנק ישראל אטי ומקשה.
- 3.14 היטל של 3% על אשראי — לא מוצדק.
- 3.15 ירידת הכיסוי של ביטוח סיכוני סחר חוץ.
- 3.16 אייכולת לספק אשראי לקוחות תחרותי.
- 3.17 היטלים מיוחרים.
- יש לציין כי מפעלים מספר (אליאנס, מפרו, דלחא, גליל) שנכללו בסקר לא ציינו כלל קשיים בעבודה משרדי הממשלה אחם.
4. אמצעים שהוגדרו יעילים (מתוך האמצעים הקיימים):
- אשראי מכוון — למימון הייצור והייצוא — אורמת, הנדסת התפלה, אל-אופ, כיתן;
  - מענקי מו"פ — אורמת, אופטרוטק;
  - ביטוח שער — אורמת, פיברוניקס, פריקלס; אליאנס, הנדסת התפלה, בגיר, מפרו, אל-אופ, חמישה-יוד, דלחא, כיתן;

רשימת הגורמים המעורבים בביצוע תהליך ייצוא (לפי ממצאי סקר המפעלים המייצאים)

תחום פעילות	מסגרת במשרד	משרד/מוסד
ביטוח סיכוני סחר חוץ לעסקות ייצוא	1.1.1	1.1 אגף החשב הכללי
היטל	1.2.2	1.2 אגף המכס
החזר היטל שירותים מיובאים	1.2.2	
החזר והלוואות מע"מ	1.2.3	
פטור מניכוי מס במקור על שירותים לייצוא	1.3.1	1.3 אגף מס הכנסה
החזר היטל על שירותים מיובאים	1.3.2	
בגין פעולות הזכאיות להחזר בגין ייצוא		
החזר היטל של"ג בגין פעילות ייצוא	1.3.3	
מימון הייצוא	2.1.1	2.1 סמנכ"ל למימון
ביטוח סיכוי סחר חוץ	2.1.2	
ביטוח שער	2.1.3	
מימון ייצור לייצוא	2.1.4	
הטבות מהקרן לקידום השיווק	2.1.5	
מימון הייצוא ומו"פ	2.2.1	2.2 חטיבה מקצועית
מענקי מו"פ	2.3.1	2.3 לשכת המרעץ הראשי
אישור תוכנית השקעה	2.4.1	2.4 מרכז ההשקעות
קשר עם נספחים מסחריים בחו"ל	2.5.1	2.5 אגף לסחר חוץ
קשר עם משלחות של ממשלות זרות	2.5.2	
מימון הרצאות שוטפות לנמלים שאליהם אין קו אוניות סדיר	2.6.1	2.6 היועץ לענייני הובלה
מעקב אחר הייצוא בפועל (דוח 3)	2.7.1	2.7 היחידה לרישום הייצוא
טיפול ברשימוני הייצוא	2.7.2	

מימון הייצוא	3.1.1
מימון ייצור לייצוא	3.1.2
הלוואות לפרויקטים לזמן בינוני וארוך	2.1.3
אישורים להקמת חברות בחו"ל לקידום הייצוא	3.2.1
אישורים לפעולות במט"ח	3.2.2
סיוע שגרירים בחו"ל לקידום הייצוא	4.1.1
הקצאת קרקע למפעלים לייצוא	5.1.1
קשר עם גורמי אנרגיה בין לאומיים וממשלתיים לקידום הייצוא	6.1.1
כיטוח משלוחי יצוא	7.1.1
כיטוח לפרויקטים עם מימון לטווח ארוך	7.1.2
כיטוח שער	7.1.3
תיאום עם גורמים ביטחוניים במדינות זרות	8.1.1
קבלת היתר לייצוא מוצרים מסוימים	8.1.2
מתן הנחות בהובלות משלוחי הייצוא	9.1.1
סיוע בקיום תערוכות בחו"ל	9.1.2

משרד/מוסד	מסגרת/כמשרד
משרד החוץ	3.1 מחלקת אשראי
משרד התקלאות	3.2 מחלקת פיקוח על מט"ח
משרד האנרגיה	4.1 המחלקה הכלכלית
משרד הביטחון	5.1 מינהל מקרקעי ישראל
משרד האנרגיה	6.1 הנהלת המשרד
משרד הביטחון	7.1 החברה הישראלית לביטוח סיכוני סחר חוץ
משרד הביטחון	8.1
מכון הייצוא	9.1

מט. מסקנות ועדת החוץ והביטחון בנושא "בחינה מחודשת של הפטור מגיוס של בחורי הישיבות"

לכבוד

יושב ראש וחברי ועדת החוץ והביטחון

הכנסת

מכובדי,

הנני מתכבד להגיש לך את הדוח המסכם של דיוני ועדת המשנה שעל הקמתה החליטה ועדת החוץ והביטחון ביום כ"א בכסלו תשמ"ז (23 בדצמבר 1986).

הדוח המסכם, שאושר עליידי המשנה, כולל שישה חלקים כדלהלן:

1. נתונים ומספרים;
2. סקירה כללית על שחרור תלמידי הישיבות מגיוס;
3. עמדות הלכתיות;
4. חקציר עמדות הגופים ואישים שהופיעו בפני הוועדה;
5. סיום דיוני הוועדה;
6. מסקנות והמלצות.

רוח ועדת המשנה ל"בחינה מחודשת של הפטור מגיוס לתלמידי הישיבות"

זו פעם ראשונה מאז הקמת המדינה, עסקה ועדת כנסת באופן נרחב ויסודי באחת הסוגיות הרגישות בחברה הישראלית, תוך שמיעת עדויות, סקירות ונתונים מגורמים רבים ומגוונים. התפרסות עבודת הוועדה על תקופת זמן ארוכה יחסית אפשרה לה לבחון את הנושא על כל היבטיו, ללא לחץ זמן או ניסיונות לדחוק את הקץ. כעייית שחרור תלמידי הישיבות אינה יורדת בעת האחרונה מסדר-היום הציבורי, לוועדה גם הועברו 8 הצעות לסדר-היום בנושא זה, שנדונו במליאת הכנסת. אין ספק, כי הדוח, מסקנותיו והמלצותיו, משמשים אבן-דרך לפתרון הבעיה.

בכבוד רב,
חבר הכנסת
מנחם הכהן
יושב ראש
ועדת המשנה

ביום 9 ביולי 1986 החליטה מליאת הכנסת להעביר לוועדת החוץ והביטחון הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן בנושא: "הצורך לפעול כנגד סרבני גיוס מהישיבות הלא-ציוניות".

ביום 23 בדצמבר 1986 קיימה ועדת החוץ והביטחון דיון בהצעה הנ"ל והחליטה על הקמת ועדת משנה מטעמה ל"בחינה מחודשת של הפטור מגיוס של בחורי הישיבות". לוועדה נבחרו: חברי הכנסת מנחם הכהן — יושב ראש —

כנימין בן-אליעזר, שרה דורון, חיים דרוקמן, מיכה חריש, רפאל פנחסי ויוסי שריד.

הוועדה קיימה 12 ישיבות, ובהן שמעה סקירות על הרקע ההיסטורי של ההסדר לשחרור תלמידי הישיבות שנעשה עם קום מדינת ישראל, והסברים על ההתפתחויות והשינויים שחלו בהסדר עם השנים. הוועדה קיבלה נתונים והסברים מגורמי צה"ל ומשרד הביטחון על משוחררי הישיבות ועל הסיבות והגורמים שהביאו לתהליכי הגידול המספרי המשמעותי ביותר שחל כהיקף של שחרור תלמידי הישיבות משנת 1975, שהכפיל את עצמו ולמעלה מזה, הן באחוזים והן במספרים מוחלטים.

הוועדה שמעה את עמדותיהם של גורמים ציבוריים שונים, בעיקר מקרב הציבור הדתי, שהופיעו בפניה, הן ביוזמת הוועדה והן ביוזמתם שלהם, עליידי פנייה לוועדה ובקשה להופיע בפניה ולהשמיע את עמדתם. ביום ד', מנחם-אב החשמ"ח (18 ביולי 1988), סיכמה הוועדה את הדוח, את הסיכום לדוח ואת מסקנותיה והמלצותיה, ברוב של 4 בעד, 1 נגד, 1 נמנע ו-1 נעדר.

הגורמים שהופיעו בפני הוועדה לפי סדר הופעתם:

1. "ועד הישיבות בארץ-ישראל" — הגוף המוכר והמוסמך עליידי משרד הביטחון ומינהל הגיוס, העוסק בשחרור תלמידי הישיבות משירות בצה"ל.

2. "איגוד ישיבות ההסדר".

3. "תנועת נאמני תורה ועבודה".

4. הרבנים הראשיים לישראל.

5. הקיבוץ הדתי.
6. נציגות של 78 פרופסורים ומרצים של אוניברסיטת "בר-אילן".

7. משלחת רבני ישראל.

כמו כן ביקרה הוועדה מיוזמתה בישיבת "עטרת ישראל", המייצגת את טיפוס הישיבות החרדיות, אשר ראשיהן לא הביעו רצון להופיע בפני ועדת הכנסת, על אף גישושים שנעשו בכיוון זה. ראשי ישיבות אלה הסתפקו בהופעתה של משלחת "ועד הישיבות בא"י".

נתונים ומספרים

(על-פי דיווחי מינהל הגיוס ומשרד הביטחון)

1. מספר המשוחררים בסוף יוני 1988:

בסוף יוני 1988 היה מספר תלמידי הישיבות חייכי שירות חובה ומילואים שהשחררו משירות בצה"ל, על-פי ההגדרה "תורחם אומנותם" — 18,400. נוסף עליהם שוחררו עוד כ-300 בהסדר מיוחד הנקרא "ללמוד וללמד", ועוד קבוצה של 100 תלמידים בהסדרים שונים עם ראשי הישיבות והמערכת הפוליטית. על מספרים אלה יש להוסיף קבוצות נוספות שאין לגביהן נתונים מספריים, הנמנות עם חוגים חרדיים קיצוניים שאינם מכירים במדינת ישראל, אינם מתייצבים כלל ואינם כלולים ברשימות של משרד הביטחון או של ועד הישיבות.

2. נתוני מינהל הגיוס כ-14 השנים האחרונות באחוזים:

להלן הנתונים על שיעור המצטרפים למעמד "תחרחו אומנותו" בגיל 18 מתוך סך-כל שנתוני הלידה ככל שנה:

שנת	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86
התייחסות	(58)	(75)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)
שיעור	2.4%	2.8%	3.2%	3.1%	3.5%	3.7%	4.2%	4.4%	4.7%	4.9%	4.8%	5.2%	5.3%

( ) שנתון לידה עיקרי (גילאי 18)

לא ניתן היה לאתר נתונים מוקדמים יותר, אך עפ"י הערכתנו, הנתונים בשנות ה-60 וה-70 המוקדמות היו יציבים ודומים לאלה של ש"ע 74.

3. מס' תלמידי ישיבה מצטרפים * ככל שנת עבודה, משנת 1970 עד 1985:

שנ"ע	70	71	72	73	74	75	76	77	78
צטרפים צעירים	609	688	607	583	736	881	865	876	968
סה"כ מצבה**	5877	6231	6396	6480	6800	7357	7846	8257	8845
שנ"ע	79	80	81	82	83	84	85		
צטרפים צעירים	1049	1190	1406	1419	1411	1423	1688		
סה"כ מצבה**	9684	10462	11557	12596	13620	14596	16011		

* סה"כ חוספת תלמידי ישיבה צעירים (בני 17 ו-18).
** סה"כ מצבת תלמידי הישיבה כחאריך 31 למרס של שנת העבודה.

4. תמונת מצב בשנים האחרונות (נתונים והסברים של ראש מינהל הגיוס):
 עד שנת 1977, מצבת תלמידי הישיבות שדחו גיוס במעמד של "תורתו אומנותו" גדלה מדי שנה בצורה מתונה (מאות מעטות); אחוז תלמידי הישיבה המצטרפים מהשתתף היה כ- 2% עד 2.5%.
 בשנים האחרונות חל גידול במצבת תלמידי הישיבות במעמד הנ"ל, וזאת מהסיבות האלה:
 א. ההסכמים הקואליציוניים בשנת 1977 ובשנת 1981 אפשרו את צירופן של אוכלוסיות נוספות להסדר זה, ואלה הן:
 (1) בוגרי ישיבות תיכוניות;
 (2) בוגרי ישיבות מקצועיות;
 (3) בוגרי בתי-ספר תיכוניים דתיים הניגשים לבחינות בגרות ברמה של 5 יחידות לימוד או יותר;
 (4) חוזרים בתשובה.
 ב. הריכוז הטבעי הגדול יותר במגזר החרדי בהשוואה לשאר חלקי האוכלוסייה.

התפלגות האוכלוסייה "שיצאה" מסטטוס של תלמיד-ישיבה לפי שנ"ע וסיבות (גיוס או פטור)

סה"כ	פטור	גיוס תלמידי ישיבה להוראה ל-36/18/12 תורש		גיוס לשירות מילואים עד 120 יום	גיוס** (גיוס סדיר (רגיל ומקוצר))	גיוס סד' מקוצר 18.12 ח'	גיוס שנ"ע רגיל*	
		הג"א	ג'ו				ה'	ג'
404	99	17	17	53	218	6	212	70
455	85	34	30	55	251	21	230	71
652	278	47	30	81	216	31	185	72
595	212	40	32	113	198	36	162	73
422	140	12	33	65	172	3	169	74
418	170	28	48	82	90	7	83	75
398	176	16	28	83	95	2	93	76
519	256	16	22	78	147	3	144	77
421	135	19	32	66	169	3	166	78
444	130	18	38	59	199	4	195	79
482	130	35	42	88	187	5	182	80
429	83	28	60	77	181	5	176	81
491	89	25	74	112	191	5	186	82
459	102	29	62	69	197	1	196	83
421	100	34	54	74	159	5	154	84
388	103	26	64	81	114	—	114	85
375	131	44	58	43	99	3	96	86***
7773	2419	468	724	1279	2883	140	2743	סה"כ
100.0	31.1	6.0	9.3	16.5	37.1	1.8	35.3	%

* כולל גיוס מיוחד (בגיוס המיוחד — בודדים בשנ"ע).
 ** עמודה ד' הינה סכום עמודות ב' וג'.
 *** עד תאריך 15 בינואר 1987.

ניתוח טבלת התפלגות האוכלוסייה "שיצאה" מסטטוס תלמיד ישיבה לפי שני צדדי הישיבה

1. משנת 1975, למרות הגידול המשמעותי שחל במספר תלמידי הישיבות המשתחררים, קיימת מגמה של צמצום המצטרפים לשירות בצה"ל למסגרות השונות בשנים האחרונות הצטמצם מספר המצטרפים לכדי 2% לכלל המסגרות הצה"ליות, ולשירות הסדיר לכדי פחות מאחוז אחד.
 2. מתוך הנתונים שבידינו עולה, כי רוב המצטרפים לשירות, אם לשירות רגיל ואם לשירות מקוצר, באים

שנ"ע	סה"כ המשוחררים לפי ההגדרה "תורתם אומנותם"	סה"כ המצטרפים לצה"ל לשירות סדיר גיוס מקוצר, מילואים, הוראה, הג"א, מתוך כלל המשוחררים של אותה שנה	ב-%
70	5,877	305	5.2
71	6,132	370	5.9
72	6,396	374	5.8
73	6,480	383	5.9
74	6,800	282	4.1
75	7,357	248	3.4
76	7,846	222	2.8
77	8,257	263	3.2
78	8,845	286	3.2
79	9,684	314	3.2
80	10,462	352	3.4
81	11,557	346	3.0
82	12,596	402	3.2
83	13,620	357	2.6
84	14,596	331	2.3
85	16,011	285	1.8
86	17,017	244	1.4

הפסוף מגיוס לצה"ל של תלמידי ישיבות — סקירה כללית

מדריכים בתנועות נוער ("דברי הנסות" ב, 2, 3] התשי"ג, עמ' 875).

מה היו מניעי של בן-גוריון בקבלו החלטה זו? האם נבעה החלטתו מלחץ פוליטי-קואליציוני כלשהו, או, שמא, נבע הדבר מחזונו ההיסטורי, שהבין את ההכרח בקיומה של התורה? ואולי מסיבה אחרת? על שאלה זו אי-אפשר להשיב תשובה נחרצת לפי שעה, שכן הסכמתו של בן-גוריון לשחרורם של תלמידי ישיבות, ניתנה עוד קודם שהשמיעו לפניו ראשיתן את הנימוקים לבקשתם. כך משתמע מפורשות מדבריו שלו עצמו ביומנו (9 בינואר 1950): "באה אצלי משלחת ראשי ישיבה: הרב זלצר, טיקצ'ינסקי, הרב כ"ץ מפתח-תקווה, הרב סוריצי'קין ועוד צעיר אחד. באו לבקש על שחרור בחורי ישיבה משירות ביטחון; ואם כי הודעתי להם מראש שבקשתם כבר ניתנה — ביסוס דבריהם באריכות, בזה אחר זה. ביקשו שניתן חוק על שחרור, הסברתי להם שהחוק לא יתקבל. הציעו תקנת על-ידי הממשלה או שר הביטחון, שמא ישתנה כינתיים שר

שחרורם של תלמידי ישיבות משירות ביטחון בצה"ל הינה תופעה ששורשיה עוד בימים של קודם הקמת המדינה. כבר ב-9 במרס 1948, קצת יותר מחודשיים לפני תאריך קום המדינה, ניתנה הוראה מטעם ראש המטה הארצי (רמ"א) לפטור את בני הישיבות משירות בטחון: "נתקבלה החלטה, כי בני הישיבות, לפי רשימות מאושרות, פטורים משירות בצבא". פטור זה אמנם ניתן תוך הסתייגות קלה, האומרת, ש"לתלמידים המסוגלים יינתן אימון להגנה עצמית במקום תלמודם", אבל הסתייגות זו לא כוצעה בפועל. מאוחר יותר, בשנת 1949, הודיע שר הביטחון דאז, דוד בן-גוריון, במכתב לשר, הרב י"מ לוי, כי הסכים לדחות את גיוסם של תלמידי ישיבות ש"תורתם אומנותם". דחייה זו התבססה על סעיף 12 לחוק שירות הביטחון, המחיר לשר הביטחון לשחרר אדם משירות בצבא מטעמי הינון, כדברי בן-גוריון עצמו:

"החוק מרשה לשחרר אנשים מהצבא מטעמי הינון, משק, משפחה ובריאות. על יסוד זה נשחררו בחורי ישיבה וגם

לברר זאת... יען כי אם זה נכון - זה מעורר במידה ידועה את התביעה. אבל לא ידוע לי על זה (מי גרובובסקי: "שחררו את 400 אלה?" דב"ג: "כן").

יהיה זה אפוא משהגה לקבוע מה היו מניעיו של בן-גוריון, על-פי נימוקיהם של ראשי הישיבות ורבנים אחרים: אלה טענו שחורבן קהילות ישראל בשואה עלול להעמיד בסכנה חמורה את המשך קיומה של התורה בעם ישראל, ולפיכך מן הראוי לאפשר גרעין מצומצם "שימשיך את הגחלת". גישה זו משתקפת היטב במכתבו של הרב הראשי דאז, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, מיום כ"ז בטבת התש"ט. לבן-גוריון, שבו הוא כותב:

"אחרי העיון הראוי וההתבוננות החודרת מבחינת קיומה של תורתנו הקדושה אחרי השואה האיומה, שבה הושמדו רכבות תלמידי הישיבות כאירופה, ראשיהם וחכמיהם היידי, ולא נשאר מהם רק שריד מעט, אחד מעיר ולא שניים ממשפחה... דעתי היא, שיש לשחרר אותם מחובת הצבא בכדי לחת למעטים הללו להמשיך בלימוד תורתנו הקדושה, שהוא גם לצורך ולכבוד למדינתנו".

בחשובה, לרב הרצוג על פנייתו, כתב דוד-בן-גוריון:

"אני מעריך את הנימוקים של הצעהך בדבר שחרור עולים שבאו מהישיבות, אולם יש חשש שהיגרות החרדית בארץ יהיו מקרים שאישרו חשש זה: ככל אופן אבקש ראש המטה הכללי לעיין בחשומת-לב הראויה בכקשתך".

החששות שהעלה דוד בן-גוריון במכתבו להרב הרצוג מפני "שימוש לרע בזכות זו והיו מקרים שאישרו חשש זה", וכן המגמה של ראשי הישיבות להרחבת ההסדר של הפטור לחלמידי הישיבות. מעבר למאות ששחררו כדי "לשמור על הגחלת", הביאו לכך שמדי פעם חזרו שרי הביטחון לעסוק בסוגיית הפטור, מתוך ניסיון להגבילו ולצמצמו.

בשנת 1954 הוציא שרי הביטחון פנחס לבון הוראה לגייס תלמידי ישיבות שכיבדו כבר ארבע שנים בין כותלי ישיבות. הוראה זו עוררה סערת רוחות בארץ היהדות החרדית בארץ ובחוץ-לארץ. עוצמת רגישות הנושא מצאה ביטוי במכתב ששלח ראש הממשלה משה שרת, אל שרי הביטחון פנחס לבון, בעקבות אותה הוראה. במכתב זה מבקש ראש הממשלה לדחות את ביצוע ההוראה עד לכירור העניין:

"ההוראה- על גיוס תלמידי הישיבות שבילו כבר ככתלי הישיבות ארבע שנים עוררה התרגשות וסערת רוחות בחוגי היהדות החרדית. פנו אלי כעניין זה הרבנות הראשית, שר הדתות והנהגת אגודת ישראל. אני יודע כי עומדים לפנות אלי באותו עניין גם חברי משלחת הסתדרות הרבנים באמריקה, שהוים בארץ. הנני מצרף העתק ממכתבו השני של הרב הראשי על נושא זה. בנסיבות הנתונות אני רואה צורך לבקש לדחות את ביצוע ההוראה עד לכירור העניין בינינו או בישיבות הממשלה".

מסתבר, כי הנימוק לשחרור תלמידי הישיבות משירות צבאי, בגלל הצורך "לשמור על הגחלת על-ידי המעטים שאריה הפליטה", לא היה הנימוק היחיד לפטור שניתן לתלמידי הישיבות. בנאומה כמושב השני של הכנסת השנייה (ישיבה רע"ג), הזכירה שרת העובדה דאז, גולדה מאירסון (מאיר), נימוק אחר בשמם של הדורשים שחרור של בני הישיבות, משירות כזה: "יש מין חשש כזה, שאותם הכתורים שאהם דורשים שישחררו אותם מהצבא כי ביטול

הביטחון. נימקתי קושי התקנה. הרב זלצר ביסס דבריו בפסוק מקהלת: 'טובה חכמה מכלי קרב' (קהלת, פרק ט', פסוק י"א) - חכמה זו תורה, שאלתי, אם אין הכוונה לחכמה אסטרטגית שהיא טובה מכלי קרב? אמר: התורה נדרשת בשבעים פנים. הם חוששים שרוב בחורי ישיבה יפסיקו משנתו - לא ישוכו אליה. גם לא הסכימו להצעתו לאמן בחורי הישיבות במקומם. אם כי הבאתי ראיה ממשה רבנו יהושע בן-נון (לדבריהם היו אלה ראשי ישיבות) שהיו מצביאים".

דברים אלה מתאשרים גם מתוך עדותו של הרב מ"ד טננבוים, מזכיר ועדת הישיבות. במכתב ששלח ליושבי-ראש ועדת המשנה, מיום י"א כשבט התשמ"ז, כתב: "...כטרם החלו ראשי הישיבות להביע את אשור בדעתם - הקדים מר ב"ג ואמר: 'אבקש להודיעכם, כי מבוקשכם כבר ניתנה לכם'. עם כל זה הוסיפו חברי המשלחה לשלש את דבריהם ולבקש, על 'ההוראה' הקבל גושפנקא של חוק".

מזכיר-ועד הישיבות, הרב מ"ד טננבוים, שהשתתף בפגישת ראשי הישיבות עם דוד בן-גוריון, גם רשם את דברי רבי איסר זלמן מלצר, זקן ראשי הישיבות וזריר הוועד הפועל של ועד הישיבות, שפתח ואמר:

"באנו לבקש מכבודו מעומקא לביא: חן לנו יבנה ותקמיה יודעים אנו, כי כהבדל בין יום ללילה בין האור לחושך - כן שונה שעה זו מאותה שעה שדברים אלה יצאו מפי רבי יוחנן בן-זכאי, אז נאמר לפני צד ואיוב ואילו היום לפני אחינו ובשרנו דאז. בשעת חורבן וגלות ואילו היום, בשעת הקמת המדינה ושיבת בנים לגבולם, אבל באנו אל כבודו מכוח תוכמתו של רבינו, אשר ידע כי 'בנה ותקמיה' הם הנושאים את ארון בית ה'. זו תורתנו הקדושה, וכל עוד התורה קיימת בישראל גם העם יהא קיים ולא יכולע בין הגויים וכאשר לא יטמע בין הגויים בוודאי ובוודאי יהא שואף לשוב לארצו ולבנותה כאשר ציוונו ה'. נמצא שסגולת 'יבנה ותקמיה' אינה טובה רק כשישראל בגלות, אלא היא טובה שבכעתים כשהם יושבים על אדמתם כדי שייודע לנו ולבנינו, כי לא ככל הגויים בית-ישראל ואין ארצנו ככל הארצות. והנה ויכנו הקב"ה ויבנה ותקמיה החזירו עטרה ליושנה ועם חורבן יהדות אירופה כחורבן הגדול של תקופתנו, העלו את הישיבות שהתקיימו שם הרבה מאות שנים לארצנו הקדושה וכונו אותן כע"ה לבניין עדי-עד כמרכז התורה הגדול ביותר בעולם היהודי. דבר שלא היה בגלות ישראל מארצו, אל ישיבות אלה ועוד רבות שיקומו כאן, יעלו ויבאו אלפי בני-תורה מהו"ל לרווח את צימאונם ולדעת את ה'. כאשר חזו לנו נביאנו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם".

מכל מקום, אין ספק כי כוונת בן-גוריון הייתה לשחרר מספר מצומצם של תלמידי ישיבות - מאות אחרות בלבד ולא אלפים. כפי שהדבר התפתח עם השנים, דבר זה אפשר גם להסיק מפרוטוקול ישיבת ועדת הביטחון של מועצת המדינה מיום כ" אלול התש"ח, 1 באוקטובר 1948, כראשונה של ר"ע פנקס, נציג תנועת המזרחי: "הנכון שאף חובת גיוס חלה על תלמידי הישיבות? והאם נכון שכתוצאה מזה גדל מספר התלמידים בהן?" תשובת דב"ג: "כאן יש שתי שאלות. על אחת אני יכול לענות.

"פנו למשרד הביטחון אנשי האגודה, שיש 400 בחורי ישיבה, שהם כולם בגיל צעיר ושואם הם יתחייבו בגיוס - צריך יהיה לסגור את בתי הישיבות, ושהם גם בארצות אחרות שוחררו מגיוס, ושהיה הסכם שהם ישוחררו.

"החלק השני לא ידוע לי, יכול להיות שזה כך. אני מוכן

חורה אסור, ואסור לקחת אותם מן התורה... ("דברי הכנסת" ב (14.2) התשי"ג, עמ' 1995).

כאן עדים אנו לנימוק שונה לגמרי. אין מדובר עוד ב"שעת הסכנה" וב"שמירת הגחלת", אלא הדרישה לשחרר את בני הישיבות נמקה על-ידי הדורשים זאת בנימוק הלכתי: ביטול תורה אסור. בניגוד לנימוק הקודם, יש להניח שנימוק זה לא היה מהווה את הבסיס העקרוני להחלטתו של בן-גוריון.

בשנת 1958 סיכם סגן שר הביטחון, שמעון פרס, על דעת שר הביטחון דאז, מר בן-גוריון סיכום מדיניות בנושא. בעקבות פגישה עם ראשי הישיבות. הסיכום קבע:

1. בן ישיבה אשר מגיעה שעתו להתייצב לרישום ולבדיקות רפואיות יישאל על-ידי לשכת הגיוס, אם ברצונו להמשיך לימודיו בישיבה או להתגייס לצה"ל. אם יודיע על רצונו להמשיך ללמוד בישיבה, יקבל דוחו באופן ובצורה שהוא יקבל עד כה. יודיע על רצונו להתגייס — יגויס.

2. שאלה זו תוצג בתקופה מאוחרת יותר בפני כל בן ישיבה, בהגיעו לגיל 25. בהודיע התלמיד כי רצונו להמשיך ללמוד בישיבה — יקבל דוחו נ"ל: כאם לאו — יקבל שלושה חודשי אימון מרוכז (שבע שנות לימודיו בישיבה ייחשבו כאלו שירת בצבא שנתיים ורבע) ויעבור לאחר מכן למסגרת חיל המילואים. עוב תלמיד את הישיבה כתום תקופת שבע שנות לימודיו הנ"ל, יגויס לשירות ביטחון וגיל.

3. בהגיע תלמיד ישיבה לגיל 29, תוצג בפניו שאלה זו בשלישית, והיה כי יענה, שרצונו להמשיך ללמוד בישיבה, יוסף לקבל את הדוחו כמקובל כיום, כאם לאו — יגויס למילואים. תלמיד שיביע רצון להתגייס והוא בגיל שבין 25 — 29, יקבל שלושה חודשי אימון בסיסי ולאחר מכן יעבור לחיל המילואים, כנזכר בסעיף 2 הנ"ל.

בניגוד לשאלת גיוס נשים לצה"ל, שעוררה הדים וויכוחים רבים וממושכים (ואף סוערים) בכנסת, לא נרדן נושא שחרורם של תלמידי ישיבות בצורה שיטתית כלל.

אזכורים בודדים של שחרור זה, בעיקר במסגרת שאלות של חברי כנסת לשר הביטחון ותשובות השר, מופיעים בדבריהם של חברי הכנסת הראשונה והשנייה, וגם בבאות. יש לשער שהסיבה לכך כפולה. האחת, ששחרור בני הישיבות לא היה סעיף מפורש ונפרד בחוק, או בהסכם כלשהו. אדרבא, הוא התבסס, כאמור, על סעיף 12 לחוק שירות הביטחון, וכדברי בן-גוריון שהבאנו לעיל, שוחררו על סמך סעיף זה לא רק תלמידי ישיבות כי אם גם מדרנים בתנועות נוער. השנייה היא — היקפו של שחרור זה. לדברי חבר הכנסת יצחק בן-ארהורן. בשנת 1953 היו 1,240 בחורי ישיבות שקיבלו פטור משירות ביטחון, ומכאן שהממוצע השנתי מאז קום המדינה היה בסביבות 300 אנשים בלבד. מספר זה אמנם היה כפול — אולי אפילו משולש — ממספר הנמנים עם העתודה האקדמית, אך עדיין היה מצומצם דיו בכרי שלא לעורר קול סערה וזעקה בציבור.

בשנת 1968, לאחר מינויו של משה דיין לשר הביטחון, נבחן הנושא מחדש. השר סבר, כי בהפעילו את שיקול דעתו כשר הביטחון בנושא רגיש ובעל היבטים ציבוריים, מן הראוי שמדיניותו תהיה מקובלת על הממשלה. לאור זאת החליט להביא את הנושא גם להחלטת הממשלה. כווערת שרים בת 5 חברים, שמונתה לשם כך, נתקבלה החלטה "לקבל הצעת

המטה הכללי של צה"ל לעניין שירות תלמידי ישיבות בצה"ל, מבלי לחולל בשעה זו שינויים מרחיקי לכת". מוכירו הצבאי של שר הביטחון הוציא אפוא הנחיה הראש המטה הכללי, שבה פירט את ההוראות שהוצאו בנושא מאז 1948, וביקש בשם שר הביטחון: "1. כי יוקפד על ביצוע מדויק של ההוראות. 2. כי כל צירוף של ישיבה חיונית נוספת לנוהל האמור (של דחיית גיוס בחורי הישיבות) יהא טעון אישורו של שר הביטחון".

יש רגליים לדעה, שברבות הזמן ניתוספו שיקולים שונים לשחרור תלמידי הישיבות, והעובדה שהיה מדובר ב"קומץ קטן" לא חייבה שינויים של ממש בנושא שחרור בני הישיבות. עדות לכך אנו מוצאים בדבריו של שר הביטחון, משה דיין, ב-7 בפברואר 1968 בעיתון "הארץ": "...לא הייתי מציע למדינת ישראל להתחנך עם חוגים המאמינים אמונה שלמה כלומר התורה ולגייס אותם על כורחם לצה"ל. בשום פנים איני יכול להתעלם מהעובדה שלימוד התורה... נהפך ליסוד חייהם, ולא הייתי מציע שבגלל גיוס קומץ קטן של בני ישיבות ננפץ אמונה זו...".

היקף מספר מקבלי דחיית שירות צבאי נשמר, כממוצע (ועם תנודות שונות): עד לשנת 1968. מכיוון שאין בידי משרד הביטחון לספק נתונים ברורים על מספר המשוחררים, ניתן לעשות ממוצע רב-שנתי. ממוצע זה עומד על סביבות 400 משוחררים. כך נאמר גם במסמך של הרמטכ"ל מחדש פברואר 1968. מאידך גיסא, טבלה של משרד הביטחון, הכוללת נתונים משנת 1970 ואילך, מצביעה על כך שבשנת 1970 כבר היה מספר המשוחררים למעלה מ-600. מגמת החרחבותו של ההסדר והיקפו וכן לחצן של המפלגות החרדיות לבטל את ההגבלות על מספר הישיבות, שנקבע על-ידי שר הביטחון משה דיין, הביאה בשנת 1975 את שר הביטחון שמעון פרס, לכחון מחדש את הנושא. בעקבות בחינה זו בוטלה ההקפאה על מספר הישיבות, אולם נקבעה הגבלה של מכסה שנתיית מקסימלית של 800 תלמידי ישיבות שהיו זכאים להשתחרר משירות בצה"ל בנימוק של "חירתם אומנותם".

אין ספק, כי ההחלטה על ביטול ההקפאה של מספר הישיבות, הביאה לגידול משמעותי ביותר במספר הישיבות החדשות, שראשיהן ופטרוניהן לחצו לבטל גם את ההגבלות על המכסה השנתית המקסימלית של משוחררים על-פי ההגדרה של "תורתם אומנותם", וכן לבטל את ההגבלות על תלמידי ישיבות חיוניות שחויבו לשרת בצה"ל במלאות להם 18 שנה, עם תום לימודיהם בישיבה התיכונית. בשנת 1977 נקבע בהסכם הקואליציוני (סעיף 25) דלקמן: "אופשר לתלמידי ישיבות תיכוניות ומקצועיות להתקבל בישיבות, וכמו כן לבעלי תשובה". שר הביטחון עוד יוצמן הוסיף במכתב לסייע אנודת ישראל פירוט-פירוש לסעיף זה בהסכם הקואליציוני, המבטל את ההגבלה של המכסה השנתית המקסימלית, כדלהלן:

1. לא תהינה הגבלות למספר הישיבות ולמספר התלמידים שיוכלו ללמוד בישיבה;
2. בעלי תשובה יוכלו להתקבל לישיבות בכל גיל ויקבלו דוחיו לשירות בצה"ל כמו כל בני הישיבות;
3. בעלות תשובה תקבלנה שחרור משירות בצה"ל גם אם הן כבר משרות חוזרו כתשובה;
4. תהיה התחשבות מרבית לאישור מורים עבור החניך העצמאי עבור יישובי ספר. דינו של הסכם זה כדינו של ההסכם הקואליציוני שנחתם בינינו היום" (ר' בתמוז התשל"ז).

צה"ל, וזאת בכפוף לאישור שר הביטחון. כמקובל במקרים כאלה, ובתנאי שהאיש שירת בעבר בצה"ל."

ביום 19 באפריל 1987 הגיש עוזר שר הביטחון, צבי בן-משה, תצהיר לבית-המשפט העליון, לאחר עתירה שהוגשה נגד שר הביטחון לבג"ץ, לחייבו לגייס את תלמידי הישיבות החלטת הבג"ץ לרדן בעתירה. בתצהירו סוקר המצהיר את הרקע ההיסטורי של שחרור תלמידי הישיבות ומבהיר את שיקולי שר הביטחון יצחק רבין לקיים את ההסדר הקיים בדבר שחרור תלמידי הישיבות משירות בצה"ל:

"שר הביטחון מר יצחק רבין, בשקלו את כל השיקולים הרלבנטיים הקשורים בנושא חייית גיוסם של תלמידי הישיבות, מצא לנכון להמשיך ביישום המדיניות שהותוותה על-ידי שרי הביטחון הקודמים לו, על בסיס השיקולים שהיו מונחים ביסוד אותה מדיניות. והם:

- (1) כיבוד מחויבותם הרוחנית וההיסטורית של לומדים ומלמדים ש"תורתם אומנותם" להמשיך ברציפות את קיום הערך של לימוד התורה; (2) הרצון שלא לפגוע בעיקרון האמור שהוא נעלה ומקודש לחלק מהאוכלוסייה בישראל ובתפוצות; (3) העובדה שאורח החיים של תלמידי הישיבות הינו דתי קיצוני ביותר, ועקב כך ההליכה לצבא גורמת להם בעיות חמורות בהסתגלות לחברה ולתרבות זרות להם, וקשיים בשמירה קפדנית על מצוות הדת. כך למשל, אין הם מכירים בהכשר של הרבנות הראשית לישראל והם עצמם מתפזלים להכרה בכמה הכשרים מיוחדים של רבנים שונים, ונוהגי יום יום אחרים שלהם עלולים להערים קשיים רבים על צה"ל לשילובם במסגרתו; (4) העובדה שיעילות שירותם מוטלת כל כולה בספק עקב הקושי הנפשי שלהם להתבטל מחלמום תורה ועקב חינוכם ואורח חייהם המיוחד; (5) הכרה ברגישות הציבורית העמוקה של נושא השנוי במחלוקת אידיאולוגית בקרב הציבור בישראל, והצורך באיזון ממלכתי עדין של מחלוקת מסוג זה.

סיכום

מאז הוסרו ההגבלות על הפטורים של תלמידי הישיבות בשנת 1975, וכיחוד מאז נפרצו כל הסכרים בשנת 1977, הפך אי-השירות הצבאי של תלמידי הישיבות, להיות סלע מחלוקת ומקור למתחים בחברה הישראלית. ואף שאין עוררים על מרכזיותה של מדינת ישראל בעידוד צמיחתן והתפתחותן של הישיבות לגווניהן השונים, מציבים רבים סימני שאלה על ההסדר הקיים. שראשיתו עם הקמת המדינה במחויבות היסטורית ומוסרית להבטיח את קיום לימוד התורה כעם ישראל; אך המשכו בניכור של חלקים מתרחכים והולכים בחברה ובעם, הרואים עצמם פטורים מעול הביטחון לקיומה של מדינת ישראל.

עמדות הלכתיות בשאלת גיוס או אי-גיוס תלמידי ישיבות

אף-על-פי-כן, אין אנו רשאים לדחות עמדה זו או אחרת רק בשל הטענה, שאומרה אינו ציוני. יש לבחון כל עמדה לגופה.

במאמר "לשאלת גיוסם של בני הישיבות" (ירושלים, התש"ח), פונה הרב ש"י זיין בזעקת תמיהה, אל ראשי הישיבות:

"כל הכבוד וכל ההערכה למרנן ורבנן גאוני עיר הקודש, אבל הרשות ניתנת לשאול: ילמדנו ורבותינו, זו מנין לכם? זו מנין לכם, שכני תורה ותלמידי חכמים פטורים מלהשתתף במלחמת מצווה של עזרת ישראל... זו מנין לכם, לפרסם בצורה של הלכה פסוקה ו"דעת תורה", שבני הישיבות אין להם

בשנת 1981, בעקבות חידוש ההסכם הקואליציוני, הבהיר שר הביטחון אריאל שרון, במסמך שהועבר לטיעת אגודת ישראל בכנסת, בה באב החש"מ"א, 5 באוגוסט 1981, את משמעות ההסדר לגבי שחרור בחורי הישיבות כדלהלן:

1. מספר המוגדרים כהסדר "ללמוד וללמד" יקבע על-ידי שר הביטחון, והוא יכלול גם רמ"ם, מורים ללימודי קודש ומלמדים בתח"ם, בהתחשב במספר התלמידים והכיתות של מוסדות תורה אלו (כיום המספר האמור כ-50 איש).

2. תהיה התחשבות בנוגע להיתרי יציאה למספר מסוים של תלמידי חכמים, כדי שיוכלו לשמש רבנים, רמ"ם וראשי ישיבות, לפי דרישה של קהילות חשובות בתפוצות, וכדי לעודד עלייה לישראל.

3. בני זוג, שאחד מהם עלה מחוץ-לארץ, יאופשר להם לבקר אצל הורי העולה לחגים ולאירועים משפחתיים.

4. יאופשר לתלמידי ישיבות תיכוניות ומקצועיות, לרבות בת-י"ס תיכוניים דתיים, להתקבל לישיבות, וכמו כן לבעלי תשובה.

5. בעל תשובה הלומד בישיבה לאחר שירות צבאי, תהיה התחשבות כעניין שירות המילואים שלו, התחשבות שקיימת גם לגבי תלמידי אוניברסיטאות.

6. הסדר תנאי שירות, יורחב גם על קצינים ההולכים ללמוד בישיבות, ברומה לזה הנהוג כלפי קצינים ההולכים ללמוד באוניברסיטאות.

7. תשוחזר כל בעלת תשובה, גם כאשר היא כבר משרתת, לפי סדר ונוהל שייקבע.

8. תשוחזר כל עתודאית, בעלת תשובה, לפי סדר ונוהל שייקבע.

9. תהיה התחשבות בכקשות של נשואות, הן בשירות סדיר והן בשירות מילואים.

10. יינתן פטור משירות בצבא למי שתורתו אומנתו והוא מעל לגיל 40 שנה, כל עוד הוא ממשיך ללמוד או ללמד בישיבה.

11. יורשה לאלה שתורתם אומנותם, והם מעל לגיל 30 שנה, לתת שיעורי תורה ולקבל מורתם מלגות, כתנאי שלא יעלו על 2,000 שקל בחודש.

12. ייבדקו התהליכים להארכת הדיחוי בשירות של אלה שתורתם אומנותם, כמגמה לפשט אותם.

13. יאופשר למרצים מתנועת התשובה להרצות בבסיסי

קרב אנשי הלכה לא שוררת תמימות דעים באשר לשאלת חובתם של תלמידי ישיבות לשרת בצבא. נראה, שעמדותיהם ההלכתיות של הדנים בשאלה איננה מנותקת מהשקפותיהם הסובייקטיביות בעניינים אקטואליים. ספק אם ניתן להעלות על הדעת עמדה הלכתית שאינה קשורה במציאות ובעמדותיו האישיות של איש ההלכה כלפיה. אין זה מקרה, שרבנים ואנשי הלכה המזוהים עם המדינה והמזוהים בעיני אחרים כציונים ומחייבי המדינה, נוקטים עמדה המחייבת שירות צבאי של תלמידי ישיבות (גם אם באי-אלו הסתייגויות), בעוד שרבנים שאינם נמנים עם דום ציוני כלשהו אינם רואים בשירות זה "חובה קדושה".

אולם, לעומת זאת יש לציין, שבקרב אנשי הלכה יש גם הסבורים, שמן הראוי לשחרר תלמידי חכמים מכל שירות צבאי. המדובר בעיקר בכונים מן החוגים החרדיים.

כמאמר "שחרור בני הישיבות מגיוס" (קובץ התורה והמדינה, ד', עמ' מ"ה) דן הרב יחיאל מיכל טיקוצ'נינסקי ז"ל בשאלה שאנו עוסקים בה, חוץ שהוא מסתמך על מקורות תלמודיים שונים — רובם הגדול (!) מדברי אגדה — הוא קובע: "תלמידי חכמים אינם יוצאים בעצמם לעשות עם כל הקהל בבניין ובחפירה של מדינה וכיוצא בזה... ולפיכך גם אין יוצאים לצבא ואפילו למלחמת הגנה ומלחמת מצווה" וכו'.

אבל, לכשתעיין היטב תמצא, שאין ראייתו והוכחותיו מוחלטות. אדרבא, על חלקן אפשר לתמוה, למשל, הרב טיקוצ'נינסקי מסתמך על דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל. האומר: "... לפיכך הוכדלו (שבת לז) מדרכי העולם: לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא זוכין לעצמן בכח גופן... ולא שבת לזי' בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו... ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם — הרי זה נחקש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים" וכו', על זה, כותב הרב: "ואחרי שהעלינו ששבת לזי' לא ה' יוצא לצבא... — הרי הה"נ (הוא הדין נמי) לומדי התורה הזמנו שיש להם דין שבת לזי'".

ואחת תמה: זה מנין לזי'! על זה משיב הרב בהמשך, בדיונו בשאלה "מיהו תלמיד חכם", הוא מסתמך על דברי מרן רבי יוסף קארו, כעל השולחן-ערוך, שקובע שכל שתורה אומנתו הריהו תלמיד חכם. אבל הרי הרמב"ם לא אמר שתלמיד חכם הוא כשבת לזי'! הרמב"ם הגדיר מי הוא הראוי להיחשב כשבת לזי', בלשון מפורשת ונחמירה: "ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם".

ואם כן, הכיצד אפשר להכניס לפיו של הרמב"ם דברים שלא אמר מעולם, ועליהם להתבסס בקביעה הנחרצת ש"לומדי תורה דוזמנו שי להם דין שבת לזי'?"

דברים אלה מכוונים כנגד הנמקה רווחת בקרב השוללים שירותם הצבאי של תלמידי ישיבות. הכוונה לדבריו של רב יוסף כתלמוד בבלי (מגילה, ט"ז ע"ב): "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות". על מאמר אגדה זה מבקשים חכמים שונים להסתמך, כדורשם שלא לגייס לומדי תורה לשירות צבאי. קביעה זו מעוררת תמיהה רבה מאוד. והרי הלכה פסוקה — בלא מחלוקת — ש"מפסיקין תלמוד תורה (אפילו) להוצאת המת ולהכנסת כלה" (בבלי מגילה, ג' ע"ב; רמב"ם אבל, פי"ד ה"ט)!! ואם כך, כלום אין זה פשוט וברור, שלפיקוח נפש על אחת כמה וכמה? ואכן, לא הרב טיקוצ'נינסקי ולא רבנים אחרים, הביאו את דברי רבי יוסף אלה כדי לבסס את דעתם ההלכתית.

נראה אפוא שאין מגוון מן המסקנה שבשאלה זו. כמו בשאלות אחרות של דת ומדינה, תלויה גם המסקנה ההלכתית בהשקפותיהם של הדנים בשאלה ביחס למדינת ישראל ובהנהגותיה. עמה, רבנים וגדולי הלכה, המזוהים כציונים הרואים במדינת ישראל ערך דתי, רואים במלחמות ישראל ובהגנה על מדינת ישראל "מלחמת מצווה" ו"עזרת ישראל מיד צר". שבהם אין פטורים מחובת הנשיאה בעול הביטחון ו"הכל יוצאין אפילו חתן מחזרו וכלה מחופתה", ותלמידי חכמים צריכים להיבטל מלימודים כדי לקחת חלק בהן.

ואילו אנשי הלכה שאינם מזוהים כציונים ומסתייגים

לא להירשם ולא להיפקד ולא להתייצב ולא כלום? וכי לא כך שנינו שבהצלת נפש — לא נפשות, אלא אפילו נפש אחת מישראל — הרב עושין דברים הללו אלא עלידי גדולי ישראל...?"

מאמר זה, שכולו זעקה אחת גדולה, של אחד מגדולי ההלכה ומורי ההוראה ברור תש"ח, טוען שלאמיתו של דבר, אין כל בסיס הלכתי אמיתי לפטור תלמידי ישיבות משירות צבאי. לפיכך מסיים הרב זוין את מאמרו בקביעה מפורשת:

"דעת התורה? הנה היא, פשוטה וברורה: והזריו (בהצלת נפשות) הרי זה משובת, ואין צריך ליטול רשות מבית-דין (יומא, פי"ד ב'; וראה רמב"ם, מלכים ס"ה ה"ב)".

עמדתו העקרונית של הרב זוין, המחייבת את בני הישיבות ליטול חלק בשירות הצבאי, היא גם דעתו של מי שכתהן כרב הראשי לישראל — הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג ז"ל. במאמר ארוך דן הרב הרצוג בכביה מהיבטים שונים: אידיאולוגיים, מוסריים, פרגמטיים והלכתיים. אחרי פלפולים תלמודיים ארוכים ומייגעים, שבהם התמודד עם הטענות השונות שעליהן ניסו להתבסס המבקשים לפטור תלמידי ישיבות משירות צבאי, הוא מסכם:

"הארכנו בכל הנ"ל משום יגדיל תורה ויאדיר, אבל להלכה אין נ"מ (נפקא מינה), שכמו שאמרנו אין-לנו (אלא) פסקין של רבנו הגדול (הרמב"ם), שעזרת ישראל מיד צר היא מלחמת מצווה שהיא חובה, ואין יסוד לפטור ממנה תלמידי חכמים לגמרי".

עם זאת, הרב הרצוג מסתייג מיד, וכותב: "אלא שחייבים להיהרר שלא לגרום לערעור ח"ו (חס ותלילה) את קיום לימוד התורה, אפילו לא לזמן קצר בפרט במצבנו בזמן הזה, שחורב מרכזי התורה שבגולה". דברים אלה, שנכתבו בזמן מלחמת העצמאות, היו יפים לשעתם, עד כדי כך, שלדברי הרב הרצוג, "ראשי המפקדה מבינים זאת", לפיכך כתב:

"וע"כ (ועל כן) לדעת צריך, שראשי הישיבות יבוא עמהם (אנשי הצבא) לדין הסדר מתאים על גיוס חלקי כתנאים מסוימים, ושיכלול שחרורם גמור של המצוינים".

דוק: יש לשחרר את המצוינים ולא את תלמידי הישיבות. תפיסה זו של הרב הרצוג הוצגה גם בנוף מאמרו, שבו הוא כותב:

"אין המדובר... מתלמידים, אלא מתלמידי חכמים שלמים. עכ"פ רבנים בפועל, או גדולים מופלאים". וגם זאת, המדובר הוא בשנים הסמוכות שלאחר השואה. מן הסתם במצב העניינים כיום, שבו יש מאות ישיבות בארץ ולומדים בהן עשרות אלפי בחורים, היה הרב הרצוג משמיט את הסתייגותו הנ"ל ונותן משקל רב יותר לנימוק האחרון שהביא:

"הנה, מלבד כל המו"מ (המשא ומתן) הנ"ל, חושבני שהשתתפות במידה ידועה שי בה בעצם משום טובת הישיבות עצמן, בזמן שאי-השתתפות עלולה לעורר התנגדות, עוד עכשו אפילו כחוגים הלא-דתיים, בארץ-ישראל היו מכבדים את מוסדות התורה... אבל אחרי סירוב גמור בקשר עם הגיוס... עלול להיווצר יחס חמור מאוד".

דעותיהם העקרוניות של הרב זוין ושל הרב הרצוג, שהבאנו כאן, מקובלות על חלקים רחבים בקרב הציבור הדתי בארץ, ועל רבנים חשובים ובעלי סמכות הלכתית ידועה, המתחייבים שירות תלמידי ישיבות בצהל.

"הנזיר": "נקודת התכונה שבשאלה היא מה שמעלימים אם זו מלחמת מצוה, ובה מגירות הדעות השונות".

תקציר דברים של הגופים והאישים שהופיעו בפני הוועדה

להציל כאלו את תלמידי הישיבות מפיקוח נפש הכרוך בשירות הצבא. אני מגיש לכם את טופס הבקשה שכל בחור ישיבה צריך למלא כשברצונו לקבל את החנייה. ברצוני לעקור מן השרש כוונה זו.

אני יכול להגיד בלי כל ספק, אילו היינו רוצים לשנות את סדרי הישיבה לעומת מה שהיה קיים בעבר, כגון לימוד שעה-שעתיים ביום, או כל מקצוע אחר, ואני לא מסתייג מלומר, גם אילו חייבו את הישיבות אפילו להפוך אותן לבתי מדרש לרבנים, היו ראשי הישיבות מתקוממים לא פחות מאשר אנחנו מתקוממים. רצוננו היחיד והאחר לשמור על הישיבות במתכונת כמו שהיו קיימות בישראל מאז ומתמיד. חושבני שאדגים זאת על-ידי העובדה שקרחה לפני מאה שנה, כשלא חשבו עדיין על דחיית גיוסם של תלמידי הישיבות. זה הסיפור של ר' חיים מוולוז'ין. שעה שממשלת רוסיה רצתה להטיל על הישיבות ללמוד שעה או שעתיים את השפה הרוסית, יצא ר' חיים מוולוז'ין מהישיבה, זרק את המפתחות לשמים ואמר: ריבוננו של עולם, אני קיבלתי על עצמי לנהוג בישיבות כפי שהיה קיים מאז ומתמיד בישראל, לא אוכל לשנות זאת, הא לך את המפתחות — וסגר את הישיבה.

בזה אני רוצה להזים כל חשד שיש כאן, חלילה וחלילה, כוונה לפיקוח נפש, להציל את תלמידי הישיבה מגיוס, לא מינה ולא מקצתיה.

"אעבור עכשיו לנקודה המרכזית של השאלה. בעניין ששמו דחיית גיוסם של תלמידי הישיבות, קמים ושואלים עליו בשלוש לשונות: האחת: הייחבן, אחרים ילכו להילחם ואחם חשבו פה? השנייה: מדוע? והשלישית: הכו חשבון.

נתחיל בשאלה הראשונה, הייחבן? שחרור תלמידי ישיבות אינו פטנט ישראלי ולמדינת ישראל אין קופייריט עליו, אין לה זכות יוצרים, מאז ומעולם היו תלמידי הישיבות, בכל ארץ אחרת, שהיא, משותררים מגיוס, לא משותררים, אלא דחויים מגיוס. אפילו ברוסיה הצארית היו תלמידי הישיבות דחויי גיוס.

השאלה השנייה: מדוע? מדוע תלמידי הישיבות פטורים? אנחנו מאמינים בני מאמינים, שהחורה מגינה ומצילה, לא אלאה אתכם בציטוטים מהמדרשים הארוכים, בכל זאת אבקש לקרוא לפניכם את פסק הרמב"ם, הלכות שמיטה ויובל י"ג, מובאה י"ב: 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביתוה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה', לשרתו ולהורות דרכיו השירים ומשפיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפתיך ליעקב ותורתך לישראל: לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמת-כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן ככוח גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר ברוך ה' חילו, והוא בחסדו הוא זוכה להם שנאמר, אני חלקם ונחלתך.

מובאה י"ג: 'ולא שבת לוי כלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו ולדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים...'

מדינת ישראל הציונית, פסיקתם גם כשאלת גיוס בחורי הישיבות תהיה מסתייגת, וכדברי הגהג הדעות רבי דוד כהן

עמדת "ועדת הישיבות בא"י" (כ"ח כטבת התשמ"ז — 26 בינואר 1987):

"אבקש לעקור מן השרש כמה טעויות שנשחרשו בנושא זה. הטעויות האלה מביאות לכלל מרמור חינוס בציבור. קודם כול, תלמידי ישיבות אינם פטורים ולא משותררים מגיוס. גיוסם רק נדחה כל עוד הם יושבים באוהלה של תורה, וכל כמה שהם רוצים לשבת באוהלה זה, הם זכאים לדחיית גיוסם, חדל התלמיד ללמוד בישיבה, חדל להיות במצב שתורתו אומנותו, הוא חייב גיוס, ככל בחור שיושב בקשראל.

דבר נוסף — אין הציבור יודע, שכל תלמיד ישיבה מחתיים להתייצב בלשכת הגיוס: עם כל קריאה להתייצבות היוצאת לאור, הוא מתייצב בלשכת הגיוס ועובר בדיקה רפואית ככל חייל אחר בישראל, והיה והוא יוצא חייב גיוס מבחינה רפואית, הוא מגיש בקשה לדחיית גיוס, וכפי שאמרתי, הוא מקבל זאת מדי שנה בשנה. על-ידי התייצבות אישית ובקשה.

דבר שני אין הציבור יודע, שתלמיד ישיבה, גיוסו נדחה רק בתנאי שתורתו אומנותו, אני מניח שכל אחד יבין, שהמונח הזה, שהוא בעיקרו תלמודי, לא מפי מערכת הבטחון יצא, אלא מפייהם של ראשי הישיבות, ראשי הישיבות קיבלו על עצמם שלא מספיק שתלמיד ישיבה רוצה לקבל דחיית גיוס, לא מספיק שהוא לומד בישיבה ככל תלמיד אחר בכל מקצוע אחר ובכלל ביח-חינוך אחר, יש-שבע שעות ביום, אלא מלבד לימודיו בישיבה אסור לו לעסוק בכל מלאכה שהיא, גם ביום וגם בלילה: גם בקיץ וגם בחורף, הרי אומר, אפילו הכנסה מן החרץ: קטנה או גדולה, אסורה עליו.

מעולם לא נתבקשו על-ידי מערכת הגיוס ולא על-ידי שר הביטחון וכו', לא רק אסור לו לעבוד במסגרת הישיבות, אלא לעבוד עבודה שמקבלים עבורה שכר, אף-על-פי שלא מקבל עבורה שכר, גם זו אסורה עליו.

"אני מגיע לטענת נוספת, נהוג לחשוב שעניין דחיית גיוס של תלמידי הישיבות הוסיף או הרבה תלמידים בישיבות ביחס למה שהיה לפני קום המדינה. מתוך הכרה אישית של הנושא אני קובע, שההיפך נכון, כעבר לא צריך היה תלמיד ישיבה למסור לעצמו דו"ח מה יהיה מח, מה יהיו פני עתידו, ישב כל כמה שרצה בישיבה, לא יכול היה — יצא, היום, לאור מה שאמרתי קודם, חייב תלמיד ישיבה, בהגיעו לגיל גיוס, לתת דו"ח לעצמו, האם יוכל לעמוד בניסיון הזה, שכפי שאמרתי הואי אכזרי, אם לאו. היכול לעמוד בקורבן הזה, לא להרוויח ולו אנורה שחוקה אחת, תחלתו לו, אפילו לקנות מכונסיה לחג לא יוכל, נעלים לחג לא אוכל להרשות לעצמו-הוצאות קטנות, או לא יוכל לעמוד בזה.

הלאה — אין יקים משפחה בישראל? בלי פונסה וכלי הכנסה, עד גיל 25 הוא חייב גיוס 36 חודשים, כאלו היה רווק, האם יוכל לעמוד בזה או לא יוכל לעמוד בזה, כמובן, לאור המכתן הזה, רבים מאוד, אומרים לנפשו, הבה-ניפטר מהעניין הזה ואחר כך אעשה מה שאני רוצה לעשות.

ועוד טעות שנחרשה בציבור, כאלו, חלילה וחלילה, עמדתם של ראשי הישיבות היא נגד גיוס תלמידי ישיבות, ומתחת למסווה של קיום התורה בישראל, חלילה, מסתחר צדון

חלק — בהצטיינות. יש ישיבות אחרות שלא הגיעו לרמה הזאת."

יש הטוענים, שמבחינה הלכתית אי־אפשר להכריח תלמיד חכם ברמה מסוימת לשירות אחר. זה לא אומר שכל אחד מתלמידי החכמים יאמר שהוא סבור שהוא בדרגה כזאת שעליו נאמר שהוא פטור מהשירות האחרים.

גם השאלה הזאת, האם ברמה כזאת של תלמידי חכמים נאמר שהם פטורים? גם על זה יש חילוקי־דעות. קיימת דעה שלפיה כל תלמיד חכם, מבחינה אישית, יכול לפטור עצמו מהחובה הזאת. מצפוני יכול להיות נקי. על הנושא הזה, כאמור, יש חילוקי־דעות. הוא נאמר שבכבה מצומצמת מאוד של תלמידי חכמים שלא דואגים לשום דבר אחר ושכל ראשם נתון רק לדבר אחד: עבודת השם.

בצבא קיימת שתיקה מסוימת: כולם בני־אדם. השאלה שאנו מבקשים לדעת היא, האם אותם בחורים מסוגלים, אחר כך, לחזור לאותה רמה דתית? אני סבור שכן. יחד עם זאת, נשאלת השאלה: מה זאת רמה דתית? גם בשאלה הזאת יש תפישות שונות.

כמשך השנים האחרונות חל גידול כבאל שנסארים בישיבות וממשיכים ללמוד. מדובר על גידול משמעותי. זה דבר כעל ערך. יש גם גידול במספר הכוללים לבוגרי ישיבות ההסדר, וגם זאת תופעה חדשה. את כל זה צריך לראות בתהליך של התרחבות מתמשכת גם בתודעה של הבית וגם בתוצאה שאליה אותו כחור הגיע.

"תנועת נאמני תורה ועבודה" (י"א שבט התשמ"ז, 10 בפברואר 1987):

"תנועת נאמני תורה ועבודה" קמה בשנת 1977. במסגרת ועדי הורים בירושלים אשר ראו את הדברים הקורים במערכת החינוך הממלכתית היסודית והעל־יסודית. אותם הורים נוכחו לדעת, כי החינוך שילדיהם מקבלים במערכת החינוך אינו בדיוק אותו חינוך ציוני־דתי שציפו לו. מתוך ועדי ההורים צמחה התנועה, ששמה לה כמטרה להגן על הערכים שהתנועה הציונית ראתה אותם כמקודשים, ערכים כמו שירות למדינה וכמקרה שלפנינו שירות צבאי של בנים ושירות לאומי של בנות."

"במסכת 'כתובות' נאמר, כי צמו כדי לשכות תורת חז"ל ופנו לתורת ארץ־ישראל. תורת ארץ־ישראל הינה לא רק הרהורים שבין אדם למקום, אלא גם ערכים הנבעים כמבחן של נאמנות לתורה וליהדות במציאות קיימנו היום. אחת הדרכים לכך היא המבחן של המאמין היהודי הנכונות האישית שלו להקדיש עצמו כדי להגן על קיימנו, כפי שנאמר 'עזרת ישראל מיד צר', זוהי מלחמת מצווה.

אין לנו ספק שזהו הבסיס, מכיוון שקיימת המחויבות הזו, או מעוניינים מאוד ש:מצא תקנה שאלה שיעקר עיסוקם בתורה, יהיו למופת גם בשטח זה. כלומר, לא רק ישראל אלא גם יהיו למופת. אנו רוצים להיות שותפים למציאת הדרך לחינוך המעוזה בשטח זה. אנו סבורים, כי המצב הקיים הוא חילול השם, וכבר נאמר כי במקום שיש חילול השם, אין חולקים כבוד לרב. כאשר בני תורה אינם משרתים בצבא, אין כל אפשרות למצוא הצדק לכן. אין כל צורך לחפש את הצידיק לכן, אלא יש לקיים את הערך. קשה ליהודי מאמין להבין, כיצד אלה שהם דברי הדור — או כאלה שאנו מצפים שיהיו דברי הדור — יצאו ידי חובה בכרכה לחיילים היוצאים או בהספד לאלה שהקריבו חייהם."

ברוך ה' חי וקיים צבא־ישראל הממונה על ביטחון המדינה, מדינתנו, מדינת ישראל; ואנחנו אומרים: הבה תנו חלק, כפי שהזכרתי, במשפט הרמב"ם. תנו חלק מסוים של חיילים שישמרו על תורת ישראל. מוסכם — החלק הגדול ביותר למדינה, חלק מסוים גם לתורה ישראל. אם תלמיד ישיבה לא יכול לעמוד במשימה זאת, אחרי עשר שנים, לא אחרי שלוש שנים, הוא לא יכול לעמוד במשימה של לימוד תורה ושחרורו אומונתו, עדיין איננו פטור מחובתו לשמור על מדינת ישראל, עדיין חייב גיוס ושמידת ארץ־ישראל.

הישיבות הן זה שהיו עומד האש ההולך לפני עם ישראל, ודאי ודאי יש להן תפקיד עצום וגדול במדינת ישראל. יש כאן שותפות: הצבא על הגוף, הישיבות על הנשמה, הצבא על שמירת היהודים, הישיבות על היהדות."

נציגות "איגוד ישיבות ההסדר" (ג' שבט התשמ"ז, 2 בפברואר 1987):

"יש לנו ארבע־עשרה ישיבות הסדר, שמכילות יותר משלושה אלפים תלמידים. כאלפיים נמצאים במסגרת הצבא, חלק בשירות פעיל וחלק בשל"ח. וחלק אחר — עם צו קריאה ביד, יש לנו גם תלמידים אחרי תקופת שירות ההסדר שממשיכים ללמוד או כאלה העוסקים בהכשרה, הוראה, התלמידים שלנו תופסים מקום די חשוב בצבא ולא אנו נעיד על עצמנו, בצבא יש מפקדים בכירים שיעידו על תרומת ישיבות ההסדר בשעות קשות.

ברצוני לספר לחברי הוועדה מה הרעיון שעמד מאחורי ישיבות ההסדר. היתה לי הזכות והיה לי חלק ברעיון. יחד עם חותני, הרב מלצר, להקים את ישיבת ההסדר הראשונה. ראינו, שמי שנתון את הטון בציבור הדתי היא האליטה של תלמידי חכמים וגדולים בתורה. אלה הם הקובעים את דמות הציבור הדתי, הגענו למסקנה, שאם ייווצר מצב כזה שכל תלמידי החכמים בארץ, מתוכם גדולים בתורה, לא ישרתו בצבא, כי אז ייווצר מצב כזה שהבחורים האלה יהיו מנוכרים למה שקורה בארץ והדבר הזה ישיפע על היהדות הדתית בכלל וכאן תהייתה השלכות גם על יהדות חוץ־לארץ.

חיפשנו דרך כיצד לשלב את לימודי הישיבה בתוך השירות הצבאי או את השירות הצבאי בתוך מסגרת הישיבה, ואנכי כך הגענו להסדר עם הצבא. מכאן נוצר המושג: ישיבת הסדר."

"אחרי מלחמת יום־כיפור גילו את כוחם של חיילי ישיבות ההסדר, ואז הצבא היה פתוח יותר לרעיונות חדשים. לפני מלחמת יום־כיפור הצבא היה נעול על קונספציות מסוימות וכן ישיבת הסדר לא יכול היה, במסגרת שירותו, להיות מט"ק או מפקד. אחרי מלחמת יום־כיפור נפתח מסלול חדש בפני תלמידי ישיבות ההסדר והיום אפשר למצוא עשרות קצינים במסגרת השירות.

אנו, לאורך כל הדרך, היינו גמישים ולא העמדנו לצבא דרישות איך בתורי ישיבות ההסדר ישרתו. העיקרון שלנו היה, שהצבא יעשה מה שהוא מבין. הרכה מהם ממשיכים ללמוד עוד שנים ארוכות, אצלנו בישיבה יש עשרות כאלה. אותם בחורים נכנסים למערכת של שירות מילואים רגיל, כמו כל חייל אחר."

"הייתי בין הוגי הרעיון של ישיבות ההסדר, ובכזה אני יכול לומר, שכרוך השם אנו מצליחים לגדל תלמידים חכמים ברמה נאותה, וגם גדולי תורה. בישיבה שלי השנה ניגשו קרוב לארבעים תלמידי לבחינה ברבנות הראשית וכולם עברו אותה.

אי־אפשר להשוות לימוד רפואה עם לימוד תורה. לימוד התורה זה לימוד מיוחד לעם ישראל. להיות תלמיד חכם זה לא מקצוע. זה לא שייך בכלל למקצוע. זה משהו שורשי ורוחני. כאשר תלמידים מגיעים אלי ומספרים שהם רוצים ללמוד תורה אני מסביר להם שהם לא יעשוה קרדום לחפור בה.

יש משהו רוחני זה גם הכליית של עם ישראל — לגדל תלמידי חכמים. צריכים להבין שארץ־ישראל זאת התחייה. בהרכה דברים יש כישלונות אבל תחייה של תורה זאת הצלחה במאה אחוז.

אם יש משהו שמושך אנשים לבוא לארץ — זאת עלייה כדי ללמוד בישיבות. עולם התורה בארץ גדל פי כמה מאשר דברים אחרים. זה קסמה של ארץ־ישראל. אנשים רוצים ללמוד בה תורה, ללימוד תורה חייבים להתמסר. מי שלא מתמסר ללימוד תורה זאינו אוהב זאת — לא מצליח.

יש עוד עצום להיות תלמיד חכם. בחור ישיבה יודע, שמוזה שהוא היה תלמיד חכם לא היה לו כסף וגם לא מקצוע. בישיבה שלנו אין אפילו תלמיד אחד שאין לו מאבק עם ההורים בנושא הזה. ההורים כאים לשאול: מה יהיה עם הבנים שלנו? מדובר על אידיאליסטים מוחלטים שאינם מתעסקים לא בקריירה ולא עם כסף. יש להם רק צורך אחד: להיות תלמיד חכם.

ללימוד תורה חייבים להתמסר. המטרה היא להיות תלמיד חכם. יש דרגות אצל תלמידי חכמים. כאשר תלמיד חכם גומר את השיעורים — יש לו דרגה. אחר כך יש שאלה כמה אהבת תורה יש בלבו.

כולם צריכים להיות לתלמידי חכמים ואחר כך לצאת החרצה. להיות אנשי צבא. בנקאים או כל מקצוע אחר. אבל קודם כול הם צריכים להיות תלמידי חכמים. יכול להיות שיש מי שמנצלים את המצב. שמעתי גם על כאלה שמכטלים את המדינה. אלה הם חדל־אישים. להיות במדינה יהודית אנטי. זאת יכולה להיות רק שטיפת מוח של עקומי מוח.

"התורה איננה סובלת שותפות. תלמידי ישיבה לומדים עשרים ארבע שעות ביממה".

הראשון לציון הרב הראשי מרדכי אליהו:

"בעם ישראל היה, מדורי דורות, מושג של בני־תורה. היה קיים מושג שהיעד שלו היה לימוד התורה כדי להיות רב. בארצות האסלאם אנשים כאלה היו פטורים משירות צבאי. גם בזמן שלטון התורכים בארץ היה מצב דומה. המושג שעליו דיברתי נלקח עוד מהרמב"ם, שאמר שבני שבט לוי הם אנשים מיוחדים והם צריכים ללמוד תורה.

אני מברך על המספר הגדול שהושמע מפיכם — 18,000: כן ירבו. אני הייתי שמח לו כולם היו הופכים להיות בני־תורה. אני סבור שזה חלק מביטחון עם ישראל שבחורים מוכנים למסור את עצמם ולשבת ללמוד יום ולילה במסירות נפש. לבי מר עלי כאשר אני שומע את הדברים בקשר למשמטטים בגלל שני דברים: (א) הם עושים את התורה קרדום לחפור בה; (ב) הם יגרמו לכך שירצו לגייס גם את אלה שלומדים. מי שלא לומר גורם נזק למי שלומד ועליו איננו באים להגן.

כאשר שאלו את הרב רבי יוסף קארו מה ההגדרה של הנושא הזה הוא השיב: 'אדם שכל עתות הפנאי שלו לומד ומספר שעות ביום הוא הולך להתפרנס — עונה על ההגדרה של: תורתו ואומנותו'.

"גם אני עסקתי בלימוד תורה כד כבד עם שירותי הצבאי וגידול ילדי. בוודאי שווה הפסד זמן, אך אותו הפסד קיים גם בתחומים אחרים. אין זה נכון לומר כי לאחר השירות הצבאי, אי־אפשר לחזור ללימודים. אני זוכר, כי לאחר מלחמת יום הכיפורים כיליתי כילי־שבת עם החיילים מישיבות ההסדר שהיו באחד המקומות הקשים שליד התעלה. כאשר אמרתי להם כי נעסוק בכישור תורה, הם חיבקו אותי מרוב שמחה.

גדולי התורה למדו כתנאים קשים ביותר. היום התנאים כה לומדים תלמידי הישיבות נוחים בהרבה. כולנו מכירים את הסיפורים על יהודים גדולים בתורה, אשר עסקו כד כבד גם במציאת פרנסה. נוח למסד הישיבות שכך יהיה המצב, הוא אף נבנה ממצב זה. אך מבחינה מוסרית ויהודית יש בכך פגם. אני מכיר את הקשיים הגדולים של סטודנטים באוניברסיטה. הנאלצים לצאת גם ל־30 ימי מילואים שבנה. איני רואה כל הצדקה מוסרית או יהודית למצב הקיים".

"אני מאמין כי שירות בצה"ל הוא מצווה, זכות וחובה גם יחד. כאשר אני מדבר על זכות וחובה, אני מתכוון לזווית הראייה היהודית המובהקת. בה במידה שאני מתכוון לזווית הראייה הציונית. אני מתקשה להבחין בין שני אלה.

ישנם שני מישורי דיון. האחד תיאורטי־הלכתי והשני טכני. אני סבור כי השירות בצה"ל הוא מצווה גדולה, ואין מצווה אחרת יכולה לדחותה. מצווה זו מוצדקת. מושרשה ומעוגנת במקורות, מהמקרא ועד לפוסקים, גם אם ישנם כאלה החושבים אחרת. המישור השני הוא המישור הציוני: כאן קיימת אפליה בין דם לדם, וזהו דבר בלתי נסבל, לא רק משום שהוא בלתי מוסרי אלא גם משום שהוא זורע שנאה בתוך העם. ישנם כאלה האומרים, כי כדי להתחנך לרכנות ולציונות, צריך להתנור מן השירות הצבאי. אני טוען כי ההיפך הוא הנכון. קשה להעלות על הדעת אדם שלא ישירת בצבא, אך זכה לגיבוי ציבורי. אדם כזה אינו יכול להיות מנהיג של עם. הוא לא יכול להיות בר־סמכא בעיני העם. משום שעשה מעשה שלא ייעשה מבחינה מוסרית, על־פי שיפוטו המוסרי של רוב העם. מי שמעוניין במלחמת חרבות בעם הזה, מי שמעוניין בקרע בין דתיים לחילונים, צריך להיות מעוניין בהמשך המצב הקיים. בין שרוצה לתרום לחיים בצוותא, למידה סבירה של שבת אחים גם יחד, חייב להתקומם כנגד המצב הזה, אני חושב, ואני אומר זאת כיהודי דתי. אני חושב כי המצב הנוכחי הוא כתם שחור על היהדות הדתית. אני לא מאמין שהציבור הרחב עושה אבחנות דקות בין הזרמים השונים שביהדות הדתית. לכן גם אני נושא בכתם שאיני מוכן לשאת בו.

אני עוסק בבעיות הטכניות המעוררות, או באלו שתעוררנה, אם תתקבל החלטה שיש לבטל את המצב הנוכחי. אך יש להבחין בין שני שלבים: קודם כול, צריך לקבל החלטה עקרונית מוסרית אמיצה, שכל אחד חייב בשירות. לאחר מכן, ותחת הכותרת הזו, יש לפתור את הבעיות הספציפיות אד־הוק".

הרבנים הראשיים לישראל (כ"ב אדר התשמ"ו, 23 כמרס 1987):

הרב הראשי לישראל א' שפירא: "תורה נחשבת לבעיה רוחנית. כדיון שהתנהל כאן הוכנסו גורמים שאי־אפשר להתעלם מהם. הוכנסה במהלך הישיבה בעיה של מי שאין לו יחס למדינה או התנגדות למדינה ואני לא סבור שהנושא הזה שייך אלינו.

צריך להיות ברור שאנו מדברים על מצב נורמלי. רוב התלמידים שלנו (ישיבת מרכז הרב) הם יהודים אוהבי המדינה.

הקבוצה שתורתם אומנותם. שנית, כדי לגדול כתורה, עם ישראל זקוק לרכנים, למורי הוראה, אדם צריך לשבת ללמוד תורה באופן רצוף והשירות קוטע את הלימוד.

הדבר נראה לנו במציאות אחרת. עברו בינתיים שנים רבות. ההסכם התחיל עם 800 בני ישיבות. היום, עד כמה שידוע לנו, מספר בני הישיבות שגיוסם נדחה, אם בכלל הם מגיעים לשירות, כ־20,000.

אינני יודע אם כנסת ישראל או משרד הביטחון מאז הסכם כ"גוריון עם ראשי הישיבות, בדקו את העניין. עברו שנים רבות — 30 שנים, יש לבדוק. הממדים של 20,000 הם לא כולם מיועדים להיות מורי הוראה גדולים בתורה הצריכים כל חייהם ללמוד תורה. שנית, יש כנראה ניצול של דחייה ויש ביניהם כאלה שאין תורתם אומנותם. במסגרת פטור של בני ישיבות הם גם עוסקים בדברים אחרים.

מבחינה לאומית, נוצרים כמעט שני עמים, שני סוגים של אנשים, חלק שאוחז בנשק וחלק שאינו אוחז בנשק. המדינה של כולנו, להגן עליה צריכים כולנו. ייתכן שיש מקום לדרגות מבחינת ביטחון ישראל. גם מבחינת קידוש השם, כל בחור בישראל הצריך לאחוז בנשק, צריך לעבור אימונים במסגרת צבאית כזו או אחרת. מכאן הדרישה שלנו.

בהיבט העקרוני כשבילנו השירות הצבאי הוא לא שאלה של הסדר או רק פתרון לחובה שמוטלת על כל אזרח במדינה. יש פה היבט קודם כול דתי במובן ההלכתי. בתפיסתנו מצווה על כל יהודי להיות שותף במלחמת מצווה. לכל הדעות, מה שקורא הרמב"ם מלחמת מגן, ומצווה של מצוות 'עשה' אי אפשר לעשות עלי-ידי אחרים. אם כל אחד יאמר, תוך יום מדינת ישראל קודסת ותחיה. אנחנו רוצים להיות שותפים.

יש כאן היבט מוסרי. הרב ז"רין כתב במלחמת השחרור על שחרור בני ישיבות — אנחנו למדנו את האמת שהזהר בשיבת הקיבוץ הדתי — הרב ז"רין מציין שם את הפסוק של דבריו של משה לבני גד: 'אחיכם יבואו למלחמה ואחם חשכו פה'.

אנחנו לא באים להכריז על מרכולתה של ישיבת הקיבוץ הדתי כדי לשלול מסלול אחר של הסדר כזה או אחר. בשבילנו נקודת המוצא היא, שכל אדם בישראל חייב לדעת לאחוז בנשק. זה צריך להיות הדבר האלמנטרי, אנחנו מכירים גם במסגרות אחרות של הצבא, אם זה נח"ל ואם זו עתודה אקדמית. יש הבדלים בין אנשים וכישוריהם. הנקודה המרכזית — לאחוז בנשק ולהיות מועיל במקום הנכון. זה תנאי אלמנטרי מעבר לזה עלינו להיות דוגמה, שניתן להגיע גם לרמה של לימוד תורה, כאשר עושים שירות צבאי של שלוש שנים וגם כאשר הולכים לקצונה...

יש תפיסה מעוותת בחשיבה שאומרת, שאם מפסיקים לתקופה של חצי שנה או אפילו שנה וחצי, קובעים את גורלו של אדם וכשזונו כתורה לאורך שנים. אנחנו לא מפסיקים ללמוד תורה כל החיים.

אנחנו רואים במסלול של השילוב את המסלול האידיאלי לקיים מסגרת של שירות צבאי מלא ולימוד תורה, וההכרה שהדבר ניתן לשילוב בכל עם ישראל. לא ייתכן שיהיו כאלה שאינם עושים כלל שירות צבאי, גם לא במסגרות של הסדרים שונים.

יכול להיות שהדברים יישמעו קצת חריפים. במצב שמדינת ישראל נתונה בו, אם קשה למצוא דרך שבה אנשים

השקפת עולמנו היא זאת, שאלה שיושבים ולומדים תורה — עושים שירות גדול לאומה, ואני אינני מדבר על אלה שבאים ללמוד מחוץ-לארץ. יש ישיבות שקרובות לבנו במיוחד, בהם יושבים ולומדים תורה. זה דבר גדול מאוד.

אינני חולק על ישיבות ההסדר, אבל מי שלומד בהן ורוצה להיות גדול כתורה צריך להיות בעל כוחות בלתי-רגילים. אדם כזה איננו פסול בעיני. אינני אומר שהוא לא יכול להיות רב או דיין. מי שהולך לישיבת ההסדר לומד תורה ומשרת בצבא. איננו יכול לגדול כתורה. אם אחרי ארבע השנים האלה אותו בחור ימשיך ללמוד — אני אעריך זאת, אבל לזה צריך כוחות מיוחדים.

"היו צריכים להקים ישיבה גבוהה מיוחדת רק לבחורי ישיבות ההסדר. אני מצדד בדבר כזה. שימשיכו ללמוד ושישקיעו בהם כוחות מיוחדים. אלה אנשים מיוחדים לכן צריך להשקיע בהם".

הקיבוץ הדתי (י"ג בסיוון התשמ"ז, 10 ביוני 1987):

"חשבנו לנו, שברגע שפועלת ועדת משנה לנושא בני הישיבות, גם לנו, לתנועת הקיבוץ הדתי, יש מה לתרום בנושא משני היבטים:

1. היבט של בני ישיבות. זכינו להקים את ישיבת הקיבוץ הדתי שבה יש מסגרת מיוחדת לחיילים. אנחנו רוצים להציג את העמדה המיוחדת שלנו ואת היישום המיוחד שלנו בתחום השילוב בין לימוד תורה ובין שירות בצה"ל; 2. להביא את התייחסותנו העקרונית, ואם ניתן גם המעשית, הוועדה הזאת, כסופו של דבר, תצטרך להציע מסקנות או הצעות וכו'.

העמדה של הקיבוץ הדתי למעשה ידועה מקדמת רגל. שאנחנו למעשה בעד שירות מלא בצה"ל ככל מקרה שהוא. היות שלא תמיד זכינו להעביר את הנושא שלנו לכולם, אנחנו לפחות לגבי עצמנו מקיימים. יחד עם זה, כשום אופן לא יכולים להשלים עם המצב, כולל כפורומים מפלגתיים שאנחנו שייכים אליהם. התנועה הדתית הלאומית. גם המפד"ל קיבלה החלטה דומה בנושא של בני ישיבות.

הקיבוץ הדתי חושב באופן עקרוני, כפי שכתוב בהחלטה, שהשירות בצה"ל הוא מחובת גברא, ככל סיטואציה, בכל מקרה. לא ייתכן שיש בחור בישראל, אדם בישראל שלא עובר שירות, או לפחות אימון צבאי.

המציאות שמדינת ישראל עדיין נתונה בה, אינני יודע כמה זמן תימשך, מחייבת שכל אחד ידע לאחוז בנשק. יש חשיבות ראשונית שכל בחור, ולא משהו אם הלך ללמוד תורה או בחור היוצא לחוץ-לארץ, יעבור שירות בצה"ל ויעבור אימונים הכרחיים, על-מנת שבכוא ידע לאחוז בנשק, דבר שני: ישנה אפשרות להשתלב באחת מפורמציית המילואים.

זו החלטה מקדמת רגל, ניסינו לחפש את המזיגה בלי שאנחנו מחייבים קונקרטיים בהצעה לגבי עמידה, לגבי עוצמת השירות, לגבי עצמנו אנחנו קבענו. לגבי אחרים איננו יכולים לקבוע. כל אחד חייב לשרת.

במועצה האחרונה שהתקיימה ב"סעד", בנושא של מקומנו בחברה הישראלית, אנחנו גם מציינים שאנחנו רואים כדאגה את ההתפתחות המדאגה שחלה בדחיית השירות והפטור. המועצה פונה למוסדות המדינה לשנות את הנהלים הקיימים במגמה למנוע תופעה זו.

כאשר דובר על דחיית שירות של בני ישיבות, דובר על

שיום אחד בחור ישיבה-מפסיק ללמוד, אבל אז-אם יש לו משפחה ברוכת-ילדים, הוא מקבל פטור מהסיבה הזאת. מכל מקום, המצב הזה קשה מאוד בעיני-נוגם מבחינת נקודת-ראות הציבור הדתי החרדי עצמו, כיוון שדבר כזה יוצר פירוד, ניתוק, בינם לבין הגוף החברתי של המדינה בזמן שבעיות ביטחון עם ישראל לא ירדו מהפרק.

נשיא המדינה נוכח לא מזמן, שלפני שלושים שנה ולפני ארבעים שנה, כאשר הוא היה תלמיד בישיבת 'חברון' הבחורים היו חברים או ב'הגנה' או ב'לח"י' ולא היו מנותקים מצורכי הביטחון של המדינה. כפי שהם מנותקים מהם היום, אני מתאר לעצמי, שבחוגי הישיבה דאז לא היו פחות שקלעים כלימוד התורה ולא המייחסו בפחות רצינות לתורה מאשר בחוגי הישיבה של היום מתייחסים אליה. וגדלו אז אנשים גדולים בתורה בנידורו של נשיא המדינה וזה לא הויק להם.

לא מתקבל על דעתי שהעיקרון השתנה, אם לא הפריע פעם לראשי הישיבות ולציבור החרדי שהבנים משרתים ועוסקים בהגנה על המדינה. אין שום סיבה שהעניין היום יהיה אחרת.

אני מציע, כשם הציבור שאנו מייצגים, לשקול מחדש את נושא הפטור הכמעט אוטומטי של בחורי ישיבות משירות צבאי.

משלחת רבני ישראל (כ"ה בחמוז התשמ"ז, 22 ביולי 1987):

"בחור דבר בסיסי, כל הרבנים שנמצאים כאן, כל רבני ישראל, הם לאמיתו של דבר רבנים המכהנים בתפקיד של רבנים בעיר ובכפר, מכירים בעמדה הבסיסית (אני חוזר לצורך העניין, לא לצורך היידוע), שקיומה של מדינת ישראל הוא ערך נשגב מאוד וחשוב עד מאוד. כמו כן, צבא-ההגנה לישראל, אנתנו רואים בו דבר בסיסי, חשוב וקיומי. הלוואי ונגיע לזמן של יזכותו חרבותם לאתים, כל עוד זה לא כך, לא נוכל להיות כבשה בחוג שבעים זאבים.

העמדה שאנחנו באים להציג אינה, חלילה, המעטת דמות של שום גורם, ההיפך מזה, הבהרה והעמקה בסוגיה הזאת ששמה לימוד תורה כעם היהודי. נכון ציין הוישבראש, שהמדובר מקום המדינה והלאה. זה ביחס לרבנים הנוגעים לשירות במדינת ישראל אבל לא נוכל לצמצם רק למדינת ישראל, שאנחנו רואים אותה כחלק מהמשך הקיומיות היהודית, אלא נצטרך לזכור את הדברים כמעט ממעמד הריסיני ועד היום."

"בעיית הביטחון היא הבעיה של עם ישראל. הביטחון שלנו מתחלק לשני חלקים: יש ביטחון מבחון ויש ביטחון פנימי, שהוא צריך להיווצר עליידי העלאת ערכים בעם, עליידי יצירת אווירה מוסרית יותר, טהורה יותר, עליידי לימוד תורה והפצחה.

וזהו למעשה החזית. לפי מה שאנחנו רואים היום, היא היותר קובעת. ככל שנבטיח את החוץ, אם בפנים יתפשט ריקבון, זה יהיה האסון של העם והמדינה: אנתנו רואים בתורה, בלימוד התורה, את העמידה על ערכי המוסר, את מסירות הנפש, לא לכספים, לא לקריירה, לא לעשיית הון, אלא מסירות הנפש על דברים מוסריים, על דברים נעלים, על דברים שעם ישראל החתן עליהם, במשך למעלה משלושת אלפים שנה.

אחתם ערכים הוכיחו את עצמם והם החזיקו את העם מעל המים, החזיקו את העם בתנאים קשים ביותר, ללא משטרה, ללא שלטון בגלויות, חוך רדיפות ונגישות. עם ישראל לא ידע

ילכו להיהרג על קידוש השם, צריך שיהיה ברור, שמי ששמרת בצבא, במסגרת כזו או אחרת וכא, מנקודת מבטה של המדינה הנותנת הקצבות ללומדים, להקצבה נאותה. ואין דין אחד למי שמשרת בצבא ולמי שאינו משרת בצבא. צה"ך לעשות בדרך החיוב ולא בדרך השלילה, אבל שהרבנים יהיו ברורים: מדינת ישראל זכאית לשים פדות בין אלה ששותפים למאבק על הגנתה.

אנתנו לא רק באים כאנשי ישיבת הקיבוץ הדתי, חשוב שהדבר יתברר בתהודה התקשורתית. לא ניתנה קונוטציה ברורה, אני רוצה לקרוא מהחלטות ועדת התנועה הדתית הלאומית (המפר"ל), במושב רעיוני-אידיאולוגי ביום א' באייר התשמ"ז — 30 באפריל 1987:

התנועה רואה בחובת השירות הצבאי מצווה המוטלת על כל אדם מישראל — לרבות תלמידי ישיבות. התנועה רואה בלימוד התורה, ערך מקודש וחיוני לקיום האומה והמדינה. ולכן היא רואה במסגרות ובחוכניות ה"הסדר" והשירות השונות ביטוי הולם לבני הישיבות הנוכחים לשלב ספרא וסייפא ולקדש שם שמים. התנועה מגנה תופעה ההשתמטות משירות צבאי עליידי הצהרה כזוהת. התנועה קוראת לחכריה לראות אתגר לאומי בהשלכות במערכות הביטחון אף מעבר לשירות חובה.

משלחת 78 חברי הסגל האקדמי של אוניברסיטת בראילן (כ"ז בסיוון-התשמ"ז, 24 ביוני 1987):

"ההצלחה הגדולה והשגשוג של עולם הישיבות מצדיקים את הכדיקה מחדש של הפטור מגיוס של בחורי הישיבות. כאשר ההסדר הזה נקבע בזמנו, עולם הישיבות היה חלש יותר מאשר עולם הישיבות של אירופה שנחרב והיה צריך לשקם אותו. לכן היה צורך לתת פטור לבחורי ישיבות מהשירות בצה"ל. עכשיו עולם הישיבות משגשג. לומדים בו אלפי בני-תורה ולכן צריך לבדוק מחדש את הצורך לתת פטור לבחורי ישיבות מגיוס לצה"ל.

קיימות ישיבות לא פחות חזקות ולא פחות יראיישמים כהן לומדים תורה, שאנשיהן משרתים בצבא. ישיבות ההסדר והישיבות האחרות מוכיחות, שאפשר לשלב את הנושא עם השירות הצבאי. עם ריבוי בחורי הישיבות נוצר מצב שמספר הנהנים מהמצב הקיים גדל. צריך לחשוב על תרומתם של בני הישיבות לביטחון המדינה עליידי שירות בצבא. גם את ההיבט הזה ראוי לבחון מחדש.

קיימת היום רגישות יותר גדולה בקרב הציבור בנושא הזה. גם בקרב הציבור הלא-דתי וגם בקרב הציבור הדתי. קיים היום חשש, שמה שהיה פעם קידוש השם יכול להיחפך, חס ושלום; לחילול השם. אין להשוות את האינטנסיביות של בחורי הישיבות היום ובין מה שהיה קיים בעבר. המספרים הם מעבר כל קנה-מידה שהיה ידוע.

אף-על-פי-שזה איננו הקו החינוכי שאני רגיל לו, אני מתרשם מהעניין ואומר, שמוכרחים לתת לו את הכבוד. מן הצד האחר קיימים מספרים גדולים של אנשים שממשיכים לקבל שנה אחר שנה פטור משירות צבאי והמספרים הללו יוצרים מצב קשה מאוד לכל מי שהתורה והדת יקרים לו.

עד כמה שאני מבין את העובדות, בחורי הישיבות המצויים מקבלים פטור משירות צבאי על-סמך אישור שמקבלים משנה לשנה מראש הישיבה. והנושא הזה יכול להתחדש כל שנה, בלי תאריך סיום. כל עוד בחור הישיבה ממשיך ללמוד — האישור מתחדש. יכול להיות מצב כזה.

ומהמקורות, תמיד היו כאלה שהלכו למלחמה וכאלה שהלכו לתורה ולתפילה. עד היום הזה אין שום מחלוקת על כך. חלק מהעם מוכן להיות שבת לוי, ואין עליהם החובה להגן על העם עם כלי נשק. אני רוצה להדגיש, כל האדמו"רים, כל החסידים, כל המתנגדים, כל המפלגות הדתיות — כולם חושבים שזו נקודה עיקרית.

גם אני הייתי רוצה להדגיש איך השינוי הזה, חס וחלילה, בסטטוס, בדחיית השירות, יתקבל בחוץ-לארץ. אני יכול לומר במלוא האחריות, אם חס וחלילה ישונה המצב של דתיות בני תורה, תהיה התמרמרות גדולה בכל העולם הדתי. זה יגרום להפסקת מעשייה הדתית. מצד שני, אני תושב שזו תהיה סיבה לירידת משפחות דתיות מהארץ. הם רואים כאן את מרכז התורה, הם רוצים לחיות כאן אחייהם, עולים חדשים צעירים באים מכל רחבי העולם ללמוד תורה, והם בונים כאן את משפחתם. לא כל אחד מקדיש את כל חייו לתורה. לומדים חמש-שבע שנים, אחר כך הופכים לכלי קודש שיוצאים לעולם ומשרתים בקהילות שונות.

יש גם קבוצה גדולה שמקדישה את חייה לתורה. אני רואה את הדבר בחומרה רבה. זו דעת כל הרבנים בעולם כולו, אני מדבר על רבנים שכולם מקבלים את תורת משה על-פי מקורותיה המסורתיים. כולם יסכימו שיש כאן סכנה גדולה לצמצם העלייה הרדתית החשובה ביותר. היום כמעט שאין עלייה. יש כאן חשש לירידת משפחות דתיות.

אני לא מתנגד לצבא. באמריקה הגויים מכירים בעובדה שיש ציבור של אנשי דת שהם מיוחדים רק לדבר הזה. לא מערבים אותם בדברים אחרים, אפילו הגויים יודעים, שחשוב למדינה שיהיה חוג של אנשי דת שהם נותנים רוח למדינה.

"בארצות-הברית בן ישיבה מקבל פטור מגיוס לגמרי, לא דחייה. מפני ששם מכירים בחשיבות העניין. מכל מקום באמריקה כן מכירים שזה דבר יסודי לעם ישראל, שיהיה לכל הפחות ציבור כזה, פלוגה כזו של אנשי רוח, כמו באוניברסיטה. יש אנשים שכל העניין שלהם הוא כמדוע גם כלימוד תורה צריכים להיות אלה שיהיו מנהיגי הדור, אלה שזו התכלית שלהם, בלי להיחלש ובלי לערב אותם בדברים אחרים. אם הבנים שלי יהיו מסוגליו לתפקיד הזה, הם יהיו בתפקיד הזה של ביטחון המדינה. אם לא יהיו מסוגלים ללמוד תורה, ילכו לצבא. מי שמסוגל להיות לומד תורה ולהשקיע את הכוחות שלו בתורה ומסוגל להיות מנהיג, ילמד תורה."

"כאשר מדברים על 20,000 איש, איזה אחוז זה מכלל ישראל? צריכים לכל הפחות את החלק הזה. ארץ-ישראל היא המקום שבו אפשר לגדל את החלק הזה. אם מדינת ישראל לא תראה בחשיבותו לכל עם ישראל, לא יהיה אפילו החלק של האחוז הזה. אנחנו מדברים על מיעוט שבמיעוט. לכל הפחות שיהיה זה בעם-ישראל, אם מדינת ישראל לא תדאג, אף אחד לא ידאג ולא יהיה מסוגל לדאוג.

אני מכיר את הקהילות באמריקה. הישיבות כאן לשם ולתפארת, ואם יחלישו אותן מפני שיעשו פשרות בתוכניות הלימודים, בני תורה מחוץ-לארץ לא יבואו לכאן. בני תורה שכאים לכאן על-פירוב כאים גם להשתקע כאן. הם נושאים נשים, מולידים ילדים, ראו את הארץ והם רוצים לחיות בה. זהו מבגיר את העלייה לארץ."

כל מדינה יודעת שיש דברים שהם חשובים לה. ברבע שמגיעים למסקנה שהדבר הזה הוא חשוב, או ממילא ההחלטות נופלות לאור החשיבות של הבעיה, ואז אין ויכוח. הוויכוח הוא, האם הדבר חשוב או לא. אין ויכוח עם הצעד הבא כתוצאה מהכרה בחשיבות.

רצח, לא ידע סמים, לא ידע נואף, לא ידע את כל אותם דברים שאנחנו רואים היום בחינוך הדור, הדור הצעיר, כולל ירידה מהארץ, כולל נטישת הערכים כולם.

חינוך נכון של עם ישראל הביא את האומה כולה לרמה שעמי עולם השתכחו בה. עמי העולם העריכו את חיי המשפחה היפים, העריכו את היהודי ובאו אליו בטענות אם מצאו בו רבב, מתוך הערכה לרמה המוסרית שלו, מתוך ידיעה שכרמה זו ניתן לרוש עוד יותר ועוד יותר.

הגענו למצב, שבו דרכון ישראלי איננו מכובד ביותר בהרבה ארצות בעולם. אינני רוצה לדבר סרה, אבל עובדה היא, שמאות אלפים נטשו את הארץ, למרות החינוך ולמרות ההשקעות בחינוך שעם ישראל משקיע היום. תקציב החינוך הוא התקציב הגדול ביותר אחרי תקציב הביטחון. הפינה היחידה, נקודת האור בעם היא האנשים המוסרים את נפשם על לימוד התורה. וזהי פינה שיש בה עזרה הדדית, שיש בה הבאת דורות לעולם. לא מגדלים כלבים בבתיים אלא מולידים עוד ילד ועוד ילד. הפינה הזאת של מסירות נפש על ערכים, כיום פחות נזקקים ללשכת הסעד ויותר עוזרים אחד לשני. עם משכורת מצומצמת מגדלים ילדים. נותנים תקציבים לשיכונים לעולים ואלה באים ואחר כך נוטשים את הארץ, כאן מקימים בתיים, עוזרים ומפתחים. המקומות האלה משמשים נקודות אור לעם בחוץ-לארץ. שולחים מדריכים ורוחניים, שולחים רבנים אל היהדות כתפוצות. אנחנו רואים אותם חיים יפה, אנחנו רואים אותם פעילים.

אני חושב, שכפעילות שהם עושים הם תורמים הרבה יותר לביטחון הפנימי בעם, להעלאת הרמה המוסרית בעם, הרבה יותר מאשר אילו היו מחייבים אותם להתגייס לצבא ומכניסים אותם לסיר הלחץ הזה ששמו צבא. ברור שאת אותה תרומה שהם תורמים כעת הם לא היו תורמים אז למדינה, המדינה הייתה מקבלת מהם הרבה פחות.

אנחנו סבורים, שביטחון המדינה כפועל איננה רק שאלה של שפיכת דם, רבים שופכים דם. מוסרים נפשם, גם זו מסירת נפש באהלי תורה. הם אנשים המוותרים על קריירות, על רמת מחיה הגבוהה היום בארץ. הם חיים על לחם צר ומים לחץ כדי להוות דוגמה לאחרים. זה לא פחות חשוב מאשר הביטחון בחזית.

ברור, בעם יש קבוצות שונות. יש תפקידים שונים, כל אחד ואחד ממלא את תפקידו המיוחד. אינני יכול לומר, שאם פלוני אינו מתפקד במקום אחד, סימן שאיננו משתתף בביטחון המדינה. הם משתתפים בביטחון המדינה בדרך משלהם. אינני רואה את הצבא כמוסד היחיד המבטיח את ביטחון המדינה, יש גם משטרה, יש גם שירות חשאי, יש גם שירותים אחרים שמתפקדים ומבטיחים את ביטחון המדינה, לא פחות מאשר אותם צעירים שיוצאים לחזית. אצלנו זו נקודה עיקרית, התורה היא חיינו ואורך ימינו. אנחנו רואים אותה כמרכז החיים. אנחנו רואים אותה גם כמרכז בחינתנו וגם כמברה הקיימת ביישוב, גורם שיכול להעלות את העם.

הנושא שאנחנו רנים עליו לא נוצר עם קום המדינה, הפטור או הדחייה של השירות בצבא של לומדי תורה או של אלה שתורתם אומנותם. קיים מאז ומתמיד בעם ישראל ככל המקומות, בכל העדות ובכל הדורות. תמיד הייתה על כך הסכמה. זהו צורך בעם, של חלק מהעם. אף פעם לא נכתב במקורות, כמה צריכים להרגיש צורך לשבת באהלה של תורה. כאן יש קונסנזוס בין כל רבני העם, בין כל אלה שייצגו את תורת ישראל מאז ומתמיד. אינני רוצה לתת שיעור מהתורה

שחשיבות לימוד התורה לא שייכת לתחום הפרט, היא חשיבות השייכת לתחום של הקיומיות היהודית, להיות או לחדול, אני אוכיח את הדבר, לעם ישראל יש מסר בהיסטוריה. כן גוררין נהג היה לומר אור לגויים, אחרים אומרים מציון תצא תורה, לעם היהודי ישנו מסר, רבותי חברי הכנסת, שאינו דימה לשום מסר אחר.

בישיבות אין משתמטים מצה"ל, בישיבות יש לומדי תורה, זה ההבדל בין התו המגונה של משתמט לבין לומד תורה, זה תו של גנאי וזה תו של כבוד. מדובר באנשים שלכל אחד ואחד מהם יש התלבטות מה יעשה, יש שנים שהוא יכול להקדיש לבניין האומה, להקים עתודה של חיל השם, כפי שהרמב"ם קורא לו, או שהוא יצטרף לצה"ל, יקר לנו צה"ל ויקר לנו חיל השם.

ריכונו של עולם, סך-הכול 20.000 משוחררי צבא ועוד 5,000 משרחים בצבא (ישיבות ההסדר), אינני יודע את המספרים. הייתי מציע הצעת התלטה: כואו נרבה לומדי תורה בעם היהודי, היום מדינת ישראל הופכת לבית היוצר, אני חולק על ביאליק, היא לא בית היוצר לנשמת האומה, זו הנשמה, טול את הנשמה, הוא יתדל חלילה להתקיים.

גם אלה ששירתו בצבא והם נאמנים למדינה — אחוז היוורדים מקרב בני הקיבוצים גבוה, זו הצרה הגדולה, עתידו של העם, גורלו של העם נתון בנורם אחד ששמו מניעת שכחת התורה, לעסוק בתורה בלי שום דבר אחר.

גם כאשר הצבא חביב מאוד, חשוב מאוד וקודש מאוד, הוא חייב לפרוק מעליו ולתת ללוויים למלא את תפקידם, הוא אז גם יצליח, חובתנו, אם דאגת מדינת ישראל נגד עינינו, אם דאגת העם היהודי לנגד עינינו, חובתנו להגדיל את מספר לומדי התורה בלי שום דבר נוסף.

חכיבות עלינו ישיבות שעושות דברים אחרים, לשמור על הקיים זה לא מספיק, כי המצב או קסטטרופלי מבחינת הקיומיות שלנו, וחייבים לטכס צעה, דווקא הוועדה הזאת היחה צריכה לבוא ולהחליט: אנחנו מחליטים להגדיל את מספר בני הישיבות למספר הפרופורציונלי של היהודים בעולם.

סיכום דיוני הוועדה ולמסקנותיה

לימוד התורה יצר את מוסד הישיבה, שמילא תפקיד מרכזי ורב חשיבות בחיי העם, הישיבה העמידה מחוכה חכמים ותלמידי חכמים, עיצבה את דמותה של ההנהגה הדתית והרוחנית בישראל והעשירה את היצירה התרבותית של העם.

הרכה צורות וגוונים היו להן לישיבות, כל דור וכל תקופה הטביעו חותם מיוחד על מוסד הישיבה ועל דרך לימוד התורה, אין ספק, כי הישיבה, על כל צורותיה וולגוליה מימי המשנה והתלמוד, הגאונים וחכמי צרפת, מימי ישיבות בכל וארץ-ישראל, ישיבות אשכנז, פולין, ליטא וצפון-אפריקה עד לישיבות של היישוב הישן והיישוב החדש במדינת ישראל, מילאו תפקיד מרכזי בחיי העם, ותפקידם לא נס ליחו גם בימינו.

לאחר שואת עמנו באירופה ועמה תורבן מרכזי התורה ועולם הישיבות, בעוד היישוב העברי בארץ-ישראל נלחם את מלחמת עצמאותו, נענה דוד בן-גוררין לפניית ראשי הישיבות לשחרר משירות צבאי מספר מוגבל של כמה מאות תלמידי

אתן דוגמה, ישנה ליגה לאומית בכדורגל, המורכבת מאנשים שהכושר הצבאי שלהם הוא ממדרגה ראשונה. אנשי הליגה הלאומית, אשר בלי ספק לפי קריטריונים רגילים של שירות צבאי, היו מוצבים בתפקידים שהקריירה הצבאית הולמת אותם — צנחנים, קומנדו ימי, סירת וכו', והנה הם מוצבים בתפקידים כאלה שיאפשרו להם להשתתף במשחקים. זה מונע מהם קריירה צבאית שהיו יכולים להיות ראויים לה. הם מוצבים בעתודה שתאפשר את קיום המשחקים ככל שבת. כדי שיוכלו להגיע אל המשחקים, משחררים אותם מאותם תפקידים מתאימים שאולי הם שואפים להם, אמר אחד מהם: אני רוצה להיות צנחן, אבל כיוון שאני שוער טוב כנבחרת, העדפתי לוותר על קריירה צבאית כדי לשמור על קריירה של כדורגלן.

אינני אפילו כועס על התרופעה הזאת, אני בא ללמוד ממנה דבר מעניין, שברגע שמישהו הגיע למסקנה שמשחקי כדורגל בליגה הלאומית זה ערך לאומי, אין פוצה פה ומצפוף. אינני מתחיסח למספרים, אני מתחיסח לעיקרון, כל כרבי-רב מבין, שכדורגל בנוי על עשרות, על מה בנויה התורה? ואז נבין שהפרופורציה של אלפים ועשרות אלפים היא עדיין פרופורציה שהיא לרעתה של התורה ולא לטובתו של הכדורגל. כך גם לגבי עתודה אקדמית, שמגיעה לצבא כמלוואה. כל מדינה קובעת לה סולס נחיצויות, סולס עדיפויות, סולס חשיבות. ישנן קבוצות שכל השירות שלהן מצטמצם במשחק, ברור לי שהם היו יכולים לשרת ביחידות מובחרות יותר וחינויות יותר, אלא שיש בעיה מורלית, ישנו רצון להעלות את המורל, לשמור עליו, לטפח אותו, וכאן לקחו אנשים כדי שזו תהיה אומנותם, לא תורתם אומנותם אלא משחק אומנותם. בגלל החשיבות של משחק הבמה או משחק הכדורגל, או משחק השירה — הכול לפי סדר-העדיפויות, שחררו משירות צבאי אחר, כאשר הצבא נתון במצוקה של כוח-אדם.

קשה לי לבוא ולשכנע עד כמה גדולה החשיבות של לימוד התורה בעם הזה, אבל מה שכן הייתי רוצה שיבין הציבור הנכבד הזה שנבחר לכנסת, שאכן כל אלה שעוסקים בתורה, כל אלה שמקימים אותה בחלקם הגדול, לא כולם,

מ כ ו א

לימוד התורה היה והינו מערכי היסוד של עם ישראל, בכל הזמנים ובכל הדורות. להיות העם יושב על אדמתו בארצו ואף כחורבנו, בשעת הגזירה ובימי גלותו ונדודיו, לא פסק לימוד התורה בישראל.

אגדה תלמודית מספרת: לאחר מרד בריכוכבא, תורבן הארץ וחורבנם של הישיבות ובתי המדרש, נחכנסו החכמים וראשי העם כיכרם ביכנה לודן מה יהיה גורל העם, אמרו: "עתידה תורה שתישכח מישראל", עמד רבי שמעון בר יוחאי ואמר: "חס ושלום שתישכח תורה מישראל! שנאמר: כי לא תשכח מפי זרעו" — פחרם וחששם של החכמים וראשי העם היה, שכתוצאה מהצרות שתכפו וכו' על העם והגלות שנתחייב בה, יונח העם את למידת התורה ולא תהיה לו עוד תקומה, ואכן העמידו חכמי ישראל את לימוד התורה במרכז החיים, ולא נשתכחה תורה מישראל, בכל מקום שגלו גלתה התורה, עמהם, בכל הנסיבות והזמנים שמר העם על לימוד התורה, שהיתה לו מולדת רוחנית, שממנה שאב תקווה לשוב גם למולדתו הפיזית.

והקריטריונים מקובלים על "ועד הישיבות בארץ-ישראל" ועל ראשי הישיבות החרדיות, ואיש לא ערער עליהם.

מסקנות והמלצות

1. ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון ל"בחינה מחדשה" של הפטור מגיוס לתלמידי הישיבות, מביעה את דעתה, כי ההסדר הפוטר מחובות הביטחון את תלמידי הישיבות על-פי סעיף 36 לחוק שירות הביטחון מחויב שינוי. הסיבות שעלי-פיהן נקבע ההסדר עם קום המדינה אינן קיימות עוד. ההסדר חרג מכבר מכוונתו המקורית ומגדר הסכירות, הן בגלל המספר הגדול והגדל של המגזלים פטור זה — כ־20,000 (!), והן נוכח בעיות הביטחון שכפיהן עומדת מדינת ישראל. הוועדה קובעת, כי הסדר דחיית השירות לתלמידי הישיבות לא היה כלול בהסדרים ולא התייחסו אליו כאל חלק מהסדרי ה"סטטוס-קוו" הרתי. שעלו הסכימו בשנים הראשונות במדינת ישראל.

2. הוועדה קובעת, כי מבדיקת נתוני מינהל הגיוס מתברר, כי הטענה שמשוחררי הישיבות מגיעים כסופו של דבר לצה"ל וכי מדובר בדחיית שירות בלבד, אינה נכונה ואינה תואמת את המציאות.

על-פי הנתונים, מספר דחויי השירות המצטרפים, כממוצע שנתי, לשירות בצה"ל (על כל מסגרותיו — שירות רגיל, מקוצר, מילואים, הוראה והג"א), אינו עולה על 3% מכלל תלמידי הישיבות דחויי השירות. מתוך אחוז זה מצטרפים לשירות רגיל ומקוצר (12—18 חודש), כ־1% בלבד.

3. הוועדה מביעה את מלוא הערכתה ל"ישיבות ההסדר", המשלבות לימוד תורה עם שירות ביטחון. הניסיון המוצלח של "ישיבות ההסדר", אשר רבים מבוגריו משמשים ראשי ישיבות ומכהנים רבנים ודיינים, יכול לשמש אחד הדגמים הרצויים והחיוכים בכיוון השינוי מחויב המציאות.

4. הוועדה למדה מתוך דינויה ופגישותיה עם אנשי תורה, אישים דתיים וגורמים ציבוריים דתיים, שרוב הציבור הדתי במדינת ישראל מחייב את המצב הקיים על-ידי קביעת מסגרות המשלבות שירות צבאי עם לימוד תורה.

5. נוסף על פתרון של שילוב השירות הצבאי בלימוד התורה לפי דגם "ישיבות ההסדר", ממליצה הוועדה לבחון הצעה נוספת לפתרון אפשרי של בעיית השירות בצה"ל של תלמידי הישיבות.

הוועדה ממליצה לבחון יצירת מסגרת של מעין עתודה אקדמאית מיוחדת לתלמידי הישיבות. לפי הצעה זו, תלמיד ישיבה שהגיע לגיל הגיוס (18), יוכל להמשיך בלימודיו בישיבה ללא הפסקה. תקופה של שש שנים רצופות (עד גיל 24). בתום תקופה זו יצטרף לעמוד בבחינות או בקריטריונים אחרים, שייקבעו על-ידי ראשי הישיבות. תלמידים שיימצאו מצטיינים, ייכללו במסכה: קבוצה של 200 בשנה אשר יקבלו פטור מוחלט משירות צבאי ויכללו להמשיך בלימודיהם בישיבה ללא הפסקה. האחרים יחוללו ויעברו תקופת אימונים של שלושה חודשים, ולאחריהם ישרתו בצה"ל שירות מקוצר עד גיל: 25. — היינו, תקופת אימונים ושירות. סדרי של שנה. לאחר תקופה זו, יוצבו למילואים ככל חיל. בצה"ל שסיים את שירותו הסדרי, שלטונות צה"ל יתאמו עם הניצוגות של ראשי הישיבות את מילוי המלואים של תלמידי הישיבות. למרעדים התואמים את החופשות בישיבות, שהן (ברוב הישיבות) כ־60 יום בשנה.

ישיבות, כדי למנוע סכנה של סגירת הישיבות. כגודל חזונו הבין בן-גוריון, כי מדינת ישראל ההולכת וקמה, חייבת להיות גם מרכז ללימוד התורה של עם ישראל.

מאז הפכה מדינת ישראל למרכז הגדול ביותר בעולם ללימוד התורה, עד שאפשר לקבוע ללא היסוס, כי מעולם לא התקיימו כל כך הרבה ישיבות ולומדי תורה בעם ישראל כפי שקיימים היום במדינת ישראל.

החברה הישראלית על-כל גווניה, גאה בעובדת היות מדינת ישראל מרכז ללימוד התורה. המדינה מעודדת את קיומם של עולם התורה והישיבות. מקצה להם ממשאביה ורואה בהם את אחת מאבני היסוד של תקומת ישראל בארצו. ההסדר לשחרור תלמידי הישיבות משירות בצה"ל עם קום המדינה, כדי לשמור על הגחלת של לימוד התורה לאחר חורבן עולם התורה באירופה, היה מבוסס על מספר מוגבל של תלמידים (כ־400 במספר), אולם עם השנים פשט ההסדר צורה גדל בממדיו ולכש צורה של שחרור המוני, המגיע בשנים האחרונות אלפים רבים של צעירים הפוטרים עצמם מנשיאה בעול הביטחון של מדינת ישראל.

סיכום

אין ספק, שמצב העניינים כיום הוא בלתי הגיוני ובלתי אפשרי. הוא לא הגיוני, משום שהוא נוגד את הנימוק הראשוני שניתן לפטור את תלמידי הישיבות מחובות שירות ביטחון, שהרי, בניגוד לשנים הסמוכות שאלה השואה, כיום אין סכנה פיזית ממשית לקיומם של מוסדות תורניים, לשון אחר: הטענה, שאם תלמידים יאלצו להתגייס לצה"ל, הישיבות עלולות להתמוטט, נראית חסרת בסיס.

המצב כיום גם איננו אפשרי, משום שלנוכח בעיות הביטחון כפינה ניצבת מדינת ישראל, ויתור על כ־20,000 חיילים הוא טעות המרה. זאת ועוד, המספר הגדול והולך של תלמידי ישיבות המשוחררים משירות צבאי, יוצר תחושה חריפה בקרב הציבור, שקיים הבנתה "בין דם לדם", כל בחור בישראל נותן את נפשו — במובן הפיזי והמאור מוחשי — למען שמירת ביטחונו של המדינה, ואילו תלמיד הישיבה נהנה מהקרכת החיים של חברו, כדי שיוכל לממש את מה שבעיניו הוא ערך עליון.

ברור ואין ספק כי אין לקבל את עצם הפטור לתלמידי הישיבות, שיסודו בזמנים אחרים, בתנאים שונים ובמציאות אחרת, כתורה מסיני וכמצב בלתי-הפיך. יהיה זה משגה אם נתייחס לעניין העקרוני של שחרור תלמידי הישיבות כמעוות שלא יוכל לתיקון, מתוך גישה זו ראינו לנכון לחלק בין מסקנות ישימות וניתנות לביצוע לאלה, לבין הצעות לפתרון הבעיה לטווח רחוק יותר.

מתוך שיקול דעת הגענו למסקנה המתבקשת, כי במצב הנתון, כפי שהזכרנו התפתחו במשך עשרות שנים, אין זה פשוט כלל ועיקר, ולא יהיה מן התבונה להתחיל מיד בשינוי הסדרי בראשית, לחולל תמורה מהיקה-לכת בנושא שחרור תלמידי הישיבות משירות בצה"ל.

עלינו לנקוט את הכלל של "הפספת מרובה לא תפסת". לא עסוק בשלב הראשון בשאלה העקרונית של עצם השחרור של בחורי ישיבה משירות בצה"ל, כי אם בהמלצות ובמסקנות שנראות ישימות לאלה, להתזיר את הקריטריונים וההגבלות שהיו סדר לפני שחרור משירות בצה"ל, של סקטורים וקבוצות שלא היו כלולים בשום הסדר עד ל"התרת הרצועה".

מן הראוי לציין, כי במשך שנים רבות היו ההסדרים

לישראל, או מטעמים הקשורים בצורכי החינוך. ההתיישבות הכיטחוונית או המשק הלאומי, או מטעמי משפחה או מטעמים אחרים —

(ד) לפי בקשת יוצא-צבא או מועד לשירות ביטחון שאינו יוצא-צבא — לדחות בצד... את מועד ההתיישבות שנקבע לאותו אדם... לרישום, לבדיקה רפואית או לשירות ביטחון..."

כפי שהובהר בתצהירים שהוגשו ביחיד-המשפט, היו שיקולי שר הביטחון, בעשותו שימוש בסמכות לפי סעיף 36 לענין בחורו הישיבה, כדלקמן:

א. כיבוד מחויבותם של לומדים ומלמדים להמשיך ברציפות את קיום הערך של לימוד החורג:

ב. הרצון שלא לפגוע בערך זה, שהוא קדוש לחלק מן האוכלוסייה;

ג. אורח החיים של בחורי הישיבה עלול להערים קשיים רבים על היערכות צה"ל לשילובם כחוכי;

ד. יעילות שירותם מוטלת בספק עקב הקושי הנפשי שלהם להתכבל מלימוד חוזה;

ה. מדובר בנושא שנוי במחלוקת, ויש צורך בו באיזון ממלכתי עדין;

השאלה שנחשורה בפני בית-המשפט הייתה, האם דחיית שירותם של בחורי הישיבה באה בגדר הסמכות שהוענקה לשר הביטחון בסעיף 36, ואם התשובה לשאלה זו חיובית — האם שקל השר, בעשותו שימוש בסמכות זו, שיקולים פסולים, והאם החלטתו היא החלטת בלתי-סבירה, אשר חורגת "ממתחם הסבירות" ודינה להיפסל.

טענות הסף זכות עמיתת זשפיטות במהלך הדיון בעתירה העלה באיכות המדינה שתי טענות, שתכליתן הייתה להביא לדחייה על הסף של העתירה: העדר זכות עמידה של העותרים, משום שלא הצביעו על פגיעה באינטרס אישי שלהם, וכן אי-שפיטות של נושא העתירה, בהיותו עניין פוליטי-ציבורי שנוי במחלוקת, אשר ראוי, כי הרשויות הפוליטיות יכריעו בו ולא בית-המשפט.

שלושת שופטי ההרכב (הנשיא שמגר, המשנה לנשיא לשעבר בן-פורח והשופט ברק) פסקו, כי בתצהירים שהגישו העותרים (מטעם אל"מ (מיל) עמנואל ולד ואל"מ (מיל) בהט), היה כדי להראות כי גיוס בחורי הישיבה יקל על שירות המילואים שלהם, ועל כן הוכחה זכות עמידה, וכן כי נושא העתירה, קרי, הפעלת הסמכות על-פי סעיף 36, הוא "שפיט" דהיינו, מצויות אמות-מידה משפטיות להכרעה בו, וראוי כי בית-המשפט יעבירו תחת שבת ביקורתו. משנדרו טענות הסף, נפנה בית-המשפט לדון בטענות העותרים לגופו של עניין.

פסק-דינו של השופט ברק — סמכות שר הביטחון ושיקוליו: השופט ברק קובע, כי שר הביטחון מוסמך לדחות שירות ביטחון של יוצאי צבא, וכי דחיית שירותם של בחורי הישיבה באה בגדר כמה מן העילות הנוכרות בסעיף 36.

השיקולים בדבר הקשיים הצפויים בצה"ל בקליטת בחורי הישיבה, והספק ביעילות שירותם הם שיקולים הקשורים ב"היקף הכוחות הסדירים" של צה"ל. השיקולים בדבר כיבוד המחויבות לקיום הערך של לימוד חוזה והרצון שלא לפגוע בערך זה, באים בגדר "צורכי החינוך", שכן גם צורכי החינוך של אחד הזרמים במדינה נכללים בו.

6. הוועדה מביעה דאגה עמוקה נוכח מגמות ההקצנה בחלק מן הישיבות, ורואה בחומרה את הסתייגותן ממדינת ישראל ואת ההתנכרות לבעיותיה. הוועדה סבורה, שמצב זה הוא חוצאה של הפער המסוכן שנפער בין הציבור הדתי לחילוני, שאחת הסיבות העיקריות לו היא אי-נשיאה בעול הביטחון של תלמידי ישיבות.

7. הוועדה קובעת, כי ביטול ההגבלות והקריטריונים שנקבעו בשנת 1968 בדבר הפטור מגיוס לצה"ל של תלמידי הישיבות, אשר צומצמו בשנת 1975 ובוטלו בשנת 1977, "החיר את הרצועה", כלשון ראש מינהל הגיוס, והוא שגרם לגידול הבלתי-הגיוני במספר המשתחררים, שעלה מכ-2.5% לשנה מכלל המתגייסים לכדי 5.5% לשנה מכלל המתגייסים.

8. הוועדה פונה לשר הביטחון לפעול ללא דיחוי להחזיר לקדמותם את ההסדרים, הקריטריונים, וההגבלות שנקבעו בשנת 1968, הן לגבי תוספת של ישיבות והן לגבי מספר המשתחררים, שעמד על 2% עד 2.5% מגלל הגיוס השנתי.

9. הוועדה קובעת, שאין שום הצדקה והיגיון בשחרור תלמידי בתי-ספר תכנוניים וישיבות תיכוניות ומקצועיות שהחליטו להצטרף לישיבות גבוהות, לאחר שסיימו את לימודיהם התיכוניים בגיל 18 וניגשו לכתינות הגרות. תלמיד תיכון המבקש ללמוד חוזה, יוכל לעשות זאת רק לאחר שימלא את חובתו בשירות סדיר בצה"ל, ככל בוגר תיכון במדינת ישראל, כוגרי ישיבות תיכוניות ויכלו להצטרף לישיבות "הסדר".

10. הוועדה קובעת, כי שחרור משירות בצה"ל של "מורים עבור החינוך העצמאי עבור יישובי ספר", הוא אפליה חמורה בין מורה למורה. דיוס של מורי החינוך העצמאי כהיום של כל מורה ישראל, ואין לפטור אותם מחובת שירות הביטחון.

11. הוועדה קובעת, כי יש לבטל את ההסדר הנקרא "ללמוד וללמד" הפוטר משירות אנשים העובדים בשכר במוסדות תורניים.

12. הוועדה קובעת, כי ההסדר לשחרור תלמידי הישיבות משירות בצה"ל, הנתון לשיקול דעתו של שר הביטחון על-פי סעיף 36 לחוק שירות הביטחון, יסודו בשחרור מספר מצומצם ומוגבל ביותר של תלמידי ישיבות עם השנים, ובמיוחד בשנים האחרונות, כאשר מספר השחרורים הגיע להיקף של רכבות, אין מנוס מבחינה מתודשת של ההסדר ותוקפו. הוועדה ממליצה שהבחינה תיעשה על-ידי גוף ממלכתי בלתי-תלוי, כדי לשחרר את שרי הבטחון מלחצים פוליטיים וקואליציוניים.

13. הוועדה רואה מחובתה להתייחס לפסק-דין של בית-המשפט הגבוה לצדק מיום כ"ז בסיוון תשמ"ח (12 ביוני 1988), בעתירה שעניינה דחיית גיוסם של תלמידי הישיבות, בפסק-דין מקיף כחן בית-המשפט. לראשונה, את השיקולים העומדים ביסוד החלטתו על דחיית הגיוס האמורה, והביע עמדתו לענין גבולות שיקול הדעת של שר הביטחון, כבואו לעשות שימוש בסמכות הנתונה לו לדחות את גיוסם של יוצאי צבא.

סמכות שר הביטחון ושיקוליו — השאלה שעמדה להכרעה: סעיף 36 לחוק שירות ביטחון (נוסח משולב), תשמ"ו—1986 (להלן — סעיף 36). קובע כדלקמן: "שר הביטחון רשאי בצד, אם ראה לעשות כן מטעמים הקשורים בהיקף הכוחות הסדירים או כוחות המילואים של צבא-הגנה

עליה ללא סייג, ואף היא העירה כי אפשר שכעת יגיעו ממדי הדחיות לכדי שיקול רציני כאשר לסבירות שיקוליו של שר הביטחון, עד כדי התערבות בית-המשפט בהחלטתו.

פסק-דינו של הנשיא שמגר: הנשיא מבחין בין ההיבטים המשפטיים לבין ההיבטים הענייניים של הסוגיה. מבחינה משפטית מבהיר הנשיא, כי ההסדר הקיים בדבר שחרור משירות של חלק מבחורי הישיבה אינו בלתי-חוקי, וכי בנסיבות הקיימות אין לפסול אותו. עם זאת, הוא מצוין בפסק-דינו, כי אין ודאות שהרשות המוסמכת — שר הביטחון — נהגה כנדרש לפני קבלת ההחלטה בעניין זה. דהיינו, אספה את כל הנחונים הרלבנטיים, בחנה אותם ושקלה אותם לפי ערכם, וזאת במנותק מן ההסדר הפוליטי המוסכם ורכי-השנים. הנשיא מצוין, כי לא ברור אם ניתנה הדעת על שאלות כגון: מהי המכסה השנתית הסבירה של דחויי הגיוס, המתישבת עם שמירת האינטרס הביטחוני; מהי ההשלכה המספרית של דחיית הגיוס על מחזורי הגיוס ועל אורך השירות בסדיר ובמילואים; האם אין צורך לקבוע מכסות מרביות; ואם יש אמת-מידה לבחירת המועמדים לדחייה מבחינת כשירותם; מהן דרכי הפיקוח על הפעלת ההסדר ועוד.

מכל מקום, כאמור, לא נמצא כי בנסיבות הקיימות חרגה מדיניות השר מ"מתחם הסבירות". הנשיא שמגר מדגיש, כי על השר להוסיף ולבחון, ולשוב ולבחון מעת לעת את המשמעויות של הענקת פטור למספרים גדלים והולכים של יוצאי-צבא, ואף מצוין כי על המעקב המתמיד את ההתפתחויות יש לדווח לוועדה תאומה של הכנסת.

מבחינה עניינית, גורס הנשיא שמגר, כי ההסדר הקיים אינו מניח את הדעת וקשה להשלים עמו. להערכתו, אין הוא מחייב עם השיפוט הערכי, הלאומי והאנושי המקנן בלבו של חלק נכבד מן הציבור. אף כי אין הוא רואה מקום להתערבות בית-המשפט בעניין, הרי אין הוא נכון לסמוך ידיו על ההסדר. מבחינה עניינית.

14. הוועדה קובעת, כי מסקנה ברורה וחד-משמעית עולה מפסק-דין בית-המשפט הגבוה לצדק: חובת הכנסת לנקוט עמדה מפורשת בשאלה זו "מכוח עקרונות משטר דמוקרטי אמיתי". הוועדה פונה לשר הביטחון ליזום בהקדם הצעת חוק שתסדיר את שירות תלמידי הישיבות בצה"ל, ברוח המסקנות וההמלצות של הוועדה.

15. ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון, פונה לראשי הישיבות ותלמידיהם ול"ועד הישיבות בא"י", לראות במסקנות ובהמלצות גישה של התחשבות והכנה מרביים לצורכי הישיבות, למעמדם ולהתפתחותם, וזאת במקביל לראיית צורכי הביטחון של מדינת ישראל, ודאגה למעמדם של לומדי התורה וחרדה לשלמות העם וליחסים בין כל חלקיו.

מכל מקום, מצוין השופט ברק, כי השיקול הדומיננטי לעניין דחיית שירותם של בחורי הישיבה הוא השיקול הדתי, ושיקול זה בא כנגד "טעמים אחרים" שבסעיף 36. אין כל פסול אם שר הביטחון מביא בחשבון שיקוליו גם שיקולים בעלי אופי דתי, המתחשבים בצרכיה של האוכלוסייה הדתית במדינה.

השופט ברק מצוין, כי רצוי היה, מכוח עקרונות משטר דמוקרטי אמיתי, שהכנסת תנקוט עמדה מפורשת בשאלה הנדונה, ולא תסתפק בהסמכה כללית וגורפת של שר הביטחון ליתן דחיית שירות "טעמים אחרים". אך משעשתה כן הכנסת יש לכבד רצונה, ואין לומר כי ההסמכה שניתנה לשר הביטחון בסעיף 36 איננה מספקת לצורך עניינו.

לעניין טענתם השלישית של העותרים נקבע, כי שר הביטחון הוא המוסמך להחליט בדבר גיוס בני הישיבות, אולם לא הוכחה הטענה כי שר הביטחון לא שקלו כלל עשיית שימוש בסמכותם זו וכי דאו עצמם כפופים — למורת רוחם — להסכמים קואליציוניים.

סבירות ההחלטה: בבואו לבחון את סבירות החלטתו של שר הביטחון מצוין השופט ברק, כי מדובר בסוגיה שאין בה הסכמה לאומית ואשר נתונה למחלוקת חריפה. בנסיבות הקיימות במדינת ישראל, שבה משחזרים הזרמים השונים של היהדות, שבה נבנית חברה מודרנית על גבי היסטוריה ארוכת-שנים, חברה שהיא פלורליסטית ושקיימים בה חילוקי דעות בשאלות ציבוריות — אין לומר כי עמדתו של שר הביטחון בה בלתי-סבירה עד כי שום שר ביטחון בישראל אינו רשאי לקבלה. החלטת השר נופלת אפוא במטרת "מתחם הסבירות".

עם זאת מצוין השופט ברק, כי השיקול המכריע אשר צריך להנחות את שר הביטחון בעשותו שימוש בסמכות לפי סעיף 36, הוא השיקול הביטחוני. כל עוד הפגיעה בצורכי הביטחון, כשל ההתחשבות בשיקול "הדתי", איננה פגיעה של ממש, רשאי השר להעדיף שיקול זה על-פני צורכי הביטחון. אולם כאשר היא פגיעה זו פגיעה של ממש, החלטתו של השר להעדיף על-פני צורכי הביטחון את השיקול הדתי תיפסל כשל חוסר-סבירות. על כן יש חשיבות למספרם של בחורי הישיבה שגיוסם נדחה, שכן "הכמות עושה איכות".

מובהר בפסק-הדין, כי החלטה שהיא סבירה כמערכת מסוימת של נסיבות עשויה להיחפך לבלתי-סבירה כמערכת שונה של נסיבות. על כן, דחיית השירות של בחורי הישיבות הינה החלטה שיש לחזור ולבחון אותה מדי פעם. על רקע צורכי הביטחון המשתנים ומתוך גישה פתוחה ועניינית.

פסק-דינה של השופטת בן-פורת: המשנה לנשיא (לשעבר) ציינה בפסק-דינה, כי עמדת השופט ברק מקובלת